

15-20

2 h 53

Ex libris
Doctoris Alberti Lamego

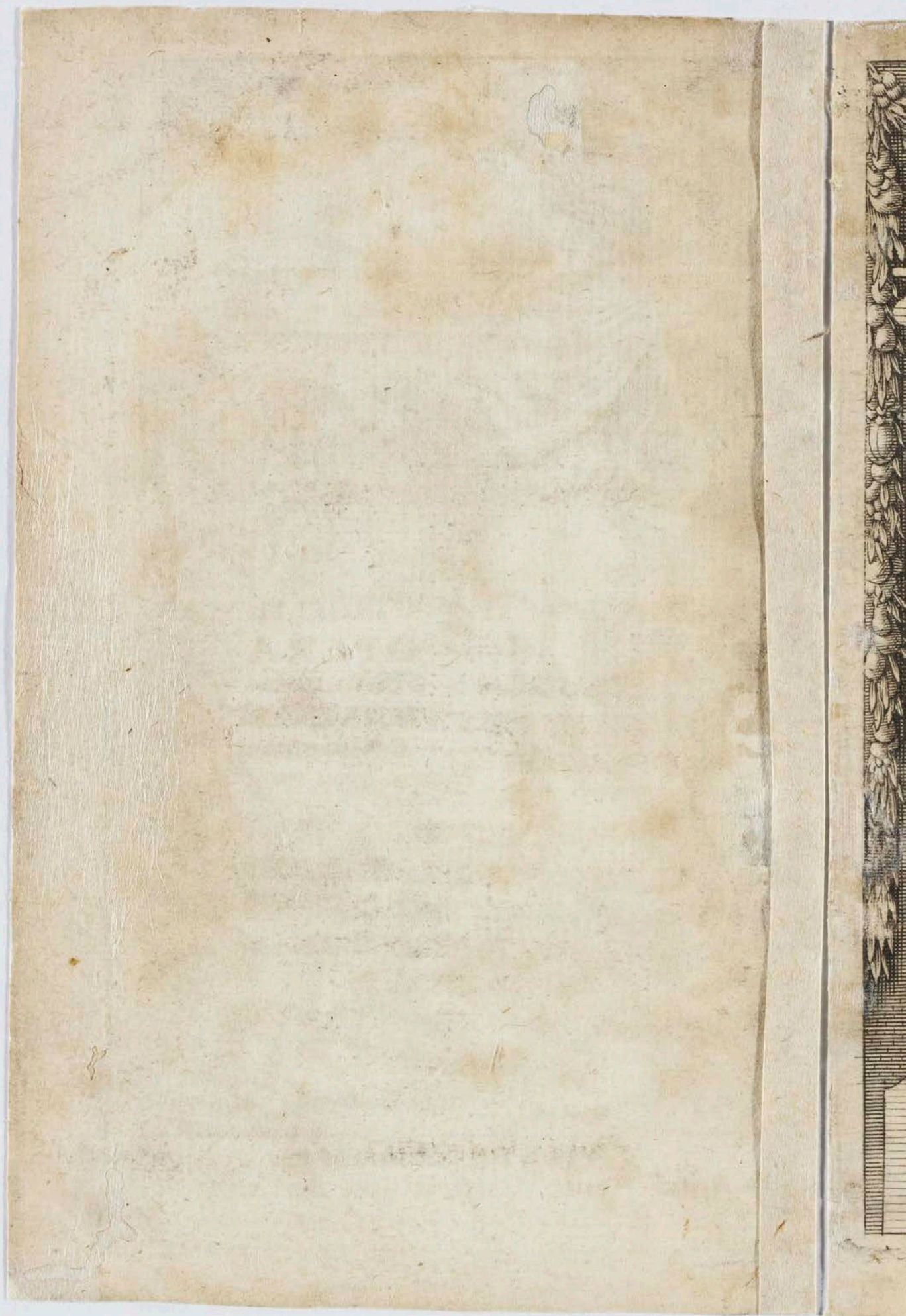
L4
2
212

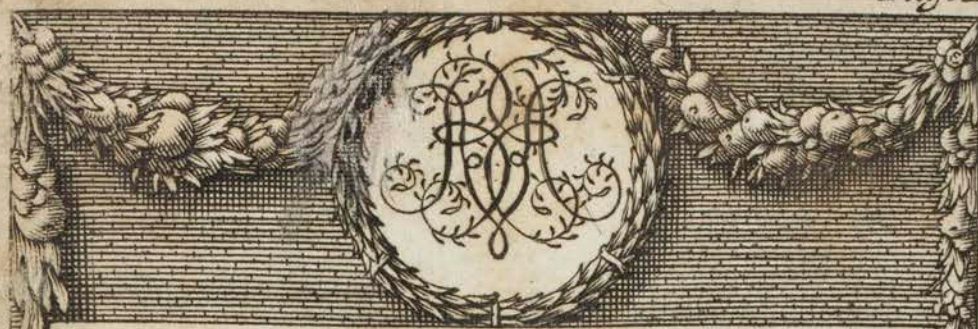
Zacharias

P. VIRGILII MAR.
OPERA
cum notis
TH. FARNABII
Editio noua
Figuris Aeneis ornata

AMSTELÆDAMI
Apud Henr. Wetstenium. An^o. 1677.

VIRO
 AMPLISSIMO ET EXCELLENTISSIMO
 DN. BERNHARDO
 VERZASCHÆ
 DIVERSORUM S. R. I. PRINCIPUM
 AC
 REIP. BASILIENSIS
 ARCHIATRO FAMIGERATISSIMO
 HUIUSQ.
 SCHOLARCHÆ GRAVISSIMO
 SENATORI PRUDENTISSIMO
 LITERARUM ET LITERATORUM
 PATRONO
 TUTORI
 FAUTORI NULLI SECUNDO
 NOVAM HANC VIRGII EDITIONEM
 IN DEBITI OBSEQUII
 DEVOTI CULTUS
 SINGULARIS OBSERVANTIÆ
 TEKMHPION
 D. D. D.
 JENR. WETSTENIUS.

VIRI

INSTITUTIONE ET EXERCITIO

DOMINI BERNHARDI

VERZASCHKE

MAJESTATIS S. R. I. P. R. I. N. C. I. P. I. S. I. M.

AC

REIPUBLICAE BAMBURGENSIS

SECRETARIO J. M. C. R. A. T. I. S. I. M. O.

M. D. C. C. C. C.

IN V. O. L. A. R. I. E. C. R. A. T. I. S. I. M. O.

REIPUBLICAE BAMBURGENSIS

SECRETARIO J. M. C. R. A. T. I. S. I. M. O.

T. A. T. I. O. N. O.

T. U. T. O. R.

IN V. O. L. A. R. I. E. C. R. A. T. I. S. I. M. O.

REIPUBLICAE BAMBURGENSIS

SECRETARIO J. M. C. R. A. T. I. S. I. M. O.

SECRETARIO J. M. C. R. A. T. I. S. I. M. O.

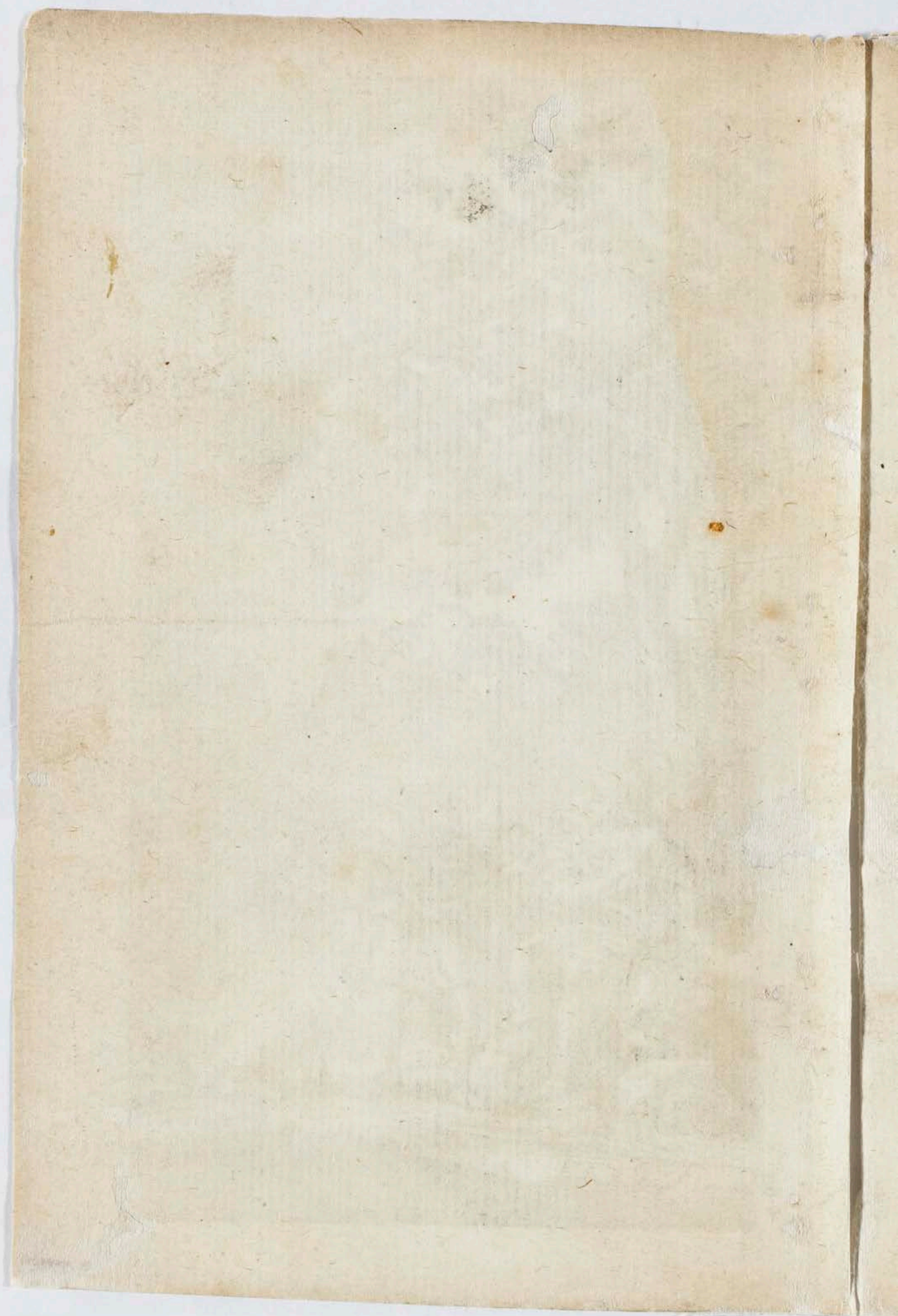
SECRETARIO J. M. C. R. A. T. I. S. I. M. O.

SECRETARIO J. M. C. R. A. T. I. S. I. M. O.

SECRETARIO J. M. C. R. A. T. I. S. I. M. O.

SECRETARIO J. M. C. R. A. T. I. S. I. M. O.

P. . . VIRGILII MARONIS

* B U C O L I C A

.. Ecloga I. cui nomen

T I T Y R U S.

A R G U M E N T U M.

Quum Virgilius, cujus personam hic sustinet Tityrus pastor, agrum vicinum Cremonæ amisisset, Romam venit: ubi quum sua eum carmina Mecœnati commendassent, Mecœnas autem Augusto, agrum recuperavit. Tityrum igitur felicem esse prædicat pastor Melibœus, (sub cuius nomine cæteri quoque pastores Mantuani intelligantur) & suam contra calamitatem deplorat, finibus suis a milite veterano pulsus. Ipse autem Tityrus se tanti beneficii autorem colere & semper culturam esse profiteretur.

MELIBOEUS, TITYRUS.

ME. a

T

ityre, tu patulæ b recubans sub tegmine fagi, c Sylvestrem tenui musam meditaris avena. Nos patriæ fines, & dulcia linquimus arva:

Nos d patriam fugimus: tu Tityre b lentus in umbrâ, Formosam resonare doces e Amaryllida sylvas.

TI. O f Melibæe, g deus nobis hæc otia fecit.

Namque erit g ille mihi semper deus: illius aram Sæpe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.

* Ille meas errare boves (ut cernis) & ipsum Ludere quæ vellem calamo permisit agresti.

ME. Non equidem invideo, miror magis undique totis Usque adeo turbatur agris. en ipse capellas

condita turba eorum, quæ subito excidissent calore, selecta quædam & concinniora *εὐλογίαις* appellare placuit? ut censet I. C. Scalig. 1. Poet. c. 4. a E Theocriti Eidyli. 3. adoptatum poetæ nostro nomen, pastori satis aptum, cum Tityrus Libyce *βίρυς*, Dorice *βίρυς* significet & tibiā. Athenæus lib. 4. b Summo in ocio & securitate resupinus, & membra stratus in umbra. c Rusticum carmen *μελετῆς*, exerceas, ludis. d *Τῶν πατρίδα φέρουδον*, agris exuti patriam solum exilio mutamus. infra vers. 65. e Nomen amicæ tuæ, vel carmen de amica compositum. *Alleg.* Romam. infra 9. f *ὁ μὲν τῶν βοῶν*. g Octavius Cæs. qui mihi propter beneficentiam in reddendis agris, indulto ocio ac libertate, numinis instar est, eritque. Cui præfenti & in vivis divini honores habiti. Hor. 1. Ep. 1. 2. & Suetonius c. 59. * Vide Senecam de beneficiis, l. 4. cap. 6. & Scal. poet. l. 4. c. 19.

Ab antiqua Virgiorum familia diminutivum deduxerim potius quam cum Grammaticis a virginea modestia, unde & Parthenius dicitur, vel a virga laurea; vel a Vergiliis. unde Vergilius scribi oportere contendit Aug. Politianus. 7. cap. Miscell.

* Subintellige *ἐπι*. a *βούνο*. b bubulcus. c d carmina pastoralia.

Ab *εἶ* & *λέγω*. An quod hæc Bucolica e Theocriti Eidyliis excerpta sunt? ut vult Turnebus 9. l. Adver. c. 22. An potius quod ex in-

h Longe hinc, vel prægre-
dientes lon-
ge. quasi
porro te-
nus.

Serv. alii.
Procius. i.
valde. & ap-
ponunt *r*
ager.
i. Stulta &
vesana.

* Fulguri-
tas, fulmi-
nitas.

k Rejicitur
hic versus
pro adulte-
rino, neque
eum agno-
scent pleri-
que codices
vet. iisdem
tamen pene
verbis con-
cipitur

Eclog. 9.
Poterit er-
go jus tueri
suum. Et
cornix a fi-
nistra (testi-
bus Cic. 1.
l. de Divi-
nat. &
Plauto in
Asinaria)

raturum fecit

malum fulminatæ quercus omen. *l* Dic, uti accipe pro audi. *m* Mantua.
n Quo agnos lacte depulsos agere sollemus. vid. v. 34. infra. *o* Al. Et qua.
p Cum Virgilius Bucolica scripserit juvenis, *q* *Candidior* alii ad libertatem de-
torquent. alii *lanuginem primam* intelligi volunt. Quoniam vero eum postea
Melibœus senem bis vocat, Turnebus l. 2. c. 26. sentit Poetam (cum se lingat
servum, libertatis desiderio Romam profectum) respexisse ad imaginem ser-
vorum; qui jam ætate grandiores vel etiam peculio suo, non raro libertatem
consecuti sunt. Græci autem servos etiam senes appellabant *παῖδας*. Pollux.
καλοῦν παῖδες οἱ δοῦλοι, καὶ ὡς πρεσβύτεροι. *q* Ex quo Romam veni,
relictæ Mantua. Roma autem triplici olim insignita erat nomine; vulgato,
Roma; arcano, Amaryllide; sacro & rituali, Florentia, seu Anthusa. Ang.
Politian. Epist. 2. l. 1. Sed vide Nannium miscell. l. 6. c. 1. *r* Dum Mantuæ
quidem agerem, non pauca ingenii mei specimina edidi, cum tamen nullo a-
pud rudes meos municipes in precio esset ars mea, deplorata jam omni hono-
ris, quæ artes alit, spē; languore confecta Musa tacuit, excidit mihi carmi-
nis studium, & cura, *s* Mirabar quisnam is esset, cujus nomine Romani Au-
gusto supplicarent, ut sui illi manerent agri, video jam fuisse Virgilium, cui
omnes ordines summis studiis favent. Sed *Galatea* in quibusdam Mss. haberi
adserunt nonnulli, suadetque ratio; ut magis proprie dicantur hæc de Mantua
quam Roma.

h Protenus æger ago, hanc etiam ix Tityre duco.
Hic inter densas corylos modo namque gemellos,
Spem gregis, ah, silice in nuda connixa reliquit. 15
*s*æpe malum hoc nobis, si mens non i læva fuisset,
De cælo * tactas memini prædicere quercus,
k Sæpe sinistra cava prædixit ab ilice cornix.
Sed tamen iste deus qui sit, *l* da, Tityre, nobis. 19
TI. Urbem, quam dicunt Romam, Melibœe, putavi
Stultus ego *m* huic nostræ similem, quo sæpe solemus
Pastores ovium teneros depellere fœtus,
Sic canibus catulos similes, sic matribus hœdos
Noram sic parvis componere magna solebam.
Verum hæc tantum alias inter caput extulit urbes, 25
Quantum lenta solent inter viburna cupressi. *o*
ME. *o* Ecquæ tanta fuit Romam tibi causa videndi?
TI. Liberras: quæ, sera tamen, respexit inertem,
p Candidior postquam tondenti barba cadebat:
Respexit tamen, & longo post tempore venit: 30
q Postquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.
Namque (fatebor enim) *r* dum me Galatea tenebat,
Nec spes libertatis erat, nec cura peculii.
Quamvis multa meis exiret victima septs,
Pinguis & ingrata premeretur caseus urbi, 35
Non unquam gravis ære domum mihi dextra redi-
bat.

ME. *s* Mirabar quid mœsta deos, Amarylli, vocares.
Cui pendere sua patereris in arbore poma:
Tityrus hinc aberat. ipsæ te, Tityre, pinus,
Ipsi te fontes, ipsa hæc arbuta vocabant. 40
TI. Quid facerem? neque servitio me exire licebat,

Nec tam præsentes tibi cognoscere divos.
 Hic illum vidi juvenem, Melibœæ, u quotannis
 Bis fenos cui nostra dies altaria fumant.
 Hic mihi responsum primus dedit ille petenti : 45
 * Pascite, ur ante, boves, pueri, y submitrite tau-
 ros.

ME. Fortunate senex, ergo tua rura manebunt,
 Et tibi magna satis; x quamvis lapis omnia nudus,
 Limosoque palus obducatur pascua junco.
 Non insueta * graves tentabunt pabula d foetas : 50
 Nec mala vicini pecoris contagia lædent.

Fortunate senex, hic inter b flumina nota,
 Et fontes c sacros frigus captabis opacum.
 Hinc tibi, quæ semper vicino ab limite sepes
 d Hyblæis apibus florem depasta salicti, 55
 Sæpe levi somnum suadebit inire susurro.

Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras.
 Nec tamen interea raucae, tua cura, palumbes,
 Nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo.

TI. Antè leves ergo pascentur in * æthere cervi, 60
 Et freta destituent nudos in littore pisces:
 Ante, pererratis e amborum sinibus, exul
 Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim,
 Quam nostro illius labatur pectore vultus.

ME. At nos hinc, alii f sitientes g ibimus Afros; 65
 h Pars Scythiam, & i rapidum Crætæ veniemus
 Oaxen,

Et k penitus toto divisos orbe Britannos.
 En unquam patrios longe post tempore fines,
 Pauperis & tugurii congestum cespitem culmen, 69
 Post aliquot (mea / regna) videns mirabor m aristas?
 n Impius hæc tam culta novalia miles habebit?

gnantes. a Quæ jam pepererunt partu levatas. b Padum & Mincium. c Omni enim fonti nomen præesse credebatur propter perennem scaturiginem. d Synecdoche. Hybla autem mons erat Siciliæ thymo ad mellificia clarus. * Quod si detur audacia, equore admiserim pro æthere, quo sibi respondeant antitheta. e ἀλλήλων. i. permutatis sedibus Arar Parthiam, Tigris Germaniam alluet, vel Germani patria ejecti Parthiam incolent, Parthi Germaniam. E decoro autem inciræ pastoralis Gallicum fl. pro Germano positum, Armenium pro Parthico. f Ob calorem. g Adibimus. h Alii. i Vilius Sequester, Politianus cap. 37 Miscell. & Brodæus l. 1. c. 39. Oaxem Crætæ fl. statuunt. cujus tamen non meminerunt Ptolemæus, Plinius, Strabo, Mela. quod enim quidam habent fl. Mesopotamiæ rapidum albæ crætæ non placet. k A continenti divisos insulares. l Meos agros, possessiones meas. Ant. ad Crassum. i. de Oratore Cic. Nisi in meo regno essemus. Hec humilis tugurii rusticum culmen equitatis animi regna fecerat. Quintil. declam. m Spicas, messes, annos. Meralep his. n Civili bello agros suos amissos imputat Mantuanus: indignatus tam cultos fundos cessuros militibus; itaque forte barbaris, Gallis, Teutonibus, &c.

Augustum, quo nulum nomen præsentius, qui tanquam ex oraculo responsum dedit. u Cujus immortale beneficium sacris ἐμυθῶν colo. cuius præsentissimo potentiissimoque numini singulis Calendis rem facio divinam. supra. not. ad v. 6. x Possessiones tuas recipere, & Mulsis vaca. y Jugo ad arandum. Al. vaccis salientis. z Ut quæ a faxoso monte ad Mincium se extendant, ut Ecloga 9. vers. 7. * Quæ in utero gestant, præstant, præ-

* Apostrophe & Epitrophe a d se suosque cives amara. q. d. Agite Mantuani, arbores ferite, agros colite, vites maritate & disponite, ut alieni tandem, vobis eiectione, fructus percipiant. p Maturæ ac recentes. q In caseum coacti. r Sole enim occidente, fumi apparent craffiores, umbræ montium majores.

Barbarus has segetes ? en, quo discordia cives
 Perduxit miseros; en queis consecimus agros!
 o Inhere nunc, Melibœe, pyros, pone ordine vites!
 Ite meæ, quondam felix pecus, ire capellæ. 79
 Non ego vos posthac viridi projectus in antro
 Dumosa pendere procul de rupe videbo:
 Carmina nulla canam; non me pascente, capellæ
 Florentem cytisum & falices carpetis amaras.
 II. Hic tamen hanc mecum poteris requiescere no-
 ctam
 Fronde super viridi. sunt nobis mitia poma, 81
 Castaneæ p molles, & q pressi copia lactis.
 r Et jam summa procul villarum culmina fumant,
 Majoresque cadunt altis de montibus umbræ.

* Mecœnaris fuisse puerum innuit Martialis l. 8. Ep. 16. Apul. i. Apollionis. Lud. Vives tamen & N. Frischlinus Cornelium Gallum significari volunt. Apud Theocritum autem (quem sibi imitandum in Bucolicis proponit nonster) Apollus se ab Amaryllide sperum queritur. 3. Idyl, & Hellenism. ut q̄δev Sophocles, ε̄ φ̄ᾱν̄ω

Ecloga II, cui nomen * ALEXIS.

ARGUMENTUM.

Corydon pastor, Alexidis pueri amore captus, nihil eorum prætermittit, quæ ad puerilem animum demulcendum, mutuumque amorem conciliandum, possunt pertinere: verum ubi se neque querelis, neque blanditiis, aut munusculis quidquam proficere intelligit, tandem ad se rediens, dementiamque suam agnoscens, ad intermissam rei familiaris curam sibi statuit revertendum: ut assueto labore infelicis sui amoris (qui fere ex otio nasci solet) tædium discutiat. Sub Corydone autem (si Donato credimus) Virgilium; sub Alexide Alexandrum intelligimus, Pollionis puerum: quem ab eo postea dono accepit.

F Ormosum pastor Corydon ^a ardebat Alexin,
 Delicias domini, nec, quid speraret, habebat.
 Tantum inter ^b densas umbrosa cacumina fagos
 Affidue veniebat: ibi hæc ^c incondita solus
 Montibus & sylvis studio jactabat inani. 5
 O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas,
 Nil nostri miserere, mori me denique coges.
^d Nunc etiam pecudes umbras & frigora captant;
 Nunc virides etiam occultant spinera lacertos:
^e Thestylis & rapido fessis messoribus æstu 10
 Allia serpillumque, herbas contundit olentes.

Moschus, cuiusmodi verba Em. Alvarez appellat neutroactiva. ^b Habentes densa & umbrosa cacumina. ^c Indigesta, temere effusa, abrupta. ^d Cum cæteri omnes, pecudes, lacerti, messorum refrigerium suum & requiem nacti sunt adversus meridiani solis rabiem; ego solus, nisi quando concinant cicadæ, dum te inquieto quærito, foris æstu, intus amore ardeo. ^e Mulier rustica moxerum apparat pransuris & interquiescentibus messoribus.

At

At mecum raucis, tua dum vestigia lustro,
 Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis.
 Nonne fuit satius tristes Amaryllidis iras
 Atque superba pati fastidia? nonne Menalcam?
 Quamvis ille niger, quamvis tu candidus esses.
 O formose puer, *nimum ne crede colori*:
 Alba fligustra cadunt, g vaccinia nigra leguntur.
 Despectus tibi sum, nec quis sim, quæris, Alexi:
 Quam dives pecoris nivei, quam lactis abundans.
 Mille meæ *h* Siculis errant in montibus agnæ:
 Lac mihi non æstate novum, non frigore desit.
 Canto, quæ solitus, siquando armenta vocabat,
 i Amphion Dirceus in *k* Acteo Aracyntho.
 Nec sum adeo informis, *l* nuper me in littore vidi, 25
 Quum placidum ventis staret mare: non ego Daph-
 niam
 Judice te metuam, si nunquam fallit imago.
 O tantum libeat mecum tibi sordida rura
 Atque humiles habitare casus, & figere *m* cervos,
 Hædorumque gregem viridi compellere *n* hibisco. 30
 Mecum una in sylvis imitabere Pana canendo.
 Pan primus calamos cera conjungere plures
 Instituit; Pan curat oves, oviumque magistros.
 Nec te pœniteat calamo *o* trivisse labellum:
 Hæc eadem ut sciret, quid non faciebat Amyntas? 35
 Est mihi *p* disparibus septem compacta cicutis
 Fistula, Damœtas dono mihi quam dedit olim,
 Et dixit moriens: Te nunc habet ista secundum.
 Dixit Damœtas, invidit stultus Amyntas.
 q Præterea duo nec tuta mihi valle reperti
 Capreoli, sparsis etiam nunc pellibus albo,
 Bina die siccant ovis ubera; quos tibi servo.

Ligustri
 fruticis flo-
 res, qui
 candidi:
 15 Massarius,
 Junius Bro-
 leus 4. lib.
 18. cap.
 Alii mora
 egrestia sta-
 tuunt vac-
 20 cinia, alii
 nigras vio-
 las & hya-
 cinthos.
 vertisse
 scil. Virgi-
 lium quod
 scripsit
 Theocritus
 Eidyll. 10.
 Καὶ τὸ ἴον
 μέλαν ἐντὶ
 τῷ ἀγρῶν
 ἰακινθῶ.
 h Imitatio-
 ne Theo-
 eriti Sicuti
 quem se in
 his Bucoli-
 cis imitari
 profiretur
 Virgilius,
 ut & inse-
 quenti ver-
 su. τὸν δ'
 δ' ἴσ' ἔπει-
 40 μ' οὐτ' ἐν
 θεῶν οὐτ'
 ἐν ὀπίρῃ.
 ἢ χαμῶ-
 νῶ ἀκρῶ.

10. Eid. i Filius Jovis & Antiopæ arte musica insignis utpote qui citharæ so-
 no Thebana mœnia struxit. Dirceus, Thebanus, a Dirce fonte Beoticiæ.
 k Παραθαλασσία. littorali promontorio prærupto, scopuloso, ab αὐτῇ ut
 ἔ. Ep. At procul in sola secreta Troades æta, Aracynthum autem agnoscimus
 Beoticiæ montem, cum Stephano, non Acarnaniæ, nedum Atticæ. l In aqua
 tanquam speculo contemplatus sum. H' ἄπρῶν ἐς πόντον ἐπέβλεπεν, ἢ ἰ
 γαλάνα. Theocr. 6. Eidyll. m Εὐλάφης βάλλεν, venari. Quidam de sur-
 culis intelligi volunt, quibus ædes rusticæ sustentantur. nescio in subtiliori sen-
 tu quam veriori. n Ad Hibiscum malvam sylvestrem, pastum scil. nec me
 movent qui exponunt, baculo ex hibisco. o χάλια θλίβαν, Theocr. 24. Ei-
 dyl. dum labro calamos percurrunt hiantes. Lucret. 4. lib. p An quia ad interno-
 dia qua junguntur cera canna, quæ excipiunt superiores cannas? an quia jun-
 ctæ ex septenis cannis ad alæ figuram, aliæ aliis longiores essent ad discrimina
 vocum, qualem videmus Organorum seriem? Tibul. 2. lib. 5. El. q H' μά-
 τος ἰδὲ καὶ διδυμασκόου ἀίγα φυλάσσω. Theocr. 3. Eidyll.

Jam pridem à me illos abducere Thestylis orat :
 Et faciet, quoniam sordent tibi munera nostra.
 Huc ades ô formose puer. tibi lilia plenis, 45
 Ecce, ferunt Nymphæ calathis : tibi candida Nais
 Pallentes violas, & summa papavera carpens,
 Narcissum, & florem jungit bene olentis anethi.
 Tum casia atque aliis intexens suavibus herbis,
 Mollia luteoia pingit vacinia caltha. 50
 Ipse ego cana s legam tenera lanugine mala,
 Castaneasque nuces, mea quas Amaryllis amabat.
 Addam r cerea pruna, & honos erit huic quoque po-
 mo.

Et vos ô lauri carpam, & te proxima myrte ;
 Sic positæ quoniam suaves miscetis odores. 55
 Rusticus es Corydon, nec munera curat Alexis :
 Nec, si muneribus certes, concedat u Iolas.
 Eheu quid volui misero mihi ? floribus * Austrum
 Perditus, & liquidis immisi fontibus apros. 59
 Quem fugis ah demens ? habitarunt, y dii quoque syl-
 vas.

z Dardaniusque Paris. a Pallas, quas condidit ar-
 ces,

Ipsa colat : nobis placeant ante omnia sylvæ.
 Torva læna lupum sequitur, lupus ipse capellam :
 Florentem cytisum sequitur lasciva capella ; 64
 b Te Corydon ô Alexi. Trahit sua quemque voluptas.
 Aspice, c aratra jugo referunt suspensa juvenci,
 Et sol crescentes decedens duplicat umbras :
 Me tamen urit amor : Quis enim modus adsit amori ?
 d Ah Corydon, Corydon, quæ te dementia cepit ?
 Semiputata tibi e frondosa vitis in ulmo est. 70
 Quin tu f aliquid saltem potius, quorum indiget
 usus,

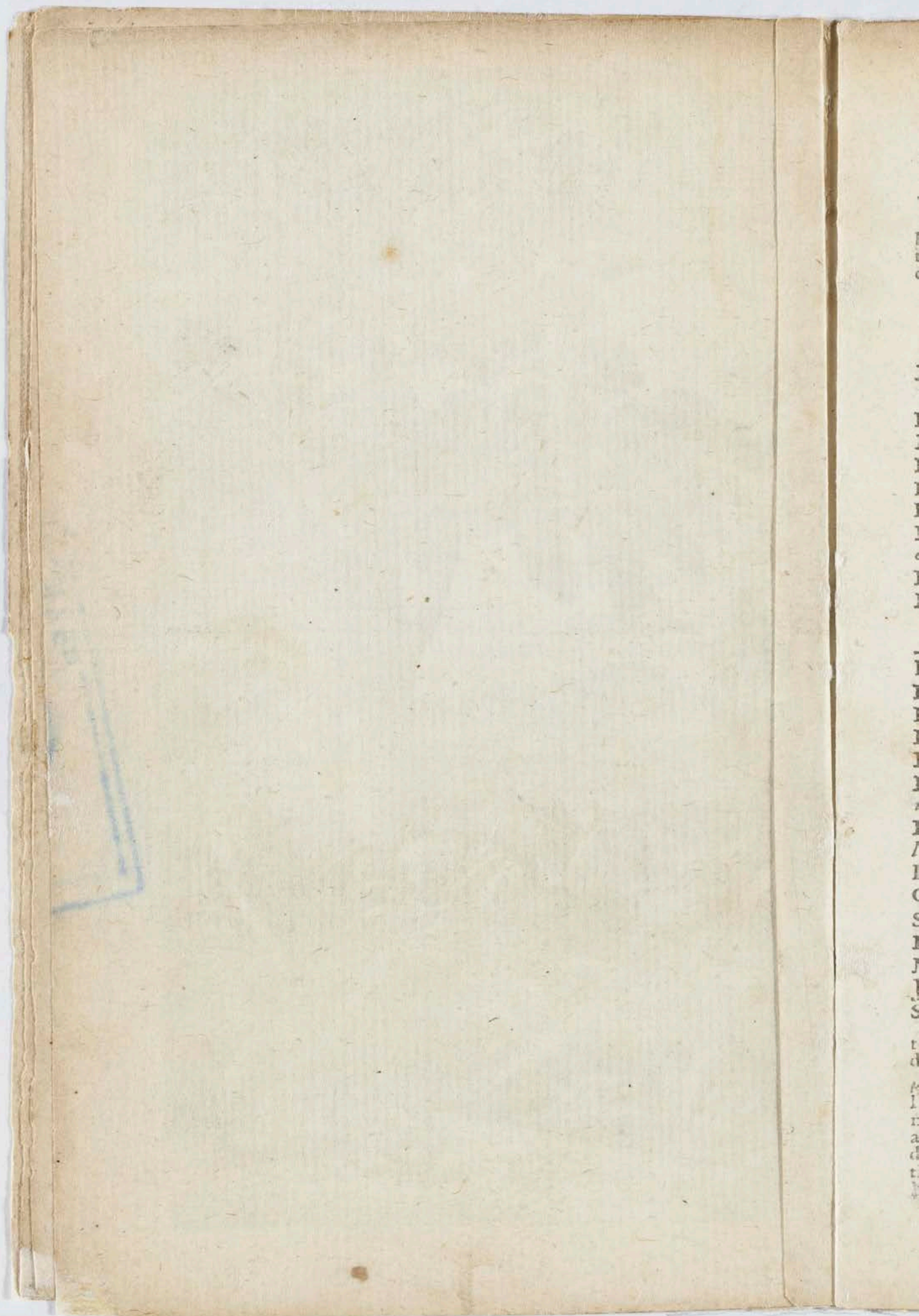
Viminibus mollique paras detexere junco ?

g Invenies alium, si te hic fastidit Alexis,

invenitrix. Lucian. in Hermotimo & Oppian. in ἀλιεύτ. 2. b A αἰξ ἔκλυται
 σου, ὁ λύκος τῶν αἰγῶν διώκει, ἡ γέρας τ' ἀροτρον. ἐγὼ δ' ἐπὶ τὴν με-
 μάνημαι. Theocr. 10. Eidy. c Adveniente nocte solis ardor remittitur, jugo
 solutis bobus adest quies : meus tamen non deservescit, non novit finem, non
 modum. d Increpatio sui, cum adhortatione ad opus faciendum, potenti-
 simum remedium amoris : qui γιγνέται luxu, ocio νυτίν. Sic Senec. Hippol.
 Ω Κύκλωψ, Κύκλωψ, τὰ τὰς φρένας ἐκπεπότησας. Theocr. 11. Eidy. 1.
 e Quam oportebat dudum frondibus nudatam, quo melius aprici mature-
 rent racemi. f Corbes, fiscellas, calathos. Αἰπ' ἐνθῶν τελλάρως τε πλέκωσ.
 Theocr. 11. Eidy. g Ευρήσεις Γαλάτταν ἰσῶς ἢ καλλίον ἄλλαν, ibid.

Ἡ Ἀδρυαία.
 ἡνίκαις viola
 pallor amara-
 jium. Ho-
 rat.
 f Μῦλα
 χροάοντα.
 vel coto-
 nea.
 i Flava vel
 mollia.
 u Augustum
 innui vo-
 lunt, di-
 stumque
 Iolan quasi
 Iulum.
 z Hortis
 inimicum.
 Pubentesque
 rosa pri-
 mum mo-
 niatur ad
 Austrum.
 Papin. 3.
 Sylv.
 y Pan, A-
 πόλλο, Li-
 ber, &c.
 apud
 Theocr. Ei-
 dyl. 8. & 24.
 z Propter
 Hecubæ
 somnium
 expositus.
 a Πολιάς,
 ἐρισιπο-
 λῆς ἰμο.
 ἀρχιτεκ-
 τονικῆς

Ecloga III. cui nomen P A L A E M O N.

A R G U M E N T U M.

M Enalcas & Damœtas pastores, mutuis primum inter se conviciis certant: mox, interveniente Palæmone iudice, Amœbæi carminis lege disceptant: ubi neuter vincitur, sed uterque alteri, Palæmonis sententia, exæquatur, ex 4. 5. & 8. Idyll. Theocriti.

M E N A L C A S, D A M O E T A S,

P A L A E M O N.

ME. ^a D I C mihi Damœta, Cujum pecus? an Melibœi?

DA. Non, verum Ægonis: nuper mihi tradidit Ægon.

ME. Infelix ô semper ^b ovis pecus, ipse Neæram

Dum ^c fovet, ac ne me sibi præferat illa, veretur;

Hic alienus oves custos bis mulget in hora:

Et succus pecori, & lac subducitur ignis.

DA. ^d Parcins ista viris tamen objicienda memento;

^e Novimus & qui te, ^f transversa tuentibus hircis,

Et quo, sed faciles Nymphæ risere, facello.

ME. ^g Tum credo, quum me arbuſtum videre Myconis,

Atque mala vites incidere falce novellas.

DA. Aut hic ad veteres fagos, quum Daphnidis arcum

Fregisti & calamos: quæ tu, perverse Menaica,

Et quum vidisti puero donata, dolebas;

Et, si non aliqua nocuisses, mortuus esses.

ME. ^h Quid domini facient, audent cum talia fures?

Non ego te vidi Damonis, pessime, caprum

ⁱ Excipere infidiis, multum latrante ^k lycisca?

Et quum clamarem, Quo nunc se proripit ille?

^l Tityre coge pecus: tu post carecta latebas.

DA. An mihi cantando victus non redderet ille,

Quem mea carminibus meruisset fistula caprum?

Si nescis, ^m meus ille caper fuit: & mihi Damon

Ipse fatebatur, sed reddere posse negabat.

ME. ⁿ Cantando tu illum? aut unquam tibi fistula cera

Juncta fuit? non tu in triviis, indocte, solebas

^o Stridenti miserum stipula disperdere carmen?

rentibus; quod nisi faciles expertus fuisses luci Deas, violati facelli proptinus dedisses pœnas, ex Theocr. Eidyl. 5. Ἀνὴρ ἐπὶ γυρίσαντε, ἴδδ' ἀλγυῖς, αἰ δ' ἔχ' ἡμίμαρται, &c. tanquam si invidissent hirci. ^f In transversum, transversim. Hellenism. ^g Non diluit objecta, sed alia Damœtæ objicit, idque Ironice, sua persona. ^h Quid tandem fiet de nobis qui domini sumus, si modo? &c. vel quid non aucturus est tuus herus Ægon, ubi servus ejus conductitius atque idem furax audeat talia? ⁱ Furari. ^k Cave, ex lupo & cane nato. ^l Eho, pastor, observa ne quid tibi deperat de grege. ^m Victoriæ meæ præmium. ⁿ Quasi vero tu indoctus ille viceris.

^a Εἰπέ μοι
ἢ Κορύδων

τίνας αἰ
βόας, ἢ ἔρα

Φιλῶνδα;

Ὄν αἰλλ

5 Αἰγῶν,

βοσκει δέ
μοι αὐτὸς

ἔδοκει

9 Theocrit. 4.
Eidyl.

^b Oves, grex
ovium.

^c Dum amo-
res Neæræ

sequitur as-
siduus.

^d Ego tamen
vir sum, in-

quit Vesp.
Suet. 13. cap.

cave cui
maledicas

viro, ne si
pergas, quæ

vis dicere,

20 ea, quæ non
vis, audias.

^e Novi enim
qui te (scin'

quid ve-
lim?) incli-

narint; &
quid passus

us ipse hir-
cis adver-

ο Χρησδης
 δ' ὡν ἐστὶ
 δῆν, χρησ-
 δης κατὰ
 θῆναι αἰ-
 θλον.
 Theocr. 8.
 Eidyl. II
 p Quoniam
 ἄμυσθ
 musicum,
 afinus e-
 quum in
 campum
 provocare
 vis.
 q Præstan-
 tissimi arti-
 ficis.
 r Hedera
 corymbis &
 vitis pan-
 pinis inter
 se mutuo
 implicatis.
 Theocr. I.
 Eidyl.
 s Insignis
 Mathematicus, cujus
 meminere
 Archimedes
 in epistola
 ad Dosi-
 theum, Cal-
 limachus, &
 Catullus.
 t Quem ex-
 cidisse vel
 ignotum
 esse, pastor
 ex decoro
 tribuit Poe-
 ra, viderur
 fuisse Ar-
 chimedes,
 aut Aratus,
 Eudoxus
 vel Hippar-
 chus.
 u Orphei
 imaginem, & fabulam, satis notam. x Mitramus pocula laudare, & depona-
 mus uterque vitulam. y Non temere positum suum nomen postea gloriatus est
 Rheminius Palæmon, sed præfagiente quasi Poeta fore aliquando omnium Poe-
 tarum iudicem Palæmonem. Sueton. lib. de Clar. Grammaticis. z Cum de vitu-
 la simul agatur & gloria. a Μυσθὸν θ' αἰ ἀειδὸν ἀμειβόμενα ἐπὶ καλῆ.
 Hom. II. α. b Ἐκ Διὸς ἀρχώμεθα. Aratus & Theocr. Eidyl. 17. c Amat,
 curat, habitat. d Suaviter, Hellenisin. e Ultro ad amoris commercia a Gala-
 tea allicior, id enim esse Græcis μήλοισ βάλλας indicat interpres Theocr. Eid. 6.
 & Scholiastes, Aristophanis.

D.A. ο Vis ergo inter nos, quid possit uterque, vicissim
 Experiamur? ego hanc vitulam (ne forte recuses,

Bis venit ad mulctram, binos alit ubere fœtus) 30

Depono: tu dic, mecum quo pignore certes.

ME. De grege non ausim quicquam deponere tecum:

Est mihi namque domi pater, est injusta noverca:

Bisque die numerant ambo pecus, alter & hœdos.

Verum id quod multo tute ipse fatebere majus, 35

(p Insanire libet quoniam tibi) pocula ponam

Fagina, cœlatum q divini opus Alcimedontis:

r Lenta quibus torno facili super addita vitis,

Diffusos hedera vestit pallente corymbos.

In medio duo signa. s Conon, & t quis fuit alter, 40

Descripsit radio totum qui gentibus orbem:

Tempora quæ messior, quæ curvus arator haberet?

Nec dum illis labra admovi, sed condita servo.

D.A. Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit,

Et molli circum est ansas amplexus acantho; 45

u Orpheaque in medio posuit, sylvasque sequentes.

Nec dum illis labra admovi, sed condita servo.

x Si ad vitulam spectes, nihil est quod pocula laudes.

ME. Nunquam hodie effugies: veniam quocunque

vocaris,

Audiat hæc tantum vel qui venit, ecce, y Palæmon.

Efficiam, posthac ne quenquam voce laceffas. 51

D.A. Quin age, si quid habes: in me mora non erit ulla,

Nec quenquam fugio, tantum vicine Palæmon,

Sensibus hæc imis x (res est non parva) reponas.

P.A. Dicite: quandoquidem in molli conse dimus her-

ba:

Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos, 56

Nunc frondent sylvæ, nunc formosissimus annus.

Incipe Damœta, tu deinde sequere Menalca.

a Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.

D.A. b A Jove principium Musæ, Jovis omnia plena:

Ille c colit terras, illi mea carmina curæ. 61

ME. Et me Phœbus amat: Phœbo sua semper apud me

Munera sunt, lauri, & d suave rubens hiacynthus.

D.A. e Malo me Galatea petit lasciva puellia,

- Et fugit ad salices, & sese cupit ante videri. 65
- M. E.* At mihi sese offert ultro meus & ignis Amyntas ;
- Notior ut non sit canibus jam *h* Delia nostris.
- D. A.* Parta mea *i* Veneri sunt munera, namque notavi Ipse locum, aëriæ quo *k* congesse palumbes.
- M. E.* Quod potui, puero *l* sylvestri ex arbore lecta 70
- m* Aurea mala decem misi, cras altera mittam.
- D. A.* O quoties & quæ nobis Galatea loquuta est !
- n* Partem aliquam venti divum referatis ad aures.
- M. E.* *o* Quid prodest, quod me ipso animo non spernis Amynta ,
- Si, dum tu sectaris apros, ego retia servo ? 75
- D. A.* Phyllida mitte mihi, meus est natalis, Iola :
- p* Quum faciam vitula pro frugibus, ipse venito.
- M. E.* Phyllida amo ante alias, nam *q* me discedere flevit ,
- Et, longum formose vale, vale inquit, Iola.
- D. A.* *r* Triste lupus stabulis, maturis frugibus imbres , Arboribus venti: nobis Amyntidis iræ. 81
- M. E.* Dulce satis humor, *s* depulsis arbutus hœdis , Lenta salix fœto pecori, mihi solus Amyntas.
- D. A.* Pollio amat nostram, quamvis sit rustica, musam, *t* Pierides *u* vitulam lectori pascite vestro. 85
- M. E.* *x* Pollio & ipse facit nova carmina. pascite taurum ,
- Jam cornu petat, & pedibus qui spargat arenam.
- D. A.* Qui te Pollio amat, veniat quo te quoque gaudet *y* :
- z* Mella fluant illi, ferat & rubus asper amomum.
- M. E.* *a* Qui Bavium non odit, amet tua carmina Mævi, 90
- Atque idem jungat vulpes, & mulgeat hircos.
- D. A.* Qui legitis flores, & humi nascentia fraga , Frigidus. *ô* pueri fugite hinc, latet anguis in herba.
- M. E.* *b* Parcite oves nimium procedere, non bene ripæ Creditur: ipse aries etiam nunc vellera ficit. 95
- D. A.* Tityre pascentes à flumine reïce capellas :
- frugibus sacra fecero. *q* Quando ego discedebam. Hellenism. *r* Tristis res est. Dulcis res est. Hellenism. Th. 8. Eid. *s* A lacte. *t* Musæ filia Pieri, vel propter amœnitatem & solitudinem Pierii montis Thessaliæ. *u* Bucolicis vitula, epicis taurus, tragicis hircus proponebatur carnis præmium. *x* Asinius Pollio vir consularis, summa in gratia apud Augustum, a quo impetraverat Virgilio agros suos. is tragœdiam & historias de bello civili scripsit. teste Horat. 2. lib. 1. od. *y* Subintelligit *pervenisse*: Pervenerat autem ad Consulatum & triumphum victis Salonis oppido Dalmatiæ. *z* Omnia feliciter cedant iis, qui Polliani bene volunt. *a* Contra qui malis & trivialibus delectatur poetis, Bavio & Mævio, delectetur æque rebus absurdis, ita ut jungat aratro seu currui vulpes, mulgeatque hircos. *b* Ne finite, videte ne procedant.

f Non sine grata quam pro-cervitate. g Cujus amore ar-deo. h Diana venationis Dea. i Amicæ mex. j Nidum posuere. k Nidamenta cong-ssere. l aut. in Rudent. m In sylva reperta. n Chryso-mela, vel cydonia, citria, aut simpliciter mala ut v. Eid. Theocr. τοι δὲ καὶ μάλα φί-ρω. o Hæc, O venti in-ternuntii ad Deos ferte; grata sc. iis futu-ra. p Quid te juvant ver-ba utut au-rea. si ego vel alius quispiam veri amoris usum fru-ctum ca-piat? q Quum vi-tula cæsa Telluri pro

Ipse, ubi tempus erit, omnes in fonte lavabo.

ME. Cogite oves pueri: si lac præceperit æstus,

Ut nuper, frustra pressabimus ubera palmis.

DA. Eheu quam pingui macer est mihi taurus in
arvo! 100

Idem amor exitium est pecori, pecorisque magistro.

ME. His certe neque amor causa est, *d* vix ossibus
hærent:

Nescio quis teneros *e* oculus mihi fascinat agnos.

DA. *f* Dic quibus in terris (& eris mihi magnus
g Apollo)

Tres pateat cæli spatium non amplius ulnas. 105

ME. Dic quibus in terris *h* inscripti nomina regum

Nascantur flores & *i* Phyllida solus habeto.

PA. *k* Non nostrum inter vos tantas componere lites.

Et vitula tu dignus & hic; & quisquis amores

Aut metuet *l* dulces, aut experietur *l* amaros. 110

m Claudite jam rivos pueri, sat prata biberunt.

e Al. erro,
quo legu-
mine sagi-
nantur ho-
ves. Plin.
18. 15. Diof-
cor. 1. 21.
d Τὰς πόρ-
τις αὐτὰ
λέλαπται
τ' ὡς ἄα.
Eidyl. 4.
Theocr.
e Urens,
malus, in-
vidus,
βάσκανος,
ut qui e

corde infenso per oculos emittat spiritus veneficos radios. *f* Vere dicit quod
refert Criticus, respondisse Virgilium, se hanc Grammaticis crucem fixisse.
Aliis enim est clibanus aut puteus Syenes, qui totus illuminatur Solstitii æstivi
die medio, vel, alius quispiam puteus. vid. Brodæi Misc. 1. l. 7. Aliis, Cælii
Sepulchrum. Aliis fossa in urbis Romæ centro qui Mundus dictus, tres tantum
dies per annum patebat. *g* Cui reliqui Dii concesserunt, ut præter cæteros di-
vinaret. Conjector peritus, qui ænigma solvat. *h* De Hyacintho intelligi vo-
lum ex fab. Hyacinthi. 10. Met. Ovid. & fab. Ajacis. l. 13. de nummis sub Au-
gusto cufis a Floro III. viro & flore vario inscrip. De Cerda. *i* Quæ prius
nobis amor communis. *k* Non sine utriusque laude neutrum pronunciat vi-
ctorem: Cum tamen Menalcas difficiliore sustinuerit partes, quem oportuit
ex lege Amœbæi vel prius distichon æquasse, vel etiam superasse. Theocr. &
Idyll. 1. γλυκυπέπτος. *m* Allegorice, ut Catullus; *Claudite ostia virgines, lusi-*
mus satis.

Ecloga IV. cui nomen POLLIO.

ARGUMENTUM.

A Sinius Pollio, ductor Germanici exercitus, quem post captas
Salonas, Dalmatiæ civitatem, primo meruisset lauream, post
etiam consulatum adeptus fuisset, eodem anno suscepit filium,
quem a capta civitate Salonium vocavit: cui nunc Virgilius gene-
thiacum dicit. Hæc Servius. Huc autem detorqueat quæ Sibylla
de futura aurei sæculi felicitate cecinerat. Obiter tamen & Pollio-
nis patris & ipsius etiam Augusti laudes admisceat. Nam quod di-
cit, Patrumque r. p. v. o. de Augusto quidam intelligunt, qui a
C. Jul. Cæs. fuit adoptatus. Alii hoc quoque ad Salonium refer-
runt: & intelligunt principium magni anni quem cecinit Sibylla,
procedere consulatu Pollionis, quo ille puer nascitur; ut magni
mentis sint magni anni menses.

S icelides *a* Musæ, paulo majora canamus.

Non omnes arbutta juvant, humilesque myricæ.

Sic canimus sylvas, *b* sylvæ sint consule dignæ.

a Theocri-
tex, pasto-
rales.
b Bucoli-
cum ut ut
fiet carmen,
& ipsum tamen consule Pollione qui
a musam, non indignum sit, sed & sylvarum cura ad Coss. pertinebat.

c Ultima

e Ultima Cumæi venit jam carminis ætas:
 Magnus ab integro seclorum nascitur ordo.
 Jam redit & d virgo, redeunt Saturnia regna:
 Jam f nova progenies cœlo demittitur alto.
 Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
 Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
 Casta fave g Lucina: tuus jam regnat h Apollo.
 Teque adeo decus hoc ævi, te consule inibit,
 Pollio, & incipient i magni procedere menses.
 k Te duce, si qua manent sceleris vestigia nostri,
 Irrita perpetua solvent formidine terras.

Ille deum vitam accipiet, divisque videbit
 Permissos heroes, & ipse videbitur illis;
 Pacatumque reget patriis virtutibus orbem.
 l At tibi prima puer nullo munuscula cultu,
 Errantes hederas passim cum baccare tellus,
 Mistaque ridenti colocasia fundet acantho.
 Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ
 Ubra: m nec magnos metuent armenta leones.
 Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores:
 Occidet & serpens, & fallax herba veneni
 Occidet: Assyrium vulgo nascetur amomum.
 n At simul heroum laudes, & facta parentis
 Jam legere, & quæ sit poteris cognoscere virtus:
 Mollipaulatim flavescit campus arista,
 Incultisque rubens pendebit sentibus uva,
 Et duræ quercus sudabunt roscida mella.
 Pauca tamen suberunt priscae vestigia fraudis,
 o Quæ tentare Thetin ratibus, quæ cingere muris
 Oppida, quæ jubeant telluri insindere sulcos.
 Alter erit tum p Tiphys, & altera quæ vehat Argo
 Delectos heroes: erunt etiam altera bella:
 Atque iterum ad Trojam magnus mittretur Achil-
 les.

q Hinc ubi jam firmata virum te fecerit ætas,
 Cedet & ipse mari vector nec nautica pinus

k De Salonio hæc ab aliis intelliguntur; ab aliis de Augusto. l Ut mundi quasi
 ver & infantia nascenti puero conveniat. m Vide Sibyllinos versus l. 7. La-
 ctantii cap. 24. vide Esaiæ cap. 11. n At ubi ad ætatis tuæ ætatem adoleveris,
 Poesi, Histõriæ, Philosophiæ initiandus: tum demum ætas aurea virtutes lon-
 gius ac latius exercebit. o Quæ navigationem, urbium munitionem, agricul-
 turam, militiam exerceant. p Fabricator & gubernator navis illius qua vecti
 aureum petebant vellus delecti Achivi, Αἰωνίδας οἱ δ' ἀντὶ τῆς ἀριστῆς οὐνέ-
 παρθε, Πάτρων ἐν ποταμῶν προλελιγμένοι. Theocr. Idyll. 13. q Ubi vero Salo-
 nius in virum evaserit: perfecta ætatis aureæ ἀκμῆ, artibus & laboribus, pe-
 riodum addet, tanquam non necessariis, postquam omnia fert omnia tellus.

e Adimple-
 tum est
 5 tempus Si-
 byllæ Cu-
 mææ vati-
 ciniis jam
 olim prædi-
 ctum, quo
 10 siderum in
 ortum
 suum red-
 euntium
 confectis
 spaciis de
 novo inci-
 15 piat ma-
 gnus annus
 Platonicus,
 novusque
 ineat orbis
 ab ætate
 20 aurea.
 d Astræa,
 quæ terras
 prius reli-
 querat, Ju-
 litia.
 e Ætas au-
 25 rea.
 f Heroes.
 vel ipse Sa-
 lonius, quæ
 de Christo
 vaticinata
 est Sibylla,
 30 transfert
 poeta igna-
 rus ad fi-
 lium Pol-
 lionis jam
 natum.
 35 g Partus
 dea. Juno
 Lucina fer-
 opem. Ter.
 And.
 h Augustus.
 i Menses
 magni anni.

* Suaviter
 ut Eclog. 3.
 vers. 63.
 / Colore
 quem in-
 ficit Lutea
 herba.
 Plin. 33. l.
 c. 5.
 / Color
 flammens :
 sed facti-
 tius, quam
 tamen Vir-
 gilius her-
 bam esse
 existima-
 vit, inquit
 Plin. 35. l.
 6. cap.
 u Alumne
 Jovis,
 Διογῆσις,
 Διοτρεσις.
 x Nutanti
 mundo
 succurrat
 tua virtus.
 y Et musi-
 cæ perita &
 sua. Pan
 deus Arca-
 dia.

Mutabit merces, omnis feret omnia tellus.
 Non rastros patietur humus, non vinea falcem : 40
 Robustus quoque jam tauris juga solvet arator,
 Nec varios discet mentiri lana colores :
 Ipse sed in pratis aries jam / suave rubenti
 Murice, jam crocea mutabit vellera / luto :
 Sponte sua / sandyx pascentes vestiet agnos. 45
 Talia secla suis dixerunt currite fufis
 Concordes stabili fatorum numine Parcæ.
 Aggredere ô magnos (aderit jam tempus) honores,
 Chara u deum soboles, magnum Jovis incremen-
 tum.
 x Aspice, convexo nutantem pondere mundum, 50
 Terrasque, tractusque maris, cœlumque profundum :
 Aspice, venturo lætentur ut omnia seclo.
 O mihi tam longæ maneat pars ultima vitæ,
 Spiritus & quantum sat erit tua dicere facta.
 Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus, 55
 Nec Linus : huic mater quamvis atque huic pater
 adsit :
 Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo :
 Pan Deus y Arcadia mecum si iudice certet,
 Pan etiam Arcadia dicat se iudice victum.
 Incipe parve puer x risu cognoscere matrem : 60
 a Matri longa decem tulerunt fastidia menses,
 Incipe parve puer : b qui non risere parentes,
 Nec Deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est.

Non id vult (inquit P. Bembo, quem secuti & alii) ut puer arrideat
 matri, sed ut cognoscat matrem ex ejus risu. Expeditior tamen videtur Jos.
 Scaligeri explicatio qua confirmat illud Catulli ; *Torquatus, volo, parvulus Ma-*
tris e gremio sue Porri, ens teneras manus Dulce rideat ad patrem. Manifesto, in-
 quit, hortatur Virgil. puerum ut ad matrem rideat. non contra ut illi parentes
 sic Plaut. in Capt. *quasi muti silens, neque me rideat.* Vitalitatis quippe omen
 erat, si pueri ad parentes riderent. unde sequitur : qui non risere ad parentes,
 ex illis nullum dignatus est Genius mensa, neque Juno cubili. exploduntur sc.
 Potitia & Edulia. Sed quis tandem componet dividuas interpretam ? Quintil.
 l. 9. c. 3. Servii, Turnebi. 16. l. 13. c. Bembi in Cûlicem Virgilii, & Erythræi,
 Kami, Frischlini, Politiani. 89. c. Miscell. Ludov. de Cerda, Laudi, Acillii
 Stratii, Jos. Scaligeri in Catull. a Risu tuo compensa fastidia quæ tulit mater
 tua, jam decimo inchoante mense partum enixa. b Al. cui.

Ecloga V. cui nomen DAPHNIS.

ARGUMENTUM.

MEnalcas & Mopsus pastores Daphnidis, pastoris Siculi,
 quem Mercurius genuit, Pan musicam docuit, mortem
 desunt alterque ejus epitaphium, alter apothefosin canit. Sunt
 qui per Daphnim Cæsarem Dictatorem intelligi putent, paulo
 ante quam hæc scriberet Poeta, tribus & viginti vulneribus
 in

5 11

in cu
cum
malu
lud

Si
vero
devi

ME

Tu
Hic
MO
Sive
Sive
Syl
ME
MO

ME
Au
Inc
MO
Can
Exp
ME
Pur
Jud
MO
f E
Fle
Qu
At
h
Fri
Lib
Da
Int

voc
Dap
x
The
a ca

in curia confossum. Alii Quintilium Varum accipiunt, in Germania cum tribus legionibus caesum. Alii Flaccum Maronem intelligi malunt, Virgilii fratrem: de quo exstat pervulgatum quidem illud, sed incerti auctoris, distichon.

*Tristia fata tui cum fies in Daphnide Flacci
Docte Muro, frauem diis immortalibus aequas.*

Salonium alij, cujus genethliacon superiore Ecloga cecinit, nunc vero ejusdem fato functi apotheosin canit. ad primum vero & undevicesimum Theocr. Idyll. expressit hanc Eclogam noster.

MENALCAS. MOPSUS.

ME. **C** Ur non Mopse (*a* boni quoniam convenimus ambo,

Tu calamos inflare leves, ego dicere versus)

Hic corylis mixtas inter confedimus ulmos?

MO. Tu major: tibi me est æquum parere Menalca,

Sive sub incertas Zephyris motantibus umbras,

Sive antro potius succedimus: aspice, ut antrum

Sylvestris raris sparfit labrusca racemis.

ME. Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.

MO. Quid si idem certet Phœbum superare canendo?

ME. Incipe Mopse prior, si quos aut *b* Phyllidis ignes,

Aut *c* Alconis habes laudes, aut jurgia *d* Codri.

Incipe: pascentes servabit Tityrus hœdos.

MO. Imo hæc, in viridi nuper quæ cortice fagi

Carmina descripsi, & *e* modulans alterna notavi,

Experiar: tu deinde jubeto certet Amyntas.

ME. Lenta salix quantum pallenti cedit olivæ,

Puniceis humilis quantum salianca rosetis:

Judicio nostro tantum tibi cedit Amyntas.

MO. Sed tu desine plura, puer: successimus antro.

f Exstinctum Nymphæ crudeli funere *g* Daphnim

Flebant: vos coryli testes, & flumina Nymphis,

Quum complexa sui corpus miserabile nati,

Atque deos atque astra vocat crudelia mater.

h Non ulli pastos illis egere diebus

Frigida Daphni boves ad flumina, nulla neque amnem

Libavit quadrupes, nec graminis attigit herbam.

Daphni, tuum *k* Pœnos etiam ingemuisse leones

Interitum, montesque feri sylvæque loquuntur.

a Periti, εἰδότες ἀμφο. Ἀμφουσεῖσθαι δὲ δαημῶ ἀμφο ἀείδιν. Theocr. 8. Idyll. *b* Amores Phyllidis: sitne illa quæpiam e pastoritiis tœminis; vel illa Demophoontis amore celebris. Ovid. 2. Ep. *c* Cretensis sagittarii usque adeo periti, ut serpentem Phalero filio implicitam sagitta confixerit, illæso filio. *d* Regis Atheniensium, pro patria non timidi mort. Hist. nota. Val. Max. lib. 5. c. 6. *e* Modo fistula, modo

voce. desultoria opera cithara carmina dividens. Horat. 1. 1. 15. Od. *f* Ἐπιπέδιον Daphnidis incipit. *g* Respice argumentum hujus Ecl. *h* Ὡρεα δ' ἐστὶν ἄφωνα. *k* αἱ βοῆς, αἱ ποτὲ τούτοις Πλαζόμεναι γοῶντι καὶ οὐκ ἐτίλοντι νέμισθα. Theocr. 19. Idyll. *i* Vid. Sueton. c. 81. Jul. Cæs. de equis pabulo abstinentibus a cæde Cæs. *k* Τῆρον χ' ὡκ' δρυμοῖσ' ἰδὼν ἀτίκλωσε θάροντα. Idyll. 1.

4 Daphnis

l Hæc ad
Jul. Cæs.
referunt,
quem Bac-
chi sacra ex
Armenia
Romam
primum
transfuisse
voluit, sed
non ego
credulus il-
lis. longe
enim ante
Cæs. scele-
rum hæc
feminaria
Romæ in-
vestigata a
Coss. & vin-
dicata re-
fert Liv.
+ 9.

m Tigris
vehebatur
Bacchus.
n Chorus
Orgia cele-
brantiam
vocifera-
tione & sal-
tu, *ἄστυ*
o Thyrsos
bastulas
pampinis ac
hederæ fol-
lis vesti-
tas.
p Pastorum
dea.
q E more
funerum, in
quibus
spargeban-
tur flores,
tumulis in-
ferrebantur
virentes ar-
bores, fon-
tibus inji-
ciebantur
corollæ.
r *Ἐπιτά-
φιον* Daphnidis, sic Theocr. 1. Edyll. *Δάφνης ἔργων ὄδι τὴν ὄδον τὰς βόας ὄδι
νομέων.* * Pastor quispiam. *Ἄποθέωσις* Daphnidis. Allusum forte ad cir-
culum lacteum; ubi Heroas suos post fata habitare opinabatur antiquitas. *Ἰ* Po-
lyptoton, ipsi, ipsæ, ipsa, ut Eclog. 1. *ἢ Γλαυκί γω φίλ' Ἀδωνί,* Idyll. 15.

l Daphnis & Armenias curru subjungere *m* tigres
Instituit: Daphnis *n* thiasos inducere Baccho, 30
Et o foliis lentas intexere mollibus hastas.
Vitis ut arboribus decori est, ut vitibus uvæ, *ἄστυ*
Ut gregibus tauri, segetes ut pinguibus arvis:
Tu decus omne tuis. postquam te fata tulerunt,
Ipsa *p* Pales agros atque ipse reliquit Apollo. 35

*Grandia sæpe quibus mandavimus hordea sulcis
Infelix lolium, & steriles dominantur avenæ.
Pro molli viola, pro pupureo narcisso,
Carduus, & spinis surgit paliurus acutis.*
q Spargite humum foliis, inducite fontibus umbras,
Pastores: mandat fieri sibi talia Daphnis. 41
Et tumulum facite, & tumulo superaddite car-
men.

r Daphnis ego in sylvis hinc usque ad sidera notus,
Formosi pecoris custos, formosior ipse.
ME. Tale tuum carmen nobis, divine poëta, 45
Quale sopor fessis in gramine, quale per æstum
Dulcis aquæ saliente sitim restinguere rivo.
Nec calamis solum æquiparas, sed voce Magistrum.
Fortunate puer, tu nunc eris alter ab illo. 49
Nos tamen hæc quocunque modo tibi nostra vicis-
sim

Dicemus, Daphninque tuum tollemus ad astra:
Daphnin ad astra feremus: amavit nos quoque
Daphnis.

MO. An quicquam nobis tali sit munere majus?
Et puer ipse fuit cantari dignus, & ista
Jam pridem * Stimichon laudavit carmina nobis. 55
ME. Candidus insuetum miratur limen Olympi,
Sub pedibusque videt nubes & sidera Daphnis.
Ergo alacris sylvas & cætera rura voluptas
Panaque pastoresque tenet, Dryadasque puellas.
Nec lupus insidias pecori, nec retia cervis 60
Ulla dolum meditantur: amat bonus otia Daphnis.

l Ipsi lætitia voces ad sidera jactant
Intonsi montes: ipsæ jam carmina rupes,
Ipsa sonant arbuta, Deus, deus ille, Menalca,
u Sis bonus, ô felixque tuis. en quattuor aras. 65
Ecce duas tibi Daphni, duoque altaria Phæbo.

Ἐπιτάφιον Daphnidis, sic Theocr. 1. Edyll. *Δάφνης ἔργων ὄδι τὴν ὄδον τὰς βόας ὄδι
νομέων.* * Pastor quispiam. *Ἄποθέωσις* Daphnidis. Allusum forte ad cir-
culum lacteum; ubi Heroas suos post fata habitare opinabatur antiquitas. *Ἰ* Po-
lyptoton, ipsi, ipsæ, ipsa, ut Eclog. 1. *ἢ Γλαυκί γω φίλ' Ἀδωνί,* Idyll. 15.

* Pocula

* Po
Crat
Et m
An
Vina
a Car
Salta
Hæc
Rede
Dum
Dum
Semp
Ut B
Agri
MO.
d Nar
Nec p
Saxo
ME.
Hæc
Hæc
MO.
Non t
For
senqu
rorum
μὲν
ἴδεν ὅτι
supra.
S Ilen
edu
opinion
tūi Va
rone I
carmin
niam p
tim ad
P Rj
No
Cum
Vellit
Pasce
Nunc
buit.
ri, dext
standi

x Pocula bina novo spumantia lacte quotannis,
 Craterasque duos statuam tibi pinguis olivi:
 Et multo inprimis hilarans convivium Baccho,
 Ante focum, si frigus erit; si messis, in umbra.
 Vina novum fundam calathis y Ariusia & nectar.
 a Cantabunt mihi Damœtas, & Lycius Ægon:
 Saltantes satyros imitabitur Alpheibœus.
 Hæc tibi semper erunt, b & cum solemnia vota
 Reddemus nymphis, & cum lustrabimus agros.
 Dum juga montis aper, fluvios dum piscis amabit;
 Dumque thymo pascentur apes, dum rore cicadæ,
 Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt.
 Ut Baccho, Cererique, tibi sic vota quotannis
 Agricolaë facient: c damnabis tu quoque votis.
 MO. Quæ tibi, quæ tali reddam pro carmine dona?
 d Nam neque me tantum venientis sibilus Austri,
 Nec percussa juvant fluctu tam littora, nec quæ
 Saxofas inter decurrunt flumina valles.
 ME. Hac te nos fragili donabimus ante cicuta.
 Hæc nos, e Formosum Corydon ardebat Alexin:
 Hæc eadem docuit, e Cujum pectus? an Melibœi?
 MO. At tu sume pedum (quod, me cum sæpe rogaret,
 Non tulit Antigenes: & erat tum dignus amari)
 Formosum paribus nodis atque ære, Menalca.

x Σταύω
 δὴ κρητῆρας
 μέγαν λα-
 70 κοῖο γά-
 λατῶ
 Idyll. 5.
 tanquam
 Lari.
 y Ἀριστία
 75 Χώρα.
 ager Chius
 inf. optimi
 vini fera-
 cillimæ.
 & Vinum
 Nectaris
 80 æmulum.
 a Ἀυλι-
 σίοντι δέ
 μοι δὴ
 ποιμῆες,
 &c. Ei-
 85 dyll. 7.
 b Ubi pro
 frugibus fa-
 ciemus ho-
 stia Ambar-
 vali.
 c Tu etiam
 90 potens præ-

sentisque numen obligabis, obnoxiosque reddes Agricolas, compotes factos votorum: quæ concipiunt, solvunt & debent tamen usque rei. d Ἀδίων ὦ ποιμῆν, τὸ πρὸν μέλῳ, ἢ τὸ καταχέει τὴν ἀπὸ τὰς πίπτας κατελείβεται ὑψὸθεν ὕδαρ. Theocr. Idyll. I. e Synecdochice, v. secundam & tertiam Eclogas supra.

Ecloga VI. cui nomen SILENUS.

A R G U M E N T U M.

Silenum in hac Ecloga inducit, ebrium quidem illum, ut Bacchi educatorem decebat, sed tamen perite secundum Epicuriorum opinionem de rerum primordiis canentem. idque in gratiam Quintilii Vari, qui (teste Donato) una cum Virgilio huic sectæ sub Sironè Philosopho operam dedit. Ceterum, quoniam hæc Bucolici carminis humilitati non satis conveniebant, statim ab initio veniam precatur. neque ita multum argumento illi immoratus, statim ad fabulas transit.

P Rima a Syracusio dignata est ludere versus
 Nostra, nec erubuit sylvas habitare, Thalia.
 Cum canerem reges & prælia b Cinthius aurem
 Vellit, & admonuit: Pastorem, Tityre, pingues
 Pascere oportet oves, c deductum dicere carmen. 5
 Nunc ego (namque super tibi erunt, qui dicere laudes,

a Theocri-
 tum, qui
 Syracusa-
 nus, Musa
 mea imita-
 ta, Bucoli-
 ca canere
 non eru-

buit. b Apollo admonuit. auris vero memorie dicata est, ut frons vel os pudori, dextra fidei, genua misericordie, nasus irrisioni, &c. atque hinc credo, antestandi mos. c Tenue, humile. v. Macrobi. & Erythraei indicem.

Vare 3

d Pastori-
 tiz Eclogæ.
 e Fictitia
 Satyrorum
 nomina,
 sub quibus
 latent Va-
 rus & Vir-
 gilius Phi-
 losophiæ
 Epicureæ
 sub Sileno
 operam
 dantes.
 f Neque
 enim nisi
 vincti vati-
 cinabantur
 Silenus,
 Proteus,
 Faunus,
 ceterique
 semidei.
 g Experge-
 facto.
 h Quod in-
 vitis ipsis
 semideis,
 rarum &
 difficile;
 nisi depre-
 hensis.
 i Venerea
 merces,
 stuprum
 nympham
 manet.
 k In mo-
 dum, quam-
 vis modis
 proprie ad
 carmen,
 numerus ad
 saltatio-
 nem perti-
 neat.
 l Hederæ

Vare, tuas cupiant, & tristia condere bella)
 Agrestem tenui meditabor arundine musam.
 Non iniussa cano: si quis tamen hæc quoque, si quis
 Captus amore leget, te nostræ, Vare, d myricæ, 10
 Te nemus omne canet: nec Phœbo gratior ulla est,
 Quam sibi quæ Vari præscripsit pagina nomen.
 Pergite Pærides: e Chromis & Mnasyllus in antro
 Silenum pueri somno videre jacentem,
 Inflatum hesterno venas, ut semper, Iaccho; 15
 Serta procul tantum capiti delapsa jacebant,
 Et gravis attrita pendebat cantharus aasa.
 Aggressi (nam sepe senex spe carminis ambos
 Luserat) injiciunt ipsis ex f vincula fertis,
 Addit se sociam, timidisque supervenit Ægle, 20
 Ægle Naïadum pulcherrima; jamque g videnti
 Sanguineis frontem moris, & tempora pingit.
 Ille dolum ridens, Quo vincula nescitis? inquit:
 Solvite me pueri: satis est potuisse h videri.
 Carmina quæ vultis cognoscite: carmina vobis; 25
 i Huic aliud mercedis erit: Simul incipit ipse.
 Tum vero k in numerum Faunosque ferasque videres
 Ludere, tum rigidas motare cacumina quercus.
 Nec tantum Phœbo gaudet Parnassia rupes: 29
 Nec tantum Rhodope miratur, & Ismarus Orphea:
 l Namque canebat; uti magnum per m inane coacta
 n Semina terrarumque, o animæque marisque fuif-
 sent,
 Et liquidi simul ignis: ut his exordia primis
 Omnia, & ipse tener mundi concreverit orbis:
 Tum durare solum, & discludere p Nerea ponto 35
 Cœperit, & rerum paulatim sumere formas.
 q Jamque novum terræ stupeant lucefcere solem:
 Altius atque cadant summotis nubibus imbres:
 Incipiant sylvæ cum primum surgere, cumque
 Rara per ignotos errent animalia montes. 40
 Hinc r lapides Pyrrhæ jactos, f Saturnia regna,
 t Caucaseasque refert volucres, furtumque Prome-
 thei,

ὡν γαῖα κ' οὐρανὸς, ἠδὲ θάλασσα τὸ πρῶν, &c. Apollon. i. l. m Chaos,
 spatium corporum capax Lucret. i. Magnam per inane soluta. n Rerum pri-
 mordia, elementa. sic Lucret. l. i. Exigui, terra, atque anima procrefcere, o
 imbri. licet Epicurus Lucretii magister, ex atomorum concursione gigni omnia
 censuerit o Aëris. p Mare. Nereus enim Ponti, vel ut alii, Oceani & Te-
 thios filius. q Et alia cœlestia corpora canit: Mœreora. plantas, animalia, &c.
 r Diluvium, & genus humanum reparatum. f Aurea sæcula. t Aquilas, aut
 vultures ton dentes jecur Promethei Caucafo alligati, idque Jovis imperio, a quo
 ignem furto detulerat.

His adjungit, ^a Hylam ^x nautæ quo fonte relictum
 Clamassent : ut littus, Hyla Hyla omne sonaret :
 Et fortunatam, si nunquam armenta fuissent ,
 y Pasiphaen nivei solatur amore juvenci.
 Ah ^z virgo infelix, quæ te dementia cepit ?
^a Præcides implerunt falsis mugitibus agros :
 At non tam turpes pecudum tamen ulla secuta est
 Concubitus : quamvis collo timuisset aratrum ,
 Et sæpe in levi quæssisset cornua fronte.
 Ah virgo infelix, tu nunc in montibus erras :
 Ille latus niveum molli fultus hyacintho
 Ilice sub nigrâ pallentes ruminat herbas :
 Aut aliquam in magno sequitur grege. ^b claudite
 nymphæ
^c Dictææ, nymphæ nemorum jam claudite saltus.
 Si qua forte ferant oculis sese obvia nostris
 Errabunda bovis vestigia : Forstian illum
 Aut herbâ captum viridi, aut armenta sequutum
 Perducant aliquæ stabula ad ^d Gortynia vaccæ.
 Tum canit ^e Hesperidum miratam ^e mala puellam.
 Tum ^f Phaëthontiadas musco circumdat amaræ
 Corticis, atque solo proceras erigit alnos.
 Tum canit errantem ^g Permessi ad flumina ^h Gallum ,
^l Aonas in montes ut duxerit una sororum ,
 Utque viro ^k Phœbi chorus assurrexerit omnis :
 Ut ^l Linus hæc illi divino carmine pastor ,
 Floribus atque apio crines ornatus amaro ,
 Dixerit ; Hos tibi dant calamos (en accipe) Musæ ,
^m Ascrao quos antè seni : quibus ille solebat
 Cantando rigidas deducere montibus ornos.
 His tibi ⁿ Grynæi nemoris dicatur origo :
 Ne quis sit lucus, quo se plus jactet Apollo.
 Quid loquar ^o aut Scyllam Nisi, aut quam fama se-
 quuta est
 Candida succinctam latrantibus inguina monstribus

45 ^a Herculis
 amasium, ^a
 nymphis
 raptum,
 fonte sub-
 ierfum, &
 ab Hercule
 inclama-
 tum, Theo-
 cr. 13. Id.
 50 τρις μῦθ
 Ἰλᾶν αὐ-
 σεν, &c.
 vide r. Æn.
 nec jam
 exaudire vo-
 catos,
 x. Argonau-
 tæ.
 y. Fab. no-
 tissima de
 Pasiphae,
 Minoe, Mi-
 norauro,
 60 Dædalo.
 vide My-
 thologos &
 nostrum
 6. Æneid.
 z. Virginis
 nomen
 65 στυνδοχι-
 κῆ κατα-
 χρῆσις.
 inquit Ger-
 Voss. 14.
 70 Inst. Orat.
 iis tribui-
 tur, quarum
 jam libata
 virginitas,
 ex autori-
 tate Euripi-
 dis in Jove,
 Terentii in
 Hecyrâ, &
 nostri.

^a Præti ex Sthenobæa filix quas a βουανία seu ποστανθρωπία fanæ menti re-
 stituit Melampus. Virruv l. 8. c. 3. Politian. Misc. c. 50. ^b Ex persona Pasiphaes.
^c Cretenses. Dicte mons Crete. ^d Gortyna Crete oppidum. ^e Fab. Atalantæ ab Hippomene cursu victæ, dum z. aurea mala ab illo projecta decli-
 nans tollit. Ovid Met. 10. ^f Phaethontis sorores cortice circumdatas & in al-
 nos verlas canit. Met. 2. ^g El. ex Helicone monte Bœotix orti. ^h Cornelium
 Gallum oratorem & Poetam clarum de quo infra Eclog. 10. ⁱ Montes Bœo-
 tix. ^k Musæ in honorem assurrexerint. ^l Poeta eximius. Apollinis filius.
^m Hesiodo, oriundo Ascra vico Bœotix. ⁿ In finibus Ionijs Apollini conse-
 crati juxta Clazomenas. ^o Hanc lectionem adstruunt Strabo l. 8. Lucretius
 l. 5. & Ovidius 3. l. Amorum 11. eleg. Per nos Scylla patri canos furata capillos
 Pube premit rabidos in quinibusque canes. Legi tamen in vet. codicibus ait Petrus
 Nannius Miscell. 6. l. aut Scyllam Nisi, aut quam fama secuta est, & Præterea
 canis Niseide navita gaudet. z. Remed. Am.

p Duli.

p Ulyssis,
Dulichii
insulæ du-
cis.
q Verbi hu-
jus gravita-
tem adver-
sus Ser-
vium &
Cornutum
adfertam,
vide apud
Agell. lib. 2.
c. 6. & ex
illo Ma-
crob. l. 6.

c. 7. quamvis & ipse Poeta videatur alluisse ad etymon Scyllæ, a σκύλλω, vexo, infesto. r Fab. trita, Ovid. Met. 6. l. / Flu. Spartæ, juxta cujus ri-
pas lauris confitas Apollo luxit Hyacinthum a se percussum disco. t. Ut qui
plura audiendi studio ægre feras, vesperum properare.

p Dulichias q vexasse rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis;
r Aut ne mutatos Terei narraverit artus?
Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit?
Quo cursu deserta petiverit, & quibus ante 20
Infelix sua tecta supervolitaverit alis?
Omnia, quæ Phæbo quondam meditante, beatus
Audiit s Eurotas, jussitque ediscere lauros,
Ille canit: pulsæ referunt ad sidera valles:
Cogere donec oves stabulis, numerumque referre 25
Jussit, & invito processit vesper Olympo.

Ecloga VII. cui nomen MELIBŒUS.

ARGUMENTUM.

Sumptum est Eclogæ hujus argumentum ex Bucoliastis Theo-
criti. Inducit autem hic Poeta Melibœum pastorem referentem
certamen Corydonis & Thyrsidis, cui (dum caprum, qui a grege
deerraverat, quæret) forte intervenerat, accersitus a Daphnide
certaminis judice: quem secundum Corydonem pronunciasse in-
nuit, cum ait ad finem Eclogæ: *Hec memini & vicium frustra con-
tendere Thyrsin* Per Corydonem autem Virgilium intelligi volunt:
per Thyrsin, Theocritum aut alium quempiam.

CORYDON. THYRSIS.

a Stridula,
sufurranti,
ex leni
ventorum
fibilo mobi-
libus foliis
inhorren-
tium.

b Εἰς ἔνα
χῶρον τῶν
ἀγίων

σώζον.
Theocr.
Id. 6.

c Musica
præstantes.
Musiam,
inquit Po-
lybius, mi-
deris nitem

esse constat, Arcadibus necessariam. & nosser Eclog. 10. *Soli cantare pervii Ar-
cades.* d τῶν ἀγίων ἀγῆ. Catachretis, ut Hor. od. 17. l. 1. *devoa Helenis ux-
res marini.* e Borders with Reed. J Jovi, vel Nymphe, Dryadi.

Fortè sub a argutâ confederat ilice Daphnis;
Compuerantque greges Corydon & Thyrsis in u-
num,

Thyrsis oves, Corydon distentas b lacte capellas:

Ambo florentes ætatibus, c Arcades ambo,

Et cantare pares, & respondere parati. 5

Hic mihi, dum teneras defendo à frigore myrtos,

d Vir gregis ipse caper deerraverat: atque ego Da-
phnim

Aspicio: ille ubi me contra videt, Ocyus, inquit,

Huc ades ô Melibœe (caper tibi salvus & hædi)

Et, si quid cessare potes, requiesce sub umbrâ. 10

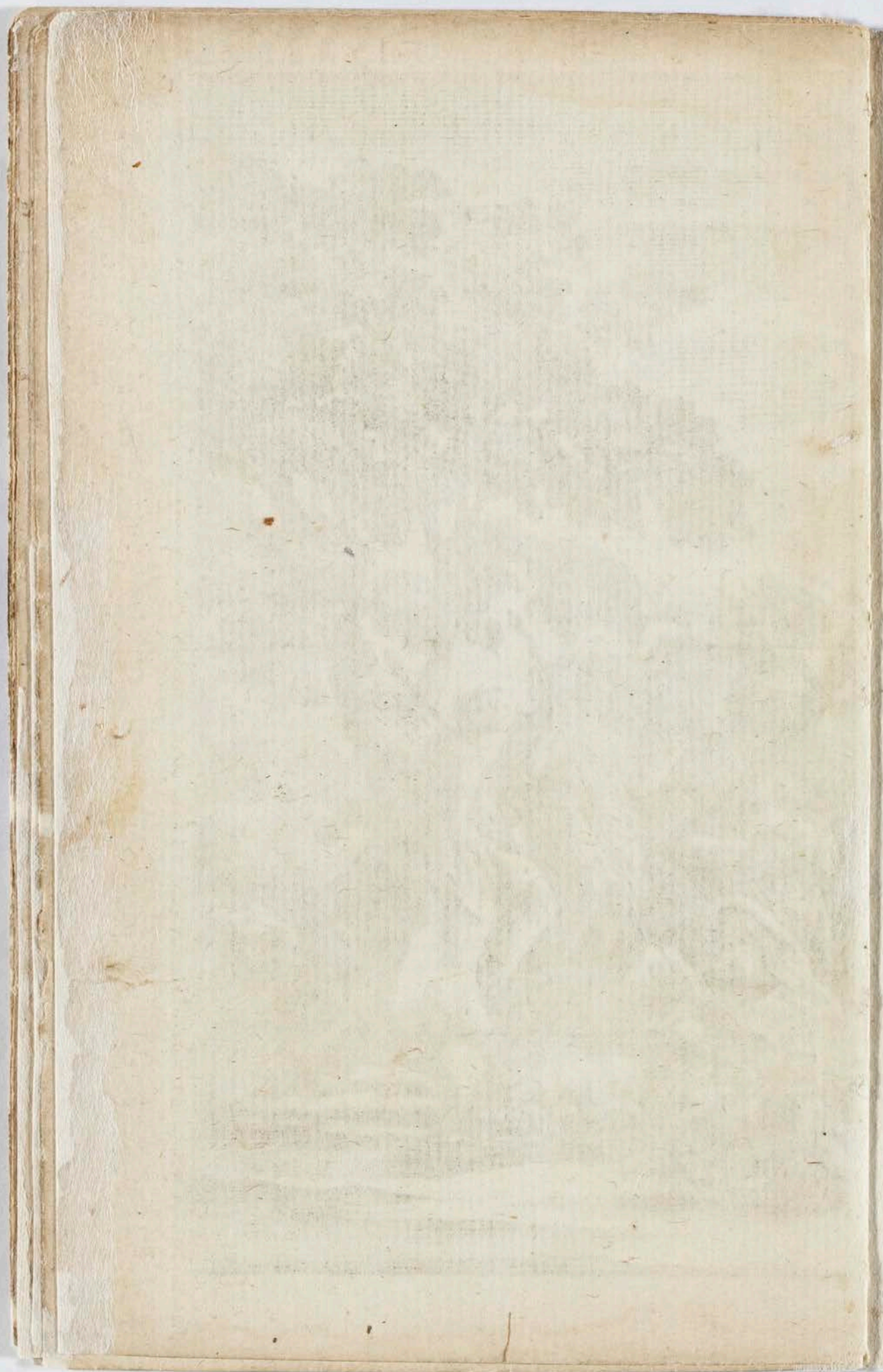
Huc ipsi potum venient per prata juvenci:

Hic viridis tenerâ e prætexit arundine ripas

Mincius, éque f sacra resonant examina quercu. 13

Quid

C
E
E
C
C
V
E
Z
A
C
C
E
S
E
T
E
M
S
C
C
S
T
H
S
I
C
E
r
T
T
S

an
un
ve
an
na
di
x
ca
ca
Hé

Quid facerem? *g* neque ego Alcippen, nec Phyllida habebam,

Depulso à lacte domi quæ clauderet agnos:

Et certamen erat, *h* Corydon cum Thyrside, magnum:

Posthabui tamen illorum mea *i* seria ludo.

Alternis igitur contendere versibus ambo

Cœpere: *k* alternos Musæ meminisse volebant.

Hos Corydon illos referebat in ordine Thyrsis.

CO. Nymphæ, noster amor, *l* Libethrides, aut mihi carmen

Quale meo Codro, concedite: (proxima Phœbi

Versibus ille facit) aut si non possumus omnes,

Hic arguta *m* sacra pendebit fistulapinu.

TH. Pastores hedera crescentem ornare Poëtam

Arcades, invidia rumpantur ut illia Codro:

Aut, si *n* ultra placitum laudarit, baccare frontem

Cingite, *o* ne vati noceat mala lingua futuro.

CO. Setosi, caput hoc apri *p* tibi, Delia, parvus

Et ramosa Mycon *q* vivacis cornua cervi.

Si proprium hoc fuerit, levi de marmore tota

Puniceo stabis furas evincta cothurno.

TH. *r* Sinum lactis, & hæc te liba, Priape, quotannis

Expectare sat est: custos es pauperis horti.

Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu,

Si fœtura gregem suppleverit, aureus esto.

CO. *s* Nerine Galatea, thymo mihi dulcior Hyblæ,

Candidior cygnis, hedera formosior alba:

Cum primum pasti repetent præsepia tauri,

Siqua tui Corydonis habet te cura, venito.

TH. Imo ego *t* Sardois videar tibi amarior herbis,

Horridior rusco, projecta vilior alga,

Si mihi non hæc lux toto jam longior anno est,

Ite domum pasti, si quis pudor, ite juvençi.

CO. Muscosi fontes, & *u* somno mollior herba,

Et quæ vos rara viridis tegit arbutus umbra,

x Solstitium pecori *y* defendite: jam venit æstas

Torrida; jam læto turgent in palmite gemmæ.

TH. Hic focus, & tædæ pingues; hic plurimus ignis

Semper, & assidua postes fuligine nigri:

aut merear; aut ultra quam ipsi placet, & ea tantum mente ut me fascino urat. ut Plin. l. 7. c. 2. *o* Tanquam amuleto adversus fascino linguæ. *p* Tibi, Diana, venationis dea, ex more & voto. *q* Τετρακοζών. v. Virg. epigr. de ætatibus animalium. *r* Vas. Græce δῖνον. *s* Nerei filia. *t* Herbam quandam in Sardinia nasci ferunt apiastro similem, quæ comesa nervos contrahat, labiaque in rictum diducat, ita ut quasi ridentes moriantur. *u* Ἰπὸ μαλακώτερ. Theocr. Idyl. 5. *x* Solis in Cancro summi æstus. *y* Arcete. sic enim & vox signare sonat Gallica, defendre: & vocis Latine usus obtinet, Horat. 17. od. 1. 1. Defendit æstatem capellis. idem quod Arcetu gravidæ pecori. 3. Georg. & Classes Aquilonibus arcet. Hor. ad Pifones.

Hic

g Neque amicam aut uxorem, ut habuit uterque certantium, quæ claud. *h* Corydon quippe certator erat. sic Æneid. 5. nunc tercia palma Diore. & in Culice. *ma* vetus nunquam moriura per exum Curius. *i* Capri desiderati investigationem. *k* Ἄροι. ἑάνην ὑπελάμβανε Δάφνις αἰδαὶν Βωκολιὰν Idyl. 8. *l* Libethron. Plin. fons Magnesiæ; Pausaniæ, Bœotia; *m* Musis sacer. *n* Tanquam effœtus & emeritus professionis *o* meæ arma fistulam hanc suspendam in hæc pinu Cybele sacra. *p* Ultra quam ipse placeam

Neque enim parci-
tis numeratis
neque tamen
met numerum.

Α Ανάφης
μη X' ω
ποιμάν ξη-
ρός τινός τι
X' αἰ βο-
τάναι.

Idyl. 8

b Κύντι

Μεγάλας

τη δ' άγα-

ρῆι, χύν-
των άφθονα

πάντα τι-
μοι. Ibid.

c Pluviae e

media re-

gione aeris,

quæ Jovi

tribuitur.

d Κατ' έξοχῶν,

Hic tantum Boreæ curamus frigora, quantum
Aut & numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.
CO. Stant & Juniperi & castaneæ hirsutæ :
Strata jacent passim sua quæque sub arbore poma :
Omnia nunc rident : ^a At, si formosus Alexis 55
Montibus his abeat, videas & flumina sicca.
TH. Aret ager : vitio moriens fitit æris herba :
Liber Pampineas invidit collibus umbras :
^b Phyllidis adventu nostræ nemus omne virebit ,
^c Jupiter & laeto descendet plurimus imbri. 60
CO. Populus Alcidae gratissima, vitis Jaccho ,
Formosæ myrtus veneri, sua laurea Phæbo ;
Phyllis amat corylos : illas dum Phyllis amabit ,
Nec myrtus vincet corylos, nec laurea Phœbi. 64
TH. Fraxinus in sylvis pulcherrima pinus in hortis ,
Populus in fluviis, abies in montibus altis :
^a Sæpius at si me, Lycida formose, revisas ,
Fraxinus in sylvis cedit tibi, pinus in hortis.
ME. Hæc memini & victum frustra contendere Thyrsin :
Ex illo Corydon, ^d Corydon est tempore nobis. 70

victor, primas ferens. Corydon inde esse. Καὶ τούτω Δάφνις
κατὰ ποιμῆα πρώτῃ ἐγένετο. Theocr. 9. Idyl.

Ecloga VIII. cui nomen PHARMACEUTRIA.

ARGUMENTUM.

Dux sunt Eclogæ hujus partes. In priore Damon Pastor, Nisæ
puellæ amore captus, cum illa sibi Mopsum prætulisset, im-
patientia amoris in varias erumpit querelas. Posterior pars pene
tota sumpta est ex Theocriti ejusdem nominis Idyllio, in quo ve-
næfica quædam pharmacis & incantationibus animum viri, a quo
spernebatur, ad sui amorem conatur revocare.

DAMON. ALPHE SIBOEUS.

Suz Mu-
ta adscribit
Poeta quic-
quid de Or-
pheo fingi-
tur feras
carmine
detinuisse
rapidos flu-
minum
cursus mo-
ratum esse,
&c. ^b Et flumina cursus suos mutata requierunt.

P Astorum musam Damonis & Alpheisibœi ,
^a Immemor herbarum quos est mirata juvenca ,
Certantes, quorum stupefactæ carmine lynces ,
^b Et mutata suos requierunt flumina cursus :
Damonis musam dicemus & Alpheisibœi. 5
^c Tu mihi, seu magni superas jam saxa ^d Timavi ,
Sive oram Illyrici leges æquoris : en erit unquam
Ille dies, mihi cum liceat tua dicere facta ?
En erit, ut liceat totum mihi ferre per orbem

et c. ^b Et flumina cursus suos mutata requierunt. ^c O Auguste. Qui jam in
Illyrico bella gessisse videtur. ^d Venetæ regionis fl.

Sola e Sophocleo f tua carmina digna cothurno ? 10

g A te principium, tibi desinet, accipe iussis

Carmina cœpta tuis, atque hanc sine tempora cir-
cum

h Inter vitricas hederam tibi serpere lauros.

Frigida vix cœlo noctis decesserat umbra,

Cum ros in tenera pecori grati ssumus herba est : 15

Incumbens tereti Damon sic cœpit olivæ.

D A. Nascere, i præque diem veniens age, Lucifer, al-
mum ;

k Conjugis indigno Nisæ deceptus amore

Dum queror & divos, l quanquam nil testibus illis

Profeci, extrema moriens tamen alloquor hora. 20

Incipe m Mænaliis mecum mea tibia versus.

Mænalius argutumque nemus, pinosque loquentes

Semper habet ; semper pastorum ille audit amores,

Panaque, n qui primus calamos non passus inertes.

Incipe Mænaliis mecum mea tibia versus. 25

o Mopso Nisæ datur quid non speremus amantes ?

p Jungentur jam gryphes equis, ævoque sequenti

Cum canibus timidi venient ad pocula damæ.

Mopse novas q incide r faces : tibi ducitur uxor.

Sparge marite s nuces : i tibi deserit Hesperus Oetam.

Incipe Mænaliis mecum mea tibia versus. 31

O digno conjuncta viro, dum despicias omnes,

Dumque tibi est odio mea fistula, dumque capellæ,

Hirsutumque supercilium, prolixaque barba :

Nec curare deum credis mortalia quenquam. 35

Incipe Mænaliis mecum mea tibia versus.

Sepibus in nostris parvam te roscida mala

(Dux ego vester eram) u vidi cum matre legentem :

x Alter ab undecimo tum me jam ceperat annus ;

Jam fragiles poteram à terra contingere ramos. 40

y Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error.

e Grandi a
sublimi
carmine,
emulato
Sophoclem
Scriptorem
tragœdia-
rum. tra-
gœdi autem
grande lo-
cutori nite-
bantur co-
thurnis. ut
heroas æ-
quarent.
f Quæ res a
te gestas
tuasque
laudes ca-
nant. Non
quæ tu
condidisti.
g E'ν σοί
ἔδον λίξω,
οί ο δ' ἀε-
ξομαι.
Hom. 9. Il.
h Tenuem
hanc Mu-
sam meam
comita-
ri tuos
triumphos.
i Præve-
niens diem.
Imesis.
k Sponsæ ;
quam spe-
rabam qu-
dam mihi
conjugem
futuram.
l Quan-
quam nihil
mihi pro-

fuit invocasse illos pacti testes quos tu falsos habitos impune tulisti. m Ar-
cadicos, a Mænalo monte Arcadiæ. Bucolicos : sic enim Theocr. intercalari
utitur versu. 1. Idyl. Ἀρχεῖ βωκολικῆς Μᾶζαι φίλαι ἀρχεῖ ἀοιδᾶς. n Pan-
primus calamos, Eccl. Eclog. 2. o Indignatur sc. iniquas conjugum formas &
fæca mitti sub juga ahenea. p Πάντα δ' ἑτάλλα γένοιτο, &c. Theocr. Idyl. 1.
q In spicæ formam, ut ignem concipiant. 2. Georg. ferroque faces inspicias acuto.
r Nuptiales quæ a pueris s. præferbantur, dum uxor domum duceretur.
s Missilia nuptiarum solennia. boni ominis, juglandes sc. Plin. 15. lib. cap. 22.
Ne exaudiatur nova nupta corrupta, vel ut valedicat puerilibus lusibus & con-
cubinis maritus. Catull. in Epithalamio. t Tibi sc. in tuam gratiam appetit
nox, quam, ut & diem, prospicere Oetam, atque e montibus Orientalibus adve-
nire volunt poete ironice. u Ἀνίκα πρότον Ἠνθῆς ἐμᾶ σὺ ματῆς, &c.
Idyl. 11. x Decimus tertius. y ὡς ἔδον, ὡς ἐπείην, Id. 2. & 3.

Incipe

5 17

Ἄ Νῦν ἐν-
 νων ἔρω.
 Ἐ: βαρῶς
 θεός, &c.
 Idyl. 3.
 a H. Steph
 & alii le-
 gendum
 volunt ex
 fide vet.
 cod. ut
 Aut Ima-
 rus dui qui
 mons est
 Epiri.
 b Medeam.
 c Cupido.
 d Νῦν ἰα
 ἰδί φασίαι
 τε βαρῶς
 &c. Omnia
 natura præ-
 postera legi-
 bus errent,
 postquam
 Mopso Nisa
 datur.
 e Citharoc-
 dus nobilis
 notusque
 ex Agellio.
 16. l. 19. c.
 Plin. 9. l.
 8. c. & aliis
 f Me mo-
 riente mer-
 gantur o-
 mnia.
 g Valere,
 æternum
 valete.
 h Κατὰ
 τήνας τὰς
 πέρας μα-
 νείας εἰς

Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
 Nunc scio, quid sit amor: duris in cotibus illum
 Ismarus, aut Rhodopen, aut extremi Garamantes,
 Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt. 45
 Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
 Sævus amor docuit natorum sanguine b matrem
 Commaculare manus: crudelis tu quoque mater:
 Crudelis mater magis, an c puer improbus ille?
 Improbus ille puer: Crudelis tu quoque mater. 50
 Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
 Nunc & oves ultro fugiat lupus: d aurea duræ
 Mala ferant quercus: narcisso floreat alnus:
 Pinguia corticibus sudent electra myricæ:
 Certent & cynis ululæ: sit Tityrus Orpheus, 55
 Orpheus in sylvis, inter Delphinas e Arion.
 Incipe Manalios mecum mea tibia versus.
 f Omnia vel medium fiant mare: g vivite sylvæ,
 h Præceps aërii specula de montis in undas
 Deferar; extremum hoc munus morientis habeto. 60
 i Desine Mænalios, jam desine tibia versus.
 Hæc Damon, vos quæ responderit Alphefibeus,
 Dicite Piërides. non omnia possumus omnis.
 A L. k Effer l aquam, & molli cinge hæc altaria
 m vittas
 Verbenasque adole pingues, & n mascula thura:
 Conjugis ut magicis sanos avertere sacris 66
 Experiar sensus: nihil hic nisi Carmina desunt.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daph-
 nim.
 o Carmina vel cælo possunt deducere Lunam:
 Carminibus Circe socios mutavit Ulyffis: 70
 Frigidus in prætis cantando rumpitur anguis.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Da-
 phnim.
 Terna tibi hæc primum triplici diversa colore
 Licia circumdo; terque hæc altaria circum

Κράθιν ἀλοίμαν. Idyl. 5. ἰ Ἀήγυτε βαροκλιναῖς, μῶσαι, ἴτε, λήγισ' αοιδᾶς.
 d. Idyl. 1. k Vide argumentum Eclogæ. l Lustralem. m Στὶ Λοῦ τὰν κελί-
 των φοινίκῳ διὸς ἀώτῳ, Idyl. 2. Si legisses Virgilium, inquit Apulejus in Apol-
 Prof do sciisses alia queri ad hanc rem solere. Ille enim enumerat vittas molles, ver-
 benas pingues, thura mascula, & licia discoloria: præterea laurum fragilem, limum
 durabilem, ceram liquabilem. n Thus quod ex rotunditate guttæ pendet mascu-
 lum vocatur: cum tamen alias non vocetur mas, ubi non sit femina, Plin. 12.
 lib. 14. cap. o Vires has in expugnandis formis cælestibus, humanis, ferinis at-
 tribuunt carminibus Poete. Theocrit. Apollon. Homer. Noster. Ovid. Lucan.
 Statius. Petron. alii. vide quæ nos ad Senecæ Medeam, & Delrii Disqu. Mag.
 Sic in Ciri; Terque noyena ligat, triplici diversa colore Fila, &c.

p Effigiem duco : q Numero Deus impare gaudet. 75
 Ducite ab urbe domum , mea carmina , ducite Daphnim.

r Necte tribus nodis ternos Amarylli colores :
 s Necte Amarylli modo, & Veneris, dic, vincula necto.
 Ducite ab urbe domum , mea carmina , ducite Daphnim.

t Limus ut hic durefcit, & hæc ut cera liquefcit 80
 Uno eodemque igni : fic nostro Daphnis amore.
 Sparge u molam, & x fragiles incende bitumine lauros.
 y Daphnis me malus urit : ego hanc in Daphnide laurum.

(phnim.)
 Ducite ab urbe domum , mea carmina , ducite Daphnim,
 talis amor Daphnim , qualis cum fessa juvencum 85
 Per nemora, atque altos quærendo bucula lucos
 Propter aquæ rivum viridi procumbit in x herba

a Perdita, nec feræ meminit decedere nocti :
 Talis amor teneat, nec fit mihi cura mederi. (phnim.)
 Ducite ab urbe domum , mea carmina , ducite Daphnim.
 Has olim b exuvias mihi perfidus ille reliquit , 91
 Pignora chara fui : quæ nunc ego limine in ipfo
 Terra tibi mando : debent hæc pignora Daphnim.

Ducite ab urbe domum , mea carmina , ducite Daphnim.
 Has herbas , atque hæc c Ponto mihi lecta venena 95
 Ipse dedit Mæris : nascuntur plurima c Ponto.
 His ego d sæpe lupum fieri, & se condere sylvis
 Mærin, sæpe animas imis exire sepulchris ,
 Atque e fatas alio vidi traducere menses. (phnim.)

Ducite ab urbe domum , mea carmina , ducite Daphnim.
 f Per cineres Amarylli foras, rivoque fluenti , 101
 Transque caput jace ; ne respexeris : his ego Daphnim
 Aggrediar : nihil ille deos, nil carmina curat :

Ducite ab urbe domum , mea carmina , ducite Daphnim.
 Aspice, g corripuit tremulis altaria flammis (phnim.)
 Sponte sua, dum ferre moror, cinis ipse : h bonum sit.

ram ad ignem statuit. Theocrit. 2. Idyll. & Horat. sat. 8. 1. 1. *Lanea* effigies erat, *aliera cerea* &c. u Far sale mistum. x Crepitantes in igne. y *Δείφις* μύριατον. *έγω κ'έπι Δείφιδι δάφναν Αίθω.* Id. 2. x Al. *υτρα.* a Amore afflicta. b vestes *Aneid.* 4. *Arma viri exuviisque omnes, lectumque ju alem. Quo perii superimponas.* Et Theocr. 2. Idyll. *τοῦτ' ἀπὸ τὰς χλαίνας*, &c. c Vinosa. venenorum feraci regione *Afix.* d Fabulam hominum in lupos verferum narrat *Plin.* 8. lib. 22. c. Elevarque. laborasse ramen *Melancholiae* speciem, quam *λυκωνδροπίαν* appellant, quosdam agnoscant *Cælius Rhod.* 1. 14. c. 45. *Valefius, Bodin.* alii. e *Canis vicinis fruges tradit ab agris.* *Tibul.* 1. 1. 8. *El. in 12. τὰς, qui fruges exornatiss.* f *Februa* & purgamenta *Illustrationis* & *incantationis* post tergem abjiciebant in aquas, quæ respicere nefas. g *Lactior illuxitignis felix* *πυρομαστίας* omen, inquit ancilla, vel ip'a maga. h *Fautti* ominis formula.

p Daphnidis. q Ex opatione Pythagoreorum.

τὸ πᾶν, ἡ τὰ πάντα τοῖς τρεῖσι ὄρισται, &c. *Aristot.* 1. de celo. & *Plutarch.* 9. *Sym.* 3. c. O πάντων ἀριθμῶν

πρῶτον τῆς λείης ἢ μὲν τριάς, ὡς ἀρχὴν ἡ μίσην ἔχουσα ἡ τέλη.

91 Licia discoloria necti nodis jubet ad ligandum in amoribus Daphnidem.

f Πάσ' ἄμα κ' ἔγει ταῦτα τὰ Δείφιδι ὅσ' α παύσω. *Idyl.* 2. Al. *Necte amarylli nodos. perpetram.*

i Duas imagines, e cera. unam e limo, alte-

i Canis nomen, ab
 ὄλκω latro.
 Κύνες ἀμ-
 μιν ἀνά
 πτόλιον ὠ-
 ρύονται. Idyl. 2. κ Δίητες. missa facite carmina.

Nescio quid certe est? & i Hylax in limine latrat.
 Credimus? an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?
 κ Parcite, ab urbe venit, jam parcite carmina, Da-
 phnis.

Ecloga IX. cui nomen MOERIS.

ARGUMENTUM.

POST Philippensem victoriam, cum in distributione agrorum, qui Triumphorum jussu trans Padum dividebantur, sua quoque prædia Virgilius amisisset, Romam profectus, cum favore ingenii, tum præsertim adjuvante Pollione, trans-Padanæ regionis præfecto, possessiones suas recepit. Verum ægre id ferente Arrio, cui forte Virgilio fundum in portionem cesserat, parum abfuit, quin ab irato milite interficeretur. Denuo itaque Romam profecturus præcepit procuratori, ut Arrio usque ad reditum suum, quam minimo posset detrimento suo, obsequeretur. Is igitur ex patroni sui præcepto Mantuam proficiscitur, hædorum aliquod munusculum Arrio oblaturus. Mœrin subsequitur Lycidas pastor, itineris ejus causam inquirens, ibi nactus occasionem Mœris, temporum illorum calamitatem desset. Deinde una Mantuam euntes itineris tædium variis sublevant cantilenis.

LYCIDAS, MOERIS.

* Per Mœrin, Virgilio villicum intellige.
 a Supple ferunt. Theocr. 1. Id. ἄ ποδες ἀ-
 γον.
 b Mantuam.
 c In hac diuturnioris vitæ pœnas dampnati, nec opinantes.
 d Ut cultura hæc novæ barbari miles invaderet, prioris & vero domino expulso.
 e Formula vindicandi possessiones. f Væ victis. g Imprecandi formula. h Dono. i Mincium fl. prædii Virgiliani describit limites. κ Virgilium herum tæm. l Sed armorum spiritus impedit jus & gratiam. m Epiroticas. Synecdochæ.

Q Uo te * Mœri, a pedes, an (quo via ducit) in
 b urbem?

MOE. O Lycida, c vivi pervenimus, advenæ nostri
 (Quod nunquam veriti sumus) ut d possessor agelli
 Diceret: e Hæc mea sunt, veteres migrare coloni.
 Nunc f victi tristes (quoniam fors omnia versat.) 5
 Hos illi (g quod nec bene vertat) h mittimus hæ-
 dos.

LY. Certe equidem audieram, quæ se subducere col-
 les

Incipiunt, mollique jugum demittere clivo,
 Usque ad i aquam, & veteris jam fracta cacumina
 fagi,

Omnia carminibus vestrum servasse κ Menalcam. 10
 MOE. Audieras, & fama fuit: l sed carmina tan-
 tum

Nostra valent, Lycida, tela inter Martia, quantum
 m Chaonias dicunt aquila veniente columbas.

Quod nisi me quacunque novas incidere lites

An
" N
L Y

Per
P C

Spa
Ve
Cu
Tit
Et
Co
M

Va
f M
Car
L Y
Sic
Inc
Pie

var
Nar
Dig
M.

Si v
a H
Hic
Fun
Im
Hu
L Y
Au
M e

enim
viffe
vide
abun
mod
qui f
pe,

Ante sinistra cava monuisset ab ilice cornix,
 " Nec tuus hic Mœris, nec viveret ipse Menalcas.
 L Y. Heu cadit in quenquam o tantum scelus ! heu tua
 nobis

Pene simul tecum solatia rapta, Menalca !
 p Quis caneret nymphas ? quis humum florentibus
 herbis

Spargeret ? aut viridi fontes induceret umbra ?
 Vel quæ q sublegi tacitus tibi carmina nuper,
 Cum te ad delicias ferres Amaryllida nostras ?
 Tityre, dum redeo (brevis est via) pasce capellas:
 Et potum pastas age Tityre, & inter agendum
 Occursare capro (cornu ferit ille) caveto.

M O E. Imo hæc quæ r Varo necdum perfecta cane-
 bat,

Vare tuum nomen (superet modo Mantua nobis,
 s Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ)
 Cantantes sublime ferent ad sydera cygni.

L Y. Sic tua " Cyrneas fugiant examina " taxos:
 Sic cyrifo pastæ dissentent ubera vaccæ.

Incipe si quid habes, & me fecere Poëtam
 Pierides: sunt & mihi carmina: x me quoque di-
 cunt

Vatem pastores; sed non ego credulus illis.
 Nam neque adhuc y Varo videor, nec dicere y Cinna
 Digna, sed argutos inter strepere x anser olores.

M. Id quidem ago: & tacitus, Lycida, mecum ipse
 voluto,

Si valeam meminisse: neque est ignobile carmen.
 a Huc ades o Galatea: quis est nam ludus in undis ?

Hic ver purpureum; varios hic flumina circum
 Fundit humus flores: hic candida populus antro
 Imminet, & lentæ texunt umbracula vites.

Huc ades: insani feriant sine littora fluctus.
 L Y. Quid? quæ te pura solum sub nocte canentem
 Audieram? b numeros memini, si verba tenerem.

M O E. Daphni, quid antiquos signorum suspicis or-
 tus?

enim militibus Octavii assignatus ager Cremonensium qui adversis partibus fa-
 vissent, in divisionem non satis esset; Mantuani quoque agri pars donata est.
 vide Argumentum. t Obtestantis particula. Sic prospere ceitant mellificia,
 a bunder lac. u Taxi, ut & thymum Corsicæ apibus noxium. x Καὶ τὸ ἴγυ
 μιστῶν καπυρὸν σόμα. &c. Idyl. 7. Theocr. y Nobili poeta. z Non ineptæ
 modesti Poetæ comparatio: allusum tamen ad Anserem ignobilem poetam,
 qui scripsit Antonii gesta. a Ex Idyl. 5. & 11. Theocr. Α'λλ' ἀφίκοι τοῦ περὶ
 μέ, &c. b Modus, ῥόπος, rhythmum. Quintil. 9. lib. 4. c.

15
 " Neque
 ego neque
 dominus
 meus Vir-
 gilius.
 o Ut Virgi-
 lium vita
 extinctum
 eat.
 p Quis, ut
 in 5. Eclogæ
 Daphnidem
 i. e. Cesa-
 rem, fletet?
 25
 canent ex-
 stinctum
 Nymphæ
 crudeli fa-
 nere, &
 mox Spar-
 gie humum
 filia, indu-
 cte fruibus
 31
 umbras, &c.
 y Surrupui,
 transtuli.
 Ex Ama-
 ryllide
 Theocriti.
 βόσκει τὰς
 αἴγας Καὶ
 ποτὶ τὰν
 κρῖναν ἀγρῶ
 Τίτυρε τῆ
 ἤ ἐνορχαῶν
 τὸν Δίβυ-
 κὸν Κνά-
 κωνα φυ-
 λάσσει μὴ
 τὸ κορυ-
 ψῆ.
 r De quo
 in Eclogæ 6.
 Te nostra
 Vare myri-
 ca, &c.
 s Cam

520

c Astrum
 felicius
 longe &
 latius ve-
 teribus, no-
 vum sc.
 Julii Cæs.
 ab Julo,
 Veneris ne-
 pote oriun-
 di.
 d Aufert,
 adimit.
 e Memo-
 riam quo-
 que.
 f Consum-
 pisse dies.
 g Passive,
 oblivioni
 data.
 h Ex opi-
 nione noxii
 luporum
 visus. qui
 homini
 quem prio-
 res vide-
 rint, vocem
 ad tempus
 adimunt.
 Plin. l. 8.

c. 22. Theocr. 14. Id. Οὐφθηξῆν, λύκον ἄδες. i Ipse Virgilius. k Causas
 prætexendo & excusando incendis magis intendisque desiderium meum tui au-
 diendi. l Invitat ab opportunitate. m. Qui & Ocnus dictus est, & Mantuam
 a se conditam a nomine matris suæ Mantus dixit. n Onus, donum Arrio mis-
 sum. o Menalcas, Virgilius.

Ecce c Dionæi processit Cæsaris astrum ;
 Astrum, quo segetes gauderent frugibus, & quo
 Duceret apricis in collibus uva colorem.
 Infere Daphni pyros : carpent tua poma nepotes. 50
 Omnia d fert ætas, e animum quoque : sæpe ego lon-
 gos
 Cantando puerum memini me f condere soles.
 Nunc g oblita mihi tot carmina : vox quoque Mœ-
 rim.
 Jam fugit ipsa : h lupi Mœrim videre priores.
 Sed tamen ista satis : referet tibi sæpe i Menalcas. 55
 L Y. k Causando nostros in longum ducis amores :
 l Et nunc omne tibi stratum filet æquor, & omnes
 (Aspice) ventosi ceciderunt murmuris auræ.
 Hinc adeo media est nobis via ; namque sepulchrum
 Incipit apparere m Bianoris : hic ubi densas 60
 Agricolæ stringunt frondes, hic, Mœri, canamus :
 Hic n hædos depone, tamen veniemus in urbem :
 Aut si, nox pluviam ne colligat ante, veremur ,
 Cantantes licet usque (minus via lædet) eamus. 64
 Cantantes ut eamus, ego hoc te fasce levabo.
 MOE. Desine plura puer : & , quod nunc instat aga-
 mus :
 Carmina tum melius, cum venerit o ipse, canemus.

Ecloga X. cui nomen GALLUS.

ARGUMENTUM.

Cornelius Gallus eximius poeta fuit, primusque Ægypti præfe-
 ctus, qui cum Cythereiden meretricem, Volumni libertam,
 quam poeta hic Lycoridem vocat, perditæ adamaret, neque illa
 mutuo amori responderet, sed, ipso ipreto, Antonium in Galliam
 sequuta esset, agerrime repulsam tulisse creditur. Eum itaque hac
 Ecloga consolatur Virgilius, sed ita ut a pastoralibus personis rusti-
 cisque comparationibus non secedat. Totum autem fere hoc Argu-
 mentum sumptum est ex Thyrside Theocriti, ubi similem Daphni-
 dis amorem exsequitur.

a Nympha
 fontis Sicu-
 li. mox c.
 Invocat, ut
 supra, mu-
 sas Sicelidas, Theocrit. in auxilium extremæ Eclogæ. b Vero nomine Cythe-
 ris. Eadem, inquit Apulejus in Apologia, opera accusat Catullum, quod Lesbiam pro
 Clodia nominaret, &c. Et Propertium qui Cythiam dicat, Hostiam dissimulet : Et
 Tibullum quod est sic Flavia in animo, Delia in versu.

Ex extremum hunc, a Arethusa, mihi concede labo-
 rem.
 Pauca meo Gallo, sed quæ legat ipsa b Lycoris :

Carmi.

Carmina sunt dicenda : neget quis carmina Gallo ?

c Sic tibi, cum fluctus subterlabere Sicanos ,
d Doris amara suam non intermisceat undam ,

Incipe ; sollicitos Galli dicamus amores :
Dum tenera ardent simæ virgulta capellæ.

Non canimus surdis : respondent omnia sylvæ.

e Quæ nemora, aut qui vos saltus habuere puellæ

f Naxades, indigno cum Gallus amore periret ?

Nam neque Parnassi vobis g juga, nam neque

h Pindi ,

Ulla moram fecere, neque Aonia i Aganippe.

Illum etiam lauri, illum etiam flevere myricæ :

Pinifer illum etiam sola sub rupe jacentem

k Mænalus, & gelidi flevissent saxa k Lycæi.

Stant & oves circum, nostri nec pœnitet illas :

Nec te pœniteat pecoris, divine poëta ,

l Et formosus oves ad flumina pavit Adonis :

m Venit & Upilio : tardi venere n bubulci :

Uvidus hyberna venit de glande Menalcas.

Omnes, unde amor iste, rogant : tibi venit o Apol-

lo ;

Galle quid infans ? inquit : tua cura Lycoris

Perque nives p alium, perque horrida castra secuta

est.

Venit & agresti capitis Sylvanus honore.

Florentes ferulas, & grandia lilia quassans.

Pan Deus Arcadiæ venit, quem vidimus ipsi

Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem.

Et, quis erit modus ? inquit, amor non talia curat.

Nec lacrymis crudelis amor, nec gramina rivis ,

Nec cythiso saturantur apes, nec fronde capellæ.

Tristis at ille tamen : q Cantabitis, Arcades, in-

quit ,

Montibus hæc vestris. r soli cantare periti

Arcades : ô mihi tum quam molliter s ossa quies-

cant ,

Vestra meos olim si fistula dicat amores.

Atque utiam ex vobis unus, vestri que fuisset

Aut custos o regis, aut maturæ vinitor uvæ.

Certè, sive mihi Phyllis, sive esset t Amyntas ,

Idyl. i. m Ηνθον τοι βῶτα τοι ποιμένες ὡ πῖλοι ἤνθον. ibid. n Al. bubulci, bubulcos vero pastores & caprarios tantum admittunt poetæ Bucolicæ. o Αυτός Απόλλων, & Σάτυροι μύρον τε, &c. & Πάνης. p M. Antonium ut in argumento q Gallus resp. r Supra, Ecloga 7. c. s Superstitiosæ antiquitati in votis erat terra levis, ut molliter ossa cubarent. t Ami- ea, aut amasius.

c Sic, ex Elide in Si- liciam per occultas subter mare vias labaris pura, inte- merata, nec mari per- missa. v. 3. En. sub A- ne. d Nerei conjux, fi- lia Oceani, Nympha- rum mater. e Ubi tunc eratis vos Nymphæ ? tardæ sc. ad officium consolandi Galli. The- t. Id. Πα πακ' ἀρ' ἠσθ' ὄνα, &c. f Nymphæ fontium, s vasis, fluo. g Tithorea & Hyam- peus, duo vertices Parnassi montis in Phocide. h Montis Thessaliæ. i Fons Boro- tiæ, quæ & Aonia, pro- pe Helico- nem. k Arcadiæ mons. l Δραϊς. χ' ὡ δ' αὖτις. ἐπεὶ & μῶ. λα νομῆς.

Amor, cura, delicia.
 Ecl. 2. *vaccinia nigra* legum.
 Statuit sibi solatium & remedium querere a carmine, sylvarum lustratione & venatu.
 Gallus latine reddiderat Euphorionis Chalcidensis carmina.
 Theocriti Sicula Musa.
 Et quantum irruunt, tantum medomina crescent.
 Crescite in iuulo, surgite rite meos.
 Ovid. Epist. Oen.
 Arcadios, a monte Parthenio, quem lustrant *παρθενια* Dianæ comites.
 Cretenfia. Cydon est e nobilibus Crete urbibus.
 Arcu Parthico.
 Ager animus mutat consilia.

Seu quicumque *u* furor (quid tum, si fuscus Amyntas?)

Et nigrae violæ sunt & *x* vaccinia nigra)
 Mecum inter salices lenta sub vite jaceret : 40

Serta mihi Phillis legeret, cantaret Amyntas.
 Hic gelidi fontes, hic mollia prata Lycori :

Hic nemus : hic ipso tecum consumerer ævo.
 Nunc insanus amor duri me Martis in armis

Tela inter media atque adversos detinet hostes. 45
 Tu procul à patria (ne sit mihi credere) tantum ,

Alpinas ah dura nives, & frigora Rheni
 Me sine sola vides : ah te ne frigora lædant :

Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas. 49
 Ibo, & *x* Chalcidico quæ sunt mihi condita

versu ,
 Carmina *a* pastoris Siculi modulabor avena.

Certum est in sylvis, inter spelæa ferarum
 Malle pati, tenerisque meos incidere amores

Arboribus : *b* crescent illæ, crescetis amores.
 Interea mistis lustrabo Mænala nymphis : 55

Aut acres venabor apros : non me ulla vetabunt
 Frigora *c* Parthenios canibus circumdare saltus.

Jam mihi perrupes videor lucosque sonantes
 Ire : libet Partho torquere *d* Cydonia *e* cornu

Spicula : tanquam hæc sit nostri medicina furoris. 60

Aut deus ille malis hominum mitescere discat.
 Jam neque *g* Hamadryades rursus, nec carmina

nobis
 Ipsa placent. ipsæ rursus concedite sylvæ.

Non illum vestri possunt mutare labores :
 Nec si frigoribus mediis *h* Hebrumque bibamus , 65

Sithoniaeque nives hyemis subeamus aquosæ :
 Nec si, cum moriens alta liber aret in ulmo ,

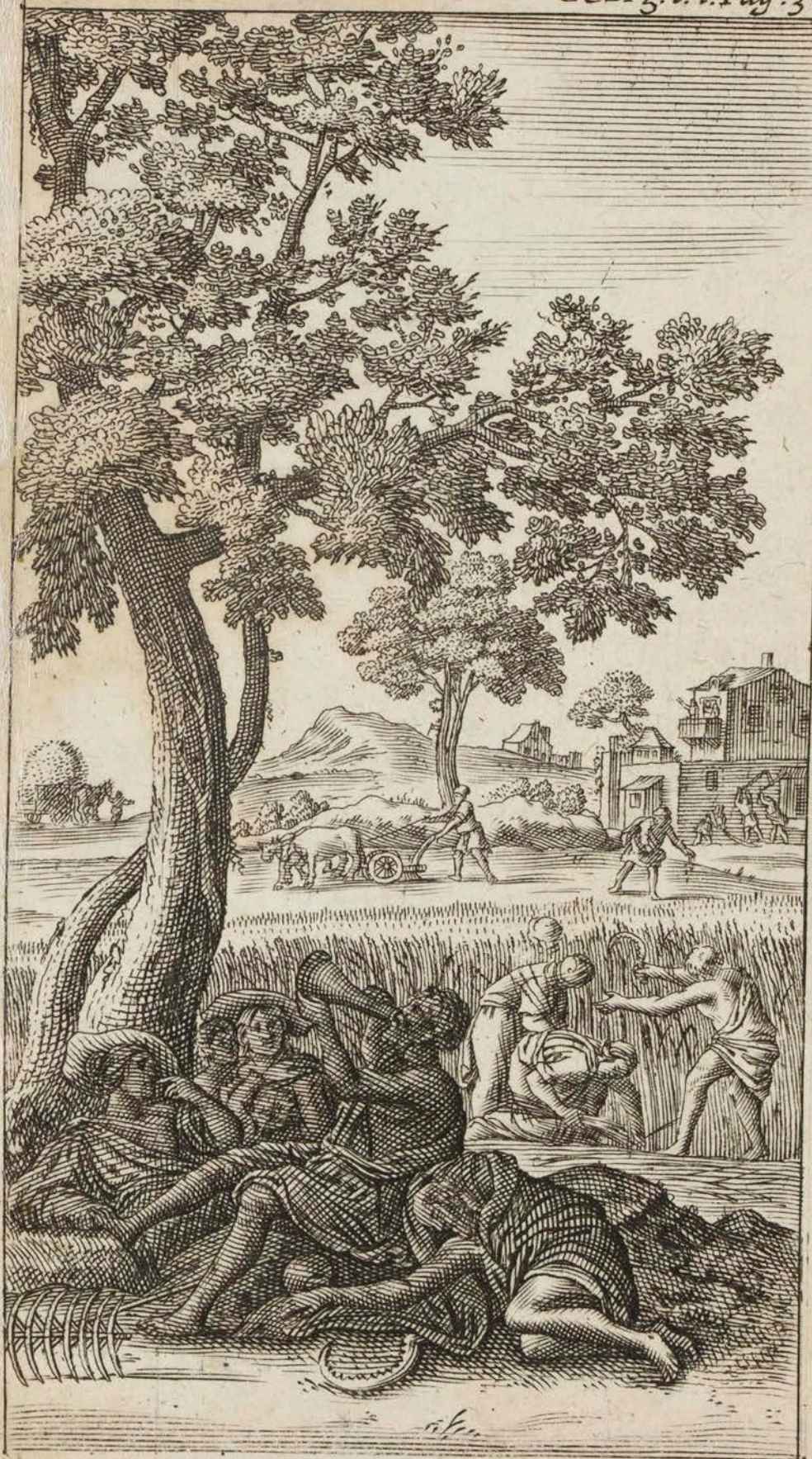
Æthiopum *i* versemus oves sub sydere Cancri.
 Omnia vincit amor : & nos cedamus amori,

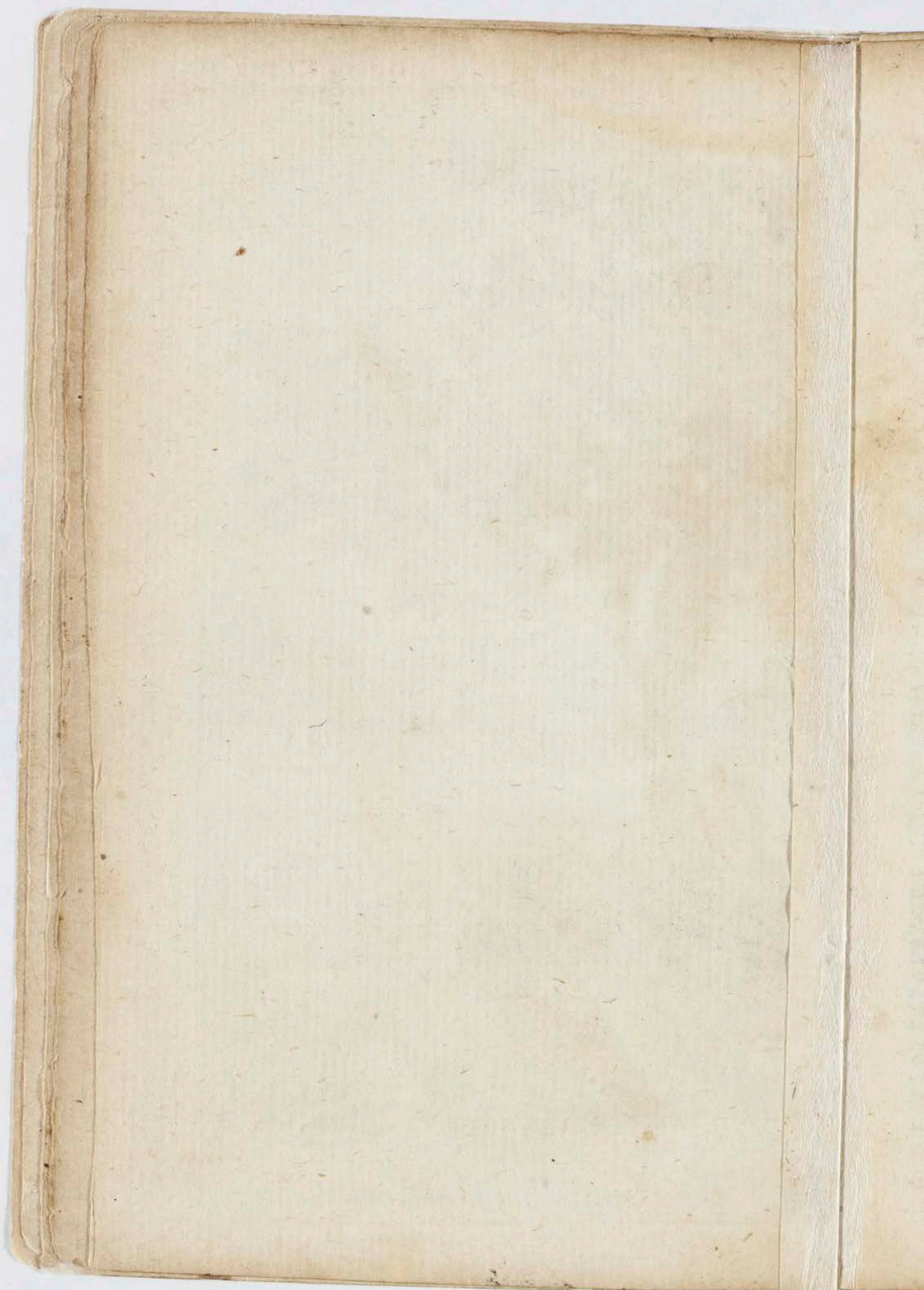
Hæc sat erit, *k* divæ, *l* vestrum cecinisse poetam , 70
 Dum sedet, & gracili fiscellam texit hibisco ,

Piærides, *m* vos hæc facietis maxima Gallo :
 Gallo, cujus amor tantum mihi crescit in horas ,

n Quantum vere novo viridis se subjicit alnus. 74

g Nymphæ querquetulanæ. *ἀμὰ τὰς δρυὶς*, nata & denata. *h* Thraciæ fl.
 i Ducamus ad nova pabula. *ὄσπαινοῦμεν* *k* O Musæ. *l* Me vatem vegetum,
 Virgilium luisse humili, deducto & levidenti carmine. *m* Vestra
 gratia hæc utcumque parva faciet maxima. *n* Quantum crescit se attollens
 arbor occulto ævo.

Surgamus : solet esse gravis o cantantibus umbra :
 p Juniperi gravis umbra. nocent & frugibus umbrae.
 Ite domum saturæ, venit Hesperus, ite capellæ.

de Cunctami-
 bus legit
 Titius 10. l.
 locor. 1. e.
 p Arboribus
 saepe dolores, &c.

primum certis gravis umbra tributa est, usque adeo ca p r uo faciant ut saepe
 Lucret. 6. l.

P. VIRG. MARONIS
 GEORGICORUM
 LIBERI.

A R G U M E N T U M.

Propositio operis. invocatio Numinum. Aratio. Eius præcogni-
 ra; arandi tempora; soli natura & discrimina. novalis præ-
 rogativa. Sementis. Pestes Satorum. Agriculturae origo. In-
 strumenta rustica. Operum rusticorum tempora: quæ a cœli &
 siderum cognitione pendent. Tempestatum prognostica, a Sole &
 Luna. Prodigia quæ Jul. Cæs. eadem secuta, præfagierunt civile
 bellum contra Brutum & Cassium.

A D C. M E C O E N A T E M.

1 Quid faciat lætas segetes: quo fidere terram
 Vertere, Mœcenas, 2 ulmisque adjungere vi-
 tes

Conveniat: 3 quæ cura bouum, quis cultus habendo
 Sit pecori: 4 atque apibus quanta experientia par-
 cis:

Hinc canere incipiam. * Vos ô clarissima mundi

a Lumina, labentem cœlo quæ ducitis annum:

b Liber, & alma Ceres, vestro si munere tellus

c Chaoniam pingui glandem mutavit arista,

Poculaque inventis d Achelœia miscuit uvis:

Et vos agrestum e præsentia numina f Fauni.

Ferte simul f Faunisque pedem, f Dryadesque puellæ,

1 Pulchra
 & plena
 Georgico-
 rum & la-
 borum &
 librorum
 propositio
 & divisio.
 5 ut argu-
 mentum sit
 libri 1.
 1 Agriculturae ratio-
 nes & tem-
 pora.
 10 2 Arborea
 plantatio
 atque infi-
 tio.

3 Pecoris cura. 4 Apum & mellificii ratio. * Invocatio. a Sol & Luna, anni du-
 ces. quorum motu tempora observantur a serenibus ac condentibus, inquit Varro
 1. l. R. Rust. 1. c. cui hæreo eos distinguenti in invocatione sua a Libero &
 Cerere, quos alii eisdem hic esse volunt cum Sole & Luna. b Inventores vini
 & frugum. vestro siquidem beneficio gens humana a glandium & aquæ usu ad
 mitiorem frumenti & vini victum traducta est. c Καρὶ ἔροχῆν & Synecdo-
 chice ut qua Epiri querceta abundant pro omni glande. uti & ———
 d ——— Achelœia pocula, pro qualibet aqua, respectu tamen habito ad
 hunc fluvium, qui primus omnium terra erupisse dicitur. e Propiora & in
 terris degentia: f Bacchi comites, numina rustica, rerum sylvestrium præsi-
 des. ad 1. l.

g Neptune, ejus tridente percussa terra in certamine cum Pallade super Athenarum nominæ, produxit equum ad 3. l.
 h Generaliter, quæ Deorum patris fuerit cum cælo, vel quæ prima emerit ante omnia elementa, vel speciali respectu ad Atticam, contentio- nis Nept. cum Palla- de locum, quæ primam se & antiquissi- mam ter- ram gen- temque prædicat. Aristæ, pecorum in Cæa inf. præses, ubi & reparasse apes diceris ad l. 4.

k Pan præ- ses pastorum, relicta Arcadia, in qua Lycæus & Mænalus montes, Tegea op- pidum, adfis. l. Tripoleme, qui a Cerere edoctus in Attica primum, mox per orbem agri colendi rationes sparsit. Alii Osyrim Ægyptium intelligunt, vid. Ja. Nicolai epiph. lib. 1. cap. 11. m Integram cupressum, radicitus evul- sam. Nota ex fab. Cyparissi. n Auguste Cæsar. Adulatoriam hanc invocatio- nem imitatus est Lucanus ad Neronem. 1. lib. o Cujus sero tandem hinc ad Deos migrantis, in arbitrio est in quorum numero velis esse, Deorum 1 terre- strium, 2 marinorum, 3 cœlestium, aut 4 inferorum. quem tamen rejicit Poeta. p Pro urbes. Agell. 13. l. c. 19. q Veneri sacra, e cujus stirpe Octa- vius. r Ultima Romanis tum nota, nec vera tamen. s Allusum ad nuptias Rom. quæ fiebant farre, usu, vel coemptione. vid. I. CC. & Boeth. comm. ad primum Cic. Topicorum. t Æstivis, propter longissimos dies & horas ci- viles. u Inter Virginem, & Scorpionem plus æquo sibi in Zodiaco occupantem, vacare ait Augusto locum. in Libra sc. sub quo signo natus est, & ad cujus justitiam imperavit. x Rejectam vult inferni regni optionem, utcunque infer- ni Elysium a Græcis esseratur laudibus. & a Proserpina supero cælo prælarum fuerit.

Munera vestra cano. g Tuque ô cui h prima fremen- tem

Fudit equum magno tellus percuss^o tridenti,
 Neptune : & i cultor nemorum, cui pingua Cææ
 Ter centum nivei tondent dumeta juvenci. 15

k Ipse nemus linguens patrium, saltusque Licæi,
 Pan ovium custos, tua si tibi Mænala curæ,
 Adfis O Tegeæ favens : oleæque Minerva
 Inventrix : unciq^{ue} l puer monstrator aratri :

Et teneram m ab radice ferens Sylvane cupressum : 20
 Diique, deæque omnes, studium quibus arva tueri,
 Quique novas alitis nonnullo semine fruges,
 Quique satis largum cælo demittitis imbrem.

n Tuque adeo, o quem mox quæ sint habitura deo- rum

Concilia, incertum est, p urbisne invisere, Cæsar, 25

1 Terrarumque velis curam, & te maximus orbis

Authorem frugum, tempestatumque potentem

Accipiat, cingens q materna tempora myrto :

2 An deus immensi venias maris, ac tua nauræ

Numina sola colant : tibi serviat r ultima Thule, 30

Teque sibi generum Tethys s emat omnibus undis :

3 Anne novum t tardis sidus te mensibus addas,

n Qua locus Erigonem inter, Chelasque sequentes

Panditur : ipse tibi jam brachia contrahit ardens

Scorpius, & cæli justa plus parte relinquit. 35

Quicquid eris (4 nam te nec sperent x Tartara re- gem,

Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido :

Quamvis Elysios miretur Græcia campos,

Nec repetita sequi curet Proserpina matrem)

Da facilem cursum, atque audacibus annue cœptis ;

Ignarosque viæ mecum miseratus agrestes,
 Ingredere & votis y jam nunc assuesce vocari.

z Vere novo, gelidus canis cum montibus humor
 Liquitur, & Zephyro putris se gleba resolvit;
 Depresso incipiât a jam tum mihi taurus aratro
 Ingemere, & sulco attritus splendescere vomer.

Illa seges demum votis respondet avari
 Agricolæ, b bis quæ solem, bis frigora sensit:
 Illius immensæ ruperunt horrea messes.

c Ac prius, ignotum ferro quam scindimus d æquor,
 e ventos, & varium f cæli prædiscere morem
 Cura sit; ac patrios cultusque habitusque locorum:
 Et quid quæque ferat regio, & quid quæque recu-
 set,

Hic segetes, illic veniunt felicius uvæ:

Arborei fœrus alibi, atque g injusta virescunt
 Gramina, nonne vides, croceos ut h Tmolus odores,
 India mittit ebur, i molles sua thura i Sabæi?

At k Chalybes nudi ferrum, l virosaque Pontus
 l Castorea, m Eliadum m palmas Epeiros equarum?

n Continuo has leges, æternaque fœdera certis
 Imposuit naturalocis, quo tempore primum
 Deucalion vacuum lapides jactavit in orbem,
 o Unde homines nati o durum genus. Ergo age, ter-
 ræ

p Pingue solum primis extemplo à mensibus anni

Fortes invertant tauri, glebasque jacentes
 Pulverulenta coquat maturis solibus æstas:

q At, si non fuerit tellus fœcunda, sub ipsum
 r Arcturum, tenui sat erit suspendere sulco:

Illic, officiant lætis ne frugibus herbæ;

Hic, sterilem exiguus ne deserat humor arenam.

y In vivis.
 viventi
 enim divi-
 ni honores
 habiti.
 z Cujus si-
 gna ponit
 nives solu-
 tas & gle-
 bas putre-
 scentes spi-
 ritu genita-
 bilis Fayo-
 nii.
 a Arandi
 instat tem-
 pus,
 b Novalis
 ager qui
 55 alternis
 cessat,
 & vacante
 anno pro-
 scissus hy-
 berno pa-
 teat imbri,
 60 æstivo cal-
 lori; se-
 quenti de-
 inde anno
 satus u-
 trumque
 itidem pa-
 titur: Flo-
 65 rid. Sabin.
 z. l. Suc-
 cisiv. c. 14.
 Jacob. vero
 Nicolaus
 Epiphyl.
 l. 8. c. 12.
 ex mente
 Plin. l. 18.

c. 20. existimantis Virgilium voluisse, *quarto feri sulco*: putat novalem quater aratro inverti debere. *νέον τετράπολον*. e Præcognita agricolæ ac prædicenda. d Campum, agrum planum. e Aeris & siderum qualitatem & aspectum. f Cuique regioni peculiarem ac debitam colendi rationem. g *Αυτοζών* sponte sua. h Mons Lydiæ, vitibus & croco nobilis. i Arabiæ felici populi, cujus Saba metropolis est, propter rerum copiam vita delicati. k Asiæ Minoris ad Pontum populi. *αθηροίκτοις*, unde nudi, ut 8. Æn. l. *ο νύδης μέμβρα Πυρακμον*. l Castoris testiculos magnæ in medicinis virtutis. *νύδης* autem ambiguae significationis est, ut *Φάσμακον*. m Epeirus producit equas palmis, & victoriis nobiles in certaminibus Olympicis juxta Elidem Achææ urbem. n Quos habitus & ingenia alia aliis terris indidit rerum omnium parens natura ab ipso Deucalionis diluvio & ipsa mundi origine. o *iade hominum durum genus*, *documenta damus qua firmus origine nati*. Ovid. 1. Metaph. p Pinguis ager primo vere alius proscindatur, glebæque inversæ exponantur solibus æstivis, quo tollantur herbæ noxiæ. q Macer leviter vomere stringatur sub autumnone intereat penitus humor, qui exiguus erat in terra arenosa. r Qui oritur Cefmice. 12. die Septembris.

f Alternis cessare arva
suadet Virgilius (inquit Plin. 18. l. 21. c.) & hoc si patiantur ruris spatia. utilissimum est. Quod si neget conditio, far ferendum, unde lupinum aut vicia aut faba sublata sint, & quæ faciunt terram lætiorum.
1 Alia anni tempestate. Si admittatur lectio *mutato semine*, liquidum erit.
u Acris amari, allusum ad etymon lupini, *ἀπό τῆς ἀύπνης*.
x Papavera somnum conciliantia, nec raro lethum. Lethe autem fl. est

f Alternis idem tonsas cessare novales,
Et segnem patiére situ durefcere campum.
Aut ibi flava Ceres mutato sidere farra,
Unde prius lætum filiqua quassante legumen,
Aut renues fœtus viciæ, u tristisque lupini 73
Sustuleris fragiles calamos, sylvamque sonantem.
Urit enim lini campum seges, urit avenæ,
Urunt x Lethæo perfusa papavera somno.
Sed tamen alternis facilis labor. y arida tantum
Ne saturare fimo pingui pudeat sola, neve 80
Effœtos cinerem immundum jactare per agros.
Sic quoque mutatis requiescunt fœtibus arva,
Nec nulla interea est inaratæ gratia terræ.
Sæpe etiam steriles incendere profuit agros, 84
Atque levem stipulam crepitantibus x urere flammis.
1 Sive inde occultas vires, & pabula terræ
Pinguia concipiant: 2 sive illis omne per ignem
Excoquitur vitium, atque exsudat inutilis humor;
3 Seu plures calor ille vias, & cæca relaxat
Spiramenta, novas veniat qua succus in herbas; 90
4 Seu durat magis, & venas astringit hiantes:
Ne tenues pluvix, rapidive potentia solis
Acrior, aut Boreæ a penetrabile frigus b adurat.
c Multum adeo, rastris glebas qui frangit inertes,
Viminiasque trahit crates juvat arva; neque illum
Flava Ceres alto nequicquam spectat Olympo. 96
Et qui, profcisso quæ suscitât æquore d terga,
Rursus in obliquum verso perrumpit aratro,
e Exercetque frequens tellurem, atque imperat arvis.
f Humida solstitia, atque hyemes optate serenas, 100
Agricolæ; hyberno lætissima pulvere farra,
Lætus ager, nullo tantum se Mœsia cultu
Jactat & ipsa suas mirantur g Gargara messes,

poeticus rerum oblivionem τὴν ἀλήθειαν inducens. ut 6. Æneid. y Exhausta terra & effœta renoveretur fiatque fœcundior, aut stercoreatione idque fimo aut cinere, qui solvit & calefacit; aut stipularum in arvo incensione: quin & ipsarum glebarum. x Adeoque terræ crematæ quatuor de causis remedia sunt & fructus. Ignis quippe vi, 1 Frigida macies sublevatur. 2 Uligo exsodatur. 3 Laxantur meatus ad succum & genitalem aerem admittendum. 4 Adstringuntur ad arcendas pluvias nimias, calorem & frigus. 4 Meatus enim & poros penetrat, insinuarum mox stipat. Sic Lucr. penetrabile frigus & manabile. b Cum frigus calorem plantis innatum exstinguat humoreque evocato ut inarescant faciat, idem præstat quod ignis; adeoque adurere dicitur, sed vide Hieron. Magium 17. c. 1. l. Misc. & quæ nos ad 4. l. Lucan. Vrebant montana nives, & 6. p. 84. c Interpretatur hæc Plin. 18 l. 20. c. Aratione per transversum iterata, occasio sequitur, ubi res poscitur, crare vel rastros, & satio semine iterario, &c. d Superficiem, glebas inverfas. e Philosophatus cum terra. Cato apud Cic. de Senectute: Niliviamque soli exercet, ut habet Manil. 1. l. f Æstiva, sc. æstates humidæ, hiemes serenas. g Oppidum ad radicem Idæ montis in Myfia ut una eademque sit regio. Macrobian. 5. l. Sat. c. 20.

Quid

Quid dicam jacto qui semine cominus arva
 Insequitur, cumulosque *h* ruit male pinguis arenæ?
 Deinde fatis *i* fluvium inducit, rivosque sequentes?
 Et cum exustus ager morientibus æstuat herbis,
 Ecce *k* supercilio clivosi tramitis undam
 Elicit: illa cadens raucum per levia murmur
 Saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arva. 110
 Quid, qui *l* ne gravidis procumbat culmus aristis,
 Luxuriam segetum tenera depascit in herba,
 Cum primum fulcos æquant fata? *m* quique paludis
 Collectum humorem bibula deducit arena?
 Præsertim *n* incertis si mensibus amnis abundans 115
 Exit; & obducto latè tenet omnia limo,
 Unde cavæ tepido sudant humore lacunæ.
 Nec tamen (hæc cum sint hominumque boumque la-
 bores
 Versando terram experti) nihil *p* improbus anser,
q Strymoniaque grues, & amaris *r* intuba fibris 120
 Officiunt, aut *s* umbra nocet. Pater ipse colendi
 Haud facilem esse viam voluit; primusque per ar-
 tem
 Movit agros, *u* curis acuens mortalia corda:
 Nec torpere gravi passus sua regna *x* veterno.
 * Ante Jovem nulli subigebant arva coloni: 125
 Nec signare quidem, aut partiri limite campum
 Fas erat: *y* in medium quærebant; ipsaque tellus
 Omnia liberius, nullo poscente, ferebat.
z Ille *a* malum virus serpentibus addidit atris;
 Prædarique lupos jussit, pontumque moveri; 130
 Mellaque decussit foliis, *b* ignemque removit;
 Et passim rivis currentia vina repressit;
 Ut varias usus meditando *c* extunderet artes
 Paulatim, & sulcis frumenti quæreret herbam;
 Et filicis venis abstrusum excuderet ignem. 135

104 *h* Complana-
 nat agrum
 & fulcos ut
 eque fo-
 veant femi-
 na per lira-
 tionem
 110 cooperta.
i Ad irri-
 gandos a-
 gros.
k Jugo, ca-
 cumine.
l Ne in
 frondem
 luxurient
 fata, uber-
 tatem ni-
 miam pecco-
 re immissio
 depascit,
 detonder-
 que, quod
 Plinius, *pe-
 dinari sege-
 tem in her-
 ba*, vocat.
m Qui sulco
 ducto ex-
 siccat arva,
 125 cavetque
 uliginem
 suis no-
 xiam.
n Si qua in-
 undatione,
 130 per menses
 vernos &
 automna-
 les, quorum
 tempestates
 haud ita
 certe sunt,
 135 limo obdu-
 cantur ar-

va. *o* Atque ne desit agricolæ novus subinde labor, qui magno illo defunctum
 exerceat, tamen arcendæ erunt aves voraces, exstirpandæ noxiæ herbæ. *wee-
 des*, & quæ novercali umbra premunt fara arbores. *p* Avidus insatiabilis. Plin.
 10. l. b. 95. cap. *q* A Strymone Thraciæ fl. advenæ. *r* Punciis, *κίχων*, *σέπης*,
 erratici intybi species. *s* *Nocent & frugibus umbra*, ult. Ed. oz. *i* Jovi prudenti
 humanamque solertiam exc. iaturo adscribit, quod Hesiodus Jovi simplicem
 victum mortalibus invidenti, mox indignato sibi, ignem a Prometheo furto
 sublarum imputaverat. *Κρυφαίτης γδ' ἔχου θεοὶ βίον ἀνθρώπων.* *u* Pa-
 rans sc. *γυιόρως μελιδῶνας ἀνδράσιν ἀλφισήσιν.* *len* a dios acui mortalia
 corda. *Et labor ingenium miseris dedit*, &c. Manil. 1. lib. *x* Inerti ocio, ran-
 quam segni lethargo. ** Sub aureo Saturni ævo.* *y* *In commune bonum commen-
 tum lætâ degere.* *z* Jupiter argenteum auspiciatus seculum. *a* Est enim in nu-
 mero ambiguum: uti *φάσμακον*, *υατεμῶ*, &c. *b* *Κρυφαίτης πύξ.* Hesiod.
c Signate. quasi fabricaret artes, Agriculturam, Nauticam, Astronomicam,
 Venationem, Piscationem, Ferrariam.

525

d Tunc fera
diversis ex-
ercitâ frugi-
bus arva;
h vagus in
cœcum pene-
travit navi-
ra pontum,
Fecit &
i no. is iiner
commercia
terris.
Manil. r. l.
Septem
stellas con-
glomeratas
in dorso
Tauri.
f Septem
stellas in
fronte Tau-
ri.
g Helicen.
ursam ma-
jorem. Ex
Lycaonis
filia Calisto
Jovis pel-
lice fidus re-
latum in
Septentrio-
nem. Fab.
nota ex O-
vidio &
Mytholo-
gis.
h Retis ge-
nere, quod
*αμφίβλη-
τρον*.
i Retia e li-
no.
k Stridulæ.

l Durum necessitatis telum artes excudit. *Omnia conando docilis solertia vincit.*
Manil. r. l. *Ἀπειρία μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει. Ἀυτὰ τὸ μόχθον διδάσκει.*
Theocr. 5. Idyll. * Immanis, vehemens. *Πονηρὸς πόνος*, etiam in pe-
ricula & mala impellens. *m* Cum arbuti foetus & glandes, quibus abundat ne-
mus Dodoneum in Epeiro, jam deficerent, quo tantum cibo primi mortales
vescebantur. *n* Mox & pestes aliæ segetes novis vitiiis, agricolâs novis labori-
bus vexabant. *o* Ederet, consumeret. *p* Impediens fatorum incrementum.
q Idem versus habetur Ecl. 5. *r* Sarrieris, occaveris. *σ* *Πόνον ὀρεθήσεσι τιβίς.*
Hesiod. l. 2. *ἔργ.* *τ* *Μίπως τὰ μετὰ τὸ χαλίζων Πτώσεως ἀλλοτρίως οἴκους,*
καὶ μὴδὲν ἀνύσσης ibid. *u* Farris inops, glande famem inertem expiabis. *x* E-
numerat autem ad arationem quatuor, ad messem totidem. *y* Cereris, ab E-
leusi urbe Atticæ, ubi Ceres a Celeo rege hospitio excepta filium ejus Triptole-
mum agriculturam docuit. *z* Vasa ex arbuto, vimine, virgis, sc. crates, van-
ni, &c. quorum texturam & usum Celeus a Cerere accepit. *a* Ad purgandam
quædem frugem: sed quorum usus in mysticis Bacchi sacris solennis & fre-
quens. Vocem Jacchi mysticam sibi ab Eleusiniis sacris auditam refert Dicaeus
Demarato in Herodoti Urania.

Tunc alnos primum fluvii sensere cavatas :
Navita tum stellis numeros, & nomina fecit,
e Pleiades, *f* Hyadas, clarumque Lycaonis *g* Arcton
Tum laqueis captare feras, & fallere visco
Inventum, & magnos canibus circundare saltus : 140
Atque alius latum *h* funda jam verberat amnem
Alta petens, pelagoque alius trahit humida *i* lina.
Tum ferri rigor, atque *k* argutæ lamina ferræ,
(Nam primi cuneis scindebant fissile lignum)
Tum variæ venere artes. *l* labor omnia vincit 145
** Improbis, & duris urgens in rebus egestas.*
Prima Ceres ferro mortales vertere terram
Instituit; *m* cum jam glandes atque arbuta sacra
Deficerent sylvæ, & victum Dodona negaret. 149
n Mox & frumentis labor additus; ut mala culmos
o Effet rubigo, segnisque horreret in arvis
Carduus; intereunt segetes: *p* subit aspera sylvæ,
Lappæque, tribulique, interque nitentia culta
q Infelix lolium, & steriles dominantur avenæ.
Quod nisi & assiduis terram *r* insectabere rastris, 155
Et *s* ionitu terrebis aves, & ruris opaci
Falce premes umbras, votisque vocaveris imbrem;
t Heu, magnum alterius frustra spectabis acervum,
Concussaque *u* famem in sylvis solabere quercu.
Dicendum & quæ sint duris agrestibus *x* arma, 160
Queis sine nec potuere feri, nec surgere messes.
Vomis, & inflexi primum grave robur aratri,
Tarda que *y* Eleusinae matris volventia plaustra,
Tribulaque, trabeæque, & iniquo pondere rastri;
z Virgea præterea Celei, vilisque supellex, 165
Arbutæ crates, & *a* mystica vannus Jacchi:
Omnia quæ multò antè memor provisa repones,

In pejus ruere, ac retro sublapsa referri :

200

Non aliter, quam qui adverso vix flumine lembum

Remigiis subigit, si brachia forte remisit,

Atque illum in præceps pronò rapit alveus amne.

Præterea tam sunt *f* Arcturi sidera nobis,

Hædorumque dies servandi, & lucidus *u* Anguis: 205

Quam quibus in patriam ventosa per æquora vectis

x Pontus, & ostriferi *y* fauces tentantur Abydi.

x Libra *a* die somnique pares ubi fecerit horas,

Et medium luci atque umbris jam dividet orbem:

Exercete viri tauros, ferite hordea campis,

Usque sub extremum brumæ intractabilis imbrem. 210

Necnon & lini segetem, & *b* Cereale papaver

Tempus humo tegere, & jamdudum incumbere aratris

Dum sicca tellure licet, dum nubila pendent.

Vere fabis satio, nunc te quoque, *c* medica, putres 215

Accipiunt sulci, & milio venit annua cura:

d Candidus auratis aperit cum cornibus annum

Taurus, & adverso cedens Canis *e* occidit astro.

At si triticiam in messem, robustaque farra

Exercebis humum, solisque instabis *f* aristis: 220

Ante tibi Eoæ *g* Atlantides abscondantur,

h Gnosiaque ardentis *i* decedat *k* stella coronæ,

Debita quam sulcis committas semina, quamque

l Invitæ properes anni spem credere terræ.

Multi ante occasum *m* Majæ cœpere: sed illos 225

Expectata seges vanis elusit avenis.

Si vero viciamque seres, vilemque faselum,

Nec *n* Pelusiacæ curam aspernabere *o* lentis;

Haud obscura *p* cadens mittet tibi signa Bootes.

p Sic cum gravatam navis adversa ratem Propellit unda, cecidit in vanum labor. Et vitia pronò puppis auferunt vado. Sene. Hip. q Statim. exponente Agellio. lib. 10. cap. 29. r Virgilio jubente, inquit Plin. lib. 18. c. 24. prædici ventos ante omnia, ac siderum mores; neque aliter quam navigantibus, servari. s Stellæ lucidæ primæ magnitudinis inter crura Bootæ. t Stellarum duarum obscurarum in sinistra Erichthonii parte, sub capra stella

primæ magnit. u Qui insinuatus circumvolvitur. duas Arctos. x Euxinus, sese a Mæotide palude ad Bosphorum Thracium extendens. y Hellespontus interfluens Seston & Abydon ostreis nobilem. z Equinoctio autumnali. a Antiquo more dictum pro diei. Agellius tamen lib. 9. cap. 17. legi vult dies in genitivo. b Omisissis conjecturis aliorum & fabulis Cerealibus, idem esse credo quod vesium pa aver. lib. 4. Georg. c Herba equos pascens a Media ubi abundat nomen habens. Plin. l. 18. c. 16. & Columel. lib. 11. contra quam sentit Jo. Bapt. Pius. cap. 32. posterior: melica legens, quem castigat Floridus Sabinus lib. 2. Succisivorum cap. 19. quæ ex unica semente ducat annos 10. cum milium annuam postulet curam. d Cum Sol Taurum ingressus, Aprili medio, annum aperit. e Heliace, a xv. Cal. ad ipsas Calendas Majas, & opposite. f Triticeis & farreis. g Cosmico & matutino occasu Virgiliarum seu Pleiadum, h. e. die 28 Octobris. h Corona Ariadnes filix Minois regis Crætæ, cujus Gnosos oppidum. i Recedar a Sole. i. e. oriatur Heliace medio Octobri. k Lucidissima præ cæteris. nam stella vincitur una Circulus in medio radians, &c. Manilius lib. 1. l Coactæ imperiis agricolarum: non sponre sua. m Plejadum, quarum Maja est una. n Pelusium in Ægypto, unum est e septem ostiis Nili, o ubi lens provenit optima. p Cosmice. Nam quarto Non. Octobr. Auriga occidit vianc. Colum. 11. lib. 2. c.

Incipe,

Incipe, & ad *q* medias fementem extende *q* pruinas.
 Idcirco certis dimensum partibus orbem 231
 Per *r* duodena regit mundi sol aureus *r* astra.
f Quinque tenent cœlum zonæ: quarum una corusco
 Semper sole rubens, & torrida semper ab igni:
 Quam circum extremæ dextra, lævaque trahuntur
 Cærulea glacie concretæ, atque imbribus atris. 236
 Has inter mediamque, duæ *r* mortalibus ægris
 Munere concessæ divum; & via secta *u* per ambas,
 Obliquus qua se signorum verteret ordo.
 Mundus ut ad Scythiam, Rhiphæasque arduus arces
 Confurgit, premitur Libyæ devexus in Austros. 241
 Hic vertex nobis semper *x* sublimis: at illum
 Sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi.
 Maximus hic flexu sinuoso elabitur *y* anguis
 Circum, perque duas in morem fluminis Arctos, 245
 Arctos Oceani *z* metuentes æquore tingi.
a Illic (ut perhibent) aut intempesta silet nox
 Semper & obtenta densantur nocte tenebræ:
 Aut redit à nobis aurora, diemque reducit.
 Nosque ubi primus equis oriens afflavit *b* anhelis, 250
 Illic fera rubens accendit lumina vesper.
c Hinc tempestates dubio prædiscere cœlo
 Possumus: hinc *d* messisque diem, tempusque serendi:
 Et quando infidum remis impellere marmor
 Conveniat, quando *e* armatas deducere classes, 255
 Aut *f* tempestivam sylvis evertere pinum.
 Nec frustra signorum obitus speculamur, & ortus,
 Temporibusque parem diversis quatuor annum.
 Frigidus agricolam si quando *g* continet imber,
h Multa forent, quæ mox cœlo properanda sereno, 260

q Ad mediam hie-
 mem.
r Signa Zo-
 diaci; quæ
 sol cursu
 suo emen-
 sus anni
 tempesta-
 tes variat.
f Dividitur
 cœlum, ut
 & terra
 subjacens,
 in quinque
 partes, quas
 Zonas vo-
 cant Media
 inter Tro-
 picos Sole
 verticali
 calet, inde
 Torrida
 dicta. Duæ
 hinc inde
 extremæ
 polo alter-
 utriusque
 subjiciun-
 tur; hæc,
 dextra,
 Arcticæ
 glacie tor-
 pet; illa,
 sinistra,
 Antarcticæ
 imbribus
 madet. In-
 ter mediam
 utraque ex
 parte & ex-

temas illas jacent duæ aliæ temperatæ & habitabiles. *N* que enim mediam duaf-
 que extremas habitari credebat veteres. Hanc deser. ex Eratosthene sumpsiisse
 nostrum scribit Hadr. Junius lib. 3. Animadver. 5. c. *Δαλοῖσι βροτοῖσι*
u Inter ambas, ab utroque Tropico per Equatorem signat obliquam Solis orbi-
 tam per Zodiacum. *x* Nobis Septentrionalibus elevatur polus Arcticus, quan-
 tum sub Horizonte nostro premitur Antarcticus ad *Αντίχθονας*. quorum se-
 dem ignara vetustas Manibus & Tartaro designavit. *y* *Τὰς ἵ' διαμφοτέρας,*
ὅτι πολεμοῖο ἀπὸρ' ὧς Εἰλέα (*μέγα θαῦμα*) *δράκων περι τ' ἀμφι τ' ἐαγὼς*
Μυρίθ. Arat. Phænom. v. 45. & Caventes tingi, ut quæ nunquam tinguntur,
 quia vicinæ polo elevato. Nota est Junonis imprecatio, *N* *purorinjatur in æquore*
p *llex*. Ov. 2. Met. Sic penna metiente silvi, Hor. 2. l. 2. Ode. quæ nunquam
 solveretur. *a* Ibi autem in altero hemisphærio apud Antipodes aut perpetua
 caligat nox, aut si quam habent lucem, a nobis ad illos per vices demeat, ita ut
 illorum vesperum nostra excipiat aurora. *b* In ascensu arduæ viæ, quæ vix manet
recentes Enituntur equi. *c* Ab Astorum observatione. *d* *Al. mensisque dies*. *e* In-
fructas velis, remis, rudentibus. Sic. 4. En. *A mari classem, cursuque parari*.
Trimmed and rigged. *f* Tempestive arbores incidere, ne ligna termites exedant.
g Domi, ne possit exire ad agriculturam. *h* Plurima, quæ alias occupato agri-
 colæ per serenum fuerant properanda, jam per ocium pluviale mature conficere
 licebit. vide Agel. 10. l. 11. c. & Macrob. 7. l. 8. c.

Matus

i Arbores
cavabit in
scaphas.
canas.
k Frumenti
in horreis
reconditi.
l Palos &
fudes, pe-
damenta
futura vi-
tium & ar-
borum, in-
fra l. 2.
Quadrifi-
dasque fudes
et acuto ro-
bore vallos.
m Ex A-
meria Um-
bria opp.
saligna vi-
mina.
n A Rubis
Italiae opp.
vel e rubo
frutice vi-
tibus apto.
o Al. Torre-
re iuni fru-
ges nunc
frangere saxo.
h. e. ficcare
& molere.
p Fas ad
Deos & re-
ligionem
spectat, ju-
ra ad homi-
nes.
q Festis
diebus ri-
vos veteres

Maturare datur : durum procutit arator.
Vomeris obtusi dentem i cavat arbore lintres :
Aut pecori signum , aut k numeros impressit acervis.
Exacuunt alii l vallos furcasque bicornes ,
Atque m Amerina parant lentæ retinacula viti. 265
Nunc facilis n Rubea texatur fiscina virga :
Nunc o torrete igni fruges, nunc frangite saxo.
Quippe etiam festis quædam exercere diebus
p Fas & jura sinunt. rivos q deducere nulla
Relligio vetuit : segeti prætere sepe : 270
Insidias avibus moliri : incendere vepres :
Balantumque gregem fluvio r mersare salubri.
Sæpe oleo tardi costas agitator aselli ,
Vilibus aut onerat pomis , s lapidemque revertens
Incusum, aut atræ massam i picis urbe reportat. 275
Ipsa dies alios alio dedit ordine luna
Felices operum : n quintam fuge : pallidus Orcus ,
Eumenidesque fatæ : tum partu terra nefando
x Cœumque x Japetumque creat, sævumque x Ty-
phœa ,
Et conjuratos cœlum rescindere y fratres. 280
Ter sunt x conati imponere Pelio Ossam ,
Scilicet atque Ossæ frondosum involvere Olympum :
Ter pater extructos disjecit fulmine montes.
a Septima post decimam felix, & ponere vites ,
Et prensos domitare boves, & b licia telæ 285
Addere : nona c fugæ melior, contraria furtis.
Multa adeo gelida melius se nocte dedere :
Aut cum sole novo terras irrorat d Eous ,
Noctæ leves stipulæ melius, noctæ arida prata
e Tondentur, noctis lentus non deficit humor. 290
Et quidam seros hiberni ad luminis ignes
Pervigilat, ferroque faces f inspicat acuto.

dererere licet, novos fodere non licet. Macrobius. 3. l. c. 3. & Columella l. 2. c. 22. Cato. 3. c. r Ut curetur scabies : non ut purgetur lana. ibid. f Mo-
larem, cudendo asperatam. i Cujus maximus agricolis usus ad vasa con-
dienda, picanda, &c. n Πέμπτες δ' ἐξαλείψθαι, ἐπεὶ χαλεπαί τε ἔ-
σονται. Εν πέμπτη ἡδ' ἑστί. Ερηνύα ἀμφιπολίειν Ὀρέων τινυμυδράς, &c.
Hesi. ἡμέρας, sed a coitu in Cancro quæ domus est Lunæ usque ad Leonem
sunt quinque dies ; Leo autem signum triste & infelix. x Gigantes θεομάχες,
magnum manibus rescindere cœlum Conjuratos. 6. Æneid. y Terræ filios,
γῆγενῆς, in genere vel Othon & Ephialtam. z Ὅσων ἐπ' Ὀλύμπῳ, μέμα-
σαν δέμῳ, αὐτὰρ ἐπ' Ὀσῆ Πήλειον εἰνοπέφυλλον. ἐν οὐρανόσ' ἀμβάλλει εἶν.
Hom. 1. Odyss. a Decima quarta. vide rationem Cœlii Rhod. lib. 20. c. 8.
vel utraque dies, decima & septima : sed septima proxime decimam, namque
hec felicior. b ἑβδόμη ἡμέραν ἡμαρ. Et, Εσθλή δ' ἀντιζόνει δεικῆτη.
Hesi. b Telam ordiri. c Fugientibus e captivitate, bello, ab hoste, &c.
bene cedens ; non ita furibus, qui tum deprehendi observati sunt. d Solis
equus. Synec. vel, Lucifer diei prænuncius. e Metentur. f In formam
epicarum faculas cultro incidit acuitque.

Inter:

Inter
Arg
Aut
Et fo
At r
Et m
i Nu
k Fr
Mut
Invi
Pupp
m Se

Et la
Tun
Aur
Stup
Cum
p
Atq
Quæ

Spic
Fru
i Sæ
f Ag
Omr
Quæ
Subl
Ferra

2 Sæ
Et fo
Coll
Et p
Dilu
Cum

verfu
præm
agric
neo
fantia
trudu
autur
minu
turus
freti.

Interea longum cantu solata laborem,
 Arguto conjux percurrit pectine telas:
 Aut dulcis musti Vulcano g decoquit humorem, 295
 Et foliis undam tepidi despumat aheni.
 At rubicunda h Ceres medio succiditur æstu;
 Et medio tostas æstu terit area fruges.

i Nudus ara, sere nudus: hyems ignava colono.
 k Frigoribus parto agricolæ plerumque fruuntur, 300
 Mutuaque inter se læti convivia curant.

Invitat genialis hyems, curasque resolvit,
 Ceu pressæ cum jam portum tetigere carinæ,
 Puppibus & læti nautæ imposuere coronas. 304
 m Sed tamen & quernas glandes tunc stringere tem-
 pus

Et lauri baccas, oleamque, * cruentaque myrta.
 Tunc gruibus pedicas, & retia ponere cervis,
 Auritosque sequi lepores, tum figere damas,
 Stuppea torquentem n Balearis verbera fundæ, 309
 Cum nix alta jacet, o glaciem cum flumina o tridunt.
 p Quid tempestates i autumnii, & sydera dicam?
 Atque ubi jam breviorque dies & mollior æstas,
 Quæ q vigilanda viris? vel z cum r ruit imbriferum
 ver:

Spicea jam campis cum messis inhorruit, & cum
 Frumenta in viridi stipula lactentia turgent? 315
 i Sæpe ego, cum flavis messorum induceret arvis
 Agricola, & fragili jam r stringeret hordea culmo,
 Omnia ventorum concurrere prælia vidi:
 Quæ gravidam late segetem ab radicibus imis
 Sublime expulsam eruerent: ita turbine nigro 320
 Ferret n hyems, culmumque levem, stipulasque vo-
 lantes.

z Sæpe etiam immensum cælo venit agmen aquarum,
 Et foedam glomerant tempestatem imbris atris
 Collectæ ex alto nubes: ruit arduus æther,
 Et pluvia ingenti sata læta, boumque labores 325
 Diluit: implentur fossæ, & cava flumina crescunt
 Cum sonitu. x fervetque fretis spirantibus æquor.

versus repetitus 4. l. Æn. m Quin & hiems ipsa sua habet opera, studia, &
 premia, dum stringendis baccis glandique, aucupio & venationi intenti sunt
 agricolæ. * Matura, rubra. n Balearis insulæ duæ sunt in mari Mediterra-
 neo. quarum incolæ funditores erant peritissimi: ut quibus id unum ab in-
 fantia studium. o Cum flumina glaciei crustas supernarantes impellunt ac pro-
 tridunt. p Duas autem maxime, statas sc. certis anni temporibus. r Incunte
 autumno alteram: z Exitu veris alteram, easque ventorum, pluviarum, ful-
 minum. q Observanda agricolis. r Declinat. s Qui facem inferret. z Seca-
 turus sc. n Tempestas hæc autumnalis, procella. x Allusum ad Etymologiam
 freti.

g Siræum,
 Iapam, aut
 dextrum
 coquit.

h Cereales
 fruges me-
 dio die &
 æstu me-
 tendæ, tor-
 rendæ at-
 que in area
 terendæ.

i Γυμνόν
 σπέρην,
 γυμνόν δ'
 βοτάν
 Γυμνόν δ'
 ἀμείβοται
 præcipit
 Hesiodus
 sc. ante hy-
 bernum
 frigus, quo
 torpet agri-
 cola.

k Per me-
 diam vero
 hiemem,
 fruatur
 partis: con-
 vivationi-
 bus & Ge-
 nio libere
 indulgeat.

l Non secus
 ac nauæ,
 ubi portum
 appulerint,
 naves pre-
 ciosa onu-
 stas merce
 læti coro-
 nant. Quod

m a portu
 olventibus
 factitatum
 probat i-
 dem hic

a Jupiter.
 b Al. leg.
 Sibon, sed
 exprimere
 voluit illud
 Theocriti;
 Η Αθω, η
 Ροδόναν η
 Καύκαρον
 εσχαλιόν &
 montē Ma-
 cedoniæ.
 c Montem
 Thraciæ.
 d Acroce-
 raunia, pro-
 montorium
 Epiri.
 e Rauco
 fragore re-
 sonant.
 f Ideo Virgi-
 lius erran-
 tium quoque
 siderum re-
 tentionem ed-
 scendam
 præcipit, ad-
 monens ob-
 servandum
 frigide sa-
 turis stelli
 transitum.
 Plin. 18. l.
 27. c.
 g Stella
 Mercurii
 nati in Cyl-
 lene monte
 Arcadiæ.
 h Ευχε-
 στας η Δι-
 χθονία Δη-
 μήτερι η
 άγνη Έκ-
 ηέλα βπι-
 θεν, &c.

Ipse ^a pater, media nimborum in nocte, corusca
 Fulmina molitur dextra: quo maxima motu
 Terra tremit: fugere feræ, & mortalia corda 330
 Per gentes humilis stravit pavor: ille flagranti
 Aut ^b Atho aut ^c Rhodopen, aut alta ^d Ceraunia
 telo

Dejicit: ingeminant austri, & densissimus imber:
 Nunc nemora ingenti vento, nunc littora ^e plan-
 gun:,

f Hoc metuens, cæli menses, & sidera serua: 335

Frigida Saturni sese quo stella receptet:

Quos ignis cæli ^g Cyllenius erret in orbis.

h Imprimis venerare Deos, atque annua magnæ
 Sacra refer Cereri, lætis ⁱ operatus in herbis,

Extremæ sub casum hiemis jam vere sereno. 340

Tunc agni pingues, & tunc mollissima vina,

Tunc somni dulces, densæque in montibus umbræ.

k Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret,

Cui tu lacte favos, & miti dilue Baccho,

Terque novas circum fœlix eat ^l hostia fruges, 345

Omnis quam Chorus, & socii comitentur ovantes,

Et Cererem clamore ^m vocent in tecta: neque ante

Falcem maturis quisquam supponat aristis,

Quam Cereri, torta redimitus tempora ⁿ quercu

Det motus ^o incompositos, & ^p carmina dicat. 350

Atque hæc ut cæris possimus discere signis,

Æstusque, pluviosque, & agentes frigora ventos:

q Ipse pater statuit, quid menstrua luna moneret:

r Quo signo caderent Austri: quid sæpe videntes

Agricolæ propius stabulis armenta tenerent. 355

s Continuo, ventris surgentibus, aut freta ponti

Incipiunt agitata ¹ tumescere; ² & ^t aridus altis

Montibus audiri fragor; aut ³ resonantia longe

Littora misceri; & ⁴ nemorum increbescere mur-

mur.
 Jam sibi tum curvis male temperat unda carinis,

Hesiod. 2. l. ⁱ Sacris re divina facta; lacte, melle, vino. ^k Pulchra de scri-
 ptio ritus sacri Ambarvalis pro frugibus facti. ^l Porca, eaque gravida.
^m Carmine orent ut salva domum veniat messis & abunda. ⁿ In memoriam
 glandis qua vescebantur mortales ante Cereris beneficium. ^o Rudes & sine
 arte saltationes. ^p Hymnos. ^q Ipse Deus statuit tempestatum prognostica,
 ex novæ lunæ facie, singulis mensibus, nec minus ^r _____
 Exortu & obitu signorum & siderum, quæ vel tollere vel ponere ventos so-
 lent. Hic autem *caderent* significat ruerent, incumberent ad ciendas tempe-
 states, potius quam cessarent, ponerentque, quo sensu sæpius usurparur.
^s Neque astra observata solum, sed & usus & experientia. ¹ Tumor maris
 dabit certa prognostica. ² Fragor e montibus. ³ Mugitus fluctuum a litore.
⁴ Murmur nemorum.

- 7 Cum medio celeres revolant ex æquore mergi, 361
 Clamoremque ferunt ad littora: cumque 6 marinæ
 In sicco ludunt fulicæ: 7 notasque paludes
 Deserit, atque altam supra volat ardea nubem.
 8 Sæpe etiam stellas, vento impendente, videbis 365
 9 Præcipites cælo labi, noctisque per umbras
 Flammarum longos à tergo albescere tractus.
 9 Sæpe levem paleam, & frondes volitare caducas:
 10 Aut summa nantes in aqua colludere plumas.
 x At Boreæ de parte trucis cum fulminat: & cum
 x Eurique Zephyrique tonat domus; omnia plenis 371
 Rura natant fossis, atque omnis navita ponto
 Humida vela legit. nunquam y imprudentibus im-
 ber
 Obsuit, 3 aut illum surgentem vallibus imis
 Aëriæ fugere grues; 4 aut bucula cœlum
 Suspiciens, patulis captavit naribus auras; 375
 5 Aut arguta lacus circum volitavit hirundo;
 6 Et x veterem in limo ranæ cecinere querelam.
 y Sæpius & testis penetralibus extulit ova
 Angustum formica terens iter: 8 & a bibit ingens
 Arcus: 9 & è pastu decedens agmine magno 381
 Corvorum increpuit densis exercitus alis;
 10 Jam varias pelagi volucres, & quæ b Asia cir-
 cum
 Dulcibus in stagnis rimantur prata c Caystri,
 Certatim largos humeris infundere rores; 385
 Nunc caput objectare fretis, nunc currere in undas,
 Et studio d incassum videas gestire lavandi:
 11 Tum cornix plena pluviam vocat improba voce,
 Et e sola in sicca secum spatiatur arena.
 12 Nec nocturna quidem carpentes pensa puellæ 390
 Nescivere f hyemem, 8 testa cum ardente viderent

5 Mergo-
 rum ad li-
 tora fre-
 quens vo-
 larus.
 6 Fulica-
 rum in tex-
 ra lufus.
 7 Ardea-
 rum subvo-
 larus.
 8 Tractus
 stellarum
 cadere vi-
 farum.
 9 Paleæ &
 frondium
 volatus.
 10 Pluma-
 rum in
 aquis lu-
 fus. De
 quibus vide
 Arati Phæ-
 nomena, &
 quæ nos ad
 s. l. Lucani.
 & Plin. 18.
 l. 35. c.
 e Enops
 &
 avov avov.
 Homer. 14.
 Il. Aridus
 unde aures
 terget sonus.
 Lucret. 6.
 u De celo
 stella sereno.
 Et si non ce-
 cidit, potius
 cecidisse vi-
 deri. Ovid.
 2. Metam.
 x A pro-

gnosticis ventorum transit ad prognostica pluviarum, quæ ex Arato & Varrone
 Atacino numerat duodecim. 1. 2. 3. &c. infra, nunquam te crastina fallit Hora,
 nec insidiis, &c. y Tam multa, tam certa & manifesta sunt pluvie, & tem-
 pestatum prognostica, ut neminem non clare & abunde præmonitum, ut ne-
 minem nisi improvidum deprehendant. x Allusum aut ad fab. Æsopi de ranis
 conquestis de Jove, qui ciconiam iis in regem dederat: aut ad Lyciorum a
 Latona in ranas mutatorum querelam. 6. Metamor. Ovid. a Hoc ex opinio-
 ne & errore vulgi recepto, haurire sc. Irim aquam cornibus suis & ea nutrirî;
 cum illa fiat ex reflexu radiorum solis ad nubem resolutam Solique in adspe-
 ctu nostro oppositam. b Prima producta, ut volunt, est palus Myfiæ vel li-
 mosa ab Æois. exprimere autem voluit, Α σίω ἐν λαμῶνι Κανσπίς ἀμυγί ρίεθρα.
 Hom. Iliad. β. c si. Aficæ. d Neque enim admittunt aquam plumæ cygneæ.
 e Sigmatisinos, Alliteratio τοῦ f. f Pluviam, ab ὕω. g Lucerna fictilis
 lampade testacea.

h Ἀύχνοιο
 μύκητες πε
 ρὶ μύξαν.
 Arat. ex-
 crementa
 circa fu-
 nem ceu
 ellychnium
 candelæ &
 lampadis.
i Ἀ pluviis.
 post plu-
 vias Tereni-
 tatis futura
 adducit in-
 dicia no-
 vem. 1, 2,
 3, &c.
k Lumine
 mutato a
 fratre Sole.
 Latonæ
 quippe e
 Jove liberi,
 vel Thæ &
 Hyperionis.
l Neque te-
 nues nube-
 culæ tan-
 quam vel-
 lera lanæ.
*νεφια πό-
 κοισι εἰσι
 κότα.* Ara-
 tus.
m Quibus
 nidificantib-
 us & fœ-
 tum exclu-
 dentibus Dii
 maris tran-
 quillum
 præstant
 mare, unde
 Halcedonia
 dicta.
n Straminis
 in hara cu-
 bilia paran-
 tes; vel pa-
 bulum ri-
 mati. οὐδὲ
 σὺς φορυ

τῶ ἐπιμαρζίνου Arat. o Non. *p* Halæetus subvolans & Cirin avem
 persequitur. Fab. Nisi & Scyllæ nota est ex Virgillii Ciri, & Ovid. 8. Metam.
q Alarum plausu. *r* Ἐπὴν κοίτοιο μέδωνται φωνῆς ἔμπλοιο, &c. Aratus.
s Neque ista brutis alitibusque præfagia a prudentia, sed a naturali aeræ affe-
 ctionis subinde muratæ sensu. *t* Aer. *u* Late crocitantés. *x* Dies. *y* Quæ
 pluvio exitu claudunt noctem initio serenam. *A* Nova, renascens. *i* Pallida
 lunæ pluvii.

Scintillare oleum, & putres concrefcere *h* fungos.

Nec minus *i* ex imbri soles, & aperta serena
 Prospicere, & certis poteris cognoscere signis.

1 Nam neque tum stellis acies obtusa videtur; 395

2 Nec *k* fratris radiis obnoxia surgere Luna;

3 Tenuia nec *l* lanæ per cælum vellera ferri.

4 Non tepidum ad solem pennas in littore pandunt

m Dilectæ Thetidi Halcyones: *r* non ore solutos

Immundi meminere *n* sues jactare maniplos: 400

6 At nebulae magis ima petunt, campoque recum-
 bunt:

7 Solis & occasum servans, de culmine summo

2 Nequicquam feros exercet noctua cantus:

8 Apparet liquido sublimis in aère *p* Nifus,

9 Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo, 405

Quacunque illa levem fugiens secat æthera pen-
 nis,

Ecce inimicus atrox magno *q* fridore per auras

Insequitur Nifus, qua se fert Nifus ad auras,

Illam levem fugiens raptim secat æthera pennis.

Tum liquidas corvi presso ter gutture voces, 410

Aut quater ingeminant, & sæpe *r* cubilibus altis,

Nescio qua præter solitum dulcedine læti

Inter se foliis strepitant: juvat imbribus actis

Progeniem parvam, dulcesque revisere nidos.

s Haud equidem credo, quia sit divinitus illis 415

Ingenium, aut rerum *f*ato prudentia major.

Verum ubi tempestas, & cœli mobilis humor

Mutavere vias, & *t* Jupiter humidus austris

Densat, erant quæ rara modo, & quæ densa, rela-
 xat;

Vertuntur species animorum, & pectora motus 420

Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat,

Concipiunt. hinc ille avium concentus in agris,

Et lætæ pecudes, & *u* ovantes gutture corvi.

Si vero solem ad rapidum, lunasque sequentes

Ordine respicies, nunquam te craftina fallat 425

x Hora, neque *y* insidiis noctis capiére serenæ.

a Luna revertentes cum primum colligit ignes,

1 Si nigrum obscuro comprehenderit aëra cornu;

Maximus agricolis, pelagoque parabitur imber.

2 At si virgineum suffuderit ore ruborem ;
Ventus erit : vento semper rubet aurea Phœbe.
Sin *b* ortu in quarto (namque is certissimus author)

3 Pura, nec obtusis per cœlum cornibus ibit ;
Totus & ille dies , & qui nascentur ab illo ,
Exactum ad mensem, pluvia ventisque carebunt :
Votaque servati *c* solvent in littore nautæ
d Glaucos, & *e* Panopææ & *f* Inoo Melicertæ.
Sol quoque & exoriens , & cum se condet in un-

das ,
Signa dabit ; solem certissima signa sequentur ,
Et quæ manè refert, & quæ *g* surgentibus astris.

b Ille ubi nascentem maculis variaverit ortum
2 Conditus in nubem , 3 medioque refugerit orbe ;

Suspecti tibi sint imbres : namque urget ab alto
Arboribusque, satisque notus, pecorique sinister ,

i Aut ubi sub lucem densa inter nubila sese
Diversi erumpunt radii, aut ubi pallida surget

Tithoni croceum linquens Aurora cubile ;
Heu male tum mites defendet pampinus uvas :

Tam multa in tectis crepitans salit horrida gran-

do ,
Hoc etiam, *k* emenso cum jam decedet olympo ,

Profuerit meminisse magis : nam saepe videmus
Ipsius in vultu varios errare colores :

Cœruleus pluviam denuntiat, igneus Euros ,
Sin maculæ incipient rutilo immiscerier igni ,

Omnia tunc pariter vento, nimbisque videbis
Fervere : non illa quisquam me nocte per altum

Ire, neque à terra moneat convellere funem
At si, cum referetque diem, condetque relatum ,

Lucidus orbis erit ; frustra terreberè nimbis ,
Et *l* claro sylvas cernes Aquilone moveri.

Denique *m* quid vesper serus vehat, unde *n* serenas
Ventus agat nubes, quid cogitet humidus Auster ,
Sol tibi signa dabit. *o* solem quis dicere falsum ,

Audeat ? ille etiam cœcos instare tumultus

430 2 Rubicunda fiat.
3 Alba serenat.
b Die quarto ; qui certissimus est reliqui mensis index, quod tamen negant autores alii.
c Diis marinis
Γλαυκῶ
& Νηρείῳ
& Ἰνώῳ Με-
λικίῳ ἔην.
habuit Parthenius,
unde sumpsit Virgilius.
Εὐραλίῳ
Μελικίῳ ἔην.
A. Gel. 13.
l. 25. c.
d Episcatore facto deo maris. herba degustata. 13. Met. Ovid.
e Doridis filix, nymphae maris.
f Palamoni, Portumno filio
Inus. Ov.
Metam. 4.
g Superveniente nocte.
h Sol oriens, maculosus.
i Nubilus,

aut. 3 Ex parte occultatus, pluviae praesagium habet. *i* Aut si in ortu sub nube latens in diversas partes spargat radios. aut si Aurora ante ortum solem palleat, grandinem time, usque adeo vites verberantem, ut nec tectis soleat.
k Decurso, confecto diei spatio, ubi occider Sol. *l* Detergente nubes, serenitatem inducente. *m* Macrobi. 1. Sat. citat Menippeam Varronis Satyram, cui titulus: Nescis quid serus vesper vehat. *n* Aridas, siccas. *o* Quis autem mortaliū tam perditæ est audaciæ, ut Solem mundi oculum vanitatis arguat? testem atque inspectorem omnium naturalia eminentium esse signa; quando & in prodigiosis vera ediderit praesagia? ille enim deficiens praedixit bella civilia, &c.

Sæpe

p A conju-
 raris, in Se-
 natu, inter-
 fecto.
 q Defectu,
 eclipti pul-
 latus luxit.
 r Rerum
 omnium
 exitum,
 mundi dif-
 folutio-
 nem. Quan-
 quam te
 stantur au-
 tores, Solis
 globum
 per totum
 illum an-
 num pal-
 luiffe.
 f Prodigia
 hæc, alia-
 que habes
 apud Pla-
 tarchum in
 vita Cæsa-
 ris, Appia-
 num in bel-
 lis civili-
 bus, Ovi-
 dium 15.
 Met. Lu-
 canum l. 1.
 &c. ad
 quem vide
 quæ & nos.
 i In fines
 Siculos, ubi
 Cyclopes e
 familia Po-
 lyphemi, &
 officina
 Vulcani.
 u Umbrae.
 x Eburnæ
 Deorum fi-
 mulachra;
 & xrea. *Ἰών γ' ἐξέπ' ἔει δάου.* Calaber. 12. l. y Inundans. z Quod in-
 fausti est ominis. *per purum venantes egit equos.* Horat. 1. lib. 34. Ode. a Quæ
 omnia prodigia prædixerunt & alia futura bella civilia, Octavii sc. & Antonii
 contra Brutum & Cassium. b *In festis obvia signis signa, pares aquilas, & pila mi-
 gantia pilis.* Lucan. 1. lib. c Excusandus est noster, qui Phariatum Thessaliæ,
 ubi depugnatum est inter Cæsarem & Pompejum, confundit cum Philippis
 Macedoniæ, ubi Octavius & Antonius ulturi percussores Cæsaris devicerunt
 Brutum & Cassium, vide quæ nos ad Lucanum sub fine lib. 1. qui in eodem er-
 rore est, ut & Ovidius 15. Metamor. & alii. d Macedoniam, quam pro Thes-
 salia promiscue usurpat passim Lucanus. e Montis Thraciæ. f Magnorum
 & nobilium virorum.

Sæpe monet, fraudemque, & operta tumescere bella.

Ille etiam extincto miseratus p Cæsare Romam,

Cum caput obscura nitidum q ferrugine texit,

Impiaque r æternam timuerunt secula r noctem.

f Tempore quenquam illo tellus quoque, & æquora
 ponti,

Obscœnique canes, importunæque volucres 470

Signa dabant, quoties i Cycloperum effervere in agros

Vidimus undantem ruptis fornacibus Ætnam,

Flammarumque globos, liquefactaque volvere saxa?

Armorum sonitum toto Germania cælo

Audit: insolitis tremuerunt motibus Alpes. 475

Vox quoque per incos vulgo exaudita silentes

Ingens: & u simulacra modis pallentia miris

Visa sub obscurum noctis: pécudesque loquuntæ

Infandum sistunt amnes, terræque debescunt:

Et mœstum illacrymat templis x ebur: a raque su-
 dant 480

Proluit infano y contorquens vortice sylvas

Fluviorum rex Eridanus: camposque per omnes

Cum stabulis armenta tulit, nec tempore eodem

Tristibus aut extis fibræ apparere minaces,

Aut puteis manare cruor cessavit, & alte 485

Per noctem resonare lupis ululantibus urbes.

z Non alias cælo ceciderunt plura sereno

Fulgura: nec diri tonies arsere cometæ.

a Ergo inter sese b paribus concurrere telis

Romanas acies iterum videre c Philippi. 490

Nec fuit indignum superis bis sanguine nostro

d Emathiam, & latos e Æmi pinguescere cam-
 pos.

Scilicet & tempus veniet, cum finibus illis

Agricola, incurvo terram molitus aratro,

Exesa inveniet scabra rubigine pila:

Aut gravibus rastris galeas pulsabit inanes,

f Grandiaque effosis mirabitur ossa sepulchris.

Q
k F
Ne
L
Jan
Inv
C

Tan
Dig
Et
H
Vic
Ar
Ut
Ad
Fer

Tro
mer
ma
hun
raia
gin
mie
long
præ
emi
pian
est.

G

A

pag
Spe
nian
Vite
coll

H

v

Alp
qui
tu

g Dii patrii, h Indigetes, & Romule, i Vestaque ma-
ter

Quæ Thuscum Tiberim, & Romana palatia servas,
k Hunc saltem everso juvenem succurrere seculo 500

Ne prohibete satis jam pridem sanguine nostro
l Laomedontæ luimus perjuriam Trojæ.

Jam pridem m nobis cæli te regia, Cæsar,
Invidet, atque hominum queritur curare triumphos.

n Quippe ubi fas versum atque nefas, tot bella per
orbem; 505

Tam multæ scelerum facies; non ullus aratro
Dignus honos; squalent abductis arva colonis;

Et curvæ rigidum falces constantur in entem.
o Hinc movet p Euphrates, illinc Germania bellum:

Vicinæ ruptis inter se legibus urbes 510
Arma ferunt: q sævit toto Mars impius orbe.

Ut cum carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt se in spatia: & frustra retinacula tendens

Fertur equis auriga neque r audit currus habenas.

Trojæ qui Apollinem & Neptunum pacta condendorum Trojæ memorum
mercede fraudavit. m Vestris viris iniquum invidet, indignata te hic poëta a-
ma triumphos. Hor. 2. Ode. l. i. n Ita scelere permista sunt jura divina &
humana omnia, adeoque p. r armorum fecerunt silent pacis jura. multos in-
vata per annos Hesperia est, desuntque manus poscenciosus arvis. Luc. o Nec lon-
ginqua tantum hinc inde moventur bella, sed & a vicinis. p Flu. Mesopota-
miæ. innuit autem Orientis populos, Parthos. q Quinimo per orbem totum
longe late que grassatur furor Martius. Mortales omnes in facinus jurass pnes.
præcipites adeo in scelestam ruunt arma, non secus ac feroces equi carceribus
emissi, quibus ubi jam cursu in spaciis incaluere animi, effrenes se prori-
piunt, non habenis coercendi, non sufflamine remorandi. r Equi auris in ore
est. Horat.

g Romani
Imperii
Præfides,
Tutelares
Dii, Jupiter
Capitoline,
Mars pater,
Phrygii pe-
nates.
h Indigenæ,
i de nati, &
l Deos re-
ati, Eneas,
Quirine.
m Cujus æ-
terni ignis
religione
æternum
constat
imperium.
n Augu-
stum.
o Luimus
perjuriam
Laomedon-
tis regis

GEORGICORUM LIB. II.

ARGUMENTUM.

A Rborum procreandarum ratio, eaque vel Naturalis; sponte,
semine, radice: vel artificialis, avulsione, infossione pro-
pagatione, transpositione, furculo, insitione, & inoculatione
Species arborum; steriles & fructificæ. Quibus quæ sola conveni-
ant. Italia aliis terris prælata. Terræ qualitas ut discerni possit.
Vites & earum cura. Et Olearum. Laus rusticæ vitæ cum aliis
collatæ.

H AÆnus arborum cultus, & sidera cæli:

Nunc a te, Bacche, canam: nec non sylvestria te-
cum

b Virgulta, & præolem c tarde crescentis olivæ.

Alphæo. Osfridi alii, alii Thebanis inventionem ferunt acceptam. b Arbores
quibus maritantur vites, nec non alias. c Hesiodus negavit olivæ satorem, fru-
ctum ex ea percepisse. Plin. 15. l. 1. c.

a Tua, Bac-
che, mune-
ra vites.
quarum ta-
men alii

Huc

d Α λυδός
lacus, tor-
cular. ad
quod invi-
tat Bac-
chum co-
thurnis
exutum
calcandis
in lacu u-
vis, hoc est,
mibi adsis,
O Bacche,
de muneribus
tuis disturo,
eam benignitate,
qua faves viti-
factoribus.
e Vasis quæ
vinum e
torculari
excipiunt,
cupis, lacu-
bus.

f Prima pars
libri continet
rationem
procreandi
arborum, id-
que vel Na-
tura, vel
Arte.

g Natura
profert ar-
bores tribus
modis.
1 Sponte,
2 Semine,
3 Radice,
h Ab infe-
riore parte
canent sali-
ces, a supe-
riore vi-
rent.

d Dodo-
næam sylvam fabulati sunt Græci reddidisse responsa per columbas duas seu
virgines, vel lebetes, unam autem quercum vocalem fuisse, unde carina Ar-
gus facta. Et ipsa erat fatidica. *k* Quæ multa nascitur in Parnasso Phocidos
monte. *l* Succrescit. *m* Ars autem, cura, casus etiam & usus adinvenit alios
modos ferendi arborum; præcipue vero sex sunt. 1, 2, 3, &c. 1 Avulsio stolo-
num cum simbriis a stirpe, hos scrobibus mandant. 2 Ubi stirpes ipsæ, vel
talæ fudesve ab illa parte, qua insiguntur terræ, transversum fissæ, aut
etiam valli spicati infodiuntur. 3 Propagatio, cum ramus arcuatus in scrobem
depressus radicem agit. 4 Surculi, ramulive abscissi satio. 5 Ubi ex caudice
olivæ quasi intermortuo, secto ramos & intosso nova pullulascit planta, vide
Floridi Sabini 2 l. Subcis. c. 16. 6 Insitio, ubi citra damnum stirpi immutat-
tur furculus e feliciore arbore & fructus mollioris sic, &c.

Huc pater ô *d* Lenæe (tuis hic omnia plena
Muneribus: tibi pampineo gravidus autumnò 5
Floret ager: spumat plenis vindemia e labris)
Huc pater ô Lenæe veni, nudataque musto
Tinge novo mecum direptis crura cothurnis.

f Principio arboribus varia est natura creandis;
g Namque aliæ nullis hominum cogentibus, ipsæ 10
i Sponte sua veniunt, camposque, & flumina la-
tè

Curva tenent: ut molle siler, lentæque genistæ,
Populus, & glauca *h* canentia fronde salicta.
2 Pars autem posito surgunt de semine: ut altæ
Castanæ, nemorumque Jovi quæ maxima frondet 15
Æsculus, atque habitæ Grajis *i* oracula quercus.

3 Pullulat ab radice aliis densissima sylva:
Ut cerasis, ulmisque etiam *k* Parnassia laurus
Parva sub ingenti matris se *l* subjicit umbra.
Hos natura modos primum dedit: his genus omne 20
Sylvarum, fruticumque viret, nemorumque sacro-
rum.

m Sunt alii, quos ipse via sibi repperit usus.
1 Hic plantas tenero abscindens de corpore ma-
trum

Deposuit sulcis: 2 hic stirpes obruit arvo,
Quadrifidasque fudes, & acuto robore vallos. 25
3 Sylvarumque aliæ pressos propaginis arcus
Exspectant: & viva sua plantaria terra.

4 Nil radicis egent aliæ, summumque putator
Haud dubitat terræ referens mandare cacumen.
5 Quin & caudicibus sectis (mirabile dictu) 30
Truditur è sicco radix oleagina ligno:

6 Et sæpe alterius ramos impune videmus
Vertere in alterius, mutatamque insita mala
Ferre pyrum, & prunis lapidosa rubescere corna.
Quare agite ô proprios generatim discite cultus 35

Agricolæ, fructusque feros mollite colendo :
 Neu segnes jaceant terræ. *n* juvat Ismara Baccho
 Conferere, atque olea magnum vestire *o* Tabur-
 num.

p Tuque ades, inceptumque una decurre laborem
 O decus, *ô* famæ merito pars maxima nostræ,
 Meccenas, *q* pelagoque volans da vela patenti.
 Non ego cuncta meis amplecti versibus opto,
 Non, mihi si linguæ centum sint, oraque centum,
 Ferrea vox : ades, & primi lege littoris oram.
 In manibus terræ ; *r* non hic te carmine ficto,
 Atque per ambages, & longa exorsa tenebo.

s Sponte sua quæ se tollunt in luminis *a* auras,
 Infœcunda quidem, sed læta, & fortia surgunt :
b Quippe solo natura subest, tamen hæc quoque si
 quis

Inferat, aut scrobibus mandat mutata subactis,
 Exuerint sylvestrem *c* animum ; cultuque frequenti
 In quascunque voces artes, haud tarda sequentur,
d Nec non & sterilis, quæ stirpibus exit ab imis,
e Hoc faciet, vacuos si sit digesta per agros.
f Nunc altæ frondes, & rami matris opacant,
 Crescentique adimunt fœtus, *g* uruntque feren-
 tem.

h Nam, quæ feminibus jactis se sustulit arbos,
 Tarda venit, seris factura nepotibus umbram.
 Pomaque degenerant succos oblita priores,
 Et turpes avibus prædam fert *i* uva racemos.
k Scilicet *omnibus est labor impendendus, & omnes*
 Cogendæ in sulcum, ac multa *l* mercede domandæ.
m Sed truncis oleæ melius, propagine vites
 Respondent, solido *n* Paphiæ de robore myrtus,
 Plantis & duræ coryli nascuntur, & ingens

n Cura & industria etiam naturam evincunt. ita ut vel montes Thracii vires ferant, inculti Samnitum colles oleas.
o Sannii mon. Cluverius. r. l. 7. c. Italix antiquæ,
p Tuque Meccenas præfens benigna aura adspiravelis meis, naviculæ meæ ; quæ in altum materix tam arduæ & immense mare provehi per se timet.
q Neque enim tanto operi sufficero ; non si mihi linguæ C. sint, oraque C. ferrea vox. —

g Proinde da veniam legenti littus, nec procul a terra portuve ipso discedere audenti. Sic enim hæc concipere subit, deserere interpretes & sequi Senecam : qui ultimo libro de Benefic. exordium præmittit. legitque, *In manibus terræ. Non hic te carmine longo, Atque per ambages & longa exorsa tenebo.* Ubi Lipsius, A navigantibus sumptum, iam portumque terramque tangimus. *r* Omittam itaque ambages & longa exordia ; *s* summa sequat fastigia rerum. Virgilius, inquit Plinius prologo l. 14. flores modo rerum decerpit. *f* Redit Poeta ad naturam & culturam trium generum, quæ supra meminerat, naturalium arborum & primo earum quæ sponte nascuntur. *a* Al. oras. *b* His quippe terra mater est. *c* Naturam. *d* Secundo, quæ ex radice matris pullulant. *e* Cultu mitefcit liberum indepra campum & aera. *f* Quandiu succrescunt. *g* Eneant. *h* Tertia species naturalium arborum ; quæ ex femine. *i* Vitis. *k* Quæ sponte, radice, & femine. *l* Opera, sumptu. Al. ac mutata sede domandæ. *m* Ex iis autem arboribus, quas arte & usu natas dixi, aliæ aliis modis nascuntur melius : oleæ ex truncis, Vites propagine &c. *n* Veneri Paphiæ sacre.

5 33

o Herculi
sacra est
alba popu-
lus, ut qua
coronatus
descendit
ad inferos.
p Jovis,
cui Dodo-
neum ne-
mus sa-
crum.

q Navis fu-
tura, ut
quæ malis
& antennis
propter le-
vitatem
apta.

r Lectio
convenien-
tior præce-
dentibus.

quam Casta-
nea fagos,
ut fagus

fit pluralis
rectus

quartæ in-
flexionis.

f Legere
habet Flo-
rid. Sabi-
nus 1. Sub-
cis. c. 12.

t Nec una
tantum ra-
tio est infe-
rendi atque
inoculandi.

x Inocu-
landi ratio.

eta fistaque.

ciobus arborum.

3. bolearum. totidem pyrorum. 15. Uvarum, quarum Plin. 1. 15. c. 15. numerat. 35.

c Cupressis nobilis est Ida Cretica. Ev Κρητη εν τοις Ιδαϊοις ορειναι κωνδρυσιον ειναι, Theophrast. 4. hist.

d Al. Orchites, a similitudine & rotunditate. e Olivæ longæ. f A paviendo. Servius. Dicitur & postia & postia. Columel. 5. l. 8. c. & Cato 7. c. sed de his omnibus vide Rei Rusticæ autores. immentum enim operis foret, omnia adferre. g Pomaria, & poma, quo nomine concluduntur pyra & alii omnes fructus. celebrantur autem horti Alcinoi regis Phæacum Hom. Odys. 7. h Pyris a Crustumio opp. Iraliæ. i Tarentinis, e Syria translatis. k Quæ volam implent. l Methymna urbs in Lesbo inf. vino nobilissimo laudata. m Huc ex Thaso inf. Egæi maris translata. n Ex Mareotide Egyptia translata. o Græcula (Columel. 2. c. 1. 3. vel a ἄστρα mustum) vitis aliis utilior ad passum conficiendum, vinum sc. ex uvis ad Solem panis & passis, quomodo fiat, vide Columel. 12. l. c. 3. & Pallad. 11. l. 19. tit. p A colore leporario, ut & aliæ

avæ, vide Brodæi Misc. lib. 4. cap. 25.

Fraxinus, o Herculeæque arbor umbrosa coronæ,
p Chaoniique patris glandes: etiam ardua palma
Nascitur, & casus abies q visura marinos.

Inseritur vero ex fœtu nucis arbutus horrida:

Et steriles platani malos gessere valentes, 79

Castaneas fagûs, r ornusque incanuit albo

Flore pyri; glandemque sues / fregere sub ulmis.

Nec t modus inferere, atque oculos imponere,
r simplex:

u Nam qua se medio trudent de cortice gemmæ,

Et tenues rumpunt tunicas, angustus in ipso 75

Fit nodo sinus: huc aliena ex arbore germen

Includunt, udoque docent x inolescere libro,

y Aut rursus enodes trunci rescantur, & alte

Finditur in solidum cuneis via, deinde a feraces 79

Plantæ immittuntur: nec longum tempus, & ingens

Exiit ad cœlum ramis felicibus arbor,

Miraturque novas frondes, & non sua poma.

b Præterea genus haud unum, nec fortibus ulmis,

Nec salici, lotoque, nec c Idæis cyparissis.

Nec pingues unam in faciem nascuntur olivæ, 85

d Orchades, & e radii, & amara f pausia bacca

g Pomaque, & g Alcinoi sylvæ: nec surculus idem

h Crustumis, i Syriisque pyris, k gravibusque vole-
mis,

Non eadem arboribus pendet vindemia nostris

Quam l Methymnæo carpit de palmite Lesbos. 90

Sunt m Thasiæ vites, sunt & n Mareotides albæ:

Pinguibus hæ terris habiles, levioribus illæ:

Et passo o Psythia utilior, tenuisque p Lageos

x Incorporari. Plin. 17. l. 14. c. y Infectionis ratio stirpe rese-

b Secunda pars libri: de spe-

c Cupressis nobilis est Ida Cretica. Ev Κρητη εν τοις

Ιδαϊοις ορειναι κωνδρυσιον ειναι, Theophrast. 4. hist.

d Al. Orchites, a similitudine & rotunditate. e Olivæ longæ. f A paviendo. Servius. Dicitur

& postia & postia. Columel. 5. l. 8. c. & Cato 7. c. sed de his omnibus vide Rei

Rusticæ autores. immentum enim operis foret, omnia adferre. g Pomaria,

& poma, quo nomine concluduntur pyra & alii omnes fructus. celebrantur

autem horti Alcinoi regis Phæacum Hom. Odys. 7. h Pyris a Crustumio opp. I-

raliæ. i Tarentinis, e Syria translatis. k Quæ volam implent. l Me-

thymna urbs in Lesbo inf. vino nobilissimo laudata. m Huc ex Thaso inf.

Egæi maris translata. n Ex Mareotide Egyptia translata. o Græcula

(Columel. 2. c. 1. 3. vel a ἄστρα mustum) vitis aliis utilior ad passum confi-

ciendum, vinum sc. ex uvis ad Solem panis & passis, quomodo fiat, vide

Columel. 12. l. c. 3. & Pallad. 11. l. 19. tit. p A colore leporario, ut & aliæ

avæ, vide Brodæi Misc. lib. 4. cap. 25.

Tentatura q pedes olim, vincituraque linguam :
 r Purpureæ, f Preciæque ; & quo te carmine dicam
 r Rhetica ? nec cellis ideo contende Falernis.
 Sunt etiam u Amineæ vites, firmissima vina ;
 * Timolus & assurgit quibus, & rex ipse Phanæus,
 x Argitisque minor ; cui non certaverit ulla ;
 Aut tantum fluere, aut totidem durare per annos.
 Non ego te y mensis & y diis accepta secundis,
 Transferim, Rhodia, & tumidis x Bumaste racemis.
 r Sed neque quam multæ species, nec nomina quæ sint,
 Est numerus : neque enim numero comprehendere re-
 fert :

Quem qui scire velit, Libyci velit æquoris idem
 Discere, quam multæ Zephyro turbentur arenæ :
 Aut, ubi navigiis violentior incidit Eurus,
 Nosse, quot Jonii veniant ad littora fluctus.

z Nec vero terræ ferre omnes omnia possunt.

Fluminibus salices, crassisque paludibus alni
 Nascuntur ; steriles saxosis montibus orni :
 Littora myrteris lætissima : denique apertos
 Bacchus amat colles : Aquilonem, & frigora taxi.
 Aspice & extremis ; domitum cultoribus orbem,
 Eoasque domos Arabum, a pictosque Gelonos ;
 b Divisæ arboribus patriæ. sola India nigrum
 Fert ebumum : c solis est thurea virga Sabæis.

Quid tibi odorato referam d sudantia ligno
 Balsamaque, & baccas semper frondentis e acanthi ?
 Quid nemora Æthiopum molli canentia f lana ?

Saturn. 2. lib. cap. 16. vide Cluverium lib. 4. c. 5. Ital. * Quibus cedant (ut eclog. 6. *nique viro Phœbi chorus assurrexerit omnis*) & vites Tmolii Lydiæ montis, & ipsæ principatum obtinentes vites Phanæi, qui promontorium est Chii inf. x Ab Argis traducta primum. vel a candore *αἰγυπῶς*. y Uvæ pensiles secundarum mentarum *τραγῆμαξα*, e Rhodo trad. aut vina in sacris Deorum z vel propinata in honorem heroum in secundis mensis. v. Lucret. par. 1. r. c. 7. x Tument mammarum modo bumasti, Plin. 14. c. 1. unde & bumamma dicta Vaccio, apud Varronem R. R. lib. 2. c. 5. 1 Adeo infinita sunt vitium generaz Hyperbolice. 2 Tertia libri pars. *Quæ loca convenient naturali sympathia quibus arboribus. Deinde quæ arbores sint peculiare quibusdam regionibus.* 3 Domitium cum cultoribus extremis. in gratiam Augusti dictum. a Stigmati inustus. Membraque qui ferro gaudet pinxisse Gelonos. Claudian. in Rufinum. Quin potius, pictos ut habet Marcellinus 13. lib. cæruleo colore interstincti corpora & crines. & Mela. l. 2. Sic picti *Agathyrsi*, Scythiæ itidem pop. Æn. 4. & *Brianni olim picti & caralei*. vide quæ nos ad Martialem lib. 11. ep. 54. vidi tamen apud Indos, non paucos distinctos in ornamentum, stigmati ad formam monillium, torquium, &c. b Proprias & peculiare habent arbores suas certæ regiones. c Thuriteram arborem foli habent Sabæi Arabiæ felicis populi. d Arbores Judæas balsamum sudantes. e Acanthion, arbor spinea, foliis araneosæ lanugine obductis, e qua collecta vestes bombycinis similes sunt in Oriente, Plin. 24. lib. 12. cap. f Gossipio *ερίοξύλον*, Plin. 12. lib. 10. c. & 11.

94 q Pedes ca-
piat primum.
lucidior dolo-
sus est. Ine-
brians se &
percutiens
caput & pe-
des flore
Liberi.
r A colore
itidem.
f Quasi
præcoquæ,
Colum. l. 3.
c. 2. & Plin.
14. l. c. 2.
r Quo vino
delectatus
est Augu-
stus. Suet.
c. 77. hæret
itaque Poe-
ta in laude
ejus : præ-
fert tamen
Falernum.
Rhetia au-
tem Veron-
nam com-
plectitur.
Plin. lib. 14.
cap. 6.
u Ab Ami-
nea regio-
ne. ubi
nunc Faler-
num est.
Macrob.

g Nostro ad
 stipulatur
 Plin. l. 6.
 c. 17. Seres
 lanificio
 sylvarum
 nobiles, per-
 fufam aqua
 depectentes
 frondium
 canitiem,
 Solinus,
 Strabo, alii.
 Quos ta-
 men contra
 tendunt au-
 tores, auto-
 ritatis æ-
 que gravis,
 Pausanias,
 Pollux, He-
 liodorus;
 ali arbori-
 bus apud
 Seras ver-
 mem ara-
 nei simi-
 lem, cujus
 e visceribus
 prodit vo-
 lumen fla-
 minis feri-
 ci. Bomby-
 cinum ita-
 que idem
 cum Serico
 esse volunt.

lege epistolam Marfilii Cognati II. lib. 4. ad Aloysium Rodolphum, necnon
 Pancirol. de nove repertis tit. 24. & ad eum H. Salmuth. & Sannazarii bom-
 byces *silke wormes*. h Gens utut sagittis mittendis strenua. De arboribus Plin.
 l. 7. c. 2. i Habet & Media arborem suam virtute atque usu mirabilem. Ex
 notis autem citrea esse creditur, quæ & Medica dicitur. Alibi jam olim nasci-
 tur. k Malum acerbi succi. Hypallage. l Magica, malefica carmina. m Ef-
 fet, esse videretur. n Hellenismus. τὰ πρῶτα. Alii, *apprime*. o Olentibus
 vino nimio animis succurrunt Medi proceres grano Assyrii mali. Plin. II. l. 53.
 c. Rhododendron hanc dici vult Bap. Pius 4. c. Priorum. p Spiritus angustia
 laborantibus, *δυσπνόις ἢ ἀσθματικαῖς*. q Occasione sumpta digreditur in
 Italiæ laudes, quam aliis omnibus terris præfert, tum propter mala, quibus
 caret, serpentes, venena, &c. tum propter bona quibus uberrime affluit,
 eminetque: uber soli, fruges, vinum, oleum, armenta, greges, aeris tem-
 periem, atque inde fecunditatem & proventus amplissimos, urbes, ædificia,
 flumina, maria, lacus, metallorum fodinas, populos, viros denique bello
 claros, atque in his præcipue Augustum. r Non India Gange, non Lydia Hermo-
 ni. aureis celebres cum Italia sunt conferendæ. s Bactrianæ regia, quæ est in
 Persia h. *Corasan*. t Arabiæ Felicis pars, thuris & aromatum feracissima,
 unde addit *arenis*. u Multo minus Italiæ conferri poterunt Colchi aurei velle-
 ris, Hammiferorum taurorum, serpentigenarum fabula famosi. * Flu. in
 Paliscis, cujus aqua pota boves candidos facit.

Velleraque ut foliis g depectant tenuia g Seres ?
 Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
 Extremi sinus orbis ? ubi æra vincere summum
 Arboris haud ullæ jactu potuere sagittæ, 124
 Et h gens illa quidem sumptis non tarda pharetris.
 i Media fert k tristes succos, tardumque saporem
 Felicis mali: quo non præsentius ullum,
 Pocula si quando sævæ infecere novercæ,
 Miscuerintque herbas, & l non innoxia verba,
 Auxilium venit, ac membris agit atra venena. 130
 Ipsa ingens arbor, faciemque simillima lauro:
 Et, si non altum late jactaret odorem,
 Laurus m erat: folia haud ullis labentia ventis,
 Flos n apprima tenax: o animas & olentia Medi
 Ora sovent illo, & p senibus medicantur anhelis. 135
 q Sed neque Medorum sylvæ, ditissima terra,
 Nec pulcher r Ganges, atque auro turbidus r Her-
 mus,
 Laudibus Italiæ certent non; s Bactra, neque Indi,
 Totaque thuriferis t Panchaia pinguis arenis.
 u Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem 140
 Invertère, satis immanis dentibus Hydri:
 Nec galeis, densisque virum seges horruit hastis:
 Sed gravidæ fruges, & Bacchi Massicus humor
 Implevere: tenent oleæque, armentaque læta.
 Hinc bellator equus campo sese arduus infert: 145
 Hinc albi, * Clitumne, greges, & maxima taurus

Victimæ, sæpe tuo perfusi flumine x sacro
 Romanos ad templa deum y duxere triumphos.
 Hic ver assiduam, atque x alienis mensibus æstas;
 i Bis gravidæ pecudes, bis pomis utilis arbor. 150
 At rapidæ tigres absunt: & sæva z leonum
 Semina; a nec miseros fallunt aconita legentes.
 Nec rapit immensos orbis per humum, neque tanto
 Squammeus in spiram tractu se colligit anguis.
 Adde tot egregias urbes, operumque laborem, 155
 Tot congesta manu præruptis oppida saxi,
 Fluminaque antiquos b subter labentia muros.
 An mare, quod c supra nemorem, quodque alluit
 d infra?
 Anne lacus tantos? te e Lari f maxime, teque
 Fluctibus & fremitu assurgens g Benace marino? 160
 An memorem h portus, h Lucrinoque addita clau-
 stra?
 Atque i indignatum magnis stridoribus æquor?
 k Julia qua ponte longe sonat unda refuso?
 Tyrrhenusque fretis immittitur æstus Avernis?
 Hæc eadem argenti rivos, ærisque metalla 165
 Ostendit venis, atque auro plurima fluxit.
 Hæc genus acre virum, Marfos, pubemque Sabellam,
 Assuetumque l malo Ligurem, Volcosque m verutos
 Extulit: hæc n Decios, n Marios, magnosque n Ca-
 millos,
 Scipiadas duos bello, & te, maxime Cæsar, 170
 Qui nunc extremis Asiæ jam victor in oris
 Imbellem o avertis Romanis arcibus Indum.
 Salve magna parens frugum, p Saturnia tellus,
 Magna virum: q tibi res antiquæ laudis & artis
 Ingredior, sanctos ausus recludere fontes: 175
 Aseræumque cano Romana per oppida carmen.

x Jovi, qui hinc & Clitumnus dictus. licet omnes fluvii sacri habentur.
 y Præibant in sacris & triumphis victimæ coronatæ, ducebantque pompam.
 z Non statim, ut alibi. sed etiam per autumnum, ipsamque hyemem.
 i Ut in agro Consentino. Plin. 16. lib. 27. cap.
 2 Neque leones hic nati.
 a Neque enim hic nascuntur venenatæ herbe, aconitum fingant ex Cerberi spuma genitum in ἀρνόταϊς.
 Alii ab Acone portu ponti.
 b Cingentia, vel alluentia, aut etiam interfluentia, forte aquæ ductus. c Superum mare, Adriaticum. h. Venetum. golfo di Venetia. d Inferum mare, Tyrrh. e Prope Comum. Lago di Como. f Qui distinguunt & per maxime intelligi Verbanum lacum volunt, quia h. dicitur lago maggiore, exploduntur a Cluverio l. 2. It. antiq. c. 36. g Lacus in agro Veronensi. h Ante omnes Julium portum a Lucrino molibus seclusum. Hor. epist. ad Pisones: sive receptus Terra Neptunus classes Aquil nibus ariet. i Se excludi, arcerique. k Portum Julium apud Bajas, immisso in Lucrinum & Avernum lacum mari, effecit, Sueton. in Augusto. l Labori & rerum inopia. ubi mare senza pesci, montagni senza alberi. m Gladiis punctim cadentibus, veruum instar, utos Imperatores, qui se pro legionibus devoverunt, patriæ assertores, & belli fulmina. o Imminentes Latio Parthos a liolve Asiæ pop. tuis legionibus impares armis coerces. p Saturno quondam regnata. 8. Æneid. q In tuum usum laudatas olim Rei Rusticæ artes canere aggredios, Hæsiodi Aseræi præceptis insistentis.

r Quarta li-
 bri hujus
 pars distin-
 guit nam-
 ras, vives,
 qualitates,
 notas, indicia
 terra: quæ
 se. conveniat
 oleis, quæ
 2 viuis,
 3 pascuis,
 4 frugi-
 bus, VARRO
 I. l. 9. c.
 Columel. 2.
 l. II. c. Pal-
 ladius I. l. I.
 tit. 5. & 7.
 Theophrast.
 lib. 2.
f Tarde cre-
 scens, su-
 pra, & diu
 durantis,
 Plin. 10. l.
 12. c. & 16
 l. 44. c.
f Natura
 hoc indi-
 cante, cum
 hujusmodi
 solo na-
 scantur
 sponte o-
 lex.
r Ad radi-
 cem mon-
 tium, decli-
 vi tamen
 planitie
 Meridiem
 spectante,
 uliginosus,
 læto & u-
 beri proxi-
 mus, filicis
 impeditus.

a Quæ
 fluant precioso vino dignoque quod libetur aureis pateris in Deorum sacris,
 ubi pinguis minister ex Etruria tibiis canit eburneis, & extra aris superponun-
 tur patulis lancibus. *b* Morsus capræ arbori exitialis, &c. Plin. 8. lib. 50. c.
 VARRO I. lib. 2. c. *c* Qualia sunt pascua circa Tarentum, aut Mantuam, cu-
 jus agri divisi erant veteranis post prælium Philippense. 6. eclog. *d* De Ro-
 sæ campis, quos Vopiscus *sumen Italia* dixit, in quibus relicta pertica po-
 stridie non appareret. vide VARR. I. l. 7. c. Plin. 4. l. 7. c. *e* Neque enim
 aliud est *colere*, quam resolvere & fermentare. Colum. 2. lib. 2. cap.
f Messe onusta, ut gemant boves, crepent horrea. * Illud etiam solum
 bonum est, quod e sylvestri in culturam domatur. *g* Obfuisse suo com-
 modo sylvas. vel, vehemens & atrentus succidendis arboribus. *h* Infrugi-
 fera.

r Nunc locus arborum ingeniis, quæ robora cui-
 que,

Quis color, & quæ sit rebus natura ferendis.

1 Difficiles primum terræ, collesque maligni,
 Tenuis ubi argilla, & dumosis calculus arvis, 180

Palladia gaudet sylva *f* vivacis olivæ.

1 Indicio est tractu surgens oleaster eodem

Plurimus, & strati baccis sylvestribus agri.

2 At, quæ *u* pinguis humus, dulcique uligine læta,

Quique frequens herbis, & fertilis ubere campus,

Qualem sæpe cava montis convalle solemus 186

Despicere: huc summis liquuntur rupibus amnes,

Felicemque trahunt limum; quique editus Austro,

Et filicem curvis invisam pascit aratris:

Hic tibi prævalidas olim, multoque fluentes 190

Sufficiet Baccho vites; hic fertilis uvæ,

a Hic laticis, qualem pateris libamus & auro,

Inflavit cum pinguis ebur Tyrrhenus ad aras,

Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.

3 Sin armenta magis studium, vitulosque tueri, 195

Aut fœtus ovium, aut *b* urentes culta capellas:

Saltus, & *c* saturi petito longinqua Tarenti,

Et qualem infelix amisit Mantua campum,

Pascentem niveos herbofo flumine cygnos.

Non liquidi gregibus fontes, non gramina desunt: 200

d Et quantum longis carpent armenta diebus,

Exigua tantum gelidus ros nocte reponet.

4 Nigra fere, & presso pinguis sub vomere terra,

Et cui putre solum (*e* namque hoc imitamur aran-
 do)

Optima frumentis: non ullo ex æquore cernes 205

Plura domum tardis decedere *f* plaustra juvencis:

* Aut unde *g* iratus sylvam devexit arator,

Et nemora evertit multos *h* ignava per annos,

Antiquasque domos avium cum stirpibus imis

Eruit. Illæ altum nidis petiere relictis: 210

At i rudis enituit impulso vomere campus.
 Nam jejuna quidem clivosi k glareas ruris
 Vix humiles apibus casias, roremque ministrat:
 Et l tophus scaber, & nigris m exesa chelydris
 Creta, negant alios æque serpentibus agros 215
 Dulcem ferre cibum, & curvas præbere latebras.
 n Quæ tenuem exhalat o nebulam, o fumosque volu-
 cres;

Et bibit humorem, & cum vult ex se ipsa remittit;
 Quæque suo viridi semper se gramine vestit;
 Nec scabie, & p salsa lædit rubigine ferrum: 220
 Illa tibi lætis intexit vitibus ulmos;
 Illa ferax oleæ est, illam experiere colendo
 Et facilem pecori & patientem vomeris unci.
 Talem dives arat a Capua, & vicina b Vesevo 224
 c Ora jugo, & vacuis Clanius non æquus d Acerris.
 e Nunc quo quamque modo possis cognoscere, di-
 cam.

i Rara sit, an supra morem si densa, requiras:
 (Altera frumentis quoniam faver, altera Baccho;
 2 Densa magis Cereri, rarissima quæque Lyæo)
 Ante locum f capies oculos, alteque jubebis 230
 g In solido h puteum demitti, omnemque repones
 Rursus humum, & i pedibus summas æquabis arenas
 Si deerunt, rarum; pecorique & vitibus almis
 Aptius uber erit: sin in sua posse negabunt
 Ire loca, & k scrobibus superabit terra repletis; 235
 l Spissus ager: glebas cunctantes, crassaque terga
 Expectata, & validis terram proscinde juvencis.
 3 Salsa autem tellus, & quæ perhibetur amara,
 Frugibus infelix (ea m nec mansuescit arando, 239
 n Nec Baccho genus, aut pomis sua nomina servat)
 Tale dabit specimen. tu spisso vimine o qualos
 Cola que prælorum fumosis deripe p tectis.
 Huc q ager ille malus, dulcesque à fontibus undæ
 Ad plenum r calcentur: aqua s eluctabitur omnis

i Horridus ante sylvis nunc cultura nitescit, k Glareosa contra terra est sicca & proinde sterilis vix cassiam educat apibus, vix rorem, forte marinum.
 l Tophacea est scabra.
 m Cretacea alit serpentes.
 n Humida vero terra, irrigua, herbosa, dulcis, erit omni usui apra, oleis, vitibus, pascuis, frugibus.
 o Humoribus indices.
 p Quod falsuginis indicium est. infra, salsa vellus frugibus infelix.
 a Campaniæ metropolis.
 b Campaniæ monti crebris incendis infami. Cluver. 4. l. 5. c.
 c De ora in locum ror

Nota, vide Agel. 7. lib. 20. c. d Camp. item oppido Clanii fl. inundationibus infestato & incolis exhausto, proinde vacuo. Cluv. 4. lib. 5. cap. e Docet quibus modis explorande sint terre qualitates ac discernende: utrum sit, 1 rara, an 2 densa, 3 salsa, 4 pinguis, 5 humida, 6 gravis, 7 levis, 8 nigra, 9 frigida. f Locum aliquem lustrabis eligesque. g Ubi terra solida maxime est, non cava. h Scrobem. i Calcibus preme terram ingestam. k Si scrobs terram egestam recipere non possit. l Pro certo habe terram illam esse gravem, solidam & spissam. m non ponit salsam amaritudinem, dulcisque sit. n Quin & vites & poma in ea degenerant. o Sume vimineos qualos & cola quæ vinum & prælis recipiunt. p Ubi reponerentur ab injuria pluvie secura. q Terra ex agro quem explorare vis. r Fontana, aqua dulci imple s Viam sibi facior, transibitque.

¶ Lektionem
hanc ad-
struit Fa-
vorinus
apud A.
Gell. l. 1. c.
21. & Lud.
Carrion. an-
tiq. Lec. 1.
c. 12. ex
autoritate
Lucretii
l. 4. Cum
nimur mi-
sceri ab syn-
thia, & in
amaror.

¶ Non est
friabilis,
sed viscosa
& lenta.

* Non pro-
bo luxurie
evanidam,
& quæ fal-
lacibus
spem eludit
aristis.

¶ Pernicio-
sam frugi-
bus, plantis
exiciale.

¶ Non raro
tamen fri-
goris indi-
cia sunt
taxi, piceæ,
& hederæ
nigræ ibi
natæ.

¶ Quinta
pars libri, de
vitiis ubi
traditur.

1 pastinatio,

2 translatio e seminario, 3 scatio, 4 defensio, 5 vitium electio, 6 putatio, 7 ster-
coratio, 8 repastinatio, 9 pedatio, 10 pampinatio seu frondatio, 11 eaque repe-
tita ablaqueatio, horatio ad diligentiam. a E scrobibus effossas glebas aggestasque,
invertere, soli, ventis & pruinae exponere ut excoquantur & putrescant, prius-
quam viviradices solo committas. b Ut macerentur, fodiens, pastinans.
c Diligentes vitiores videant, at ————— d ————— Solum parent in
usum seminarium, ejusdem naturæ & situs cum ————— e ————— Vi-
neto in quod transferendæ sint viviradices, ————— f ————— Ne de-
generent, aut tabescant. g Plantæ, viviradices. h Vinetum quo transfe-
runtur novellæ ex nutrice seminario. i Rubrica noter, ut quas cœli par-
tes in seminario spectaverint, easdem & in vineto retineant. k Meridiem.
l Septentrionali. m In plano solo densius ordinabis vites, in acclivi, & col-
lino rarius.

Scilicet, & grandes ibunt per vimina guttæ. 241

At sapor indicium faciet manifestus, & ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaror.

4 Pinguis item quæ sit tellus, hoc denique pacto
Discimus: * haud unquam manibus jactata fatiscit,
Sed picis in morem ad digitos * lentescit habendo.

5 Humida majores herbas alit, ipsaque justo 251
Lætior. ah! * nimium ne sit mihi fertilis illa,
Neu se prævalidam primis ostendat aristis.

6 Quæ gravis est, ipso tacitam se pondere prodit:

7 Quæque levis. 8 promptum est oculis prædiscere ni-
gram 255

Et quisquis color. 9 at x sceleratum exquirere fri-
gus

Difficile est. y piceæ tantum taxique nocentes

Interdum, aut hederæ pandunt vestigia nigræ.

¶ His animadversis; 1 terram multo ante memento

Excoquere: & a magnos scrobibus concidere mon-
tes.

Ante supinatas Aquiloni ostendere glebas, 261

Quam lætum infodias vitis genus. optima putri

Arva solo: id venti curant, gelidæque pruinae,

Et labefacta b movens robustus jugera fossor.

2 At c si quos haud ulla viros vigilantia fugit; 265

Ante d locum similem exquirunt, ubi prima paretur

Arboribus seges, & e quo mox digesta feratur,

f Mutata ignorent subito ne g semina h matrem,

Quinetiam cœli regionem in cortice i signant:

Ut quo quæque modo steterit, qua parte calores 270

k Austrinos tulerit, quæ tergo obverterit l Axi,

Restituant: adeo in teneris consuescere multum est.

3 Collibus, an plano melius sit ponere vites,

Quære prius. m si pinguis agros metabere campi,

Densa sere: in denso non segnior ubere Bacchus. 275

m Sin tumultis acclive solum, collesque supinos,

f Eiusmodi
incendium
si quando
acciderit, a
stirpe & ra-
dice per-
eunt vites;
superfices
repullulant
oleastri.
g Hiberno
tempore fo-
dere, & vi-
tes ferere.
h Ποιναυ-
6εμω.

florum pur-
pura omni-
busque co-
loribus pi-
cturato.
i Ciconia
quæ adve-
nit mense
Martio.
k Præcipi-
tans dies
contractio-
res.

l Non fecus
ac virgines
adultæ tu-
ment pecto-
re & mani-
bus, matura
scilicet. vi-
ro.

m Tum Ju-
piter, hoc
est aer au-
reo imbri
descendens
in gremium
Vestæ, i. e.
Terræ, im-
prægnat
fœcundat-
que conju-
gem.

n Parono-
masia.
o Statis anni
tempori-
bus.

p Qui comes est veris, & terræ maritus. q Tum primum a se visos, vel, cum
novo anno quasi novos. r Et sane crediderim mundi conditi natalem incidisse
in vernum tempus. Cui opinioni adstipulantur plurimi gravissimæ autoritatis
viri. Quamvis & Autumnale nascentis mundi initium tuentur patroni nec pau-
si nec levis fidei. / Γένεσις οὐδὲν ἔστιν. humanum genus in dura natum & quasi
terra editum. i Neesse enim fuit ut cœli clementia frigoris & caloris mistam
temperiem mundo recens nato indulgeret. 7. Sisyphos. A Plantaria, malleolos
de pacios, viviradices.

f Hoc ubi, non à stirpe valent, cæsæque reverti
Possunt, atque ima similes revirescere terra :

Infelix superat foliis oleaster amaris.

Nec tibi jam prudens quisquam persuadeat au-
thor, 315

g Tellurem Borea rigidam spirante movere.

Rura gelu tum claudit hyems: nec semine jacto

Concretam patitur radicem affigere terræ.

Optima vinetis satio est, cum vere h rubenti

i Candida venit avis, longis invisa colubris 320

Prima vel autumnii sub frigora, cum k rapidus sol

Nondum hyemem contingit equis, jam præterit æ-
stas.

Ver adeo frondi nemorum, ver utile sylvis :

Vere l tument terræ, & genitalia semina poscunt.

m Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther

Conjugis in gremium lætæ descendit, & omnes 326

Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

n Avia tum resonant n avibus virgulta canoris,

Et venerem o certis repetunt armenta diebus.

Parturit almus ager, p Zephyrique tepentibus au-
ris 330

Laxant arva sinus: superat tener omnibus humor.

Inque q novos soles audent se gramina tuto

Crederet: nec metuit surgentes pampinus Austros,

Aur actum cœlo magnis Aquilonibus imbrem :

Sed trudit gemmas, & frondes explicat omnes. 335

r Non alios prima crescentis origine mundi

Illuxisse dies, aliumve habuisse tenorem

Crediderim; ver illud erat, ver magnus agebat

Orbis, & hybernis parcebant statibus Euri :

Cum primum lucem pecudes hausere, virumque 340

f Ferrea progenies duris caput extulit arvis,

Immissæque feræ sylvis & sidera cœlo.

i Nec res hunc teneræ possent perferre laborem,

Si non tanta quies iret frigusque caloremque

Inter, & exciperet cœli indulgentia terras. 345

7 Quod superest, quæcunque premes a virgulta pes
agros,

Sparge fimo pingui, & multa memor occule terra :

Aut lapidem ^b bibulum, aut squalentes infode conchas.

Inter enim labentur aquæ, tenuisque subibit
Halitus, atque animos tollent fata: ^c jamque re-

perti
Qui saxo super atque ingentis pondere testæ

Urgerent: hoc effusos munimen ad imbres:

Hoc, ubi hiulca siti findit Canis æstifer arva.

⁸ d Seminibus positis super est deducere terram

Sæpius ad ^e capita, & duros jactare bidentes:

Aut presso exercere solum sub vomere, & ipsa

^f Flectere luctantes inter vineta juvencos.

⁹ Tum leves ^g calamos, & rasæ hastilia virgæ,

Fraxineasque aptare fudes, furcasque bicornes:

Viribus eniti quarum, & contemnere ventos

Assuescant, summasque sequi tabulata per ulmos.

¹⁰ Ac dum prima novis adolescit frondibus ætas,

Parcendum teneris: & dum ^h se lætus ad auras

Palmas agit, la xis per purum immissus habenis,

ⁱ Ipsa acies falcis nondum tentanda, sed uncis

Carpendæ manibus frondes, interque legendæ.

Inde ubi jam validis amplexæ ^k stirpibus ulmos

Exierint; tunc stringe ^l comas, tunc brachia tonde:

Ante reformidant ferrum, tunc denique dura

Exerce imperia & ramos ^m compesce fluentes.

⁴ Texendæ sepes etiam, & pecus omne ⁿ tenendum
est:

Præcipue dum frons tenera, imprudensque laborum:

Cui, ^o super indignas hyemes, solemque potentem,

Sylvestres ^p uri assidue, capreæque ^q sequaces

Illudunt: pascuntur oves avidæque juvencæ.

Frigora nec tantum cana concreta pruina,

Aut gravis incumbens scopulis arentibus æstas,

Quantum illi nocuere greges, ^r durique venenum

Dentis, & admorsa signata in stirpe cicatrix.

^f Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris

Cæditur, & veteres ineunt ^t proscenia ludi:

multa tabulata racemis onusta. ¹⁰ Pampinatio, seu frondatio. ^h Sic Lucrer.
⁵ l. Arboribusque datum est, variis exinde per auras Crescendi magnum immixtis
certamen habentis. ⁱ Surculus vitis novellæ anniculus horret falcem. ^k Vir-
gulis solidioribus. ^l Folia & pampinos tonde. ^m Luxuriam falce præme.
⁴ Defensio & munio. ⁿ Continendum, arcendum, dum furculi teneri sunt.
^o Plus quam iniquæ hyemes, aut Sol æstivus. ^p Uri sunt boves sylvestres.
Herciniæ sylvæ proprii. Vulgus tamen bubalos vocat uros. legendum itaque
monent vel intelligendum tauri, qui Italo coelo notiores. ^q Celeres, fugaces.
^r Venenati morsus. ^s Neque aliam ob causam immolatur caper in ludis liber-
alibus, quam quod vites rodar. a quibus ludis Bacchi theatrales ac scenici ludi
tragedia maxime, originem traxere. ^t Vestibula, pulpita, locum ante sce-
nam, scenam ipsam.

^b Arena-
rium, per
quem
ineent aqua
& aer.

^c Sunt
etiam qui
saxis &
testis ope-
riunt vi-
tes, adver-
sus imbres
& æstum
Caniculæ.
⁸ Repasti-
natio.

^d Plantis,
viviradi-
cibus jam
satis.

^e Radices,
est enim ar-
bos homo
inversus.

^f Arare in-
terstitia, &
invertere.

⁹ Peditio.
^g Admini-
cula ex

arundine,
calamis, &
virgis levi-
gans admo-
vere; fudes

item &
furcas, qui-
bus innixæ
vites, no-
vellæ di-
scant popu-
los, & ul-
mos quibus

maritandæ
sunt, scan-
dere; unde
ventos su-
stineant, &
hinc inde

spargent

Sic Lucrer.

5. l. Arboribusque datum est, variis exinde per auras Crescendi magnum immixtis

certamen habentis. i Surculus vitis novellæ anniculus horret falcem. k Vir-

gulis solidioribus. l Folia & pampinos tonde. m Luxuriam falce præme.

4 Defensio & munio. n Continendum, arcendum, dum furculi teneri sunt.

o Plus quam iniquæ hyemes, aut Sol æstivus. p Uri sunt boves sylvestres.

Herciniæ sylvæ proprii. Vulgus tamen bubalos vocat uros. legendum itaque monent vel intelligendum tauri, qui Italo coelo notiores. q Celeres, fugaces.

r Venenati morsus. s Neque aliam ob causam immolatur caper in ludis liberalibus, quam quod vites rodar. a quibus ludis Bacchi theatrales ac scenici ludi

Athenien-
 ses in me-
 moriam pa-
 gorum in
 quibus
 dispersi vi-
 citabant
 priusquam
 a Theseo
 in urbem
 redacti
 sunt, ve-
 teres ho-
 sce ludos
 Libero pa-
 rri per
 pagos &
 compita
 celebrabant
 premio
 proposito,
 qui hircus,
 nis qui agil-
 lime saltas-
 sent uno
 pede per
 utres ex
 hircina pel-
 le inflatos
 unctosque.
 x Plerius
 legit, *inge-
 nis* Poetis
 sc. Hor.
 ad Pisones,
*Carminis qui
 tragico vi-
 gem, certavit
 ab hircum.*
 y *Acridia*
 ab Icario
 qua causa
 fuerint instituta, lege apud Hyginum l. 2. Poet. Astronom. tit. Arctophylax.
 x Atque hinc ad Italos a Trojana colonia oriundos fluxere etiam ludi in hono-
 rem Liber patris, quos celebrant inconditis versibus & risu, larvæ ex corti-
 cibus cavatis personati. a Imagunculas, quæ vertibularum coagmentis for-
 matæ & pensiles varias rerum species simulabant. Macrob. l. 1. cap. 7. Sar-
 humana esse simulachra vult, refertque instituti originem ad Herculeum. Alii
 suspensacula esse autumant quibus se invicem per transversam in aere lu-
 dentes levabant aut premebant. quas jactationes Latini cernuationes, Græci
 αἰδέας dicebant. b Et tamen ab hoc cultu Bacchi utcunque rudi, Dei
 læta præsentia vini rerumque abundantiam suppeditabat. c Placentas ex
 lacte, sesamo & melle, vel farre, melle, oleo. d Verbum rituale. e Quia
 & corylus Baccho vitibusque infesta. f Laboris. g Perpetuo, assidue.
 ii *Iteranda pampinatio, & ablaqueatio curanda.* h Inde annus Græcis ἐνιαυτός,
 Latinis ab *Ann.* id est, circum, dictus. i Exacto plane Autumno. k Fron-
 des, decus arborum: namque *surpis sine frondibus arbor.* l Falce vinitoria
 ablaqueat. h. e. recidit minorum gentium radículas, quo felicius crescant ma-
 jores, quas tamen putando fingit. m *Al. deserta.* n *Pedamenta, in usum
 venturi anni.*

Præmiaque x ingentes pagos & compita circum

Theseidæ posuere: atque inter pocula læti

Mollibus in pratis y unctos saliere per utres:

x Nec non Ausoni, Troiâ gens missa, coloni 385

versibus incomptis ludunt, risuque soluto,

Oraque corticibus sumunt horrenda cavatis:

Et te, Bacche, vocant per carmina læta, tibi que

a Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.

b Hinc omnis largo pubescit vinea fœtu: 390

Complentur vallesque cavæ, saltusque profundi,

Et quocumque Deus circum caput egit honestum.

Ergo rite suum Baccho dicemus honorem

Carminibus patriis, lancesque & c liba feremus:

Et d ductus cornu stabit sacer hircus ad aram, 395

Pinguique in veribus torrebimus extra e columnis.

Est etiam ille labor curandis vitibus alter,

Cui nunquam f exhausti satis est: namque omne quot-
 annis

Terque quaterque solum scindendum: glebaque ver-
 sis

g Æternum frangenda bidentibus. io omne levan-
 dum 400

Fronde nemus: redit agricolis labor actus in orbem,

Atque h in se sua per vestigia volvitur annus.

Et jam olim seras i posuit cum vinea frondes,

Frigidus & sylvis Aquilo decussit k honorem:

Jam tum acer curas venientem extendit in annum

Rusticus: & ii curvo l Saturni dente relictam 405

Persequitur vitem attondens, fingitque putando,

Primus humum fodito, primus m devecta cremato

Sarmenta, & n vallos primus sub testa referto:

l Si non in fructum, in usum tamen.
 m Hypermeter, ut longa inde signetur cupressus.
 n Ex his sylvis, neque enim cedris cupressive sunt radii.
 o Torno composuerit.
 p Vehiculorum tecta ad instar tympani testudinata.
 q Mascula, Fœmina enim hastis inutilis.
 r Ituræi Cælo-Syriæ populi arcu pugnaces, ut & Parthi. vide quæ nos ad Lucanum lib. 7. v. 230.
 s Allusum ad sorores Phaëtonis mutatas in alnos prope

Eridanum seu Padum. t Ævo confectæ, exesæ, cavæ. u Quid tale vites? quinimo in libidinem & rixas furiant. testis Centaurea moner cum Lapithis rixa super viro Debellata quam pugnam in Pirithoi nuptiis, lege 12. l. Metam. Ovid. x Sepima, eaque ultima libri hujus pars excurrit in laudes vitæ rusticæ. y Quæ justissime respondet agricolarum votis, quæ accepit largo cum fœnore reddens. z Confert cum urbana, quam elevat, imitatus Lucretium: l. 2. Si non aurea sunt, &c. mox. At tamen inter se, &c. a Clientum Arcæ matutinum portantium importunam turbam cum fastidio emittat. b Murrati cupiant. c Testudinum Indicarum putaminibus in laminas sectis distinctos ac gemmantes. d Auro intexto aut persulo variegatas, Phrygiolum opera & lusu fabularum pictas. Adverte, vomit, illusas, fucatur, corrumpitur. e Corinthia, quæ optima casus incendii miscuit, capta a Mummio Corintho, quæ prius Ephyre dicta est. f Purpura, cujus inventio Assyriis accepta fertur. g Persius 2. Satyr. interpretabitur hunc locum. Hæc filii corruptio casam dissolvit olivo; Hæc Calabrum coxii vitæ murice vellus, &c. Juvenal. 3. Satyr. Nec ingenuum violarenti marmora topum. & 11. Satyr. Nulla violans Jupiter auro. h Fucatum tamen hunc civium splendorem compensant rusticæ vitæ securitas, simplicitas, rerum copia, amœna loca, nativæ voluptates, frugalitas, religio, Dii præsentiores, e quibus justitiæ numen diutius cum rusticis moratum est. i Loca amœna; proprie Thessaliæ locus, de quo vult Elian. lib. 3. c. 1

Dant alios aliæ l fœtus: dant utile lignum
 Navigiis pinos, domibus cedrosque m cupressosque.
 n Hinc radios o trivere rotis, hinc p tympana plaustris
 Agricola, & pandas ratibus posuere carinas. 445
 Viminibus salices fœcundæ: frondibus ulmi:
 At q myrtus validis hastilibus: & bona bello
 Cornus: r Ituræos taxi torquentur in arcus,
 Nec tilia leves, aut torno rasile buxum,
 Non formam accipiunt, ferroque cavantur acuto. 450
 Nec non & torrentem undam levis innatat salnus
 f Missa Pado: nec non & apes examina condunt,
 Corticibusque cavis, i vitiosaque illicis alveo. 453
 u Quid memorandum æque Baccheia dona tulerunt?
 Bacchus & ad culpam causas dedit: ille furentes
 Centauros letho domuit, Rhœtumque, Pholumque,
 Et magno Hylæum Lapithis cratere minantem. 457
 x O fortunatos nimium, sua si bona norint,
 Agricolas: quibus ipsa procul discordibus armis,
 Fundit humo facilem vicum y justissima tellus. 460
 z Si non ingentem foribus domus alta superbis
 i Mane salutantum totis vomit ædibus undam,
 Nec varios b inhiant pulchra c testudine postes,
 d Illusasque auro vestes, e Ephyreiaque æra,
 Alba nec f Assyrio fucatur lana veneno. 465
 g Nec casia liquidi corrumpitur usus olivi:
 h At secura quies, & nescia fallere vita,
 Dives opum variarum: at latis otia fundis,
 Speluncæ, vivique lacus; at frigida i Tempe,
 Mugitusque boum, mollesque sub arbore somni 470

Non absunt: illic saltus ac lustra ferarum,
Et patiens operum, parvoque assueta Juventus:
Sacra Deum, sanctique patres: extrema per illos
Justitia, excedens terris, vestigia fecit.

k Me vero primum dulces ante omnia Musæ, 475
l Quarum sacra fero ingenti percussus amore,
Accipiant; *m* cœlique vias & sidera monstrent;
n Defectus solis varios, Lunæque labores:
o Unde tremor terris: *p* qua vi maria alta tume-

fcant
Obicibus ruptis, rursusque in se ipsa residant: 480

q Quid tantum Oceano properent se tingere Soles
Hyberni; vel quæ tardis mora noctibus obstet:

r Sin, has ne possim naturæ accedere partes,
Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis:
Rura mihi, & rigui placeant in vallibus amnes: 485

Flumina amem, sylvasque inglorius. *f* ð, ubi campi,
t Sperchiusque, & virginibus *u* bacchata Lacænis
Taygeta! ð qui me gelidis in vallibus *x* Hæmi
Sistat, & ingenti ramorum protegat umbra!

y Felix, qui potuit rerum cognoscere causas, 490
Atque metus omnes, & inexorabile fatum

Subjecit pedibus, strepitumque Acherontis avari:
z Fortunatus & ille, deos qui novit agrestes,
Panaque, Sylvanumque senem, *a* Nymphasque fo-

rores. 495

Illum non populi *b* fasces, non *c* purpura regum

Flexit, & infidos agitans discordia *d* fratres:

e Aut conjurato descendens Dacus ab Istro:

f Non res Romanæ, perituraque regna: neque ille

Aut doluit miserans inopem, aut invidit habenti.

Quos rami fructus, quos ipsa volentia rura 500

Sponte tulere sua, carpsit: nec *h* ferrea jura,

i Infanumque forum, aut populi *k* tabularia vidit.

ses, æstivi longiores. *r* Quæ naturæ mysteria, si per ingenii tarditatem & cordis *a* frigido crassoque sanguine hebetati, assequi & nosse non datur; secundo loco rura, rusticaque numina amo, venerorque. *f* O soles! *o* truncata quies! *o* nemus! *o* fontes &c. Martial. 10. lib. 51. Epigr. *t* Thessaliæ fl. *u* Lacænarum bacchantium Orgiis celebrata Taygeta, mons Laconia. Sic Æneid. 3. Bacchantumque juvens Naxen. *x* Montis Thraciæ. *y* Felix utique est sapiens, qui cum rerum causas sciat, quæ vera est scientia, fatum infra se videt, non ipsam mortem timet. *z* Sed & felix rusticus qui Deorum consortio ac cultu lætus, tutus & securus agit. *a* Orcadas, Dryadas, Najadas, Napæas. *b* Honores & magistratus Rom. quibus præferbantur fasces a licitoribus. *c* Regnandi libido & splendor. *d* Ut Eteoclem & Polynicem, Romulum & Remum. *e* Securum quid meditentur hostes, quid rebelles focii. Daci autem in bella protecturi, Istrum jurabant, se nolle re infecta redire. *f* Non sollicitum de Imperio rebusque Romanis, stentne, cadantne. *h* Dura, inviolata. *i* Litibus fremens. *k* Locus Romæ in atrio Libertatis, ubi asservabantur tabulæ & instrumenta publica de prædiis, vectigalibus, portoriis, &c.

k Locum hunc interpretatur Maternus, aut imitatur potius, in dialogo quem alii Quintiliano, Tacito alii adscribunt. Me vero dulces, &c.
l Quarum mystam me & sacerdotem profiteor.
m Doceantque cœlestium orbium motus, siderum ortus & obitus
n Eclipsis Solis ac Lunæ rationes
o Motus terræ
p Reciproci maris ætus causas
q Cur dies hiberni brevior-

l Neque
Rustica hæc
vita urba-
nam tan-
tum supe-
rat, aut Phi-
losophicam
æquat: sed
& alia
omnia vitæ
instituta &
conditiones
longe ante-
cellit, quæ
vel i nau-
ræ atque
mercatores
ineunt, vel
2 milites,
3 aulici,
4 patriæ li-
bertatis op-
pressores,
5 avari Eu-
cliones,
6 oratores
& patroni,
7 munera-
rii,
8 qui arma
capeffunt
civilia.
m Insinuant
se principibus,
ut inti-
mi sint.
n Gemmato
poculo,
gemmas ad
pocula trans-
f. vi.
Iuven. lib.

l Sollicitant r alii remis freta cæca; 2 ruuntque
In ferrum; m penetrant 3 aulas, & limina re-
gum:

4 Hic petit excidiss urbem, miserofque penates, 505
Ut n gemma bibat, & o Sarrano dormiat ostro.

5 Condit opes alius, defossoque p incubat auro:

6 Hic stupet q attonitus rostris: 7 hunc r plausus hian-
tem

Per f cuneos (geminatur enim plebisque patrumque)
Corripuit: 8 gaudent r perfusi sanguine fratrum, 5 10
Exilioque domos & dulcia limina mutant,

Atque alio patriam quærunt sub sole jacentem.

Agricola incurvo terram dimovit aratro.

Hinc u anni labor, hinc patriam parvosque nepotes

Sustinet: hinc armenta bouum, x meritosque juven-
cos.

Nec requies, quin aut pomis exuberet annus; 5 16

Aut fœtu pecorum, aut Cerealis y mergite culmi,

Proventuque oneret sulcos, atque horrea vincat.

Venit hyems, teritur x Sicyonia bacca a trapetis;

Glande sues læti redeunt, dant arbuta sylvæ; 5 20

Et varios ponit fœtus autumnus; & alte

Mitis in b apricis coquitur vindemia saxis.

Interea pendent dulces circum oscula nati:

Casta c pudicitiam seruat domus, ubera vaccæ

Lactea demittunt, pinguesque in gramine læto 5 25

Inter se adversis luctantur cornibus hæ di.

Ipse dies agitat festos, fufusque per herbam,

Ignis ubi in medio, & focii cratera d coronant.

Te libans, e Lenæe, vocat: pecorisque f magistris

g Velocis jaculi certamina ponit in ulmo: 5 30

g. Sat. o Tyrio, a purpura pisce, cui Sar nomen, dicta Sarrha, inde Tyrus.
p Divitiis solâ incubere reperis. 6. Æn. non ausi uti ac frui iis. q Acclamatio-
nibus convasatis supra mortalitatem se efferi opinatus. Famaque petitur Multi
clare in vulgus: totis popularibus auris Impelli, pl. usque sui gaudere theatri.
r Lucan. de Pomp. l. 1. f Graduum ordines in theatro. Vitruv. Lips. Bullin-
gerus. i Sanguine civili rem constant, divitiisque Conauplicant, avidi eadem cade
accumulantes Crudeles gaudent in tristi funere fratres. Lucr. 3. l. Adeoque pars
victa cogitur, patria fines & dulcia linquere arva. ut Eclog. 1. & 9. Et nos hinc
alii stientes ibimus Afros, Pars Scythiam. a Ex agricolæ labore qui redit ævus
in orbem anni, proventus annuus, sibi, suis, patriæ alimentum. x Operis
confortes, quandoque una feriatos. y Spicarum manipulis. z Oliva quæ
optima & abunde nascitur in Sicyone civ. Laconia. a Molis, prælis oleariis.
b Vinum maturefcit in amphoris igni aut Soli expositis. c Uxoris. d Florea
corolla aut serro, ut 3. Æn. magnum cratera corona Induit, vel vino implet,
quod instar coronæ labra poculi contingit. Κρατῆρας ἐπιστῆσαντο ποσειο.
Homer. Il. α. Athen. alii. e Bacche, ut supra. 4. v. hujus libri. f Pastori-
bus, opilionibus, operum fociiis. g Ponit certamina sagittarum ut 5. l. Æ-
neid. aut palæstræ; proponitque præmia.

41

Corp
h Ha
Hanc

Scili
m Se
n An
Impi
Aure
Nec
Impo
p Sec
Et ja

lium,
n Ante
team s
cibus
p Prio
abrupt
&, cu

G

V Ov
Eq
Tracta
canibu
occasio
Veneta

T E
Pastor
d Cat
Omni
Aut f
Cui no
k Hipp

h Et te
lix. c
bulosa i
pervulg
labores.
rio redi
Quem I
immola
Mythol
ris in q
& fraud
absump

Corporaque agresti nudant prædura palæstra.

h Hanc olim veteres vitam coluere *i* Sabini,

Hanc *k* Remus, & frater: sic fortis *l* Hetruria cre-

vit,

Scilicet & rerum facta est pulcherrima Roma,

m Septemque una sibi muro circumdedit *m* arces: 535

n Ante etiam sceptrum Dictæi regis, & *o* ante

Impia quam cæsis gens est epulata juvencis,

Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.

Nec dum etiam audierant inflari classica, nec dum

Impositos duris crepitare incudibus enses. 540

p Sed nos immensum spatii confecimus æquor:

Et jam tempus equum fumantia solvere colla.

h Vitæ rusticæ laudationem firmat testimoniiis humanis & divinis.
i Qui Tatienses.
k Romani, qui Rhamnenses.
l Hetrusci qui Luceæ.
m Montes Capito-

lium, Aventinum, Coelium, Exquilinum, Viminalem, Quirinalem, Palatinum.
n Ante Jovis regnum, qui educatus fuerat in Dictæ monte Crete. Ante argenteam ætatem. *o* Ante quam carne vescerentur mortales, sponte natis terræ fructibus contenti, nec parcerent ipsis bobus rustici operis sociis, Cereris ministris.
p Priorem librum clausurus Poeta a Martis equis non audientibus habenas in abruptum rapiebatur; hic autem Pacis Rusticæ equis diurnum opus emeritis, & curfu confecto, labore defatigatis solvuntur colla fumantia.

GEORGICORUM LIB. III.

ARGUMENTUM.

Vovet Augusto Templum Honoris & Monumentum Æternitatis. Equorum cura, & Boum. Taurorum pugna. Equarum amor. Tractatio ovium & caprarum. Præcepta de lanitio, de lacte. De canibus alendis, fugandis serpentibus. Pecorum morbis. Hinc occasio sumpta describendæ pestis, quæ grassata est per Alpinas & Venetas regiones.

TE quoque magna *a* Pales, *b* & te memorande canemus

Pastor ab Amphryso: vos sylvæ, amnesque *c* Lycæi

d Cætera quæ vacuas tenuissent carmina mentes,

Omnia jam vulgata, quis aut Euristhea *e* durum,

Aut fillandati nescit *g* Busiridis aras?

Cui non dictus *h* Hylas puer, & Latonia *i* Delos,

k Hippodameque, humeroque Pelops insignis *l* eburno,

a Uti prioribus libris Cererem frugum, & Bacchum vini parentes, sic te quoque Pales nemo-rum & pabuli Deam canam.

h Et te Apollo, qui propter Amphrysum fl. pavisti pecus Admeti regis Thessaliæ. *c* Montis Arcadiæ pecorosa, Mercurio & Pani familiaris. *d* Namque fabulosa illa quæ male feriatas aures delinire poterant, omitto tanquam trita, pervulgata, ac vilia. *e* Imperiis, ut qui, Junone dictante, Herculi facefferit labores. *f* Qui nihil unquam laude dignum dixerit aut fecerit quo se a vituperio redimeret. ne profecto quidem die nominandus. vide Agell. lib. 2. cap. 6. Quem Isocratis encomium ab infamia non vindicavit. *g* Regis Ægypti hospites immolare soliti. Quis, inquit Poeta, nescit has fabulas? si quis nesciat, Mythologos per me adeat. *h* De quo supra, 6. Eclog. *i* Insula Ægei maris in qua Latona enixa est Apollinem & Dianam. *k* Cujus naptias cursu & fraude Myrtilli meruit Pelops. *l* Restituto pro carne, quem Ceres esu absumperat.

Acer

m Voti
compos.
Græcorum
victor.
namque
ego pri-
mus, &c.
n Ennius.
*volito virum
per ora vi-
rum.*
o Primus
ego ex La-
tinis inito
cum Græ-
cis Poetis
certamine
referam
Musas Mu-
farumque
præmia vi-
ctoriæ infi-
gnia, pal-
mas ex He-
licone
Mantuanam,
e Græcia in
Italiam.
p *Arbusto
palmarum
dives Idm-
me, Lucan.
13. l. Tu
palme Ju-
dæa ferax.*
q Et victo-
riæ moni-
mentum
erigam, po-

namque Honoris templum atque Æternitatis ex marmore, Augusto Cæsari con-
secratum. *r* Stabit itaque in medio templi Augusti simulacrum, Tutelaris
sc. dei. *f* Victor ego purpura conspicuus, in agro Mantuano institutam in ho-
norem Cæsaris Circenses ludos, ex more Romano, 25. missuum per factio-
nes 4. h. e. 100. quadrigarum veteri instituto, ad ripam fluminis. *i* Omittis
in posterum Olympicis prope Alpheum fl. Elidos, & Nemeæis, ubi Molorchus
excepit Herculem hospitio, huc ad Mantuanos solennes confluer tota Græcia
nostros hosce ludos cæstibus & palæstra celebratura. *u* Victoris in Olympiacis
præmii. *x* Πεισαντῶ, versatilis scena, hinc deinde discedens. Vitruv. lib. 5.
c. 7. Pollux. lib. 4. cap. 10. vide & Scauri theatra duo versatili suspenso libra-
mento. Plin. lib. 36. cap. 15. *y* An ipsi Britanni victi theatralibus officiis desti-
nati? an quia levato aulæo, intextæ figuræ levare illa videntur. Turneb. 5. l.
3. cap. *z* Ebore. *a* Ex spe & voto Poetæ hoc potius, quam ex victoria par-
ta, aut pugna commissa cum Gangaridis pop. Indiæ ultra Gangem. *b* Au-
gusti, ex historia. tractatum in Senatu, *an Augustus, condito Imperio Romu-
lus* vocaretur. Florus & Sueton. August. 7. cap. *c* Ex Ægypto cum classe &
exercitu minantem Imperio ruinam Antonium & Cleopatram ab Augusto devi-
ctos. *d* Columnas ex ære victarum navium conflatas & erectas. *e* Armeniæ
fluvii accolæ. *f* Fuga simulata *mittentem post terga sagittas.* *g* Dalmatas &
Cantabros. Sueton. Florus. Messala. Corv.

Acer equis? tentanda via est, qua me quoque possim
Tollere humo, *m* victorque virum *n* volitare per
ora.

o Primus ego in patriam mecum (modo vita super sit)
Aonio rediens deducam vertice Musas: 11

Primus *p* Idumæas referam tibi Mantua palmas,
q Et viridi in campo templum de marmore ponam
Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat
Mincius, & tenera prætexit arundine ripas. 15

r In medio mihi Cæsar erit, templumque tenebit.
f Illi victor ego, & Tyrio conspectus in ostro,
Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.
Cuncta mihi, *r* Alpheum linquens lucosque Molor-
chi,

Curfibus & crudo decernet Græcia cæstu. 20

Ipsæ caput tonsæ foliis ornatus *u* olivæ
Dona feram. Jam nunc solennes ducere pompas
Ad delubra juvat, cæsosque videre juvencos:
Vel scena ut *x* versis discedat frontibus, utque
Purpurea intexti *y* tollant aulæa Britanni. 25

In foribus pugnam ex auro, solidoque *z* elephanto
a Gangaridum faciam, victorisque arma *b* Quirini.
Atque hic *c* undantem bello, magnumque fluentem
Nilum, ac *d* navali surgentes ære columnas: 29

Addam urbes Asiæ domitas, pulsumque *e* Nipha-
tem,

Fidentemque *f* fuga Parthum, versisque sagittis:

Et duo rapta manu diverso ex hoste trophæa,
g Bisque triumphatas utroque ab littore gentes.

<p><i>h</i> Stabunt & Parii lapides, spirantia signa, Assaraci proles. demissæque ab Jove gentis Nomina, Trofque parens, & Trojæ Cynthius au- thor.</p> <p><i>k</i> Invidia infelix furias, amnemque severum Cocyti metuet, tortosque Ixionis angues, Immanemque rotam, & non exsuperabile saxum. Interea <i>l</i> Dryadum sylvas, saltusque sequamur <i>m</i> Intactos, tuas, Meccenas, haud mollia iussa. Te sine nil altum mens inchoat; " an age segnes Rumpe moras: vocat ingenti clamore <i>o</i> Cithæron, Taygetique <i>p</i> canes, comitrixque <i>q</i> Epidaurus equo- rum,</p> <p>Et vox assensu nemorum ingeminata remugit. Mox tamen ardentem accingar dicere pugnas Cæsaris, & nomen fama tot ferre per annos, Tithoni prima quot abest ab origine Cæsar. <i>f</i> Seu quis Olympiæ miratus præmia palmæ, Pascit equos; seu quis fortes ad aratra juven- cos;</p> <p>Corpora præcipue matrum legat. <i>t</i> optima torvæ Forma bovis, cui " turpe caput, cui <i>x</i> plurima cer- vix,</p> <p>Et crurum tenuis à mento palearia pendent. Tum longo nullus lateri modus: omnia magna: Pes etiam, & camuris hirtæ sub cornibus aures. Nec mihi displiceat maculis insignis, & albo: Aut juga detrectans, interdumque aspera cornu, Et faciem tauro propior, quæque ardua tota, Et gradiens ima verrit vestigia cauda. Ætas <i>y</i> Lucinam, justosque pati <i>z</i> Hymenæos Desinit ante decem post quatuor incipit annos: Cætera nec fœturæ habilis, nec fortis aratris. Interea, <i>a</i> superat gregibus dum læta juventus, Solve mares, mitte in Venerem pecuaria primus: Atque aliam ex alia generando suffice prolem.</p>	<p>35</p> <p>40</p> <p>45</p> <p>50</p> <p>55</p> <p>60</p> <p>65</p>	<p><i>h</i> Stabunt & ex mar- more Parie ad vivum expressæ effigies Jo- vis, Darda- ni, Erichto- nii, Trois, Assaraci, Capys, An- chisæ, Æ- neæ, Iuli, unde gens Iulia. <i>i</i> Apollo qui cum Neptuno condidit Pergama. vel cujus <i>o</i> raculo mo- nitus Ilus condidit Ilium. <i>k</i> Infra hæc stabit invi- dia non au- sa hiscere, utpote me- tuens ultri- ces Furias poenas Co- cyri, rotæ Ixionæ, fa- xi Sisyphii. <i>l</i> Nymphæ hæc quer- cum, arbo- rum ut su- pra. <i>m</i> Argu- mentum a Poeta ne- mine hacte- nus di- ctum. <i>n</i> Adhorta- tio sui.</p>
--	---	---

o Mons Bœotix pascuis nobilis: ut & Bacchantium clamore. *p* Montis La-
 conix, quæ canibus strenuis clara. *q* Illyrii civitas equis clara. *r* Tithoni
 longævitas nota est ex Auroræ voto, & fabb. *f* *Secunda libri pars.* Si quem ju-
 vet equos alere alipedes ad cursum & certamina in Olympicis aliifve ludis,
 five strenuos ad laborem & arandum: matres in utroque genere, equas scil. &
 vaccas accurate eligat ad generationem. vide Rei rust. autores, & Plin. 8. lib.
 45. c. *t* *Vacca optima signa.* *u* Magnum & deforme. *x* Crassa & longâ. *y* Par-
 tum. *z* Admissionem, coitum. *Cauchrestice.* a Deo nuptiarum Hymenæo.
z *z* membranula virginitatis claustrum. nos ad Senec. Theb. v. 262. *a* Dum
 superstat ætas fœturæ habilis, admissuræ vacent, quo perpetuetur soboles, &
 conservetur species.

b Opti-

548

b Et quia in fluxu omnia sunt avolatque ætas vegeta, subitque ætatis fœx in fundo : mutandi subinde & mares & fœminæ effœtæ vegetioribus, ne intereat aut degeneret fœboles.
c Itaque, *d* Suffice, ut succedatur a novis. Metaph. a foro & Judiciis. *e* Admissarium & equam. *f* Jam inde a pullo ; ut a generosis parentibus descendat. *g* Equi nobili generosique nota & signa. *h* Facili motu & agili. *i* Al. ponto. *k* Excella, sublata, erecta. *l* Exiguum. *m* Substricta. *n* Laudanrur in equis phœnicæus color, *brounebay*, & glaucus, vide Agellium l. 2. c. 26. *o* Al. fremens. *p* Et latis naribus proflabit animosus spiritus. *q* Divisa vel gemina per spinam linea. *r* Amyclæ, Laconicæ urbs. Castoris & Pollucis patria. *s* Æque domitoris equorum ac Castoris, quorum utrique alternis inservit Cyllarus. non fecus ac Castor & Pollux Castores dicti sunt. Neque enim hic frater pro fratre positus, e recepto illo errore ; hunc pagnis, illum equis insignem tantum fuisse. Turnebus s. l. 3. c. *t* Equi Achillis, Xanthus, Balius, Pedasus. *u* Saturnus Phyliram compre flit, interventu uxoris Opis, se in equum convertit, fugitque in Pelion Thesaliæ montem. *x* Bellatorem equum aut admissarium. cui jam morbo aut annis gravi merito que habenda est gratia & senectus non turpis & ignobilis est alenda. Gul. Canterus legit. *Et tur.* l. 2. c. 6. l. Nov. Lect. *y* Martis ; non Veneris, de qua jam ante.

b Optima quæque dies miseris mortalibus ævi
 Prima fugit : subeunt morbi tristi que senectus,
 Et labor, & duræ rapit inclementia mortis.
 Semper erunt ; quarum mutari corpora malis,
 Semper enim *d* refice : ac ne post amissa requi-
 ras, 70
 Anteveni, & fœbolem armento sortire quotannis.
 Nec non & pecori est idem delectus equino.
 Tu modo *e* quos in spem statuis submittere gentis,
 Præcipuum *f* jam inde à teneris impende labo-
 rem.
 Continuo pecoris generosi pullus in arvis 75
g Altius ingreditur, & mollia crura *h* reponit ;
 Primus & ire viam, & fluvios tentare minaces
 Audet, & ignoto sese committere *i* ponti :
 Nec vanos horret strepitus. illi *k* ardua cervix, 79
l Argutumque caput, *m* brevis alvus, obesaque ter-
 ga,
 Luxuriatque toris animosum pectus : *n* honesti
 Spadices, glaucique : color deterrimus albis,
 Et gilvo. tum siqua sonum procul arma dedere,
 Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus, 84
 Collectumque *o* premens *p* volvit sub naribus ignem.
 Densa juba, & dextro jactata recumbit in armo :
 At *q* duplex agitur per lumbos spina ; cavatque
 Tellurem, & solido graviter sonat ungula cornu.
 Talis *r* Amyclæi domitus *s* Pollucis habenis
 Cyllarus ; & quorum Graji meminere poëtæ, 90
 Martis equi bijuges, & magni *t* currus Achillis.
 Talis & ipse jubam cervice effudit equina
 Conjugis adventu pernix *u* Saturnus, & altum
 Pelion hinnitu fugiens implevit acuto.
x Hunc quoque ubi aut morbo gravis, aut jam segnior
 annis 95
 Deficit, abde domo, nec turpi ignosce senectæ.
 Frigidus in Venerem senior, frustra que *y* laborem

Ingratum trahit. & si quando ad prælia ventum est,

Ut quondam in stipulis magnus sine viribus ignis,

Incassum furit. Ergo animos, ævumque notabis 100

Præcipue: hinc alias artes, prolemque parentem:

^a Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.

^b Nonne vides, cum præcipiti certamine campum

Corripuere, ruuntque effusi ^c carcere currus? 104

Cum spes arrectæ ^d juvenum, exultantiaque haurit

Corda pavor pulsans. illi instant verberare torto,

Et proni dant lora; volat vi fervidus axis;

^e Jamque humiles, jamque elati sublime videntur

Aëra per vacuum ferri, atque assurgere in auras:

^f Nec mora, nec requies: at fulvæ nimbus arenæ 110

Tollitur: ^g humescunt spumis, flatuque sequentum.

^h Tantus amor laudum, tantæ est victoria curæ.

Primus ⁱ Erichonius currus, & quattuor ausus

Jungere equos, rapidisque rotis insistere victor.

Fræna ^k Pelethronii Lapithæ, gyrosque dedere 115

Impositi dorso: atque ^l equitem docuere sub armis

Insultare solo, & gressus glomerare superbos,

Æquus ^m uterque labor: ⁿ æque juvenemque magi-
stri

Exquirunt, calidumque animis & cursibus acrem:

Quamvis sæpe fuga versos ille egerit hostes, 120

Et patriam ^o Epeirum referat fortesque ^p Mycæ-
nas.

^q Neptunique ipsa deducat origine gentem.

His animadversis, instant sub ^r tempus, & omneis

Impendunt curas ^s densa distendere pingui,

Quem legere ducem, & pecori dixere maritum: 125

^t Florentesque secant herbas, fluviosque ministrant:

Farraque, ne blando nequeant superesse labori,

Invalidique patrum referant jejunia nati.

Crepat quidem; at statim extinctus evanescit.

Quæ gloriæ cupido eos incendit, an victores exultaverint, victi doluerint.

Exspatiatur in descriptionem curulis certaminis, qualem habes in Elestra Sophoclis luculentissimam.

Carcerius.

Auriga-cum.

Αρματὰ δ' ἄλλοτε δὴ χθονὶ πίνυτο πειλοβοτέρη, Ἄλλοτε δ' ἰξασκε μετήορα. Homer.

confert Macrobius Saturn. l. 5.

c. 13. ^f Nec mora requies interdatur ulla. Lucret. 4. l. ^g Πνοή δ' εὐμήλοιο μετάφρενον, &c. Macrobius ex Hom. Il. 5. ^h Epiphonema. ⁱ Vulcani & Tel-luris filius. Alii alijs hoc inventum dederunt. ^k Centauri Pelethronium mon-tem Thessaliæ incolentes. ^l Equum, inquit Agell. lib. 10. cap. 5. & alij. Sic vector, qui vehitur, potest tamen ipse eques intelligi. Lapithæ docuere equi-tem in armis insultare solo, & fingere equi gyantis glomeratos gressus. ^m Ve-hendi equitem, aut trahendi currum. ⁿ Al. admissuræ. ^o Equisones & magi-stri equum quærunn annis, animis & cursu acrem; quibus muniis nisi claret, frustra cluet in bello victor, frustra patriam præ se ferat aut parentes. ^p Su-pra Georgic. 1. ^q Eliadum palmas Epirus equarum, ^r Apium dicit equis Argos, di-tesque Mycenas. Horat. ^s Descendatque ab ipso equo quem Neptuni percussa tridente tellus edidit. ^t Admissuræ. ^u Taurus ille, quem patrem maritum-que gregis designavere, faginent probe, ut Veneri sufficiat prolemque fimi-lem gignat. ^v Al. Pubentes.

« Ipsa

* Vaccæ je-
 junio ma-
 cerandæ
 cursu, sole,
 labore areæ
 lassandæ,
 quo melius
 concipiant.
 * De indu-
 stria.
 y Die me-
 dio.
 z Obesitate
 & pingue-
 dine.
 * Utero. na-
 turalibus.
 honesta
 metaphora.
 b Claudat
 meatus.
 c Mensibus
 aliquot a
 conceptu,
 ubi jam
 prægnantes
 vicinæ sunt
 partui.
 d Laborum
 immunes,
 ne abor-
 riant, libere
 vagentur
 per nemo-
 ra.
 e In Luca-
 nia, ubi Si-
 larus flu-
 men & Al-
 burnus
 mons, est
 insectum
 quoddam,
 Latine
 asilus,
 Græce
 ὄψις,
 dictus, qui
 miseris mo-
 dis vexat
 armenta.
 f Hellenis-
 mus.

* Ipsa autem macie tenuant armenta * volentes :
 Atque ubi concubitus primos jam nota voluptas 130
 Sollicitat, frondesque negant, & fontibus arcent.
 Sæpe etiam cursu quatiunt, & sole fatigant,
 y Cum graviter tonsis gemit area frugibus, & cum
 Surgentem ad Zephyrum paleæ jactantur inanes.
 Hoc faciunt, nimio ne z luxu obtusior usus 135
 Sit genitalem arvo, & sulcos oblimet inertes :
 Sed rapiat sitiens Venerem, interiusque b recon-
 dat.
 Rursus cura patrum cadere & succedere matrum
 Incipit, c exactis gravidæ cum c mensibus errant.
 d Non illas gravibus quisquam juga ducere plau-
 stris,
 Non saltu superare viam sit passus, & acri 141
 Carpere prata fuga, fluviosque innare rapaces.
 Saltibus in vacuis pascant, & plena secundum
 Flumina muscus ubi, & viridissima gramine ripa,
 Speluncæque tegant, & saxea procubet umbra. 145
 e Est lucus Silari circa, illicibusque virentem
 Plurimus Alburnum volitans : cui nomen f Asilo
 Romanum est ; œstron Graji vertere vocantes :
 Asper, f acerba sonans, quo tota exterrita sylvis
 Diffugiunt armenta : furit mugitibus æther 150
 Concussus, sylvæque & sicci ripa g Tanagri.
 h Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras
 Inachia Juno pestem meditata juvencæ.
 Hunc quoque (nam mediis fervoribus acrior instat)
 Arcebis gravido pecori, armentaque pasces 155
 i Sole recens orto, aut i noctem ducentibus astris,
 Post partum, cura in vitulos traducitur omnis :
 k Continuoque notas & nomina gentis inurunt :
 Et quos aut pecori malint submittere habendo,
 Aut aris servare sacris, aut scindere terram, 160
 Et campum horrentem fractis invertere glebis.
 Cætera pascuntur virides l armenta per herbas.
 m Tu quos ad studium, atque usum formabis agre-
 stem,
 Jam vitulos hortare ; viamque insiste domandi,

g Fl. Lucania. h Hujusmodi œstro ultra est Juno pellicem Io Inachi filiam,
 a Iove in vaccam mutatam, ut lateret uxorem. quo tabano agitata se in mare
 præcipitavit. i Mane aut vesperi. k Signant notis domini, generis, patriæ,
 & cui destinantur muneri, soboli propagandæ, sacrificiis, aut agriculturæ.
 l Vaccæ, ut supra, ipsa autem macie tenuant armenta, id est vaccas, discretas
 a maribus. m Ratio domandi juvencorum a teneris, & gradatim ; vide Palladi-
 um 12. tit. Martii. Non ante tertium annum, nec post quintum, &c. Colum-
 nell. 6. lib. 2. cap.

Dum faciles animi juvenum, dum mobilis ætas. 165
 Ac primum laxos " tenuis de vimine circlos
 Cervici subnecte: dehinc, ubi libera colla
 Servitio assuérint, ipsis è torquibus o aptos
 Junge pares, & coge p gradum conferre juvencos. 170
 Atque illis jam sæpe rotæ ducantur q inanes
 Per terram, & summo vestigia pulvere signent.
 Post valido nitens sub pondere faginus axis
 Instrepat, & junctos temo trahat æreus orbes.
 Interea r pubi indomitæ non gramina tantum, 174
 Nec s vescas salicum frondes, ulvamque palustrem,
 Sed frumenta manu carpes sata. nec tibi foetæ
 More i patrum nivea implebunt mulctralia vacææ:
 Sed tota in dulces consumunt ubera natos.
 Sin ad bella magis studium, " turmasque feroces,
 * Aut Alpheæ rotis prælabi flumina Pisæ, 180
 Et Jovis in luco currus agitare volantes:
 Primus equi labor est, animos atque arma videre
 Bellantum, y lituosque pati, tractuque gementem
 Ferre rotam, & stabulo frænos audire sonantes. 184
 Tum magis atque magis x blandis gaudere magistri
 Laudibus, & plausæ sonitum cervicis amare.
 Atque hæc jam primo depulsus ab ubere matris
 Audiatur: inque vicem det mollibus ora capistris
 Invalidus, a jam jamque tremens, etiam inscius
 ævi.
 At, tribus exactis, ubi quarta accesserit b æstas, 190
 Carpere mox gyrum incipiat, gradibusque sonare
 Compositis, c finuetque alterna volumina crurum:
 Sitque laboranti similis: tum cursibus auras
 Provocet; ac per aperta volans, ceu liber habenis,
 d Æquora vix summa vestigia ponat arena. 195
 Qualis Hyperboreis Aquilo cum densus ab oris
 Incubuit, Scythiæque hyemes, atque * arida e dif-
 fert
 Nubila: tum segetes altæ, campique f natantes
 Lentibus horrescunt flabris, summæque sonorem
 Dant sylvæ, longique urgent ad littora fluctus: 200
 Ille volat, simul arva fuga, simul æquora verrens.
 Hic vel ad g Elei metas, & maxima campi

n Circulos
 seu tor-
 ques vimi-
 neos.
 o Aptos,
 ligatos,
 ἀμείβως,
 ἀπ' ἄλλήλων
 p Simul &
 conjunctim
 incedere.
 q Varro
 lib. 1. de
 re Rust.
 20. c.
 r Juven-
 cis.
 s Edules,
 infra f.
 Georg. ves-
 cumque pa-
 paver.
 t Qui lacti-
 cinis ve-
 scebantur,
 neglecta
 prole,
 quam ve-
 tar noster a
 lacte &
 uberibus
 depelli.
 u Eque-
 stres ad
 bellum.
 x Aut in
 certamine
 Olympico
 curru con-
 tendere,
 qua Al-
 pheus alluit
 Pisam op-
 pidum Eli-
 dos regio-
 nis, ubi sa-
 cer est Jovi
 lucus.
 y Pati cor-
 num &
 lituorum
 stridorem;

nec non strepitum gementium rotarum. x Sentire blandimenta & popyl-
 mata a manu magistri. a Dum annis tener & operum rudis vinci laborat.
 b Al. etas. c Alterna glomeret volutetque crura. d Campos. * Sine
 pluvii. e Dispergit, dissipat. Lucrer. 1. lib. Et nubila differi. f Undan-
 tes, fluctuantes, crispantes segetes. g Elis urbs est & regio Peloponnesi
 certaminibus Olympiacis clara.

h Vehicula
& currus
Belgis in
usu ad
viam, &
olim ad
prælia.
i Frænis
asperimus,
instar lupi-
norum
dentium
ferratis.
k Neque ta-
men fagina
farrea tan-
tum valet
ad incre-
menta
boum &
equorum,
firmandas-
que ipso-
rum vires;
quantum
continere a
Venere, in
longinqua
pascua ma-
res ablega-
tos.
l Non tam
transitus
prohibendi
gratia;
quam ut
amatarum
feminarum
desiderium
æquius fe-
rant, ha-
beantque
ardoris re-
frigerium
ab inter-
fluentibus
aquis.
m Fascino-

ne? an igne Cupidinis, qui oculis emicans per alterius oculos ad intima de-
lapsus præcordia in medullis acerrimum commovet incendium. Apul. 10. Met.
n Tauros. quorum pugnam descripturus est. *o* Illi inter sese multa vi vulnera
miserunt, Cornuaque obnixi, &c. 12. Æneid. *p* Coelum. *q* Lucanus hac compa-
ratione utitur: lib. 2. Statius 2 Thebaid. & Silius 16. *r* Βαρυσινάχων. *s* Et
respiciens pascua, in quibus dudum imperaverat vaccis. *t* Ο χείρ δ' ὅ νικῶν
τῶν τάυρων. ὅταν δ' ἐξ ἀδυνατήσῃ διὰ τῶν λαγνείων, ἐπιτίθει ὁ ἠπάμωρος,
& κρατὰ πολλάκις. Arist. l. 6. Hist. c. 21. *u* Obstinatus ut se austeritate re-
ficiat. Al. *pernox*. *x* Non strato, nudo. *y* Iratus experitur cornuum vires in
arboris trunco, tanquam ad palum exerceat se. *z* Redit ad hostem nuper vi-
ctorem, renovat prælium, debellat, profligat.

Sudabit spatia & spumas aget ore cruentas,
Belgica vel molli melius feret *h* effeda collo,
Tum demum crassa magnum farragine corpus 205
Crescere jam domitis finito. namque ante doman-
dum

Ingentes tollent animos: prensique negabunt
Verbera lenta pati, & duris parere *i* lupatis.

k Sed non ulla magis vires industria firmat,
Quam venerem, & cæci stimulos avertere amo-
ris: 210

Sive boum, sive est cui gratior usus equorum:

Atque ideo tauros procul, atque in sola relegant
Pascua post montem *l* oppositum, & trans flumina
lata

Aut intus clausos satura ad præsepia servant. 214

Carpit enim vires paulatim, m uritque videndo

Famina: nec nemorum patitur meminisse, nec herbæ.

Dulcibus illa quidem illecebris, & sæpe superbos

Cornibus inter se subigit decernere *n* amantes,

Pascitur in magna sylva formosa juvenca:

o Illi alternantes multa vi prælia miscent 220

Vulneribus crebris; lavit ater corpora sanguis:

Versaque in obnixos urgentur cornua, vasto

Cum gemitu: reboant sylvæque & magnus *p* Olympus,

Nec mos bellantes una stabulare: sed alter

q Victus abit, longeque ignotis exulat oris, 225

r Multa gemens ignominiam, plagasque superbi

Victoris tum quos amisit inultus amores:

s Et stabula aspectans regnis excessit avitis.

t Ergo omni cura vires exercet, & inter

Dura jacet *u* pernix *x* instrato saxa cubili, 230

Frondebis hirsutis, & carice pastus acuta:

Et tentat sese; atque *y* irasci in cornua discit;

Arboris obnixus trunco: ventosque laceffit

Ictibus: & sparsa ad pugnam proludit arena.

Post, ubi collectum robur, viresque receptæ, 235

z Signa movet, præceptisque oblitum fertur in hostem;

Fluctus ut in medio cœpit cum albescere pon-
to,

Longius ex altoque sinum trahit : utque volutus

Ad terras, immane sonat per saxa, nec ipso

Monte minor procumbit ; at ima exæstuat unda 240

Vorticibus, nigramque altè subjectat arenam.

Omne adeo genus in terris hominumque fera-
rumque

Et genus æquoreum, pecudes, piæque volucres,

In furias, ignemque ruunt : amor omnibus idem.

Tempore **d** non alio catulorum oblita læna

Sævior erravit campis : nec funera vulgo

Tam multa **e** informes urfi, stragemque dedere

Per sylvas tum sævus aper, tum pessima tigris :

Heu male tum Lybiæ solis erratur in agris.

Nonne vides, ut tota **f** tremor pertentet equorum 250

Corpora, si tantum notas **g** odor attulit **g** auras ?

Ac neque eos jam fræna virum, nec verbera sæva,

Non scopuli, rupesque cavæ, atque objecta retardant

Flumina, correptosque unda torquentia montes.

Ipse ruit dentesque **h** Sabellicus **i** exacuit sus,

Et pede profubigit terram, fricat arbore costas,

Atque hinc atque illinc humeros ad vulnera **k** du-
rat.

Quid **l** juvenis, magnum cui versat in ossibus ignem

Durus amor ? nempe abruptis turbata procellis

Cæca nocte natat ferus **m** freta : quem super ingens 260

o Porta tonat cœli, & scopulis illisa reclamant

Æquora, nec miseri possunt revocare parentes,

Nec moritura super crudeli funere **p** virgo.

Quid Lynces Bacchi **q** variæ, & genus acre luporum,

Atque canum ? quid quæ **r** imbelles dant prælia cer-
vi ?

Scilicet ante omnes **f** furor est insignis equarum : 265

Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore **t** Glauci

Potniades malis membra absumpsere quadrigæ.

error ille. **f** Imperus ex titillatione venerea, dum erumpere laborat ; trepi-
dans. **g** Equarum. Nota est historia equi Darii. **h** Synecdochice. Aper qui-
libet. **i** Inter se atterendo, non ad saxa aut arbores ut alii volunt. **k** Loricat
se luto, induratque ad prælium. Arist. 6. Hist. Anim. c. 18. Plin. l. 8. c. 52.
l Leander cui non dictus ? cui non notus ? ex Musæo, Ovidio. **m** Hell- spon-
tam. **o** Qua fulmen e nube dirupta oblique exit. vel respectu ad Cœli tem-
pla & regiam. Homer. 8. Iliad. **p** *Ἀυτόματα ἢ πύλας μύκον οὐρανοῦ.* **q** Hero.
r Maculosa, virgata, quæ Bacchi currum trahere finguntur **r** *Si conjugio i-*
tere suo, possunt timidi prælia cervi. &c. Sen. Hipp. **s** Quid furiet matres
equarum & causam *ἰσπορῶνας* reddit Arist. lib. 4. de generatione Animal.
t **t** Glaucus filius Sisyphi sprevit sacra Veneris : irata Dea equas ipsius sti-
mulis suis furia vit, ita ut Glaucum discerperent juxta Potniam urbem non pro-
cul a Dirce, Pausan, in prior. Eliasis.

D

Illas

« Trans montes & flumina. Ascanius fl. Myiæ. Strabo 14. l. x Equæ libidinis furis extimulantur circa vernum Equinoctium. Colum. 6. l. 27. c. y Sedandæ æstuantis libidinis desiderio, ascendunt in montes, converfæ ad Zephyrum, illius excipiunt auras, hinc concipiunt: foetum quidem abortivum, qui distillat ab inguine, virofosus, diciturque Hippomanes. De alio Hippomane, *caruncula nascentis equi de fronte revulsa*, intr. lib. 4. Æneid. vid. Arist. Hist. Anim. 6. l. 18. c. Columell. 6. l. 27. c.

Illas ducit amor « trans Gargara, transque sonantem

« Ascanium: superant montes, & flumina tranant: Continuoque avidis ubi subdita flamma medullis, 271

(x Vere magis: quia vere redit calor ossibus) illæ y Ore, omnes versæ in Zephyrum stant rupibus altis,

Exceptantque leves auras: & sæpe sine ullis Conjugiis vento gravidæ (mirabile dictu) 275

Saxa per & scopulos & depressas convalles Diffugiunt, non, Eure, tuos, neque Solis ad ortus:

In Boream, Caurumque, aut unde nigerrimus Auster Nascitur, & pluvio contristat frigore cælum. 279

Hinc demum Hippomanes vero quod nomine dicunt Pastores: lentum distillat ab inguine virus:

Hippomanes, quod sæpe x malæ legere novercæ, Miscueruntque herbas, & non innoxia verba,

^a Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus, Singula dum capti circumvectamur amore. 285

Hoc satis armentis: superat pars altera curæ, Lanigeros agitare greges hirtasque capellas.

Hic ^b labor; hinc laudem fortes sperate coloni.

^c Nec sum animi dubius, verbis ea vincere magnum Quam sit, & angustis hinc addere rebus honorem:

^d Sed me Parnassi ^e deserta per ardua dulcis 291

Raptat amor: ^e juvat ire jugis, qua nulla priorem Castaliam ^f molli divertitur orbita clivo.

Nunc veneranda Pales, magno nunc ore sonandum. Incipiens ^g stabulis edico in mollibus* herbam 295

Carpere oves, dum mox frondosa reducitur æstas:

Et multa duram stipula, filicumque maniplis

Sternere subter humum: glacies ne frigida lædat

^h Molle pecus, febremque ferat, turpesque podagras.

« Ardentes amore privignorum, ut Phædra, & aliæ veneficæ, supra 2. Georg. ^a Castigat studium suum singulis nimis immoratum; transitque ad curam ovium & caprarum, quæ est tertia libri huius pars. ^b Labor vester, in tuendis minoribus animalibus, vel labor meus in ornanda re tam humili; unde & laus major, ut l. 4. Georg. *In tenui labor, at tenuis non gloria.* ^c Componere cum Lucretio quem imitatur. *Nec me animi fallit, quam sint obscura: sed acri Percussit thyrso caudis spes magnas, &c. l. 1. d* Me vero primum dulces ante omnia Musæ, Quarum sacra fero, ingenti percussus amore, &c. supr. 2. Georg. ^e *Avia Piericum per agro loca, nullius ante Trita solo, &c. Lucret. l. 1. & 4. f* Facili ascensu. Est enim fons Castalius ad ima Parnassi montis in Phocide. ^g Non educendæ oves partum per hyemem; sed continendæ domi ad usque ver frondosum in stabulis mollibus, stipula & filice stratis. Varr. l. 2. c. 2. * Foenum, frondem populeam, ulmeam, folia ficulnea, paleam, furfur. Varro. 2. l. 2. c. Cato. 5. c. ^h Ex omnibus animalibus vestitissimum, frigoris tamen impatientissimum, nec minus æstivi vaporis, Colum. l. 7. c. 3.

Post hinc digressus, jubeo frondentia capris
 i Arbuta sufficere, & fluvios præbere recentes,
 Et stabula k à ventis hyberno opponere Soli
 Ad medium conversa diem, cum frigidus olim
 Jam cadit, l extremoque irroret Aquarius anno,
 m Hæc quoque non cura nobis levior tuenda:
 Nec minor usus erit, quamvis n Milesia magno
 Vellera o mutantur p Tyrios incocta rubores.
 Densior q hinc, soboles: hinc largi copia lactis.
 Quam magis ex hausto spumaverit r ubere mulctra,
 Læta magis pressis manabunt flumina mammis.
 Nec minus interea barbas, s incanaque menta
 t Cinyphii tondent hirci, u setasque comantes
 x Usus in castrorum, & miseris velamina nautis.
 Pascuntur vero sylvas, & summa y Lycæi,
 Horrentesque rubos, & amantes ardua dumos.
 Atque ipsæ z memores redeunt in recta: suosque
 Ducunt, & gravido superant vix ubere limen.
 a Ergo omni studio glaciem, ventosque nivales,
 Quo minus est illis curæ mortalis egestas,
 Avertes: victumque ferēs, & b virgea lætus
 Pabula: nec tota claudes fœnilia bruma.
 At vero, c Zephyris cum læta vocantibus æstas;
 In saltus utrumque gregem, atque in pascua mit-
 tes:
 d Luciferi primo cum sidere frigida rura
 Carpatum: dum mane novum, dum gramina ca-
 nent;
 Et ros in tenera pecori gratissimus herba est.
 Inde, ubi quarta sitim cœli collegerit hora;
 Et cantu querulæ e rumpent arbuta cicadæ:
 Ad puteos, aut alta greges ad stagna jubeto
 f Currentem ilignis porare canalibus undam:

300

305

310

315

320

324

330

i Cacumina
 arbuti &
 lentisci,
 nec non re-
 centem in-
 dies aquari.
 k Ita ad
 Meridiem
 sita ut spe-
 ctent tamen
 Orientem.
 l Ubi in ver-
 sum contri-
 stat Aqua-
 rius annum.
 m. Janua-
 rio.
 n Caprilis
 æque ac o-
 villa curan-
 da erunt.
 o Milesia
 urbs Joniæ,
 principe
 lana nobi-
 lis.

o Permuta-
 tione merc-
 cium, com-
 mercio.

p Tyria in-
 cocta pur-
 pura.

q A capris.
 r Al. ubera.

Quæ quo
 magis, pres-
 sa & emul-
 sa, eo mag-
 is lacte
 manant.

s Valde ca-
 na, ut 6.

Æneid. sub fine, de Numa. t Cinyphis fl. Africæ, ubi insignes hirci. Synecdo-
 che pro genere, Cinyphii pastores tondent menta & barbas hircis. vel Pastores
 tondent barbas Cinyphii hirci. i. e. hircorum. tondent pro tondentur poni vult
 interpretum vulgus. u Pilos, villos. x Varro l. 2. Rust. c. 11. Capra pilos
 ministrat ad usum nauticum, & ad bellica tormenta. Non tamen in munimen
 castrorum, ne noceant tormenta bellica, ut volunt quidam. potius in usum
 ciliciorum & gausapinorum fagorum in funes navium & tormentorum belli-
 corum. y Montium, uti Lycæus mons est Arcadiæ. Synec. speciei. z Ne-
 mine reducens domum redeunt tempestive, hædosque una ducunt, cum oves
 stultum pecus & obliviosum custode indigeant. a Quo minus sibi consulere
 inique curam gerere valent, ut parent, quæ mortalis egestas desiderat, eo
 magis tu prospice necessaria quæ defendant eas alantque. b Arbutea, quercia,
 fœnilia, indulta large & libere per totam hiemem. c Ubi novam æstatem h. e.
 ver evocarint Zephyri. d Primo mane. e Παῖδες ὑπερβολικόν, ut, rumpit
 dicitur columna, & fregit subsellia versa. f Sale, ut docet Columella, l. 7. c. 3.
 velut ad pabuli condimentum canalibus ligneis imposito.

g Sacra Jovi
quercus.

h Roriflua,
demittens
vaporem
humidum
qui non al-
rum subve-
ctus fuerat.

i vesperti,
die incli-
nante, ubi
litora reso-
nant cantu
halcyo-
num, dum
cardue-
lium.

k Alia Afris
pastoribus
pecora pas-
cendi ratio,
ut qui-
bus loca
subinde
mutantibus

Nulla do-
mibus, plau-
stris habi-
tanti, migrare
per arva
Mos, atque
errantes cir-
cumvectare
penates.

l Adversus
populabun-
dos prædo-
nes.

m Laco-
nem, Spar-
tanum.

Amyclæ,
urbs Laco-
niæ.

n Synecdo-
chice. Cre-

res sagittis nobiles. o Iniquo & gravi. Ex Rom. enim disciplina, milites in expeditionibus bajulabant cibaria, annonam quandoque menstruam, & si quid opus esset ad munienda castra, supra gladium, scutum, galeam & arma cetera. p Obvius. Alii leg. hostem. q Antequam expectetur. Ovid. 8. Metam. Ante expectatum portus tenuere petros. r Alia & longe diversa pascendi ratio Scythiis & qui armenta per totum annum in stabulis clausa continent. s Palus Mæotis. t Danubius. u Qua Rhodope porrecta ad Septentrionem Hæmo, a quo antea divulgus erat, conjungitur. Thraciam Rhodopen habet angulus unus & Hæmum. Ovid. 6. Metam. x A repercussu radiorum Solis occidentis. y Ister, fluminaque alia, ut & mare, durantur glacie. Quaque rates iterant, pedibus nunc iuvr, Perque novos pontes Ducunt Sarmatici barbara plaustra boves. z Rotas ferro armatas. a Erææ hydræ frigore rumpuntur.

Æstibus at mediis umbrosam exquirere vallem,
Sicubi magna g Jovis antiquo robore quercus
Ingentes tendat ramos, aut sicubi nigrum
Illicibus crebris sacra nemus accubet umbra
Tum tenues dare rursus aquas, & pascere rursus 335
Solis ad occasum; cum frigidus æra vesper
Temperat, & saltus reficit jam h roscida Luna:
i Littoraque halcyonem resonant, & achantida du-
mi.

k Quid tibi pastores Libyæ: quid pascua versu
Prosequar, & raris habitata mapalia tectis? 340
Sæpe diem, noctemque, & totum ex ordine men-
sem

Pascitur, idque pecus longa in deserta sine ullis
Hospitiis: tantum campi jacet, omnia secum
Armentarius Afer agit, tectumque, laremque,
l Armaque m Amyclæumque canem, n Cressamque
pharetram. 345

Non secus ac patriis acer Romanus in armis
o Injusto sub fasce viam cum carpit, & p hosti
q Ante expectatum positus stat in agmine castris.
r At non, quas Scythiæ gentes, s Mæoticaque unda,
Turbidus & torquens flaventes t Ister arenas: 350

u Quaque redit medium Rhodope porrecta sub axem,
Illic clausa tenent stabulis armenta, neque ullæ
Aut herbæ campo apparent, aut arbore frondes:
Sed jacet aggeribus niveis informis, & alto
Terra gelu latè, septemque assurgit in ulnas, 355
Semper hyems, semper spirantes frigora Cauri.

Tum sol pallentes haud unquam discutit umbras:
Nec cum investus equis altum petit æthera, nec cum
Præcipitem Oceani x rubro lavit æquore currum.
y Concresecunt subitæ currenti in flumine crustæ. 360

Undaque jam tergo z ferratos sustinet z orbis,
Puppibus illa prius patulis, nunc hospita plaustris:
a Eræque dissiliunt vulgo, vestesque rigescunt

Indutæ, *b* cæduntque securibus humida vina:
 Et totæ solidam in glaciem *c* vertere lacunæ: 365
 Stiriæque impexis induruit horrida barbis.
 Interea toto non secius aëre ningit.
 Intereunt pecudes: stant circumfusa pruinis
 Corpora magna boum: confertoque agmine cervi
 Torpent *d* mole nova, & summis vix cornibus ex-
 tant.
 Hos non immixtis canibus, non cassibus ullis, 371
 Puniceæve agitant pavidos *e* formidine pennæ:
f Sed frustra oppositum trudentes pectore montem,
 Cominus obtruncant ferro, graviterque *g* rudentes
 Cædunt, & magno læti clamore reportant. 375
h Ipsi in defossis specubus, secura sub alta
 Ocia agunt terra, congestaque robora, tutasque
 Advolvere focis ulmos, ignique dedere.
 Hic noctem ludo ducunt, & *i* pocula læti
k Fermento, atque acidis imitantur vitea sorbis. 380
l Talis Hyperboreo septem subjecta trioni
 Gens effrana virum Rhipæo tunditur Euro:
 Et *m* pecudum fulvis velantur corpora *n* feris.
o Si tibi lanicium curæ, primum aspera sylvæ,
p Lappæque, tribulique absint: fuge pabula læta.
 Continuoque greges villis lege mollibus albos. 386
p Illum autem (quamvis aries sit candidus ipse)
 Nigra subest udo tantum cui lingua palato,
 Rejice, ne maculis infuscet vellera pullis
 Nascentum: plenoque alium circumspice campo,
 Munere sic niveo lanæ (si credere dignum est) 391
q Pan deus Arcadiæ captam te, Luna fefellit,
 In nemora alta vocant: nec tu aspernata vocan-
 tem.
 At cui lactis amor, cytisum, lotosque frequentes,
 Ipse manu, *r* falsasque ferat præsepibus herbas. 395

b Nudaque consistunt formam servantia restæ vina, nec hausta meri, sed data frustra bibunt. Ovid. Trist. 3. l. & Pont. lib. 2. & vide Brodæi Miscel. 5. l. 21. c. Humida itaque hic non est ociosum epitheton, ut censuit Quintilian. l. 8. c. 6. *c* Se i. e. versæ sunt. *d* Nivium. *e* Linea plurimis versicoloribus, iisdemque ustulatis, intertextæ, quæ visu & odore terrosos cervos in veras plagas obstantes impellat. *f* Sed frustra conatos cervos nivium montem oppositum trudere venatores ipsi cominus conficiunt. *g* Catachrestice translaturum, ab asinis. *h* Sarmatæ ob sævitiam hiemis specus aut suffossa habitant, totum braccati corpus, & nisi qua vident, etiam ora vestiti. Mela l. 2. c. 1. *i* Ex hordeo aut frumento in quandam similitudinem vini corrupto potum conficiunt. Tacit. de Germanis. De Zitho & Cervisia lege Hadr. Junii c. 12. l. 2. Animadv. *k* Potum ex hordeo fermentant, sorbisque condiunt, ut vinum sapiat. *l* Atque hæc est vitæ ratio genti esseræ quæ habitat terras subditas Septentrionali axi, vapulatque Euro a Rhipæis montibus, si qui sunt, stante. *m* Rhœnomibus, & inversis pecudum ferarumque pellibus. *n* Quarta libri pars. *o* Quæ omnia lanam hamis velut inuncatam vellitant. *p* Quin & aries ipse rejiciendus ab admittura, cujus sub lingua vena sit nigra, namque concolores erunt agni. Varro 2. l. 2. c. Calum. *q* Adferit hanc fabulam Pani, abdicatam Endymioni, ex Nicandro Macrobius l. 5. Sat. c. 22. ut qui menses a Luna collegerit, uti Endymion periodos. *r* Vide Plutarchum in Naturalibus Quæst. Cur pastores pecori salein porrigant?

Hinc & amant fluuios magis, & magis ubera tendunt :

Et falis occultum referunt in lacte saporem.

Multi jam excretos prohibent à matribus hœdos,

Primaque *f* ferratis præfigunt ora capistris.

Quod surgente die mulsero, horisque diurnis, 400

Nocte *i* premunt : quod jam tenebris & sole cadente,

Sub lucem exportant *u* calathis (adit oppida pastor)

Aut parco sale contingunt, *x* hyemique reponunt.

Nec tibi cura canum fuerit postrema : sed una

Veloces *y* Spartæ catulos, acremque Molossium 405

Pasce fero pingui. nunquam custodibus illis

Nocturnum stabulis furem, incurfusque luporum,

Aut impacatos à tergo horrebis *z* Iberos.

Sæpe etiam cursu timidus agitabis *a* onagros :

Et canibus leporem, canibus venabere damas ; 410

Sæpe *b* volutabris pulsos sylvestribus apros

Latratu *c* turbabis agens : montesque per altos

Ingentem clamore premes ad retia cervum.

Disce & odoratam stabulis accendere *d* cedrum,

d Galbanoque agitare graves nidore chelidros, 415

Sæpe sub immotis præsepibus aut mala tactu

Vipera delituit, cœlumque exterrita fugit :

Aut tecto assuetus coluber succedere, & umbræ,

Pestis acerba boum, pecorique aspergere virus,

Fovit humum. cape saxa manu, cape *e* robora pastor :

Tollentemque minas, & sibila colla tumentem 421

Dejice : jamque fuga timidum caput abdidit altè,

Cum medii nexus, extremaque *f* agmina caudæ

Solvuntur, tardosque trahit sinus ultimus orbes.

Est etiam ille malus Calabris in saltibus *g* anguis,

Squamea convolvens sublato pectore terga, 426

Atque notis longam maculosus grandibus alvum :

Qui, dum amnes ulli rumpuntur fontibus, & dum

Vere madent udo terræ ac pluvialibus Austris, 429

Stagna colit : ripisque habitans hic piscibus atram

h Improbis ingluviem, ranisque *i* loquacibus explet.

Postquam exusta palus, terræque ardore dehiscunt.

Exilit in siccum ; & flammantia lumina torquens

Sævit agris, asperque siti, atque *k* exterritus æstu.

f Quæ claviculis in-
verfis ar-
mata pun-
gant ma-
trem ne ad-
mittat hæ-
dum.

y In caseum
cogunt.

z Lactis
metas, la-
cticinia ve-
nalia in ca-
lathis fe-
runt ad op-
pida.

a In hie-
mem.

b Laudan-
tur passim
Lacones &
Epirotici
canes. Hic
ad custo-
diam & ve-
nationem.

c Hispanos,
bellicosos,
adeoque
prædones &
abigeos.

d Sylvestres
asinos, quo-
rum pulli,
lalifiones,
in deliciis.
Mart. 13.
lib. 94. E-
pigr.

e E voluta-
bris cœni-
quibus gau-
det amica
luto fus.
f Urgebis.
vox venati-
ca.

g Cujus suf-
fitu & odo-
re, arcean-
tur chely-
dri, Vipera

latitantes, & colubri lactis sina aut vini dolia frequentantes. *e* Sudem, *f* Or-
bes, nexus. *g* Cherfydrus, aquas & terras infestans. Natrix. *h* Audax & vo-
rax. *i* Coaxantibus. *k* Al. exercitus.

l Ne mihi tum molles sub dio carpere somnos , 435
 Neu dorso nemoris libeat jacuisse per herbas ,
 m Cum, positis novus exuviis, nitidusque juvena
 Volvitur, aut catulos testis, aut ova relinquens ,
 Arduus ad solem, & linguis micat ore trifulcis.
 n Morborum quoque te o causas, & signa doce-
 bo.

Turpis oves tentat scabies , 1 ubi frigidus imber 441
 Altius ad vivum perfedit, & 2 horrida cano
 Bruma gelu: vel 3 cum tonsis illotus adhæsit
 Sudor, & 4 hirsuti secuerunt corpora vepres.

p Dulcibus idcirco pluviis pecus omne q magistri 445
 Perfundunt: udisque aries in gurgite villis
 Mersatur, missusque secundo defluit amni.

Aut tonsum tristi contingunt corpus r amurca ,
 Et spumas miscent argenti; s vivaque sulphura ,
 t Idæasque pices, & pingues unguine ceras , 450
 n Scillamque x helleborosque graves, nigrumque bi-
 tumen.

y Non tamen ulla magis præsens fortuna laborum
 est ,

Quam si quis ferro potuit rescindere summum
 Ulceris os. alitur vitium, vivitque tegendo. 454

Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
 Abnegat, & meliora deos sedet a omnia poscens.

Quinetiam ima dolor balantum lapsus ad ossa
 b Cum furit, atque artus depascitur arida febris ;

Profuit incensos æstus avertere, & inter
 Ima ferire pedis salientem sanguine venam : 460

c Bisaltæ quo more solent, acerque d Gelonus ,
 Cum fugit in Rhodopen, atque in deserta Getarum ,

Et lac concretum cum sanguine potat equino.

e Quum 1 procul aut molli succedere sæpius umbræ
 Videris , 2 aut summas carpentem ignavius her-
 bas , 465

3 Extremamque sequi, 4 aut medio procumbere
 campo

Pascentem, 5 & feræ solam decedere nocti ;

cuius aut præsentius aliud remedium, quam exulceratæ partis rescissio: *Ulcus enim vivescet & inveterascet alendo.* Lucret. 4. x Et ipse otiosus desidens neque manum admovens remedium cœlitus ignavis precibus exposcit, expectatque. Frustra enim si te ignaviæ tradideris, votis muliebribus auxilia Deorum implores. Salust. a Canterus legi vult, omnia. b Ad febrim ovium mittatur sanguis e vena in talo aut inter ungulas. c Accolæ Ponti Euxini. Val. Flacc. d Geloni, Sarmatæ, Getæ pop. Scythiæ prædabundi, in itinere aut fuga, deprehensi fame aut siti, sanguinem e cruribus equinis emissam equarum lacte mistam (sunt enim ὀπιημολγοί) bibunt. e Signa pecudis febricitantis quinque, 1, 2, 3, 4, 5.

l Neque enim sine periculo dormitur sub dio, grassante hoc chersyandro & sævientem.

m De Pyrrho eadem. 2. l. Æneid. Lucret. 4. l. Cum lubrica serpens

Exiit in spinis vestem, i. e. leberidem.

n Quarta Libri pars, de morbis

peccorum. o Quatuor.

1, 2, 3, 4. p Remedia morbi, & scabiei docet.

q Pastores. r Fœcibus olei.

s Ad flammam verus, alii legunt, ac sulfura vident.

t Ida mons Phrygiæ pinubus nobilis, e quibus fluit

pix liquida, tarre, & resina.

u Cepam marinam. x Album & nigrum veratrum.

y Non tamen effica-

f Interfice, ne latius grassetur morbus.
 g Greges in æstivis.
 Meronym. loci. æstate autem potissimum febre corripiuntur oves.
 h Agnos simul & oves.
 i Nobilitate olim ovibus regiones Alpinae, Noricae, & Venetae, qua Japis ex Ætolia ducta colonia juxta fl. Timavum confedit, etiamnum hodie a tanto temporum intervallo, gregibus peste extinctis, defertæ jacent.
 k Mentione facta luis Venetae sumit occasionem poeta describendæ pestis. cujus primas

duxit lineas Iliad. α. Homerus. a quo ceu fonte perenni fluxit pestilentia descriptione ad reliquos: Thucydidem 2. l. Lucretium lib. 6. Ovid. Met. lib. 7. Senec. Oedip. 1. act. Lucan. 6. l. ad quos vide quæ nos de causis & symptomatis pestis. Sil. Ital. l. 17. l. Corrupto aere. m Humor corruptus, cacochymia. n Grassata lues invasit 1 Hostias, 2 Vitulos, 3 Canes, 4 Suæ, 5 Equos, 6 Boves, 7 Feras, 8 Pisces, 9 Serpentes, 10 Aves. o Hostia coronabantur infulis, quæ fasciæ erant instar diadematum, a quibus utrinque dependebant vittæ. p Popas. q Quam ipsa peste caderet. r Extrispex, cujus erat consultis extris futura prædicere, nihil hic prælagire potest corruptis tabo extris. s Sagacibus se. & odoris prima infectio. vide quæ ad Sen. Oedip. t Quæ propria canum, ut * — Tussis & angina suum. u Pabuli. ut Eclog. 8. Immemor barbarum non victoria, ut nimis subtiliter Jacob. Bonon. 3. Syllog.

f Continuo ferro culpam compeſce, prius quam
 Diraper incautum ſerpant contagia vulgus. 469
 Non tam creber, agens hyemem ruit æquore turbo,
 Quam multæ pecudum peſtes, nec ſingula morbi
 Corpora corripiunt: ſed tota g æſtiva repente,
 h Spemque gregemque ſimul, cunctamque ab ori-
 gine gentem.
 Tum ſciat ærias i Alpes, & Norica ſiquis
 Caſtella in tumulis, & Japidis arva Timavi, 475
 Nunc quoque poſt tanto videat, deſertaque regna
 Paſtorum, & longe ſaltus lateque vacantes.
 k Hic quondam morbo cœli miſeranda coorta eſt
 Tempeſtas, totoque autumnu incanduit æſtu:
 Et genus omne neci pecudum dedit, omne fera-
 rum:
 Corruptique lacus, infeſcit pabula tabo. 481
 Nec via mortis erat ſimplex: ſed ubi ignea venis
 Omnibus acta ſitis, miſeros abduxerat artus,
 Rurſus abundabat fluidus m liquor, omniaque in ſe
 Oſſa minutatim morbo callapſa trahēbat. 485
 n Sæpe in honore deum medio ſtans i hoſtia ad aram,
 Lanea dum nivea circundatur o infula vitta,
 Inter cunctantes cecidit moribunda p miniſtros:
 Aut ſi quam ferro maſtaverat q ante ſacerdos,
 Inde neque impoſitis ardent altaria fibris, 490
 Nec reſponſa poteſt conſultus reddere r vates:
 Ac vix ſuppoſiti tinguntur ſanguine cultri;
 Summaque jejuna ſanie infulſcatur arena.
 2 Hinc lætis vituli vulgo moriuntur in herbis,
 Et dulces animas plena ad præſepia reddunt. 495
 3 Hinc ſ canibus blandis t rabies venit, & 4 quatit
 ægros
 * Tu ſſis anhela ſues, ac faucibus angit obefis.
 Labitur infelix ſtudiorum, atque immemor u her-
 bæ

s Victor equus: fontesque x avertitur, & pede ter-
 ram
 ∴ Crebra ferit: demissæ aures; incertus ibidem 500
 Sudor, & ille quidem moriturus frigidus: aret
 Pellis, & ad tactum tractanti dura resistit.
 Hæc ante exitium primis dant signa diebus.
 Sin in processu cœpit y crudescere morbus, 504
 Tum vero ardentes oculi, atque attractus ab alto
 Spiritus, interdum gemitu gravis: imaque longo
 Illa singultu tendunt: it naribus ater
 Sanguis, & z obfessas fauces premit aspera lingua:
 Profuit inserto a latices infundere b cornu
 Lenæos: ea visa salus morientibus una. 510
 Mox erat c hoc ipsum exitio: furiisque refecti
 Ardebant: Ipsique suos jam morte sub ægra
 (d Dii meliora piis, erroremque hostibus illum)
 Discissos nudis laniabant dentibus artus.
 e Ecce autem duro fumans sub vomere taurus 515
 Concidit, & mistum spumis vomit ore cruorem,
 Extremosque ciet gemitus. it tristis arator
 Mœrentem abjungens e fraterna morte juven-
 cum,
 Atque opere in medio defixa relinquit aratra. 519
 f Non umbræ aliorum nemorum, non mollia pos-
 sunt
 Prata movere animum, non qui per saxa volutus
 Purior electro campum petit amnis: at ima
 Solvuntur latera, atque oculos stupor urget inertes:
 Ad terramque fluit devexo pondere cervix.
 g Quid labor? aut benefacta juvant? quid vomere
 terras 525
 Invertisse graves? h atqui non Massica Bacchi
 Munera, non illis epulæ nocuere repostæ.
 Frondibus & victu pascuntur simplicis herbæ:
 Pocula sunt fontes liquidi, atque exercita cursu
 Flumina; nec somnos abrumpit cura salubres. 530
 i Tempore non alio, dicunt, regionibus illis
 Quæsitæ ad sacra boves Junonis & uris
 Imparibus ductos alta ad donaria currus.
 Ergo ægre rastris terram rimantur, & ipsis
 Unguibus infodiunt fruges: montesque per altos 535

x Averfa-
 tur.
 ∴ Hellen.
 at appime,
 corva, fera.
 y Ingrave-
 icere.
 z Interclu-
 sas.
 a Vinum
 autem,
 quod in
 mali hujus
 remedium
 a. hiberi so-
 litum est
 ia tantum
 non pro-
 fuit; ut
 etiam ob-
 fuerit in
 furiam actis
 equis, ut
 ipsi se suis
 dentibus
 laniarent.
 b Infundi-
 bulo.
 c Vinum.
 d Mittanti
 Abominati-
 di formula.
 e Confortis,
 jugalis tau-
 ri interitu.
 f Nulla ju-
 vant reme-
 dia, nus-
 quam pater
 suffugium;
 levamen
 nullum.
 g Neque his
 operæ in
 terra colen-
 da impense
 gratia ulla
 aut respec-
 tus.
 h Atqui non
 a temulen-
 tia aut cra-
 pula ex vi-
 no & epulis
 hic morbus

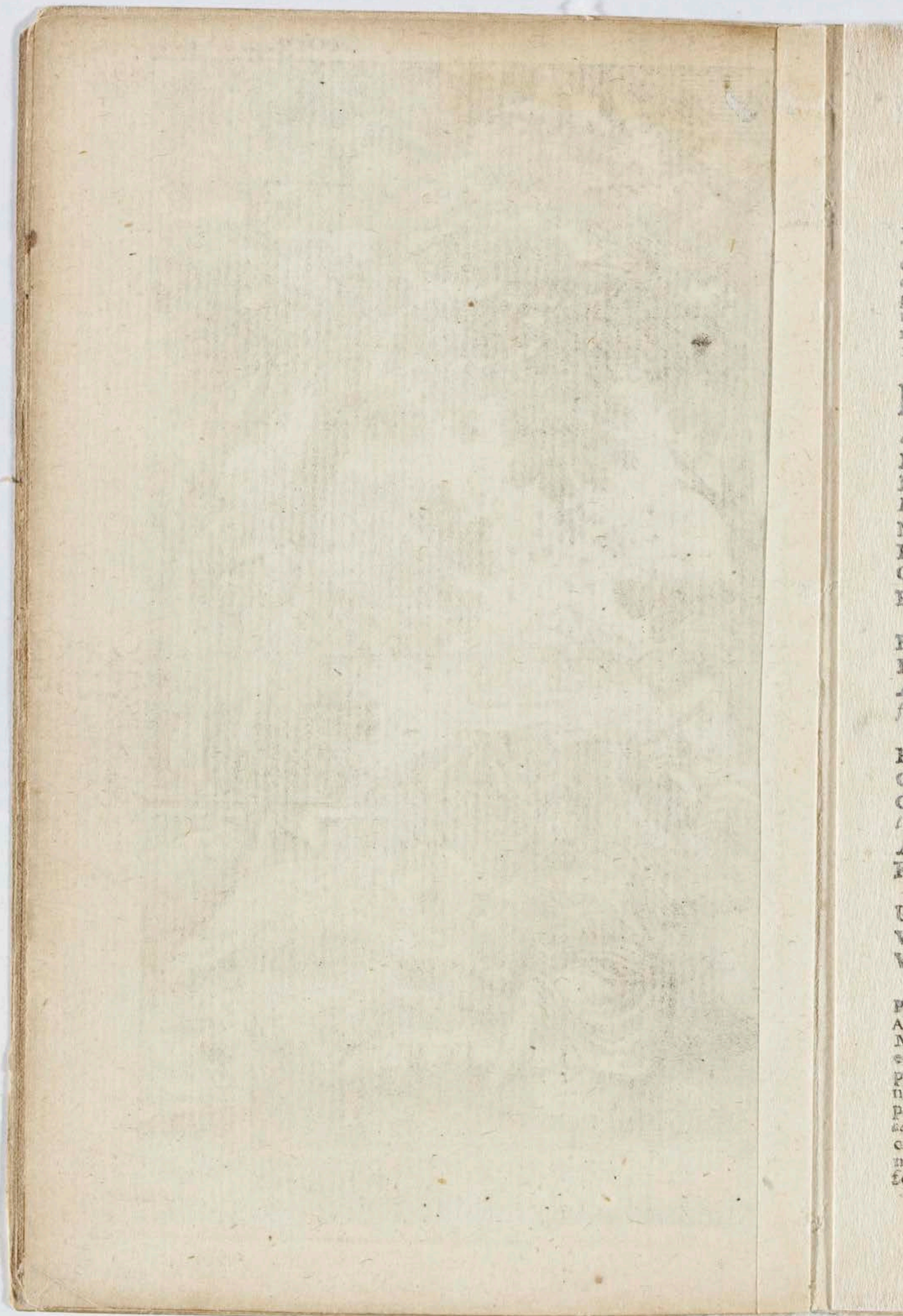
tauris, quibus simplex victus herbæ & potus fluentis aquæ; nedum ab in-
 somni cura. i Jam quidem, sicubi alias, necesse erat, in locum taurorum qui
 interierant, jungere uros qui ad Junonis templum ferrent sacra. Allusum vo-
 lunt ad Argivam sacerdotem; quam, desideratis jumentis, filii Cleobis & Bi-
 ron ad sanum sub curru juncti traxerunt, Cic. Tusc. quæst. 4.

k Quin & ipsi homines aratra junctim trahebant. *l* Citarem poetas nostri interpretes & imitatores, sed quia ætate & ingenio inferiores, sat est, supra nominasse, ut qui volent eos conferat. *m* Insidiaturus. *n* Innoxios, ut quos sua etiam cura domat. *o* Piscium. *p* Impulsi provolvit in littus. *q* Horrentibus & asperis ex morbo. *r* Nec ratio remedi communis certa dabatur, &c. *s* Quod tamen unicuique remedium statuit Columella 7. l. 5. c.

s Succumbit medicina malis. Manil. mali moles potentior arte est. *u* Medici optimi, cujusmodi fuerunt *x* Chiron Saturni & Phylliræ, *y* Melampus, filius Amythaonis. *z* Et quis modus? ubi furie ab inferis emissæ, longe lateque luem illam spargant, morbos metumque indies adaugeant. *a* Tisiphone aut ipsa pestis. *b* Tandem inventam altis fossis sepelire animalia peste absumpta; quorum vellera, coria ac viscera nulli erant usui, imo tangentibus exitialia. *c* Purgare. *d* Pustulæ, exanthemata, aut carbunculi. *e* Exerit sacer ignis. Lucret. 6. Insanabilis sacer ignis, quam pustulam vocant pastores, &c. Columella 7. lib. 5. c.

k Contenta cervice trahunt stridentia plaustra.
 7 Non lupus insidias explorat ovilia circum,
 Nec gregibus nocturnus *m* obambulat: acrior illum
 Cura domat. timidi damæ, cervique fugaces
 Nunc interque *n* canes, & circum tecta vagantur.
 8 Jam maris immensi prolem, & genus omne *o* natantum
 541
 Littore in extremo, ceu naufraga corpora, fluctus
p Proluit: insolitæ fugiunt in flumina Phocæ.
 9 Interit & curvis frustra defensa latebris
 Vipera, & attoniti squamis *q* astantibus hydri. 545
 10 Iphis est aer avibus non æquus, & illæ
 Præcipites alta vitam sub nube relinquunt:
r Præterea, *s* nec jam mutari pabula refert:
t Quæ sitæque nocent artes: cessere *u* magistri,
x Phyllyrides Chiron, *y* Amythaoniusque Melampus.
z Sævit & in lucem Stygiis emissa tenebris 551
 Pallida Tisiphone: morbos agit ante metumque,
 Inque dies avidum surgens caput altius effert.
 Balatu pecorum, & crebris mugitibus amnes,
 Arentesque sonant ripæ, collesque supini. 555
 Jamque catervatim *a* dat stragem, atque aggerat ipsis
 In stabulis turpi dilapsa cadavera tabo:
b Donec humo tegere, ac foveis abscondere discunt.
 Nam neque erat coriis usus: nec viscera quisquam
 Aut undis *c* abolere potest, aut vincere flamma,
 Nec tondere quidem morbo illuvieque peresa 561
 Vellera, nec telas possunt attingere putres.
 Verum etiam invisos si quis tentaret amictus,
 Ardentes *d* papulæ, atque immundus olentia sudor
 Membra sequebatur: nec longo deinde moranti 565
 Tempore, contactos artus *e* sacer ignis edebat.

GEORGICORUM LIB. IV.

ARGUMENTUM.

Mellarii sedes ut designanda. Alveorum materies & fabrica. Apum seditiones & pugnae. Breviter de cultura horti, laudata Tarentini cujusdam feni industria. Apum Respublica, foetus, victus; patria, leges, foedera pacis ac belli, laboris & quietis, Providentia. Praesagia tempestatum. Genus, aetas; cultus in Reges, Ingenium, solertia, & quasi rationis scintillae. Mellatio, cujus duo tempora, Ver, & Autumnus, Apum morbi & remedia. Exinctarum restauratio ex putrefacto juvenco, Quae refertur inventa Aristaeo, cujus historiae adjicitur Orphei tabula. Epilogus operis.

Protinus ^a aërii mellis caelestia dona
Exequar. hanc etiam Mecænas aspice ^b partem.

^c Admiranda tibi levium spectacula rerum,
Magnanimosque duces, totiusque ordine gentis
Mores, & studia, & populos, & praelia dicam.

*In tenui labor, at tenuis non gloria: si quem
Numina ^d laeva sinunt, auditque vocatus Apollo.*

Principio sedes apibus ^e statioque petenda,

Quo neque sit ventis aditus (nam pabula venti
Ferre domum prohibent) neque oves, hœdique pe-
tulci

Floribus insultent, aut errans bucula campo

Decutiat rorem, & surgentes atterat herbas.

Absint & picti squallentia terga lacerti

^f Pinguibus à stabulis, ^g Meropesque, aliæque volu-
cres,

Et manibus ^h Progne pectus signata cruentis.

Omnia nam latè vastant, ipsasque volantes

Ore ferunt, ⁱ dulcem ^k nidis immitibus escam.

^l At liquidi fontes, & stagna virentia musco

Adsint, & tenuis fugiens per gramina rivus:

Palmaque ^m vestibulum, aut ingens oleaster obum-
bret:

Ut cum prima novi ⁿ ducent examina reges.

Vere suo, luderque favis emissa ^o juventus,

Vicina invitet decedere ripa calori.

Plin. l. 11. Varr. Re. Rust. 3. l. c. 16. Columel. l. 9. 2. c. Pallad. i. tit. 37. Autor Geoponic. ^d Quamvis Romanis auguria capientibus antica fuerit pars Meridies; atque hinc auspicia ab Oriente laeva, fuerint prospera: hic tamen ex mente Agellii 5. l. 12. c. *Laeva numina* intelligo quæ vim ledendi habent, placandaque ne obsint. ^e Metaph. a castris & navibus. Locus apiario destinatus ^f Ab alvearibus melle factis. ^g Aves apibus inimicæ. Arist. & Plin. paros addunt. ^h Hirundo. Ovid. 6. Met. fab. Philomelæ, *neque adhuc de pectore cedis Excessere nota, signataque sanguine pluma est.* ⁱ Mellificam sc. ^k Pulcræ crudelibus. ^l Noxia prius amoverat, utilia jam adesse monet. ^m Locum fornicatum in quo locantur alvearia. ⁿ Tanquam novam coloniam. ^o Apiculæ, foetus novus.

a Μέλις

τὸ πικρὸν

ἐκ τοῦ αἰ-

φῶ. Arist.

Hist. Anim.

5 l. 5. cap. 22.

& Plin.

l. 11. c. 12.

Venit hoc ex

aere, &

9 maxime

siderum

exortu, &c.

sive ille est,

cali sudor,

sive quadam

siderum sa-

liva, sive

purgantis se

aeris suc-

cus, &c.

15 ^b Agricul-

turæ.

^c Attentio-

nem petit,

dicturus de

admiranda

apum natu-

ra, politia,

20 praeliis, &c.

de quibus

videndi

Aristot. 9. l.

hist. ani-

mal. c. 40.

p Sive stagnabit, sive
 fluet aqua.
 q Aut aquis
 immerferit
 vis venti.
 r Poetica
 casia, vulgo
lavendula.
 f Alvei
 conficiendi
 ratio, &
 materia
 ejus.
 i Suberis.
 u Caloris
 & frigoris,
 ille resol-
 vit, hoc co-
 git.
 x Glutine
 ex fuco
 marino fru-
 ctice.
 y Florum
 lacrimis.
 z Pice lau-
 datissima
 Ida monte
 Phrygiæ.
 a Aristot.
 l. 5. hist.
 An. c. 22.
 Apud The-
 miscyram
 circa Ther-
 mudoon-
 tem am-
 nem, apes
 tam in terra
 quam in al-
 veis faciunt
 favos.
 b Saxis ca-
 vernosis.
 c Alveos.
 d Seu luto
 & fimo bu-
 bulo.
 e Arborem
 mellificis
 gravem.
 Sic in *Cyrneas fugiant examina taxos*. eclog. 9. f Gravis & tetri odoris quæ-
 libet prohibeantur; sicuti cancri nidor cum est ignibus adustus, aut odor
 palustris cœni, nec minus cavæ rupes, aut valles argute, quas Græci *ἄγος*
 vocant, interprete Columella lib. 9. cap. 5. g Ad Antipodas. h Post
 novi veris flores libatos. i Immensa, ineffabili. k Examinis spem pro-
 lemque in favis. l Al. *fiunt*. Metaph. a ferrariis, ut & *excudunt*. m Al-
 vearibus. n Volare. o Examen apum glomeratum ludentium, in formam
 nubis.

Obviaque hospitii teneat frondentibus arbos.
 In medium, p seu stabit iners, seu profluit humor, 25
 Transversas falices, & grandia conjice saxa:
 Pontibus ut crebris possint consistere, & alas
 Pandere ad æstivum solem, si forte morantes
 Sparserit, q aut præceps Neptuno immerferit Eu-
 rus. 30
 Hæc circum r casia virides, & olentia late
 Serpylla, & graviter spirantis copia thymbræ
 Floreat, irriguumque bibant violaria fontem.
 f Ipsa autem seu i corticibus tibi suta cavatis,
 Seu lento fuerint alvearia vimine texta;
 Angustos habeant aditus. nam frigore mella 35
 Cogit hyems, eademque calor liquefacta remittit.
 u Utraque vis apibus pariter metuenda: neque illa
 Nequicquam in tectis certatim tenuia cera
 Spiramenta linunt, x fucoque & y floribus oras 39
 Explant, collectumque hæc ipsa ad munera gluten,
 Et visco, & Phrygia servant z pice lentius & Idæ.
 Sæpe etiam a effolis (si vera est fama) latebris,
 Sub terra fodere larem: penitusque repertæ
 b Pumicibusque cavis, exesæque arboris antro:
 Tu tamen & levi rimosa c cubilia d limo 45
 Unge, fovens circum, & raras superinjice frondes.
 Neu propius tectis e taxum sine, f neve rubentes
 Ure foco caneros, altæ neu crede paludi:
 Aut ubi odor cœni gravis, aut ubi concava pulsu
 Saxa sonant, vocisque offensa resultat imago. 50
 Quod superest, ubi pulsam hyemem sol aureus egit
 g Sub terras, cœlumque æstiva luce recludit:
 Illæ continuo saltus, sylvasque peragrant,
 Purpureosque metunt flores, & flumina libant
 Summa leves: h hinc i nescio qua dulcedine lætæ 55
 k Progeniem, nidosque fovent: hinc arte recen-
 tes
 Excudunt ceras, & mella tenacia l fingunt.
 Hinc, ubi jam emissum m caveis ad sidera cœli
 n Nare per æstatem liquidam suspexeris agmen
 Obscuramque trahi vento mirabere o nubem, 60

Contemplator : aquas dulces, & frondea temper
 Tecta perunt. huc tu iustos asperge *q* sapores,
 Trita Meliphylla, & Cerinthæ *r* ignobile gramen;
f Tinnitusque cie, & *t* Matris quate cymbala cir-
 cum.

Ipsæ confident medicatis sedibus, ipsæ,
 Intima more suo sese in *u* cunabula condent.

Sin autem ad pugnam exierint (*x* nam sæpe duo-
 bus

Regibus incessit magno discordia motu)
 Continuoque animos vulgi, & trepidantia bello
 Corda licet *y* longe præsciscere, namque morantes *70*
 Martius ille æris rauci canor increpat, & vox
 Auditur fractos sonitus imitata tubarum.

Tum *x* trepidæ inter se coeunt, pennisque coruscant:
 Spiculaque exacuunt rostris, aptantque lacertos:

Et circa regem, atque ipsa ad *a* prætoria densæ *75*
 Miscentur, magnisque vocant clamoribus hostem.

Ergo ubi *b* ver noctæ *b* sudum, camposque paten-
 tes,

Erumpunt portis; concurritur; æthere in alto
 Fit sonitus; magnum mistæ glomerantur in orbem,

Q Præcipitesque cadunt: non densior aëre gran-
 do,

Nec de concussa tantum pluit ilice glandis. *81*

c Ipsi per medias acies, insignibus alis,
 Ingentes animos angusto in pectore versant:

Usque adeo obnixi non cedere, dum gravis aut hos,
 Aut hos versa fuga victor dare terga coëgit. *85*

d Hi motus animorum, atque hæc certamina tanta,
 Pulveris exigui jactu compressa quiescent.

Verum, ubi ductores acie revocaveris ambos,
 Deterior qui visus, eum, ne *e* prodigus obsit,

Dede neci: melior vacua sine regnet in aula:
f Alter erit maculis auro *g* squallentibus ardens: *90*

(Nam duo sunt genera) hic melior, insignis & ore,
 Et rutilis clarus squamis: *h* ille horridus alter

modum classicorum resonantibus. *x* Tumultuantes arma parant, seque ad
 pugnam expediunt. *a* Tabernacula Imperatoris utriusque, allusam ad castra
 Rom. *b* Diem ferenum & aerem purum. *c* Reg. *s.* *d* Unius inter se
 dissidentis, vel duorum examinum discordantium pugna facile compefcitur
 pulveris jactu, fumo, multo, passove sparso, &c. Columell. 9. lib. 9. *e*
e Mella abfumens. *f* Melior. *g* Fulgentibus ad speciem squamarum,
 vide Agell. lib. 2. cap. 6. *h* Deterior ille, μέλας & πλατυράσως. Arist. 9. l.
 Hist. Anim. 40. c.

p Observa
 eas.
q Succos
 florum api-
 bus grato-
 rum.
r Ubique
 obvium.
f Æris cu-
 jus delecta-
 tione captæ
 vel metu
 territæ se
 in alveos
 condunt.
t Cybeles,
 Matris
 Deum; cu-
 jus in sacris
 Galli pul-
 sant cym-
 bala &
 tympana.
u Alvearia.
x Sæpe
 enim intra
 idem alvea-
 rium (quan-
 doque & e
 diversis)
 oritur sedi-
 rio, disce-
 diturque
 in partes
 duorum
 regum de
 imperio
 contendenti-
 um. Arist.
 9. l. Hist.
 40. cap.
y Triduo
 ante eru-
 ptionem
 mellarius
 præscisce-
 re poterit
 ex vesper-
 tinis apum
 bombis ad

i Deterioris notæ apes sunt pulveri
l Ex hac sobole.
m Stato anni tempore, vel Cœli temperie.
n Pura, & quæ admisceas austero vino ad mitigandam asperitatem.
Tam bene Theseis Masfica vina favis. Mar-
 tial. 4. l. 13. ep.
q Per ludum & ocium glomerata, gyros & choreas ducentia.
p Non opere, ut prius ferventia.
q Regius domi manentibus.
r Subvolare ludibunde.
s Aut in bellum prodire.
 Metaph. a militari disciplina. *t* Deus inde ego futurum, aviumque maxima formido. Hor. 1. l. fat. 8. *u* Nati in urbe Lampaco prope Hellepontum. *x* Metaph. a nautis qui portum fabricuri vela colligunt. *y* Oppidi maritimi Lucania, bis in anno rosas ferentis. *z* Fluviorum vel hororum pulvini & areæ. *a* Sero comas spargentem florentemque. Hellenismus. ut, *Torra iuentem. Acerba fremens. Mala gemens*, &c. *b* Tarenti, conditi a colonia Lacedæmonia, duce Phalante, Oebalus autem rex fuit Laconia, unde Lacones Oebali dicti. *c* Altus, Al. piger lente fluens.

Desidia, latamque trahens inglorius alvum.
 Ut binæ regum facies, ita corpora gentis;
 Namque aliæ *i* turpes horrent, ceu pulvere ab al- 95
 to

Cum venit, & terram succo spuit ore viator
 Aridus: *k* elucent aliæ, & fulgore coruscant,
 Ardentes auro, & paribus lita corpora guttis:
l Hæc potior soboles: *m* hinc cœli tempore certo 100
 Dulcia mella premes: nec tantum dulcia, quantum
 Et *n* liquida, & durum Bacchi domitura saporem.
 At cum incerta volant, cœloque examina *o* ludunt,
 Contemnuntque favos, & *p* frigida tecta relin-
 quunt:

Instabiles animos ludo prohibebis inani. 105

Nec magnus prohibere labor, tu regibus alas
 Eripe: non *q* illis quisquam cunctantibus *r* altum
 Ire iter, aut castris audebit *s* vellere signa.
 Invitent croceis halantes floribus horti, 109

Et *t* custos fûrum atque avium, cum falce saligna

u Hellepontiaci servet turela Priapi.

Ipse thymum pinosque ferens de montibus altis,

Tecta ferat latè circum cui talia curæ:

Ipse labore manum duro terat: ipse feraces

Figat humo plantas, & amicos irriget imbres. 115

Atque equidem, extremo ni jam sub fine labo-
 rum

x Vela traham, & terris festinem advertere proram:

Forsitam & pingues hortos quæ cura colendi

Ornaret, canerem; biferique rosaria *y* Pæsti;

Quoque modo potis gauderent intyba rivis, 120

Et virides apio *z* ripæ: tortusque per herbam

Cresceret in ventrem cucumis: nec sera *a* coman-
 tem

Narcissum, aut flexi tacuissim vimen acanthi,

Pallentesque hederas, & amantes littora myrtos.

Namque sub *b* Oebaliæ memini me turribus altis, 125

Qua *c* niger humectat flaventia culta Galefus,

Corycium vidisse senem : cui pauca o relictis
 Jugera ruris erant ; nec fertilis illa juvencis ,
 Nec pecori opportuna seges, nec commoda Baccho.
 Hic rarum tamen in dumis olus , albaque circum 130
 Lilia, verbenasque f premens, g vescumque papaver ,
Rogum æquabat opes animis : seraque revertens
 Nocte domum, dapibus mēsas onerabat inemptis.
h Primus vere rosam, atque autumnno carpere poma :
 Et cum tristis hyems etiam nunc frigore saxa 135
 Rumperet, & glacie cursus frænaret aquarum :
 Ille comam mollis jam tum tondebat acanthi ,
 Æstatem i increpitans seram , Zephyrosque moran-

tes.
 Ergo apibus fœtis idem , atque examine multo
 Primus abundare , & spumantia cogere pressis 140
 Mella favis : illi / tilix atque uberrima i pinus :
m Quotque in flore novo pomis se fertilis arbor
 Induerat , totidem autumnno matura tenebat.
 Ille etiam seras in n versum distulit ulmos ,
 Eduramque pyrum, & spinos jam pruna ferentes ,
 Jamque o ministrantem platanum potantibus o um-
 bram : 146

Verum hæc ipse equidem p spatiis disclusus p iniquis,
 Prætereo , atque aliis post commemoranda relinquo.

Nunc age , naturas apibus quas Jupiter ipse
 Addidit, expediam : pro qua mercede canoros
 q Curetum sonitus, crepitantiaque æra sequutæ , 150
 r Dictæo cœli regem pavere sub antro.

Solæ communes natos , consortia tecta
 f Urbis habent , magnisque agitant sub legibus ævum :
 Et patriam solæ, & certos novere penates :
 Venturæque hyemis memores, æstate laborem 155
 Experiuntur, & in medium quæsitâ reponunt.

patre relictam esse parvam villam refert Varro. l. 3. R. R. c. 16. Quid si relictum rus sit, quo pulsus prior dominus cesserit veterano militi cui assignabatur in divisione. *Nes patriæ fines & dulcia linquimus arva.* Eclog. 1. & 9. f Serens. vel falce metens. g Cereale. x. Georg. h Fructu perenni dives & felix. Verno, æstivo, autumnali, hyberno. i Voto & voce, ut cujus studium ætas fera & Zephyri veris comites nondum spirantes morarentur. l Ad gluten & favos. m Nec ullus Vernus flos destituebat eum autumnali fructu. n In ordinem & quincuncem transtulit. Quid si dicamus, inversas ulnos incurvabat, pedamenta futura vitibus. o Hospitalem convivantibus. p Metaph. a Circo. Opificii mellarii immensis, temporis atque instituti mei angustis spatiis. q Curetes. Cretæ incolæ sacrique fratres, Opi parturienti Saturnumque filios ex pacto cum Tirane vorantem fallere cupienti, suppetias laturo, æreis crepitaculis nati infantis Jovis vagitum celarunt, cymbalorum sonitum secutæ apes melle nutrierunt Jovem in antro Cretensi. In cujus officii mercedem tulere a Jove singularem naturam, politiam & mores. Sobolis, patriæ, cibi in medium quæsitâ communionem, & Rempublicam, quasi Platonicam. r Dictæ, mons Cretæ. f Alvearis.

d Corycus est urbs, mons, antrum Cilicæ. Erit itaque Corycius, Cilix, vel e remigum numero, quorum opera contra ipsos Cilicas piratas usus fuerat Pompejus. vel miles Pompejanus, post Cilicas devictos emeritus & agro donatus. e Præteriti in divisione & contempti, utpote inutilis. ut in seq. Alii exp. hereditarii, a patre sc. relictis, ut, Res non parva labore, sed relicta. Martial. 10. l. 47. ep. voluntque poetam respicere ad duos fratres Vejanios, quibus a

Nam-

t Antiquæ, pro victui.
 Ita, concubitu indulgens.
 u Parriti inter se opera, juvenes negotiantur foras, seniores in-
 tus.
 x Incubant, fovent, excludunt fœtus.
 y Melle favos replent.
 z Sortito, sorte electis.
 a Pluvix & tempestatum præfata. infra:
 Nec vero a stabulis, &c.
 b Seniores apes excipiunt gerulas juniores, easque exonerant. repetuntur versus isti Æneid 1.
 c De his, l. 8. Æneid. ubi & quinque versus seq. repetuntur.
 d Propere excudant.
 e Ferrum. Synecd.
 f In quo ferum candens immergitur.
 g Mons ignivomus Siciliæ, Vulcani & Cycloporum officina. Al. leg. antium, ut 8. lib. Æneid. h Ut ex alternis ictibus numerus & concentus musicus audiatur. ex quo Pythagoras Symphoniam observasse dicitur, cujus tamen inventionem Sacræ literæ tribuunt Tubalcain magistro Metallorum, Vulcano. i Atticas, κατ' ἑξοχὴν, optimo enim melle celebratur Hymettus mons Atticus, thymi ferax. k Artificiofa. Δαίδαλα. unde ingenioso architecto nomen. l Nigri coloris. m Bombus. n Cellis. o Qui ipsis convenit. sic supra Vere suo, & More suo. p Alveariis. Prædivinaut ventos umbresque, continentque se rectis. Plin.

Namque aliæ t victu invigilant, & u fœdere pe
 Exercentur agris: pars intra septa domorum
 Narcissi lacrymam, & lentum de cortice glute
 Prima favis ponunt fundamina; deinde tenaces 160
 Suspendunt ceras: aliæ spem gentis adultos
 Educunt fœtus: aliæ purissima mella
 Stripant, & liquido y distendunt nectare cellas.
 Sunt quibus ad portas cecidit custodia z forti, 164
 Inque vicem a specularunt aquas, & nubila cœli:
 Aut b onera accipiunt venientum, aut agmine fa-
 cto
 Ignavum fucos pecus à præsepibus arcent.
 Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella.
 Ac veluti lentis c Cyclopes fulmina massis
 Cum d properant, alii taurinis follibus auras 170
 Accipiunt, redduntque: alii stridentia tingunt
 e Æra f lacu; gemit impositis incudibus g Æt-
 na:
 Illi inter sese magna vi brachia tollunt
 h In numerum, versantque tenaci forcipe ferrum,
 Non aliter (si parvalicet componere magnis) 175
 i Cecropias innatus apes amor urget habendi,
 Munere quamque suo. grandævus oppida curæ,
 Et munire favos, & k Dædala fingere recta.
 At fessæ multa referunt se nocte minores,
 Crura thymo plenæ: pascuntur & arbuta passim, 180
 Et glaucas salices, casiamque, crocumque ruben-
 tem,
 Et pinguem tiliam, & l ferrugineos hyacinthos.
 Omnibus una quies operum, labor omnibus unus.
 Mane runnt portis: nusquam mora: rursus eas-
 dem
 Vesper ubi è passu tandem decedere campis 185
 Admonuit, tum tecta petunt, tum corpora curant.
 Fit m sonitus, mussantque oras & limina circum.
 Post, ubi jam n thalamis se composuere, siletur
 In noctem, fessosque sopor o suus occupat artus. 189
 Nec vero à p stabulis pluvia impendente recedunt
 Longius, aut credunt cœlo, adventantibus Euris:

Sed

cum tutæ sub mœnibus urbis aquantur ,
 Excipiuntque breves tentant ; & q̄ sæpe lapillos ,
 Ut cymbæ instabiles fluctu jactante saburram
 Tollunt ; his sese per inania nubila librant.
 Illum adeo placuisse apibus mirabere morem ,
 Quod nec r̄ concubitu indulgent, nec corpora segnes
 In Venerem solvunt, aut fœtus nixibus edunt :
 Verum ipsæ foliis natos, & suavis herbis
 Ore legunt : ipsæ regem parvosque / Quirites
 Sufficiunt, aulæque & cerea regna r̄ refigunt.
 Sæpe etiam duris errando in cotibus alas
 Attrivere, ultroque animam sub u fasce dedere.
 Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.
 Ergo ipsas quamvis angusti terminus ævi
 Excipiat, (neque enim x plus septima ducitur æstas)
 At genus y immortale manet : multosque per annos
Stat y fortuna domas, & avi numerantur avo-
rum.

Præterea^a regem non sic Ægyptus, & ingens
 Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus^b Hydaspes
 Observant. c̄ rege incolumi, mens omnibus una est :
 Amisso, rupere fidem ; constructaque mella
 Diripuere ipsæ, & crates solvere favorum.
 d̄ Ille operum ē custos : illum admirantur, & omnes
 Circumstant fremitu denso, stipantque frequentes, 215
 Et sæpe attollunt humeris ; & corpora bello
 Objectant, pulchramque petunt per vulnera mortem.
 f̄ His quidam sigais, atque hæc exempla sequuti ,
 Esse apibus partem divinæ mentis, & haustus
 Æthereos dixere : ḡ deum namque ire per omnes 220
 Terrasque, tractasque maris, cœlumque profun-
 dum :

Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum ,
 Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas.
 Scilicet h̄ huc reddi deinde, ac resoluta referri
 Omnia : nec h̄ morti esse locum ; sed viva volare 225

2. Æneid. 4. Nulla usquam gens, non Ægyptii, non Lydi, non ipsi Parthi & Medi majori veneratione colunt regem suum, quam apes. b̄ Fl. alluens Mediam, seque in Indum exonerans. c̄ Vide pulcherrimam allusionem ad hunc versum, Senec. 114. ep. Rex noster est animus. hoc incolumi cetera manent in officio ; &c. d̄ Præter Arist. & Plin. locis dict. vide Ælianum l. 5. Hist. An. 11. c. ē Præses, qui operum labores æquis partibus dividat, aut fortito. f̄ Quibus apum studii & ingenii animadvertis adducti quidam non solertiam tantum apibus, sed & rationem & divinæ particulam mentis assignarunt. ḡ Deum quippe vim suam in elementa omnia transfundere, hinc animalia quæ ex elementis constant, spiritu illius, alia magis aut minus, imbuti ac inflari, vide 6. Æneid. Principio cœlum, &c. h̄ Ex opinione Pythagorica nullum animal penitus perire ; interire quidem & dissoluto animali migrare animam ex alio in aliud, puram tandem ad suum astrum redire.

q̄ Solertiam
 hanc apum
 celebrant
 autores
 una voce.
 r̄ Concubi-
 tui. Archai-
 ce. De ge-
 neratione
 apum, an
 coeant, an
 fœturam
 deporrent
 ex floribus,
 variant au-
 tores, A-
 rist. 3. l.
 Gener. 10. c.
 & Hist. A-
 nim. 5. l.
 22. c. Plin.
 11. lib. 16. c.
 Col. 9. l.
 14. c.
 f̄ Cives,
 prolem.
 Metaph. a
 Romanis
 civibus.
 ē Accurate
 atque itera-
 ta opera
 figunt. Al.
 refigunt.
 u Onere ni-
 mio.
 x Plus-
 quam.
 y Succes-
 sione fami-
 liæ &
 stemmatis,
 ad quod
 allusum.
 z̄ Ex nati-
 viorum, &
 qui nascentur
 ab illis.

l Præcepta
mellationis
ejusque

Vernæ &
Autumnalis.

k Alvearium.

l Al. Augustam.

m Eximes

e reclusis
alveariis,

n Pro spargens poni
volunt.

Aquam ore
haustam

sparge in
modum

imbris plu-
viæque.

o Qui vel
cogant apes
in priorem

partem
alvearii,

vel abigant.

p Ver & au-
tumnus.

q Mellatio-
nis vel ca-
strationis

alveorum.

r Ortu
Pleiadum,

quarum
Taygete

una est. Sy-
ned. men-
se Majo.

s Oriens sc.
& mare na-
vigationi

aperiens.

t Aut occa-
su Pleia-
dum quo

tempore Pi-
ces oriuntur.

u Aculeis.

x Aculeos penitus
infixos & vulnere relictos cum par-
te intestini, unde ipsas mors consequitur.

y Quod si duram metuens hyemem be-
nigne agere voles cum apibus ne animum despondeant: ne pigeat tamen alveos
aperire, favos a vermibus, fucis, stellationibus corruptos aut inanes eximere,
fuffumigatione refrigerare apes, & purgare alvearia a blattis, tineis, &c.

z Laboris expers, nihil adferens utilitatis.

a Cui & viribus & armis impar est apis.

b Ob procaciam a Minerva in araneam versa Arachne puella Lydia. Ovid. 6.

c Meram. *d* Fœtus. *e* Cellas, favos. *f* Languentium apum morbis, quorum
statuit signa sex, remedia præscribit novem. *g* Cum hominibus communes.

h Mortuarum efferunt cadavera.

Sideris in numerum, atque alto succedere cœlo.

i Si quando *k* sedem *l* angustam, servataque mella

m Thesauris relines, prius haustus *n* sparsus aqua-
rum

Ore fove, *o* fumosque manu prætende sequaces.

Bis gravidos cogunt fœtus: *p* duo tempora *q* messis:

r Taygete simul os terris ostendit honestum 231

Pleias, & *s* Oceani speretos pede reppulit amnes:

t Aut eadem sidus fugiens ubi piscis aquosi,

Tristior hyernas cœlo descendit in undas,

Illis ira modum supra est: læsæque venenum 235

u Morfibus inspirant, & spicula cæca relinquunt,

x Affixa in venis, animasque in vulnere ponunt.

y Sin duram metues hyemem, parcesque futuro;

Contusosque animos, & res miserabere fractas.

At suffire thymo, cerasque recidere inanes 240

Quis dubitet? nam sæpe favos ignotus adedit

Stellio, lucifugis congesta cubilia blattis:

z Immunisque sedens aliena ad pabula fucus,

Aut asper crabro *a* imparibus se immiscuit *a* ar-
mis:

Aut dirum tineæ genus, aut *b* invisæ Minervæ 245

In foribus laxos suspendit aranea casset.

Quo magis exhaustæ fuerint, hoc acrius omnes

Incumbent *c* generis lapsi sarcire ruinas:

Complebuntque *d* foros, & floribus horrea textent.

e Si vero (quoniam *f* casus apibus quoque *f* nostros
vita tulit) tristi languerunt corpora morbo: 251

Quod jam non dubiis poteris cognoscere signis:

Continuo est ægris *1* alius color: *2* horrida vultum

Deformat macies; *3* tum *z* corpora luce carentum

Exportant tectis, & tristia funera ducunt: 255

4 Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent:

5 Aut intus clausis cunctantur in ædibus omnes,

Ignavæque faræ, & contracto frigore pigræ. 258

6 Tum sonus auditur gravior, tractumque susur-
rant:

Frigidus i ut quondam sylvis immurmurat
 ster,
Ut mare sollicitum stridet refluentibus undis,
Æstuat ut clausis rapidus fornacibus ignis.
Hic jam i Galbaneos suadebo incendere odores,
Mellaque arundineis inferre canalibus, ultro
Hortantem, & fessas ad pabula nota vocantem.
Proderit & tunsum gallæ admiscere saporem,
Arentesque rosas, s aut igni pinguia multo
Defruta, 6 vel l Pnythia passos de vite racemos,
Cecropiumque 7 thymum, & 8 graveolentia cen-
 taurea.
Est etiam flos in pratis, cui nomen n amello
Fecere agricolæ, facilis quærentibus herba.
Namque o imo ingentem tollit de cespite sylvam:
Aureus ipse, sed in foliis, quæ plurima circum
Funduntur, violæ subluet purpura nigræ.
Sæpe deûm nexis ornata p torquibus aræ.
Asper in ore sapor: q tonsis in vallibus illum
Pastores, & curva legunt prope flumina, Mella.
Hujus odorato radices incoque Baccho,
Pabulaque in foribus plenis appone canistris.
 f Sed, si quem proles subito defecerit omnis,
Nec, genus unde novæ stirpis revocetur, habebit:
Tempus & r Arcadii memoranda inventa magi-
 stri
Pandere, quoque modo u cæsis jam sæpe juvenicis
 x Insyncerus apes tulerit cruor. altius omnem
Expeditam, prima repetens ab origine famam.
Nam, qua y Pellæi gens x fortunata Canopi
Accolit effuso stagnantem flumine Nilum,
Et a circum pictis vehitur sua rura phaselis:
 b Quaque c pharetrata vicinia Perfidis urget.

Au- h Natura
 sua, ut qui
 a gelido po-
 lo Antarcti-
 co spiret:
 accidentaliter
 tamen &
 adventitio
 calore, dum
 ad nos per
 torridam
 zonam per-
 meat, fervi-
 dus. Macr.
 l. 2. in
 somn. Sci-
 pionis c. 5.
 i Comparationes hæc
 tres ab Ho-
 mero Il. 14.
 ductas 6.
 versibus,
 noster feli-
 cius contra-
 xit tribus
 compre-
 henias.
 k Remedia
 9. Columel.
 l. 9. c. 13.
 l Supra l. 2.
 Et passio Pny-
 thia vilior.
 quem lo-
 cum vide.
 m Atticum,
 ut quod
 optimum.
 n Amellum
 florem eun-
 dem cum
 Astere Atti-
 co, bubonio,
 esse autu-

mant Herbarii proceres. o Multos caules fundit a radice. Al. leg. uno ingen-
 tem tollit de stipite sylvam p Corollis ex hoc flore ornantur aræ. q Pratis, ut
 ante. r In Gallia nobilis est hujus nominis fluvius, alique cognomines alibi.
 Poetæ tamen notior Mela Italus, quem sinistra ripa receptum Ollius fl. in
 Padum defert. videturque hinc nomen inditum flori amello. Cluv. 1. l. ult.
 cap. f Inventum restaurationis apum extinctarum e bovis cæsi putrefactione,
 refertum acceptum Aristæo. i Aristæi regis Arcadii qui invenisse fertur
 mellis & olei usum, apum amissarum reparationem, lactis coagulum. Justin.
 14. l. & interp. Apollonii. vide hanc eandem fab. apud Ovid. 1. Fastorum.
 n Verbere & fustibus, cirra effusum sanguinem. x Corruptus & pu-
 trilus. y Propter Alexandriam ab Alexandro Pellæ in Macedonia nato
 conditam in vicinia Canopi inf. unde ostio illi nomen. z Felix ubertate
 soli quam præstat Nilus exundans. a Stagnante Nilo. b Quaque Indus
 urget vicinia Perfidis. i. e. in Persia. s Persas sagittis claruisse nemo non
 novit.

d Surreptitium hunc verum fuscantur plurimi, farentur, casant.
e Indo etiam septem ostia assignant Geographi, nominantque Prolemaeus, Ortelius, a. ii.
f Fuscis, an stigmatē, quod sibi honori ducebant, inuasis?
g Multum, valde, Helenism.
h Primo vere.
i Veris nuncia.
k Allusum volunt ad Etymon ἄπυς, vermiculi primum, deinde, nymphæ, tandem ruptis membranis apes.
l Quo autore habuit experimentum hoc primos aditus?
m Locum amœnum Thessaliæ quem medium interluit Peneus, descriptum ab Eliano.
 Var. hist. 3. l. i. c.
n Penei fl.
o Efficta a.

querela hæc ab illa Achillis. r. Iliad. Hom. p Nympha Penei fl. q A Thymbra Troados oppido, ubi colebatur. r Permissio acerba & inuidiosa, eademque autore levabit.

d Et viridem Ægyptum nigra fecundat arena
 Et diversa ruens e septem discurrit in ora,
 Usque f coloratis annis devexus ab Indis:
 Omnis in hac certam regio jacet arte salutem.
 Exiguus primum, atque ipsos contractus ad usus
 Eligitur locus: hunc angustique imbrice tecti 295
 Parietibusque premunt arctis, & quatuor addunt
 Quatuor à ventis obliqua luce fenestras.
 Tam vitulus bima curvans jam cornua fronte
 Quæritur: huic geminæ nares, & spiritus oris 299
 g Multa reluctanti obstruitur: plagisque perempto
 Tunsa per integram solvuntur viscera pellem.
 Sic positum in clauso relinquunt, & ramea costis
 Subjiciunt fragmenta, thymum, casiasque recen-
 tes.
 Hoc geritur, h Zephyris primum impellentibus un-
 das,
 Ante novis rubeant quam prata coloribus, ante 305
 Garrula quam tignis, nidum suspendat i hirundo.
 Interea teneris tepefactus in ossibus humor
 Æstuat, & visenda modis animalia miris,
 k Trunca pedum primo, mox & stridentia pinnis 309
 Miscentur, tenuemque magis, magis aëra carpunt.
 Donec, ut æstivis estus nubibus imber,
 Erupte, aut ut nervo pulsante sagittæ,
 Prima leves ineunt si quando prælia Parthi.
 Quis Deus hanc, Musæ, quis nobis extudit artem?
 l Unde nova ingressus hominum experientia cœpit?
 Pastor Aristæus, fugiens Peneia m Tempe, 316
 Amisissis (ut fama) apibus morboque fameque,
 Tristis ad extremi sacrum caput afficit n amnis,
 Multa o querens; atque hac affatus voce parentem:
 Mater p Cyrene, mater, quæ gurgitis hujus 320
 Ima tenes; quid me præclara stirpe deorum
 (Si modo, quem perhibes, pater est q Thymbraeus
 Apollo)
 Invisum fati genuisti? aut quo tibi nostri
 Pulsus amor? quid me cœlum sperare jubebas?
 En etiam hunc ipsum vitæ mortalis honorem 325
 Quem mihi vix frugum, & pecudum custodia solers
 Omnia tentanti extuderat, te matre, relinquo.
 r Quin age, & ipsa manu felices erue sylvas.
 Fer stabulis inimicum ignem, atque interfice messes:
 Ure sata, & validam in vites molire bipennem: 330

Tanta

nta meæ si te ceperunt tædia laudis.

At mater / sonitum thalamo sub fluminis alti
Sensit, eam circum / Milesia vellera nymphæ
Carpebant, " hyali faturo fucata colore,
x Drymoque, Xanthoque, Ligæaque, Phyllodoce-

que,
Cæsariem effusæ nitidam per candida colla :
Nisæe, Spioque, Thaliaque, Cymodoceque,
Cydippe, & y flava Lycorias (altera virgo,
Altera tum x primos Lucinæ experta labores)
Clioque, & Beroe soror, a Oceanitides ambæ,
Ambæ auro, b pictis incinctæ pellibus ambæ,
Atque Ephyre; atque Opis, atque Asia, Deiope-

ja;
Et tandem positis velox c Arethusa sagittis.
Inter quas d curam Clymene narrabat inanem
Vulcani, Martisque dolos, & dulcia e furta,
Atque f Chao densos divum numerabat amores.
Carmine quo captæ, dum g fufis mollia pensa
Devolvunt, iterum maternas impulit aures
Luctus Aristæi; vitreisque sedilibus omnes
Obstupuere: sed ante alias Arethusa sorores
Prospiciens, summa flavum caput h extulit unda.
Et procul, O gemitu non frustra exterrita tanto
Cyrene soror, ipse tibi, tua maxima cura
Tristis Aristæus Penei genitoris ad undam
Stat lacrymans, & te crudelem nomine dicit.
Hic perculsa nova mentem formidine mater,
Duc age, duc ad nos: fas illi limina divum
Tangere ait, simul alta jubet discedere late
Flumina, qua juvenis gressus inferret, at illum
Curvata in montis faciem circumsterit unda,
Accepitque sinu vasto, misitque sub amnem.
Jamque domum mirans genitricis, & humida re-

gna,
Speluncisque i lacus clausos, k lucosque sonantes,
Ibat, & ingenti motu stupefactus aquarum,
Omnia sub magna latentia flumina terra
Spectabat diversa locis, l Phasimque m Lycumque,
Et caput, unde altus primum se erumpit n Eni-

peus;
Unde pater o Tyberinus, & unde o Aniena fluenta,
p Saxosumque sonans, Hypanis, q Mysusque Caicus,

ὄρεϊ ἴσσυ Κυραθίῃ. Homer. Odyss. II. i Fontium & fluviorum origines & receptacula. k Forte, Corallii. l Colchorum fl. m Lyciæ fl. n Thessaliæ fl. o Tiberis & Anio Italiæ fl. p Rauco strepitu inter saxa devolutus Hyp. fl. Scythiæ. q Mytiæ fl.

/ Confusum, neque enim primum animadvertit neque agnovit vocem. / Purissima, e Mileto. 3. Georgic. supra. / Vitreo multoties tincta, unde cœruleus color.

x Nympharum nomina.

y Flava crines.

x Primipara. de Lucina, supra Ecl. 4.

a Oceani filia.

b Maculosis, hinnuleis, quæ Nebrides dicuntur.

c Nympha Sicelis, Ecloga 10.

d Fab. Martis in Veneris amplexibus de-

prehensi, traductique a Vulcano, Odyss. Hom. 8.

Ovid. Met.

4.

e Adulterias f Crebros Deorum amores ab orbe usque condito.

g Dum telas texunt.

h Κύμα

περιστάθη

r Et

557

r Cum respectu ad fl. hunc relatum in cœlum & 32 stellis insignem.

f Tauriformes, dicti fluvii, a mugitu & rapido cursu: cornuti, a geminis ripis, vel alveis in quos se dividunt, unde Acheloo Hercules alterum cornu avulsiisse fingitur, qui fluvium in unum alveum redegerit.

Fl. Italiae Padus in Adriaticum se exonerans.

n Cujus unda remis pulsa purpurascit.

Cic. 2. Acad. quæst. εἰλα πορφυροεισται Hom.

x Fornicata, columnis fulta.

y Sacrificium parant & convivium.

x Arabicis, ut volunt qui Panchaiam urbem Arabiæ Felicis statuunt. ego fictitium nomen puto ex πάν & καίω. uro. a Lydii. optimi. Strab. l. 13. b Pocula de quorum forma Athen. 11. l. & Macrob. Sat. 5. l. 21. c. c Ex Thaletis & veterum philosophorum opinione, qui omnia ex aquis generari asserabant. d Ter vinum libavit infuditque in ignem. e Ter emicuit boni ominis flamma. f Carpathio mari. a Carpatho inf. maris Mediter. g Hippocampis, qui anteriore parte equi, posteriore pisces. Caput equi est, ceteræ partes Draconem representant. cauda gammari, &c. Jul. Scalig. exer. 226. 7. h Thessaliæ, Macedonia veteribus confuse dictæ. i Peninsulam Macedoniae. k Et ipse vates. l Οὐ γ' ἴδνται τ' ἰόντα, τὰ τ' ἰσορροπα, πρὸ τ' ἰόντα. Hom. Iliad. α. m Cete, balænas, monstra natantia. n Culpam quæ causa interitus apum, & remedium. o Eadem de Sileno, Eclog. 6. vid. Hom. Odyss.

r Et gemina auratus f taurino cornua vultu
t Eridanus: quo non alius per pingua culta
In mare u purpureum violentior influit amnis.
Postquam est in thalami x pendentia pumice tecta
Perventum, & nati fletus cognovit inanes
Cyrene: manibus liquidos dant ordine fontes 375

Germanæ, tonsisque ferunt mantilia villis.
y Pars epulis onerant mensas, & plena reponunt
Pocula: x Panchæis adolefcunt ignibus aræ.
Et mater, Cape a Mœonii b carchesia Bacchi,
Oceano libemus, ait; simul ipsa precatur 380
Oceanumque c patrem rerum, nymphasque sorores,
Centum quæ sylvas, centum quæ flumina servant.

d Ter liquido ardentem perfudit nectare Vestam;
e Ter flamma ad summum tecti subjecta reluxit.
Omne quo firmans animum, sic incipit ipsa: 385
Est in f Carpathio Neptuni gurgite vates

Caruleus Proteus: magnum qui g piscibus æquor,
Et juncto bipedum curru metitur equorum,
Hic nunc h Emathiæ portus, patriamque revisit
i Pallenen. hunc & nymphæ venerantur, & ipse 390

Grandævus k Nereus: novit namque omnia vates,
l Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.

Quippe ita Neptuno visum est, m immania cuius
n Armenia, & turpes pascit sub gurgite phocas. 394
Hic tibi, nate, prius vinclis capiendus, ut omnem
Expediat morbi u causam, eventusque secundet.

Nam sine vi non ulla dabit præcepta, o neque illum
Orando flectes: vim duram, & vincula capto
Tende: doli circum hæc demum frangentur inanes.
Ipsa ego te, medios cum sol accenderit æstus, 400
Cum sitiunt herbæ, & pecori jam gratior umbra
est,

In secreta senis ducam, quo fessus ab undis
Se recipit: facile ut somno aggrediare jacentem.

rum ubi correptum manibus, vinclisque tenebis,
 p Tum variæ illudent species, atque ora fera-
 rum, 405
 Fiet enim subito sus horridus, q atraque tigris,
 Squamosusque draco, & fulva cervice leæna:
 Aut acrem flammæ sonitum dabit, atque ita vinclis
 Excidet, aut in aquas tenues dilapsus abibit. 409
 Sed, quanto ille magis formas se verret in omnes,
 Tanto, nate, magis contende tenacia vincla:
 Donec talis erit mutato corpore, qualem
 Videris, incepto regeret cum lumina somno.
 Hæc ait, & liquidam ambrosiæ r diffudit odorem;
 Quo totum nati corpus perduxit: at illi 415
 Dulcis compositis spiravit crinibus aura,
 Atque habilis membris venit vigor. Est specus ingens
 Exesi latere in montis: quo plurima vento
 Cogitur, inque sinus scindit sese unda reductos,
 f Deprensas olim statio tutissima nautis. 420
 Intrus se vasti Proteus tegit obice saxi.
 Hic juvenem in latebris aversum à lumine Nympha
 Collocat: ipsa procul nebulis obscura recessit.
 Jam rapidus torrens r sitientes u Sirius Indos
 Ardebat, cælo, & medium sol igneus orbem 425
 Hauserat. arebant herbæ, & cava flumina siccis
 x Faucibus ad limum radii tepesacta coquebant:
 Cum Proteus consueta petens è fluctibus antra
 Ibat. cum vasti circum y gens humida ponti
 Exultans r rorem latè dispergit r amarum. 430
 Sternunt se somno diversæ in littore phocæ.
 Ipse (velut stabuli custos in montibus olim,
 Vesper ubi è pastu vitulos ad recta reducit,
 Auditisque lupos acuunt balatibus agni)
 Confedit scopulo medius, numerumque recenset. 435
 Cujus Aristæo quoniam est oblata facultas,
 Vix defessa senem passus componere membra,
 Cum clamore ruit magno, manicisque jacentem
 Occupat: ille suæ contra non immemor artis
 Omnia transformat sese in miracula rerum, 440
 Ignemque, horribilemque feram, fluviumque liquen-
 tem.
 Verum ubi nulla fugam reperit fallacia, victus
 In sese redit, atque hominis tandem ore loquutus.
 a Nam quis te juvenum confidentissime nostras 444
 Jussit adire domos? quidve hinc petis? inquit: at ille.
 Scis Proteu, scis ipse, b neque est te fallere cuiquam,
 cuiquam te fallere. Tu ergo desiste velle fallere alios.

p De Proteo Rege Ægypti, vide Mythologos, quibus est bellator, variis galearum formis terribilis, sophista aliis, vater, histrio, præstigiator, &c. *Spumas aper. fluit unda, fremis leo, sibilas anguis.*
 q Aspera, sæva.
 r Quo gratior vitu, & vegetior esset ad lucam.
 f Tempestate aliquando deprehens.
 i Arentes a Sole propinquo.
 u Stella in ore Canis, cujus ortu intensivus est calor.
 x Æn. 10. Ille sitim morbisque frens mortalibus angis, &c.
 y Genus æquorum, phocæ, pisces.
 z Aquana marinam.

a Indignanter.
 b οὐκ ἔστι. non licet

Sed

Ira.

d Delictum
magnum
ulta est
lues ma-
gna, ad in-
ternecio-
nem usque
tuarum
apam.

Alias. Tu
lues magna
commissa.
e Eurydice.
f Nymphæ
populares,
connutri-
tiæ.

g Montes
Thraciæ.

h Anachro-
nismus,
quam po-
stea Rhesus
rex tenuit.

i Cui Mars
præfider,
bello stre-
nuæ.

k Fl. Thra-
ciæ.

l Attica,
filia Erich-
thonii,
quam ra-
puit Bo-
reas.

m Orpheus.
n Ipse fo-
lus.

o Quin &
autus in-
fernos
adire, per
Tenarum
Laconiæ
promonto-
rium, qua
descensus
patere ad

inferos perhibetur. p Plutonem. q Leves populi, simulachraque sancta sepulchri.
Ov. 10. Meram. r Tres isti versus repetuntur 6. Æn. s Irremediabilis, vel, per
languorem, non navigabilis Al. leg. inamabilis, & hic cum seq. repetitur,
6. Æn. t Involutæ, implicitæ. Al. leg. innexæ: Alii impexæ. u Al. canis, nam
venit, quo prius movebatur, non me movet.

Sed tu desine velle, deum præcepta sequuti
Venimus huc, lapsis cæsitum oracula rei us.

Tantum effatus: ad hæc vates vi denique multa,

c Ardentem oculos intorsit lumine glauco,

Et graviter e frendens sic fatis ora resolvit:

Non te nullius exercent numinis iræ:

d Magna lues commissa: tibi has miserabilis Or-
pheus

Haudquaquam ob meritum pœnas (ni fata resistent)

Suscitat, & rapta graviter pro e conjuge sævit.

Illa quidem, dum te fugeret per flumina præceps

Immanem ante pedes hydram moritura e puella

Servantem ripas, alta non vidit in herba.

At f chorus æqualis Dryadum clamore supremos

Implerunt montes: sterunt g Rhodopeiæ arces,

Altaque g Pangæa, & h Rhesi i Mavortia tellus,

Atque Getæ, atque k Hebrus, atque l Actias Ori-
thyta.

m Ipse cava solans ægrum testudine amorem,

Te dulcis conjux, te n solo in littore secum,

Te veniente die, te decedente canebat.

o Tænarias etiam fauces, alta ostia Ditis,

Et caligantem nigra formidine lucum.

Ingressus, manesque adiit, p regemque tremen-
dum,

Nesciaque humanis precibus mansuescere corda.

At cantu commotæ Erebi de sedibus imis

Umbræ ibant q tenues, simulacraque luce caren-
tum:

Quam multa in sylvis avium se millia condunt,

vesper ubi, aut hybernus agit de montibus imber:

r Matres atque viri, defunctaque corpora vita

Magnanimum heroum, pueri, innuptæque puellæ,

Impositique rogis juvenes ante ora parentum.

Quos circum limus niger, & deformis arundo

Cocytii, tarda que palus s innabilis unda

Alligat, & novies Styx interfusa coercet.

Quin ipsæ stupuere domus, atque intima lethi

Tartara, cæruleosque t implexæ crinibus angues

Eumenides: tenuitque inhians tria Cerberus ora;

Atque Ixionei u vento rota constitit orbis.

Jamque pedem referens, casus evaserat omnes,

Redditaque Eurydice superas veniebat ad auras, 485

Pone

sequens, (namque hanc dederat Proserpina x le-
1)

Cum sub. autum dementia cepit amantem :
(Ignoscenda quidem, scirent si ignoscere manes)
Restitit, Eurydicemque suam jam y luce sub ipsa,
Immemor, heu, victusque x animi respexit: ibi **omnis**
Effusus labor, atque immitis rupta tyranni
Ecce dera: terque fragor stagnis auditus ^a **Avernis.**
Illa, quis & me, inquit miseram, & te perdidit, Or-
pheu?

Quis tantus furor? ea iterum crudelia retro
Fata vocant, ce tque ^b natantia lumina somnus.
Jamque vale: feror ingenti circumdata nocte. **496**
Invalidasque tibi tendent, heu, non tua, palmas.
Dixit: & ex oculis subito, ceu fumus in auras
Commistus tenues, fugit diversa, neque illum
Prensantem nequicquam umbras, & multa volen-
tem

Dicere, præterea vidit: nec ^c portitor Orci **501**
Amplius objectam passus transire paludem.
Quid faceret? quo se rapta bis conjuge ferret?
Quo fletu manes, qua numina voce moveret?
^d Illa quidem Stygia nabat jam frigida cymba. **505**
Septem illum totos perhibent ^e ex ordine menses
Rupe sub aërea, deserti ad ^f Strymonis undam
Flevisse, & gelidis ^g hæc evoluisse sub antris,
Mulcentem tigres, & agentem carmine quercus.

Qualis populea mœrens philomela sub umbra
Amisissos queritur fœtus, quos durus arator **511**
Observans nido implumes detraxit: at illa
Flet noctem, ramoque sedens miserabile carmen
Integrat, & mœstis latè loca questibus implet. **514**

^h Nulla Venus, nullique animum flexere Hymenæi.
Solutus ⁱ Hyperboreas glacies, ^k Tanaïmque nivalem,
Arvaque Rhiphæis nunquam viduata pruinis
Lustrabat, raptam Eurydicem, atque irrita Ditis
Dona querens. ^l sprete ^m Ciconum quo ⁿ munere
matres **519**

Inter sacra deum, nocturna que ^o Orgia Bacchi
Discerptum latos juvenem sparsere per agros.

x Ne Orpheus respiceret.
y Exitum prope consequutus.
x Quartus vel sextus casus loci in quo fit passio. per Synecdochē Grammaticalem vertitur non raro in Genitivum, ut *timendus mentis, ferendus ingenii, præceps animi, &c.*
^a Avernus, Campaniæ palus, introitus ad inferos.
^b Oculos languide fluitantes mors condit.
^c Charon.
^d Æneid.
^e Eurydice.
^f Conti-
^g Quæ passus fuerat, animo & cithara percurrisse.
^h Nullus amor, nullæ placuere nuptiæ, Hymenæus a. nuptiarum Deus.

^o *μυνη* membranula virginitatis claustrum. ⁱ De gente Hyperborea & Rhiphæis montibus, supra ad 1. Georg. ^k Scythiæ fl. qui in Mæotin paludem influit, Asiamque ab Europa dividit. ^l A Threiciis mulieribus, quarum amores & nuptias spreverat, Bacchanalia celebrantibus discerptus est. ^m Thraciæ pop. ⁿ Nuptiis & amore. ^o Sacra, ab *ἄγρω*. a quibus arcentur profani, non initiati.

p Candida,
pulchra.

q Oeagrius,

h. Thraciæ,

a quo He-

brus nasci-

tur: pater,

ut volunt,

Orphei.

r Undam

vortico-

lam.

s At Cyre-

ne non in

altum se

dedit, reli-

cto filio;

sed miti

affamine

illum sola-

ta est.

t Quæ cum

illa, dum

viveret, lu-

dere & cho-

reas ducere

solebant.

u Nemoro-

farum val-

lium seu

clivorum

Nymphas a

v. n. c.

x Nomen

rituale, qui

electa cer-

vices exi-

muntur e

grege aut

arniento ad

sacrifi-

cium. Ma-

crob. Sat.

3. l. 5. c.

y Montis

Arcadiæ.

Synecd.

z Indomita.

injuges ju-

vencas.

a Videntur

referri ad

nationem

loci, supra.

quæmor ad-

duunt, Qua-

tuor a venis obliqua luce fenestras.

b Quæ Orpheo injuriæ oblivionem inducant.

a ληδν.

c Fuvæ hostiæ inferis mactantur.

Tum quoque q marmorea caput à cervice
sum:

Gurgite cum medio portans q Oeagrius Hebrus

Volveret: Eurydicen vox ipsa, & frigida lingua,

Ah miseram Eurydicen anima fugiente vocabat:

Eurydicen toto referebant flumine ripæ.

526

Hæc Proteus: & se jactu dedit æquor in altum:

Quaque dedit, spumantem r undam sub vortice
torfit.

ion Cyrene. namque ultro affata timentem;

Nate, rristes animo deponere curas.

530

Hæc omnis morbi causa: hinc miserabile nymphæ,

Cum quibus illa choros lucis agitabat in altis,

Exitium misere apibus: tu munera supplex

Tende, petens pacem, & faciles venerare u Na-
pæas.

Namque dabunt veniam votis, irasque remittent.

Sed, modus orandi qui sit, prius ordine dicam.

536

Quatuor x eximios præstanti corpore tauros,

Qui tibi nunc viridis depascunt summa y Lycæi

Delige, & z intacta toridem cervice juvencas.

a Quatuor his aras alta ad delubra dearum

540

Constitu. & sacrum jugulis demitte cruorem:

Corporaque ipsa boum frondoso desere luco.

Post, ubi nona suos aurora ostenderit ortus,

Inferias Orphei b Lethæa papavera mittes,

Et c nigram mactabis ovem, lucumque revises:

545

Placatam Eurydicen vitula venerabere cæsa.

Haud mora, continuo matris præcepta faceffit;

Ad delubra venit; d monstratas excitat aras:

Quatuor eximios præstanti corpore tauros

Ducit, & intacta totidem cervice juvencas.

550

Post ubi nona suos aurora induxerat ortus,

Inferias Orphei mittit, lucumque revisit.

Hic vero subitum, ac dictu mirabile monstrum

Aspiciunt: liquefacta boum per viscera toto

Stridere apes utero, & ruptis effervere costis,

555

Immensasque trahi e nubes, jamque arbore summa

Confluere, & lentis fuvant demittere ramis.

g Hæc super arborum cultu, h pecorumque cane-
bam,

tuor a venis obliqua luce fenestras. b Quæ Orpheo injuriæ oblivionem inducant. a

ληδν. c Fuvæ hostiæ inferis mactantur. d A matre imperatas. e Examina,

nubium instar volitantia. f In racemi aut uvæ formam conglobatas de ramo

pendere. βορρυδόν. Hom. 2. Iliad. g Epilogus operis Georgici. h Sub hoc

nomine & apes includit, ut tertium & quartum libb. comprehendat.

Et

Leaper arboribus: Cæsar dum magnus ad altum 559
 Fulminat & Euphratem bello, victorque volentes
 Per populos dat jura, viamque affectat Olympo:
 Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
 Parthenope, studiis florentem ignobilis otii:
 Carmina qui lusi pastorum; audaxque juvena,
 Tityre, te patulæ, cecini, sub tegmine fagi. 555

Fulminis
 instar, aut
 fulminantis
 Jovis bel-
 lum gerit.
 & Fl. Mese-
 potamiæ.
 Innuit au-
 tem Par-
 thinos. Nam-
 per legatos.

que hi rerum a Cæsare gestarum fama perterriti
 quæ Crasso ademerant, insignibus Romanis, pa-
 l Sibi ad immortalitatem & cælum sternit viam. impaniæ civitas a Sire-
 num una ibi sepulta nomen sortita, quæ a Cumanis everfa, & ab iisdem postea
 oraculo monitis restaurata, Neapolis dicta est. Modeste de se, vel non ita
 clara studia, si cum Augusti bellicis studiis conferantur. Bucolica scripsit
 natus annos 28. p Synecdoche, pro ecloga illa, vel Bucolicis. ut ecl. 5. Hac
 nos formosum Corydon ardebat Alexin, &c.

GEORGICORUM FINIS.

P. VIRG. MARONIS
 ÆNEIDOS
 LIBERI.

ARGUMENTUM.

Troja capta, Æneas Anchisæ & Veneris filius, vir singulari pietate, parique fortitudine præditus, dum erroris sui anno septimo per mare Tyrrhenum a Sicilia in Italiam navigat, immissa ab Æolo, rege ventorum (rogatu Junonis) gravissima tempestate ad Libycum littus appellitur: egressusque in terram, septem ingenti magnitudine cervos sagittis prostermit, singulosque in singulas naves (tor enim ex dispersa classe collegerat) æqualiter distribuit: sociosque deinde longis jam erroribus fatigatos, spe futuræ quietis ad tolerandum quod reliquum erat laboris, hortatur. Interea Venus Æneæ sui Trojanorumque causam apud Jovem agit, omniumque calamitatum illarum causam Junoni imputat. Jupiter contra, referata fatorum serie, spe felicitis posteritatis, potentique Romanorum, filie dolorem consolatur. Cujus oratione confirmata Venus, Æneæ suo, locorum ignaro, & explorandæ regionis causa huc illuc oberranti, sese obviam præbet: navesque dispersas salvas esse nunciat: ostenditque non procul illinc abesse Carthaginem, quam tunc in iis locis condebat Dido. Æneas itaque matris beneficio cava nube cinctus, una cum Achate Carthaginem ingreditur: ubi & socios salvos reperit, & a Didone benigne excipitur. Venus tamen, quod neque Junonio hospitio, neque muliebri inconstantie satis fideret, sopito in Idaliæ lucis Ascanio, pro eo Cupidinem substituit, qui inter amplexus & oscula latenter reginæ amorem inspirat Æneæ.

* Quatuor
 hos versus
 abdicant
 plerique
 Virgilio,
 Tuccæ ad-
 scriptos:

* Ille ego, qui quondam gracili modulatus avena
 Carmen; & egressus sylvis, vicina coëgi,
 Ut quamvis avido parerent arva colono;
 Gratum opus agricolis: at nunc horrentia Martis 4

alii contra injecta manu reperunt, tanquam ejusdem Tuccæ & Varii consilio rejectos, ut a sublimiori auspicio prodiret hoc opus, cujus *Arma virumque* exprimeret Homeri Μῆνιν ἀειδίειν, & Ἀνδρα μοι ἔννεπε, μοῦσα; voluntque hanc ἀνακεφαλαιώσιν appositam quasi sigillam, uti & illam sub fine quarti Georgici, contra plagiariorum furta & falsariorum adulteria, constareque triplicis styli artificio, ut a tenui carminis Bucolici avena, a mediocri Georgici calamo ad sonorum Martiæ tubæ clangorem assurgeret. Ego certe ad hos propendeo, ductus momento autoritatis gravium virorum, qui quoties Æneidos meminerunt, toties *Arma virumque* citant. Ovid. 2. Trist. Contulit in Tyrios arma virumque toros. Persii Sat. 1. *Arma virum, nonne hoc spumofum & cortice pingui?* Martialis Epigr. 56. lib. 8. Procinus Italiam concepit & arma virumque. & Epigr. 185. l. 14. *Ne nugis possis arma virumque canas.* Ausonii Epigr. 129. *Arma virumque docens, aique arma virumque perius.* Ovidius disertim ex primo cujusque operis Virgiliani versu tria confert auspicia in unum hunc, *Tyrus & Segetes Æneique arma* leguntur, 2. lib. Amor. 15. Eleg.

a
-
L
V
M

In
A
h
Q
In
In

C
O
Q
m
H
n

P
A
H
V
I
P
N
E
q
E
H
T
A
E

na
m
tu
do
pr
po
fo
m
o
vi
nu
La
r
fe
Ga

A Rma virumque cano, Trojæ qui *b* primus ab oris
 Italianam, *c* fato profugus, *d* Lavinaque venit
 Littora; multum ille & terris jactatus, & alto,
 Vi superum, sævæ memorem Junonis ob iram.
 Multa quoque & bello passus, dum conderet *e* ur-
 bem,

Inferretque *f* deos Latio: genus *g* unde Latinum,
 Albanique patres, atque altæ mœnia Romæ.
h Musa mihi causas memora; quo numine læso,
 Quidve dolens regina deum, tot volvere casus
 Insignem pietate virum, tot adire labores,
 Impulerit. *tantane animis cælestibus ira?*

Urbs *i* antiqua fuit (Tyrii tenuere coloni)
 Carthago, *k* Italianam contra: Tiberinaque longe
 Ostia, dives opum, *l* studiisque asperrima belli,
 Quam Juno fertur terris magis omnibus unam,
m Posthabita coluisse Samo: hic illius arma,
 Hic currus fuit: hoc regnum dea gentibus esse,
n Si qua fata sinant, jam tum tenditque, fovet-
 que.

Progeniem sed enim Trojano à sanguine duci
 Audierat, *o* Tyrias olim quæ verteret arces.
 Hinc populum * late regem, belloque superbum
 Venturum excidio Libyæ. *p* sic voluere Purcas.
 Id metuens, veterisque memor Saturnia belli,
 Prima quod ad Trojam pro charis gesserat Argis;
 Necdum etiam causæ irarum, sævique dolores
 Exciderant animo: manet alta mente repostum
q Iudicium Paridis, spretæque injuria formæ,
 Et *r* genus invisum, & rapti Ganymedis honores.
 His acœnsa super, jactatos æquore toto
 Troas, reliquias Danaum, atque immitis Achilli,
 Arcebat longe Latio, multosque per annos
 Errabant acti fati maria omnia circum.

a Errores
 Æneæ &
 virtutes 6.
 prioribus
 libris, bel-
 la in Italia
 6. postero-
 ribus.

10

καθ' ὅσον
*πρότε-
 ρον*

b Antenor
 quidem
 prior, &

15

ipse a Tro-
 ja advenit,
 sed in fines
 tunc Italiæ,
 non ipsum
 Latium La-
 viniumque.

20

*Antenor pa-
 tris mediis*,
 &c. intra
c Fatis a-
 ctus, non
 fuga aut
 crimine.

25

d Πρόλη-
 ψις.

Neque e-
 nim ante
 adventum
 Æneæ di-
 ctum erat.

30

e
 Lavinium.
 l. 12. ubi
 que dabit La-
 vinia no-
 men.

35

f Patrios, ex
 Troja l. 6.
 vide infra,
Vitisque pe-

nates. *g* A quo Ænea, sub pacis iniquæ (contrajus victoriæ; quæ victis no-
 men imponit) fœdere, & precibus Junonis l. 12. indultum est, ut continuaretur
 imperium sub nomine Latino, l. 5. *Pistos docuit celebrare Latinos; Albanæ*
docuerunt suos, nunc maxima porro Accepit Roma. *h* Calliope, heroici carminis
 præfes. *Invocatio.* *i* Condita a Tyriis, sub Didone profugis, An. Mundi 3058.
 post Æneam annis 286. Obtinuit tamen Virgilii figmentum, prægravatque hi-
 storix fidem. *k* In Africa e regione Italiæ. *l* Studiosa & cupida bellorum.
m Etiam patriæ Samo Carthaginem prætulisse. *n* Si qua ratione fata sinant.
o Quæ Carthaginem aliquando evertura esset. *** Longe lateque imperantem
 victoremque. *p* Ita esse in fati. *q* Quo prælata fuit Junoni & Palladi Ve-
 nus in certamine formæ, sunt qui referant injuriam ad fab. Antigones filix
 Laomedontis, quæ cum Junone contendebat de pulchritudine. Ovid. 6. Met.
r Trojanos invisos propter autorem Dardanum Jovis ex Electra filium, re-
 ferri malo ad Heben filiam Junonis remoram a ministerio pocillandi, admisso
 Ganymede.

f Epiphonema.
z Mirari hic subit Poeta artificium, qui profusus se Æneam a Trojæ oris; a Sicilia festimo erroris anno nunc primum producit. ut de Homero Flaccus. *In medias res, Non secus ac notas auditorem rapit.*
z Spumans mare rotis navium ære armatis secebat.
z Odii, vindictæ.
z Abruptum indignantis exordium.
z Ironice.
z *Ἐνὸς δὲ Λόγου ἀντιμυρίων* &c. Lycophron de eodem Ajace.
z Cassandram sc. ab Ajace Oilei f. in æde Palladis stupratam.
z Furiosos amores. Insolentem potius insaniam, quia e naufragio in scopulos Geras enatans gloriatus se vel invita Pallade evasisse. poenas dedit scopulo abrupto affixus fulmine. *ἦν δὲ καὶ μάλα πάντες ὀλύμπιοι*, &c. Calaber. 14. l. *d* Habet & Pallas. i. e. summa regio aeris, suum fulmen sed Jovi acceptum, Servius hic 4. genera adducit. 1. Disjiciens. 2. Transfigens. 3. Corripiens. 4. Infigens. Senec. 2. Nat. quæst. c. 14. Jovi tribuit tres manubias. *e* Ad Majestatem & incessus gravitatem refert. inde *ἡραίων βαδίσσῃ*. *f* Postea, vel propterea. *g* Æolias insulas, Liparen, Hieran, Strongylen quæ regia Æoli, Didymen, &c. *h* Circum claustra montis. *i* Æolus qui Vulcanis ins. imperitavit, cur ventorum rex fingatur, vide Diol. l. 5. & Strab. l. 1. & Cæl. Rhodig. l. 20. c. 18. *k* Proprie *Ἀνέμους*. 2. Georg. *animosi Eurii*. *l* Molem montium. Hendiadys. *m* Æolum. *n* Al. *vento*.

f Tantæ molis erat Romanam condere gentem.
z Vix è conspectu Siculæ telluris in altum
 Vela dabant latis, & *a* spumas falis ære ruebant :
 Cum Juno æternum servans sub pectore *x* vulnus, 40
 Hæc secum : *y* Mene incepto desistere victam ?
 Nec posse Italia Teucrorum avertere regem ?
z Quippe vector fatis. Pallasne exurere classem
 Argivum, atque ipsos potuit submergere ponto ,
z Unius ob *b* noxam, & *c* furias Ajacis Oilei ? 45
d Ipsa Jovis rapidum jaculata è nubibus ignem ,
z Disjecitque rates, evertitque æquora ventis :
 Illum expirantem *z* transfixo pectore flammam
 Turbine *z* corripuit scopuloque *z* infixit acuto.
 Ast ego, quæ divum *e* incedo regina, Jovisque 50
 Et soror, & conjux, una cum gente tot annos
 Bella gero ; & quisquam numen Junonis adoret
f Præterea ? aut supplex aris imponat honorem ?
 Talia flammato secum dea corde volutans , 54
g Nimborum in patriam, loca fœta furentibus Au-
 stris ,
 Æoliâ venit. hic, vasto rex Æolus antro
 Luctantes ventos, tempestatessque sonoras
 Imperio premit, ac vinclis, & carcere frenat.
 Illi indignantes magno cum murmure, *h* montis 59
 Circum claustra fremunt : celsa sedet *i* Æolus arce,
 Sceptra tenens, molliorque *k* animos, & temperat iras.
 Ni faciat ; maria, ac terras, cœlumque profundum
 Quippe ferant rapidi secum, vertantque per auras.
 Sed pater omnipotens speluncis abdidit aris, 64
 Hoc metuens ; *l* molemque & montes insuper altos
 Imposuit : *m* regemque dedit, qui fœdere certo
 Et premere, & laxas sciret dare jussus habenas.
 Ad quem tum Juno supplex his vocibus usa est :
 Æole (namque tibi divum pater, atque hominum
 rex
 Et mulcere dedit fluctus, & tollere *n* ventos) 70
 Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat æquor ,

• Ilium

• Ilium in Italiam portans, p victosque q penates.
 Incute vim ventis, submersasque obrue puppes:
 Aut age diversas, & disjice r corpora ponto.
 Sunt mihi bis septem præstanti corpore nymphæ; 75
 Quarum, quæ forma pulcherrima, Deiopeiam
 Connubio a jungam stabili, b propriamque dicabo:
 Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
 Exigat, & pulchra faciat te prole c parentem.
 Æolus hæc contra: Tuus, ô regina, quid optes, 80
 Explorare labor; mihi iussa capeffere fas est.
 Tu mihi quodcumque d hoc regni, tu sceptrâ, Jovemque
 Concilias, tu das epulis accumbere divum,
 d Nimborumque facis, tempestatumque potentem.
 Hæc ubi dicta, cavum conversa cuspide montem 85
 Impulit e in latus: ac venti velut agmine facto,
 Qua data porta, f ruunt, & terras turbine perflant.
 Incubuerè mari, totumque à sedibus imis
 Una Eurufque Notusque ruunt, creberque procellis
 g Africus; & vastos volvunt ad littora fluctus. 90
 Insequitur clamorque virum, stridorque rudentum.
 Eripiunt subito nubes cœlumque diemque
 Teucrorum ex oculis: ponto nox incubat atra.
 Intonuere poli; & crebris micat ignibus æther;
 Præsentemque viris intentant omnia mortem. 95
 Extemplo Æneæ h solvuntur frigore membra.
 i Ingemit & duplices tendens ad sidera palmas,
 Talia voce refert: k O terque, quaterque beati,
 Queis ante ora patrum, Trojæ sub mœnibus altis
 Contigit oppetere. O Danaum fortissime gentis 100
 Tydide, mene Iliacis occumbere campis
 Non potuisse? l tuaque animam hanc effundere dex-
 tra?
 Sævus ubi Æacidæ telo jacet Hector, ubi m ingens
 Sarpedon, ubi tot Simois correpta sub undis 104
 Scuta virum, galeasque, & fortia corpora volvit.

o Reliquias rerum Iliensium. p Adeoque nec sibi tuendis aut vindicandis sufficientes. q Alii Apollinem & Neptunum penates esse putant Trojæ conditores: Alii Jovem, Junonem, Minervam, aeris præstes, per quos penitus spiramus, &c. qui penitus nos regunt ratione, calore, ac spiritu. Macrobr. 3. l. Saturn. 4. c. Arnob. l. 3. advers. gentes. i Hominum, vel navium. a Nuptiarum sc. præses, cui vincula iugalis cura. b Peculiarrem & perpetuam, propria hæc si dona fuisset.

sent. 6. Æneid. c Nubem sc factam aeris, & ventis gignendis materiam aptam. d Ventis quippe Æoliis præstatur materies ab aere-moto. e Unde oblique ruunt venti πλάγιοι. f Repetita multoties litera canina fremitum ventorum signat. g Zephyrus, mox enim Eurum ad se Zephyrumque vocat. & Hom. 5. Odysl. Εὐρῶτι, Νότῳ τ' ἑπίσει, Ζέφυρός τε θυάϊος. h Calore quo continentur membra deficiente rigent extrema, solvuntur, tremunt. i Non timuit lethum, genus at miserabile lechi Heros. Cum enim animam crediderit antiquitas esse igneam, naturæ ejus maxime contrarium ducebat, in aquis extinguui. Synes. 4. epist. eo magis, quod nullum daretur specimen fortiter moriendi. Arist. Eth. 3. l. 6. c. k Non ex supersticiosa numeri observatione, ut vult Macrobr. 1. l. in Som. Scip. c. 6. sed Homerum imitatus Τρις μάκαρες Δαναῶν ἔτετραϊκίς: Odysl. ε. l' A Diomede icu faxi fufus prope interierat, nisi a matre subtractus fuisset. Il. 8. & 5. Neptuno hoc intimante. m Jovis fil. procerus, fortis. Il. 6.

* Italiam enim petentibus contrarius est Aquilo.
 o Avertit se prora ad- verso ce- dens Aquiloni, dat- que latus undis.
 p Cæca & ἄφαλα, vel, in hac reimpetate non appa- rentia.
 q Cæca hæc tempestas induxerat confusum Hyperbaton, sic ex- plicandum.
 Quæ saxa in mediis fluctibus Ita i vocant Aras, quæ in modum dorsi ex- stant in summo mari.
 r Scopulos quosdam inter Afri- cam & Sar- diniam, ad quos primo bello Puni- co fœdus ictum est inter Ro- manos & Carthagi- nenses. Jos.

Scal. omnes crepidines & dorfa maris Aras dici ait. f Dux sunt Syrtis in sinu Africo, trahentes ad se cum æstu arenas & naves a σύρω, traho. t Desuper. Odyss. ε. Ως ἄρα μιν ἔπαιτο ἔλασεν μέγα κύμα κατ' ἀκρῆς. u Leucalpis. l. 6. x Remi, hastæ, scuta, tabulæ, vestes, tapetes; &c. y Tempestas, χαμῶν. z Neptuni imbrem. i. e. aquam marinam. a Imbre, fulgure, toni- tru b Neptunum. c Αποσιώπῃας. Quos ego ulciscerem, si quidem vacaret: sed motos, &c. d Non tam levi, non hac, verborum. e Falluntur qui Servium audiunt & Macrobium exponentes. sedate & deliberare. Maturare, inquit Agellius l. 10. c. 11. nunc significat propere & cito, &c. Neque enim ex mente aut majesta- te Neptuni fuerat, ventorum discessum precariis & disertis verbis mitigare, sed pro imperio & re præsentis jubere. Rationes & autoritates verbi hujus, vide apud Fr. Floridum g. l. succisiv. c. 11.

Talia jactanti fridens Aquilone procella
 Velum * adversa ferit, fluctusque ad sidera tollit.
 Franguntur remi; tum o prora avertit, & undis
 Dat latus: insequitur cumulo præruptus aquæ mons.
 Hi summo in fluctu pendent; his unda dehiscens 110
 Terram inter fluctus aperit; furit æstus arenis.
 Tres Notus abreptas in saxa p latentia torquet;
 q Saxa vocant Itali mediis quæ in fluctibus r Aras,
 Dorsum immane mari summo. tres Euris ab alto
 In brevia, & f Syrtes urget (miserabile visu) 115
 Illiditque vadis, atque aggere cingit arena.
 Unam, quæ Lycios, fidumque vehebat Orontem,
 Ipsius ante oculos ingens: à vertice pontus
 In puppim ferit; excutitur, pronusque * magister
 Volvitur in caput. ast illam ter fluctus ibidem 120
 Torquet agens circum, & rapidus vorat æquore vor-
 tex.

Apparent rari nantes in gurgite vasto:
 x Arma virum, tabulæque, & Troia gaza per undas.
 Jam validam Ilionei navem, jam fortis Achatae,
 Et qua vectus Abas, & qua grandævus Alethes. 125
 Vicit y hyems: laxis laterum compagibus omnes
 Accipiunt inimicum z imbrem, rimisque fatiscunt.
 Interea magno misceri murmure pontum,
 Emissamque hyemem sensit Neptunus, & imis
 Stagna refusa vadis, graviter commotus & alto 130
 Prospiciens, summa placidum caput exulsi unda.
 Disjectam Æneæ toto videt æquore classem,
 Fluctibus oppressos Troas, cœlique ruina.
 Nec latuere doli b fratrem Junonis, & iræ. 134
 Eurum ad se Zephyrumque vocat; dehinc talia fatur,
 Tantane vos generis tenuit fiducia vestri?
 Jam cœlum terramque meo sine numine, venti,
 Miscere, & tantas audetis tollere moles?
 c Quos ego. sed motos præstat componere fluctus:
 Post mihi d non simili pœna commissa luctis. 140
 e Maturate fugam, regique hæc dicite vestro:

Non illi imperium pelagi, sævumque tridentem,
 Sed mihi forte datum: tenet ille immania saxa,
 Vestras, Eure, domos: illa se jactet in aula
 Æolus, & clauso ventorum carcere regnet.
 Sic ait, & dicto citius tumida æquora placat,
 Collectasque fugat nubes, solemque reducit.
 & Cymothoe simul, & Triton adnixus, acuto
 Detrudunt naves scopulo: levat ipse tridenti,
 Et vastas aperit Syrtes, & temperat æquor,
 Atque rotis summas levibus perlabitur undas.
 Ac veluti magno in populo cum sæpe coorta est
 Seditio, sævitque animis ignobile vulgus,
 Jamque faces & saxa volant, furor arma mini-

strat:
 Tum pietate gravem, ac meritis si forte h virum
 quem

Conspexere, silent arrectisque auribus astant:
 Ille regit dictis animos, & pectora mulcet:
 Sic cunctus pelagi cecidit fragor, æquora postquam
 Prospiciens genitor cœloque invecus i aperto
 Flecxit k equos, l curruque volans dat lora secundo.

Defessi Æneadæ, quæ proxima littora, cursu
 Contendunt petere, & Libyæ vertuntur ad oras.
 Est in secessu longo locus: insula n portum
 Efficit objectu laterum; quibus omnis ab alto
 Frangitur, inque sinus scindit sese unda reductos.

Hinc atque hinc vastæ rupes, geminique minantur
 In cœlum scopuli: quorum sub vertice latè
 Æquora tuta silent. o tum sylvis scena coruscis
 Desuper, horrentique atrum nemus imminet umbra.

Fronte sub adversa scopulis pendentibus antrum:
 Intus aquæ dulces, p vivoque sedilia saxo,
 Nympharum domus. hic fessas q non vincula naves
 Ulla tenent, unco non alligat anchora morsu.
 Huc septem Æneas collectis navibus r omni
 Ex numero subit: ac magno telluris amore

Egressi optata potiuntur Troës arena,
 Et f sale tabentes artus in littore ponunt.
 Ac primum silicis scintillam excudit Achates,
 Suscepitque ignem foliis, atque arida circum
 Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.

Tum i Cererem corruptam undis, Cerealiaque arma

Carthaginis in Hispania. n In ostio recedentis sinus objecta mari portum facit.
 o Sylvæ desuper obumbrant sinum, ad modum scenæ quæ inumbrat theatrum.
 a. onia. p Naturali. q Usque adeo tranquillus erat portus. r Ex viginti.
 f Salia aqua. i Fruges aqua marina corruptas, & instrumenta necessaria fru-
 gibus prius torrendis siccandisque, dein terendis. Neque enim admitto, quod
 hic inculcant. ὕψιστον πρῶτον.

f Commun-
 ni, qua cui-
 que Deo-
 rum munus
 suum con-
 tigit, vel il-
 la qua divi-
 sum est
 mundi im-
 perium in-
 ter tres fra-
 tres, Jovem,
 Neptunum,
 Plutonem.
 g Proprie.
 fluxu enim
 celeri un-
 darum

κυματων
 & aestu
 fluctus
 Τριτων
 expediun-
 tur quæ
 hæserant
 naves.

h Ad gravi-
 tatem viri
 exprimend-
 am grava-
 tur versus
 monosylla-
 ba.

i Sereno.
 k Marinos.
 εἰπωκαμ-
 πος. vide
 Scal. exer.
 226. 7.

l Volans
 curru, dati
 lora illi se-
 cundo. Al.
 leg. curru
 m Descri-
 ptio hæc
 portus;

adumbrata
 est ad illum
 Homeri 13.
 Od. cui ge-
 ninam vi-
 de, apud
 Livium l.

16. Novæ

Expediunt fessi rerum : frugesque receptas
 Et torrere parant flammis, & frangere saxo.
 Æneas scopulum interea conscendit ; & omnem
 Prospectum late pelago petit , Anthea siqua 185
 Jactatum vento videat, Phrygiisque biremes ,
 Aut Capyn, aut celsis in puppibus " arma Caici.
 Navem in conspectu nullam, tres littore cervos
 Prospicit errantes: hos tota armenta sequuntur
 A tergo, & longum per valles pascitur agmen. 190
 Constitit hic, arcumque manu celeresque sagittas
 orripuit, fidus quæ tela gerebat Achates.
 Ductoresque ipsos primum capita alta ferentes
 Cornibus x arboreis sternit ; tum vulgus, & omnem
 Miscet agens telis nemora inter frondea turbam : 195
 Nec prius abssistit, quam septem ingentia victor
 Corpora fundat humi, & numerum cum navibus
 æquet.

Hinc portum petit & socios partitur in omnes.
 Vina, bonus quæ deinde cadis onerarat y Acestes ,
 Littore Trinacrio, dederatque abeuntibus heros , 200
 Dividit ; & dictis mœrentia pectora mulcet :
 O socii, (neque enim ignari sumus x ante malorum)
 O passi graviores : dabit deus his quoque finem.
 Vos, & Scyllæam rabiem, penitusque a sonantes
 b Accessis scopulos ; vos & Cyclopea saxa 205
 Experti ; revocate animos, mœstumque timorem
 Mittite. *forfan & hæc olim meminisse juvabit.*
 Per varios casus, per tot discrimina rerum
 Tendimus in Latium, sedes ubi fata quietas
 Ostendunt : illic fas regna resurgere Trojæ 210
 Durate, & vosmet rebus servate secundis.

Talia voce refert, curisque ingentibus æger
 Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.
 Illi se prædæ accingunt dapibusque futuris,
 Tergora diripiunt costis, & c viscera nudant. 215
 Pars in frustra secant, veribusque d trementia fi-
 gunt,

Littore e ahena locant alii, flammisque ministrant.
 Tum victu revocant vires ; fusisque per herbam,
 Implentur veteris Bacchi, pinguisque ferinæ. x
 f Postquam exempta fames epulis, mensæque remotæ,
 Amiffos longo socios sermone requirunt : 220
 Spemque metumque inter dubii, seu vivere credant,

u Insignia
 Caici, vel
 navis
 παρὰ στήθων
 in puppi. ut
 l. 10. aurac
 fulg. bar
 Apolline
 pu. pis.
 x Ramosis.
 7. Ecloga.
 Et ramosa
 Mycon viva-
 cis cornua
 cervi.
 y Rex Sici-
 liae. de quo
 plura Æ-
 neid. 5.
 x Conjun-
 ctim legi
 volunt an-
 te malorum.
 Sed quor-
 sum tanta
 subtilitas?
 cum Home-
 rus Odyss.
 12. unde
 hic locus
 fumitur,
 habeat,
 Ω φίλοι οὐ
 γὰρ πω τι
 κακῶν ἀ-
 δεικνόμεν
 ἰσθῶν. &c.
 a Scyllam
 & ceruleis
 canibus re-
 sonantia sa-
 xa. l. 3. Æn.
 b Appropin-
 quastis, non
 adiiistis. 5.
 Æneid.
 c Carnes ad
 epulas.
 utrumque
 enim signi-
 ficant vi-
 scera, & carnes & extra. d Etiamnum palpitantia. e Non ad lavandas solum,
 ut volunt interpretes, sed & ad elixandas carnes, quæ etiam veteribus in usu.
 probat Jos. Castilio. 5. c. Var. lect. f Αὐτὰρ ἐπεὶ πᾶσι δὲ κ' ἰδόντων ἔξ ὄρου
 ἔστη Ἄνεϊς. non semel.

Sive extrema pati, nec jam exaudire g vocatos.
 Præcipue pius Æneas, nunc acris Oronti,
 Nunc Amyci casum gemit, & crudelia secum
 Fata Lyci, fortemque Gyan, fortemque Cloanthum.

Et jam finis erat, h cum Jupiter æthere summo
 Despiciens mare velivolum: terrasque jacentes,
 Littoraque, & latos populos, sic i vertice cœli
 Constitit, & Libyæ defixit lumina regnis.

Atque illum tales jactantem pectore curas,
 Tristior, & lacrymis oculos suffusa nitentes,
 Alloquitur Venus. O qui k res hominumque deum-
 que

Æternis regis imperiis, & fulmine terres,
 Quid meus Æneas in te committere tantum,
 Quid Trœs potuere? quibus tot funera passis
 Cunctus l ob Italiam terrarum clauditur orbis?

Certe hinc Romanos olim, m volventibus annis,
 Hinc fore ductores, revocato a sanguine Teucrici,
 Qui mare, qui terras omni ditione tenerent,
 Pollicitus: quæ te genitor sententia vertit?

Hoc equidem occasum Trojæ, tristesque ruinas
 Solabar, fatis contraria fata rependens.
 Nunc eadem fortuna viros tot casibus actos
 Insequitur. quem das finem, rex magne, laborum n

Antenor potuit mediis elapsus Achivis
 Illyricos penetrare sinus, atque intima tutus
 Regna Liburnorum, & fontem superare Timavi:
 Unde per o ora novem p vasto cum murmure montis
 It mare præruptum, & pelago premit arva sonan-
 ti.

Hic tamen ille urbem Patavi, sedesque locavit
 Teucrorum, & genti q nomen dedit, r armaque fixit

g Ex more,
 ut quos
 amiserant
 peregre,
 desidera-
 bantque,
 inclama-
 rent ter, ut
 habet Hom.
 Odyss. 9.
 Πρὶν τινὰ
 τῶν δευλῶν
 ἐτάρων
 τρεῖς ἕκαστον
 αὐτοῖσι.
 Relictum
 clamassent,
 ut lius Hy-
 la, Hyla o-
 mne sonaret.
 h Scite mi-
 scentur
 confilia
 Deorum.
 Non enim,
 inquit Pe-
 tronius, res
 gesta veris-
 simis compre-
 hendendæ
 sunt, &c.
 Sed per am-
 bagas, Deco-
 rumque mi-
 nisteria, &
 fabulosam
 sententia-
 rum tor-
 mentum.
 præcipitân-
 dus est liber
 imperis, &c.

Hom. ἀπὸ κρατὸς, κορυφῆς, ῥ' ἰς Οὐλύμποιο. k Res Deum regis nutu ac imperio; hominum fulmine, eoque prælagiente, terrente, puniente. l Ne Italian appellat. m Revolutis. περιπολοῦσθων. infra volvendis mensibus orbis. Lucret. s. l. per cælum Solis volventia lustra. n Proditor Trojæ cum Ænea, ut quidam. Alii: pacis & reddendæ Helenæ autores. o Non ostia per quæ fluit Timavus in mare; (quæ crux autores & interpretes male habet) sed fontes qui inter Aquileam & Tergeste sex erumpunt ex antris faxei collis. septimum his adjiciunt in palule ortum. sic constat numerus a Strabone ex Polybio citatus. ut vero conficiatur numerus novenus nostri autoris & Melæ, adsciscendi dso, ex lacu Rubri Saxi unus: e fl. S. Antonii alter. p Timavus per cuniculos quosdam ab adfluxu maris patitur incrementum; ita ut lenis dulcisque in refluxu; ubi tamen mare æstu suo intumuit, ingenti fragore ac mugitu faxei montis, per complura illa spaciola ora prorumpit & arva inundat. adi Cluverium l. r. Ita læ antiquæ c. 20. q Primum Antenorida vocavit: Postea, ab augurio Patavium. r Ut victor & compos voti, qui rerum fortiter ac feliciter gestarum monumenta erigunt, arma figunt. & paginam i. En. Ære cavo clypeum magis gestamen. Abas. is Postibus adversis figo. & rem carmine signo.

565

Troia: nunc placida compositus pace quiescit.
 Nos tua progenies, cœli quibus annuis arcem,
 Navibus (infandum) amissis unius ob iram 255
 Prodimur, atque Italiam longè disjungimur oris.
 Hic pietatis honos? sic nos in sceptrâ reponis?
 Olli subridens hominum fator atque deorum,
 Vultu, quo cœlum, tempestatesque serenat,
 Oscula sibi dedit natæ: dehinc talia fatur: 260
 Parce metu, Cytherea; manent immota tuorum
 Fata tibi; cernes urbem, & promissa Lavini
 Mœnia, sublimemque feres ad sidera cœli
 Magnanimus Æneam: neque me sententia vertit.
 Hic tibi (fabor enim: quando hæc te cura remor-
 det,
 Longius, & volvens fatorum arcana movebo) 266
 Bellum ingens geret Italia, populosque feroces
 Contundet, moresque viris, & mœnia ponet:
 Tertia dum Latio regnantem viderit ætas,
 Ternaque transferint Rutulis hyberna subactis. 270
 At puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo
 Additur, (Ilus erat dum res steterat Ilia regno)
 Triginta x magnos volvendis mensibus orbem
 Imperio explebit, regnumque à sede Lavini
 Transferet, & longam multa vi muniet y Albam. 275
 Hic jam tercentum totos regnabitur annos
 Gente sub x Hecorea: donec a regina sacerdos
 Marte gravis b geminam partu dabit Ilia prolem.
 Inde c lupæ fulvo nutricis d tegmine lætus
 Romulus excipiet gentem, & Mavortia condet 280
 Mœnia, Romanosque suo de nomine dicet.
 His ego nec metas rerum, nec tempora pono:
 Imperium sine fine dedi. quin aspera Iuno
 Quæ mare nunc, terrasque e metu, cœlumque fa-
 tigtat,
 f Consilia in melius referet, mecumque fovebit 285
 Romanos rerum dominos, g gentemque togatam.
 Sic placitum: veniet h Iustis labentibus ætas,
 i Cum domus Assaraci Phthiam, clarasque Mycenæ

f Beviter terigit.
 Oscula volunt esse religiosi officii, sua via & basta voluptatis.
 i Primum in Latio a Trojanis conditum Lavinium.
 Var. l. 4. de L. L. Urbique dabit Lavinia nomen. 12, Æn.
 x Longa hæc Rom. historiarum series, vel nota est vel perenda ex Livio, Diodoro, Varone, Plutarcho, Dionysio.
 y Solares quorum singuli constant 12. mensibus volvendis.
 z Latius urbem a Lavinio distantem 12. milliaria, a Roma

totidem. x Trojana, ab Ænea Hectoris affine. a Ilia, Numitoris filia ex Marte gravida, sacerdos Vestalis. b Romulum & Remum. c Feræne; an Laurentiæ Faustuli uxoris, quæ Lupa, an quia expositorum infantium nutrices dicte lupæ, ut Cedrenus ait. d In memoriam nutricis, vel, quia ipse venator. e Romana, quæ ventura olim est excidio suæ Carthagini. supra. f Conciliatam Romanis secundo bello Punico refert ex Ennio Servius. v. Horat. lib. 3. Od. 3. g Aliæ gentes erant tunicatæ, palliatæ, braccatæ, Romana togata, a Lydis. Tertull. de pallio. h Lustrum alii quatuor annorum statuunt; alii, quinque absolutorum; alii, exacto quadriennio incuntis quinti, ut sit idem cum Olympiade. i A Paulo Emilio victa Macedonia, a Mummio Achaja. 5, Æn.

Servitio premet, ac victis dominabitur Argis
 Nascetur & pulcra Trojanus origine Cæsar,
 Imperium Oceano, famam qui terminet astris:
 Julius, à magno demissum nomen Julo.
 Hunc tu olim cælo *m* spoliis Orientis onustum
 Accipies secura: o vocabitur hic quoque votis.
 Aspera tum positis mitescunt sæcula bellis,
 Cana fides, & Vesta, Remo cum fratre Quirinus
 Jura dabunt: diræ ferro, & compagibus arctis
 Claudentur belli portæ. Furor impius intus
 Sæva sedens super arma, & centum vinctus ahenis
 Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.
 Hæc ait: & Majæ genitum demisit ab alto,
 Ut terræ, utque novæ pateant Carthaginis arces
 Hospitio Teucris: ne fati nescia Dido
 Finibus arceret. volat ille per aëra magnum
 Remigio alarum, ac Libyæ citus astitit oris:
 Et jam jussa facit: ponuntque ferocia Pœni
 Corda, volente deo; imprimis regina quietum
 Accipit in Teucros animum, mentemque benignam
 At pius Æneas per noctem plurima volvens,
 Ut primum lux alma data est, exire locosque
 Explorare novos, quas vento accesserit oras;
 Qui teneant (nam inculta videt) hominesne, feræne,
 Quærere constituit; sociisque & exacta referre.
 Classem in convexo nemorum, sub rupe cavata,
 Arboribus clausam circum, atque horrentibus um-
 bris
 Occulit: ipse uno graditur comitatus Achate,
 Bina manu lato crispans hastilia ferro.
 Cui mater media sese tulit obvia sylva,
 Virginis os habitumque gerens, & virginis arma
 Spartanz: vel qualis equos Threïssa fatigat
 Harpalice, Volucremque fuga prævertitur He-
 brum.
 Namque humeris de more x habilem suspenderit ar-
 cum
 Venatrix, dederatque y comas diffundere ventis:
 Nuda genu, & nodoque sinus collecta fluentes.

290 k Propter
 Venerem, a
 qua Cæsa-
 res origi-
 nem duce-
 bant.
 295 l Imperium
 suum ultra
 solis vias,
 & ipsius O-
 ceani limites
 propagavit.
 Minutius
 de Roma. si
 de Augusto
 intelligere
 libet, refe-
 ras ad fo-
 mnium Ac-
 ciæ, quæ
 somniavit
 se concepisse
 ex Apol-
 line, visce-
 raque sua
 in cœlum
 tolli, & per
 omnem ter-
 ram exten-
 di.
 m Ex bello
 Pharsalico
 & Pontico,
 devictis re-
 gibus qui
 auxilia tu-
 lerunt
 Pompejo.
 n In Deos
 relatum.
 o Eclog. 5.
 320 Damnabis
 tu quoque
 votis. Me-
 ruit quippe
 post mor-
 tem aram,
 fastigium,
 flammam.
 324 p Post Ju-
 lium impe-

rante Augusto, qui Fidei solenne instituit & Flaminem; qui religionem Vesta-
 lium restauravit. ipse Pontifex Max. qui leges Julias & Sumptuarias tulit, Ju-
 stitiam sanxit, Concordia & pace per orbem propagata templum Jani clausit.
 q Belli imaginem, inquit Plin. l. 35. c. 10. restrictis a tergo manib. ab Apelle
 pictam Augustus in foro suo dicavit. r Exquisita, explorata. s Virgines
 Spartanz, ex instituto Lycurgi, venationibus, cursu, lucta, palestra exer-
 cebantur. t Quæ Getas equites perniciosissimo assequuta cursu, partem ab iis
 captam in libertatem asseruit. u Fl. Thraciæ. x Viribus suis aptum. y In-
 compium Lacenz More comam religata nodum. Horat. z Succincta, quo expedi-
 tor esset ad cursum.

111

566

Ac prior : Heus, inquit, juvenes, monstrate meorum

Vidistis si quam hic errantem forte sororum.

Succinctam pharetra, & ^a maculosæ tegmine lyncis,

Aut spumantis apri cursum clamore prementem.

Sic Venus. at Veneris contra sic filius orsus :

Nulla tuarum audita mihi, neque visa sororum. 330

O quam te memorem virgo ? namque haud tibi vultus

Mortalis, nec vox hominem sonat : ^b ô dea certe.

An ^c Phœbi soror, an Nympharum sanguinis una ?

Sis ^d felix, nostrumque leves quæcunque laborem :

Et quo sub cælo tandem, quibus orbis in oris 335

Jaçtemur, doceas : ignari hominumque locorumque Erramus, vento huc vastis & fluctibus acti :

^e Multa tibi ante aras nostra cadet hostia dextra. ~~X~~

Tum Venus : haud equidem tali me dignor ^f honore.

Virginibus Tyriis mos est gestare pharetram, 340

Purpureoque alte furas vincire cothurno.

^g Punica regna vides, Tyrios, & Agenoris urbem,

Sed fines Libyci, genus ^h intractabile bello.

Imperium Dido Tyria regit urbe profecta,

ⁱ Germanum fugiens : longa est injuria, longæ 345

Ambages ; sed summa sequar fastigia rerum.

Huic conjux Sichæus erat, ditissimus agri

Phœnicum, & magno miseræ dilectus amore :

Cui ^k pater ^l intactam dederat, primisque jugarat

^m Ominibus : sed regna Tyri germanus habebat 350

Pygmalion, ⁿ scelere ante alios immanior omnes,

Quos inter medius venit furor. ille Sichæum

Impius ante ^o aras, atque auri cæcus amore,

Clam ferro incautum superat, ^p securus amorum

Germanæ ; factumque diu celavit : & ægram, 355

Multa malus simulans vana spe lusit amantem.

Ipsa sed in somnis inhumati venit imago

Conjugis, ora modis attollens pallida miris.

^q Crudeles aras, trajectaque pectora ferro 359

Nudavit : ^r cæcumque domus scelus omne retexit.

Tum celerare fugam, patriaque excedere suadet,

Auxiliumque viæ, veteres tellure recludit

Thesauros, ignotum argenti pondus & auri.

His commota fugam Dido, sociosque parabat :

Conveniunt, quibus aut odium crudele tyranni, 365

^a Variogate lyncis a se interfectæ spoliis indutam.

^b *Ei* *μυρ*
τις *τιος*
σσι, &c.

Odyss. 6.

^c Quod ab arcu, pharetra & habitu conjicere licet.

^d Propria.

^e Numini tuo grati debitam solvemus hostiam.

^f Sacrificii. neque enim

Dea sum,

sed virgo

Tyria. cui

mos est

gest.

^g Terræ hu-

jus, quæ

Libya est.

partem

hanc incolunt

^h Pœni

ex Tyro

urbe Phœ-

nicæ, cui

olim impe-

ravit Age-

nor, huc

advecti ab

Elisa, Dido-

ne.

ⁱ *Studiis*

asperrima

belli. supra.

^j Pygma-

lionem.

Adi l. 18.

Iustini.

^k Belas.

^l Virginem.

^m Auspi-

ciis, quæ

eum omni

negotio, tum nuptiis maxime adhibita. ⁿ Ipsos etiam furiosos scelere superat.

^o Herculis, cujus erat sacerdos. ^p Nihil respiciens aut misertus sororem, quæ

miserè amabat Sichæum. ^q Per se quidem pius : sed ante quas crudeliter in-

venfactus est Sichæus. ^r Hactenus celatum & occultum.

Aut

Aut metus acer erat : naves, quæ forte paratæ,
 Corripiunt, onerantque auro : portantur avari
 Pigmalionis opes pelago, dux fœmina facti.
 Devenere locos, ubi nunc ingentia cernes
 Mœnia, surgentemque novæ Carthaginis arcem : 370
 Mercatique solum, facti de nomine / Byrsam ;
 Taurino quantum possent circundare : tergo,
 Sed vos qui tandem ? quibus aut venistis ab oris ?
 Quove tenetis iter ? Quærenti, talibus ille
 Suspendens, imoque trahens à pectore vocem,
 O dea, si prima repetens ab origine pergam,
 Et vacet " annales nostrorum audire laborum :
 Ante diem clauso componet vesper olympo.
 Nos Troja antiqua (si vestras forte per aures
 Trojæ nomen iit,) diversa per æquora vectos, 380
 x Forte sua Libycis tempestas appulit oris.
 y Sumpius Æneas, raptos qui ex hoste penates
 Classe veho mecum, fama super æthera notus,
 Italiam quæro & patriam, & genus ab Jove sum-
 mo,
 Bis denis Phrygium conscendi navibus æquor,
 Matre dea monstrante viam, data fata sequutus : 385
 Vix septem convulsæ undis, Euroque supersunt.
 Ipse ignotus, egens, Libyæ deserta peragro,
 Europa, atque Asia pulsus. Nec plura querentem
 Passa Venus, medio sic interfata dolore est : 390
 Quisquis es, haud (credo) invisus cœlestibus, auras
 Vitales carpis, Tyriam qui adveneris urbem.
 Perge modo, atque hinc te reginæ ad limina per-
 fer.
 Namque tibi^a reduces socios, classemque relatam
 Nuncio, & in tutum^b versis aquilonibus actam : 395
 Ni frustra augurium vani docuere parentes.
 Aspice^c bis senos lætantes agmine cygnos
 Ætherea quos lapsa plaga^d Jovis ales aperto
 Turbabat cœlo : nunc terras ordine longo
 Aut capere, aut captas jam despectare videntur.
 Ut reduces illi ludunt stridentibus alis, 401
 Et cœtu cinxere polum, cantusque dedere :
 Haud aliter puppesque tuæ, pubesque tuorum
 Aut portum tenet : aut pleno subit ostia velo.
 Perge modo, & qua te ducit via, dirige gressum
 Dixit : & avertens rosea cervice refulsit : 406
 e Ambrosiæque comæ divinum vertice odorem

Βύρσα
 significat
 corium.
 Sed Jos.
 Scal. in Fe-
 stum vult
 transposi-
 tione Græ-
 ca dici pro
 ἄρξ, ^{arx}
 turris, locus
 munus.
 Tergore.
 u Relatio-
 nem,
 Annales
 proprie
 fuerunt ta-
 bulæ in
 quas singu-
 lorum an-
 norum res
 gestæ refe-
 rebantur, &
 Pontifice
 max. 3. l. 2.
 c. Sat. Ma-
 crob.
 x Casu. alii
 vi.
 y Εἴμ' Ο-
 δυσσεύς. &
 καὶ μὲν
 κλέει οὐ-
 ρανὸν ἦκα.
 9. Odyss.
 x E Cory-
 tho enim
 urbe Etru-
 riæ ortus
 est Darda-
 nus gentis
 nostræ au-
 thor & ipse
 ex Jove
 natus.
 a Incolu-
 mes.
 b Ponenti-
 bus, vel
 convertis :
 namque su-
 pra,

pra, stridens Aquilone procella velum adverfa percusserat. c Auspicata omnia
 & apta ; numerus, volatus, cantus avium. d Aquila, Jovis pinnata satelles.
 e cum relatione ad Aquilonem. e Ἀμβρόσιον δ' ἄρα χεῖται, Il. α.

Spira.

f Succincta
prius nodi-
que finis
collecta

fluentes, ut
supra.

g Deorum
quippe in-
cessus est
continuus,
& æqualis,
non dimo-
tis pedibus
neque

transpositis,
ἀλλὰ κατὰ

ῥυθμὸν αἰ-
ρίων, ἢ ὁμο-

μήν ἀπα-
ράτο δισόν.

h Non secus
arque Ju-

no, cætera-
que numi-

na adversa.
i Conventu

mutuoque
frui collo-

quio.
k Nebula.

Odyss. 7. &
13. Ulysses

a Minerva
tegitur ne-

bula.
l Thure &

floribus
rantum sa-

cra Veneri
siebant, non

hostiarum
sanguine.

m Altus
3 milliaria.

n Afrorum
raris habi-

tata mapalia
teclis.

Georg. 3. 1.
o Vias lapi-

de constrat-
tas, p Locum

rectis fulco,
quasi urbi

mœnia aratro
designare. ab ὀπίω

considero. Alii leg. *aptare*. q Forum & locum juri dicundo, curiam Sanctissimi
mo fenatus ordini & magistratibus; Theatrum. Sic corpori, animæ, orna-
mentis Reip. consulitur. r Labores hosce apum, de iis versus prope eosdem,
& quæ nos ibi; vide 3. Georgic. s Proprie quod πέκτην. ovis. Sed pecus,
inquit Isidor. 12. l. dicimus quicquid humana lingua & effigie caret.

Spiravere: pedes f vestis defluxit ad imos:

Et vera g incessu patuit dea. Ille ubi matrem

Agnovit, tali fugientem est voce sequutus:

410

Quid natum toties crudelis h tu quoque falsis

Ludis imaginibus? cur i dextræ jungere dextram

Non datur, ac veras audire, & reddere voces?

Talibus incusat, gressumque ad mœnia tendit.

At Venus obscuro gradientes k àère sepsit:

415

Et multo nebulae circum dea fudit amictu:

Cerne ne quis eos; neu quis contingere possit,

Molirive moram, aut veniendi poscere causas.

Ipsa Paphum sublimis abit, sedesque revisit

Lata suas: ubi templum illi, centumque Sabæo

420

l Thure calent aræ, fertisque recentibus halant.

Corripuere viam interea, qua semita monstrat.

Jamque ascendebant collem, qui m plurimus urbi

Imminet, adversasque aspectat desuper arces.

Miratur molem Æneas, n magalia quondam:

425

Miratur portas, strepitumque, & o strata viarum,

Instant ardentes Tyrii, pars ducere muros,

Molirique arcem, & manibus subvolvere saxa:

Pars p optare locum tecto, & concludere sulco.

429

q Jura magistratusque legunt, sanctumque sena-

tum.

Hic portus alii effodiunt: hic alta theatris

Fundamenta locant alii; immanesque columnas

Rupibus excidunt, scenis decora alta futuris.

Qualis r apes æstate nova per florea rura

Exercet sub sole labor, cum gentis adultos

435

Educunt fœtus; aut cum liquentia mella

Stipant, & dulci distendunt nectare cellas;

Aut onera accipiunt venientum; aut agmine fa-

cto,

Ignavum fucos s pecus à præsepibus arcent.

439

Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella.

O fortunati, quorum jam mœnia surgunt,

Æneas ait, & fastigia suspicit urbis.

Infert se septus nebula (mirabile dictu)

Per medios, miscetque viris; neque cernitur ulli,

tas, p Locum rectis fulco, quasi urbi mœnia aratro designare. ab ὀπίω
considero. Alii leg. *aptare*. q Forum & locum juri dicundo, curiam Sanctissimi
mo fenatus ordini & magistratibus; Theatrum. Sic corpori, animæ, orna-
mentis Reip. consulitur. r Labores hosce apum, de iis versus prope eosdem,
& quæ nos ibi; vide 3. Georgic. s Proprie quod πέκτην. ovis. Sed pecus,
inquit Isidor. 12. l. dicimus quicquid humana lingua & effigie caret.

* Lucus in urbe fuit media, lætissimus umbra ;
 Quo primum jactati undis, & turbine Pœni
 Effodere loco signum, quod regia luno
 Monstrarat * caput acris equi: sic nam fore bello
 Egregiam, & x facilem victu per secula gentem.
 Hic templum Junoni ingens Sidonia Dido
 Condebat, donis opulentum, & numine divæ.
 Ærea cui gradibus surgebant lumina, nexæque
 Ære trabes: foribus cardo stridebat ahenis.
 Hoc primum in luco nova res oblata timorem
 Leniit: hic primum Æneas sperare salutem
 Ausus, & afflictis melius confidere rebus:
 Namque sub ingenti lustrat dum singula templo,
 Reginam opperiens; y dum quæ fortuna sit urbi,
 Artificumque manus inter se, operumque labores
 Miratur; videt Iliacas ex ordine pugnās,
 Bellaque jam fama totum vulgata per orbem:
 z Atriden, Priamumque, & sævum ambobus Achil-
 lem.
 Constitit, & a lacrymans; Quis jam locus (inquit)
 Achate,
 Quæ regio in terris nostri non plena laboris?
 En b Priamus, sunt hic etiam sua præmia c laudi:
 d Sunt lacrymæ rerum, & mentem mortalia tan-
 gunt.
 Solve metus: feret hæc aliquam tibi fama salutem.
 Sic ait, atque animum pictura pascit inani.
 Multa gemens, largoque humectat flumine vultum.
 Namque videbat, uti bellantes Pergama circum
 Hac fugerent Graji, e premeret Trojana juvenus:
 Hac Phryges; instaret curru cristatus Achilles.
 Nec procul hinc f Rhæsi niveis tentoria velis
 Agnoscit lacrymans; primo quæ g prodita somno,
 Tydides multa vastabat cæde cruentus:

445 Adjicie-
 tur mox
 templum,
 nullum
 enim vete-
 ribus tem-
 plum erat
 450 sine luco,
 ut majo-
 rem reli-
 gionem loci
 horror in-
 cuteret.
 u Idem re-
 fert Justi-
 nus l. 18.
 & ipsa Car-
 thago olim
 Caccabo di-
 cta, quod
 460 lingua Pu-
 nica signifi-
 cat caput
 equinum.
 Cœl. Rhod.
 l. 18. c. 38.
 x Victoriis;
 ad vincen-
 dum, signi-
 ficatione
 activa,
 ajunt. Sed
 coacta, &
 quæ exem-
 plo caret.
 Alii facili
 & parabili
 contentam
 victu. ut
 Senec. 90.
 epist. Sa-
 piens facilis
 victu fuit.
 y Dum mi-
 ratur quæ
 in magnifi-
 co templo

pingebantur, Didonis fugam, equi caput, corium sectum, varios urbis casus.
 z Sanior hæc æque expeditior lectio, quam probat Senecæ autoritas 105. epist.
 alludens ad Catonem Cæsari & Pompejo infestum; quam quæ in vulgaris edi-
 tionibus habetur, *Atidas Priamumque*. a *Εν χαρῆς δακρυρ' ὄων*. b Pri-
 mi famæ. c Virtuti, & patriæ fortiter atque cum laude propugnatae. d Hic
 etiam rerum nostrarum tristium miseratio, ut quæ cuius accidere possunt.
 e Insequeretur fugientes, impressionem enim facere, est urgere cedentes.
 f Regis Thracam, qui Trojanis auxilio venit, cum hac oraculi conditione, in-
 victam fore urbem, si equi ipsius intra urbem pabulum gustassent, atque e
 Xantho fl. bibissent. Clausis autem porris cum extra urbem castra posuisset, a
 Diomede & Ulyssæ speculatum missis, idque a Dolone rescipientibus, cæsus est
 cum suis, avertique equi in castra Græcorum. Il. 10. g A Dolone speculatore
 Trojano.

h Priami
filius.

i Sulcatur
hasta inver-
sa & per
terram
tracta.

k Infensæ
Trojanis,
quorum ta-
men erat
numen tu-
relare.

l Sparfis, in
luctu &
supplica-
tionibus, a
pando.

m Pallam
pictam a
Thone An-
tenoris
uxore Pal-
ladi obla-
tam.

n Il. 23.

o Patri,
Priamo
supplici.

Il. 24.

p Æneid. 2.
Vadimus
immisti Da-
uis.

q Ab India
sub Mem-
none Hoüs.

i Auroræ
filio profe-
ctas.

r Indi &
Muro obsu-
rior Indus.
Juv.

s Cetris,
scutis semi-
plenam lu-
nam refe-
rentibus.

Ασπίδα
διον αλίγ-
κιον άντυγι

μήνης. Ηθ'. . ἡμισυ πωληθῆναι. Calaber. i. l. *i* Sinistræ nudatæ. namque
dextra adurebatur *μάζα*, quo expeditiores essent arcubus hastisque in bello
tractandis. *ii* Οὐνδ' Ἀρτεμις, &c. Odyss. 6. *x* Laconicæ fl. *y* Deli inf. montis.
& Nymphæ montium, ab *ορῆ*. *a* Matris gratulatæ sibi filiæ formam. *pulchra*
gaudet Latona Diana. Juvenal Sat. 10. *b* In ipso edis sacrae medius thro, inquit
Apulejus 11. Met. *Ante deæ simulachrum, constitutum trisulcat, &c.*

Ardentesque avertit equos in castra prius, quam
Pabula gustassent Trojæ, Xanthumque bibissent.
Parte alia fugiens amissis *h* Troilus armis
Infelix puer, atque impar congressus Achilli,
Fertur equis; curruque hæret resupinus inani, 480
Lora tenens tamen. huic cervixque comæque trahun-
tur

Per terram, & *i* versa pulvis inscribitur hasta.
Interea ad templum *k* non æquæ Palladis ibant
Crinibus Iliades *l* passis, *m* peplumque ferebant
Suppliciter tristes, & *n* unsa pectora palmis. 485
Div a solo fixos oculos averfa tenebat.

n Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros;
Exanimumque auro corpus *o* vendebat Achilles.
Tum vero ingentem gemitum dat pectore ab imo,
Ut spolia, ut carrus, utque ipsum corpus amici, 490
Tendentemque manus Priamum conspexit inermes.

p Se quoque principibus permixtum agnovit Achivis,
q Eoasque acies, & *r* nigri Memnonis arma.

Ducit Amazonidum lunatis agmina *s* pestis
Penthesilea furens, mediisque in millibus ardet. 495
Aurea subnectens *t* exfertæ cingula mammae
Bellatrix, audetque viris concurrere virgo.

Hæc dum Dardanio Æneæ miranda videntur,
Dum stupet, obtutuque hæret defixus in uno:
Regina ad templum forma pulcherrima Dido 500
Incessit, magna juvenum stipante caterva.

u Qualis in *x* Eurotæ ripis, aut per juga *y* Cin-
thi

Exercet Diana choros; quam mille sequuntæ
Hinc atque hinc glomerantur *x* Oreades: illa phare-
tram

Fert humero, gradiensque deas supereminet omnes;
i Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus. 505

Talis erat Dido, talem se læta ferebat,
Per medios instans operi regnisque futuris.
Tum foribus divæ, *b* media testudine templi,
Septa armis, solioque alte subnixâ refedit. 510

Jura dabat, legesque viris, operumque laborem
Partibus æquabat justis, aut sorte trahebat.

Cum subito Æneas concursu accedere magno

Anthea,

Anthea, Sergestumque videt, fortemque Cloan-
thum,

Teucrorumque alios; ater quos æquore turbo 515

Dispulerat, penitusque alias advexerat oras.

Obstupuit simul ipse, simul percussus Achates:

Latitiaque metuque avidi conjungere dextras

Ardebant: sed res animos incognita turbat.

Dissimulant, & nube cava speculantur amicti, 520

Quæ fortuna viris: classem quo littore linquant;

Quid veniant, cunctis nam lecti navibus ibant

Orantes: veniam, & templum clamore petebant.

Postquam introgressi, & coram data copia fandi,

Maximus Ilioneus placido sic pectore cœpit: 525

O regina, novam cui condere Juppiter urbem,

^d Justitiaque dedit gentes frænare superbas;

Troës te miseri ventis ^e maria omnia vecti,

Oramus; prohibe infandos a navibus fignes:

Parce pio generi, & propius res aspice nostras 530

Non nos aut ferro Libyco populare g penates

Venimus, aut raptas ad littora vertere prædas.

Non ea vis animo, nec tanta superbia victis.

Est locus, ^h Hesperiam Graji cognomine dicunt,

Terra antiqua, potens armis, atque ubere 535

bæ:

Oenotrii coluere viri: nunc fama, minores

Italiam dixisse, ⁱ ducis de nomine gentem:

Huc cursus fuit.

Cum subito assurgens fluctu nimbosus ^k Orion 539

In vada cæca tulit, penitusque procacibus Au-
stris,

Perque undas, superante salo, perque invia saxa

Dispulit. huc pauci vestris adnavimus oris.

Quod genus hoc hominum? quæve hunc tam barbara

morem

Permittit patria? hospitio prohibemur arenæ.

Bella cient, ^l primaque vetant consistere ^l terra. 545

Si genus humanum, & mortalia temnitis arma,

^m At sperate Deos memores fandi, atque nefandi.

Rex erat Æneas nobis, quo justior alter

Nec pietate fuit, nec bello major, & armis.

^c Subtra-
hendi na-
ves, arma-
di eas in-
struendi-
que, ^{vel}, pe-
tentis pa-
cem, gra-
tiamque
reginæ,
contra in-
cendium
quod para-
bant Tyrii
in naves
Trojanas.
^d Infrænes
Numidas
accolas
subjugare
& imperio
justo pre-
mere.
^e Per maria
omnia. <sup>ma-
ria omnia
circum.</sup> su-
pra.
^f Quibus
naves no-
stras incen-
dere parant
tui Tyrii.
^g Ædes sa-
cras & pro-
fanas, qui-
bus sui Pe-
nates patrii
& domesti-
ci.
^h Italix no-

mina & rationes, cur dicta Argessa, Camasene, Hesperia, Ausonia, Oenotria, Ita-
lia, ad Ph. Cluverium i. l. Ital. Antiq. r. c. Non itaque ab Ἰταλῶν bove, ut
volunt quidam. ^k Constellatio nautis infesta, ortu suo & occasu tempestates ciens.
oritur autem 6. Cal Jul. ^l Littore, quod jure gentium omnibus patere debet.
^m Certo scitote atque expectate Deos remuneratores justis fore atque injustis:
Ἐλπίσας οὐ μόνον ἐπ' ἀγαθῶν, ἀλλ' ἀπλῶς ἐπὶ τῆ τοῦ μέλλοντος ἰκασίας λέ-
γεται παρ' Ἀπικῶν. Suidas. quæ etiam significatio manet in voce Hispanica,
sperar.

Quem

S 69

Quem si fata virum servant, si vespicitur aura
 Ætherea, nec adhuc crudelibus occubat umbris : 550
 Non metus, officio nec te certasse priorem
 Pœniteat. sunt & Siculis regionibus o urbes,
 Armaque, p Trojanoque à sanguine clarus Ace-
 ftes.
 Quassatam ventis liceat subducere classem ; 555
 Et sylvis aptare trabes, & stringere remos.
 Si datur Italiam, sociis, & rege recepto,
 Tendere, ut Italiam læti, Latiumque petamus.
 Sin absumpta salus, & te, pater optime Teu-
 crum,
 Pontus habet Libyæ, nec spes jam restat Iuli : 560
 At freta Sicaniæ saltem, sedesque paratas,
 Unde huc advecti, regemque petamus Acestem :
 Talibus Ilioneus; cuncti simul ore fremebant
 Dardanidæ.
 Tum breviter Dido, vultum demissa profatur : 565
 Solvite corde metum Tencri; secludite curas.
 Res dura, & regni novitas me talia cogunt
 Moliri, & slate fines custode tueri.
 Quis genus Æneadum, quis Trojæ nesciat urbem?
 Virtutesque virosque, aut tanti incendia belli? 570
 Non obtusa adeo gestamus pectora Pœni;
 Nec tam averfus equos Tyria sol jungit ab urbe.
 Seu vos Hesperiam magnam, Saturniaque ar-
 va,
 Sive Erycis fines, regemque optatis Acestem :
 Auxilio tutos dimittam, opibusque juvabo. 575
 Vultis & his mecum pariter considerare regnis?
 Urbem quam statuo, vestra est: subducite naves,
 Tros Tyriusque mihi nullo discrimine agetur.
 Atque utinam rex ipse noto compulsus eodem
 Afforet Æneas. equidem per littora certos 580
 Dimittam, & Libyæ lustrare extrema jubebo,
 Si quibus eiectus sylvis, aut urbibus errat.
 His animum arrecti dictis, & fortis Achates,
 Et pater Æneas, jamdudum erumpere nubem
 Ardebant prior Æneam compellat Achates : 585
 Nate dea, quæ nunc animo sententia surgit?
 Omnia tuta vides, classem sociosque receptos.
 Unus abest, medio in fluctu quem vidimus ipsi

Non metus sit, neque te pœniteat ultro bene de illo meruisse. legitur & Officio ne te certasse. Cives & auxilia. Al. Arva. Rex Siciliae, Egesta Trojani Hippotæ filia & Crinifoso filii oriundus. Remos e sylvis incidere, ut l. 4. Ad sensum profirebantur fremitu oris, non concussione armorum, pro more militari. Adversus Pygmalionem, Hiarham, accolas. Qui regiones a Sole remotiores incolunt, stupidi sunt & barbari. Arist. l. Polit. Italiam, Latium. Siciliam. cuius rex Eryx Veneris & Butæ filius. l. 5. Alii, Urbem quam statuo? vestra est, hoc sensu: vultis urbem quam statuo? vestra est. & Vento. Synec. namque ab Aquilone huc compulsi erant. Orontes. Supra, Unam quæ Lycios fidemque vehebat Orontem, &c.

Sub
 Vix
 Scin
 Re
 Os
 Cæ
 b Pu
 03

Arg
 Tum
 Imp
 Tro
 O e
 Qua
 Om
 Urb
 Non
 Gen
 f Di
 Usq
 Præ
 Secu
 In fi

Lustr
 Sem

Qua
 Ilion
 Post
 Ob
 Casu
 Quis
 Insec
 Tune
 Alma
 Atqu

tiam r
 action
 latera
 atra a
 de, fe
 colas
 Hesior
 a patre
 Cypriu
 de Gra

Submersum : dictis respondent cætera matris.
 Vix ea fatus erat, cum circumfusa repente
 Scindit se nubes, & in æthera purgat apertum. 590
 Resistit Æneas, claraque in luce refulsit:
 Os humerosque deo similis, namque ipsa decoram
 Cæsariem nato genitrix, lumenque juventæ
 b Purpureum, & lætos oculis afflarat honores. 595
 c Quale manus addunt ebori decus, aut ubi
 flavo

Argentum, d Pariusve lapis circumdatur auro.
 Tum sic reginam alloquitur, cunctisque repente
 Improvisus ait. Coram, quem quæritis, adsum
 Troius Æneas, Lybicis ereptus ab undis. 600
 O e sola infandos Trojæ miserata labores,
 Quæ nos, relliquias Danaum, terræque marisque
 Omnibus exhaustos jam casibus, omnium egenos,
 Urbe, domo socias, grates persolvere dignas, 604
 Non opis est nostræ, Dido: nec quidquid ubique est
 Gentis Dardaniæ, magnum quæ sparsa per orbem.
 f Dii tibi, g siqua pios respectant numina, si quid
 Usquam justitiæ est, & mens sibi conscia recti,
 Præmia digna ferant, quæ te tam læta tulerunt
 Secula? qui tanti talem genuere parentes? 610
 In freta dum fluvii current, h dum montibus um-
 bræ

Lustrabant convexa, i polus dum sidera pascet:
 Semper honos, nomenque tuum, laudesque mane-
 bunt:

Quæ me cumque vocant terræ. Sic fatus amicum
 Ilionea petit dextra, lævaque Serestum, 615
 Post alios, fortemque Gyam fortemque Cloanthum.

Obstupuit primo aspectu Sidonia Dido,
 Casu deinde viri tanto, & sic ore loquuta est:
 Quis te, nate dea, per tanta pericula casus
 Insequitur? quæ vis k immanibus applicat oris? 620
 Tune ille Æneas, quem Dardanio Anchisæ
 Alma Venus Phrygii genuit Simoëntis ad undam?
 Atque equidem l Teucrum memini Sidona venire,

tiam referant. g Siqua numina, quæ justitiam respiciant, & rectas mort alium
 actiones mentesque advertant. h Quamdiu umbræ lustrabant convexa i. e.
 latera & ambitus montium. i Ex opinione vet. philosophorum, qui putabant
 aitra ali humoribus marinis, fluvialibus, terrenis. k Barbaris; sublesta fi-
 de, feris moribus, rapto viventibus; quorum injurias, etiam nos novos in-
 colas cogit res dura, amoliri & late fines custode iueri. l Telamonis filium ex
 Hesione, qui quoniam a Trojano bello fratris Ajacis mortem non ultus rediit,
 a patre non exceptus, Salamine exul, Sidona venit, & cum patre meo Belo
 Cyprium inf. vastavit. ibique novam Salamina condidit. inde mihi nota omnia
 de Gracis & Trojanis,

b Roseum
 niveo mi-
 stum.
 ως δ' ὄρε
 τὴν τ' ἐλί-
 φάντα
 γυνή φόιντι-
 κι μινη,
 600
 juventæ
 gratiam.
 c Quale per
 artem Inclu-
 sum buxo aut
 604
 Orycia tere-
 bintho luet
 ebur: lib. 10.
 d Marmor
 ex inf. Pa-
 ro.
 e Extero-
 rum: nam-
 que exce-
 perat er-
 rantes A-
 nius, Hele-
 nus: sed hi
 propinqui-
 tate con-
 juncti &
 amicitia.
 615
 f Naufragis
 & adventis
 benefacimus,
 inquit Se-
 neca i. l. de
 Benef. illi
 620
 discedunt de-
 biores, debi-
 tores nobis
 Deos dele-
 gant, precan-
 turque, ut il-
 li pro se gra-

Finibus expulsus patriis, nova regna petentem
 Auxilio Beli: genitor tum Belus opimam 627
 Vastabat Cyprum, & victor dirione tenebat.
 Tempore jam ex illo casus mihi cognitus urbis
 Trojanæ, nomenque tuum, regesque Pelasgi,
 Ipse hostis Teucros insigni laude ferebat, 629
 Seque ortum ^m antiqua Teucrorum à stirpe vole-

^m Non tantum ab Hecione regis Laomedontis filia, sed à Teucro, qui in Troade cum Dardano genero regnavit. unde Trojanum Teucrum dicitur.
ⁿ Sacrificii, supplicationum, festi convivii.
^o Sues C. quorum terga fetis horrebant.
^p Bacchi læta munera, vinum, ut infra, *Adf. latius Bacchus davor.*
^q Agellus legi vult dii pro diei, quem ad l. 9. c. 14.
^r Ad magnificentiam convivii facit recessus penitior.
^s Aula, stragulaque purpurea.
^t Scyphi & alia vasa argentea, aureaque a cælatura & verustate

bat.
 Quare agite, ô rectis juvenes succedite nostris. |
 Me quoque per multos similis fortuna labores
 Jactatam, hac demum voluit consistere terra,
 Non ignara mali, miseris succurrere disco.
 Sic memorat; simul Ænean in regia ducit. 635
 Tecta; simul divum templis indicit ⁿ honorem,
 Nec minus interea sociis ad littora mittit
 Viginti tauros, magnorum ^o horrentia centum
 Terga suum, pingues centum cum matribus agnos:
^p Munera, lætitiæque dei. 640

^q At domus interior regali splendida luxu instruitur, mediisque parant convivium teatis.
^r Arte laborata vestes, ostroque superbo:
^s Ingens argentum mensis, calataque in auro Fortia facta patrum, series longissima rerum,
^t Per rot ducta viros antiquæ ab origine gentis.
^u Æneas (neque enim patrius consistere mentem Passus amor) rapidum ad naves præmittit Achatem;
^v Ascanio ferat hæc, ipsumque ad mœnia ducat.
^w Omnis in Ascanio chari stat cura parentis.
^x Munera præterea Iliacis erepta ruinis
^y Ferre jubet, pallam signis, auroque rigentem,
^z Et circumtextum croceo velamen acantho,
^{aa} Ornatus ^x Argivæ Helenæ, quos illa Mycenis,
^{ab} Pergama cum peteret, ^y inconcessosque Hymenæos,
^{ac} Extulerat matris Leda mirabile ^z donum. 656
^{ad} Præterea sceptrum, Ilione quod gesserat olim
^{ae} Maxima natarum Priami, colloque monile
^{af} ^a Baccatum, & ^b duplicem gemmis auroque coronam.
^{ag} Hæc celerans, iter ad naves tendebat Achates. 660
^{ah} At Citherea novas artes, nova pectore versat

At domus ^q interior regali splendida luxu
 Instruitur, mediisque parant convivium teatis.
 Arte laborata ^r vestes, ostroque superbo:
 Ingens ^s argentum mensis, calataque in auro
 Fortia facta patrum, series longissima rerum, 645
 Per rot ducta viros antiquæ ab origine gentis.
 Æneas (neque enim patrius consistere mentem
 Passus amor) rapidum ad naves præmittit Achatem;
 Ascanio ^v ferat hæc, ipsumque ad mœnia ducat.
 Omnis in Ascanio chari stat cura parentis. 650
 Munera præterea Iliacis erepta ruinis
 Ferre jubet, pallam signis, auroque rigentem,
 Et ^z circumtextum croceo velamen acantho,
 Ornatus ^x Argivæ Helenæ, quos illa Mycenis,
 Pergama cum peteret, ^y inconcessosque Hymenæos,
 Extulerat matris Leda mirabile ^z donum. 656
 Præterea sceptrum, Ilione quod gesserat olim
 Maxima natarum Priami, colloque monile
^a Baccatum, & ^b duplicem gemmis auroque coronam.
 Hæc celerans, iter ad naves tendebat Achates. 660
 At Citherea novas artes, nova pectore versat

preciosa, ut in quibus origo, incrementa & res gestæ regum Assyriorum insculpta fuerint. ^r Referat, nunciet. ⁿ Cycladem cujus oræ prætexebantur aureo opere acanthum herbam referente. ^x Græcæ, Lacedæmonia. Sic Homerus, *Αγγύς Ελέως*. ^y Paridis adulteri, seu raptoris. ^z Et artificium ipsius, quod ipsa fecerat. ^{aa} Margaritis distinctum. ^b Coronam auream duplici gemmarum ordine distinctam.

Consilia;

Confilia, ut faciem mutatus & ora Cupido
 Pro dulci Ascanio veniat, donisque *c* furentem
e Incendat reginam, atque *d* ossibus implicet ignem.
 Quippe domum *e* timet ambiguum, Tyriosque bilin-

c In furorem amoris impellat incendat- que.

Urit atrox Juno: & sub *f* noctem cura recurfat. 665

d Medullis infinet amoris ignem.

Ergo his aligerum dictis affatur amorem:
 Nate, meæ vires, mea magna potentia solus,
 Nate patris summi, qui relas Typhoëa temnis;

e Ne ab infestæ Junonis odio incitati leves

Ad te confugio, & supplex tua numina posco.
 Frater ut Æneas pelago tuus omnia circum

670

Littora jactetur, odiis Junonis iniquæ,
 Nota tibi, & nostro doluisti sæpe dolore.

Tyrii res novas moliantur

Hunc Phœnissa tenet Dido, blandisque moratur

675

Vocibus; & vereor, quo se *h* Junonia vertant

f Nox enim solitaria & curarum parens.

Hospitia, *i* haud tanto cessabit cardine rerum.

g Quibus Jupiter Tiphœum confecit.

Quocirca capere ante dolis, & cingere flamma

679

Reginam meditor, ne *k* quo se numine mutet;
 Sed magno Æneæ mecum teneatur amore.

h Junonis Carthaginæ suæ timentis.

Qua facere id possis, nostram nunc accipe mentem.

Regius, accitu chari genitoris, ad urbem

i Non omifura est hanc occasionem, cuius in articulo & momento totius negotii sui quasi cardo vertitur.

Sidoniam puer ire parat, mea *m* maxima cura;

685

Dona ferens pelago, & flammis restantia Trojæ:

Hunc ego sopitum somno super alta Cythera,

Aut super *n* Idalium sacrata sede recondam:

Ne qua scire dolos, *o* mediussve occurrere possit.

Tu faciem illius noctem non amplius unam

p Falle dolo, & notos pueri puer indue vultus:

590

Ut cum te gremio accipiet lætissima Dido,

k Junonis, aut alio quovis.

Regales inter mensas, laticemque Lyæum,

Cum dabit amplexus, atque oscula dulcia figet,

694

Occultum inspires *q* ignem, fallasque *q* veneno.

l Carthaginem a Sidoniis & Tyriis conditam.

Paret amor dictis charæ genitricis, & alas

Exiit, & gressu gaudens incedit lili.

At Venus Ascanio placidam per membra quietem

700

r Irrigat, & forum gremio dea tollit in altos

m Spes nepotum, quibus debetur fato imperium

Idaliæ lucos; ubi mollis amaracus illum

Floribus, & dulci aspirans complectitur umbra

Jamque ibat dicto parens, & dona Cupido

Regia portabat Tyriis, duce lætus Achate.

Italiæ, Romæ, orbis.

n Montem Cypri, Veneri sacrum.

o Interventu suo importunus. *p* Assume, teque illi assimila. *q* Amoris. *r* Physice. irrigato scilicet a fumo & vaporibus cerebro, quibus resolutis obstruuntur nervi & meatus sensorii, impediturque spirituum animalium fluxus.

f Quæ vel parietibus appensa, vel sub cameris extensa, ad defendendum pulverem. Horat. Sat. 8. l. 2.
1 Ipsa aureo insignis cultu? an, sponda aurea per Synæresin? hoc potius.
2 Qui locus in lecti discubitorii & triclinii ratione honestissimi: apud Numidas, inquit Salustius præcipue. Ergo Æneas in summo loco, ut l. 2. in imo Ascanius falsus, quem gremio fovet inscia Dido insideat quantus miseræ Deus.
3 Libaminum nidore & thuris odore suffire.
4 Amorem concilians etiam

Cum venit, *f* aulæis jam se regina superbis
 Aurea composuit sponda, *u* mediamque locavit.
 Jam pater Æneas, & jam Trojana juvenus
 Conveniunt stratoque super discumbitur ostro.
 Dant manibus famuli lymphas, Cereremque canis-
 tris
 Expediunt, tonsisque ferunt mantilia villis. 706
 Quinquaginta intus famulæ, quibus ordine longo
 Cura penum struere, & *x* flammis adolere penates.
 Centum aliæ, totidemque pares ætate ministri,
 Qui dapibus mensas onerent, & pocula ponant. 710
 Nec non & Tyrii per limina læta frequentes
 Convenere toris jussi discumbere pictis.
 Mirantur dona Æneæ, mirantur Julum,
 y Flagrantesque dei vultus, simulataque verba,
 Pallamque, & pictum croceo velamen acantho. 715
 Præcipue infelix *x* pesti devota futuræ
 Expleri mentem nequit, ardescitque tuendo
 Phœnissa, & puero pariter, donisque movetur.
 Ille, ubi complexu Æneæ, colloque pependit,
 Et magnum *a* falsi implevit genitoris amorem, 720
 Reginam petit. hæc oculis, hæc pectore toto
 Hæret, & interdum gremio fovet inscia Dido,
 Infideat quantus miseræ deus. at memor ille
 b Matris Acidaliæ, paulatim abolere Sichæum
 Incipit, & *c* vivo tentat prævertere amore 725
 Jampridem resides animos, desuetaque corda.
 d Postquam prima quies epulis, *e* mensæque remo-
 tæ,
 Crateras magnos statuunt, & vina *f* coronant,
 Fit strepitus tectis, vocemque per ampla volutant
 Atria: dependent lychni laquearibus aureis 730
 Incensi, & noctem flammis funalia vincunt.
 Hic regina *g* gravem gemmis, auroque poposcit,
 Implevitque mero pateram, *h* quam Belus, & omnes
 A Belo soliti. tum facta silentia tectis.

in Cupidine dissimulante deum & simulante puerum. *2* Amori exitiali.
a Qui & ipse putabat hunc esse Ascanium suum. *b* Mandati sibi negotii a matre quæ Acidalia dicta ab Acidalio fonte Bœotiz, Veneri & Gratiis sacro.
c Redivivo. *d* Inter primam & secundam mensam vacat libationibus, hilaritati, Musicæ. *e* Fercula prioris mensæ. namque in mensa manente statuuntur crateres, & facta libatio. *f* Corolla florea seroque cingunt: aut mero *ὑπερχαλῆ* ad labrum usque pocula implent. vide quæ ad calcem 3. Georg. Socii cratera coronant. 3. Æn. Anchises magnum cratera corona Induit. *g* Pateram ex auro gravem, gemmis distinctam, vetustate nobilem. *h* Quam Belus Priscus, & ab illo omnes reges Phœniciz solebant implere in libationibus.

i Jup
 Hunc
 Esse v
 Adf
 Et vo
 Dixi
 Prim
 Tum
 Spum
 Post
 q Per
 Hic c
 3 Un

5 Arc
 Quid
 Hibe
 Inger
 Nec r
 Infeli
 Mult
 Nunc
 Nunc
 Imo
 i Infi
 u Err
 Omni

præfide
 sopho
 varios
 scensus
 tus. ho
 derum
 mantur
 tertii li
 persona
 post Trop

D Ido
 fer
 Trojani
 ad dol
 anteces
 lictio in

i Juppiter (hospitibus nam te dare jura loquuntur)
 Hunc lætum Tyriisque diem, Trojaque profectis 736
 Esse velis, nostrosque hujus meminisse minores.
 Adis lætitiæ Bacchus dator, & bona Juno :
 Et vos ô cœtum Tyrii celebrate faventes.
 Dixit, & in mensa k laticum libavit honorem , 740
 Primaque libato l summo tenuis attigit ore ,
 Tum m Birix dedit n increpitans : ille irapiger hausit
 Spumantem pateram, & pleno se proluit o auro.
 Post alii proceres, cithara p crinitus Jopas
 q Personat aurata, docuit quæ maximus Atlas. 745
 Hic canit t errantem Lunam, z Solisque labores :
 3 Unde hominum genus & pecudes, 4 unde imber &
 ignes ;
 r Arcturum, pluviasque Hyadas, geminosque Triones.
 Quid tantum Oceano properent se tingere soles
 Hiberni ; vel quæ tardis mora noctibus obstet. 750
 Ingeminant plausum Tyrii, Troësque sequuntur :
 Nec non & vario noctem sermone trahebat
 Infelix Dido, r longumque bibebat amorem ,
 Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa :
 Nunc quibus Auroræ venisset s filius armis ; 755
 Nunc quales Diomedis equi, nunc quantus Achilles.
 Imo age, & à prima dic hospes origine nobis
 t Infidias, inquit, Danaum, casusque tuorum ,
 u Erroresque tuos ; nam te jam x septima portat
 Omnibus errantem terris & fluctibus æstas. 760

i Dido li-
 bans preca-
 tur Jovem
 Xenium.
 i. hospitali-
 tatis deum,
 Junonem
 Carthaginis
 præsidem,
 Bacchum
 lætitiæ da-
 torem.
 k Vinum,
 laticum ho-
 norem, flo-
 rem Liberi.
 l Modeste
 & verecun-
 de.
 m Sacerdo-
 ti primo, us
 alii, magi-
 stro equi-
 tum. Nan-
 nius s.
 misc. c. 8. :
 n Moram.
 ille ergo
 impiger
 hausit.
 o Vino ex
 aurea pate-
 ra.
 p Ex more.
 citharædo-
 rum, qui
 Apollinem

præsidem suum crinitum æmulabantur. q Canit ergo ab Atlante summo philo-
 sopho & astronomiæ peritissimo edoctus carmen physicum. r Lunæ cursus
 varios secundum latitudinem & altitudinem. z Solis cursus, ascensus & de-
 scensus, unde longiores æstate dies, hieme breviores. 3 Rerum ortus & inter-
 tus, hominum, cæterorumque animalium. 4 Causas meteororum. 5. Cæli fi-
 derumque motus, situs ortus, obitus. r Tractum, sensimque, vel alte fixum,
 mansurumque. s Memnon. t Argumentum secundi libri. u Argumentum
 tertii libri. x Septimus annus inchoatus, namque sub fine ejusdem, Iris sub
 persona Beroes impellens Trôadas ad incendium navium, in Sicilia, ait : Septima
 post Trojæ excidium jam vertitur æstas.

Æ N E I D O S L I B. I I.

A R G U M E N T U M.

D Idonis voluntati morem gerens Æneas, Excidii Trojani
 seriem narrat ; ea est hujusmodi. Græci decimo belli
 Trojani anno, attritis jam viribus, virtutisque diffidentes,
 ad dolum confugiunt : nocteque ea quæ urbis incendium
 anteceffit, fugam simulantes, circa Tenedum latitant, re-
 licto in agro Trojano equo ligneo tantæ magnitudinis, ut
 F portis

portis urbis recipi non posset: ejus utero lectissimum quemque procerum includunt. Trojani partim fraude Sinonis impulsī, partim Laocoontis supplicio territi, diruta muri parte, equum in arce statuunt. Nocte intempesta Græci a Tenedo profecti, per eam muri ruinam, qua equus erat introductus, urbem invadunt. Sinoni reserato equi utero armatos emittit: omnia ferro flammisque scedantur. Æneas interim ab Hectore in somnis admonetur, ut sibi fuga consulat, deosque patrios incendio eripiat. Ille tamen honestam mortem turpi fugæ præferens, frustra in arma ruit: satis feliciter primus impetus succedit Trojanis, donec Choræbi consilium sequuti, sumptis Græcorum armis, suorum telis obruuntur. Interea Priami regia oppugnatur, Priamusque ipse a Pyrrho Achillis filio interficitur. Æneas itaque frustra tentatis omnibus, cum jam nihil spei reliquum esset, sacra Anchise patri committit, eoque in humeros suos sublato, assumptisque Ascanio filio Creüsæque uxore, fugam arripit. Græci a tergo insequuntur. In eo tumultu Creüsam uxorem amittit: cujus quærendæ causa, per totam urbem oberranti, obvia fit uxoris umbra, virumque mortis suæ certio-rem facit: ipse ad socios revertitur, quo jam magnus virorum mulierumque numerus confluxerat, ejus auspiciū, quocunque terrarum abducere vellet, sequi paratus.

* Ne forte, quas concepi, quas in promptu habeo, explanationes, variæque authorum sententiæ super hujus secundi libri historia, equi sc. Duratei insidiis &

* **C**onticuere omnes, ^a intentique ora tenebant:
 Inde ^b toro pater Æneas sic orsus ^b ab alto:
 Infandum regina jubes renovare dolorem;
 Trojanas ut opes, & lamentabile regnum
 Eruerint Danaï; quæque ipse miserrima vidi,
 Et quorum pars magna fui. quis talia fando
^c Myrmidonum, ^d Dolopumve, aut duri miles ^e U-
 lyssi,
 Temperet à lacrymis? & jam nox humida cælo
 Præcipitat, suadentque ^g cadentia sidera somnos.

Ilii excidio ipsam equi molem exsuperent, atque adeo marginis exundantis terminum *Nec recipi in portis, nec duci in mania possint*, veniam mihi præfatio, Lectorem, si cui curæ in tantum ambitiosæ sint, ut ex incertis velit hæc impenso studio reddere sibi incertiora, exorare liceat, ut Græcos autores, qui tamen Græca hæc tradunt fide, adire velit; atque hi post Homerum ejusque enarratorem Eustathium maxime, sunt Dictys Cretensis, Dares Phrygius, Tryphiodorus de Ilii excidio, Lycophron & ejus commentator H. Tzetzes, Q. Calaber, alias Cointus Smyrnæus libris 12. & 13. Lectione item digna erit Dionis Chrysostomi oratio Troica, *Quod Ilium non fuerit captum*. Hos deinde sequuti Latini, Petronius in *alæosios* tabula, Hyginus 108. Fab. & alibi: Josephus Iscanus de bello Trojano libris 6. Cornelio Nepoti falso adscriptis; Lauri Rhodomanni Troica, & si qui sunt alii. ^a Ora in eum conversi cum silentio attendebant. ^b A summo lecti loco in quo discubuit Æneas, uti in medio Dido, in imo Ascanius. l. priore, v. *mediamque locavit*. Namque ut altus sit gradibusque scanilis, quod volunt, non placeat. ^c Milites hi Achillis, a rege Thessalorum Myrmidono dicti, vel, ut habet fabula notiss. e formicis. 7. Ovid. Met. *Μυρμιδων ἢ ἑξάπτερον ἀνδρώσας σπάρτον*, &c. Lycophr. ^d Militum Pyrrhi, ut alii, Phœnicis. ^e Secundæ formæ declin. Nominativo tetrasyllabo Ulyssæus, Ulyssæi, contracte Ulyssi. ^f Se. ^g Ad occasum vergentia, exacta jam media nocte, & appropinquante aurora.

Se
Et
Qu

In
h I
In
Æ
/ V

Hu
In
Ing

In
Nu
Hu
No
Erg
Pa
De

h F
o C
Pa
Et
Du
Siv

At
Au
Pra
Au
Sci
Pri
q L
Et
Cre

mon
part
Cal
Sim
nus
fona
exer
tatis
q Va
f A
2, E
o m

Sed si tantus amor casus cognoscere nostros,
 Et breviter Trojæ supremum audire laborem:
 Quamquam animus meminisse horret, luctuque refu-

10

git,
 Incipiam. Fracti bello, fatisque repulsi
 h Ductores Danaum, tot jam labentibus annis,
 Instar montis i equum divina k Palladis arte
 Ædificant, sectaque intexunt abjete costas.
 l Votum pro reditu simulant: ea fama vagatur.
 Huc delecta virum sortiti corpora fartim
 Includunt cæco lateri: penitusque cavernas
 Ingentes, uterumque armato milite complent.

15

20

Est in conspectu Tenedos, norissima fama
 Insula, dives opum, Priami dum regna manebant:
 Nunc tantum sinus, & statio malefida carinis:
 Huc se proveci deserto in littore condunt,
 Nos abiisse rati, & vento petiisse m Mycenas.
 Ergo omnis longo solvit se Teucra luctu,
 Panduntur portæ, juvat ire, & Dorica castra,
 Desertosque videre locos, littusque relictum.

25

n Hic Dolopum manus, hic sævus tendebat Achilles:
 o Classibus hic locus, hic acies certare solebant.

30

Pars stupet innuptæ donum exitiale Minervæ,
 Et molem mirantur equi; primusque Thymoetes
 Duci intra muros hortatur, & arce locari,
 Sive p dolo, seu jam Trojæ sic fata ferebant.

35

At Capys, & quorum melior sententia menti,
 Aut pelago Danaum insidias, suspectaque dona
 Præcipitare jubent, subjectisque urere flammis;
 Aut terebrare cavas uteri, & tentare latebras.

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.
 Primus ibi ante omnes, magna comitante caterva
 q Laocoon r ardens summa decurrit ab s arce;

40

Et r procul: o miseri, quæ tanta infamia, cives?
 Creditis auctos hostes? aut ulla putatis

h Tot jam
 volvensibus
 annis, Ducto-
 res Danaum
 delecti prima
 virorum.
 Lucret. 1.
 i Machi-
 nanne
 subruendis
 muris? an
 portam, cu-
 jus insigne
 equus, qua
 ab Aureno-
 re aperta
 immissi
 Græci? an
 equitatus
 Græcorum,
 a quo victi
 Trojani? an
 mons Hip-
 pius, unde
 ex insidiis
 adorti ex-
 ercitus
 Trojanum,
 in urbem
 irruerint
 Græci? an
 classis qua
 advecti?
 Plaut. in
 Rudente,
 Nempe equo
 ligneo per
 vias cæculas
 estis advecto.
 An denique

monstrum aliquod arietis aut machine bellicæ, quam ab enormi magnitudine, particula *ἰπῶ*, intendit, quasi *ἰππομηχανή*. k Παιλλὰδ' ἐννοίησιν. Calaber 12. l Cum inscriptione, Danai Minerva dono dari. Hyginus fab. 108. & Simmiae πέλειος. Stipant graves Equi recessus Danai, & in vico larent. Petronius, & mox. Iba, juvenis capta, dan Trojam capit. m Græciam. n Ex persona Trojani alicujus civibus suis castrametationem indicantis. o Manipulis exercitus procinctis. forte & simpliciter, navibus. p In ultionem sc. crudelitatis Priami, qui Thymoetis uxorem cum infante interficiendos curaverat. q Vates & sacerdos Apollinis, de quo mox plura. r Indignatione & ira. s Ακροπόλει. cui præses Pallas, infra, summasque petunt Tritonidis arces. 2. Ecl. Pallas quas condidit arces ipsa colat. i A longe, & in cursu exclamavit: o miseri.

5 21

Dona carere dolis Danaum ? sic notus Ulysses ?
Aut hoc inclusi ligno occultantur Achivi ; 45

Quæ de-
fensores
incenium
desuper ur-
bi ventura
opprimat.
Vegetius 4.
l. 19. c.

Aut hæc in nostros fabricata est machina muros ,
Inspectura domos , " venturaque desuper urbi :
Aut aliquis latet error. equo ne credite Teucri.
Quicquid ist est, timeo Danaos & x dona ferentes.
Sic fatus , validis ingentem viribus hastam 50

x Εχθρῶν
δ' ἄδωρα
δῶρα , ἢ
εὐκ' οὐκ' ὀνείσι-
μα. Sopho-
cl. Ajax.

In latus, inque y feri curvam compagibus alvum
Contorsit. stetit illa tremens, uteroque recusso ,
Insonuere cavæ gemitumque dedere cavernæ.
Et si fata deum, si mens non læva fuisset ,
Impulerat ferro Argolicas fœdare latebras : 55

y Equi Du-
rii. de eo-
dem Petro-
nius : hæc
inculo ferus
Incisus.

Trojaque nunc stares, Priamique arx alta maneres.
Ecce , manus juvenem interea post terga revinctum
Pastores, magno ad regem clamore trahebant
Dardanidæ, qui se ignotum venientibus ultro , 59

y Πολλὰ
δολοφρονα
φῶλα δαί-
ζον. mox ,
Quas' ὀ-
μῶς ἢ ρί-
νας ἀπό με-
λέων ἰτά-
μοντο
Πάρταν
ἀκίροντες.

Hoc ipsum ut strueret , Trojamque aperiret Achivis ,
Obtulerat fidens animi, atque in utrumque paratus ,
Seu versare dolos, seu certæ occumbere morti.
Undique visendi studio Trojana juvenus

Calaber 12
l. Tryphio-
dorus re-
fert adve-
nisse
παναίολα
γυῖα κομι-
ζοντα, Αι-
ματισμῶ.
διγγεις, &c.

Circumfusa ruit, & cerrantque illudere capto. x 64
Accipe nunc Danaum insidias , a & crimine ab uno
Disce omnes.
Namque, ut conspectu in medio turbatus inermis 67

quibus sc.
videri pos-
set a suis
cæsus.

Constitit, atque oculis Phrygia agmina circumspexit :
Heu quæ nunc tellus, inquit, quæ me æquora possunt
Accipere ? aut quid jam misero mihi denique re-
stat ?

a Et ex hoc
scelere con-
jecturam
facias uni-
versæ gentis Danaum.

Cui neque apud Danaos usquam locus : iasuper ipsi
Dardanidæ infensi pœnas cum sanguine poscunt. 72
Quo gemitu conversi animi, compressus & omnis
Impetus : hortamur fari, quo sanguine cretus ;
Quidve ferat, memoret ; quæ sit fiducia capto. 75
Ille hæc, deposita tandem formidine, fatur:
Cuncta equidem tibi, rex, fuerint quæcunque, fa-
tebor

b Mirus artifex
viam sibi ad
insidias struit ;
qui, ubi se
veracem profi-
tetur maxime,
tum mentiat
maxime : sed
dolus ita con-
farcinatus ut
falsis vera mi-
sceat, hæc
illis fidem fa-
ciant.

Vera, inquit, neque me Argolica de gente negabo :
Hoc primum ; b nec, si miserum fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam mendacemque improba fin-
get.

c Ex Amymone
Beli filia Neptunus
genuit Nauplium
Palamedis pa-
trem.

Fando aliquid si forte tuas pervenit ad aures 81
c Belidæ nomen Palamedis, & inclyta fama

Gloria : *d* quem falsa sub prodicione Pelasgi
 Infontem, infando indicio, qui bella verabat,
 Demisere neci, nunc cassum lumine lugent.
 Illi me comitem, & *e* consanguinitate propinquum,
 Pauper in arma pater primis huc misit ab annis.
f Dum stabat regno incolumis, regnumque vige-
 bat

Consiliis, & nos aliquod nomenque decusque
 Gessimus, invidia postquam pellacis Ulyssi
 (Haud ignota loquor) superis concessit ab oris :
 Afflictus vitam in tenebris, luctuque trahebam,
 Et casum infontis mecum indignabar amici :
 Nec tacui demens : & me, fors siqua tulisset,
 Si patrios unquam remeassem victor ad Argos,
 Promisi ultorem, & verbis odia aspera movi :
 Hinc mihi prima mali labes : hinc semper Ulysses
 Criminibus terrere novis : hinc spargere voces
 In vulgum ambiguas, & quærere conscius *g* arma.
 Nec requievit enim, donec *h* Calchante ministro. *i* 100
 Sed quid ego hæc autem nequicquam * ingrata re-
 volvo ?

Quidve moror ? *k* si omnes uno ordine habetis Achi-
 vos,

Idque audire sat est : jamdudum sumite pœnas.
 Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atridæ.
 Tum vero ardemus scitari, & quærere causas,
 Ignari scelerum tantorum, artisque Pelasgæ.
 Prosequitur *l* pavitans, & ficto pectore fatur.
 Sæpe fugam Danaï Troja cupiere relicta
 Moliri, & longo fessi *m* discedere bello.
 Fecissentque utinam. sæpe illos aspera ponti
 Interclusit hyems, & terruit Auster euntes.
 Præcipue cum jam hic trabibus contactus acernis
 Staret equus, toto sonuerunt æthere *n* nimbi.
 Suspensi *o* Eurypylum scitatum oracula Phœbi
 Mittimus : isque adytis hæc tristia dicta reportat.
 Sanguine placastis ventos, & *p* virgine cæsa,

h Vate & augure præstantissimo. *i* Apolopepsis. * Nullam mihi gratiam, nul-
 lam veniam a vobis impetratura. *k* Si ex æquo Græcos omnes hosti illi odio
 prosequimini, jam satis audivisti, quod ultra dicturus eram in rem vestram.
 non valebit ad gratiam : proinde oportuit jampridem de me sumpsisse pœnas.
 pergratum hoc erit Ulyssi & Atridis. *l* Simulato pavore, ad fidem veri timoris.
m Al. decedere. *n* Tempestates caligine, tonitru, fulgure mixtæ, quæ religionem
 objecerunt & navigandi metum. *o* Filium Astyoche, quæ soror Priami.
p Iphigenia Agamemnonis filia, quam sibi immolandam poscebat Diana indi-
 gnata Agamemnoni ob cervam sibi sacram ab illo in Aulide cæsam, ventosque
 negarat. Cujus tamen Dea miserta, cervam illius loco summisit.

d Cujus
 prudentiæ
 cum invi-
 deret Ulyf-
 ses, detectus
 ab illo infan-
 tiæ simula-
 tæ, atque in
 frumenta-
 tione illi
 inferior,
 85 struxit Pa-
 lamedî in-
 fidias, accu-
 savit prodii-
 tionis, pro-
 latis literis
 adulterinis,
 90 & auro
 quod in il-
 lius tenton-
 rio abscon-
 di curaverat,
 effosso.
 unde a Græ-
 cis Palamedes
 saxis
 est obrutus.
 e Falsum ;
 namque U-
 lyssis erat
 propin-
 quus, filius
 105 Æfinii fra-
 tris Anti-
 cleæ, quæ
 Ulyssis ma-
 ter.
f Palamedî
 enim dela-
 tum est
 110 subinde
 summum
 imperium,
 Agamem-
 noni abro-
 gatum,
 g Sua, i. ar-
 tes dolof-
 que.

q Duo, inquit Maerob. 3. l. 9. c. sunt hostiarum genera: unum, quo per exta voluntas Dei disquiritur; alterum, in quo sola anima Deo sacra-
tur.

2 Exitium, mortem.

3 Domi fux abditus. in vitus prode-
dere voce
quenquam.

4 Pactus, coactusque
ab Ulyffe.

5 Mola, far
testum, sale

mistum,

qua victi-
mæ frons.

cultri & fo-
ci sparge-
bantur.

6 Fasciæ
quibus vi-
ctimæ ob-
nubeban-
tur.

7 Agros
μοι πάρις
εσιν, &c.

8 Sinon apud
Tryphido-
rum.

9 Civis no-
ster, juris
nostri. al-
lusum ad
verba Im-
peratoris

Rom. trans-
fugam in si-
deni suam
recipientis.

a Mala,
vasa.

b Vestiales,
unde in

nonnullis lib. legitur,

non violabile Vestæ Testor numen.

Alii sidera intelligunt
ad quæ suspiciens palmas sustulit.

c Vittæque quas diis devota hostia gessi.

d Ejurare Græcos & sacramenta eorum quibus obligor.

Cum primum Iliacas Danaï venistis ad oras :
Sanguine quærendi reditus q animaque litandum
Argolica. vulgi quæ vox ut venit ad aures,
Obstupuere animi, gelidusque per ima cucurrit 120
Ossa tremor, cui fata parent, quem poscat A-
pollo.

Hic Ithacus vatem magno Calchanta tumultu
Protrahit in medios: quæ sint ea numina divûm
Flagitat: & mihi jam multi crudele canebant
Artificis scelus, & taciti ventura videbant. 125

Bis quinos silet ille dies, s tectusque recusat
Prodere voce sua quenquam, aut opponere morti.
Vix tandem magnis Ithaci clamoribus actus,
Composito rumpit vocem, & me destinat aræ.
Assensere omnes, & quæ sibi quisque timebat, 130
Unius in miseri exitium conversa tulere.

Jamque dies infanda aderat: mihi sacra parari,
Et 2 salsæ fruges, & circum tempora 3 vittæ,
Eripui (fateor) letho me; & vincula rupi,
Limosoque lacu per noctem obscurus in ulva 135
Delitui, dum vela darent; si forte dedissent.

Nec mihi jam 4 patriam antiquam spes ulla videndi,
Nec dulces natos, exoptatumque parentem:
Quos illi fors ad pœnas ob nostra repoïcent 139
Effugia, & culpam hanc miserorum morte piabunt.

Quod te per superos, & conscia numina veri,
Per, si qua est, quæ restat adhuc mortalibus usquam
Intemerata fides, oro; miserere laborum
Tantum, miserere animi non digna ferentis. 144

His lacrymis vitam damus, & miserescimus ultro.
Ipse viro primus manicas, atque arcta levari
Vincla jubet Priamus, dictisque ita fatur amicis:
Quisquis es, amissos hinc jam obliviscere Grajos:

2 Noster eris, mihi que hæc edissere vera roganti. 149
Quo molem hanc immanis equi statuere? quis au-
thor?

Quidve petunt? quæ religio? aut quæ machina
belli?

Dixerat. Ille dolis instructus, & arte a Pelasga,
Sustulit exutas vinclis ad sidera palmas:
Vos b æterni ignes, & non violabile vestrum
Testor numen, ait: vos aræ, ensesque nefandi, 155

Quos fugi; c vittæque deum quas hostia gessi:
Fas mihi d Grajorum sacrata resolvere jura:

Fas odisse viros, atque omnia ferre sub auras,
 e Siqua tegunt; f teneor patriæ nec legibus ullis.
 Tu modo promissis maneat, servataque serves
 Troja fidem, si vera feram, si magna rependam. **x**
 Omnis spes Danaum, & cœpti fiducia belli
 Palladis auxiliis semper stetit: g impius ex quo
 Tydides sed enim, scelerumque inventor Ulysses,
 Fatale aggressi sacrato avellere templo
 Palladium, cæsis summæ custodibus arcis,
 Corripuere sacram effigiem, manibusque cruentis
 h Virgineas ausi divæ contingere vittas:
 Ex illo fluere, ac retro sublapsa referri
 Spes Danaum, fractæ vires averfa deæ mens.
 Nec dubiis ea signa dedit i Tritonia monstris.
 Vix positum castris simulacrum: arsere coruscæ
 Luminibus flammæ arrectis: falsusque per artus
 Sudor iit: terque ipsa solo (mirabile dictu)
 & Emicuit, parmamque ferens, hastamque tremen-
 tem.
 Extemplo tentanda fuga canit æquora Calchas: 176
 Nec posse Argolicis exscindi Pergama telis,
 Omnia ni repetant Argis, m numenque reducant,
 Quod pelago, & curvis secum advexere carinis.
 Et nunc, quod patrias vento petiere n Mycenæ, 180
 Arma, deosque parant comites, pelagoque remenso
 Improvisi aderunt. ita digerit omnia Calchas.
 Hanc pro Palladio p moniti, pro numine læso
 Effigiem statuere, q nefas quæ triste piaret.
 Hanc tamen immensam Calchas attollere molem 184
 Roboribus textis, cœloque educere iussit;
 Ne recipi in portis, aut duci in mœnia possit,
 Neu populum antiqua sub religione tueri.
 Nam si vestra manus violasset dona Minervæ, 189
 Tum magnum exitium (quod dii prius omen in ipsum
 Convertant) Priami imperio, Phrygibusque futu-
 rum.
 Sin manibus vestris vestram ascendisset in urbem,
 Ultro Asiam magno f Pelopeia ad mœnia bello
 Venturam, & nostros ea fata manere nepotes.
 Talibus insidiis, perjuriq; arte Sinonis **x**
 Credita res; captique dolis, lacrymisque coacti; 195
 Quos neque Tydides, nec Larissæus Achilles,
 Non anni domuere decem, non mille carinæ.

g Diomedis & Ulyssis sacrilegium & profanationem Palladii. n Ne Trojanos sub priore religione tueri posset. f Græcas urbes bello tentaturam, a Pelope qui nomen indidit Peloponneso. i Larissa Thessaliæ opp. cujus in vicinia fuit Phthia Achilles patria.

e Signa
 Graji tecta
 & secreta
 habent.
 f Al. teneat.
 g Sed enim
 ex quo
 165
 tempore
 impius Ty-
 dides, &c.
 h Palladis
 αὐτὴ παρθε-
 νος. μισοῦ
 νόμος.
 i Pallas.
 Τελεφε-
 νος. vide
 Etymolo-
 gistas.
 k Exillit.
 l Auspicia
 nisi de no-
 vo petant
 Argis; quia
 sub priori-
 bus illis in-
 feliciter
 cessit bel-
 lum.
 m Et Pal-
 ladium in
 Græciam
 asportatum
 reducant.
 n Aliis placet
 exp. & nu-
 men læsum
 reconci-
 lient.
 o Græciam.
 Synecd.
 Quod ve-
 re nimis ac-
 cidit.
 p Oraculo
 Apollinis.
 Petron.
 Cum Delio
 profante casu
 verices
 Idæ, &c.
 vel, monit
 a Pallade,
 ut Calaber.
 l. 12.

u Multa hic mœsta
 litera in
*majus, mi-
 feri, multo,
 magis, &c.*
 sicut infra
 serpentina
 litera f *soni-
 tus, spuman-
 te salo, suf-
 fecti, sangui-
 ne, sibilis, &c.*
 x Erat qui-
 dem Apol-
 linis sacer-
 dos; sed
 quia alius
 certus Ne-
 ptuni sacris
 deerat, ille
 idem forte
 ductus Ne-
 ptuno.
 y Omnia
 norunt
 Græci.
*υἱοὺς
 δῖνας,*
 Lycophr.
 unam tan-
 tum Calab-
 er, sed
 hanc
καλὸν δῖνον.
 nomina
 etiam ser-
 pentum
 Lesches,
*πρόνια &
 καρβοῖαν.*
 nec non fi-
 liorum
 Laocoontis
 nom. Anti-
 phuntem
 & Thym-
 breum.
 Hygin. 135.
 x Quæ ob
 celerem
 motum
 creduntur trifulcæ. a Tractu, lapsu. b *Accumulat ecce liberum suum parens,*
infirmitas auxiliator. Peiron. c Supereminet. d *Ὡς ὄτε τὰ ὑπερῶν Ἡρῶν,* &c.
 Il. 19. e Ictu fallente nec toto impactam. f Templum Palladis, in arce Troja-
 na. g Ulciscentis munus suum a Laocoonte lesum. h Se. i Supra Scæam
 portam. murum autem ambitum, mania munimen esse volunt. k *Προσὶ τὴν
 Βριαροῖαν ἐν Τροῶν δούρατι δῖνον.* Calaber. 12.

Hic aliud u majus miseris, multoque tremen-
 dum

Objicitur magis, atque improvida pectora turbat.

Laocoon, x ductus Neptuno sorte sacerdos, 201

Solennes taurum ingentem mactabat ad aras.

Ecce autem y gemini à Tenedo tranquilla per alta

(Horresco referens) immensis orbibus angues

Incumbunt pelago, pariterque ad littora tendunt:

Pectora quorum inter fluctus arrecta, jubaque 206

Sanguineæ exsuperant undas, pars cætera pontum

Pone legit, sinuatque immensa volumine terga.

Fit y sonitus spumante salo: jamque arva tenebant,

Ardentesque oculos suffecti sanguine, & igni, 210

Sibila lambebant x linguis vibrantibus ora.

Diffuginus visu exsangues. illi a agmine certo

Laocoonta petunt, & primum parva duorum

Corpora natorum serpens amplexus uterque

Implicat, & miseros morso depascitur artus. 215

b Post ipsum auxilio subeuntem, ac tela ferentem

Corripiunt, spirisque ligant ingentibus, & jam

Bis medium amplexi, bis collo squamea circum

Terga dati, c superant capite, & cervicibus altis.

Ille simul manibus tendit divellere nodos, 220

Perfusus sanie vittas, atroque veneno:

Clamores simul horrendos ad sidera tollit.

d Quales mugitus, fugit cum saucius aras

Taurum, & e incertam excussit cervice securim.

At gemini lapsu f delubra ad summa dracones 225

Effugiunt, g sævæque perunt Tritonidis arcem:

Sub pedibusque deæ, clypeique sub orbe teguntur.

Tum vero tremefacta notus per pectora cunctis

h Insinuat pavor, & scelus expendisse merentem

Laocoonta ferunt, sacrum qui cuspide robur 230

Læserit, & tergo sceleratam intorserit hastam.

Ducendum ad sedes simulacrum, orandaque divæ

Numina, conclamant.

i Dividimus muros, & mœnia pandimus urbis.

Accingunt omnes operi, k pedibusque rotarum 235

Subjiciunt lapsus, & stuppea vincula collo

Intendunt, scandit fatalis machina muros
 Fœta armis, circum pueri innuptæque puellæ
 Sacra canunt, & funemque manu contingere gau-

dent :

240 Illa subit, mediæque *m* minans illabitur urbi.

O patria, ô divûm domus Ilium, & *n* inclyta bello

Mœnia Dardanidum *l* quater ipso in limine portæ

Substitit, atque utero sonitum quater arma dedere.

Instamus tamen immemores, cæcique furore :

245 Et monstrum infelix sacrata sistimus arce.

Tunc etiam fatis aperit *o* Cassandra futuris

Ora, dei jussu, non unquam credita Teucris.

Nos delubra deûm miseri, quibus ultimus esset

Ille dies, festa velamus fronde per urbem.

250 Vertitur interea cœlum, & ruit Oceano nox.

Involvens umbra magna terramque, polumque,

p Myrmidonumque dolos: fusi per mœnia Teucri

Conticuere; sopor fessos complectitur artus.

Et jam Argiva Phalanx instructis navibus ibat

255 *A* Tenedo. *q* tacitæ per amica silentia lunæ,

Littora nota petens, *r* flammæ cum regia puppis

Extulerat: fatisque deûm defensus iniquis,

Inclusos utero Danaos, & pinea furtim

Laxat claustra Sinon. Illos patefactus ad auras

260 Reddit equus, lætique cavo se robore promunt

f Tifandrus, Sthenelusque duces, & dirus Ulysses,

r Demissum lapsi per funem, Athamasque, Theas-

que,

Pelidesque Neoptolemus, primusque Machaon,

265 Et Menelaus, & ipse *n* doli fabricator Epeus.

Invadunt *x* urbem somno, vinoque sepultam.

Cæduntur vigiles; portisque patentibus omnes

Accipiunt socios, atque agmina *y* conscia jungunt.

necel. *q* Non erat coitus aut interlunium, uti silentem lunam a nonnullis appellari scribit Plinius l. 16. Namque mox, *oblari per lunam Hypanisque Dymasque*, & Petronius in *ἀλώφ.* *Jam plena Phæbe candidum exulerat jubar.* Quid ergo? Solventibus a Tenedo & Trojam appellentibus nondum exorta erat luna, mox urbe capta lucebat? An, cum Parrhasio, lunam silentem pro nocte intempesta intelligi placet, quia tunc omnia tacent? vide Jani Parrhasii argumenta contra Ang. Politianum, & testimonia in prima ejus epistola ad Jo. Lascarium. *r* Pro more navigationis nocturnæ, ubi puppis regia, *the Admiral*, præfert facem sociæ clâssi, ut sequatur ducem. An Sinoni datum intelligemus solutatum navium signum, uti opportune laxaret claustra equi? Sinon certe facem extulisse fertur; nec non Helena, 6. Æn. Et Antenor apud Lycophronem *Ἀπειπολητῆς ἡ φουκαλμίας χθονὸς φλέξας*, &c. *f* Catalogum eorum qui conscenderunt equum dabit Calaber. l. 12. & Tryphiodorus. *r* Hinc conjicere licet altitudinem equi. *u* Equi. *x* Sepulios Priamidas nocte *o* *mero*. Petr. *y* Socia, armis, insignibus & tessellis sibi invicem nota.

l Durateum
 solenni læ-
 titia indu-
 cunt, & de-
 bita thenis
 Deorum
ἑυλαβέα,
 quibus lora
 prætendun-
 tur, quæ
 gaudent
 manu tene-
 re, & ran-
 gere qui eas
 ducunt. A-
 sconius ad
 3. Verrin,
m Nutans.
 Juvenalis
 3. Sat. de
 plaustris
 Pinum ve-
 hentibus.
 255 *nutant alie*
populoque
minantur.
n Myfæ
 totius do-
 mitrix.
 260 Cui vati-
 ciniî mu-
 nus dederat
 Apollo vir-
 ginitatis li-
 bamen pa-
 ctus, quæ
 fraudatus
 fidem illi
 vera dicen-
 ti sustulit.
p Græco-
 rum. Sy-

Tempus erat, quo prima quies mortalibus ægris
 Incipit, & dono divum gratissima serpit.
 In somnis ecce ante oculos mœstissimus Hector 270
 Visus adesse mihi, largosque effundere fletus,
 & Raptatus bigis, ut quondam, aterque cruento
 Pulvere, perque pedes trajectus lora tumentes.
 Hei mihi, qualis erat, quantum mutatus ab illo
 Hectore, qui redit ^a exuvias indutus Achillis, 275
 Vel Danaum Phrygios jaculatus puppibus ignes!
 Squallentem barbam; & concretos sanguine crines,
 Vulneraque illa gerens, quæ circum plurima muros
 Accepit patrios, ultro flens ipse videbar
 Compellare virum, & mœstas expromere voces. 280
 O lux Dardaniæ, spes ô fidissima Teucrum
 Quæ tantæ tenere moræ? quibus Hector ab oris
^b Exspectate venis? ut te post multa tuorum
 Funera, post varios humi tumque urbisque labores
 Defessi aspicimus? quæ causa indigna serenos 285
 Fœdavit vultus? aut cur hæc vulpera cerno?
^c Ille nihil; nec me quærentem vana moratur:
 Sed graviter gemitus imo de pectore ducens,
 Heu fuge, nate dea, teque his, ait, eripe flammis.
 Hostis habet muros; ruit alto à culmine Troja. 290
 Sat patriæ Priamoque datum; si Pergama dextra
 Defendi possent, etiam ^d hac defensa fuissent.
^e Sacra, suosque, tibi commendat Troja penates.
 Hos cape fatorum comites, his mœnia quære;
 Magna pererrato statues ^f quæ denique ponto. 295
 Sic ait, & manibus ^g vittas, ^h Vestamque poten-
 tem,
 Æternumque adytis effert penetralibus ignem.
 Diverso interea miscentur mœnia luctu:
 Et magis atque magis (quanquam i secreta parentis
 Anchisæ domus, arboribusque obtecta recessit) 300
 & Clarescunt sonitus, armorumque ingruit horror.
 Excitior somno, & summi fastigia tecti
 Ascensu supero, atque arrectis auribus asto.
 In segetem veluti cum flamma furentibus Au-
 stris
 Incidit: ^m aut rapidus montano flumine torrens

^a Ab Achil-
 le cælus,
 loris traje-
 ctus pedes,
 bigis raptat-
 us. Il. 22.
^b Quas Pa-
 troclô ar-
 mis Achillis
 induto de-
 traxerat.
^c Diu desi-
 derate.
^d Ille nihil
 respondit
 mihi in-
 tempestive
 roganti. ne-
 que n. va-
 cabat.
^e Hac mea.
 Sed, Æn. II.
 Hecioris
 Teneaque
 manu victo-
 ria Grajum
 Hæsi.
^f Penates
 qui fuerim
 vide supra
 l. I. ad il-
 lud. victos-
 que penates.
^g Lavi-
 num.
^h Fascias,
 velamina,
 peplo Deo-
 rum.
ⁱ Cujus no-
 mine ignis
 cultus &
 acris
 in isia
 servatus,
 quæ religio
 a Persis,
 quibus ignis

pro Deo tanquam solis symbolum ad Græcos, inde ad Romanos fluxit. Nec tunc
 aliud Vestam quam vestem intellige Flammam. Ovid. 6. Fast. Sed vide Clariss.
 V. I. Seldeni Syntagma de Diis Syris 2. cap. 7. & Plutarch. 1. 7. Sympos. 4. qu.
 i In regione urbis Lyrnessia, Idam versus. Strabo. 13. l. & Clarius audiuntur,
 increbrescunt. I Hom. Il. 2. Ηὔτε πύρ ἀϊθρον: & Il. 11. Ως δ' ὅτι πύρ,
 m Ως δ' ὅτι καίμα' εἶς ποταμὸν καὶ ὄρεσφι' ῥέοντες. Il. 4.

Sternit agros, sternit fata læta, boumque labores,
 Præcipitesque trahit sylvas: stupet inscius alto
 Accipiens sonitum saxi de vertice pastor.
 Tum vero manifesta fides, Danaumque patefcunt
 Infidiæ: jam ^a Deiphobi dedit ampla ruinam 310
 Vulcano superante domus: jam ^o proximus ardet
 Ucalegon: ^p Sigæa igni freta lata relucent.
 Exoritur clamorque virum, clangorque tubarum,
 Arma amens capio, nec sat rationis in armis: 314
 Sed glomerare manum bello, & concurrere in arcem
 Cum sociis ardent animi: furor, iraque mentem
 Præcipitant, pulchrumque mori succurrit in armis.
 Ecce autem telis Panthus elapsus Achivum,
 Panthus ^q Otriades, ^r arcis Phœbique sacerdos, 319
 Sacra manu, ^f victosque deos, parvumque nepotem
 Ipse trahit, cursuque amens ad ^r littora tendit.
 Quo res summa loco, ^u Panthu? ^x quam prendimus
 arcem?
 Vix ea fatus eram, gemitu cum talia reddit:
^y Venit summa dies & ineluctabile tempus
 Dardaniæ fuimus Troës, fuit Ilium, & ingens 325
 Gloria Teucrorum, ferus ^x omnia Juppiter Argos
 Transtulit: incensa Danaï dominantur in urbe:
 Arduus armatos mediis in mœnibus astans
 Fundit equus: Victorque Sinon incendia miscet
 Insultans, portis alii bipotentibus adsunt; 330
^z Millia quot magnis nunquam venere Mycenis
 Obsedere alii telis angusta viarum
 Oppositi, stat ferri acies mucrone corusco
 Stricta, parata neci, vix primi prælia tentant
 Portarum vigiles, & ^b cæco Marte resistunt. 335
 Talibus Otriadæ dictis, & ^c numine divum
 In flammis, & in arma feror: quo tristis ^d Erynnis,
 Quo fremitus vocat, & sublatus ad æthera clamor.
 Addunt se socios, Ripheus, & maximus ^e armis 339
 Iphitus, oblatus ^f per lunam, Hypanisque, Dymasque,
 Et lateri agglomerant nostro; juvenisque ^g Choræbus

^a Filii Priami, cui post Paridis factum nupte Helena, de quo plura *6. Æneid.*
^o Proxima illi domus Ucalegonis ardet.
^p Pontus sub Sigæo promontorio.
^q Otrei filius ad distinctionem alterius, qui Euphœbi f. ^r Phœbi, in summa etiam arce culti.
^f Qui cum non transfuissent evocati ad victores, comitabantur victos.
^t Al. *limina* sed vide infra quæ ad ^z *jacet ingens* *liore iruncus*.
^u Crasis in vocativo.
^x Siquidem Minervæ arx, unde tu fugis, ab hoste sit occupata.

^y Rogas, Anea, quo loco sit res summa? ah nullo, venit summa dies & exitum irremediabile: *Quis fons, quis torrens* inquit Macrobi. l. 5. c. 1. *quid mare in fluctibus, qui hic verbis laudavit?* Non ultra sumus, & miserum est fuisse. ^z Fortunam, opes, imperium a nobis ad Græcos victores. ^a Amplificatio numeri, qui formidini major semper apparet. ^b Confuso in tenebris, nocturno prælio. ^c Furore iraque divinitus immisso, iraque ^d *furie q. i. 215 vs.* ^e Al. *annis*, quia infra. *Iphitus vero jam gravior.* ^f Revide notam ad *iacita per amica silentia luna*, hoc libro, ^g De quo 13. ll. & Calaber. *l. 1. Νῆπιος, ὅς ἀπό τῆς γῆρας, ἢ οὐρανὸν ἵκασται.*

5 22

Mygdonides ; illis qui ad Trojam forte diebus
 Venerat, insano Cassandrae incensus amore :
 Et g gener auxilium Priamo, Phrygibusque ferebat
 g Infelix, qui non sponsæ præcepta furentis 345
 Audierat.

h Fortissima pectora, sed frustra frustra enim contenditis succurrere urbi jam incensa. *i* Dii Tutelares, si non elicio carmine evocati ad hostes transierint certe urbe in hostium potestatem redacta, jam excessere, profanus facis peritura Troja perdidit primum Deos. Petron. & Ruamus morituri. Hyft. prot. *l* Αὐτοῖς Ωμοσάροι, Iliad. 16. Omnia inrendunt; lupos natura raptore urget famelica rabies, *σὸρρῃ* in catulos, opportunitas caliginis. *m* Cujuscunque periculi fecuros. *n* Jejunis quidem; sed sitientibus alimentum humidum, quod a calore nativo continuo absumitur. *o* Annos 312. *p* Cæsa calavera. *q* Corda, quæ fortitudinis sedes. *r* Mille simul lethi facies, Sil. 4. *s* Trojam. Trojanas opes ab incendio ereptas. *t* Venitis. *u* Hellespismus, delapsus. *Ως δ' ὄτι τίς τε* *εὐπρόνοια ἰδῶν* ———— II. 3.

Quos ubi confertos audere in prælia vidi,
 Incipio super his. Juvenes, *h* fortissima frustra
 Pectora (si vobis audentem extrema cupido est
 Certa sequi, quæ sit rebus fortuna videtis. 350

i Excessere omnes, ad *s* arisque relictis,
 Dii, quibus imperium hoc steterat) succurritis urbi
 Incensæ, *k* moriamur, & in media arma ruamus.
 Una salus victis, nullam sperare salutem. 354

l Sic animis juvenum furor additus. Inde *l* lupi
 ceu

Raptores atra in nebula, quos improba ventris
 Exegit *m* cæcos rabies, catulique relictis
 Faucibus expectant *n* ficcis; per tela, per hostes
 Vadimus haud dubiam in mortem, mediæque tene-
 mus

Urbis iter: nox atra cava circumvolat umbra. *X*
 Quis cladem illius noctis, quis funera fando 361
 Explicet? aut possit lacrymis æquare labores?

Urbs antiqua ruit, *o* multos dominata per annos,
 Plurima perque vias sternuntur *p* inertia passim
 Corpora, perque domos & relligiosa deorum 365
 Limina, nec soli pœnas dant sanguine Teucri:

Quondam etiam victis redit in q præcordia virtus.
 Victoresque cadunt Danaï. crudelis, ubique
 Luctus, ubique pavor, & *r* plurima mortis imago.
 Primus se Danaum, magna comitante caterva, 370

Androgeos offert nobis, socia agmina credens,
 Inscius, atque ultro verbis compellat amicis:
 Festinate viri; nam quæ tam fera moratur
 Segnities? alii rapiunt incensa feruntque 374

/ Pergama; vos celsis nunc primum à navibus *t* itis?
 Dixit: & extemplo (neque enim responsa dabantur
 Fida satis) sensit medios *u* delapsus in hostes.
 Obstupuit, retroque pedem cum voce repressit.

l Improvisum aspris veluti qui sentibus anguem
 Pressit humi nitens, trepidusque repente refugit 380
 Attollentem iras, & cærule colla tumentem.

Haud

H
 Ir
 Ig
 St
 A
 O
 M
 M
 A
 A
 A
 In
 Ho
 La
 V
 Mu
 Co
 Di
 Fie
 Sca
 Her
 E
 Cri
 Ad
 Lu
 No
 Et f
 Con
 Hic
 No
 Ar
 Tur
 Un
 Et g
 Con
 Eur
 Spu
 venis
 ræbo
 noni
 string
 k oil
 Il. 9.
 propr

Haud secus Androgeos visu tremefactus abibat.
 Irruimus, densis & circumfundimur armis:
 Ignarosque loci passim, & formidine captos
 Sternimus: aspirat primo fortuna labori.
 Atque hic *y* exultans successu, animisque Chorœ-
 bus,
 O focii, qua prima, inquit, fortuna salutis
 Monstrat iter, quaque ostendit se dextra, sequamur.
 Mutemus clypeos, Danaumque *x* insignia nobis
 Aptemus: *dolus, an virtus, quis in hoste requirat?*
 Arma dabunt ipsi. sic fatus, deinde *a* comantem
 Androgei galeam, clypeique insigne decorum
 Induitur, laterique Argivum accommodat ensē.
 Hoc Ripheus, hoc ipse *b* Dymas, omnisque juvenus
 Læta facit: spoliis se quisque recentibus armat.
e Vadimus immisti Danais, *d* haud numine nostro,
 Multaque per cæcam congressi prælia noctem
 Conserimus; *e* multos Danaum demittimus Orco.
 Diffugiunt alii ad naves, & litora cursu
 Fida petunt: pars ingentem formidine turpi
 Scandunt rursus equum, & nota conduntur in alvo.
Heu nihil f inuitis fas quenquam fidere divis.
 Ecce, trahebatur passis Priameia virgo
 Crinibus *g* à templo Cassandra, adytisque Minervæ,
 Ad cælum tendens ardentia lumina frustra;
 Lumina: nam teneras *h* arcebant vincula palmas.
 Non tulit hanc speciem, furiata mente Chorœbus:
 Et sese medium injecit moriturus in agmen.
 Consequimur cuncti, & densis incurrimus armis.
 Hic primum ex alto delubri culmine telis
 Nostrorum obruimur, oriturque miserrima cædes
 Armorum *l* facie, & Grajarum errore jubarum.
 Tum Danaï gemitu, atque ereptæ virginis ira
 Undique collecti invadunt, acerrimus *k* Ajax,
 Et gemini Atridæ, Dolopumque exercitus omnis.
 Adversū rupto ceu quondam turbine venti
 Confligunt Zephyrusque, Notusque, & lætus Eois
 Eurus equis: stridunt sylvæ; sævitque *m* tridenti
 Spumeus, atque imo *m* Nereus ciet æquora fundo.

385 y Consul-
 tissime ju-
 veni im-
 prudenti
 dantur par-
 tes audaciæ
 & temerita-
 tis, quæ in
 ipsos reci-
 derint au-
 tores.
 x Cypeis
 insculpta,
 subicitur
 enim Cly-
 peique in-
 signe deco-
 rum.
 a Crista-
 tam.
 b Distin-
 guendum
 hic censent,
 ut de se lo-
 quatur Æ-
 neas, hoc Dy-
 mas.
 c Se quoque
 principibus
 permittum
 a novis A-
 chivis. l. x.
 d Alienis
 auspiciis,
 Græcorum,
 sc. quorum
 in armis
 pro Græcis
 habiti, vel
 adverso non
 favente, ut
 Tibullus.
 Audiat
 aversa non
 meus aure
 Deus. Ho-
 rat. Epod.

ventis iuvus non suis. e Πολλὰς ἠρώων ψυχὰς αἰεὶ περιέψεν. Il. α: f Αἰ-
 κητι θεῶν. g Quo supplex confugerat in summo discrimine Cassandra, Cho-
 rœbo desponsata. Illo capto ab Ajace Oilei vitiata, in prædæ divisione Agamem-
 noni cessit. cum ipso a Clytemnestra in convivio trucidata. h Continebant,
 stringebant. i Simulata specie armorum Græcorum quibus induti eramus.
 k Oilei f. namque Telamonius jam non erat. l Ως δ' ἀνίμος δῦποντρον
 Il. 9. m Ponitur pro Neptuno, Deus maris pro Deo maris, namque Neptuni
 proprius est tridentis.

S 79

" Lingua
 disc. vel,
 tessera.
 o Palladis.
 p Neque te
 protexit re-
 ligio; ratio-
 ve habita
 est sacerdo-
 tii, cuius
 insigne in-
 fula Apolli-
 nis quam
 gerebas. Ve-
 lamentum
 sc. capitis
 sacerdotia-
 lis, vittas
 habens la-
 neas, albas
 coccineis
 intextas,
 utrinque
 dependen-
 tes.
 q Ut paterer
 vulnera &
 eadem a
 Danais, non
 segnus
 atque ipse
 iis infere-
 bam.
 r Testudo
 proprie erat
 tabulatum
 coriis & ci-
 licis con-
 textum; ad-
 versus tela
 & incen-
 dium: qua
 tecti oppu-
 gnatores
 muros ap-
 propinqua-
 bant. Subi-
 ta testudo
 erat series
 scutorum
 supra capi-
 ra sublato-
 rum, conti-
 nuata in
 morem

squammarum. / Secretæ & paucis novæ aut animadversæ, Ad doctores
 Priamum & Hecubam, socerum & socrum Andromaches. u Filium Hectoris
 q urbis principem ἄστυν. dictum & Scamandrium, ab aliis Nefam.

Illi etiam, si quos obscura nocte per umbram 420
 Fundimus insidiis, totaque agitavimus urbe,
 Apparent: primi clypeos mentitaque tela
 Agnoscunt, atque ora sono " discordia signant.
 Ilicet obruimur numero: primusque Choræbus
 Penelei dextra, o divæ arripotentis ad aram 425
 Procumbit, cadit & Riphæus, justissimus unus
 Qui fuit in Teucris, & servantissimus æqui.
 Diis aliter visum pereunt Hypanisque Dymasque,
 Confixi à sociis nec te tua plurima, Panthu
 Labentem pietas, p nec Apollinis infula textit. 430
 Iliaci cineres, & flamma extrema meorum,
 Testor; in occasu vestro nec tela, nec ulla,
 Vitavisse q vices Danaum; & si fata fuissent
 Ut caderem, meruisse manu, divellimur inde
 Iphitus, & Pelias mecum: quorum Iphitus ævo 435
 Jam graviot, Pelias & vulnere tardus Ulyss.
 Protinus ad sedes Priami clamore vocati.
 Hic vero ingentem pugnam, ceu cætera nusquam
 Bellarent, nulli tota morerentur in urbe: 439
 Sic Martem indomitum, Danaosque ad tecta ruen-
 tes
 Cernimus, obsessumque acta r testudine limen.
 Hærent parietibus scilicet; postesque sub ipsos,
 Nituntur gradibus: clypeosque ad tela sinistris
 Protecti objiciunt; prensant fastigia dextris.
 Dardanidæ contra, turres, ac tecta domorum 445
 Culmina convellunt (his se quando ultima cernunt
 Extrema jam in morte parant defendere telis)
 Auratasque trabes, veterum decora alta paren-
 tum
 Devolvunt, alii strictis mucronibus imas
 Obsedere fores: has servant agmine denso. 450
 Instaurati animi regis succurrere tectis,
 Auxilioque levare viros, vimque addere victis,
 Limen erat, / cæcæque fores, & pervius usus
 Tectorum inter se Priami, postesque relictæ
 A tergo: infelix qua se, dum regna manebant, 455
 Sæpius Andromache ferre incomitata solebat
 Ad r soceros, & avo puerum " Astyanacta trahebat.
 Evado ad summi fastigia culminis; unde
 Tela manu miseri jactabant irrita Teucris. 459
 Turrem in præcipiti stantem, summisque sub astra

Eductam tectis, unde omnis Troja videri,
Et Danaum solitæ naves, & Achaica castra:
Aggressi ferro circum, qua summa labantes
Juncturas tabulata dabant, convellimus altis
Sedibus, impulimusque: ea lapsa repente ruinam
Cum sonitu trahit, & Danaum super agmina late
Incidit. ast alii subeunt; nec saxa, nec ullum
Telorum interea cessat genus.

Vestibulum ante ipsum, primoque in limine x Pyrrhus

Exultat telis, & luce coruscus y athena.

Qualis ubi in lucem coluber a mala gramina
passus

Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat,
Nunc positis novus exuviis, nitidusque juventa,
Lubrica convolvit sublato pectore terga

Arduus ad solem, & b linguis micat ore b triful-

cis.

Una ingens Periphas, & equorum agitator Achillis,
Armiger Automedon: uno omnis c Scyria pubes
Succedunt tecto, & flammæ ad culmina jactant.

Ipsæ inter primos correpta dura bipenni
Limina perrumpit, postesque à cardine vellit
Æratos. jamque excisa trabe, firma cavavit
Robora, & ingentem lato dedit ore fenestram.

Apparet domus intus, & atria longa patescunt:
Apparent Priami, & veterum penetralia regum:
d Armatosque vident stantes in limine primo.

At domus interior gemitu, miseroque tumultu
Miscetur: penitusque cavæ plangonibus ædes
Femineis ululant: ferit auræ a fidera clamor.

Tum pavida tectis matres ingentibus errant,
Amplexæque tenent e postes, atque oscula figunt.

Instat vi patria Pyrrhus: nec claustra, nec ipsi
Custodes sufferre valent: labat f ariete crebro
Janua, & emoti procumbunt cardine postes.

Fit via vi: rumpunt aditus, primosque trucidant
Immissi Danai, & late loca milite complent.

Non sic aggeribus ruptis cum spumeus amnis
Exit, oppositasque evicit gurgite moles,

Fertur in arva furens cumulo, camposque per omnes
Cum stabulis armenta trahit. vidi ipse furentem

& sibi familiares, extremo amplexu, osculo & vale dicto salutant. f Aries erat
trabs ingens ferro præmunita, transversis asseribus, intra testudinem plerum-
que suspensa librata quæ a multitudine retroacta ad majorem impetum,
deinde emissa propellebatur ad quassanda, labefactanda, diruendaque moenia.
g Θνη γδ ἀμπεδιόν ποταμῶ πλῆθος ἰσχυρῶς χαμῆς ἔειπε, &c. Il. 8. & 5. At-
que in hac simil. quadrata omnia.

x Achillis
fil ex Dei-
dania Ly-
comedis
filia.

y Armorum
sc. ex ære,
aut etiam
ferro, pro
quo æs a
veteribus
usurpatum.

αΩς ἵ
δρακων ἐπεδ
χαιν ὄρεσε-
ρθ ἀνδρα
μύνησι Βε-
βρακῶς κα-
κα φάσμα-
κα, &c. Il.

22. unde &
Lycophro-
ni dictus
Συρπιθ
δρακων.

a Poten-
tia ad
λεπνίδα
exuendam.

foenicu-
lum. Plin.
8. 27. vel. ad
venenum
efficaciora.

lege quæ
Brodæus
habet 28. c.
7. l. Misc-
b Lingua,
quæ ob ce-
lerem mo-
cum triplex
videtur.

c E Scyro
insula, &
patria Pyr-
rhi.

d Defenso-
res regis,
quos mox
custodes vo-
car.

e Quos reli-
gione sacros.

f Aries erat

g

Cæde

h Quinquaginta filiorum uxoribus, natus totidem. vel numerum finitum pro infinito.

i Quos ipse pervigiles sacraverat in ara Jovis Hercei. & Phrygio. sed Græcis ceteræ omnes gentes habitæ barbaræ. *l* Utpote unius, illiusque capularis feminis.

m Intra ædium septa *lxx*, sub dio & in impluvio erat ara Jovis, inde *Hercei* dicti, ut & penates hic culti.

m Huc, ad asylum, confugerat Hecuba cum natis, nuribus, &c.

o Sed frustra, namque hinc per vim & scelus abstractæ.

p Telo vulnus minante.

q Manifesta, & certa.

r In me, utcumque hoste, cui supplicis & Hæctoris cadaver redempturo jus fidemque servavit. Hom. Il. ult.

Cæde Neoptolemum, geminosque in limine Atridas: 500

Vidi Hecubam, *h* centumque nurus, Priamumque per aras

Sanguine fœdantem, *i* quos ipse sacraverat ignes.

Quinquaginta illi thalami, spes tanta nepotum,

& Barbarico postes auro, spoliisque superbi

Procubuerunt: tenent Danaï, qua deficit ignis. 505

Fortitan & Priami fuerint quæ fata, requiras.

Urbis ubi captæ casum, convulsaque vidit

Limina tectorum, & medium in penetralibus hostem:

Arma diu senior defueta trementibus ævo 509

Circumdat nequicquam humeris, & inutile ferrum

Cingitur, ac densos fertur moriturus in hostes.

m Aedibus in mediis, nudoque sub ætheris axe

Ingens ara fuit, juxtaque veterrima laurus

Incumbens aræ, atque umbrâ complexa penates. 514

n Hic Hecuba, & natæ *o* nequicquam altaria circum,

Præcipites atra ceu tempestate columbæ

Condensæ, & divum amplexæ simulacra tenebant.

Ipsum autem sumptis Priamum juvenilibus armis

Ut vidit; Quæ mens tam dira, miserrime conjux,

Impulit his cingi telis? aut quo ruis? inquit. 520

Non tali auxilio, nec defensoribus istis

Tempus eget: non, si ipse meus nunc afforet Hector.

Huc tandem concede; hæc ara tuebitur omnes;

Aut moriere simul. sic ore effata, recepit

Ad sese, & sacra longævum in sede locavit. 525

Ecce autem elapsus Pyrrhi de cæde Polites,

Unus natorum Priami, per tela, per hostes

Porticibus longis fugit, & vacua atria lustrat

Saucius. illum ardens infesto *p* vulnere Pyrrhus 529

Insequitur: jam jamque manu tenet, & premit hasta.

Ut tandem ante oculos evasit, & ora parentum,

Concidit, ac multo vitam cum sanguine fudit;

Hic, Priamus, quanquam in *q* media jam morte tene-

tur,

Non tamen abstinuit, nec voci, iræque pepercit.

At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis, 535

Dii (si qua est cælo pietas, quæ talia curet)

Persolvant grates dignas, & præmia reddant

Debita; qui nati coram me cernere lethum

Fecisti, & patrios fœdasti funere vultus.

At non ille, satum quo te mentiris, Achilles 540

Talis *r* in hoste fuit Priamo: sed jura, fidemque

Supplicis erubuit, corpusque exangue sepulchro

Talis *r* in hoste fuit Priamo: sed jura, fidemque

Supplicis erubuit, corpusque exangue sepulchro

Talis *r* in hoste fuit Priamo: sed jura, fidemque

Supplicis erubuit, corpusque exangue sepulchro

Talis *r* in hoste fuit Priamo: sed jura, fidemque

Supplicis erubuit, corpusque exangue sepulchro

Reda

Red
Sic
Con
Et
Cui
Pel
Deg
Nur

Tra
Imp
Ext
Hæ
Sor
Per

y Re
Avu
At r
Obst
Ut r
Vita
Et d

Res
Def
Ad t
d

Serv
e Ty
Erra
Illa
Et pe
Pern
Abd
Exar
Ulcit
i Scil

Aspi
Conj

sum.
niliam
agnosc
b Patr
tunt q
ideoqu
Jovis
confus
nam ff

Reddidit Hecstoreum, meque in mea regna remisit.
 Sic fatus senior, telumque *f* imbelles sine ictu
 Conjecit: rauco quod protinus *r* ære repulsum, 545
 Et summo clypei *u* nequicquam umbone pependit.
 Cui Pyrrhus; *x* Referes ergo hæc, & nuncius ibis
 Pelidæ genitori; illi mea tristia fata,
 Degeneremque Neoptolemum narrare memento. 549
 Nunc morere. Hæc dicens, altaria ad ipsa tremen-
 tem
 Traxit, & in multo lapsantem sanguine nati;
 Implicuitque comam læva, dextraque coruscum
 Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit ensem.
 Hæc finis Priami fatorum: hic exitus illum 554
 Sorte tulit, Trojam incensam, & prolapsa videntem
 Pergama, *y* tot quondam populis, terrisque super-
 hum
y Regnatorem Asiæ. *x* Jacet ingens littore truncus:
 Avulsamque humeris caput, & *a* sine nomine corpus.
 At me tum primum sævus circumsterit horror;
 Obstupui. subiit chari genitoris imago, 560
 Ut regem *b* æquævum crudeli vulnere vidi
 Vitam exhalantem; subiit deserta Creüsa,
 Et direpta domus, & parvi casus Jüli
 Respicio, & quæ sit me circum *c* copia lustro.
 Deseruere omnes defessi, & corpora saltu 565
 Ad terram misere, aut ignibus ægra dedere.
d Jamque adeo super unus eram, cum limina Vestæ
 Servantem, & tacitam secreta in sede latentem
e Tyndarida aspicio: dant clara incendia lucem
 Erranti, passimque oculos per cuncta ferenti. 570
 Illa sibi infestos everfa ob Pergama Teucros,
 Et pœnas Danaüm, & deserti conjugis iras
 Permetuens, Trojæ & patriæ communis *f* Erynnis,
 Abdiderat sese, atque *g* aris invisa sedebat.
 Exarsere ignes animo: subit ira, cadentem 575
 Ulcisci patriam, & *h* sceleratas sumere pœnas.
i Scilicet hæc *k* Spartam incolumis, patriasque *l* My-
 cenas

Aspiciet? partoque ibit regina triumpho?
 Conjugiumque domumque, patres natosque videbit,

sum. Alii Trojam in littore conditam. ad Fr. Floridum l. r. subcis. c. 10. Man-
 nilium clare. Priamumque in littore truncum, cui nec Troja regis. 4. l. a Non
 agnoscendum, ablato capite. vel, sine honore sepulture & inscriptione nominis.
b Patri meo æquævum. *c* Sociorum. *d* Versus 22. qui sequuntur, non admit-
 tunt quidam, ut qui Deiphobo casum suum referenti l. 6. Æn. non consonent,
 ideoque amotos a Tucca, Varoque, tanquam adulterini irrepperint. *e* Helenam
 Jovis. *f* Leda Tyndari uxore filiam. *g* Furibundi hujus belli fax. *h* Ad quas
 confugerat. *i* De scelerata Helena. *j* Æstuans apud se deliberatio Ænæ Hele-
 nam stomachantis. *k* Suam patriam. *l* Menelai conjugis sui patriam.

f Imbecil-
 le, invali-
 lum, sine
 viribus ad
 ictum, &
 vulnus.
r Clypeo
 ereo.
u Nihil aut
 leviter pe-
 netrans.
x Sarcas-
 mus.
y Ab Æsopo
 ad Calcum
 fl. extenso
 imperio,
 super prin-
 cipes octo,
 præter au-
 xiliares &
 socios.
 S. rab. 13.
 lib.
a Allusum
 a Poeta vo-
 lunt ad
 hist. Pom-
 peji a Pro-
 lemæi fa-
 tellitibus
 cæsi, cujus
 truncus,
 capite ab-
 scisso, in li-
 tore jacuit.
 Negant
 enim Pri-
 amo abla-
 tum caput
 aut in litto-
 re cecidisse.
 Alii a Pyr-
 rho rapta-
 tum Pri-
 amum fe-
 runt ad tu-
 mulum A-
 chillis in
 Sigæo, ibi-
 que prope
 litus cæ-

m Ilia

m Captiva-
rum.

n Animum
vindictæ
cupidine
inflamma-
tum.

o Umbras
civium &
manes hac
hostia, bis
inferiis pla-
casse.

p Æn. 1. 10.
Jæa ceruice
refulsi. rosa
flos Vene-
ris.

q Superfit
in vita.

r Restitisset.
s Tulisset
& hausisset
ensis inimi-
cus.

t Neptuno
murorum
& funda-
mentorum
discutiendi
partes dat,
ut qui

ἡμετέων
ἔργων,
ἐνοσίχθωνος.

u
Junoni
portas, ut
quæ regnis
præsideat.

x
Palladi ar-
ces, ut quæ
ipfius in-
ventum &
cura. Pal-
las quas con-
didit arces

Ipsa colat.
Et in arce
Trojana
præcipuus
hujus Dæe
cultus &
Palladium,
memor
utraque ju-
dicii Pari-
dis.

y Ægide in qua caput Medusæ. v. 1. 8. Æneid. ipsamque in pectore divæ Gorgona.

m Iliadum turba, & Phrygiis comitata ministris ? 520

Occiderit ferro Priamus ? Troja arserit igni ?

Dardanium toties sudarit sanguine littus ?

Non ita. namque etsi nullum memorabile nomen

Feminea in pœna est, nec habet victoria laudem ;

Extinxisse nefas tamen, & sumpsisse merentis 525

Laudabor pœnas : n animumque expleffe juvabit

Ultricis flammæ, & o cineres fatiassè meorum.

Talia jactabam : & furiata mente ferebar :

Cum mihi se, non ante oculis tam clara, videndam

Obtulit, & pura per noctem in luce refulsit 530

Alma parens, confessa deam, qualisque videri

Cœlicolis, & quanta solet : dextraque prehensum

Continuit, p roseoque hæc insuper addidit ore.

Nate, quis indomitas tantus dolor excitat iras ?

Quid furis ? aut quonam nostri tibi cura recessit ? 535

Non prius aspicias, ubi fessum ætate parentem

Liqueris Anchisen ? q superet conjuxne Creûsa,

Ascaniusque puer ? quos omnes undique Grajæ

Circum errant acies : &, ni mea cura r resistat, 539

Jam flammæ s tulerint, inimicus & s hauserit en-
fis.

Non tibi Tyndaridis facies invisæ Lacænæ,

Culpatufvè Paris, verum inclementia divûm

Has evertit opes, sternitque à culmine Trojam.

Aspice (namque omnem, quæ nunc obducta tuenti

Mortales hebetat visus tibi, & humida circum 605

Caligat, nubem eripiam : tu nequa parentis

Jussa time, neu præceptis parere recusa)

Hic, ubi disjectas moles, avulsaque saxis

Saxa vides, mistoque undantem pulvere fumum :

t Neptunus muros, magnoque emota tridenti 610

Fundamenta quatit, totamque à sedibus urbem

Eruit. hic u Juno Scæas sævissima portas

Prima tenet, sociumque furens à navibus agmen

Ferro accincta vocat.

x Jam summas arces Tritonia (respice) Pallas 615

Insedit, nimbo effulgens, & y Gorgone sæva.

Ipsè Pater Danais animos, viresque secundas

Sufficit : ipse Deos in Dardana suscitât arma.

Eripe nate fugam, finemque impone labori.

Nusquam abero, & tutum patrio te limine fi-
stam. 620

Dixerat ; & spissis noctis se condidit umbris.

Apparent diræ facies, inimicaque Trojæ
Numina magna deum.

Tum vero omne mihi visum considerare in ignes
Ilium, & ex imo verti & Neptunia Troja.

625 *Ac veluti summis antiquam in montibus or-
num*

Cum ferro accisam, crebrisque bipennibus instant
Eruere agricolæ certatim: illa usque minatur,

Et tremefacta comam concusso vertice nutat:
Vulneribus donec paulatim evicta, supremum

630 Congemuit, traxitque jugis avulsa ruinam.

Descendo, ac ducente *b* Deo flammam inter & hostes

Expeditur: dant tela locum, *c* flammæque recedunt.

Ast ubi jam patriæ perventum ad limina sedis,

Antiquasque domus; genitor, quem tollere in altos

Optabam primum montes, primumque petebam, 636

Abnegat excisa vitam producere Troja,

Exiliumque pati. Vos ô quibus integer avi

Sanguis, ait, solidæque suo stant robore vires,

Vos agitate fugam.

640 *Me si cœlicolæ voluissent ducere vitam,*

Has mihi servassent sedes. *d* satis una, superque

Vidimus excidia, & captæ superavimus urbi.

Sic ô, sic *e* positum affati discedite corpus.

645 Ipse *f* manu mortem inveniam. miserebitur hostis,

Exuviasque petet: *g* facilis jactura sepulchri est.

Jam pridem invisus divi, & inutilis annos

Demoror, ex quo *h* me divum pater, atque homi-

num rex

Fulminis afflavit ventis, & contigit igni.

Talia perstabat memorans, fixusque manebat.

650 Nos contra effusi lacrymis, conjuxque Creusa,

Ascaniusque, omnisque domus; ne vertere secum

Cuncta pater, fatoque urgenti incumbere vellet.

Abnegat, inceptoque, & sedibus hæret in iisdem.

Rursus in arma feror, mortemque miserrimus

opto.

655 Nam quod consilium, aut quæ jam fortuna dabatur?

Mene efferre pedem, genitor, te posse relicto

Sperasti? *i* tantumque nefas patrio excidit ore?

urbi superstites. *e* Vox funebris & Libitina. Me pro mortuo & conclamato

hic relinquere; ex more, ter Vale dicto. *Æn. II. Æternumque Vale.* *f* Vel mea,

vel hostis, qui, si minus mei misereatur, ut spoliet tamen, adjunctice manu

mortem meam promovebit. *g* *Nec tumulum curo, sepelit datura relictos.* Meccenas. *capit omnia tellus, Quæ genuit, celo regitur qui non habet urnam.* Lucan.

h Gloriantem *φιδόταν μύθων ἐστειφδω Κυθήσειν.* hym. Homer. oculis

multavit. *i* Tam iniquum de pietate mea judicium, ut velim te deserere

cædi expositum; aut ut tu velis nos hic morantes una perire.

625 *Α* Neptuno & Apolline condita aut muris cincta.

Α *Αἰγασθῶς* &c. *II. 4.*

630 *Αλλ' ὡς τις τ' ἐν ὀρεσσιν*

πυλωρῶν ὕψοσι πδων, &c.

636 *Α* *Απολλ. 4. Arg.*

b *Venerere,* numine Veneris, quæ

640 *mas & femina perhibetur,* a Cypriis barbata culta.

quin & *deo* &

utriusque esse generis

645 autumant. vid. Macrobi. 3. Saturn. 8. c.

c *Raprosque ex ignibus*

ignes, Cedentemque viro

650 *flammam qui templa ferobar.* Macrobi. 4. lib.

d *Satis superque est,*

quod Trojam ab Hercule sub

655 Laomedonte semel

excisam vidimus, ex-

pugnata

conclamato

Si

582

Si nihil ex tanta superis placet urbe relinqui,
Et sedet hoc animo, perituræque addere Trojæ 660
Tequæ, tuosque juvat: patet isti janua letho:

Jamque aderit multo Priami de sanguine Pyrrhus,
Natum ante ora patris, patrem qui obtruncat ad
aras.

Hoc erat, alma parens, quo me per tela, per ignes
Eripis? aut mediis hostem in penetralibus, utque 665
Ascaniumque, patremque meum, juxtaque Creū-
sam

Alterum in alterius mactatos sanguine cernam?
Arma, viri, ferte arma, vocat lux ultima victos,
Reddite me Danais; sinite instaurata revivam
Prælia, nunquam omnes hodie moriemur inulti. 670

Hic ferro accingor rursus, clypeoque sinistram
Infertabam aptans, meque extra tecta ferebam.

Ecce autem complexa pedes in limine conjux
Hærebat, parvumque patri tendebat Iulum;
Si periturus abis, & nos rape in omnia tecum: 675

Sin aliquam expertus sumptis spem ponis in armis,
Hanc primum tutare domum. Cui parvus Iulus,
Cui pater, & conjux quondam tua dicta relinquitur?
Talia vociferans, gemitu tectum omne replebat. 679
Cum subitum, dictuque oritur mirabile mon-
strum.

Namque manus inter, mæstorumque ora parentum,
Ecce n̄ levis summo de vertice visus Iuli

Fundere lumen apex, tactuque innoxia molli
Lambere flamma comas, & circum tempora pasci.
Nos pavidi trepidare metu, crinemque flagrantem
Excutere, & sanctos restinguere fontibus ignes. 685

At pater Anchises oculos ad sidera lætus
Extulit, & cælo palmas cum voce tetendit.

Jupiter omnipotens, precibus si flecteris ullis,
Aspice nos; hoc tantum: & si pietate meremur, 690
Da deinde auxilium pater, atque hæc omina firma.

Vix ea fatus erat senior: subitoque fragore
Intonuit lævum; & de cælo lapsa per umbras
Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.

Iliam summa super labentem culmina tecti
Cernimus Idæa claram se condere sylva, 695

Signantemque vias: tum longo limite sulcus
Dat lucem, & late circum loca q̄ sulphure fumant.

Politen in
conspectu
Priami,
supr.
Ita Andro-
mache Il. 6.
Hectorem
ad bellum
prodeun-
tem remo-
rari domi-
que conti-
nere labo-
rat. Παιδ'
ἐπὶ κόλποι
ἰχθῶσα.
m Prodi-
gium.
n Ignis lam-
bens a capi-
te diffusus
regni præ-
sagium
agnoscit
Anchises
augurii non
imperitus,
ceteris ti-
mentibus.
Allusum
volunt ad
hist. Servii
Tulli. 1.
Liv. de La-
vinia, l. 7.
Quod bo-
ni est omi-
nis. Quæ
enim nobis
læva, a Diis
dextra pro-
veniunt.
Vel, quia
auspicia
captanti-
bus & Me-
ridiem fer-
vantibus,
læva augu-
ria sunt ab
Oriente,
quæ melior
cæli pars.

Æneid. 9. plura. p Et hæc etiam prospera, firmat omen, signatque
viam fugæ, ducto claro lucis tractu ab Anchise domo ad Antandrum sub Ida.
q̄ Sulphuræ materiæ fuisse fulmina, faces & alios ignes divinos opinabantur
veteres, atque hinc ἰχθῶν sulphuri nomen.

Hic

Hic vero victus genitor se tollit ad auras,
 Affaturque deos; & sanctum sidus adorat. 700
 Jam jam nulla mora est; sequor, & qua ducitis, adsum.
 Dii patrii servate domum, servate nepotem:
 Vestrum hoc augurium, / vestroque in numine Troja
 est:
 Cedo equidem, nec, nate, tibi comes ire recuso.
 Dixerat ille: & jam per mœnia clarior ignis 705
 Auditur, propiusque æstus incendia volvunt.
 Ergo age, chare pater, cervici imponere nostræ:
 Ipse subibo humeris, nec me labor iste gravabit:
 Quo res cunque cadent, unum & commune periculum,
 Una salus ambobus erit: mihi parvus Iulus 710
 Sit comes, & longe servet vestigia conjux.
 Vos famuli, quæ dicam animis advertite vestris.
 Est urbe egressis tumulus, templumque vetustum
 x Desertæ Cereris, juxtaque antiqua y cupressus
 Relligione patrum multos servata per annos. 715
 Hanc ex diverso sedem veniemus in unam.
 Tu, genitor, cape sacra manu, patriosque penates:
 x Me bello è tanto digressum, & cæde recenti,
 Attrectare nefas, donec me flumine vivo
 Abluero. 720
 Hæc fatus, a Iaros humeros, subiectaque colla
 Veste super, fulvique insternor pelle leonis,
 Succedoque oneri. dextra se parvus Iulus
 Implicuit, sequiturque patrem non passibus æquis.
 Pone subit conjux, ferimur per opaca locorum: 725
 Et me, quem dudum non ulla injecta movebant
 Tela, neque adverso glomerati ex agmine Graji,
 Nunc omnes terrent auræ, sonus excitat omnis
 Suspensum, & pariter comitique onerique timentem.
 Jamque propinquabam portis, omnemque videbar 730
 Evasisse viam, subito cum creber ad aures
 Visus adesse pedum sonitus: b genitorque per umbram
 Prospiciens, Nate, exclamat, fuge nate, propinquant;
 Ardentes clypeos, atque æra micantia cerno. 734
 Hic mihi nescio, quod trepido c male numen amicum

r Familiam, genus.
 / Arbitrio vestro cadit antiqua Troja, stabit nova.
 x Adi Senecam 3. l. Benefic. c. 37. ubi hanc Ænæ ut & Caraneorum fratrum pietatem examinat, vide & Eliani var. hist. l. 3. c. 22. & Q. Calabrum l. 13.
 y E longinquo sequatur, ne ab hoste advertamur multi simul.
 x An quia Cereris fama in recessibus semper fundata, ad memoriam derelictæ Cereris & orbare filia rapta? An quia arborum Dea, extra urbem posita? an quia cultus jam de-

fuetus per decennalem obsessionem? y Quæ arbor Diti sacra. & funeribus de vota juxta aras & templa conferi solita. x A cæde, aut etiam funere venientibus nefas sacra adire, nisi fluviali aqua prius lotis ac purificatis. a Ως πατρὶς ἑσθλὸς ἀμύμον. b Αγγίσις Ασυλιπών, δηλοῖσι καταθρόνον πυρὶ πολλῆ. γ Ἴα καὶ πατέρα σφὸν ἀναστράςας, φορέεσκε. Τὸν μὲν ἐπὶ πλατὺν ὤμον ἐφείσα μιν. &c. Quintus Calaber l. 11. b Anchises territus pavensque videtur sibi per imaginationis umbram videre quæ non sunt. certe, quæ cæco, utpote fulminis afflato ventis, conspici nequaquam possent. c Inimicum numen, infestus Dæmon, aut etiam Deus, quem malorum æque ac bonorum authorem dixere gentes.

d Umbra tantum illius apparuit, ut mox.

e De quo modo dictum, nota x.

f Per noctem. Alii leg. *obsessa* que limina porta.

g Viam remotior, h Oculis.

non facit nec incendii lumine.

i Qui Creusæ pater.

k Amplis.

l Vox Perfica, que regiam pecuniam & ærarium proprie significat.

m Vestes & ornamenta simulachrorum.

n In commune præda postea dividenda.

o Captivi abducendi.

p Territis imagines apparent augustæ,

humanis & notis majores.

q Stupore adeo lapsus est in quantitate syllabæ cui corripiendæ Grammatici Sytolen adhibent.

Confusam eripuit mentem: namque avia cursu
Dum sequor, & nota excedo regione viarum,
Heu misero conjux fatone erepta Creusa
Substitit, erravitne via, seu lassâ refedit,
Incertum: *d* nec post oculis est reddita nostris. 740

Nec prius amissam respexi, animumque reflexi,
Quam *e* tumultum antiquæ Cereris, sedemque sacram

Venimus: hic demum collectis omnibus, una
Defuit, & comites, natumque virumque fefellit.
Quem non inculcavi amens hominumque deorumque?
Aut quid in eversa vidi crudelius urbe? 746

Ascanium, Anchisenque patrem, Teucrosque penates
Commendo sociis, & curva valle recondo.

Ipse urbem repeto, & cingor fulgentibus armis.
Stat casus renovare omnes, omnemque reverti 750

Per Trojam, & rursus caput objectare periclis.
Principio muros, fobscuraque limina portæ,

Qua gressum extuleram, repeto; & *g* vestigia retro
Observata sequor per noctem, & *h* lumine iustro.

Horror ubique animos, simul ipsa silentia terrent. 755
Inde domum si forte pedem si forte tulisset,

Me refero: irruerant Danaï, & tectum omne tenebant.

Illicet ignis edax summa ad vestigia vento
Volvitur; exsuperant flammæ; furit æstus ad auras.

Procedo ad *i* Priami sedes, arcemque reviso. 760
Et jam porticibus *k* vacuis, Junonis asylo

Custodes lecti Phœnix, & dirus Ulysses
Prædam asservabant. huc undique Troia *l* gaza

Incensis erepta adytis mensæque deorum,
Crateresque auro solidi, captivæque *m* vestis 765

n Congeritur. *o* pueri & pavida longo ordine matres
stant circum.

Ausus quin etiam voces jactare per umbram,
Implevi clamore vias: mœstusque Creusam
Nequicquam ingeminans, iterumque iterumque vo-
cavi. 770

Quærenti, & tectis urbis sine fine furenti
Infelix simulacrum, atque ipsius umbra Creusæ

Visa mihi ante oculos & *p* nota major imago.
Obstupui, *q* steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit.

Tum sic assari, & curas his demere dictis: 775
Quid tantum *r* insano juvat indulgere labori,
O dulcis conjux? non hæc sine numine divûm

q Stupore adeo lapsus est in quantitate syllabæ cui corripiendæ Grammatici Sytolen adhibent. *r* Immenso & inutili vehementi.

Eveniunt; nec te hinc comitem asportare Creüsam
 Fas: haud *f* ille finet superi regnator Olympi. 779 *Ἰ Δαυρηϊκῶς*
 Longa tibi exilia, & vastum maris æquor arandum. digito in
 Ad terram Hesperiam venies: ubi *t* Lydius, arva cœlum in-
 Inter opima virum, leni fluit agmine Tibris. tento.
 Illic res lætæ, regnumque, & regia conjux *i* Thuscus.
 Parta tibi: lacrymas *u* dilectæ pelle Creüsæ. Namque
x Non ego Myrmidonum sedes, Dolopumve superbas 784 Lydi, Tyr-
 Aspiciam: aut Grajis servitum matribus ibo rheno duce,
 Dardanis, & divæ Veneris nurus: in hac Ita-
 Sed me magna deum genitrix his detinet oris. confede-
 Jamque vale, & nati serva communis amorem. 789 rant, ubi Ly-
 Hæc ubi dicta dedit, lacrymantem & multa volen- *dia quondam*
 tem *Genis bello*
 Dicere, deseruit, tenuesque recessit in auras. *præclara*
x Ter conatus ibi collo dare brachia circum; *jugis infedit*
 Ter frustra comprehensa manus effugit imago *Heiruscis,*
 Par levibus ventis, volucrique simillima somno. *l. 8. & 10.*
 Sic demum socios, consumpta nocte, reviso, 795 *u* Super me
 Atque hic ingentem comitum affluxisse novorum Creusa tibi
 Invenio admirans *a* numerum, matresque, virosque, dilecta.
 Collectam exilio pubem, miserabile vulgus. *x* Neque
 Undique convenere, animis opibusque parati, enim in
 In quascunque velim pelago deducere terras. manus ho-
 Jamque *b* jugis summæ surgebat Lucifer Idæ, stium veni
 Ducebatque diem: Danaïque obsessa tenebant inter capti-
 Limina portarum; nec spes *c* opis ulla dabatur. vas abdu-
 Cessi, & sublato montem genitore petivi. cenda.
 Græcis præreptam esse, & vindicatam in libertatem. *y* De Creusa
Ἰ Τρις μὲν ἐφορμή- 800 memorie
θην, ἐλ' ἐν τῇ με θυμὸς ἀνώγει; Τεῖς δέ μοι ἐκ χειρῶν σκίη ἵκελον, ἢ ἔ proditum
ἀνέγω Ἐπείρο. Odyss. II. a Si Daretī Phrygio credimus. 3400. *b* Sol & est: (inquit
 stellæ Poetis, ex opinione & sensu vulgi dicuntur montes prospicere & ex pe- Pausanias
 lago oriri. *c* Servandæ aut recuperandæ urbis. in Phocicis)
a Deum
matre &
Venere

ÆNEIDOS LIB. III.

ARGUMENTUM.

E Verfa Troja, Æneas collectis suorum reliquiis, quæ cædi flam-
 misque supererant, parataque apud Antandrum viginti navium
 classe, primum in Thraciam defertur: ubi cum futuræ urbis fun-
 damenta poneret, territus Polydori a Polymnestore cæsi prodigiis,
 Delum petit. Consultoque sibi Apollinis oraculo, cum antiquam
 gentis suæ matrem, hoc est, primam originis suæ terram repe-
 tendam didicisset, falsa Anchisæ patris interpretatione adductus,
 Cretam contendit. Verum cum ibi quoque, positis jam mœnibus,
 gravissima peste exagitaretur, in somnis monitus a diis penatibus,
 relicta Creta Italiam petit. Ibi subito oborta tempestate, primum
 ad Strophades insulas appulsus, ab Harpyis infestatur, mox A-
 stiū delatus, in honorem Apollinis ludos celebrat. Inde Corey-
 ram

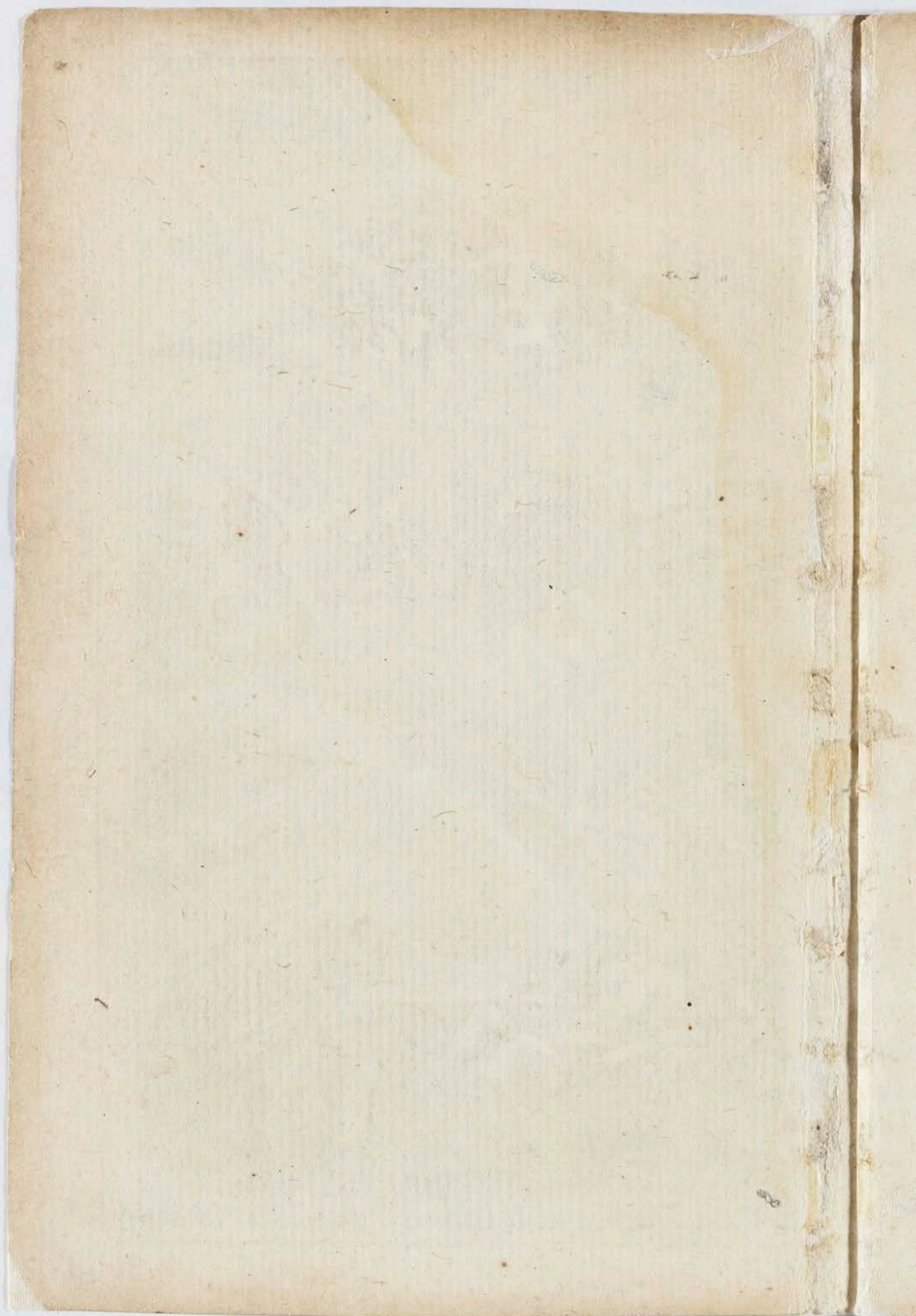
ram prætervectus; Epirum tenet: quæ id temporis Heleno Priami filio parebat, cui post Pyrrhi cædem Andromache in conjugium cesserat. Helenus Æneam hospicio excepit, omnique humanitatis genere complectitur, imminentiumque terra marique periculorum certiore facit. Æneas, relicta Epiro, Tarentum, primamque Italiæ oram prætervectus, ad eam Siciliæ partem, quæ Ætnæ monti adiacet, appellitur. Ibi Achæmenidem ab Ulysse in Cyclopi anatro desertum, supplicem recipit, eductusque ab eo de Cyclopi feritate, inde anchoras solvit: memorque præceptorum Heleni, vitatis Charybdis & Scyllæ periculis, Siciliæ litora longo circuitu circumvectus, tandem Drepanum advehitur, ubi Anchises tum senio, tum longæ navigationis jactatione fatigatus fatis concedit. Inde Italiam petiturus immissa ab Æolo subita tempestate, in Africam ejicitur: quam partem libro primo exsequitur.

a Imperium Trojanum, florentissimum in Phrygia minore, quæ in Asia, Columnen eversum occidit Pollentis Asia. Sen. Troj.
b Invidiose, in Deos & fata rejectum.
c A Neptuno moenibus cincta.
d Ab incolis desertas, adeoque vacuas, vel, a Dardano quondam derelictas, Italas sc. hinc Dardanus ortus, Huc repetit. 7. Æn.

Postquam *a* res Asiæ, Priamique evertere gentem
b Immeritam visum superis, ceciditque superbum
Ilium, & omnis humo fumat *c* Neptunia Troja:
Diversa exilia, & *d* desertas quærere terras
e Auguriis agimur divûm: classemque sub ipsa 5
f Antandro, & Phrygiæ molimur montibus Idæ,
Incerti quo fata ferant, ubi sistere detur:
Contrahimusque viros, vix prima inceperat ætas;
Et pater Anchises dare fatis vela jubebat.
Litora tum patriæ lacrymans, portusque relinquo, 10
g Et campos, ubi Troja fuit, feror exul in altum
Cum sociis, natoque, *h* penetibus, & magnis diis.
Terra proci vastis colitur *i* Mavortia campis,
(Thraces arant) *k* acri quondam regnata Lycurgo; 15
l Hospitium antiquum Trojæ sociique penates,
Dum fortuna fuit, feror huc, & litore curvo
Mœnia prima loco, fatis ingressus iniquis;
m Æneadasque meo nomen de nomine fingo.
Sacra *n* Dionææ matri, divisque ferebam 19
Auspiciis cæptorum operum, superoque *o* nitentem
Cœlicolum regi mactabam in litore *p* taurum.
Forte fuit juxta tumulus, *q* quo cornea summo

e Imperiis, fatis, oraculis, prodigiis, ut priore lib. f. Oppido ad radicem montis in quo Paris inter Deas judicatur. montes autem Idæ numerant. 4. Phalacran, Lecton, Pergamon, Gargaron. *g* Ecce, inquit Macrobius l. 5. c. 1. paucissimis verbis maximam civitatem hausit & absorpsit: non reliquit illi nec ruinam, quam tamen dilataverat. l. 2. venit summa dies, &c. *h* De penetibus l. 1. & alibi. magni Dii sunt illi majorum gentium, Jupiter, Neptunus, Apollo, &c. Enniano disticho inclusi. *i* Bellicosa, unde Marti patria assignatur. *k* Severo, vites enim omnes succidi iussit, exorsus Thracum ebrietatem. *l* Jus hospitale, & religiosa societatis foedera. *m* Ænon Thraciæ opp. ab Ænea conditum agnoscunt Geographi. *n* Veneri, Jovis ex Dione filiæ. *o* Nitidum, utpote pinguem & saginatum, vel candidam, ex religione, quia Diis superis candidæ offerebantur victimæ, Diis inferis nigræ. *p* Sacrificium non litans, itaque monstro secuturo prævium. Alii tamen taurum rite Jovi immolari tradunt. *q* Ex cornu arb. femina, quæ fruticosa.

Virgulta, & densis hastilibus horrida ⁊ myrtus.
 Accessi, viridemque ab humo convellere * sylvam
 Conatus, ramis tegerem ut frondentibus aras :
 Horrendum & dictu video mirabile monstrum.
 Nam, quæ prima solo ruptis radicibus * arbos
 Vellitur, huic atro liquuntur sanguine guttæ ;
 Et terram tabo maculant. mihi frigidus horror
 Mœnia quatit, gemitusque coit formidine sanguis. 30
 Rursus & alterius lentum convellere * vimen
 Insequor, & causas penitus tentare latentes :
 Ater & alterius sequitur de cortice sanguis.
 Multa movens animo, ⁊ nymphas venerabar agrestes ,
 ⁊ Gradivumque patrem, Gericis qui præsidet arvis :
 " Rite secundarent visus, omenque levarent. 36
 Tertia sed postquam majora * hastilia nixu
 Aggredior : genibusque adversæ obductor arenæ ;
 (Eloquar, an fileam ?) gemitus lacrymabilis imo
 Auditur tumulo, & vox reddita fertur ad aures. 40
 Quid miserum, Æneas, laceras ? jam parce sepulto.
 Parce pias scelerare manus. ⁊ non me tibi Troja
 Externum tulit ; haud cruor hic de stipite manat.
 Heu fuge crudeles terras, fuge littus avarum :
 Nam Polydorus ego : hic confixum ⁊ ferrea textit 45
 Telorum ⁊ seges, & jaculis increvit acutis.
 Tum vero ancipiti mentem formidine pressus
 ⁊ Obstupui : steteruntque comæ , & vox faucibus hæ-
 sit.

^a Hunc Polydorum auri quondam cum pondere magno
 Infelix Priamus furtim mandarat alendum 50
^b Threicio regii ⁊ cum jam diffideret armis
 Dardaniæ, cingique urbem obsidione videret.
 Ille, ut opes fractæ Teucrûm, & fortuna recessit ,
 Res Agamemnonias, victriciaque arma sequutus , 54
^d Fas omne abrumpit : Polydorum obtruncat, & auro
 Vi potitur. *Quid non mortalia pectora cogis*
Auri e sacra fames ? postquam pavor ossa reliquit,
 Delectos populi ad proceres, primumque parentem
 Monstra Deum refero, & quæ sit sententia posco.
 Omnibus idem animus, scelerata excedere terra , 60
 Linquere pollutum hospitium, & dare ⁊ classibus Au-
 stros.

v. *Si myr-
 tus valida
 hastilibus,
 ⁊ bona bella
 Corvus,
 2. Georg.
 * Frondes,
 frutices.*

f. *Hama-
 dryades,
 arborum
 præfides &
 inquilinas
 nativas.
 veritus ne
 forte ipsa-
 rum san-
 guinem eli-
 cuissem.*

⁊ *Martem,
 Thraciæ
 præfidem
 & Deum.*

" *Mon-
 strum hoc
 in melius
 verterent.
 ⁊ Sed ci-
 vem, pro-
 pinquam,
 cognatum,
 ⁊ jacula
 cornea*

*myrtea que
 ferro arma-
 ta, quæ e
 sepulchro
 enata con-
 stituunt
 hoc virgul-
 tum. Allu-
 sumque vo-
 lunt ad ha-
 stam a Ro-
 mulo ex
 Aventino
 in palatium
 jactam,
 quæ radice
 acta in ar-
 borem ex-
 crevit.*

⁊ *Idem ha-
 betur ver-*

fus sub sine fec. lib. quem adi. ^a Adi Euripidis Hecubam, & Ovid. 13. Met. & Dictyn. Cret. ^b Polymnestori. cui Ilione maxima natarum Priami nupserat. ^c In spem restaurandi regni Troj. quod ipse Priamus in se redempto expertus fuerat. *Consilium sapiens, sceleris nisi præmia magnas Adjecisset opes.* 13. Met. Ovid. ^d Jus hospitale & focia fœdera violat. ^e Exsecranda cupido, f Hy-pallage.

g Errantes
Polydori
manes re-
vocamus,
placamus;
ac rite con-
dimus se-
pulchro;
honore ad-
hibito tu-
muli, ge-
mine aræ,
vittis & fu-
nera cu-
presso vela-
ræ, luctu
solemni; in-
feriis novi
lactis &
sanguinis
hostiarum;
supremo
Vale dicto.
adi 6. l. in
funere Mi-
feni, & 11. l.
fun. Pal-
lantis.
h Per op-
portunam
anni tem-
pestatem,
cosli ele-
mentiam,
maris tran-
quillita-
tem.
i Oculus
quippe nos
quiescere
judicans,
motu con-
specto quasi
semet re-

Ergo g instauramus Polydoro funus, & ingens

Aggeritur tumulo tellus: stant manibus aræ

Cæruleis mœstæ vittis, atraque cupressio:

Et circum Iliades crinem de more solutæ,

65

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,

Sanguinis & sacri pateras, animamque sepulchro

Condimus, & magna supremum voce ciemus.

Inde, ubi prima h fides pelago, p. ætaque

Dant maria, & lenis crepitans vocat Auiter in al-
tum;

70

Deducunt focii naves, & littora complent.

Provehimur portu: i terræque urbesque recedunt.

Sacra mari colitur medio gratissima k tellus

l Nereïdum matri, & Neptuno m Ægæo:

Quam n pius o Arcitenens, oras & littora circum

75

Errantem, p Mycone celsa Gyaroque revinxit:

Immotamque coli dedit, & q contemnere ventos.

Huc feror, hæc fessos tuto placidissima portu

Accipit. egressi veneramur Apollinis urbem.

79

Rex r Anius, rex idem hominum, Phœbique sacerdos,

Vittis & sacra redimitus tempora lauro,

Occurrit, veterem Anchisen agnoscit amicum.

Jungimus hospitio dextras, & tecta subimus.

Templa dei s saxo venerabar structa vetusto.

84

Da propriam; i Thymbrae, domum, da mœnia fessis,

Et genus, & mansuram urbem: serva altera Trojæ

Pergama reliquias Danaûm, atque immitis Achilli.

Quem sequimur? quove ire jubes? ubi ponere sedes?

Da, pater, augurium, atque animis illabere nostris.

Vix ea fatus eram: tremere omnia visa repente,

90

Liminaque, laurusque dei, totusque moveri

Mons circum, & mugire u adytis x cortina reclusis.

tractans, terram retro tendere opinatur. k Delos inf. dicta prius Ortygia.
l Doridi. m Ægea urbs erat Eubœæ, ubi templum Neptuni Ægæi. Strabo lib. 9.
unde & nomen mari Ægæo. quod tamen alii a scopulo αἴγια referente dictum
autumant: alii a fluctibus protervis & αἴγων more insultantibus. n In ma-
trem, quam ultus est Pythone interempto, in natalem Delon, quam prius erran-
tem fixit. o Apollo, κλυτότεξ, ἀργυρότεξ. p Insula, quæ Ovid. 7.
Met. humilis, sed in qua mons celsus Dimastus. q Non ultra ventis agi, aut
moveri. r Filius Apollinis ex Staphyli filia, quem regno & sacerdotio Deli pa-
ter honoravit. Quin & olim apud varias gentes ipsi Reges atque Imperatores,
iidem Sacerdotes erant & Pontifices. s Ubi templum Delphicum, aliaque in
Græcia incendiis, prædonibus, ac terræ motibus diruta essent, Delium intactum
semper manebat eodem saxo. Macrob. 3. l. 6. c. Sat. i Apollo, cui templum
fuerat cultusque in Thymbraeo campo prope Trojam. u Adytum erat secretior
templi pars, ubi pæga exstructum & x Tripas, quem Pythia
oraculum editura conscendebat, cujus velamentum erat ex ære, vel auro. hæc,
cortina dicebatur. 6. l. Æn. adi Diodorum Sic. lib. 16. de origine Delphici ora-
culi differentem. Vide quæ & nos ad Senecæ Oedip. v. 33.

Sub-

Submissi petimus terram, & vox fertur ad aures:
 y Dardanidæ & duri, quæ vos à stirpe parentum
 Prima tulit tellus, eadem vos ubere lato
 95 Accipiet reduces: ^a antiquam exquirite matrem,
 Hic ^b domus Æneæ cunctis dominabitur oris,
 c Et nati natorum, & qui nascentur ab istis.
 Phœbus: ^d que ingens exorta tumultu
 100 qua sint ea mœnia, quærunt,
 Quo Phœbus vocet errantes, jubeatque reverti.
 Tum genitor, veterum volvens monumenta viro-
 rum,
 Audite, ô proceres, ait, & spes discite vestras.
 Creta Jovis magni medio jacet insula ^d ponto:
 Mons Idæus ubi, & gentis cunabula nostræ,
 105 e Centum urbes habitant magnas, uberrima re-
 gna:
 Maximus unde pater (si rite audita recordor)
 Teucras ^f Rhœteas primum est advectus ad oras,
 g Optavitque locum regno, nondum Ilium, & ar-
 ces
 Pergameæ steterant: habitabant vallibus imis. 110
 h Hinc mater cultrix Cybele, Corybantiaque æra,
 Idæumque nemus; hinc fida silentia sacris;
 Et juncti currum dominæ subiere leones.
 Ergo agite, & divum ducunt qua jussa, sequamur.
 Placemus ventos, & i Gnoſſia regna petamus;
 115 Nec longo distant cursu: (modo Jupiter adsit)
 Tertia lux classem Cretæis sistet in oris.
 Sic fatus, meritos aris mactavit honores;
 Taurum Neptuno, taurum tibi, pulcher Apollo,
 Nigram ^k Hyemi pecudem, Zephyris felicibus al-
 bam. 120
 Fama volat ^l pulsam regnis cessisse paternis
 Idomeneâ ducem, desertaque litora Cretæ,
 Hoste vacare domos, sedesque astare relictas.
 Linquimus ^m Ortygiæ portus, pelagoque volamus,
 tus matris Cybeles, Corybantum cymbala quibus Jovis nascentis vagitus cela-
 batur; Idæ nomen & religio; silentium in sacris; ^d *Dæx Turrigeræque urbes,*
^{bijugique ad frana leones,} ut 10. l. Æneid. ⁱ Cretam. cujus urbes insignes,
 Gortyne, Cydon, Cnossus. ^k Tempeſtati, pro Deo consecratæ a Romanis.
 Cicero 3. de Natura Deorum. *Caper & agna tempeſtibus.* Horatius Epod. 10. &
 Aristoph. in Ranis, ejusque Scholiastes. ^l Regno a suis pulsam, quod a
 Troja redeunti sibi filium gratulatum progressum immolare parabat; ex voto,
 oblaturum se quod primum occurreret. Alii tradunt prohibitum regno a Leu-
 cone, qui Idomenei in bello Trojano absentis, uxorem vitiatat, & regnum
 occupaverat. ^m Deli, ita appellatæ ab ea Ortygia quæ in Ætolia est. Alii a
 coturnicibus, quæ *ὄρτυγες*; & ibi frequentes.

y A Darda-
 no oriundi
 qui & ipse
 ortum ha-
 buit ex Ita-
 lia. quam
 vel hinc in-
 nuere vo-
 luit Oracu-
 lum ab illis
 repeten-
 dam.
 z Variis la-
 boribus ex-
 erciti.
 a Terram
 patriam.
 Allusum si-
 mul ad hi-
 storiam
 Bruti &
 Tarquinio-
 rum Liv. x.
 b Æneæ po-
 ſteri in Ita-
 lia, Roman.
 Imperium.
 c *Καὶ πατρί-
 δες παίδων,
 τοῖσιν μετ' ὅ-
 πωσιν γέ-
 νων.*
 Iliad. 20.
 d Mediter-
 raneo.
 e *Εὐατόμου
 τόνου*
 Cretam.
 f Phrygias,
 a Rhœtea
 Trojæ pro-
 montorio.
 g Elegit.
 h Hinc a
 Teucro in-
 ductus cul-

n Bacchi Orgiis celebratam. ut 2. Georgic. *Virginibus bacchata Lacanis Taygeza.* Alii *Baccatam* leg. i. vitibus confitam.

o A pabulo quo abundat? an a marino viridi insignem infulam?

p Niveo marino nobilem.

q Unde & *ἠροπάδης* dictæ hæ insulæ. & *freia hæ* terris confitam. Præferunt alii lectionem *conca æstu* scil. crebro & reciprocis undis.

r Hortantium se invicem, *ἠελίομα.*

s Qui primi in. Cretæ cultores.

z Urbem. Pergamum inter Cretæ urbes agnoscunt Geographi vet.

u Domos privatas exstruere, & arcem juxta in editiore loco ad defensionem. *x* Conjugiis fundare familias, agros signare & colere cœpere juvenes: sed non nisi auspiciis sumptis & peractis sacris. *y* Pestis. redi ad 2. Georg. sub fin. libri. *z* Stella in ore Canis. *z*am rapidus torrens sitientes Sirius Indos Ardebat, &c. Georgic. *a* Et ipsa luce tacta. *b* Deli, supra. *c* De his lib. 1. & 2. supra. *d* Cum lumina Solis infertim fundant radios per opaca domorum. Lucan. 2. *e* Romæ. *f* Nepotibus, posteris. varicinium Calchantis de Æneæ nepotibus & Romano Imperio lege apud Q. Calabrum lib. 13.

n Bacchatamque jugis Naxon, *o* viridemque Dony-
sam, 125
p Niveamque Paron, *q* sparsasque per æquor
Cycladas, & crebris legimus frata confita terris.
r Nauticus exoritur vario certamine *r* clamor:
 Hortantur focii, Cretam proavosque petamus.
 Prosequitur surgens à puppi veniens, 130
 Et tandem antiquis *f* Curetum ab ægæoris
 Ergo avidus muros aptatæ molior urbis,
t Pergameamque voco, & lætam cognomine gentem
 Hortor amare *u* focos, arcemque attollere tectis.
 Jamque fere sicco subductæ litore puppes: 135
x Connubiis, arvisque novis operata juvenus:
 Jura domosque dabam, subito cum tabida mem-
 bris,
 Corrupto cœli tractu, miserandaque venit
 Arboribusque satisque *y* lues, & lethifer annus.]
 Linquebant dulces animas, aut ægra trahebant 140
 Corpora: tum steriles exurere *z* Sirius agros;
 Arebant herbæ, & victum seges *a* ægra negabat.
 Rursus ad oraculum *b* Ortygiæ, Phœbumque remen-
 so
 Hortatur pater ire mari, veniamque precari:
 Quem fessis finem rebus ferat; unde laborum 145
 Tentare auxilium jubeat, quo vertere cursus.
 Nox erat, & terris animalia somnus habebat.
 Effigies sacræ divum, *c* Phrygiique penates,
 Quos mecum à Troja, mediisque ex ignibus urbis
 Extuleram, visi ante oculos astare jacentis 150
 In somnis, multo manifesti lumine, qua se
 Plena per *d* insertas fundebat Luna fenestras.
 Tum sic assari, & curas his demere dictis:
 Quod tibi delato Ortygia dicturus Apollo est,
 Hic canit, & tua nos en ultro ad limina mittit. 155
 Nos te, Dardania incensa, tuaque arma secuti;
 Nos tumidum sub te permensi classibus æquor,
 Iidem venturos tollemus in astra nepotes,
 Imperiumque *e* urbi dabimus. tu mœnia *f* magnis

Magna para, longumque fugæ ne linque laborem.
 Mutandæ sedes; non hæc tibi littora suasit
 Delius, aut Cretæ jussit considerare Apollo.
 g Est locus (Hesperiam Graji cognomine dicunt)
 Terra antiqua, potens armis, atque ubere gleba:
 Oenotrii colere viri: nunc fama, minores
 Italiam exisse, ducis de nomine gentem.
 h I nuncque patris hinc h Dardanus ortus,
 Surge age, & hanc hunc us longævo dicta parenti
 Haud dubitanda refer. k Coritum, terrasque require
 l Aufonias. Dictæa negat tibi Jupiter arva.
 Talibus attonitus visis, ac voce deorum
 (Nec sopor illud erat, sed coram agnoscere vultus,
 m Velatasque comas, præsentiaque ora videbar:
 Tum gelidus toto manabat corpore sudor)
 Corripio è stratis corpus, tendoque supinas
 Ad cælum cum voce manus, & munera libo
 n Intemerata focis. perfecto lætus o honore
 Anchisen facio certum, remque ordine pando.
 p Agnovit prolem ambiguam, geminosque parentes,
 Seque novo veterum deceptum errore locorum.
 Tum memorat; Nate Iliacis exercite fati,
 Sola mihi tales casus Cassandra canebat.
 Nunc repeto hæc generi porrendere debita nostro,
 Et sæpe Hesperiam, sæpe Itala regna vocare.
 Sed quis ad Hesperia venturos littora Teucros
 Crederet? q aut quem tum vates Cassandra move-
 ret?
 Cedamus Phœbo, & moniti meliora sequamur.
 Sic ait: & cuncti dictis paremus ovantes.
 Hanc quoque deserimus sedem paucisque relictis
 Vela damus, vastumque cava trabe currimus æquor.
 Postquam altum tenuere rates, r nec jam amplius
 ullæ
 Apparent terræ, cælum undique, & undique pon-
 tus:
 Tum mihi cæruleus supra caput adstitit imber,
 s Noctem, hyememque ferens, & inhorruit unda tene-
 bris.
 Continuo venti volvunt mare, magna que surgunt
 Æquora, dispersi jactamur gurgite vasto.

161 g Habentur
 quatuor hi
 versus l. r.
 ex ore Ilio-
 nei. Adi.
 h Iafius &
 Dardanus
 filii Coritæ
 regis He-
 truriz, de
 hereditate
 patris de-
 functi de-
 certarunt.
 165 Siculus
 Hispaniæ
 rex Atlantis
 filius lite-
 ris Iafii ac-
 citus fra-
 tres paca-
 vit. Darda-
 nus postea
 Iafium fra-
 trem per-
 scelus in-
 terceptum
 peremit.
 Quod parricidium ul-
 turus avun-
 culus Sicu-
 lus Darda-
 num He-
 truria ex-
 pulit. Ille
 primum
 Samothra-
 ciam, inde
 in Asiam
 delatus,
 Ilium con-
 didit, ab il-
 lo Erich-
 thonius,
 Tros, Ilus,
 Laomedon,
 Priamus.
 i Dardano.
 k Hetruriz
 opp. a Co-
 rito rege,
 nota præ-
 ced.
 l Italas, ab
 Aufone U-
 lyffis & Ca-

lypfus filio. m Vittatas. n Rite perfecta. o Sacrificio. p Agnovit statim errorem suum, ex geminis originis autoribus, Dardano ex Italia, Teucro ex Creta profecto. q Vaticiniorum fide sublata, Dei jussa non unquam credida Teucris. supra. Æneid. 2. adi. r Οὐδὲ τις ἄλλη φαίνεται γαίαν, ἀλλ' οὐρανοῦς ἠδὲ θαλάσσης. Δὴ τότε κατέβη νεφέλην. Odyss. 12. s Caliginem & tempestatem.

S 30

† Micant
 fulgura,
 crepant to-
 nitrua.
 * Guberna-
 tor regie
 navis.
 de quo v.
 l. 5.
 * Dies.
 γ Από τ
 σποφής.
 quod Calais
 & Zethus
 Boreæ filii
 alati huc
 usque Har-
 pyias perfe-
 quuti, re-
 verteban-
 tur in Arca-
 diam ab I-
 ride moniti
 ne ulterius
 Jovis canes
 perfeque-
 rentur. cum
 prius Plotæ
 diæ fuit-
 sent hæ in-
 sulæ.
 * Monstra
 volucra &
 rapacia, un-
 de & no-
 men, tria,
 Aello, Ocy-
 pete, Celæ-
 no.
 * Phineus
 rex Arca-
 diæ liberos
 ex priore
 uxore, sua-
 tu Harpali-
 ces super-
 inducæ iis
 moveræ
 excæcavit.
 Hanc im-
 pietatem
 Dii uli &
 ipsum ocu-
 lis priva-
 runt, nisi
 insuper his
 monstris,
 quæ cibos ejus fœdarent. *b* Retrimentorum fordes. *c* Ungues.
d Voro in partem prædæ advocamus, mox, arisque reponimus ignem. *e* Quasi ad
 succidaneas hostias, cum prioribus non litatum esset. *f* Tractu.

Involvère diem nimbi, & nox humida cælum
 Abstulit; † ingeminant abruptis nubibus ignes.
 Excitimur cursu, & cæcis erramus in undis. 200
 Ipse diem, noctemque negat discernere cælo,
 Nec meminisse viæ media † Palinurus in unda.
 Tres adeo incertos cæca caligine † soles
 Erramus pelago, totidem sine sideribus noctes.
 Quarto terra die primum se attolle, † eadem
 Visa, aperire procul montes, ac volvere funum.
 Vela cadunt: remis insurgimus; haud mora, nau-
 tæ
 Adnixi torquent spumas, & cærulea verrunt.
 Servatum ex undis γ Strophadum me littora pri-
 mum
 Accipiunt. Strophades Grajo stant nomine dictæ 210
 Insulæ in Iōnio magno: quas dira Celæno,
 & Harpyiæque colunt aliæ: † Phineia postquam
 Clausa domus, mensasque metu liquere priores.
 Tristius haud illis monstrum, nec savior ulla
 Pestis, & ira deum Stygiis sese extulit undis. 215
 Virginei volucrum vultus, fœdissima ventris
 † Proluvies, unæque † manus, & pallida semper
 Ora fame.
 Huc ubi delati portus intravimus, ecce
 Lætæ bouum passim campis armenta videmus, 220
 Caprigenumque pecus, nullo custode, per herbam,
 Irruimus ferro, & divos, ipsumque † vocamus
 In prædam partemque Jovem. tunc littore curvo
 Extruimusque toros, dapibusque epulamur opimis.
 At subito horrifico lapsu de montibus adsunt 225
 Harpyiæ, & magnis quatunt clangoribus alas.
 Diripiuntque dapes, contactuque omnia fœdant
 Immundo: tum vox tetrum dira inter odorem.
 Rursum in secessu longo sub rupe cavata, 229
 Arboribus clausi circum, atque horrentibus um-
 bris
 Instruimus mensas, † arisque reponimus ignem.
 Rursum ex † diverso cæli, cæcisque latebris
 Turba sonans prædam pedibus circumvolat uncis;
 Polluit ore dapes. sociis tunc, arma capeffant,
 Edico, & dira bellum cum gente gerendum. 235
 Haud secus, ac jussi faciunt, tectosque per herbam
 Disponunt enses, & scuta latentia condunt.

Ergo

f Rei votorum in Strophadibus a nobis conceptorum, vel etiam, læti gratias acturi, quod Græcas evasifsemus urbes & hostes, allusum simul ad lustrum Rom. quia Iudi isti quinquenales.
l Ludos Actiacos ab Augusto Cæs. institutos in litore juxta Actium Ambracii sinus promontorium, ob victoriam ibi de Cleopatra & Antonio relatam, refert poeta, in principis sui honorem, ad antiquiorum originem.
u Lucta, sc. pancratio, palestra, idque nudi & uncti.
x Suum. i. Solarem. non Lunarem, nec tamen Mundanum nec Platonium. y Græci aliquis ab Ænea victi & spoliati: namque de Abante Trojano mentio rursus l. 10. & Titulo hoc; *Æneas hæc de Dan.* &c. arma detracta dicavit. *a* Corcyram e conspectu amittimus. *b* Sortitum partem Epiri, ut cui post cædem Pyrrhi cesserit uxor ejus Andromache cum regno. *c* Trojano. Hæctori sc. prius nupserat Andromachæ, ut ut Thebana. *d* Parentalia, anniversaria. *e* Repræsentati hic in Epeiro ab Heleno & nuncupati ad memoriam Trojani illius filii. *f* Hæctoris. *g* Cenotaphium; honorarium. *h* Ut Ecl. 5. *Ecce duo tibi, Daphni, duoque altaria Phæbo.* hinc sc. honorabant Deos & heroas. *i* Viso miro & inexpectato. *k* Animi deliquio. *l* Affectu & dolore confternata.

f Lustramurque Jovi, votisque incendimus aras,
 Actiaque u Iliacis celebramus litora ludis. 280
 Exercent patrias, oleo labente, palestras
 Nudati socii. juvat evasisse tot urbes
 Argolicas mediosque fugam tenuisse per hostes.
 Interea x magnum Sol circumvolvitur annum;
 Et glacialis hyems Aquilonibus aherat
 Ære cavo clypeum, magni gestam
 Postibus adversis figo, & rem carmine signo;
 x Æneas hæc de Danais victoribus arma.
 Linquere tum portus jubeo, & confidere transtris,
 Certatim socii feriunt mare, & æquora verrunt. 290
 Protinus * aërias Phæacum abscondimus arces,
 Litoraque Epeiri legimus, portuque subimus
 Chaonio, & celsam Bathroti ascendimus urbem.
 Hic incredibilis rerum fama occupat aures,
 Priamiden Helenum b Grajas regnare per urbes, 295
 Conjugio Æacidæ Pyrrhi, sceptrisque potitum.
 Et c patrio Andromachen iterum cessisse marito.
 Obstupui; miroque incensum pectus amore
 Compellare virum, & casus cognoscere tantos.
 Progredior portis, classes, & littora linquens. 300
 Solennes tum forte dapes, & d tristia dona,
 Ante urbem in luco e falsi Simoëntis ad undam
 Libabat f cineri Andromache, manesque vocabat
 Hæctorem ad tumulum, viridi quem cespite g ina-
 nem,
 Et h geminas, causam lacrymis, sacraverat aras. 305
 Ut me conspexit venientem, & Troia circum
 Arma amens vidit, magnis exterrita i monstribus,
 Diriguit visu in medio; calor ossa reliquit:
 k Labitur, & longo vix tandem tempore fatur:
 Verane te facies, verus mihi nuncius assers, 310
 Nate dea ? vivisne ? aut, si lux alma recessit,
 Hector ubi est ? dixit, lacrymasque effudit, & omnem
 Implevit clamore locum. vix pauca l furenti

Subjicio, & raris turbatus vocibus hisco.
 Vivo equidem, vitamque extrema per omnia duco.
 Ne dubita; nam vera vides. 316
 Heu, quis te casus dejectam conjuge tanto
 Excipit: aut quæ digna fatis fortuna revisit?
 Hectoris Andromache, Pyrrhin' connubia servas?
 Dejecit vultum, & lemissa voce loquuta est: 320
 Priamēia virgo,
 Hostilem tumulum Trojæ sub mœnibus altis
 Jussa mori: o quæ sortitus non pertulit ullos,
 Nec victoris heri tetigit captiva cubile.
 Nos patria incensa, diversa per æquora vectæ, 325
 p Stirpis Achilleæ fastus, juvenemque superbum,
 Servitio q enixæ tulimus, qui deinde sequutus
 r Ledæam Hermionem; Lacedæmoniosque hymenæos,
 Me famulam, famuloque Heleno transmisit habendam.
 Ast illum, ereptæ magno inflammatus amore 330
 Conjugis & scelerum furiis agitarus Orestes
 Excipit incautum, patriasque obruncat ad aras.
 Morte Neoptolemi, regnorum reddita cessit
 Pars Heleno: qui Chaonios cognomine campos,
 Chaoniamque omnem Trojano à Chaone dixit: 335
 * Pergamaque Iliacumque jugis hanc addidit ar-
 cem.
 Sed tibi qui cursum venti, quæ fata dedere?
 Aut quis te ignarum nostris deus appulit oris?
 Quid puer Ascanius? superatne, & vescitur aura?
 y Quem tibi jam Troja. 340
 Ecquæ jam puero est amissæ cura & parentis?
 Ecquid in antiquam virtutem, animosque viriles
 Et pater Æneas, & avunculus excitat Hector?
 Talia fundebat lacrymans, longosque ciebat
 Incassum fletus, cum sese à mœnibus heros 345
 Priamides multis Helenus comitantibus offert:
 Agnoscitque suos, lætusque ad mœnia ducit,
 Et multum lacrymas verba inter singula fundit.
 Procedo, & a parvam Trojam a simulataque magnis
 que fatales. Achilles enim a Paridē ad aram Apollinis Thymbraei extra Tro-
 jam, Neoptolemus Delphis ad aram item Apollinis ab Oreste interfectus.
 * Fratre suo qui, ita poscente oraculo, devoverat se ut servarenrur focii
 Helēni, grassante sæva inter eos peste. x Representata & delineata ad for-
 mam antiquæ Trojæ. y Αποσιώνους, sensu & versu imperfectis, supplent
 alii. Quem tibi jam Troja peperit sumantē Creusa, & Creusæ, non parva, ut
 volunt, quia Creusæ mortem Andromache scire non poterat. a Ad represen-
 tationem veteris Trojæ, ut supra, falsi Simeontis, ubi Pergama, Xanthus,
 Scæa porta.

m Pudibun-
da.a Polyxena
a Pyrrho ad
placandos
patris ma-
nes mactata
ad tumu-
lum Achil-
lis.o Quæ for-
titione ces-
sit nemini
Græcorum,
ut ego & re-
liquæ Tro-
janæ pri-
maria.

p Pyrrhi.

q Pyrrho

enim pepe-
rit filium

Molossun

dictum.

r Filiam

Helenæ,

quam pepe-
rit Leda, &

Menelai, a

quo despon-
sata sibifuerat, re-
petit Pyr-
chus, & ipse

ab Oreste

dum facris

operaretur,
cæsus.s Ob inter-
fectam a se

matrem

Clytemne-
stram.

t Sibi patri-

b Sic & Horatio Epod. 13. & Lucano 7. l. parvus & in fides serpebat paltere Xanthus.

c Veneror in memoriam portæ illius Trojanæ, quæ ad ensivam levam sita. d Convivio excepit. q. cœna adventitia.

e Οἰσῶγα-πίων, vaticinandi perite ex afflatu numinis, astrologia & augurio.

f Suggesti genus, quod conscendebat Pythia

δαίμωνια, haustura, quo temulenta, ut & δαίμωνια, lauro comesta, responsum degit. v. supra magis adyis corina reclusis.

g Apollinis, cui sacra Claros inf. vel ut alii, urbs Colophoniorum. h Oscines & præpetes observans.

ex cantu sc. & volatu avium divinans. i Hypallage, omnis religio mihi dixit cursum prosperum. k Supra, hoc libro. l Et veniam. m Ut demissæ pendeant. ritu sacro. n Religiose anxium & sollicitum. o Majoribus fati, quam quæ auspiciis egeant. Jovis sc. p Me. q Sicula a tribus promontoriis Siciliæ, Lilybro, Pachyno, Peloro. r Maris Italici, infra, hoc eod. lib. s Lib. 6. t Ab Eza urbe Colchorum dicta. u Lib. 7.

Pergama, & b arentem Xanthi cognomine rivum 350

Agnosco, Scææque c amplector limina portæ.

Nec non & Teucris socia simul urbe fruuntur,

Illos porticibus rex d accipiebat in amplis.

Aulai in medio libabant pocula Bacchi,

Impositis auro dapibus; paterasque tenebant. 355

Jamque dies, alterque dies proci sit: & auræ

Vela vocant, tumidoque inflatur phœbeis An

His vatem aggredior dictis, ac talia q

Trojugena e interpres divum, qui numina Phœbi,

Qui f tripodas, g Clarii lauros, qui sidera sentis, 360

Et h volucrum linguas, & præpetis omina pen-
næ,

Fare age (namque i omnem cursum mihi prospera
dixit

Religio: cuncti suaserunt numine divi

Italiam petere, & terras tentare repostas:

Sola novum, dictuque nefas, Harpyia Celæno 365

k Prodigium canit, & tristes denunciat iras,

Obscenamque famem) quæ prima pericula vito,

Quidve sequens tantos possim superare labores.

Hic Helenus, cæsis primum de more juvenis,

Exorat l pacem divum, vittasque m resolvit 370

Sacrati capitis, meque ad tua limina, Phœbe,

Ipse manu multo n suspensum numine ducit.

Atque hæc deinde canit divino ex ore sacerdos.

Nate dea (nam te o majoribus ire per altum

o Auspiciis manifesta fides: sic fata deum rex 375

Sortitur, volvitque vices: is vertitur ordo)

Pauca tibi è multis, quo tutior hospita lustres

Æquora, & Ausonio possis considerare portu,

Expeditam dictis, prohibent nam cætera Parcæ

Scire p Helenum, farique vetat Saturnia Juno. 380

Principio Italiam, quam tu jam rere propinquam,

Vicinosque, ignare, paras invadere portus,

Longa procul longis via dividit invia terris.

Ante & q Trinacria lentandus remus in unda,

Et r falis Ausonii lustrandum navibus æquor, 385

s Infernique lacus, t Æææque u insula Circes,

i Al. Impa-
caia. de
 Scylla rupe
 cujus ca-
 vernæ flu-
 etibus alli-
 sis reso-
 nant, & de
 vorricosâ
 Charybdis
 gurgite
pa sicut poe-
 tæ, & ab-
 unde My-
 thologi.
 Ov. 14.
 Metam.
 & Al. egerit.
l Mulier
 Iperne,
 definit in
 piscem, ba-
 lanam vel
 Delphinas,
 sub utero
 larrantibus
 monstris,
 lupis ceu
 canibus
 succincta.
 ut 6. Ecl.
*μίσω τὰ δει-
 φά*
 Lycophr.
m Cum
 viæ & tem-
 poris dis-
 pendio po-
 tius cir-
 cumve-
 rtam,
 quam se-
 mel, &c.
n Sacrificiis
 expugna-
 ram conci-
 lia.
 o Cumas.
 lib. 6.
p Apollini
 sacros &
 Sibyllæ la-
 eas Lucri-
 num & A-
 vernum.

Dextrum Scylla latus, lævum *i* implacata Charybdis
 Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vastos
 Sorbet in abruptum fluctus, rursusque sub auras
 Erigit alternos, & sidera verberat unda.
 At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris
 Ora exsertantem, & naves in saxa trahent
 Prima hominis facies, & pulchræ pectore v- 425
 Pube tenus: postrema immani cor-
 Delphinum caudas utero commissa luporum.
 Præstat Trinacrii metas lustrare Pachyni
 Cessantem, longos & circumflectere cursus, 430
 Quam semel informem vasto vidisse sub antro
 Scyllam, & cæruleis canibus resonantia saxa.
 Præterea siqua est Heleno prudentia, vati
 Siqua fides, animum si veris implet Apollo;
 Unum illud tibi, nate dea, præque omnibus unum 435
 Prædicam, & repetens iterumque iterumque mone-
 bo.
 Junonis magnæ primum prece numen adora:
 Junoni cane vota libens, dominamque potentem
 Supplicibus *n* supera donis: sic denique victor
 Trinacria fines Italos mittere relicta. 440
 Huc ubi delatus *o* Cumæam accesseris urbem,
 Divinosque lacus, & Averna sonantia silvis,
 Insanam vatem aspicias, quæ rupe sub ima
 Fata canit, *r* foliisque notas, & nomina mandat.
 Quæcunque in foliis descripsit carmina virgo, 445
 Digerit in numerum, atque antro seclusa relin-
 quit.
 Illa manent immota locis, neque ab ordine cedunt.
 Verum eadem, verso tenues cum cardine ventus
 Impulit, & teneras turbavit *f* janua frondes: 448
 Nunquam deinde cavo volitantia prendere *t* saxo,
 Nec revocare situs, aut jungere carmina curat.
 Inconsulti abeunt, sedemque odere Sibyllæ.
 Hic tibi nequa moræ fuerint dispendia tanti:
 Quamvis increpitent socii, & vi cursus in altum
 Vela vocet, possisque finus implere secundos: 455
 Quin adeas vatem, precibusque oracula poscas:
 Ipsa canat, vocemque volens, atque ora resolvat.
 Illa tibi Italiæ populos, venturaque bella,

q Fatidicam, affatam numine & furore divino, ut lib. 6. *r* In foliis palmæ
 scribi fata a Sibylla solita, scribit Varro & Æneid. l. 6. *f* Aperta, admittens
 ventum, *t* Rupe, antro. *n* Oraculi responso non accepto.

Et quo quemque modo fugiasque ferasque laborem.
 Expediet ; cursusque dabit venerata secundos. 460
 Hæc sunt, quæ nostra liceat te voce moneri.
 Vade age, & ingentem factis fer ad æthera Trojam.
 Quæ postquam vates sic bre effatus amico est,
 Dona dehinc auro gravias & sectoque elephanto
 Imperat ad naves feri : stipatque carinis
 Argentum, & Dodonæosque lebetas, 465
 Loricam & confertam hamis, auroque trilicem,
 Et conum insignis galeæ, cristasque comantes,
 Arma Neoptolemi, sunt & a sua dona parenti.
 Addit equos, additque b duces. 470
 c Remigium supplet, socios simul instruit d armis.
 Interea classem velis aptare jubebat
 Anchises, fieret vento mora nequa e ferenti.
 Quem Phœbi interpres multo compellat honore :
 f Conjugio Anchisa Veneris dignate superbo, 475
 Cura deum, g bis Pergameis erepte ruinis,
 Ecce tibi Ausoniæ tellus ; hanc arripe velis :
 Et tamen hanc pelago præterlabare necesse est.
 Ausoniæ pars illa procul, quam pandit Apollo.
 Vade (ait) ô felix nati pietate, quid ultra 480
 Provehor ; & fando surgentes demoror Austros ?
 Nec minus Andromache digressu mœsta supremo,
 Fert picturatas auri subtemine vestes.
 Et h Phrygiam Ascanio chlamydem : i nec cedit ho-
 nori,
 Textilibusque onerat donis, ac talia fatur : 485
 Accipe & hæc, k manuum tibi quæ monumenta mea-
 rum
 Sint puer, & longum Andromaches testentur amorem
 Conjugis Hectoreæ : cape dona extrema tuorum
 O mihi sola mei l super Astyanactis imago :
 Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat : 490
 Et nunc æquali tecum pubesceret ævo.
 Hos ego digrediens lacrymis affabar obortis :
 Vivite felices, quibus est fortuna peracta
 Jam sua, nos alia ex aliis in fata vocamur.
 Vobis parta quies, nullum maris æquor arandum, 495
 Arva neque Ausoniæ, m semper cedentia retro,
 Quærenda. n effigiem Xanthi, Trojamque videtis,
 Quam vestræ fecere manus : melioribus opto

a Ebores in laminas ducto.
 y Ex ære Dodonæo, quod vaticiniis æque celebratur ac quercus Dodonæa.
 z Confer tam hamis aureis, iisque triplici serie connexis.
 a Anchise data.
 b Belline futuri? an navigationis? an forte equifones?
 c Remiges.
 d Nauticis armamentis.
 e Secundo.
 f Honesto verbo Veneris furtum velat.
 g Primo, sub Hercule; secundo, sub Agamemnone, capta Troja.
 h Acu pictam; proprie, opus & inventum Phrygum.
 i Neque enim Andromache in honore

munerum cedit Heleno. k Τοῦτο δίδωμι Μνήμ' Ἐλένης χερῶν. Odyss. 15.
 l Superstes qui superes. m Italiam sequimur fugientem. lib. 5. n Supra, semper
 latorumque magna Pergama, & arentem Xanthi cognomine rivum.

e Fatis.
 p Hanc in Epiro ve-
 stram, & in Italia no-
 stram.
 q Tempore futuro.
 r Fœderum & amicitia,
 de qua re lege Diony-
 sium Hali-
 carnal-
 ſæum, l. 1.
 Contraria
 huic impre-
 catio Dido-
 nis. l. 4.
 f Acroce-
 raunia,
 promonto-
 rium Epiri,
 e regione
 Italia, a
 fulmine,
 quo crebro
 feriuntur,
 dicta.
 z A natura-
 li somni
 causa.
 u Stellam
 primæ ma-
 gnitudinis,
 inter crura
 Bootæ.
 x Septem
 stellas in
 fronte Tau-
 ri, quæ or-
 tu suo &
 occafu plu-
 vias creant;
 α πὸ τοῦ
 βεν.
 y Utram-
 que urfam;
 quarum majorem, plaustrum sc. trahunt triones, boves. z Sidus Australe
 lis 32 conspicuum, stellato ense fulgens. a Tubæ; aut etiam vigiliis facem.
 b Nautica. i. classem, c Ita e longe prospicientibus visam, propter intervalli
 Sphæricam superficiem. vel ab illa parte planam. d Florea corolla vel ferro,
 vide quæ ad 2. Georg. sub fine. socii cratera coronant, nisi forte implevitque mero
 interpretetur coronam, i. e. cratera ad marginem usque repletum. e Maris
 quod navigo; terræ, ad quam affecto; tempestarum, quæ viam expediant.
 f In Japygiæ promontorio Salentino Minervæ eminebat arx; hodie Castro, Sub
 illo portus Veneris. Cluv. l. 4. r. g Sinum, recessum, scopulos utrinque de-
 fidentes portum descriptum, vid. l. 1. An.

Auspiciis, & quæ fuerit minus obvia Grajis.
 Siquando Tibrim, vicinaque Tibridis arva 500
 Intraro, gentique meæ data mœnia cernam,
 Cognatasque urbes q olim, populosque propinquos
 Epeiro Hesperia, quibus idem Dardanus autor,
 Arque idem casus: anam faciemus utrasque
 Trojam animis; manebit utrosque nepotes. 505
 Provehimur pelago, prima f Ce.
 Unde iter Italiam, cursusque brevissimus undis.
 Sol ruit interea, & montes umbrantur opaci.
 Sternimur optatæ gremio telluris ad undam
 Sortiti remos; passimque in littore sicco 510
 Corpora curamus: fessos sopor irrigat artus.
 Næc dum orbem medium nox horis acta subibat:
 Haud segnis strato surgit Palinurus, & omnes
 Explorat ventos, atque auribus aëra captat:
 Sidera cuncta notat tacito labentia cælo, 515
 Arcurum, x pluviasque Hyadas, y geminosque Trio-
 nes,
 z Armatumque auro circumspicit Oriona.
 Postquam cuncta videt cælo constare sereno,
 Dat clarum è puppi a signum, nos b castra movemus,
 Tentamusque viam, & velorum pandimus alas. 520
 Jamque rubescebat stellis aurora fugatis,
 Cum procul obscuros colles, c humilemque videmus
 Italiam. Italiam primus conclamat Achates:
 Italiam læto socii clamore salutant.
 Tum pater Anchises magnum cratera d corona 525
 Induit, implevitque mero, Divosque vocavit
 Stans celsa in puppi.
 Dii e maris, & terræ, tempestatumque potentes,
 Ferte viam vento facilem, & spirate secundi.
 Crebrescunt optatæ auræ, portusque patescit 530
 Jam propior, f templumque apparet in arce Miner-
 væ,
 Vela legunt socii, & proras ad littora torquent.
 Portus ab Eoo fluctu curvatur in g arcum,
 Objectæ salsa spumant aspergine cautes:

y De Ætna, monte Siciliae flammivomo, post philosophos, geographos, Poetas majorum & minorum gentium, & in his Cornelii Severi poema inscriptum Ætnam, & Virgilio adscriptum, vide Cluverii Siciliam. l. 1. c. 8. & Jovianum Pontanum defendentem Virgilium contra Agellium. l. 17. c. 10. & Macrobius c. 17. l. 5. Saturn. calumniantes Virgilium parum feliciter æmulatum esse Pindari Ætnam descriptione Pythiorum, vide & Jul. Scal. l. 5. Poet. c. 4. & Eructat, evomit. a Tremulo motu, ad instar vibratæ lingue, ascendens. b Fil. Titanis & Terræ, qui quum cælo becum aliis gigantibus inferret, a Jove fulminatus atque Ætnæ subjectus. Quod tamen nonnulli de Typhoeo narrant. Placet autem Poetæ a vera cæci visceribus sc. sulphureis a vento per cavernosam terram accensis, discurrere ad fabulas. c Fornacibus, crateribus. d Alii, mutat. e Splendore ætheris, a sideribus illato. f Obscura, utpote media. g Quasi larva hominis, aut λυκάνθρωπος. V. Ovid. Metamor. 15. l. h Promissa. i Per vel quoad cætera. κ Aerem, cuius beneficio ex æquo spiramus. l Beneficii loco abunde, effugisse Cyclopas. m Fateor.

Portus ab accessu ventorum immotus, & ingens 570
 Ipse, sed horrificis juxta tonat y Ætna ruinis:
 Interdumque atram & prorumpit ad æthera nubem,
 Turbine fumantem piceo, & candente favilla
 Attollitque globos flammarum, & sidera a latibit
 Interdum scopulos, avulsaque vasa fera monti
 Erigit eructans, liquefactaque saxa
 Cum gemitu glomerat, fundoque exænat. o.
 Fama est, b Enceladi semiustum fulmine corpus
 Urgeri mole hac, ingentemque insuper Ætnam
 Impositam, ruptis flammam exspirare c caminis; 580
 Et fessum quoties d motat lætus, intremere omnem
 Murmare Trinacriam, & cælum subtexere fumo.
 Noctem illam recti in sylvis immania monstra
 Perferimus: nec quæ sonitum det causa videmus,
 Nam neque erant astrorum ignes, nec lucidus e æthra
 Sidereâ polus: obscuro sed nubila cælo: 585
 Et lunam in nimbo nox f intempesta tenebat.
 Postera jamque dies primo surgebat Eoo,
 Humentemque aurora polo dimoverat umbram:
 Cum subito è sylvis, macie confecta suprema, 590
 Ignoti g nova forma viri, miserandaque cultu
 Procedit, supplexque manus ad litora tendit.
 Respicimus: dira illuvies, h immissaque barba.
 Confertum tegmen spinis: at i cætera Grajus,
 Et quondam patriis ad Trojam missus in armis. 595
 Isque ubi Dardanios habitus, & Troia vidit
 Arma procul; paulum aspectu conterritus hæsit,
 Continuitque gradum: mox sese ad littora præceps
 Cum fletu precibusque tulit, per sidera testor,
 Per superos, atque hoc cæli k spirabile lumen: 600
 Tollite me Teucris: quascumque abducite terras.
 Hoc l sat erit. m scio me Danais è classibus unum,
 Et bello Iliacos fateor petiisse penates.
 Pro quo, si sceleris tanta est injuria nostri, 604
 Spargite me in fluctus, vastoque immergite ponto.

Si
 Di
 Ha
 Ho
 Ip
 Da
 Su
 No
 q F
 Hi
 Im
 De
 In
 Sid
 f Ne
 Vise
 i Vi
 Pre
 Fra
 Lim
 Ma
 Hau
 x Ob
 Nam
 Cer
 Im
 Per
 Num
 Fun
 Inge
 Arg
 Et ta
 a Sec
 Rum
 Nam
 at
 Infar
 Terti
 defuit
 Cyclo
 timen

b De qua descendunt qua errant. uti mox de Polyphemo. *summo cum monte videmus ipsum inter pecudes vasta se mole moventem.*
c Hinc immanem corporis vastitatem conicere licet.

d Sunt qui quatuor voces ultimas; sunt qui totum versum Poetæ abdicant. quibus sc. placet oves esse solam voluptatem. sint modo, sed & solamen admittant fistulam, moti auctoritate Theocriti, Philostrati, Ovidii, Manilii, qui omnes Polyphemum inducunt, *cui fistula collo heret.*
e Postquam undas litoreas emensus in al-
 rum pla-

numque mare venit. quam magnus Orion *Cum pedes incedit medii per maxime Nerei stagna, viam scindens, humero supereminet undas.* lib. 10. *f* Fluctuum remis agitatorum. *supra, fractas que ad liora voces.* *g* fugam trepidi celerare, tacitque incidere funem. modo. *g* Extra ictum enim, & periculum se expedierant Troes. *h* Siculos Cyclopas. allusum simul ad αἰτῶνι, immanis. *i* Ferentes fructus ceu baccas imitantes formam ipsius arboris, *que metas imitatis est.* *κ* Quercus enim sacra Jovi; cypressus Dianæ infernæ.

Cum vitam in sylvis, inter deserta ferarum
 Lustra domosque traho, vastosque ab *b* rupe Cyclo-
 pas

Prospicio, sonitumque pedum, vocemque tremisco.
 Victum infelicem baccas, larvæque corna

Dant rami, & vulvis pascua 650

Omnia collustrans, hanc *p* em

Conspexi venientem: huic *m* c fulmine

Addixi. satis est gentem effugit perandam.

Vos animam hanc potius quocunque absumite letho.

Vix ea fatus erat, summo cum monte videmus 655

Ipsam inter pecudes vasta se mole moventem

Pastorem Polyphemum, & litora nota petentem:

Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen
 ademptum:

Trunca manum *c* pinus regit, & vestigia firmat:

Lanigeræ comitantur oves, ea sola voluptas 660

d Solamenque mali de collo fistula pendet.

e Postquam altos tetigit fluctus, & ad æquora venit,

Luminis effossi fluidum lavit inde cruorem,

Dentibus infrendens gemitu, *e* graditurque per æ-
 quor

Jam medium; nec dum fluctus latera ardua tinxit.

Nos procul inde fugam trepidi celerare, recepto 665

Supplice, sic merito; tacitique incidere funem:

Verrimus & proni certantibus æquora remis.

Sensit, & ad sonitum *f* vocis vestigia torsit.

Verum ubi nulla datur dextram affectare potestas,

Nec potis Ionios fluctus æquare sequendo, 671

Clamorem immensum tollit; quo pontus & omnes

Intremuere undæ, penitusque exterrita tellus

Italæ, curvisque immugiit Ætna cavernis.

At genus è sylvis Cyclopum, & montibus altis 675

Excitum ruit ad portus, & litora complent.

Cernimus astantes *g* nequicquam lumine torvo

h Ætnæos fratres, cælo capita alta ferentibus;

i Concilium horrendum: quales cum vertice celfo

Aeræ quercus, aut *i* coniferæ cyparissi 680

Constiterant, *k* sylva alta Jovis, lucusve Dianæ

Præcipites metus acer quocunque rudentes
 Excutare, & ventis intendere vela / secundis.
 Contra, jussa monent Heleni, Scyllam, atque Cha-
 rymbdin
 Inter utramque viam, lethi discrimine parvo, 685
 Ni teneant cursus: certum est dare lintea retro.
 Ecce autem Boreas angusta à sede n Pelori
 missus adest. vix prætervehor ostia saxo
 Panragiæ, Megaroneque sinus, o Thapsumque jacen-
 tem.
 Talia monstrabat p relegens errata retrorsum 690
 Litora Achæmenides, comes infelicis Ulyssi.
 Sicanio prætenta sinu jacet insula, contra
 q Plemmyrium undosum; nomen dixere priores
 r Ortygiam. Alpheum fama est huc Elidis amnem
 Occultas egisse vias subter mare: qui nunc 695
 Ore, Arethusa, tui Siculis confunditur undis.
 Numina magna loci jussi veneramur: & inde
 Exsupero præpingue solum / stagnantis Helori.
 Hinc altas cautes, t projectaque saxa Pachyni
 Radimus: & fatis nunquam concessa moveri 700
 Apparet n Camarina procul, campique Geloï,
 x Immanisque Gela fluvii cognomine dicta:
 y Arduus inde Agragas ostentat maxima longe
 Mœnia, magnanimùm quondam generator equorum
 Teque datis linquo ventis, x palmosa Selinis, 705
 Et vada dura lego saxi n Lilybeia cæcis.
 Hinc b Drepani me portus, & c illætabilis ora
 Accipit. hic pelagi tot tempestatibus actus,
 Heu genitorem, omnis curæ, casusque levamen
 Amitto Anchisen: hic me, pater optime, fessum 710

/ Etiam iis qui nos a puppi secu- ti urgebant inter Sici- liam atque Italiam. sed memores præcepto- rum Heleni quæ mone- bant ne te- neremus cursum cum vitæ discrimine per angu- stum fre- tum inter Scyllam & Charyb- dim, retror- sum vela dare con- tendeba- mus. Cum subito mu- tatus nu- minis be- nignitate ventus nos in Austrum reverts Sic- iliam cir- cumvehi impulit. m Proux Turnebus l. 17. c. 11. Vel, Nisi possunt te-

nere medium cursum. n Promontorii Siciliæ Septentrionem versus. o Fl. intra Taurum promontorium; sinum Megarensis, & Thapsum peninsulam, eamque humilem. Cluv. Sicil. 1. 1. 11. c. p Per quæ errarat prius cum Ulysse. q Promontorium juxta Syracusas. r Insulam, quam pons Syracusis connectit. hic fons Arethusa ex quo ferunt per subterraneos cuniculos emergere Alpheum flumen Elidis. Αμπνδμα σημνον Αλφειου Ορτυγία. Pindarus Nem. Od. 1. s Inundantis & superfusi ad instar Nili. Cluv. 13. c. 1. 1. Sicil. t Pachynum promontorium Siciliæ Austrum spectans. u Camarina urbs supra paludem co- gnominem, e cujus tetra exhalatione cum orta esset pestilentia, consultus a civibus Apollo, an siccanda esset, respondit; Μη κινη Καμαρίναν. Illi au- tem contempto oraculo exsiccarunt, unde sedata pestilentia, sed per eam in- gre ssi hostes urbem ceperunt. x Urbs magna a fluvio cognomine dicta. y In editissimo monte situm Agrigentum, unde equi nobiles missi ad agones Græ- ciæ. z Sylvestriam palmarum fertilis, & apii, unde nomen. a Lilybeum, tertium Siciliæ promontorium, sub quo vada latentibus saxi periculum nau- tis faceffunt. b Urbis ad radicem montis Erycis, a falce Saturni ibi projecta. vel, Cereris ibi a Vulcano accepta. δεξίπαγον enim falx est Αρπης Κρόνου τήδη- μα. Lycophr. c Amisso hic patre.

Dese.

Deseris, heu tantis nequicquam erepte periclis!
Nec vates Helenus, cum multa horrenda mone-
ret,

Hos mihi prædixit luctus, non dira Celeno.
Hic labor extremus, longarum hæc meta viarum.

d Excidium
narrabat
Trojæ, &
suos erro-
res.

Hinc me digressum vestris dens appulit oris. 71
Sic pater Æneas intentis omnibus, unus
d Fata renarrabat divûm, cursusque docebat.
Conticuit tandem, factoque hic sine quievit.

Æ N E I D O S LIB. IV.

A R G U M E N T U M.

Dido amore Æneæ insaniens, animi sui mōrbum sorori aperit: ejusque consilium sequuta, ad nuptias animum adjicit. Juno quoque, ut Æneam facilius ab Italia averteret, agit cum Venere, ut ejus bona cum venia liceat Æneæ Elisam uxorem ducere: quōque id commodius fieri possit, se opportunitatem oblaturam ostendit. Postridie Æneas, & Dido venatum proficiscuntur. Ibi omnibus jam prædæ intentis, Juno subitam immittit tempestatem. Comites alius alio diffugiunt. Æneas & Dido in idem antrum conveniunt, ibique infaustis ominibus conjunguntur. Interim Jupiter Jarbæ Getulorum regis, (qui advenam sibi præferri iniquo animo ferebat,) precibus fatigatus, Mercurium mittit ad Æneam, jubetque ut relicta Africa in Italiam naviget. Ille Jovis imperio morem gerens, quæcunque ad navigationem erant necessaria, clam per socios parari jubet: Cæterum Dido ubi classem instaurari sensit, suspicata id quod res erat, graviter cum ipso expostulat, precibusque, & lacrymis tum per seipsam, tum per sororem, eum ab incepto revocare conatur. Æneas iterum in somnis a Mercurio admonitus, intempesta nocte anchoras solvit. Illa doloris impatiens, in editissima ædium parte, simulatione sacrorum ingentem pyram extruit, ablegataque Barce Sichæi nutrice, ne quid destinatæ morti impediementi afferret, necem sibi consciscit.

Didonem
interea mo-
verat Æneæ
1 ardens
virtus.
2 gentis ho-
nos, 3 fla-
grans oris
venustas,
4 facundia
prudens.
5 genus di-
vinum. ta-
cito itaque
& ad tempus
ire cœpit.

AT regina gravi jamdudum saucia cura,
Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.
Multa viri 1 virtus animo, multusque recurfat
2 Gentis honos: hærent infixi pectore 3 vultus,
4 Verbaque: nec placidam membris dat cura quie-
tem.

Postera Phœbea lustrabant lampade terras,
Humentemque aurora polo dimoverat umbram;
Cum sic unanimum alloquitur malefana sororem:

celato amore jam dudum accensa æstare jam, atque in flammam

Ann
Quis
Quer

Creo

Dege

Jacta

Si m

Ne c

Post

Si no

d Hu

Ann

Con

Solu

Imp

Sed

Vel

Pall

Ant

Ille

Abf

Sic e

Ann

b So

Nec

Id k

Esto

Non

Duc

Div

Nec

m H

Et N

volu

A φ

legat

spati

præ

lege

de A

majo

n Q

equi

An.

port

nauf

quim

Anna soror , quæ me suspensam ^a insomnia terrent ?
 Quis novus hic nostris successit sedibus hospes ! 10
 Quem ³ sese ⁴ ore ferens ! quam ¹ forti pectore &
 armis !

Credo equidem (nec vana fides) ⁵ genus esse decorum.

Degeneres animos timor arguit. heu quibus ille
 Jactatus fatis ! quæ bella exhausta canebat !

Si mihi non animo fixum, immotumque sederet , 15

Ne cui me vinclo vellem sociare jugali ,

Postquam primus ^b amor deceptam morte fefellit ;

Si non pertræsum ^c thalami , redæque fuisset :

^d Huic uni forsitan potui succumbere ^e culpæ.

Anna (fatebor enim) miseri post fata Sichæi 20

Conjugis, & sparsos ^f fraterna cæde penates ,

Solus hic inflexit sensus, animumque labantem

Impulit. agnosco veteris vestigia flammæ .

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat , 24

Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras ,

Pallentes umbras Erebi, noctemque profundam ;

Ante pudor, quam te violem, aut tua jura resol-
 vam.

Ille meos, primus qui me sibi junxit, amores

Abstulit ; ille habeat secum, servetque sepulchro.

Sic effata, ^g sinum lacrymis implevit obortis. 30

Anna refert: O luce magis dilecta sorori ,

^h Solane perpetuâ mœrens carpere juventâ ?

Nec dulces natos, ⁱ Veneris nec præmia noris ?

Id ^k cinerem, aut manes credis curare sepultos ?

Esto : ægram nulli quondam flexere mariti , 35

Non Libyæ, non ante Tyro despectus ^l Iarbas ,

Ductoresque alii, quos Africa terra triumphis

Dives alit: placitone etiam pugnabis amori ?

Nec venit in mentem quorum confederis arvis ?

^m Hinc Getulæ urbes, genus insuperabile bello , 40

Et Numidæ ⁿ infreni cingunt, & ^o inhospita Syrtis :

volunt quidam. ^h Solitaria, sine consortis solatio & sobole. ⁱ *Ἐγυθῆς δῶρε*
^a *Ἀφροδίτης*. ^k Conjugis defuncti. ^l Rex Maurusiorum. qui cum Elise per
 legatos ambiret nuptias, non sine belli, si recusaret, minis: illa trimestris
 spatii impetrata mora, ut prioris mariti manes placaret, in pyram, quam eo
 prætextu extruxerat, se conjecit, maluitque ardere, quam nubere. historiam
 lege apud Justinum lib. 18. contra cujus veritatem obtinuit Virgillii figmentum
 de Ænea. ^m Carthaginem a Meridie Getulia & deserta Libyæ, ab Ortu Syrtis
 major, ab Occasu Numidia sive Mauritania, a Septentrione mare, cingebant.
ⁿ Qui equos non freno regunt, sed virga tantum. *Et Massylæum virga gubernat
 equum.* Mart. l. 9. ep. 23. Gens tamen fera nec legibus nec imperio parens.
 Æn. 1. cui condere Jupiter urbem, *Justitiæque dedit frenare superbas.* ^o Im-
 portuosa & inaccessa, propter vada & reciprocos æstus, & accolas Nasamonas
 naufragos & raptu victitantes. Duæ autem sunt Syrtis, vide quæ nos ad Luca-
 num. l. 1. v. 362.

^a Per reli-
 quam no-
 tem quæ a
 sine narra-
 tionis Æ-
 neæ super-
 fuit ad au-
 roram.
^b Conjux
 Sichæus r.
 lib. Æneid.
^c Nuptia-
 rum, quibus
 sternitur
 lectus ge-
 nialis in
 aula, &
 præferun-
 tur quin-
 que faces ^e
 teda arbore
 de laricum
 genere.
^d Singula
 hic verba
 emphasin
 habent &
 pondus in-
 quit Scal.
^e Digamiæ,
 30 secundis
 nuptiis.
 quarum no-
 men Ethni-
 cis etiam
 infame ha-
 bitum. Cæl.
 Rhod. l. 28.
 cap. 22.
^f Fratris
 Pygmalio-
 nis manu.
 ut r. Æneid.
 40 ^g Grenium
 non sinum
 oculorum
 tantum, ut

Hinc

597

p Libya deferta, neque fontes, neque fluvios habens, neque pluviam.

q Gens Africæ bellicosa. Turn. l. 22. c. 26.

r Pygmalionis, vindicaturi fugam suorum & thesauros abductos. l. 1.

s Venia impetrata, per sacrificia Diis accepta,

*καλλιροῦ-
Ca.*

t Sidus navigantibus infestum, ortu & occasu tempestates ciens.

u Veniam, gratiam, explorant voluntatem

Deorum sacrificando.

x Verba ritualia, de quibus l. 12.

Æn.

y Θεομορφῶς,

quæ frugibus inventis, una leges, urbes,

civilem vitam, conjugia sanxit.

z Ut auspicia mitteret bona, quæ nuptiis felicibus prævia.

a Latitæ liberratisque datori. l. 1. *Æn.*

b Pronubæ & nuptiarum præfidi.

c Setis inter cornua avulsis primum libata, sale deinde & farre fronti inspersis immolata, tum vino inter cornua fuso probata est hostia.

d De extispicina, sive aruspicina, quo parcatur huic margini, regelandus es ad ea quæ nos late ad Senec. Oedip. Act 2. sc. 2. & Thyest. v. 763. & Lucanum l. 1. a versu 610.

e Edit, consumit.

f Al. molleis, molles. Catull. Epigr. 42. *Ignis mollibus ardet in medullis.*

g Latens cervam dum percussit, vel Active: Nescius a se percussam cervam, adeoque non insequens. Ovid. v. Metam.

Quam si vendula Taurus corpore fixa gerat, fastique refugerit auctor.

h Dictys mons Cretæ, quæ celebris peritia sagittandi, cervis & Dictamno. Affectus misere amantis, & artes, quibus Æneam contrerj, remorari, ambire si.

Hinc *p* deferta siti regio, lateque furentes
q Barcæi. quid bella Tyro surgentia dicam,
r Germanique minas?

Diis equidem auspiciibus reor, & Junone secunda 45

Huc cursum Iliacas vento tenuisse carinas,

Quam tu urbem soror, hæc cernes! quæ surgere regna

Conjugio tali! Teucrum comitantibus armis

Punica se quantis attollet gloria rebus!

Tu modo posce deos veniam, *s* sacrisque litatis 50

Indulge hospitio, causasque innecte morandi,

Dum pelago desævit hyems, & aquosus Orion,

Quassatæque rates, & non tractabile cœlum.

His dictis incensum animum inflammavit amore:

Spemque dedit dubiæ menti, solvitque pudorem. 55

Principio delubra adeunt, *u* pacemque per aras

Exquirunt: *x* mactant lectas de more bidentes

y Legiferæ Cereri, *z* Phœboque, patrique *a* Lyæo,

b Junoni ante omnes, cui vincla jugalia curæ.

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido, 60

Candentis vaccæ *c* media inter cornua fundit:

Aut ante ora deum pingues spatiatur ad aras,

Instauratque diem donis, *d* pecudumque reclusis

Pectoribus inhians, spirantia consulit exta.

Heu vatum ignaræ mentes, quid vota furentem, 65

Quid delubra juvant? *e* est *f* mollis flamma medullas

Interea, & tacitum vivit sub pectore vulnus.

Uritur infelix Dido, totaque vagatur

Urbe furens. qualis conjecta cerva sagitta,

Quam procul incautam nemora inter Cressia fixit 70

Pastor agens telis, liquitque volatile ferrum

g Nescius: illa fuga sylvas saltusque peragrat

h Dictæos; hæret lateri lethalis arundo.

i Nunc media Æneam secum per mœnia ducit,

Sidoniasque ostentat opes, urbemque paratam. 75

Incipit effari, mediaque in voce resistit.
 Nunc eadem labente die convivia quærit :
 Iliacosque iterum demens audire labores
 Exposcit, pendetque iterum narrantis ab ore.
 Post ubi digressi, lumenque obscura vicissim
 Luna premit, suadentque cadentia sidera somnos :
 Sola domo mœret vacua, & stratisque relictis
 Incubat ; illum absens absentem auditque videtque :
 Aut gremio Ascanium genitoris imagine capta,
 Detinet, & infandum si fallere possit amorem.
 Non cœptæ assurgunt turres : non arma juventus
 Exercet, portusve aut propugnacula bello
 Tuta parant : pendent opera interrupta, *m* minæque
 Murorum ingentes, æquataque machina cælo.
 Quam simul ac tali persensit peste teneri
 Chara Jovis conjux, *n* nec famam obstare furori ;
 Talibus aggreditur Venerem Saturnia dictis.
 O Egregiam vero laudem, & spolia ampla refertis
 Tuque *p* puerque tuus ; magnum, & memorabile no-
 men :
b Una dolo divûm si femina victa duorum est.
 Nec me adeo fallit, veritam te mœnia nostra,
 Suspectas habuisse domos Carthaginiis altæ.
 Sed quis erit modus ? aut quo nunc *r* certamine tanto ?
 Quin potius pacem æternam, pactosque *f* Hymenæos
 Exercemus ? habes tota quod mente petisti :
 Ardet amans Dido, traxitque per ossa furorem.
 Communem hunc ergo populum paribusque regamus
 Auspiciis : *r* liceat Phrygio servire marito,
 Dotalesque tuæ Tyrios permittere dextræ.
 Olli (sensit enim simulata mente loquutam,
 Quo regnum Italiæ Libycas averteret oras)
 Sic contra est ingressa Venus. Quis talia demens
 Abnuat ? aut *n* tecum malit contendere bello ?
 Si modo, quod memoras, factum *x* fortuna sequatur.
 Sed fatis incerta feror, *y* si Jupiter unam
 Esse velit Tyriis urbem, Trojaque profectis ;
 Misericive probet populos, aut fœdera jungi,
 Tu conjux, tibi fas animum tentare precando.
 Perge, sequar. Tum sic excepit regia Juno :
 Mecum erit iste labor. nunc qua ratione, quod instat

20

85

90

95

100

105

110

114

l Lectis,
 quibus mo-
 do discu-
 buerat una
 cum Ænea,
l Si exple-
 mentem
 possit, fa-
 tiataque pa-
 tre in filii
 vultu con-
 specto amo-
 rem elude-
 re & ex-
 stinguere.
m Pinnæ
 murorum,
 unde pro-
 pugnatores
 hostium
 impetus
 arcent,
επελξας.
Bailements.
n Adversa
 fama æque
 ac amore
 laborare.
o Ironia,
 Rhetoribus
 notissima.
p Cupido,
 pro Asca-
 nio supposi-
 tus.
q Emphati-
 ce omnia.
r Subaudi.
 opus est ?
f Nuptias.
 vide quæ
 nos ad Se-
 necæ The-
 baid. v. 262.
t Invidiose
 & virulen-
 ter, quasi

in servitium turpe cum suis cessura sit, quæ Ænex Phrygio nupserit. Cum re-
 spectu simul ad Rom. nuptias quæ per coemptionem fiebant. adi r. Georg. *teque*
sibi generum Tethys emat omnibus undis. *n* Emphatice. quæ regia Juno ; regis
 filia, soror, uxor. *x* Consulto fatis, ubi adhibentur fortuna, fatum, voluntas
 Deorum. *y* Utrum, an.

CON.

598

7 Perditæ amore fau-
 cia
 a Rite ac
 jure, ut
 quæ aeris
 præses.
 b Dum hinc
 inde alæ
 citæ discu-
 runt equi-
 rum, qui
 cum cla-
 more feras
 in obstantes
 plagas im-
 pellunt.
 c Serie pla-
 garum, for-
 midinibus
 vicissim
 interpositis,
 ad retinen-
 das vel ter-
 rendas fe-
 ras. nos ad
 Senecæ
 Hippoly-
 tum. I. sc.
 x. act.
 d Caligine
 tempestuo-
 sa.
 e Siquidem
 conjugii
 præfidi ad-
 sentiatur
 amoris-dea.
 f Hunc eun-
 dem ver-
 sum repete,
 I. Æn.
 g Hyme-
 nei, nu-
 ptia. h Φιλομαθῆς. i Ex opinione vulgi maritimi, cui sidera e mari emer-
 gere videntur. cum relationem ad fabulosum Auroræ & Oceani conjugium.
 k Lucifero; vel etiam, Sole. l Numidæ, equites expediti. supra, hoc lib.
 m Naris sagacis canes. n Pallium non minus viatorium ac venatorium quam
 militare. o Comites, comitatum suum. p Οἱ δ' ἐκ τοῦο θυώδεσσι εἰσιν
 Ἀπόλλων Δῆλον ἀν' ἀγαθῆν, &c. Apollonius I. Argonaut. Qualis ubi vere
 novo ab hybernis suis ad æstiva remigrans nos revisit pulchrior & alacrior.
 q Asiæ provinciam. in qua Xanthus fl. r Inf. natalem Apollinis, Latonæ sa-
 cram. s Sacris propemodum omnibus adhibiti chori; maxime Apollinis; qui
 & ipse ὄρχηστὴς summus. hujus altaria circum gens omnis, Cretes saltandi
 peritissimi, Dryopes Parnassii accolæ, Agathyrsi Scythiæ pop. qui se pingunt,
 ut de Gelonis dictum z. Georg. saltant. idque a sinistris dextrorsum. Solis in
 Zodiaco cursum signantes, & a dextris sinistrorsum cœli cursum notantes.
 z Cantantes. Latitia, plausuque ris, ludisque fremebant. 8. Æneid. u Montis in
 Delo inf.

Confieri possit, paucis (adverte) docebo.
 Venatum Æneas, unaque & miserrima Dido
 In nemus ire parant, ubi primos crastinus ortus
 Extulerit Titan, radiisque retexerit orbem.
 His a ego nigram commissa grandine nimbum, 120
 b Dum trepidant alæ, saltusque c indagine cingunt,
 Desuper infundam, & tonitru cœlum omne ciebo.
 Diffugient comites, & d nocte regentur opaca.
 Speluncam Dido, dux & Trojanus eandem 124
 Devenient. adero, & e tua si mihi certa voluntas,
 f Connubio jungam stabili, propriamque dicabo.
 Hic g Hymenæus erit. Non aduersata, petenti.
 Annuit, atque dolis h risit Cytherea repertis.
 i Oceanum interea surgens Aurora reliquit:
 It portis, k jubare exorto, delecta juvenus: 130
 Retia rara, plagæ, lato venabula ferro,
 l Massyllique ruunt equites, & m odora canum vis.
 Reginam thalamo cunctantem, ad limina primi
 Pœnorum exspectant. ostroque insignis & auro
 Stat sonipes, ac frena ferox spumantia mandit. 135
 Tandem progreditur magna stipante caterva,
 Sidoniam picto n chlamydem circumdata limbo,
 Cui pharetra ex auro, crines nodantur in aurum,
 Aurea purpuream subnectit fibula vestem.
 Nec non & Phrygii comites, & lætus Jūlus 140
 Incedunt, ipse ante alios pulcherrimus omnes
 Infert se socium Æneas, atque o agmina jungit.
 p Qualis, ubi hybernæ q Lyciam, Xanthique fluen-
 ta
 Deserit, ac r Delum maternam invisit Apollo,
 Instauratque s choros; mistique altaria circum 145
 Cretesque Dryopesque t fremunt, pictique Agathyrsi:
 Ipse jugis u Cynthi graditur, mollique fluentem

Fronde

Fronde premit crinem fingens, atque implicat auro.
Tela sonant humeris: haud illo x segnior ibat
Æneas; tantum egregio decus enitet ore.
Postquam altos ventum in montes atque invia lu
stra,

Ecce feræ y saxi dejectæ vertice capræ
Decurrere jugis: alia e parte patentes
Transmittunt cursu campos atque agmina cervi
Pulverulenta fuga glomerant, montesque relinquunt.
At puer x Ascanius mediis in vallibus acri
Gaudet equo, jamque hos cursu, jam præterit illos,
Spumantemque dari pecora inter a inertia votis
Optat aprum, aut fulvum descendere monte leonem.

Interea magno misceri b murmure cælum
Incipit; insequitur commista grandine nimbus.
Et Tyrii comites passim, & Trojana juvenus,
Dardaniusque nepos Veneris, diversa per agros,
c Tecta metu petiere; ruunt de montibus amnes.

Speluncam Dido dux & Trojanus eandem
Deveniunt. d i prima & Tellus, & pronuba Juno
Dant signum: 2 fulsere ignes, & 3 conscius æther
Conaubii, summoque 4 ulularunt vertice Nymphæ.

Ille dies primus lethi, primusque malorum
Causa fuit, neque enim specie, famave movetur,
Nec jam furtivum Dido meditatur amorem:
Conjugium vocat, hoc prætexit nomine culpam.

e Extemplo Libyæ magnas it fama per urbes:
Fama, malum, quo non aliud velocius ullum:
Mobilitate viger, viresque acquirit eundo:
f Parva metu primo, mox sese attollit in auras,
Ingrediturque solo, & g caput inter nubila condit.

Illam Terra parens, ira irritata deorum,
h Extremam (ut perhibent) Cæo, Enceladoque fo-
rorem

Progenuit, pedibus celerem, & perniciousis alis,
Monstrum horrendum, ingens; cui quot sunt corpore
plumæ,

Tot vigiles oculi subter, (mirabile dictu)
Tot linguæ, totidem ora sonant, tot subrigit aures.

4 Pro Puellis quæ ante thalamos a vespere ad mediam noctem concinerent, ulularunt Nymphæ. fuerint ne illæ Orcades & Napæ, aut, ut alii volunt, Diræ. e Imitamen hujus descriptionis habes apud Ovid. 12. Metam. quem adhibe hujus quasi expositorem. f H^o δ' ἀλὶν μὲν πῆρα νοσσοῖσσι, ἀνδρῶν ἰσχυρὰ Οὐρανὸν ἑσπέρῃ κάρη, ἣ ἐπὶ χθονὶ βαίει. Homeri Eris. 5. I iad. vide hic vindicias Pontani in Antonio Dialogo a calumniis Macrobii. & Scalig. l. 5. Poet. cap. 3. g Quia autor rumorum fere incertus est. Scalig. l. 1. d. Amoturam a fragibus suis crimen cœli affectati, & ulturam Deos, furtivum & delicta divulgando.

x Vegetus
aque &
alacer,
tamque
oris decore
insignis.
y Montis
scopulosi,
quæ ca-
preis sive
150 rapticapris
sedes.
z Verus
Asc. jam
patri reddi-
tu s, Veneris
mandati
a suppo-
sitio ino-
peractis.
4 Imbellia,
capras, cer-
vos, & quæ
165 repugnare
nesciant.
b Tonitru,
tempestate
ingrænte.
c Shelier.
latibula
ferarum,
cavas arbo-
res, antra,
rupes pro-
minentes.
175 d Male
ominata
omnia.
1 Pro au-
spiculis,
Terræ mo-
tus & furda
tonitrua:
2 Pro faci-
bus nuptia-
libus, ful-
gura:
3 Pro au-
spicibus aer
solus con-
ficus:

ē Inter cœ-
 lum & ter-
 ram media.
 k Noctis te-
 nebras.
 I Privata-
 rum æ-
 dium.
 m Regum
 aulis.
 n Quam
 longa est,
 i. totam
 hyemem.
 Neque ta-
 men hye-
 mem Car-
 thagini in-
 fumebat.
 Hæc fama
 tam ficti
 pravique
 tenax
 quam nun-
 cia veri.
 namque
 dicit Iris
 lib. 7.
 s. prima post
 Troja exci-
 dium iam
 reversur
 estas.
 vide.
 o Hunc Ita-
 licum, illam
 Atricanum.
 p Jovis Am-
 monis, in
 arenosa re-
 gione Cy-
 renaica
 culti sub
 forma arie-
 tis, & nym-
 phæ ex
 gente vel
 patre Gara-
 mante,
 filius. vide
 quæ nos

ad Lucan. l. 9. q Αστειον in ἑστία servandum. supra. l. 2. ad Æternum-
 que adytis effert penetrabilibus ignem. r Conuersis ad cœlum palmis. s Ex-
 probrans potius & expositurus indignabunde. t Vinum. Lenæus Bac-
 chi nomen a ληνός torcular & lacus. u Bruta fulmina, καπνός ποινή-
 κός ἀτιχῶς & ἄσβολος, Timon Luciani. x Pomœrii, ad mensuram
 corii bubui, vel, locarii vectigalis. y Contemptim & Ironic. Juno supra,
 Phrygio seruire marito. z Hic Paris alter, raptor. a Molli, corpore qui-
 dem viris, animo & cultu foeminis, spadonibus Gallis. b Vide 9 l. quæ
 ad, Et tunicæ manicæ, & habens redimicula mitra, &c. c Unguentis delibu-
 sum & niduum.

Nocte volat, i cœli medio, k terræque per um-
 bram,
 Stridens, nec dulci declinat lumina somno. 185
 Luce sedet custos, aut summi culmine t recti,
 n Turribus aut altis, & magnas territat urbes;
 Tam ficti pravique tenax, quam nuncia veri.
 Hæc tum multiplici populos sermone replebat 189
 Gaudens, & pariter facta, atque infecta canebat.
 Venisse Æneam, Trojano à sanguine cretum,
 Cui se pulchra viro dignetur jungere Dido.
 Nunc hyemem inter se luxu, n quam longa, fovere,
 o Regnorum immemores, turpique cupidine captos.
 Hæc passim Dea fœda virum diffundit in ora. 195
 Protinus ad regem cursus detorquet Iarbam,
 Incenditque animura dictis, atque aggerat iras.
 Hic p Ammonē satus, rapta Garamantide nympha,
 Templâ Jovi centum latis immania regnis, 199
 Centum aras posuit, q vigilemque sacraverat ignem,
 Excubias divum æternas, pecudumque cruore
 Pingue solum, & variis florentia limina fertis.
 Isque amens animi, & rumore accensus amaro,
 Dicitur ante aras, media inter numina divum,
 Multa Jovem r manibus s supplex orasse supinis. 205
 Jupiter omnipotens, cui nunc Maurusia pictis
 Gens epulata toris, t Lenæum libat honorem,
 Aspicias hæc p an te genitor, cum fulmina torques
 Nequicquam horremus? n cæcique in nubibus ignes.
 Terrificant animos, & u inania murmura miscent?
 Femina, quæ nostris errans in finibus, urbem 211
 Exiguam pretio posuit: cui litus arandum,
 Cuique x loci leges dedimus, connubia nostra
 Reppulit, ac y dominum Ænean in regna recepit.
 Et nunc ille z Paris cum a semiviro comitatu 215
 b Mœonia mentum mitra, crinemque c maden-
 tem
 Subnixus, raptò potitur; nos munera templis
 Quippe tuis ferimus, famamque fovemus inanem.

Talibus orantem dictis, *d* arasque tenentem
 Audiat omnipotens, oculosque ad mœnia torfit 220
 Regia, & oblitos famæ melioris amantes.
 Tunc sic Mercurium alloquitur, ac talia mandat:
 Vade age, nate, voca Zephyros, & labere pennis:
 Dardaniumque ducem (Tyria Carthagine qui nunc
 c Exspectat, fatisque aras non respicit urbes) 225
 Alloquere, & celeres defer mea dicta per auras.
 Non illum nobis genitrix pulcherrima talem
 Promisit, Grajùmque ideo *f* bis vindicat armis:
 Sed fore, qui gravidam imperiis belloque fremen-

tem
 Italiam regeret, genus alto à sanguine Teucris 230
 g Proderet, ac totum sub leges mitte ret orbem.
 Si nulla accendit tantarum gloria rerum,
 Nec super ipse sua molitur laude laborem;
 Ascansione pater Romanas invidet arces? 234
 Quid struit? aut qua spe *h* inimica in gente mora-

tur?
 Nec prolem Ausoniam, & Lavinia respicit arva?
 Naviget. hæc summa est, hic nostri nuncius esto.
 Dixerat. ille patris magni parère parabat
 Imperio, & primum pedibus *i* talaria nectit
 Aurea, quæ sublimem alis, sive æquora supra, 240
 Seu terram, rapido pariter cum flamine portant.
 Tum *k* virgam capit: hac *l* animas ille evocat Orco
 allentes, alias sub tristitia Tartara mittit:
 Dat somnos, adimitque, & lumina morte *m* resignat.
 Illa fretus agit ventos, & turbida tranat 245
 Nubila jamque volans apicem, & latera ardua cer-

nit
 * Atlantis duri, *o* cœlum qui vertice fulcit:
 Atlantis cinctum assidue cui nubibus atris
 Piniferum caput, & vento pulsatur & imbri:
 Nix humeros infusa tegit: tum flumina mento 250
 Præcipitant senis, & glacie riget horrida barba.
 Hic primum *p* paribus nitens Cyllenius alis
 Constitit: hinc toto præceps se corpore ad undas
 Misit, *q* avi similis, quæ circum litora, circum

bantur, qui in morte domi clausi fuerant. quod munus Mercurio assignat.
 Cui quia ex viro in montem mutatus est, attribuit Poeta promiscue quæ sunt
 utriusque. saxa, pinus, flumina, nec non verticem, barbam, mentum, latera,
 &c. vide 4. Metamorph. Ovid. *o* Montis vertex nubes superans aciem
 oculorum fugit, adeoque ab accolis vocatur Cæli columna. Allusum simul
 ad ipsum Atlanta regem Mauritanæ, Astronomiæ peritissimum, cælique mo-
 tus docentem. *p* Equatis, non motis, leni volatu. *q* Laro. quæ Mercurii
 avis. ex imitatione Homeri Odyss. 5. Σὺν αὐτ᾽ ἐπαρ᾽ ἐπὶ κῦμα λαεῶν ὄρνιθς
 ἄλλοις. Alii *mergum* intelligi volunt.

d Ex more precantium & jurantium.
e Moratus terit otia.
f A Diomede, ipsa, Iliad. 5.
 Iterum ab Achille, per Neptunum. Iliad. 20. & Æneid. 5.
g Propagaret, extenderet, profferret.
h Cum respectu ad hostile odium futurum inter Romanos & Carthaginenses.
i Πιδία πτερόν τὰς ὀσσεῖ χονεῖ.
k Caduceum, κηρυκίον. quod ab Apolline pro lyra a se inventa acceperat.
l Πομπαιῶν.
m Cum relatione ad veterum morem, a quibus oculi mortuorum in rogo aperie.

S 100

† Atlante
patre Majæ
quæ mater
Mercurii,
educati in
Cylleno,
monte Ar-
cadie.

† Capulus
ceui vagina
frons, inter-
prete Juve-
nale, s. Sa-
tyr.

† Purpura
murex pi-
fcis est e
concharum
genere, cu-
jus in fau-
cibus suc-
cus est quo
ringitur
purpura.

† *ἄρα*,
vestis crassa
arcendo tri-
gori adhibi-
ta, ut & au-
guralis a-
nūctus.

† Non ex-
spectato Æ-
neæ re-
sponso.

† Conster-
natus ani-
mo.

† *Στετερὺν*
quæ comæ
† *ἢ* vox fau-
cibus hæsit:
Iliad. 2. & 7.

† Aggredi &
verbis cir-
cumvenire
† *ἢ* Variè agi-
tanti; reci-
proco inter
amorem Di-
donis & Jo-
vis jussu &
f. 1.

† Defensiva
adversus

Pœnos, si opus sit: *vel etiam* navalia. quibus armetur classis. ut infra.
† De novo molientis, mutantis. † Maxime opportuna consilio suo de regendo,
ἢ *ἄρα*.

Piscesos scopulos humilis, volat a quora juxta. 255

Haud aliter terras inter, cælumque volabat,

Litus arenosum Libyæ, ventosque secabat,

† Materno veniens ab avo Cyllenia proles.

Ut primum alatis tetigit magalia plantis,

† Æneam fundantem arcès, ac tecta novantem 260

Conspicit. atque illi stellatus Iaspide fulva

† Ensis erat: Tyrioque ardebat † murice † lana

Demissa ex humeris: dives quæ munera Dido

Fecerat, & tenui telas discreverat auro.

Continuo invadit: Tu nunc Carthaginis altæ 265

Fundamenta locas, pulchramque uxorius urbem

Exstruis, heu regni, rerumque oblite tuarum!

Ipse deum tibi me claro demittit Olympo

Regnator, cælum & terras qui numine torquet:

† Ipse hæc ferre jubet celeres mandata per auras. 270

Quid struis? aut qua spe Libycis teris oria terris?

Si te nulla movet tantarum gloria rerum,

Nec super ipse tua moliris laude laborem:

† Ascanium surgentem, & spes hæredis Iuli

† Respice, cui regnum Italiæ Romanaque tellus 275

Debentur. Tali Cyllenius ore loquutus,

† Mortales visus † medio sermone reliquit,

Et procul in tenuem ex oculis evanuit auram.

† At vero Æneas ad spectu obmutuit † y amens: 279

† † Arrestæque horrore comæ, & vox faucibus hæ-
sit:

† Ardet abire fuga, dulcesque relinquere terras,

† Attonitus tanto monitu, imperioque Deorum.

† Heu quid agat? quo nunc reginam † ambire furen-
tem

† Audeat affatu? & quæ prima exordia sumat? 284

† Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc:

† In partesque rapit varias, perque omnia versat.

† Hæc † alternanti potior sententia visa est:

† Mnesthea, Sergestumque vocat, fortemque Cloan-
thum:

† Classem aptent taciti, socios ad litora cogant,

† Arma parent, & quæ sit rebus causa † novandis 290

† Dissimulent. sese interea, quando optima Dido

† Nesciat, & tantos rumpi non speret amores,

† Tentaturum aditus, & quæ † mollissima fandi

† Tempora, quis rebus dexter modus. ocyus omnes

† Imperio læti parent, ac jussa faceffunt. 295

At

At regina dolos (quis fallere possit amantem ?)
 Præsentit, motusque excepit prima futuros ,
 f Omnia tuta timens. g eadem impia fama furenti
 Detulit, armari classem, cursumque parari.
 Sævitur inops animi, totamque incensa per urbem 300
 h Bacchatur. qualis commotis excita sacris
 i Thyas, ubi audito simulant k trieterica Baccho
 l Orgia, nocturnusque vocat clamore m Cithæron.
 Tandem his Æneam compellat vocibus ultro :
 n Dissimulare etiam sperasti, o perfide, tantum 305
 Possè nefas ? tacitusque mea decedere terra ?
 Nec te noster amor, nec te data dextera quondam ,
 Nec moritura tenet crudeli funere Dido ?
 Quinetiam p hyberno moliris fidere classem ,
 Et mediis properas q aquilonibus ire per altum 310
 Crudelis. Quid, si non arva aliena domosque
 Ignotas peteres ? & Troja antiqua maneret ?
 Troja per undosum peteretur classibus æquor ?
 Mene fugis ? per ego has lacrymas, dextramque tuam,
 te,
 Quando aliud mihi jam miseræ nihil ipsa reliqui. 315
 Per connubia nostra, per r inceptos hymenæos ,
 Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam
 Dulce meum : miserere domus s labentis , & istam
 Oro, si quis adhuc precibus locus, exue mentem.
 Te propter Libycæ gentes, Nomadamque t tyranni 320
 Odere, u infensi Tyrii : te propter eundem
 v distinctus pudor , x &, qua sola sidera adibam,
 Fama prior, cui me moribundam deferis , hospes ?
 Hoc so um nomen quoniam de conjuge restat. 324
 y Quid moror ? an mea Pygmalion dum incenia fra-
 ter
 z Destruat ? aut a captam ducat Getulus Iarbas ?
 Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset
 Ante fugam b soboles : si quis mihi parvulus aulâ

f Omnia, etiam quæ tuta sunt, timens. adi Scal. 3. Poet. c. 13. g Quæ Jarbæ dudum nunciaverat amores Æneæ & Didonis. h Vel propter effigiem Bacchi in his sacris prælatam; vel tumultum vociferantium & cymbalorum fontem. i Mænas, Bacchi ministra. a Jovis furoris impetu feror. k Bacchalia tertio quoque anno celebrata, in memoriam triennialis Bacchi expeditionis in Indiam. l Sacra, a quibus arcentur profani, non initiati. ab

i *teyo*. m Mons Bœotix Nycteliis. i. nocturnis Bacchi Orgiis resonans. 2. Georg. virgibus bacchata Lacenis Taygeta. n Orationis hujus, inter alias, perpetuam explicationem habes apud Jul. Scalig. 3. Poet. l. c. 21. o In perfidia, dissimulatione, ingratitude exprobranda insistit maxime. p Per anni cælique inclementiam & mare tempestuosum, veteribus autem post Cal. Novembris intempestiva habita est navigatio. Solvisse tamen ex Africa Æneam sub finem æstatis ex sequentibus constat, rediisseque in Siciliam ante hyemem. q Qui navigantibus ex Africa in Italiam contrarii. r Quos novitate etiamdulcedulces esse par erat. s Te discedente ruituræ. t Harbas & ductores alii. supra. u Civium meorum alienati a me animi. x Et qua longe lateque clara eram pudicitix fama, omni unguento suavior, omni gemina pretiosior. y Quid ultra moror ? z Uitarus fugam. a Uitarus speratum a me illius mearum nuptiarum ambicium. b Cujus aspectu fallere possem tui desiderium.

Luderet Æneas, qui te tantum ore referret,
 Non equidem omnino capta, aut deserta viderer. 330
 Dixerat. Ille Iovis monitis immota tenebat
 Lumina, & c. obnixus curam sub corde premebat.
 Tandem pauca refert. d Ego te, quæ plurima fando
 Enumerare vales, nunquam, regina, negabo
 Promeritam: nec me meminisse pigebit Elisæ, 335
 Dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus.
 Pro re pauca loquar. e Nec ego hanc abscondere
 furto,
 Speravi, ne finge, fugam: nec f conjugis unquam
 Prætendi tædas, aut hæc in fœdera veni.
 Me si fata g meis paterentur ducere vitam 340
 Auspiciis, & g sponte mea componere curas:
 h Urbem Trojanam primum, dulcesque meorum
 Reliquias colerem, & Priami recta alta manerent:
 Et i recidiva manu posuisssem Pergama victis.
 Sed nunc Italiam magnam k Grynæus Apollo, 345
 Italiam l Lyciæ iussere capeffere sortes.
 Hic amor, hæc patria est. si te Carthaginis arces
 Phœnissam, Libycæque aspectus detinet urbis,
 Quæ tandem, Ausonia Teucros confidere terra,
 Invidia est? & nos fas extera quærere regna. 350
 Me patris Anchisæ, quoties humentibus umbris
 Nox operit terras, quoties astra m ignea surgunt,
 Admonet in somnis, & turbida terret imago:
 Me n puer Ascanius, capitisque injuria chari,
 Quem regno Hespericæ fraudo, & fatalibus arvis.
 Nunc etiam o interpretes divum, Jove missus ab ipso
 (Testor p utrumque caput,) celeres mandata per au-
 ras
 Derulit; ipse Deum manifesto in lumine vidi
 Intransentem muros, vocemque his auribus hausi.
 Desine meque tuis incendere, teque querelis: 360
 Italiam non sponte sequor.
 Talia dicentem jam dudum q averfa tuetur,
 Huc illuc volvens oculos, totumque pererrat
 r Luminibus tacitis; & sic accensa profatur: 364
 s Nec tibi diva parens, generis nec Dardanus au-
 thor,

Apollinis templo & oraculo clara. m Nature, ut quibusdam philosophis placitum est igneæ. n Ratio habita Ascanii filii. o E' p' uis. Mercurius. p Meum & Ascanii, qui 2. lib. Per caput hoc iuro, per quod pater ante solebat. q Recta intueri dedignata, aut non sustinens. r Oculis ægris, cum indignatione & fastidio, ipsa tacita. s Perpendit & hanc orationem Jul. Scalig. dicto 23. cap. 3. lib. Poetices.

Perfide : r de duris genuit te cautibus horrens
 u Caucasus, Hyrcanæque admorunt ubera tigres.
 Nam quid dissimulo ? aut quæ me ad majora refervo ?
 Num fletu ingemuit nostro ? num lumina flexit ?
 Num lacrymas victus dedit ? aut miseratus aman-
 tem est ? 370
 * Quæ quibus antefera ? jam jam nec maxima y Ju
 no ,

Nec x Saturnius hæc oculis pater aspicit æquis.
 Nusquam tuta fides. ejectum a litore, egentem
 Excepi, & regni demens in parte locavi :
 a Amissam classem, socios à morte reduxi. 375
 Heu b furiis incensa feror. c nunc augur Apollo ,
 Nunc Lyciæ sortes, nunc & Jove missus ab ipso
 Interpret divum fert horrida jussa per auras.
 d Scilicet is superis labor est : ea cura quietos
 Sollicitat. e neque te teneo, neque dicta refello. 380
 I, sequere Italiam ventis : pete regna per undas.
 Spero equidem mediis, si quid pia numina possunt ,
 Supplicia f haustum scopulis, & nomine Dido
 Sæpe vocaturum. sequar atris ignibus absens :
 Et cum frigida mors anima seduxerit artus , 385
 Omnibus umbra locis g adero : dabis, improbe, pœ-
 nas.

Audiam. & hæc manes veniet mihi fama sub imos.
 His medium dictis sermonem abrumpit, & auras
 Ægra fugit, seque ex oculis avertit, & aufert , 389
 quens multa metu cunctantem, & multa paran-
 tem

Dicere. suscipiunt famulæ, collapsaque membra
 Marmoreo referunt thalamo, stratisque reponunt.
 At pius Æneas, quamquam lenire dolentem
 Solando cunit, & dictis avertere curas. 394
 Multa gemens, magnoque animum labefactus amore ;
 i Jussa tamen Divum exequitur, classemque revisit.
 Tum vero Teucri incumbunt, & litore celsas
 Deducunt toto naves ; narat k uncta carina :
 Frondentesque ferunt remos, & robora sylvis
 Infabricata, fugæ studio. 400

aspectu noxius. a Lib. 1. Æn. cum hospitio prohiberetur arenæ clavis quassa.
 b Injuriam indignitas tollit de cardine, rationem luxat, in furias me
 agit. c Et nunc prætexis Apollinis oracula Jovisque mandata. Repetit autem
 Ironica Minnesi ipsa Æneæ verba. d Elevatio Ironica, ex Epicureis placitis.
 namque Deos didici se. urum agere ærum : Nec si quid, &c. Horat. 5. Sat. 1. l.
 e Epitrope Ironica. f Ovid. 2. Amor. 10. eleg. Æquora per juro naufragus ore
 bibat. g Ex opinione veterum ; infestari vivos ab umbris eorum quibus inju-
 stæ necis fuerint causæ. h Præ iræ impotentia, miseræ delinquit anima.
 i Amorem religione, dolorem ratione vincit. k Navis pice & resina obducta,
 ad excludendas rimas undas.

z Nec par-
 tionem so-
 lam, sicut
 ille quem
 sequebatur
 (Homerus
 sc. Iliad. 16.
 Νηϊϊς, 8^α
 ἀεὶ σοι γέ
 πατρὶς ἦν,
 &c.) sed
 nutritio-
 nem crimi-
 natur. ad-
 dit enim de
 suo, Hyrcanæ
 neque ad-
 morunt ube-
 ra tigres,
 & quæ seq-
 vide apud
 Agellium
 lib. 12. c. 1.
 & Macrob.
 Sat. 1. l. 11.
 c. & Scal.
 l. 5. c. 3.
 u Mons In-
 diam a Scy-
 thia divi-
 dens, Pro-
 methei sup-
 plicio notil-
 finus.
 x Quid pri-
 mum quæ-
 rar ? Deo-
 rumne ne-
 glectum? an
 nominis
 injuriam.
 Servius
 exp. Quid
 prius, quid
 posterius
 licam ?
 y Quæ urbis
 meæ, ut &
 conjugii
 præles.
 z Jupiter
 fil. Saturni,

Migrantes cernas, totaque ex urbe ruentes.

Ac veluti ingentem formicæ farris acervum
cum populavit, hyemis memores, tectoque reponunt,
It nigrum campis agmen, prædamque per herbas

1 Hemistichium
Ennii de elephantis,
quò ante Actius usus erat de Indis.
m Ruunt sepedum populorum undæ, fumoque studio singula granatim totum digerunt acervum.
Apul. 6. Met.
n Ex disciplina Reipubl. secus atque in Monarchia.
o Demissa antennis vela expectant. Nonnullis placet Hypalage: aura vocant carbasa.
p Redi ad ea quæ super hoc eodem versu adnotantur i. Georg.
q Si tantum dolorem, quantum nunc fero, spe-

Convectant calle angusto. pars grandia trudunt 405
Obnixæ frumenta humeris: n pars agmina cogunt,
Castigantque moras, opere omnis semita fervet.

Quis tibi nunc Dido cernenti talia sensus?
Quosve dabas gemitus, cum litora fervere late
Prospiceres arce ex summa, totumque videres 410

Misceri ante oculos tantis clamoribus æquor?
Improbe amor, quid non mortalia pectora cogis?
Ire iterum in lacrymas, iterum tentare precando

Cogitur, & supplex animos submittere amanti,
Ne quid inexpertum frustra moritura relinquat. 415
Anna, vides toto properari litore circum:

Undique convenere: o vocat jam carbasa auras,
p Puppibus & læti nautæ imposuere coronas:
Hunc ego si potui tantum q sperare dolorem,
Et perferre soror potero. Misera hoc tamen u-
num 420

Exsequere, Anna, mihi: solam nam perfidus ille
Te colere, arcanos etiam tibi credere sensus:
Sola viri r molleis aditus, & tempora noras.

I, soror, atque s hostem supplex affare superbum. 424
Non ego cum Danais Trojanam exscindere gentem
n Aulide juravi, classemve ad Pergama misi.

Nec patris Anchisæ cineres manesve revelli.
Cur mea dicta negat durus demittere in aures?
Quo ruit? extremum hoc misera det munus amanti:
Expectet x facilemque fugam, ventosque feren-
tes, 430

Non jam conjugium antiquum, quod prodidit, oro:
Nec y pulchro ut Latio careat, regnumque relinquat:
Tempus inane peto, requiem, & spatiumque furori,
Dum mea me victam doceat fortuna dolere.

rare potui, potero etiam perferre. Quo insinuat, se non posse perferre, quia id non potuit sperare. Cerda. Cum hunc dolorem sperare i. expectare potuerim; eundem, si necesse sit, perferam. Sperare autem pro expectare usurpari dictum est. i. Æneid. *Si sperate Dros memores, &c.* r *volleissima sandi tempora.* supra. s *Simpliciter. an, hospitem? ut supra. cui me moribundam deseris.* hspes? *Hoc solum nomen quoniam de conjuge restat.* Cic. i. off. Hostis apud majores nostros is dicebatur, quem nunc peregrinum vocamus. i Neque enim ego illi rea sum hostilitatis, neque impietatis. *Averso.* Scal. 3. Poet. 81. c. n *Portu in Bœotia, classe & conjuratione principum Græcorum de Helena repetenda, claro.* x *Mirius discedendi tempus & ventos secundos.* y *Præ quo cætera omnia illi sordent.* z *Quo deserviat amoris mei impetus, atque ex favore transeat temporis beneficio in dolorem.*

p In thea-
tris ac sce-
nis paſſim
actus.

* In Æſchi-
li Tragædia,
cui nomen
Eumenides,
Delphis in
templo A-
pollinis a
Furiis, in li-
mine præ-
ſtolantibus
eum, ob-
ſeſſus, e-
gredi non
auſus eſt &
contendere
ad Miner-
væ tem-
plum, ubi
erat ex-
piandus.
q Mons A-
tricæ. ſu-
pra, hoc l.
& Sphærica
vertigine
volvitur.

ſupr. verti-
ce fulcit.

ſ Απόμε-
νοι ἀεινον.
diſtinctum
ſtellis quaſi
clavis ſi-
xum.

c Fillarum
Hæſperi, qui
frater At-

lantis. cuſtodiebant a aurea poma in horto prope Lixum opp. Mauritanie,
cui cuſtodie aderat una vigil draco, quem cibavit hæc ſacerdos. u Veneri,
x Mulcendæ truculentie accommodatum, & mitigandæ naturæ feræ.
y Poeta nihil ipſe aſſerit: verum ex perſona Magæ artem ſuam prædicantis.
Operatur autem magia vel per motum localem; vel per cauſas naturales, ap-
plicando activa paſſivis; vel ſenſibus illudendo. amores an valeat ſolvere aut
impedire, au curſum naturæ mutare, procellas excitare, animas mortuorum
evocare, &c. poſt Platonicos, Jamblichum, Plotinum, Porphyrium, Ap-
ulejum, Poetas, alioſque veteres, videantur H. Cornel. Agrippa de occulta phi-
loſophia, Wierus de Magis infam. & de cura. læſ. malefic. Binsfeldius Con-
feſſ. maleficarum, Auguſtin. de Natura Dæmonum, Cælius Rhod. l. 3. c. 43.
Cigogna l. 3. Magiæ omnifariæ c. 9. & l. 4. c. 2. &c. vide etiam quæ nos
olim ad Senecæ Medeam. Act. 4. ſc. 2. & ad Lucanum l. 6. vide etiam quæ
Alb. Gentilis habet ad tit. Cod. De maleficiis & mathematicis, &c. 16. Virgilian.
lection. x Sub dio, cœlo aperto; penetrati in ſede. infr. a Enſem viri, cujus
jam nomen quaſi ingratum horret. b Veſtes ex arte Magica, ut 8. Ecl. Hæc
olim exuvias mihi perfidus ille reliquit. vide Corn. Agripp. l. 1. occultæ philoſo-
phiæ c. 40. de ligationibus & ſolutionibus, & c. 41. de beneficiis. eorumque
virtute. s. Genialem.

Aut Agamemnonius p Icenis agitatus Oreſtes,
Armatam facibus matrem, & ſerpentibus atris
Cum fugit, ultriceſque * ſedent in limine Diræ.
Ergo ubi concepit furias evicta dolore,
Decrevitque mori: tempus ſecum ipſa, modumque 475
Exigit: & mœſtam dictis aggreſſa ſororem,
Conſilium vultu tegit, ac ſpem fronte ſerenat.
Inveni, germana, viam, (gratare ſorori)
Quæ mihi reddat eum, vel eò me ſolvat amantem.
Oceani finem juxta, ſolemque cadentem 480
Ultimus Æthiopum locus eſt: ubi maximus q Atlas
Axem humero r torquet ſtellis ardentibus ſ aptum.
Hinc mihi Maſſylæ gentis monſtrata ſacerdos
r Hæſperidum templi cuſtos, epulaſque draconi
Quæ dabat, & u ſacros ſervabat in arbore ramos, 485
Spargens humida mella, x ſoporiferumque papaver.
y Hæc ſe carminibus promittit ſolvere mentes,
Quas velit: aſt aliis duras immittere curas:
Sittere aquam fluviiſ, & vertere ſidera retro:
Nocturnoſque ciet manes: mugire videbis 490
Sub pedibus terram, & deſcendere montibus ornos.
Teſtor, chara, Deos, & te, germana, tuumque
Dulce caput, magicas invitam accingier arteiſ.
Tu ſecreta pyram tecto interiore x ſub auræ
Erige, & a arma viri, thalamo quæ fixa reliquit 495
Impiui, b exuviasque omneis, lectumque c jugalem
Quo perii, ſuperimponas: abolere nefandi
Cuncta viri monimenta jubet, monſtratque ſacer-
dos.

Hæc effata ſilet: pallor ſimul occupat ora.

Non tamen Anna novis *d* prætexere funera sacris 500
 Germanam credit: nec tantos mente furores
 Concipit, aut graviora timet, *e* quam morte Sichæi.
 Ergo iussa parat.

At regina, pyra penetrali in sede sub auras
 Erecta ingenti, tædis, atque ilice secta, 505
 Intenditque locum *f* *is*, & *f*fronde coronat
 Funerea: super exuvias, ensisque relictum,
g Effigiemque toro locat, *h* haud ignara futuri,
 Stant aræ circum, & crines effusa sacerdos
i Tercentum tonat ore deos, *k* Erebumque, *l* Chaos
 que, 510

m Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ,
 Sparserat & latices *n* simulatos fontis Averni.
o Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis
 Pubentes herbæ, nigri cum lacte veneni.

Quæritur & nascentis equi de fronte revulsus, 515
 Et *p* matri præreptus amor.

Ipsa mola, manibusque piis altaria juxta,
q Unam exuta pedem vinclis, in veste *r* recincta
 Testatur moritura deos, & conscia fati
 Sidera: tum si quod *s* non æquo fœdere amantes 520
 Curæ numen habet, justumque, memorque precatur.

t Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem
 Corpora per terras, sylvæque & sæva quierant
 Æquora, cum medio volvuntur sidera lapsu.
 Cum tacet omnis ager, pecudes; pictæque volu-
 cres, 525

quæque lacus late liquidos, *x* quæque aspera dumis
 Rura tenent; somno positæ sub nocte silenti
 Lenibant curas, & corda oblita laborum.

At non infelix animi Phœnissa, nec unquam
 Solvitur in somnos, oculisque aut pectore noctem 530
 Accipit. *y* Ingeminant curæ, rursusque resurgens
 Sævitur amor, magnoque irarum fluctuat æstu.

& moles indigesta primæ materiæ: sed tamen, Aristophani in avibus, est aer.
m De Hecate triformi, vide quæ nos ad Sen. Hippol. v. 410. *n* In sacris, sicubi
 res ipsæ exhiberi non possent, representabantur aliæ simulatæ, & pro veris ac-
 ceptabantur. *o* Ex horum sacrorum ritu omnia. Herbæ ad Lunæ observatio-
 nem, cujus spumantis saliva efficaciores creditæ, falcibus ahenis utpote pu-
 rioribus quam ferreis, præcidebantur. æque pubescentes & succo venenoso
 tamentes. *p* Hippomanes caruncula in fronte recens nati pulli. quam si quis
 præriperit equi matri, illa non admittit fœtum ad ubera. Hanc in philtis ef-
 ficacem esse ferunt. vid. Corn. Agr. l. 1. de occulta phil. c. 42. igni vero man-
 data abolere amorem creditur. Turn. l. 5. c. 8. *q* In Stygiis his Nudipedalibus
 sinistrum pedem nudabant. *r* In sacris nihil esse ligatum decet, præcipue quæ
 amori fovendo fiunt. *s* Non pari amore sibi mutuo respondentem. *t* Descriptio
 somni placida, divina inquit Scal. l. 4. Poet. c. 9. & l. 5. c. 6. & eloquentiæ
 horum manipulis adpersa. *u* Pisces. *x* Feræ. *y* Se. vel ingeminantur.

d Prætextu
 sacrorum
 dissimula-
 re. vel per
 Hippalla-
 gen præte-
 xere. i. præ-
 tendere sa-
 crum hoc
 funeri quod
 intendebat.
e Quam
 quæ conti-
 gerant mor-
 te Sichæi.
f Cupresso
 & verbenis.
g Eff. Ænæ
 ceream in-
 cendio de-
 voram. vid.
 Ecl. 8. &
 Horat. sat.
 8. l. 1.
h Reservato
 tamen sibi
 consilio
 moriendi ut
 ut specie
 hac sacro-
 rum vela-
 to.

i Trecenta.
 i infinita
 Deorum
 nomina ci-
 tat. quod in
 his Cocytis
 sacris fieri
 solet.
k Infernos
 tenebrarum
 incolas.
l Spiritus
 aërios.
 Chaos qui-
 dem vasta
 illa vorago

& Relectane
 & relicta
 ab Ænea,
 referam me
 ad Harbam
 Ductores
 que alios,
 quos pro-
 cos prius
 aspernata
 sum?
 a Abitum a
 Diis impe-
 ratum. An?
 responsa &
 imperia
 ultima.
 b An quod
 ita gratos
 eos & auxi-
 lii memo-
 ris experta
 sum. *Tro-
 nice.*
 c Trojanæ.
 invidiose, a
 Laomedon-
 te, quem
 superbia,
 perfidia, &
 perjurio
 referunt.
 is autem
 Neptunum
 & Apollin-
 em pacta
 de conden-
 dis Trojæ
 mœnibus
 mercede
 fraudavit.
 d Emphati-
 ca omnia.
 e Latos.
 quasi de me
 reportata
 v̄ storia
 te umphan-
 tes. f Quia non convenirent nisi metu aut odio tyranni compulsi. Quis enim
 a ter patriam desereret? Scalig. g Hospiti. ut supra, & mox, *adven-
 h* Quid enim aptius ad excusandum, quam ostendere vitam illam quam opta-
 bat, esse ferarum ac brutorum vitam, hanc autem hominum, ac propterea non
 damnandam? *ερωτα* hanc figuram Græci, Scaliger *Inuicem* vocat 79. c. 3. l.
 Pœt. cuius hanc explicationem ibi adfert. Sunt qui allusum volunt ad singu-
 larem aliquam feram, quæ amisso conjugio nulli in posterum jungatur. i Amo-
 res. k Fides promissa Sichæo non servata cineri ejus. Alii pro. *Sichæo*.
 l Ventos Synecd. m Festinus. n Ratibus, ut vos insequuti adoriantur propter
 illud. *infra. Non arma expediens, totaque ex urbe sequentur? Diripientque rates
 a te navalibus?* Sunt qui distinguunt post *turbari*. & *rabes* intelligunt *facos*.
 Quibus non assentio, neque enim his terve Poeta dixisset idem: nec conjunctio
 enclitica placet in secunda voce, ad *seras*.

Sic adeo infistit, secumque ita corde volutat.

En, quid agam? & rursusne procos irrita priores 534

Experiar? Nomadumque peram connubia supplex,

Quos ego sum toties jam dedignata maritos?

Iliacas igitur classes, atque ultima Teucrum

^a Jussa sequar: ^b quia ne auxilio juvat ante levatos,

Et bene apud memores veteris erat gratia facti? 539

Quis me autem (fac velle) finet? ratibusque super-
bis

Irrisam accipiet? nescis heu perdita, nec dum

^c Laomedontæ sentis perjuria gentis?

Quid tum? ^d sola fuga nautas comitabor ^e ovanteis?

An Tyriis, omnique manu stipata meorum

Insequar? & quos Sidonia f vix urbe revelli, 545

Rursus agam pelago? & ventis dare vela jubebo?

Quin morere, ut merita es, ferroque averte dolo-
rem.

Tu lacrymis evicta meis, tu prima furentem

His germana malis oneras, atque objicis g hosti.

Non licuit thalami expertem sine crimine vitam 550

Degere, ^h more feræ? tales nec tangere i curas?

k Non servata fides cineri, promissa Sichæo.

Tantos illa suo rumpebat pectore questus.

Æneas celsa in puppi, jam certus eundi,

Carpebat somnos, rebus jam rite paratis. 555

Huic se forma Dei vultu, redeuntis eodem

Obtulit in somnis, rursusque ita visa monere est,

Omnia Mercurio similis, vocemque coloremque,

Et crines flavos, & membra decora juventæ.

Nate dea, ^{potes hoc sub casu ducere somnos?} 560

Nec quæ circumstant te deinde pericula cernis

Demens? nec l Zephyros audis spirare secundos?

Illam dolos, dirumque nefas in pectore versat,

Certa mori, varioque irarum fluctuat æstu. 564

Non fugis hinc m præceps, dum præcipitare potestas?

Jam mare turbari n trabibus, sævasque videbis

Collucere faces, jam fervere litora flammis :
 Si te his attigerit terris aurora morantem,
 Eja age, rumpe moras, *varium, & mutabile semper*
Femina, sic fatus, nocti se immiscuit atræ.
 Tum vero *Aeneas* subitis exterritus umbris,
 Corripit è somno corpus, sociosque & fatigat.
 Præcipientes vigilate viri, & confidite transtris,
 Solvite vela citi. Deus æthere missus ab alto
 Festinare fugam, torrosque incidere funes,
 Ecce iterum stimulat. sequimur te, sancte deorum
 Quisquis es, imperioque iterum paremus ovantes.
 Adhuc placidusque juves, & sidera cælo
 Dextra feras, dixit; vaginaque eripit ensem
 Fulmineum, strictoque ferit retinacula ferro.
 Idem omnes simul ardor habet: rapiuntque, ruunt-
 que,
 * Litora deseruere: latet sub classibus æquor:
 Annixi torquent spumas, & cærulea verrunt.
 Et jam prima novo spargebat lumine terras
 Tithoni croceum linquens Aurora cubile.
 Regina è speculis, ut primum albescere lucem
 Vidit, & æquatis classem procedere velis,
 Litæraque, & vacuos sensit sine remige portus:
 Terque, quaterque manu pectus percussa decorum,
 Flaventelque, & abscissa comas, y Proh Jupiter ibit
 Hic, (ait) & nostris illuserit advena regnis?
 Non arma expedient? totaque ex urbe sequentur?
 Diripientque rates alii navalibus? ite,
 Ferte citi flammæ, dare vela, impellite remos.
 Quid loquor? aut ubi sum? quæ mentem insania mu-
 tat?
 Infelix Dido, nunc te fata impia tangunt.
 Tum decuit, cum sceptræ dabas, en dextra fidesque,
 Quem secum patrios, a ajunt, portare Penates,
 Quem subiisse humeris confectum ætate parentem.
 Non potui abreptum divellere corpus? & undis
 Spargere? non socios? non ipsum absumere ferro
 Ascanium? patriisque epulandum apponere mensis?
 Verum anceps pugnae fuerat fortuna, d fuisset:
 Quem metui moritura? faces in e castra tulissem, 604
 fabulosum Tithoni & Auroræ conjugium. u Junctis frontibus, & rostris æqua-
 tis, ut s. l. Alii. Ego. Secundo vento sinum implente, velis paribus neutro sc.
 pede veli producto ad captandos ventos a latere. l. s. Equatæ spirant auræ.
 & Doloris impotentia comas vellens, y Oratio affectuum varietate vehemens,
 nunc concitata, mox seclata; furore, imprecationibus, vaticiniis ex interrupto
 missa. x Olim hæc provisa esse oportuit, cum sceptræ. a Ironice, ad elevandam
 pietatis creditæ fidem. b Allusum ad fabulas Penthei, Absyrti, Ixos, Orphei,
 Baccharum; Atrei & Thyestæ, de quibus consulendi Mythologi. c Proleptis.
 d Concessio, ex desperatione. e Navalia, classem; vel simpl. castra.

f Concilia-
trix, & pro-
nuba Iuno,
cō conscius
ather Con-
nubii. supra
h. lib.

g A venefi-
cis ululatu
invocata in
nocturnis
sacris per
trivis, unde
reoditis,
vivis in
memoriam
Proserpinæ
raptæ & a
matre cum
ululatu
quæsitæ.

h Furia.
i Advertite
numen ve-
strum ulu-
rum perfid-
os hosce
prout me-
rentur.

k Imprecat-
iones has
Elisæ com-
parat cum
diris Poly-
phemi ex. 9.
Odyss. Sca-
liger. l. 5.
pœt. 3. c.
& 11.

l Fixi rati-
que fati
terminus
quasi alte
depactus.
m Rutulo-
rum.

n Quod e-
venit, ubi relictis cum Iulo castris Evandram Æneas adiit auxilium petiturus,
inde Tarchonra. 8. l. Æneid. o Cujus fœdere mansit victis nomen, & in Lati-
norum nomen gens victrix cessit. vide quæ ad 1. l. sub initio, genus unde La-
tinum. p Æneas tertio anno in prælio contra Mezentium disparuit, merfus, ut
creditum, in Numicio fl. q Obfignatam meo sanguine. r Inferias, parentalia.
s Allusum ad Punica bella, & fidem fluxam. t Annibalem innuit, cujus bel-
lo etiam intra Italiæ viscera res Romanorum graviter fuit attonsa. u Diis in-
feris sacrificantes aspergebantur; superis, abluebantur. x Quæ maga indica-
rat expiando & solvendo amoris accommoda. y Rogum, in quo Æneæ imago,
entis & exuvie, incendere.

Implesemque foros flammis : natumque, patremque
Cum genere extinxem : memet super ipsa dedissem.

Sol, qui terrarum flammis opera omnia lustras :

Tuque harum interpretis curarum, & f conscia Juno

g Nocturnisque Hecate triviis ululata per urbes,

Et h diræ ultrices, & dii morientis Elisæ, 610

Accipite hæc : i meritumque malis advertite nu-
men,

Et nostras audite preces. k si tangere portus

Infandum caput, ac terris adnare necesse est ;

Et si fata Jovis poscunt, hic l terminus hæret :

At bello m audacis populi vexatus & armis, 615

Finibus extorris, n complexu avulsus Jûli,

Auxilium impleret, videatque indigna suorum

Funera : nec cum se sub leges o pacis iniquæ

Tradiderit, regno, aut optata luce fruatur : 619

Sed cadat ante diem, p mediaque inhumatus arena.

Hæc precor, hanc vocem extremam q cum sanguine
fundo.

Tum vos ô Tyrii stirpem, & genus omne futurum

Exercete odiis, cinerique hæc mittite nostro

r Munera. s nullus amor populis, nec fœdera sunt.

Exoriare t aliquis nostris ex ossibus ultor, 625

Qui face Dardanos, ferroque sequare colonos,

Nunc, olim, quocunque dabunt se tempore vires,

Litora litoribus contraria, fluctibus undas

Imprecor, arma armis : pugnent ipsique nepotes. 629

Hæc ait : & partes animum versabat in omneis,

Invisam quærens quam primum abrumpere lucem.

Tum breviter Barcen nutricem affata Sichæi,

(Namque suam patria antiqua cinis ater habebat)

Annam, chara mihi nutrix, huc siste sororem :

Dic corpus properet fluviali u spargere lympha, 635

Et pecudes secum, & monstrata piacula ducat :

Sic veniat. tuque ipsa pia tege tempora vitta :

x Sacra Iovi Stygio, quæ rite incepta paravi,

Perficere est animus, finemque imponere curis,

Dardaniique y rogam capitis permittere flammæ. 640

Sic ait: illa gradum studio celerabat & anili.
 At trepida, & cœptis immanibus effera Dido
 Sanguineam volvens aciem, maculisque trementes
 Interfusa genas, & pallida morte futura,
^a Interiora domus irrumpit limina, & altos
 645 Conscendit furibunda rogos, ensesque recludit
 Dardanium, ^b non hos quæsitum munus in usus.
 Hic postquam Iliacas vestes, notumque cubile
 Conspexit, paulum lacrymis & mente morata,
 Incubuitque toro, dixitque novissima verba:
 650 ^c Dulces exuviæ, dum fata deusque sinebant,
 Accipite hanc animam, meque his exolvite curis.
 Vixi, & ^d quem dederat cursum fortuna, peregi:
 Et nunc ^e magna mei sub terras ibit ^f imago.
 Urbem præclaram statui: mea mœnia vidi:
 655 Ultra virum, ^g pœnas inimico à fratre recepi:
 Felix, heu nimium felix, si litora tantum
 Nunquam Dardaniæ tetigissent nostra carinæ.
 Dixit: & os impressa toro: Moriemur inultæ?
 Sed moriamur, ait: sic, sic juvat ire sub umbras.
 660 Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto
 Dardanus, & nostræ tecum ferat omina mortis.
 Dixerat. atque illam media inter talia ferro
 Collapsam aspiciunt comites, ensesque cruore
 Spumantem, sparsasque manus. it clamor ad alta
 665 Atria: concussam bacchatur fama per urbem.
 Lamentis, gemituque, & femineo ululatu
 Recta fremunt, resonat magis plangoribus æther.
 ¶ Non aliter, quam si immixtis ruat hostibus omnis
 Carthago, aut antiqua Tyros, flammæque furen-
 670 tes
 Culmina perque hominum volvantur, perque Deo-
 rum.
 Audiit exanimis, trepidoque exterrita cursu,
 Unguibus ora soror fœdans & pectora pugnis,
 Per medios ruit, ac morientem ^h nomine clamat,
 675 Hoc illud, germana, fuit? me fraude petebas?
 Hoc rogos iste mihi, hoc ignes, aræque parabant?

¶ Testudi-
 neo sc. quo
 tamen pos-
 set. Tot
 mandata,
 tot moræ
 huc spe-
 ctant, ut
 Didoni spa-
 cium sit
 peragendi
 quod desti-
 narat.
^a Supra.
 pyram tecto
 interiore
 crexerat. &
 generali in
 sede.
^b Non reli-
 ctum ab Æ-
 nea, quo si-
 bi mortem
 conscisceret
 Dido.
^c Vide Scal.
 3. l. Poet.
 c. 23.
^d Non quem
 indulget
 Natura an-
 norum 120.
 non quem
 Farum, an-
 norum 90.
 spacium:
 sed quem
 fortuitus
 calus infra.
 Sed misera
 ante diem,
 subit: que ac-
 censa furore.
^e An quia
 corporis an-
 gustiis exu-
 ta, latius se
 jam exten-
 dit aerea?
 an ex ter-
 rore eorum
 quibus

objectæ umbræ angustæ & usitatis majores videbantur. De Cerusa 2. l. Es-
 nota major imago. ^f Animæ idolum. Acherusia templa. Nam neque permanent a-
 nima, neque corpora nostra, sed quædam simulachra modis pallentia miris. Lucret.
 lib. 1. Ex Ennio. 1. Annal. Verum de tribus animæ vehiculis, æthereo sc.
 corpusculo i. spiritu; animæ umbra; & animæ idolo, lege quæ Cæli lib. 17.
 cap. 16. ^g Cives subducti, atque asportabantur avari Pygmalionis opes, quarum
 causa Sichæum interfecerat. 1. Æneid. ^h Ut nomine citata rediret, si quid
 vitalis spiritus interclusum superisset.

Quid

i Quasi ad
 mortem
 composita,
 vox tunc
 bris.
 k Senatum.
 l More ve-
 terum,
 apud quos
 parens,
 proximus,
 cognatus,
 aut amicu
 intimus ex-
 spiram em-
 de osculari
 extremam
 halitum &
 fugientem
 ore an man
 exceptit.
 m P. r quo
 ad fasti-
 gium pyre
 ascendeba-
 tur. hec
 autem in
 conum fur-
 gebat. pro
 dignitate
 personæ
 celsior, aut
 humilior.
 n An quia

vitam dudum pertæsa etiamnum odit? an quia amissæ jam pœnitet? ut lib. 6.
 qui sibi lethum Insontes peperere manus, lucemque perosi, Projecere animas,
 quam vellent æthere in alio. Nunc & pauperiem & duras perfere labores. o Juno-
 nis. i. aeris nuncium. p Quia nec fatalem adimplet vitæ pœnodum (supra
 ad versum Vixi, & quem acceat cursum fortuna) nec scelus aliquod admisisset
 morte adacta dignum, sed furore amoris impulsæ. q Ex superstitione vete-
 rum, quibus persuasum, eos, qui mori essent proximi a Proserpina pri-
 mum tonderi, & his quasi primitiis Orco auctorari. Euripides de Alcestide,
 Ἰπεὸς ὃ οὐτὸ τῶν κ' ἕβοδος ἦεν, &c. A ritu sacrificiorum sumptum,
 ubi victimis abscissæ capitis feræ in ignem projiciebantur. r Rite omnia, &
 ex ratione Physica. Est n. Iris, arcus apparens varicolor a lumine Solis oppo-
 siti refracto in nube aquosa, conœva, & in pluviam resolvi parata. s Crinem.
 t Ex opinione eorum, qui animam aerem esse dicunt, adeoque evanescere.

Quid primam deserta querar? comitemne sororem.
 Sprevisisti moriens? eadem me ad fara vocasses:
 Idem ambas ferro dolor, atque eadem hora tulisset.
 His etiam struxi manibus, patriosque vocavi 680
 Voce Deos, si te ut i posita, crudelis abessem?
 Exstinxisti te, meque soror, populumque, k patresque
 Sidonios, urbemque tuam, date, vulnera lymphis
 Abluam, & extremus si quis super halitus errat,
 Ore legam, sic fara, m gradus evaserat altos, 685
 Semianimemque sinu germanam amplexa fovebat
 Cum gemitu, atque atros ficcabat veste cruores.
 Illa graves oculos conata attollere, rursus
 Deficit: infixum stridet sub pectore vulnus.
 Fer sese attollens, cubitoque innixa levavit: 690
 Per revoluta toro est, oculisque errantibus alto
 Quæsiit cælo lucem, n ingemuitque reperta.
 Tum Juno omnipotens longum miserata dolorem,
 Difficilesque abitus, o Irim demisit Olympo, 694
 Quæ luctantem animam, nexosque resolveret artus.
 Nam p quia nec fato, merita nec morte peribat,
 Sed misera ante diem, subitoque accensa furore:
 Nondum illi flavum Proserpina vertice crinem
 Abstulerat, Stygioque caput damnaverat Orco.
 Ergo Iris r croceis per cælum roscida pennis. 700
 Mille trahens varios adverso sole colores,
 Devolat, & supra caput astitit. s hunc ego Diti
 Sacrum iussa fero, teque isto corpore solvo.
 Sic ait, & dextra crinem secat. omnis & una
 Dilapsus calor, atque t in ventros vita recessit. 705

A
n
D
a
N
f
v
m
c
re
p
h
co
in
Æ
co
q
li
d
fe
it
no
ni
ri
tu
un
Æ

I
M
C
C
P
T
c
O
O
d

I
H
Q

do
d
han

ÆNEIDOS LIB. V.

A R G U M E N T U M.

Æneas, relicta Carthagine, in Italiam navigans, vi tempestatis in Siciliam defertur; ubi, ab Aceste benigne exceptus, manibus Anchisæ patris, quem superiori anno, eodem die, apud Drepanum sepeviverat, anniversarium sacrum facit, ludosque apud ramulum ejus instituit, suaque victoribus præmia decernit. Navali certamine vincit Cloanthus, Euryalus, Nisi dolo, cursu superat. Eutellus senex Daretem juveniliter se jactantem castu vincit. Sagittandi peritia superat Eurytion: prima tamen præmia, ætatis dignitatique habita ratione, Acestæ decernuntur, cujus sagitta in aerem emissa subito exarserat. Ascanius in honorem Anchisæ avi cum primæ nobilitatis pueris equestres ludos pugnamque imaginariam exhibet. Interea Trojanæ mulieres, hortatu Iridis, longæque navigationis tædio, ignem in classem conjiciunt, quatuorque naves exurunt: cæteræ subita a Jove immissa pluvia, incendio sunt ereptæ. Nocte sequenti Anchisæ Æneæ filio in somnis apparens, Jovis verbis admonet, ut Naturæ consilium sequutus, mulieres, imbellesque senes in Sicilia relinquat, ipse cum juventutis robore, integræque ætatis flore in Italiam naviget; Sibyllæque imprimis antrum adeat: illius enim ductu se in campos Elysijs esse venturum, ubi & posteritatis suæ feriem omniumque instantium bellorum d'icat eventum. Monitis itaque paternis morem gerens, Æneas oppidum in Sicilia condit, nomine Acestam: eo & matrum & senum bello inutilium coloniam transferibit: ipse cum exercitus robore Italiam petit. Interim Neptunus, Veneris precibus exoratus, naviganti Æneæ mare tutum præstat. Palinurus in tanta securitate somno succumbens, una cum gubernaculo in mare excutitur: ejusque vicem supplet Æneas.

Interea medium Æneas jam classe tenebat

Certus iter, fluctusque ^a atros Aquilone secabat:

Mœnia respiciens, quæ jam infelicis Elisæ

Collucent flammis, quæ tantum accenderit ignem

Causa latet, duri magno sed amore dolores

Polluto, notumque furens quid femina possit,

Triste per ^b augurium Teucrorum pectora ducunt.

^c Ut pelagus tenere rates, nec jam amplius ulla

Occurrit tellus, maria undique, & undique cœlum:

Olli cæruleus supra caput astitit imber,

^d Noctem, hyememque ferens: & inhorruit unda tenebris.

Ipse gubernator puppi Palinurus ab alta:

Heu ^e quidnam tanti cinxerunt æthera nimbi?

Quidve, Pater Neptune, paras? sic deinde loquutus,

donis. ^c Postquam alium tenere rates, eosdem fere versus quatuor v. l. 7.

^d Tenebras & tempestatem. ^e Car, lege Erythræum in indice asserentem hanc lectionem contra aliorum quidnam vel quidam.

^a Austro spirante, mare videri glaucum & cæruleum;

⁵ Aquilone obscurum, utrumque refert Agellius l. 2.

¹⁰ c. 10. citatque Arist. probl. ult. 26. sect.

^b Conjecturam, sinistri quidpiam accidisse vitæ aut rebus Di-

f Col-

f Contra-
here vela;
funes, ru-
dentes.

ἑπλάα.

non, omni-
no collige-
re. sequi-
tur enim
Obliquaque
suus in
ventum.

g Carthagi-
ne n. fol-
ventes,
æquatis
velis &
vento se-
cundo pro-
cesserant.

ventus au-
tem muta-
tus, trans-
versim ab
Occasu

jam fremit.

h Aer exte-
nuatus in
sublime

fertur,
concretus
in nubem
cogitur.

Cic. 2. de
Nat. Deo-
rum.

i Qui Vene-
ris & Butæ
filius. cui
in regno Si-
ciliæ suc-
cessit Ace-
stes.

k Ante tem-
pestatem
observata.

l Filium
Egestæ Hip-
potis Tro-
jani filix,
ex Criniso
Siciliæ fl.

ut, mox, q. m. Jam a puppe adspirantes divertentibus in Siciliam. n Huc enim appulerant, hinc solverant, anno priore. o Promontorii Drepani, quo appulisse Æneam scribit Dionysius. p Non parvæ hic inter Criticos dividuæ, hos defendentes, illos oppugnantes Plinium, qui c. 35. & 58. l. 8. urfos in Africa gigni negat. urfas itaque Libycas contendit Liptius esse leones. quem lege l. 2. Electorum. c. 4. q Egesta, ut modo, nota. l. r Apparatu tenui & plane rustico. s Oriundum a Dardano Jovis & Electræ filio. t Anchisem alii in Sicilia obiisse ferunt, alii in Atho monte: inde ossa & cineres in Siciliam delatos. u Ob amissâ patris memoriam.

f Colligere arma jubet, validisque incumbere remis:

Obliquatque sinus in ventum, ac talia fatur: 16

Magnanime Ænea, non si mihi Jupiter author
Spondeat, hoc sperem Italiam contingere cælo.

Mutati g transversa fremunt, & vespere ab atro
Consurgunt venti: atque h in nubem cogitur aër. 20

Nec nos obniti contra. neque tendere tantum

Sufficimus. superat quoniam fortuna, sequamur:

Quoque vocat, vertimus iter. nec litora longe

Fida reor fraterna i Erycis, portusque Sicanos:

Si modo rite memor k servata remetior astra. 25

Tum pius Æneas: equidem sic poscere ventos

Jamdudum, & frustra cerno te tendere contra.

Flecte viam velis. an sit mihi gratior ulla,

Quoque magis fessas optem dimittere naves, 29

Quam quæ l Dardaniam tellus mihi servat l Ace-
stem,

Et patris Anchisæ gremio complectitur ossa?

Hæc ubi dicta, petunt portus, & vela m secundi

Intendunt Zephyri; fertur cita gurgite classis,

Et tandem læti n notæ advertuntur arenæ.

At procul excelso miratus vertice o montis 35

Adventum, sociasque rates, occurrit Acestes,

Horridus in jaculis, & pelle p Libystidis urfa:

q Troia Criniso conceptum flumine q mater

Quem genuit. veterum non immemor ille paren-
tum

Gratatur reduces, & r gaza lætus r agresti 40

Excipit, ac fessos opibus solatur amicis.

Postera cum primo stellas oriente fugarat

Clara dies, socios in cœtum littore ab omni

Advocat Æneas, tumulique ex aggere fatur:

Dardanidæ magni, s genus alto à sanguine divûm, 45

Annus exactis completur mensibus orbis,

Ex quo reliquias, divinique ossa parentis

t Condidimus terra, mœstasque sacrayimus aras.

Jamque dies (ni fallor) adest, quem semper u acer-
bum,

Semper

Semper x honoratum (sic dii voluistis) habebō. 50
 Hunc ego Getulis agerem si Syrtibus exul,
 Argolicove mari deprensus & urbe y Mycenæ:
 x Annua vota tamen, solemnesque ordine x pom-
 pas
 x Exsequerem, x strueremque x suis a altaria x do-
 nis. 55
 Nunc ultro ad cineres ipsius & ossa parentis
 (Haud equidem sine mente reor, sine numine divūm)
 Adsumus, & portus delati intramus amicos.
 Ergo agite, & cuncti b lætum celebremus honorem:
 c oscamus ventos, atque hæc mea sacra quotannis
 Urbe velit posita templis sibi ferre dicatis. 60
 Bina boum vobis Troja generatus Aestes
 Dat numerō capita d in naves, adhibete Penates
 Et patrios epulis, & quos colit hospes Aestes.
 Præterea, si e nona diem mortalibus alium
 Aurora extulerit, radiisque retexerit orbem, 65
 Prima citæ Teucris ponam f certamina classis;
 Quique pedum cursu valet, & qui viribus audax;
 g Seu h crudo fidit pugnam committere h cæstu:
 Aut jaculo incedit melior, levibusque sagittis;
 Cuncti adsint, meritæque expectent præmia palmæ. 70
 i Ore favete omnes, & k cingite tempora ramis.
 Sic fatus, velat l materna tempora myrto.
 m Hoc Helymus facit, hoc ævi maturus Aestes,
 Hoc puer Ascanius: sequitur quos cætera pubes.
 Ille è concilio multis cum millibus ibat 75
 Ad tumulum, magna medius comitante caterva.
 Hic n duo rite mero libans o carchesia Baccho
 p Fundit humi, duo lacte novo, duo sanguine sacro,
 Purpureosque jacet q flores, ac talia fatur:

dicatis anniversario honore numen illius colamus. d In singulas naves. e Cum respectu ad Rom. ritus. apud quos defunctus per septem dies adservabatur domi positus, octavo cremabatur, nono reliquiæ sepeliebantur. Hinc Novendiales feriæ, epulæ, ludii. f Expressa hæc certamina ex Hom. Il. 23. g Cum ex ordine certaminum seq. tum ex virium fiducia quæ cæstum pugnae suo quasi jure convenit, duos hosce versus nec sine autoritate vet. codicum transponere ausus sum. h E corio bubulo crudo, vel cruento potius a pugna. ut infra. Apollon. lib. 2. ὀμοῦς ἰμῶντες dixit. i Sacro Silentio hoc agite, taciti precamini. nec minus sacerdotis præeuntis preces conceptis verbis iterate, Ovid. 15. Met. Verba sacerdotis referunt geminata primumque Eneidæ præstant & mente & voce fav rem. k Ex more celebrantium ludos, festa & sacra. l Veneri sacra. m Hoc idem faciunt duces populi; viri, senes, pueri; Troes, Siculi. n Duæ enim positæ fuerant aræ. supra. o Pocula anata, & ad formam carchesii quæ summa pars mali. p Hinc χοαί dictæ inferiæ, ex vino meraco, lacte, sanguine victimarum. q Rosas, qui Veneris flores; aut etiam alios.

Salvo,

⁊ Quos jam secundo revivimus & salutamus. Nisi respicere videatur ad cineres Anchisæ a Diomede ablatos, quos ab oraculo monitus postea restituit. ⁊ Rationem hujus vocis reddent duo seq. versus. ⁊ Ex opinione Platonicorum duas animas fruentium, rationalem & sensitivam. vel etiam quatuor, secundum alios, vegetativam, vitalem, sensualem, intellectualem. Cœl. l. 15. cap. 23. ⁊ Animas Heroum in aere habitare, umbras in sepulchris degere, idola ad inferos descendere credebat antiquitas.

* De Iride, vide quæ ad lib. 4. sub fine. ⁊ Et ipse levi lapsu proserpens. ⁊ Deum Topicum, quem regionibus, urbibus, locis omnibus Genium assignabat veterum superstitio. ⁊ Heroibus & in Deos relatis suæ erant minores potestates & ministræ, quos Famulos vocabant. Atque hi ut plurimum angues, quos tamen ex medulla hominum in sepulchris gigni tradunt phyci. ^a Allusum ad Suevetaurilia Rom. ^b Solis. Ἡλίου φαίδων ἐπίδειξις. Hom. 11. Odyss. de Solis filio Phaethonte & equis Solis Ovid. 2. Metam. ⁊ Tripodes vasa erant ut plurimum ahenea, ansata & tribus innixa pedibus, alii ἐμπυρίοντα, ad aquam calefaciendam, λουτροχοί, balneatores: alii ἀπυροί, ad miscendum vinum. Athenæus lib. 2. cap. 19. Hi in certaminibus proponebantur *præmia forium*. i. victorum. Hor. 4. l. od. 8. Hom. 23. Il. Erant & dona principum. Il. 9. Agamemnon Achilli promittit septem tripodas. Quin & Diis suscipiebantur ἀναθήματα, unde *sacri* dicti. De tripode Pythio, vide quæ 3. l. diximus ad, *Quæ tripodas, Claris lauros.*

Salve, sancte parens ⁊ iterum salvete, recepti 80
⁊ Nequicquam cineres ⁊ animæque ⁊ umbræque pater-
næ,

Non licuit fines Italos fataliaque arva,
Nec tecum Ausonium, quicumque est, quærere Ti-
brim,

Dixerat hæc: adytis cum lubricus anguis ab imis
Septem ingens gyros, septena volumina traxit, 85

Amplexus placide tumulum, lapsusque per aras:

Cæruleæ cui terga notæ, maculosus & auro

Squamam incendebat fulgor. * ceu nubibus arcus

Mille trahit varios adverso sole colores.

Obstupuit visu Æneas: ille agmine longo 90

Tandem inter pateras ⁊ levia pocula serpens,

Libavitque dapes, rursusque innoxius imo

Succesit tumulo, & depasta altaria liquit.

Hoc magis inceptos genitori instaurat honores,

Incertus ⁊ geniumne loci, ⁊ famulumne parentis 95

Esse putet. cædit quinas de more ^a bidentes,

Torque ^a sues, totidem nigrantes terga ^a juvencos:

Vinaque fundebat pateris, animamque vocabat

Anchisæ magni, manesque Acheronte remissos.

Nec non & focii, quæ cuique est copia, læti 100

Dona ferunt, onerantque aras, maçantque juven-
cos.

Ordine ahena locant alii, fusique per herbam

Subjiciunt verubus prunas, & viscera torrent.

Expectata dies aderat, nonamque serena

Auroram ^b Phaëtonis equi jam luce vehebant: 105

Famaque finitimos & clari nomen Acestæ

Excierat. læto complebant litora cœtu

Visuri Æneadas; pars & certare parati.

Munera principio ante oculos, circoque locantur

In medio: sacri ^c tripodes, viridesque coronæ, 110

Et

Et d palmæ, pretium victoribus, armaque & ostro
Perfusæ vestes, argenti aurique talenta.

Et tuba commissos medio canit aggere ludos.
Prima e pares ineunt gravibus certamina remis
Quatuor ex omni delectæ classe carinæ.

Velocem Mnestheus agit a ri remige f Pristin, 115
Mox Italus Mnestheus genus à quo nomine g Mem-
mi:

Ingentemque Gyas ingenti mole Chimæram,
i Urbis opus: h triplici pubes quam Dardana versu
Impellunt: h terno confurgunt ordine remi. 120

s gestusque, domus tenet à quo g Sergia nomen,
k Centauro invehitur magna: Scyllaque Cloanthus
Cærulea: genus unde tibi Romane g Cluenti.

Est procul in pelago saxum, spumantia contra
Litora, l quod tumidis submersum tunditur olim 125
Fluctibus hyberni condunt ubi sidera Cori:

Tranquillo filet, immotaque attollitur unda
Campus, & apricis statio gratissima mergis.

Hic viridem Æneas frondenti ex ilice metam

Constituit, signum nautis, pater: m unde reverti 130
Scirent, & longos ubi circumflectere cursus.

Tum loca sorte legunt: ipsique in puppibus auro
n Ductores longe effulgent ostroque decori.

Cætera populea velatur fronde juvenus:

Nudatosque humeros oleo perfusa nitescit. 135

Considunt transtris, n intentaque brachia remis

o Intenti expectant signum: exultantia que haurit

quæ antiquitatem referant ad Æneam & Trojanos. h Triremes innuere videtur. Ἀναχρονισμός. Namque Corinthi diu post excidium Trojæ primam triremem invenit Aminocles. De remorum ordinibus nihil certi statuunt, qui fufede re navali scripserunt, apud quos ἑσάρια, ζυγία, ταραμιά) conficiunt remigam ordinem in altum surgentium, summum, medium, unum, quæ in vens exire volunt, ut περιέχου, quæ vero a numero remorum in longum extenduntur, in οεϞ ut περιπέλονοεϞ. Videantur Laz. Bayfus de re Navali. Jos. Scaliger ad Eusebium pag. 61. Willebr. Snellius in præfatione ad Tiphyn Bat. Tho. Rivius l. 3. hist. nav. c. 37. &c. i Ad instar urbis. Vel cujus ædificatiorem & impensam urbi imperatam credat. De ingenti navium mole, quas fabricavit Ptolemæus Philopater & alii, legatur Athenæus l. 5. Deipnosoph. c. 9. k Navi, sc. Magna autem particula βεῖ vim habere, atque hinc galeam, quam vocant Venetam, Bucentoro dictam volunt. ad Josephi Laurentii dissertationem Polymathix, ad Clariss. Dominicum Molinum. l Quod subinde fluctibus obruatur, ubi per hiemem, sidera occidentia, vel etiam ventos ab Occasu rempestuosum est mare, placido contra mari eminent, &c. m Unde, signo audito, a carceribus effundantur, recta linea. n Domini, duces, Owners, Capitaines. o Suavis (inquit Scaliger 4. l. Poet. c. 29.) τανρόρις ad exprimendam intentionem. habentes brachia intenta & in statione parata remiges intenti expectant signum. Aliis placet hæc constr. Brachia remigum intenta expectant signum intenti remis. i. Portifculi. Ennius apud Nonium, tensaque tenebras Parerent, expectantem portifculis signum Cum dæce capisset.

d Rami e palma.
? Utcunque mole aut pondere inter se impares, instruantur tamen remis, ut essent pares. marched. Scylla, infra. melior remis, sed pondere carda.
f A forma qua referat mariam belluam ceu balenam quæ Pristis dicitur aut pistrix. Vel ad insigni navis, ut in cæteris hisce, & l. ro. Tritone, Tigride, Apolline, &c.
g Hæc in honorem familiarum Memmiæ, Sergiæ, Cluentiæ,

p Carceribus.

q Κεῖλος-
Cμα.

r Al. rostris-
que cridentibus, propter antiquarum navium rostrata trifida. *spinas vomit are videnti*, Val. Flacc. l. 1.

f Hæc cum Homericis Il. 23. comparat Macrobi. l. 5. Sat. cap. 9. & Scal. 5. Poet. cap. 3. vide & extremos versus l. 1. Georg.

s Laxa, effusa, fluidantia collis. 12. l. manibusque undantes flentibus habenas.

t Plausui, fremitui, studiis faventium respondent nemus consonans, litora vocem volutantia, colles clamore resultant.

x Inter turbæ strepitum, & faventium hinc inde clamores.

y Moratur.

z Equatis

sc. frontibus, inter se contententes utra esset prior. a Al. habet. sc. priorem locum. b Prinus, & ad tempus victor. c Saxum, in quo meta. d Remi niter stringant propiores cautes; quo brevior gyro circumflectas metam a læva cum viæ compendio deviratum. ut in seq. e Procurrentia & sub aquis latentia. f Ad altum, cum viæ dispendio. g Prætervectus scopulos, inoffensa navi rediturus ad carceres.

Corda pavor pulsans, laudumque arrepta cupido.
Inde ubi clara dedit sonitum tuba, p finibus omnes
(Haud mora) profluere suis: ferit æthera q clamor
Nauticus: addictus spumant freta versa lacertis. 141
Infundunt pariter sulcos: totumque dehiscit
Convulsum remis, r rostris sitientibus æquor.
f Non tam præcipites bijugo certamine campum
Corripuere. ruuntque effusi carcere currus: 145
Nec sic immissis aurigæ t undantia lora
Concussere jugis, pronique in verbera pendent.
Tum plausu fremituque virum, u studiisque faventium

Consonat omne nemus: vocemque inclusa volutant
Litora: pulsati colles clamore resultant. 150
Effugit ante alios, primusque elabitur undis
x Turbam inter fremitumque Gyas. quem deinde
Cloanthus

Consequitur melior remis, sed pondere pinus
Tarda y tenet. post hos z æquo discrimine Pristis
Centaurusque locum tendunt superare priorem. 155
Et nunc Pristis a abit, nunc victam præterit ingens
Centaurus: nunc una ambæ, junctisque feruntur
Frontibus, & longæ sulcant vada salsa carinæ.
Jamque propinquabant scopulo, metamque tenebant,

Cum b princeps medioque Gyas in gurgite victor 160
Rectorem navis compellat voce Menœten:

Quo tantum mihi dexter abis? huc dirige cursum:
c Litus ama, & d lævas stringat sine palmula cautes:
Altum alii teneant. Dixit: sed e cæca Menœtes
Saxa timens, proram pelagi detorquet f ad undas, 165
Quo diversus abis? iterum, pete saxa, Menœte,

Cum clamore Gyas revocabat: & ecce Cloanthum
Respicit instantem tergo, & propiora tenentem,
Ille inter navemque Gyæ, scopulosque sonantes
Radit iter lævum interior, subitusque priorem 170
Præterit: & g metis tenet æquora tuta relictis.

Tum vero exarsit juveni dolor ossibus ingens:
Nec lacrymis caruere genæ, segnemque Menœten,

Oblitus decorisque sui ^h sociumque salutis,
 In mare præcipitem puppi deturbat ab alta.
 Ipse gubernaculo rector subit, ipse magister,
 Hortaturque viros, clavumque ad litora torquet,
 At gravis ut fundo vix tandem redditus imo est
 Jam senior, madidaque fluens in veste Menætes,
 Summa petit scopuli, siccaque in rupe resedit.
 Illum & labentem Teucris, & risere natantem,
 Et falsos rident revomentem pectore fluctus.
 Hic læta extremis spes est accensa duobus,
 Særgesto Mnestheoque, Gyan superare morantem. 184
 Særgestus capit ante locum, scopuloque propinquat:
 Nec tota tamen ille prior præeunte carina:
 i Parte prior, partem rostro premit æmula Pristis.
 At media socios incedens nave per ipsos
 Hortatur Mnestheus: Nunc nunc insurgite remis
 k Hæctorei socii, Trojæ quos l sorte suprema
 Delegi comites: nunc illas promite vires,
 Nunc animos, quibus in Getulis m Syrtibus usi,
 n Ionioque mari, o Maleæque sequacibus undis.
 Non jam prima peto Mnestheus: neque vincere cer-
 to:
 (p Quaquam o) sed superent, quibus hoc, Neptune,
 dedisti. 195
 Extremos pudeat rediisse. hoc vincite cives,
 Et prohibete nefas. Olli certamine summo
 Procumbunt. vastis tremis ictibus q ærea puppis:
 Subtrahiturque r solum. Tum creber anhelitus artus,
 Aridaque ora quatit, sudor fluit undique rivis. 200
 Attulit ipse viris optatum casus honorem.
 Namque furens animi, dum s proram ad saxa sub-
 urget
 Interior, spatioque subit Særgestus iniquo;
 Infelix saxi in procurrentibus hæsit.
 Concussæ cautes, & acuto in t murice remi
 Obnixi crepuere, illisæque prora pependit.
 Consurgunt nautæ, & magno clamore morantur:
 u Ferratasque sudas, & acuta cuspide contos
 Expediunt, fractosque legunt in gurgite remos.
 At lætus Mnestheus, successuque acrior ipso,
 210 Agmine remorum celeri, ventisque vocatis,

h Socio-
 rum, quo-
 rum salus
 hic & alibi
 periculum
 subitura
 erat, amisso
 gubernato-
 re. Neque
 enim pla-
 cet, quod
 video qui-
 busdam
 placere, ut
 per socium
 in quarto
 casu intel-
 ligat Me-
 næten.
 propter
 inelegan-
 tiam alte-
 rius, e ge-
 minis en-
 cliticis su-
 pervacua
 futura.
 i Prora
 namque
 puppim ro-
 stro premit
 Pristis.
 k Fortissi-
 mi, Hæcto-
 ris quon-
 dam co-
 mites.
 l In excidio
 Trojæ.
 m In brevibus
 Syrtibus ur-
 gebantur,
 i. lib.
 n Cujus
 prona verie-
 bant certan-
 tibus æquo-
 ra remis,
 l. 3.
 o Μαλεια
 vel Μα-
 λεια Laco-
 nia est pro-
 monto-
 rium, cu-
 jus

ius cautes in mare procurrunt per V.M. passuum. sequaces hinc & Syrticæ un-
 dæ incantos impediunt absorbentque. p Αποσιώπησις modesta, q Rostro æ-
 reo armata. r Το ὑποκείµενον. sic navibus mare, solum est, stellis cælum
 Astra tenent cæleste solum. Ovid. r. Met. s Quo brevioris cursus compendiq
 saxum circumflecteret, supra Gyan idem voluit. t Saxo aspero & acuto, co-
 chileam marinam referente. u Al. Ferratas sudas.

* Prona

⁂ Quæta,
tuta & ex-
pediiora
jam Mnest-
heo καμπ-

τῆρα
emenso &
a meta tan-
quam a
monte de-
scendenti.
Navigan-
tium hæc
(inquit Pli-
nius de fi-
derum ortu
locutus)
inaxime
cursus de-
prehen-
dunt, in
alia adver-
fo, in alia
prono ma-
ri. l. 2.

c. 70.
y Rupe fo-
raminosa
instar pu-
micis, vel,
pumicea
rupe.

⁂ Exterrita
dat plau-
sum pen-
nis.

a Plus inci-
pii habere
pesse, qui
plus habet.

Seneca
epist. 119.
b Et forte
intraissent
una por-
tum reversi
ad carceres,
æquatis
rostris, ad
æqua præ-

⁂ Prona petit maria, & pelago decurrit aperto.
Quales spelunca subito commota columba,
Cui domus, & dulces latebroso in y pumice nidi,
Ferrur in arva volans, ⁂ plausumque exterrita pen-
nis
Dat tecto ingentem: mox aë lapsa quieto 216
Radit iter liquidum, celeres neque commovet alas.
Sic Mnestheus, sic ipsa fuga secat ultima Pristis
Æquora; sic illam fert impetus ipse volantem,
Et primum in scopulo luctantem deserit alto 220
Sergestum, brevibusque vadis, frustra que vocantem
Auxilia, & fractis discentem currere remis.
Inde Gyan, ipsamque ingenti mole Chimæram
Consequitur. cedit, quoniam spoliata magistro est,
Solutus jamque ipso superest in fine Cloanthus: 225
Quem petit, & summis adnixus viribus urget.
Tum vero ingeminat clamor; cunctique sequentem
Instigant studiis: resonat clamoribus æther.
Hi proprium decus, & partum indignantur hono-
rem
Ni teneant: vitamque volunt pro laude pacisci. 230
Hos successus alit; a possunt, quia posse videntur.
b Et fors æquatis cepissent præmia rostris,
Ni palmas ponto tendens utraq; Cloanthus,
Fudissetque preces, divosque in vota vocasset. 234
Dii, quibus imperium pelagi, quorum æquora curro,
Vobis Lætus ego hoc c candentem in litore taurum
Constituam ante aras e voti reus, extaque salsos
f Porriciam in fluctus, & vina liquentia fundam.
Dixit. eumque imis sub fluctibus audiit omnis 239
g Nereïdum, h Phorcique chorus, Panopæaque
virgo:
Et pater ipse manu magna i Portunus eum tem
Impulit: illa Noto citius, volucrique sagitta
Ad terram fugit, & portu se condidit alto.
Tum satus Anchisa, cunctis ex k more vocatis,
l Victorem magna præconis voce l Cloanthum 245
mia, nisi divinam implorasset open Cloanthus. c Victorialem. alias, Neptu-
no immolandus erat niger taurus. e Voti reus est, qui, suscepto sub condi-
tione voto se numini obligat: damnatus, qui suscepta non solvit. f Ex aru-
spicum officina vox nata. Extæ profecta & porrecta nec non vina libabo,
fluctus; Diis sc. marinis, ut aliis Diis in ara, menta, foco aut e ra. g Fi-
rum Nerei L. quarum una Panopæa. h Phorci (qui Neptuni & Thestæ
Deusque marinus) chorus. h. e. Nymphæ marinæ. i Idem, Melicæta, a
lemón, portuum præses. k Præcones Ludorum gymnycorum coronas impo-
suerunt victoribus, eorumque nomina magna voce pronunciarunt. Cic. lib. 5.
epist. 12. l Ad Scyllam Tyrrhenorum piratarum navim, cujus celeritatem
memorat Palæphatus, respexisse Poetam vult Snellius in præf. ad Tiphyn
Batav.

Decla-

e Portum.
 ostia pro-
 prie sunt
 fluminum.
 f Uti julle-
 rat eos me-
 risse exspe-
 ctare præ-
 mia palma,
 ita victis
 solatia non
 neganda
 duxit, ut
 infra, Da-
 reti.
 g Lanificii,
 telæ, tex-
 turæ: quæ
 Minervæ
 inventa.
 h Cretensis
 genere.
 i Erat vallis
 Ἰατρὸ-
 πορροῦ,
 facili, ex
 omni parte,
 ascensu ac-
 clivis, ad
 modum
 theatralis
 Cavæ aut
 Circi, sic
 Rhodope est
 Orpheum
 Theatrum
 Ovidio II.
 Met. &
 Martiali
 spectaculo-
 rum I.
 ep. 21.
 k Casto &
 honesto,
 Attico &
 Lacedæmo-
 nio, inquit
 Plutarchus
 lib. de edu-
 cat. non
 Thebano
 aut Cre-
 tensi.

Vela facit tamen, & plenis subit e ostia velis.
 Sergestum Æneas f promisso munere donat,
 Servatam ob navem lætus, sociosque reductos.
 Olli serva datur, g operum haud ignara Minervæ,
 h Cressa genus Pholoë, geminique sub ubere nati. 285
 Hoc pius Æneas misso certamine, tendit
 Gramineum in campum, quem collibus undique cur-
 vis

Cingebant sylvæ, mediaque in valle theatri
 i Circus erat: quo se multis cum millibus heros
 Confessu medium tulit, extructoque resedit. 287
 Hic qui forte velint rapido contendere cursu,
 Invitat precii animos, & præmia ponit.
 Undique conveniunt Teucrici, mistique Sicani:
 Nisus, & Euryalus primi.
 Euryalus forma insignis viridique juventa, 295
 Nisus amore k pio pueri, quos deinde sequutus
 Regius egregia Priami de stirpe l Dioces.
 Hunc l Salius simul, & l Patron: quorum alter
 m Acarnan,

Alter ab Arcadia, n Tegææ sanguine gentis.
 Tum duo Trinacrii juvenes, o Helymus l Panopesque
 o Assueti sylvis, comites senioris Acestæ: 301
 Multi præterea, quos fama obscura recondit.
 Æneas quibus in mediis sic deinde loquutus:
 Accipite hæc animis, lætasque advertite mentes:
 Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit. 305
 p Cnosia bina dabo q levato lucida ferro
 Spicula, cælatamque argento ferre r bipennem.
 Omnibus hic erit unus honos, tres præmia primi
 Accipient, flavaque caput necentur oliva.
 Primus equum phaleris insignem victor habeto: 310
 Alter s Amazoniam pharetram, plenamque sagit-
 tis

Threïciis, lato quam circum amplectitur auro
 Balteus, & tereti subnectit fibula gemma.
 Tertius Argolica hac galea contentus abito.
 Hæc ubi dicta, t locum capiunt: signoque repente 315
 Corripiunt spatia audito: limenque relinquunt

l Nomina hæc non ficta, sed ex historia petita censet Turnehus I. 26. Adve-
 cap. 17. m Epirota ex Acarnaniæ tractu. n Arcadiæ oppidi. o nator
 nobiles. p Cretensia. Cnosus civitas Cretæ, quæ sagittariis clar. q Lev-
 to. r Securim ancipitem manubrio & argento cælato instructam. s Qua
 utuntur Amazones. vel, superstitem ex spoliis Amazonum quæ populabunda
 Phrygiam invaserant, vel etiam ex iis quæ auxilio Priamo venerant duce Pen-
 thesila. t Carcerem, lineam aut signum, sic flars.

Effusi, nimbo similes, simul ultima u signant.
 Primus abit, longeque ante omnia corpora Nifus
 Emicat, & ventis & fulminis ocyor alis,
 Proximus huic, longo sed proximus intervallo, 320
 Insequitur Saltus: spatio post deinde relicto,
 Tertius Euryalus.
 Euryalumque Helymus sequitur: quo deinde sub ipso
 Ecce volat, x calcemque terit jam calce Diores,
 Incumbens humero: y spatia & si plura supersint, 325
 Transeat elapsus prior, ambiguumque relinquat.
 mque fere spatio extremo, fessique sub ipsum
 Finem adventabant: levi cum x sanguine Nifus
 Labitur infelix, cæsis ut forte juvenis 329
 Fusus humum, viridesque super madefecerat her-
 bas.
 Hic juvenis jam victor ovans vestigia presso
 Haud tenuit titubata solo, sed pronus in ipso
 Concidit, immundoque fimo, x sacroque cruore,
 Non tamen Euryali, non ille oblitus amorum:
 Nam sese opposuit Salio per lubrica surgens. 335
 a Ille autem spissa jacuit revolutus arena.
 Emicat Euryalus, & munere victor amici
 b Prima tenet, plausuque volat, fremituque secundo.
 Post Helymus subit, & nunc c tertia palma Diores.
 Hic totum caveæ d confessum ingentis, & ora 340
 Prima patrum magnis Salius clamoribus implet:
 Ereptumque dolo reddi sibi poscit honorem.
 Tutatur favor Euryalum, lacrymæque decoræ,
 Grator & pulchro veniens in corpore virtus.
 e Adjuvat, & magna proclamat voce Diores, 345
 Qui subiit palmæ, frustra que ad præmia venit
 Ultima, si fimi Salio reddantur honores.
 f Inter Eneas, Vestra, inquit, munera vobis
 Certa cadent, f pueri, & palmam movet ordine
 nemo,
 Me liceat casum misereri g insontis amici. 350
 Sic fatus, h tergum Getuli immane leonis
 Dat Salio, villis onerosum, atque unguibus aureis:
 Hic Nifus, Si tanta, inquit, sunt præmia victis,
 Ut te lapsorum miseret: quæ munera Niso 354

u Metam
 oculis dire-
 cte intuen-
 tur, animo
 devorant
 avidi.
 x In cursu
 pari, inquit
 Scaliger,
 æquata li-
 nea utrius-
 que calci-
 bus ita diri-
 gebatur, ut
 calces inter
 se attere-
 rent, &c.
 l. 5. c. 3.
 contra Ma-
 crobium l.
 5. Sat. c. 13.
 uicæ 501 x d
 & ex æquo,
 ad latus
 currens.
 Adumbra-
 tus hic cur-
 sus ex Il.
 23. ubi &
 Ajax ceci-
 dit.
 y Quod si
 plus spatii
 ad metam
 superfuisset,
 Diore
 Helymum,
 in cursu
 jam æquum
 x ambi-
 guum, præ-
 versus, a
 tergo reli-
 quisset.
 x Hostia-
 rum quæ,
 pro more,
 ante Ago-
 nalia cæde-
 bantur ut
 Iliad. 23.
 a Salius.
 b Spatia.

Tertius victor. Et certamen erat Corydon cum Thyrside magnam, d Spe-
 ratores. e respectu ad caveam theatri. e Juvat Diore causam Euryali.
 excludendus sc. a tribus primis præmiis, si modo Salio stet primus locus. Alii
 distinguunt in corpore virius Adjuvat & magna. f Juvenes. ipse Eneas pater.
 g Salii, qui supplantatus dolo Nisi. vide Alciat. Parerg. lib. 6. c. 42. h Vide
 quæ ad l. 8. quem fulva leonis Pellis obtulit totum præfulgens unguibus anicæ.

i Laudabili
 nisu, virtu-
 re in cursu.
 κ εν δ' ον-
 98 βοεις
 πλῆτο σο-
 ματε ρι-
 νας τι.
 de Ajace.
 i A Danais
 templa in
 Trojano
 excidio
 profananti-
 bus detra-
 ctum, & ab
 Heleno do-
 natum Æ-
 nex.
 m Cæstum
 pugna erat
 e pugilatus
 genere, ubi
 pugnis res
 agebatur,
 sed arma-
 tis. tan-
 quam si qui
 chirothecis
 e corio bu-
 bulo iisque
 ferro &
 plumbo ad-
 fixo gravi-
 bus, quæ
 loris alliga-
 bantur bra-
 chiis & cu-
 bitis, ne ex-
 ciderent,
 armati in-
 ter se de-
 certarent.
 cæstum
 agonas &
 icones ex-
 hibet Hier.
 Mercuria-
 lis in Gym-
 nastic. Et Manutius l. x. de quæstis per epist. 8. epist. u Inter dona Heroum
 & Præmia agonalia militariaque erant boves; iique aurati cornua & laminis
 aureis frontes ornati l. 9. aurata fronte juvenum. o Qui, utcumque propter He-
 lenam raptam imputeretur illi mollities, erat tamen strenuus & i. s. namo
 expositus propter Hecubæ somnium & inter pastores educatus pu-
 ruit, adeoque in solennibus Ludis cum Hectore cæstum pugna c. as, a
 tre agnitus est. p In ludis funebribus, ad Sigæum, ubi conditus erat Hector.
 q Filium Amyci, qui Neptuni filius rex Hebryciorum, a Polluce victus cæfuf-
 que, pugil tamen strenuus, ut & Butes fil. r Seminecem. s Ventilans. t Al.
 palma. u Graviter objurgans. x Aggesto ex herbis. y Si tam patiens finas
 præmia hæc abire aucti.

Digna dabis? primam merui qui i laude coronam,
 Ni me, quæ Salium, fortuna inimica tulisset.
 Et simul his dictis faciem ostentabat, & udo
 k Turpia membra fimo. risit pater optimus olli:
 Et clypeum efferrī jussit, Didymaonis artes,
 Neptuni sacro l Danais de poste refixum: 360
 Hoc juvenem egregium præstanti munere donat.

Post ubi confecti cursus, & dona peregit:
 Nunc si cui virtus, animusque in pectore præsens,
 Adsit, & evictis attollat brachia palmis.
 Sic ait, & geminum m pugnae proponit honorem, j
 Victori velatum u auro vittisque juvenum:
 Ensem, atque insignem galeam, solatia victo.
 Nec mora, continuo vastis cum viribus effert
 Ora Dares magnoque virum se murmure tollit:
 Solus qui o Paridem solitus contendere contra, 370
 Idemque p ad tumulum, quo maximus occubat He-
 ctor,

Victorem q Buten immani corpore (qui se
 Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat)
 Perculit, & fulva r moribundum extendit arena.
 Talis prima Dares caput altum in prælia tollit: 375
 Ostenditque humeros latos, alternaque jactat
 s Brachia protendens, & verberat ictibus auras.
 Quæritur huic alius. nec quisquam ex aganine tan-
 to

Audet adire virum, manibusque inducere cæstus.
 Ergo alacris, cunctosque putans excedere r pugna, 380
 Æneæ stetit ante pedes, nec plura moratus,
 Tum læva taurum cornu tenet, arque ita fatur:
 Nate Dea, si nemo audet se credere pugnae,
 Qui finis standi? quo me decet usque teneri?
 Ducere dona jube. Cuncti simul ore frembant, 385
 Dardanidæ, reddique viro promissa jubeba-
 Hic gravis Entellum dictis u castigat Acestes,
 Proximus ut viridante x toro confederat herbæ:
 Entelle, heroum quondam fortissime y frustra,

Tantane tam pariens nullo certamine tolli 390
 Dona fines? ubi nunc nobis & Deus ille magister
 Nequicquam memoratus ^a Eryx? ubi fama per omnem
 Trinacriam? spolia illa tuis ^b pendentia rectis?
 Ille sub hæc? Non laudis amor, nec gloria cessit
 Pulsa metu: sed enim gelidus tardante senecta 395
 Sanguis hebet, frigentque effœtæ in corpore vires.
 Si mihi, quæ quondam fuerat, quaque improbus
 iste
 Exultat fidens, si nunc foret illa juventa:
 Haud equidem precio inductus, pulchroque juven-
 co
 Venissem: nec dona moror. Sic deinde loquutus, 400
 In medium geminos immani pondere cæstus
 Projecit: quibus acer Eryx in prælia suetus
 Ferre manum, duroque ^c intendere brachia tergo.
 Obstupuere animi: ^d tantorum ingentia septem
 Terga boum, plumbo insuto, ferroque rigeant. 405
 Ante omnes stupet ipse Dares, longequæ recusat.
 Magnanimusque Anchisiades & pondus, & ipsa
 Huc illuc ^e vincloꝝ immensa volumina versat.
 Tum senior tales referebat pectore voces:
 Quid, si quis cæstus, ipsius & Herculis arma 410
 Vidisset, tristemque hoc ipso in litore ^f pugnam?
 Hæc ^g germanus Eryx quondam tuus arma gerebat:
 Sanguine cernis adhuc, sparsoque infecta cerebro.
 His magnum Alciden contra stetit: his ego suetus
 Dum melior vires sanguis dabat; ^h æmula nec dum
 Temporibus geminis canebat sparsa senectus. 416
 Sed, si nostra Dares hæc Troius arma recusat,
 Idque pio sedet Æneæ, probat ⁱ author Acestes:
 Æquemus pugnas: ^k Erycis tibi terga remitto,
 Solve metus, & tu Trojanos exue cæstus. 420
 Hæc fatus, ^l aplicem ex humeris rejecit amictum;
 Membroꝝ artus, magna ossa, lacertosque
 Exiit, atque ingens media consistit arena.
 Tum satus Anchisa cæstus pater extulit æquos.
 Et paribus palmas amborum innexuit armis. 425
 Constitit ^m in digitos extemplo arrectus uterque,
ⁿ Brachiaque ad superas interritus extulit auras.

Quum pugna interfecit. Εξεί οὐ τὰ ῥα, sic enim Erycem appellat Lycophr.
 ἠὲ δὲ ἀποξέινος Πάλης κοίτης. & ibi Tzerzes. ^g Ομομήτρι, Butæ
 vere vel Lycastes potius, nobilis scorti, quæ ob formam eximiam
^l cæstus dicta. ^h Ætati virili invidens viresque ejus protrudens. ⁱ Hujus certami-
 nis. ^k Erycis cæstibus & jure meo cedo, tu tuos ego meos: æquos induemus.
^l Hypermeter extendit lacertos. ^m Οὐ τῖπος. ⁿ Ventilat uterque, præludit-
 que.

o Proceleu-
 smaticum
 hic alii pe-
 dem sta-
 tuunt; alii,
 quibus al-
 sentio, vo-
 calem me-
 diam in
 consonam
 mutant, ut
 vox sit dis-
 syllaba, sic
eriere, *te-
 nua*, *pitui-
 ta*, trisylla-
 ba fiunt.
 Scal. 2. lib.
 poet. c. 37.
 p Ictus.
 q Corporis
 declinatio-
 ne ictus e-
 ludit: & ab
 ictus linea
 se subdu-
 cit: adeo-
 que exit.
 r Infurgens
 attollit
 dextram,
 ictum gra-
 viorem mi-
 natus.
 s Vetusta,
 annosa, ca-
 rie & annis
 exesa.
 t Nemoroso
 Arcadiæ
 monte.
 u Phrygiæ
 monte. ut &
 Crete alte-
 ro cogno-
 mine.
 x Idque ex
 æqua pug-
 latus lege,
 ut casu col-
 lapsus eleuetur. alioqui casui, non virtuti, cesserit victoria.
 inesse norat.

Aldus Manutius, de Quæstis per epistolas l. i. Epist. 8. de Cætu. & Jul.
 Cæli. Scal. l. i. Poet. c. 22. b Cum neuter pugilum in arenam descenderit in-
 juriam inter necina pugna ulturus; sed laude & premio invitatus munerario
 licet prælium dirimere atque alterutrum subtrahere.

Abduxero retro longe capita ardua ab ictu :
 Immiscentque manus manibus , pugnamque laceffunt.
 Ille pedum melior motu, fretusque iuventa : 430
 Hic membris, & mole valens : sed tarda trementi
 o Genua labant : vastos quatit æger anhelitus artus.
 Multa viri nequicquam inter se vulnera jaçant:
 Multa cavo lateri ingeminant, & pectore vastos
 Dant sonitus, erratque aures, & tempora circum 435
 Crebra manus : duro crepitant sub vulnere malæ.
 Stat gravis Entellus, nisuque immotus eodem ,
 q Corpore p tela modo, atque oculis vigilantibus
 exit.
 Ille velut celsam oppugnat qui molibus urbem ,
 Aut montana, sedet circum castella sub armis , 440
 Nunc hos nunc illos aditus, omnemque pererrat
 Arte locum, & variis assultibus irritus urget.
 r Ostendit dextram insurgens Entellus, & alte
 Extulit : ille ictum venientem à vertice velox
 Prævidit, celerique elapsus corpore cessit. 445
 Entellus vires in ventum effudit : & ultro
 Ipse gravis, graviterque ad terram pondere vasto
 Concidit : ut quondam s cava concidit aut , Ery-
 mantho ,
 Aut u Ida in magna radicibus eruta pinus.
 Consurgunt studiis Teucris, & Trinacria pubes : 450
 It clamor cælo : primusque occurrit Acestes,
 Æquævumque ab humo miserans x attollit amicum.
 At non tardatus casu, neque territus heros,
 Acrior ad pugnam redit, & vim suscitatur ira.
 Tum pudor incendit vires, & y conscia virtus : 455
 Præcipitemque Daren ardens agit æquore toto,
 Nunc dextra ingeminans ictus, nunc ille sinistra.
 z Nec mora, nec requies, quam multa grandi-
 ne nimbi
 Culminibus crepitant : a sic densis ictibus
 Creber utraque manu pulsatur, versaturque Dareta : 460
 b Tum pater Æneas, procedere longius iras,
 Et sævire animis Entellum haud passus acerbis :
 Sed finem imposuit pugnae : fessumque Dareta
 Eripuit, mulcens dictis : ac talia fatur :
 Infelix, quæ tanta animum dementia cepit ? 465

Non vires alias, conversaque numina sentis?
 Cede Deo: dixitque; & prælia voce diremit.
 Ast illum fidei æquales, genua ægra trahentem,
 Jactantemque utroque caput, crassumque cruorem
 Ore ejectantem, mistosque in sanguine dentes, 470
 Ducunt ad naves: galeamque, ensisque d' vocati
 Accipiunt: e palmam Entello, f taurumque relin-
 quunt.

Hic victor superans animis, tauroque superbus,
 Nate dea, vosque hæc, inquit, g cognoscite, Teucris,
 Et mihi quæ fuerint juvenili in corpore vires, 475
 Et qua servetis revocarum à morte Dareta.

Dixit: & adversi contra stetit ora juvenci;
 Qui donum astabat pugnae: durosque reducta
 Libravit dextra media inter cornua cæstus
 Arduus, h effractoque illisit in ossa cerebro. 480

i Sternitur, exanimisque tremens procumbit humi bos.
 Ille super tales effudit pectore voces:
 k Hanc tibi Eryx meliorem animam pro morte Daretis
 Persolvo: hic victor cæstus, artemque l repono.

Protinus Æneas celeri certare sagitta 485
 Invitat, qui forte velint, & præmia ponit:
 m Ingentique manu malum de nave Seresti
 Erigit, & volucrum n trajecto in fune columbam,
 Quo tendant ferrum, malo suspendit ab alto.

Convenere viri: dejectamque o ærea sortem 490
 Accepit galea: & primus clamore secundo.

Hyracidæ ante omnes exit locus Hippocoontis.
 Quem modo navali Mnestheus certamine victor
 Consequitur, viridi Mnestheus evinctus p oliva. 495
 Tertius Eurytion, tuus ô clarissime frater

quippe sibi certus pulcherrima merces, sibi vel indotatæ precium. e Commu-
 ne omnium certaminum præmium, utcunque nulla mentio ejus prius facta
 in ad Rom. morem, immolandi bovis post certamina. g Obser-
 vato tenent decoro, quibus res suas gestas prædicare conceditur. h Fractis
 ossibus illisit cæstum in cerebrum. Hypallage. i Et cum bove versus corruit
 non sine summo Poetæ artificio & judicio, ut ruinam signanter exprimat. sic.
 1. l. Præcipuus aquæ mons. Et 2. l. ruii Oceano nox. k Taurum, gratiorem Ery-
 ci magistro meo & Heroi hostiam futuram, quam si humanum libarem sangui-
 nem. Allusum simul ad succidaneam, sicubi prior non litaret hostia. l Gladi-
 atores, nec non artifices alii, si ætate graves, vulneribus invalidi, consilio
 artem improbant, victoriis futuri, aut alia de causa valedicerent arti suæ,
 tanquam heriti & rude donati artis suæ instrumenta Deo alicui, ad templi
 parietem pensæ, consecrabant. m Multa suorum manu. n Cui trajectus est
 columbæ pes πέλαιον Διπλήν μνήθηθω δῆσεν ποδός. Homer. Iliad. κψ.
 o sine etiam sagittarum, neque enim placet quod omnes interpretes
 ponunt extenso. o Sitellæ forensis loco in certaminibus & militia ad
 forenses adhibita est galea, ut Iliad. 7. & 13. p Nuperæ victoriæ insigni.

e Annon ad-
 vertis ab il-
 lo stare vi-
 res plus-
 quam mor-
 tales, pu-
 gnæ fortu-
 nam &
 Deos? cede
 itaque tem-
 pori, fortu-
 næ, Deo.
 Mulcet
 Dareta Æ-
 neas, in
 Deos muta-
 tos, conver-
 saque nu-
 mina ini-
 quum quasi
 pugnae exi-
 tum confe-
 rens, ut l. 2.
 Æneam Ven-
 nus. Verum
 inclementia
 Divum Has
 everit opes.
 d Neque e-
 nim per ve-
 recundiam
 sponte e-
 rant postu-
 latum. Ma-
 crob. 4. Sat.
 1. c. & ta-
 men lucu-
 lentiore
 munere au-
 ctus est vi-
 ctus quam
 victor.

¶ Qui iussu Minervæ in certamine Menelai & Paris sagittis sagittis fa scera certaminis disturbasti Iliad. 4. r Neque enim necesse erat fortem Acestis educi, qui ultimus erat. f Incurvos flectunt. Hypallage, flectendo incurvant. ¶ Quod a proposito meta aberraret. ¶ Pandarum, qui in vivis peritissimus sagittandi, a Lyciis pro Heroe celebratur: huius itaque divinam quasi opem invocat. ¶ Cum stellis ac astris aves rite immolentur, laudat Macrobius poete scientiam & iudicium, qui volucrum in stellis animam reliquisse dixerit. ¶ Superfuit. ¶ Gestu, an forte charchefium, ubi, suspensa fuerit columba, sagitta petens. ¶ Prodigio ¶ Classis incensa, quod post hac sagitta accensa significari, sero intellexerunt agnoveruntque vates. ¶ unius tractu, ut 2. l. Signantemque vias in eadem re. ¶ Ex vulgi, putantis re. ¶ rui cecidisse videri. ¶ Instar cometæ. ¶ Nec pro diro omine abhorruit, sed lætium interpretabatur.

Pandare : ¶ qui quondam iussus confundere fœdus ,
 In medios telum torfisti primus Achivos.
 Extremus, galeaque ima r subsedit Acestes ,
 Ausus & ipse manu juvenum tentare laborem.
 Tum validis flexos incurvant viribus arcus 500
 Pro se quisque viri, & depromunt tela pharetris ,
 Primaque per cœlum, nervo stridente, sagitta
 Hyrtacidæ juvenis volucres diverberat auras :
 Et venit, adversique infigitur arbore mali ,
 Intremuit malus, timuitque exterrita pennis 505
 Ales, & ingenti sonuerunt omnia plausu.
 Post acer Mnestheus adducto constitit arcu
 Alta petens , pariterque oculos telamque tetendit.
 Ast ipsam miserandus avem contingere ferro
 Non valuit: nodos & vincula linea rupit , 510
 Queis innexa pedem malo pendebat ab alto.
 Illa Notos, atque atra volans in nubila fugit.
 Tum rapidus jamdudum arcu contenta parato
 Tela tenens, ¶ fratrem Eurytion in vota vocavit:
 Jam vacuo lætam cœlo specularus, & alis 515
 Plaudentem, nigra figit sub nube columbam.
 Decidit exanimis, x vitamque reliquit in astris
 Aëriis, fixamque refert delapsa sagittam.
 Amissa solus palma y superabat Acestes ,
 Qui tamen æthereas telum contorsit in auras , 520
 ¶ Ostentans artem pariter, arcumque sonantem.
 Hic oculis subito objicitur, magnoque futurum
 ¶ Augurio monstrum: docuit post b exitus ingens :
 Seraque terrifici cecinerunt omina vates.
 Namque volans liquidis in nubibus arsit arundo , 525
 Signavitque viam c flammis, tenuesque recessit
 ¶ Consumpta in ventos : d cœlo ceu sæp ¶ cessit
 Transcurrunt, e crinemque volantia sidera ducunt.
 Attonitis hæfere animis, superosque precati
 Trinacrii Teucrique viri : f nec maximus omen 530
 Abnuvit Æneas ; sed lætum amplexus Acestem
 Muneribus cumulat magnis, ac talia fatur :

Sume, pater, (nam te voluit rex magnus Olympi
 Talibus auspiciis g exortem ducere g honorem)
 Ipsius Anchisæ longævi hoc munus habebis: 535
 Cratera impressum signis, quem h Thracius olim
 Anchisæ genitori in magno munere h Cyseus
 Ferre sui dederat mo iumentum & pignus amoris.
 Sic fatus, cingit viridanti tempora lauro: 539
 Et primum ante omnes victorem i appellat Ace-
 sten ,
 Nec bonus Eurytion prælato invidit honori :
 Quamvis solus avem cælo dejecit ab alto.
 k Proximus ingreditur donis, l qui vincula rupit :
 Extremus volucris qui fixit arundine malum.
 At pater Æneas, nondum certamine misso, 545
 m Custodem ad sese, comitemque impubis Iuli
 Epytidem vocat, & fidam sic fatur ad aurem :
 Vade age, & Ascanio, si jam puerile paratum
 Agmen habet secum, cursusque instruxit equorum :
 Ducat n avo turmas, & sese ostendat in armis, 550
 o Dic, ait, ipse omnem longo decedere circo
 Infusum populum, & campos jubet esse patentes.
 Incedunt pueri, pariterque ante ora parentum
 Frænatis lucent in equis, quos omnis euntes
 Trinacriæ mirata fremit, Trojæque juvenus. 555
 p Omnibus in morem tonsa coma pressa corona :
 q Cornea bina ferunt præfixa hastilia ferro,
 Pars leves humero pharetras, it pectore summo
 r Flexilis obtorti per collum r circulus auri. 559
 s Tres equitum numero t turmæ, ternique vagantur
 Ductores: pueri bissesti quemque sequuti,
 Agmine partito fulgent, paribusque u magistris.
 Una acies juvenum, ducit quam parvus x ovantem
 (Nomen a referens) y Priamus, tua clara, Poli-
 ductura Italos: quem Thracius albis 565
 Portat equus bicolor maculis: x vestigia primi
 Alba pedis, frontemque ostentans ardens albam.
 Alter, Atys, a genus unde Atyi duxere Latini :

g Præmium,
 extra fortis
 & pacti or-
 dinem, am-
 plissimum.
 cu pre-
 ciu. onit
 a priori us
 dominis &
 artificio.
 h Pater He-
 cubæ, rex
 Thraciæ.
 i Præconis
 voce pro-
 nunciat.
 k Proxime
 Eurytiona,
 donis infi-
 gnis & glo-
 riabundus
 incedit
 Mnestheus.
 l Hippo-
 coon.
 m Pædago-
 gum, re-
 ctorem,
 u θραυ' εν-
 τρηα, πρε-
 κτηρα τε
 ε'εραυ.
 pro more e-
 ducationis
 liberorum
 regum &
 nobilium :
 Clem. Alex.
 l. r. pæd.
 cap. 7.
 n In hono-
 rem avi, in
 ipsius sc.
 parentali-
 bus, ludis-
 que fune-
 bribus.
 o Alii. Sic
 ait.
 p Omnibus

in morem unum ac eundem, comam premebat galea, quam cinxit tonsa coro-
 na; vel insignivit crista in speciem coronæ tonsa. Namque in seq. *Asianus ga-
 leam ante pedes projecit in anem, Qua ludo indutus belli simulachra crebat.* q E cor-
 o. Et *Corvus*. Georg. 2. r Torquis aureus. s Allusum volunt ad
 ias a Romulo institutas, Rhamnensium, Tatiensium, Lucerum.
 proprie est 32 equitum. u Cum respectu ad *magistros equitum Romi.*
 x *Lætam* quasi triumphantem. de ovandi ratione, alibi dictum. y Qui fi-
 lius Politæ, de cujus cæde dictum 2. Æn. qui, cum Politorium condidisse fe-
 rarur, Italos auxisse dicitur. x Prioribus pedibus albis & candida stella in
 fronte spectabilis. a Hoc in gratiam Augusti, & familiæ maternæ Atiæ, e qua
 erat Atia Augusti mater.

I s Par-

S 116

¶ Ceteri pueri vehentur Siculis equis: ex equili Acestæ. *c* Hinc inde obequitan-tes, ut de equitibus *Æn.* 4. *Dum trepidant atq.* Et de apibus *4. Georg. Dum trepida inter se cocunt pennisque coruscant.* Alii exponunt, gloriæ cupiditate sollicitos. Alii ordi- nant, excipiunt pavidos plausu. Quibus non applaudo. *d* Avorum quos ore referunt. *e* Primum discurrerant bini: deinde in tres divisi turmas refererant tres centurias; mox ab Epytide flagelli sonitu moniti, conversi belli simulachra cient vibratis hinc inde relis se invicem laceffunt. variis cursibus, recursibus, orbibus repræsentant choreas, atque imaginariæ pugnæ prælium adversum, receptum sive fugam, pacem, *g* Lucret. 2. l. *Fervere cum videas belli simulachra cientes.* *h* Theseus devicto Minotauro redux, instituit saltationem ad speciem Labyrinthi errorum. *q* exuosi: neque enim Labyrinthus fabula est, inquit Scaliger 1. l. Poet. c. 10. *3.* *h* *h* *h* Trojanum divinus descripsit Poeta, apposita Labyrinthi comparatione. *infra* l. 6. *Æn.* per initia. *i* *Contra elata mari responderet Gnoſtia tellus.* *Æn.* 6. *q* *Ludi* quidam ante urbem conditam, inquit Scal. l. 1. Poet. 28. c. in Latium, atque inde Romam adveſti; ut Troja & compitalitii. Trojæ meminerunt Dio, Xiphilius, Tacitus, Suetonius, alii. *l* *In Deos relato.*

Parvus Atys, pueroque puer dilectus Iūlo.
 Extremus, formaque ante omnes pulcher Iūlus 570
 Sidonio est invecſtus equo; quem candida Dido
 Eſſe ſui dederat monumentum & pignus amoris.
 ¶ Cetera Trinacriis pubes ſenioris Aceſtæ
 Fertur equis.
 Excipiunt plauſu *c* pavidos, gaudentque tuentes 575
 Dardanidæ: *d* veterumque agnoſcunt ora *d* paren-
 tum.
 Poſtquam omnem læti conſeſſum, oculosque ſuorum
 Luſtravere in equis: ſignum clamore paratis
 Epytides longè dedit, inſonuitque flagello.
 Olli *e* diſcurrere pares: atque agmina terni 580
 Diductis ſolvère choris: ruſuſque vocati
 Convertère vias: inſeſtaque tela tulere.
 Inde alios ineunt curſus, alioſque reſcuſus
 Adverſis ſpatiis, alternosque orbibus orbis 584
 Impediunt, pugnæque cient *g* ſimulachra ſub armis.
 Et nunc terga fugæ nudant, nunc ſpicula vertunt
 Inſenſi: facta pariter nunc pace feruntur.
 Ut quondam *h* Creta fertur Labyrinthus in *i* alta
 Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque
 Mille viis habuiſſe dolum: qua ſigna ſequendi 590
 Falleret indepreſſus, & irremeabilis error.
 Haud aliter Teucrûm nati veſtigia curſu
 Impediunt, texuntque fugas, & prælia ludo: 593
 ¶ Delphinûm ſimiles, qui per maria humida nando
 Carpathium, Libyûmque ſecant, luduntque per un-
 das.
 Hunc morem, hos curſus, atque hæc certamina primus
 Aſcanius, longam muris cum cingeret Albam,
 Rettulit, & priſcos docuit celebrare Latinos:
 Quo puer ipſe modo, ſecum quo Troia pubes,
 Albani docuere ſuos. hinc maxima *k* porro 599
 Accepit Roma, & patrium ſervavit honorem.
 Trojaque nunc, pueri, Trojanum dicitur agmen.
 Hac celebrata tenus *l* ſancto certamina patri.
 Hic primum fortuna fidem mutata novavit.

Dum

Dum variis tumulo referunt solennia ludis, 605
m Irim de cœlo misit Saturnia Juno
 Iliacam ad classem, ventosque aspirat eunti,
 Multa movens, nec dum antiquum saturata dolo-
 rem.
n Illa viam celerant per mille coloribus arcum
 Nulli visa cito decurrat tramite virgo:
 Conspicit ingentem concursum, & litora lustrat:
 Desertosque videt portus, classemque relictam.
 At procul in *o* sola secretæ Troades *p* acta
 Amissum Anchisen flebant, cunctæque profundum
 Pontum aspectabant flentes. *q* Heu, tot vada fessis, 615
 Et tantum superesse maris! vox omnibus una.
 Urbem orant, tædet pelagi perferre laborem.
 Ergo inter medias sese *r* haud ignara nocendi
 Conjicit, & faciemque deæ vestemque reponit:
 Fit Beroë, *s* Ismarii conjux longæva Dorycli: 620
 Cui genus, & quondam nomen, natiq; fuissent;
 Ac sic Dardanidum mediam se matribus infert.
t O miseræ, quas non manus, inquit, Achaïca bello
 Traxerit ad lethum patriæ sub mœnibus: ô gens
 Infelix, cui te exitio fortuna reservat? 625
u Septima post Trojæ excidium jam vertitur æstas,
 Cum freta, cum terras omnes, tot inhospita saxa
x Sideraque emeniæ ferimur: dum per *y* mare ma-
 gnum
 Italiam sequimur & fugientem, & volvitur undis.
 Hic Erycis finis fraterni, atque hospes Acestes: 630
 Quis prohibet muros jacere, & dare civibus urbem?
 O patria, & rapti *a* nequicquam ex hoste penates,
 Nullane jam Trojæ dicentur mœnia? nusquam
b Hectoreos amnes, *c* Xanthum, & Simoënta videbo?
 Quin agi *r* & mecum infauftas exurite puppes. 635
 Cassandra per somnum vatis imago
 Ardentes dare visa faces; Hic quærite Trojam:
 Hic domus est, inquit, vobis. *d* nunc tempus agi res;

Tmaro monte Epiri, ubi benigne excepti ab Heleno Troes, probabiliusque est hic contracta matrimonia, quam in Thracia, a quo litore avaro festini se expediebant. *o* *terque quaterque beati! Quis ante ora parum* &c. l. 1. *u* In primo lib. dictum, *nam te jam septima portus æstas*. Atque hic jam post tantum temporis intervallum *Septima vertitur æstas*. *Portus* ergo æstatem incipientem signat, *vertitur* autem vel desinentem. *x* *Maria* & terras vario fiderum aspectu distinctum intermedium; non Oceanum, quod mare magni proprie. *y* *Visum* est nobis post tot annos exactos tot maria emensis. *tandem litiæ fugientis prædicimus oras*. lib. 6. *a* Siquidem nulla nobis vestra ope reperta sedes, neque a leo vobis ipsi. *b* Trojanos. *c* Coloni urbem novam ad patriæ urbis imaginem simulare solebant, & si fieri posset, fabricam, mœnia, portas. amnes ipsos. sic l. 3. ab Heleno conditam *parvam Trojam simulæque manus Pergamæ*. *e* *arcem Xanthi*; cogn. &c. *d* Per absentiam virorum.

e Vifis, & *a* Cassandra monitis.
f An quæ a Cloantho victore & cæteris posita ex voto? An illæ in quibus sacra fiebant anniversaria Anchisæ, igne nondum extincto?
g Neptunus; cuius hæc aræ.
h Quinquaginta illi, Italami, spes tanta nepotum.
 2. Æneid. i Trojana, a Rhæteo promontorio Trojæ.
k Vivida virtus animi. Aliis odor, ut de Venere r. Divinum vertice odorem spirare comæ.
l Namque haud tibi vultus Mortalis: nec vox hominem sonat. o dea certe.
 1. Æneid. m Et vera incessu patuit Dea. vide quæ nos ibi.
n Quod per valetudinem non possit interesse his sacris. o Deæ vifæ. p Ab Iride Junonis nuncia immisso. infra. Excussaque pectore Juno est. q Costrense verbum quasi ad arma cum hoste conferenda, aut oppugnandam urbem, t castra movenda. p Sacris, ab aris scilicet. quæ plerumque in partibus adium peribant. f Licenter grassatur ignis. t Simpliciter, puppes in quibus Turres Dii præti, aut naves abiernas rubrica, ut solent, pictas. u Ordines sedilium in theatris ad formam cunei per gradus ascendentium ab imo acuto in laterum, videantur Icones Theatrorum apud Lips. Rosinum. Baleng, &c. x Classem. y Solliciti super Ascanii salute. z Naves quibus vectæ perveniat ad sedes quieras. a Ut agnosci ab illis possent.

Nec tantis mora e prodigiis: en quatuor faræ 639
 Neptuno: g Deus ipse faces animumque ministrat.
 Hæc memorans, prima infensum vi corripit ignem,
 Sublataque procul dextra connixa coruscat,
 Et jactat, arrectæ mentes, stupefactaque corda
 Iliadum. Hic *u* est multis, quæ maxima natu,
 Pyrgo, h tot Pæami natorum regia natrix: 643
 Non Beroë vobis, non hæc i Rhœteia, matres,
 Est Dorycli conjux: divini signa decoris,
 Ardentesque notate oculos: qui k spiritus illi,
 Qui l vultus, vocisque sonus, vel m gressus eunti.
 Ipsa egomet dudum Beroën digressa reliqui 650
 Ægram, indignantem n tali quod sola careret
 Munere, nec meritos Anchisæ inferret honores.
 Hæc effata.
 At matres primo ancipites, oculisque malignis 654
 Ambiguæ, spectare rates, miserum inter amorem
 Præsentis terræ, fatisque vocantia regna:
 Cum dea se paribus per cœlum sustulit alis,
 Ingentemque fuga secuit sub nubibus arcum.
 Tum vero attonitæ o monstris, actæque p furore 659
 q Conclamant, rapiuntque focus r penetralibus i-
 gnem:
 Pars spoliant aras, frondem, ac virgultâ, facesque
 Conjiciunt: f furit immissis Vulcanus habenis
 Transtra per, & remos, & t pictas abjete puppes.
 Nuncius Anchisæ ad tumulum, u cuneosque theatri
 Incensas perfert naves Eumelus: & ipsi 663
 Respiciunt atram in nimbo volitare favillam.
 Primus & Ascanius, cursus ut lætus equestres
 Ducebat, sic acer equo turbata petivit
 x Castra: nec y exanimis possunt retinere magi-
 stri. 669
 Quis furor iste novus? quo nunc, quo te
 quit,
 Heu miseræ cives? non hostem, inimicaque castra
 Argivum, vestras z spes uritis. en ego vester
 Ascanius: a galeam ante pedes projecit inanem,
 Qua ludo indutus belli simulacra ciebat. 674

Acce

Accelerat simul Æneas, simul agmina Teucrûm:

Ast illæ diuersa metu per litora passim

Diffugiunt: sylvasque, & sicubi concava furtim

Saxa petunt, *b* piget incepti, lucisque: suosque

c Mutatæ agnoscunt, *d* excussa que pectore Juno est.

Sed non idcirco flammæ, atque incen *e* vires

Indomitas posuere: *e* udo sub robore vivit

Stupa vomens tardum fumum: lentusque carinas

f Est vapor: & toto descendit corpore *g* pestis.

Nec vires heroum, infusa que *h* flumina profunt.

Tum pius Æneas *i* humeris abscindere vestem,

Auxilioque vocare deos, & rendere palmas:

Jupiter omnipotens, si nondum exosus ad unum

Trojanos; *k* si quid pietas antiqua labores

Respicit humanos: da flammam evadere classi,

Nunc, pater, & tenues Teucrûm res eripe letho:

l Vel tu, quod superest, infesto fulmine morti,

Si mereor, demitte, tuaque hic obrue dextra.

Vix hæc ediderat, cum effusis imbris, atra

Tempestat sine more furit, tonitruque tremiscunt

m Ardua terrarum, & campi: ruit æthere toto

Turbidus imber aqua. densisque nigerrimus Au-

stris:

Implenturque super puppes, semiuista madescunt

n Robora, restinctus donec vapor omnis, & omnes,

Quatuor amissis, servatæ à peste carinæ.

At pater Æneas casu concussus acerbo,

Nunc huc ingentes; nunc illuc pectore curas

Mutabat, *o* versans Siculisne resideret arvis,

Oblitus fatorum, Italasne capefferet oras.

Tum senior Nautæ, unum Tritonia Pallas

Quem docuit, multa que insignem reddidit *p* ar-

te,

q *r* *s* *t* *u* *v* *w* *x* *y* *z* dabat: vel quæ portenderet ira

Magua *deam*, vel quæ fatorum posceret ordo.

Isque his Æneam solatus vocibus inquit:

Nate dea, quo fata trahunt retrahuntque sequamur:

aqua fluvialis, cum marina non tam exstinguit, quam accenditur propter pinguedinem. *i* Pro more usitato, in luctu & dolore, ut paterent humeri & pectora ad planctum. *Pateat pectus, jam nuda vocant pectora dexteras* Senec. Troad. 1. horus. quem morem testantur & Sacræ literæ. Alb. Gentilis 11. c. Lect. Virg. *k* Si *l* a numina respiciant pietatem humanam. *Summe Deum, liceas* *libus ignis, Igne perire mo, clademque autore levare.* Ovid. 2. Met. *m* Montes. *n* Naves. *o* Anxius. dubius an Siculis resideret arvis, an Italiam capeff. *p* Prudentia & divinatione, adeo ut quasi ex oraculo responsa daret. *Ille Deo plenus, iacina quem mente gerebat, Effudit dignas adyris e pectore voces.* Lucan. 9. vid. quæ nos ibi

b Pudet post tale facinus videri, speluncis itaque & sylvis abundat se. Alii omnes interpretantur, piget eas vitæ.
c Ad mentem saniorum reverte.
d Excussus est pectore furor ille a Junone immisus, respicit autem entusiasmum Phæbadum, de quo libro seq. per initia.
e Quir & per stupam, qua tabularum rimæ stipantur, vomit fumus, tardior tamen, quia materia uda a vicinis aquis.
f Edit, consumit ignis.
g Incendium.
h Aquæ impense infuse, vel

680

685

690

695

700

705

q Trojanus, Crinifo fl. & Egesta Trojani Hippotæ filia. divi- næ ergo stirpis, a fluvio or- tus, vel cum respe- ctu ad Dar- danum Trojæ au- torem, qui Jovis ex Electra fi- lius. r In gra- tiam Acestæ regis. s Quæ po- stea dicta est Segesta. t Μελαίνα εὐφορόν. * Bigas dant Lunæ, quadrigas Soli, trigas inferis, fe- juges Jovi, desultores Lucifero, ratione Physica. x Heroum enim ani- mæ cœlum incolunt, simulachra inferos. vel, a Jove de- missa, ut quarto ab- hinc versu. y Rutuli, Aborigines, Tyrrheni. de quibus Numanus lib. 9. *Durum a stirpe genus*, & quæ seq. vide. x Ab hoc Anchisæ mandato femina jacta sunt descensus Ænææ ad inferos, lib. 6. Furvæ hostiæ Diis inferis debentur. b Neque enim lucescente die dem- permissum vagari. *Sed me imperiosa trahit Proserpina, vive valeque.* Horat. Sat. 5. l. 2. Solis quippe adventu intereunt umbræ. Quib- & thus, expiando somno. Neque interea aliud est lar Trojanus & Vesta quam ignis αἰθέριος. ut dictum a nobis ad islud 2. l. *Vestamque potentem, Æternum- que adytis effert penetrabilis ignem.* adi locum. d Mola falsa qua Vesta & Ceres, quæ anima terræ habita est, placanda. e Thuris.

Quicquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est.

Est tibi q Dardanius divinæ stirpis Acestes: 711

Hunc cape consiliis socium, & conjunge volentem:

Huic trade, amissis superant qui navibus, & quos

Pertæsum magni incepti, rerumque tuarum est:

Longævusque senes, ac fessas æquore matres. 715

Et quidquid tecum invalidum, metuensque pericli est,

Delige: & his habeant terris sine mœnia fessi.

Urbem appellabunt r permissio nomine s Acestam.

Talibus incensus dictis senioris amici,

Tum vero in curas animus diducitur omnes. 720

Et r nox atra polum u bigis subvecta tenebat:

Visa dehinc x cœlo facies delapsa parentis

Anchisæ, subito tales effundere voces:

Nate, mihi vita quondam, dum vita manebat,

Chare magis, nate Iliacis exercite fatis: 725

Imperio Jovis huc venio, qui classibus ignem

Depulit, & cœlo tandem miseratus ab alto est.

Consiliis pare, quæ nunc pulcherrima Nautæ

Dat senior: lectos juvenes, fortissima corda,

Defer in Italiam. y gens dura, atque aspera cultu 730

Debellanda tibi Latio est. x Ditis tamen ante

Infernas accede domos, & averna per alta

Congressus pete, nate, meos. non me impia namque

Tartara habent, tristesque umbræ; sed amœna pio- rum

Concilia: Elysiûmque colo. huc casta Sibylla 735

a Nigrarum multo pecudum te sanguine ducet.

Tum genus omne tuum, & quæ dentur mœnia disces.

b Jamque vale: torquet medios nox humida cursus,

Et me sævus equis oriens afflavit anhelis.

Dixerat, & tenues fugit ceu fumus in aur 740

Æneas, quo deinde ruis? quo proripis?

Quem fugis? aut quis te nostris complexibus ardet?

Hæc memorans, cinerem & sopitos suscitatur ignes,

Pergameumque larem, & canæ penetralia Vestæ

d Farre pio, & e plena supplex veneratur acerra. 745

Extemplo socios, primumque accersit Acesten :
Et Jovis imperium, & chari præcepta parentis
Edocet, & quæ nunc animo sententia constet.

Haud mora consiliis, nec iussa recusat Acestes. 749
f Transcribunt urbi matres, populumque volentem
Deponunt, animos g n. l magnæ laudis egentes,
Ipsi transfra novant, h flammisque ambesa reponunt

Robora navigiis : aptant remosque, rudentesque,
Exigui numero, sed bello vivida virtus.

Interea Æneas urbem i designat aratro : 755
k Sortiturque domos : l hoc Ilium, & hæc loca Trojæ

Esse jubet : gaudet regno Trojanus Acestes :
m Indicitque forum, & patribus dat jura vocatis.

n Tunc vicina astris Erycino in vertice sedes
Fundatur Veneri Idaliæ : tumuloque sacerdos, 760
Et lucus late sacer additur Anchisæo.

Jamque dies epulata novem gens o omnis, & aris
Factus honos : placidi straverunt æquora venti :
Creber & aspirans rursus vocat Auster in altum,
Exoritur procurva ingens per litora fletus : 765

Complexi inter se noctemque, diemque morantur.
Ipsæ jam matres, ipsi quibus aspera quondam
Visa maris facies, & non tolerabile numen,
Ire volunt, omnemque fugæ præferre laborem.

Quos bonus Æneas dictis solatur amicis, 770
Et consanguineo lacrymans commendat Acestæ,
Tres Eryci vitulos, & p tempestatibus agnam
Cædere deinde jubet, solvique ex q ordine funes.

Ipse caput tonsæ foliis evinctus olivæ
Stans procul in prora pateram tenet, extaque sal-
sos 775

r Dæmicit i fluctus, ac vina liquentia fundit.

Prosequitur surgens à puppi ventus euntes :
Certatim socii feriunt mare, & æquora verrunt.

At Venus interea Neptunum f exercita curis

f Cum respectu ad colonias Rom. in quas transcripsi deducebantur.

g Inglorios utique, nec laudis & honoris ambitiosos.

h Eximunt asseres roboreos ambitos, ne vos aptant.

i Pro more designandi mœnia urbis condendæ; ubi quis tenens sti-

vam aratri, in quo taurus a dextra, & vacca a sinistra

765 juncti, obliquo vomere glebas invert-

bant, ut intrinsecus caderent, suspendebat vero ar-

770 ratrum ubi futuræ erant portæ. k Sorte cuique domos signat.

l Ad formam & representationem veteris Trojæ.

ut supra & l. 3. de Heleni urbe : unde & delectatio regi Acestæ. m Indicit forum rebus agendis, & leges ad quas Senatores, quos evocaverat, Reimp. administrarent. Fori autem triplex est usus. 1 Ibi tribunal juri dicundo. 2 Cibiaria habentur venalia. 3 Statis diei horis conveniunt negotiatores, the court, marchet, e burse. n In monte Erycis matri Veneri templum erigit, & iuxta patris sacellum, sacra, lucum, sacerdotem. allusum vero ad Julæum Romæ & Naminem Julio Cæs. in Deum relato, ab Augusto datum. o Utraque, Trojanæ & Sicula. p Respectum ad Rom. quorum ritibus consecratæ Tempestatibus. Cic. 3. de Nat. Deorum. vide quæ ad l. 3. Nigram hyemi pecudem. q Quo litrus prætexebant, ad cavendum tumultum solventibus. r Vide supra in voto Cloanthi, quæ ad illa, Extaque salso Parriciam in fluctus, & vina liquentia fundam. s Sollicita pro Trojanis.

Allo-

Ut ut illi
ab Heleno
jussis adle-
mus hono-
res. lib. 3.
u Immane
odium &
vere inex-
saturabile,
quod in ur-
bis exese
cineres &
olla se viat.
x Ego certe
cautas ne-
scio, inquit
Venus. e-
numerat
tamen Iu-
no. l. 1. &
10.
y In furo-
rem.
z Coegit
nos, navibus
quatuor in-
cendio a-
missis, re-
linquere
partem ci-
vium in
terra pere-
grina. quo-
rum auxi-
lio nobis o-
pus fuerat
ad debel-
landas gen-
tes duras in
terra nobis
fatis debita.
a Neptunus
Saturni fi-
lius.
b Nata e
spuma ma-
ris, unde
α φρόδιτη.

Alloquitur, talesque effundit pectore questus. 780

Junonis gravis ira, & inexsaturabile pectus
Cogunt me, Neptune, preces descendere in omnes:

Quam nec longa dies, pietas nec mitigat ulla:
Nec Jovis imperio, fatiſve, infracta, quiescit. 785

Non media de gente Phrygum eſſe nefandis
Urbem odiis, satis eſt: pœnam traxiſſe per omnem

Reliquias Trojæ: u cineres, atque oſſa perempta
Inſequitur. x cauſas tanti ſciat illa furoris. 790

Ipſe mihi nuper Lybicus tu teſtis in undis
Quam molem ſubito excierit: maria omnia cœlo

Miſcuit, Æoliis nequicquam freta procellis:
In regnis hoc auſa tuis. 795

Prô ſcelus? ecce etiam Trojanis matribus y actis
Exuſſit fœde puppes, & z claſſe ſubegit

Amiſſa ſocios ignotæ linquere terræ. 795

Quod ſuper eſt, oro, liceat dare tuta per undas
Vela tibi: liceat Laurentem attingere Tibrim:

Si conceſſa peto, ſi dant ea mœnia Parcæ.
Tum a Saturnius hæc domitor maris edidit alti,

Fas omne eſt, Cytherea, meis te fidere regnis, 800

b Unde genus ducis, merui quoque: ſæpe furores
Compreſſi, & rabiem tantam cœlique, mariſque,

Nec minor in terris (c Xanthum, Simoëntaque te-
ſtor)

Æneæ mihi cura tui: cum Troia Achilles
Exanimata ſequens impingeret agmina muris, 805

Millia multa daret letho: c gemerentque repleti
Amnes, nec reperire viam, atque evolvere poſſet

In mare ſe Xanthus. Pelidæ tunc ego forti
Congreſſum Æneam, d nec diis, nec viribus æquis,

Nube cava eripui: e cuperem cum vertere ab imo 810
Structa meis manibus perjuræ mœnia Trojæ.

Nunc quoque mens eadem perſtat mihi, lle rimo-
res;

Tutus, quos optas, portus accedet Averni.
f Unus erit tantum, amiſſum quem gurgite quæret;

Unum pro multis dabitur caput. 815

His ubi læta deæ permulſit pectora dictis,

vide quæ ad Senecæ Hippolytum, v. 273. c Qui Achillem ita affatus. Πλὴν δὲ
ἴδ' ἤν μοι κενύων ἐρατεινὰ ῥέειδρα. Οὐ δὲ τι πῆ δύναμαι πρὸς ἑὸν ἄνδρα
ἀλλὰ δῖον. Iliad. 21. d Ος σὺ ἄμα κρείσσον κ' φίλτερον ἀθανάτων. Nept-
nus ad Æneam de Achille, cui nube objecta Æneam in ſingulari cerreſtine ju-
devictum ſubduxerat. Il. 20. e Uicunque pœnas fumere cuperem. de Trojæ,
cujus rex Laomedon me pacta conditæ urbis mercede deſtituerat. f Palinurus,
quem præcipitem cum clavo a Somno dejectum, ut mox, deſideravit Æneas.
alii de Miſeno intelligunt, qui ſoſpes in Italiam vectus in litore periit. 6. l.

Jungit equos curru genitor, spumantiaque addit
 Fræna & feris, manibusque omnes effundit habenas.
 Cæruleo per summa levis volat æquora curru :
 Subsidunt undæ, tumidumque sub axe *h* tonanti 820
 Sternitur æquor aquis, fugiunt vasto æthere nimbi.
 Tum variæ comitum facies, immania cete ,
 Et senior *i* Glauci chorus, *k* Inousque Palæmon ,
l Tritonesque citi, Phorcique exercirus omnis. 824
m Lava tenent Thetis & Melite , Panopæaque vir-
 go ,
 Nesæe, Spioque, Thaliaque, Cymodoceque.
 Hic patris Æneæ *n* suspensam blanda vicissim
 Gaudia pertentant mentem : jubet ocyus omnes
 Attolli malos, *o* intendi brachia velis.
 Una omnes fecere *p* pedem : pariterque sinistros , 830
 Nunc dextros solvere sinus : *q* una ardua torquent
 Cornua , detorquentque : ferunt *r* sua flamina clas-
 sem.
 Princeps ante omnes densum Palinurus agebat
 Agmen : ad hunc alii cursum contendere jussi.
 Jamque fere mediam cœli nox humida metam 735
 Contigerat : placida laxarant membra quiete
 Sub remis fusi per dura sediliâ nautæ.
 Cum levis æthereis delapsus Somnus ab astris
s Aëra dimovit tenebrosum, & dispulit umbras ,
 Te, Palinure, petens, tibi tristia somnia portans 840
 Infanti : puppique Deus consedit in altâ ,
 Phorbanti similis, fuditque has ore loquelas :
t Jaside Palinure, ferunt ipsa æquora classem :
 Æquatæ spirant auræ : datur hora quieti :
 Pone caput, fessosque oculos *u* furare labori : 845
 Ipse ego paulisper pro te tua munera inibo.
 Cui *x* vix attollens Palinurus lumina fatur :
Mer *o* Calis *s* *l* *c* *i* *d* *i* *v* *u* *l* *t* *u* *m* , *f* *l* *u* *c* *t* *u* *s* *q* *u* *e* *q* *u* *e* *t* *u* *e* *t* *o* *s*
 Ignorare jubes ? mene huic considerare *y* monstro ?
 Æneam credam quid enim fallacibus Austris , 850
 Et cœli toties deceptus fraude fereni ?
 Talia dicta dabat, clayumque affixus & hærens

Equis
 marinis,
 ἐπὶ ὠνά μ-
 τοις. Scal.
 exercit.
 226. 7.
h Al. So-
 nant, quod
 præplacet,
i *n* conjectu-
 ræ subscri-
 berent li-
 bri vet.
k E pisci-
 tore Dei
 marini fa-
 cti. Ovid.
 Met. 13.
 fab. ult.
 Ejus vero
 chorus, ut
 & Phorci
 (de quo su-
 pra hoc to-
 dem lib.)
 exercitus,
 sunt Nym-
 phæ mari-
 næ. Phor-
 cus erat rex
 Corsicæ &
 Sardinia.
l Filius
 Inus, Me-
 licerta di-
 ctus & Por-
 tunus supra
 h. lib.
m Monstra
 marina a
 vertice ad
 umbilicum
 humana ef-
 figie, infra
 pisces : Ne-
 ptuni &
 Amphitri-
 tes proles.
n Sini-
 stram te-

ment sequioris sexus numina marina, & Nymphæ. *n* Anxiam, versantem se.
 Siculisue residere arvis Oblivus faorum, Italasne capesseret oras. *o* Antennis in-
 tendi vela. *p* Inum veli angulum protulere dextrum modo, modo sinistrum,
 altero reducto, ut velorum obliquati sinus ventum a latere flagrem captarent.
q Extremitates antennarum una cum pede veli torquent
 detorquentque. *r* Venti ferentes, pro-
 spera. *s* Quo Palinurus cœlo fretus sereno in somnos secederet. *t* Jassi fil. aut
 nepos. *u* Furtim oculos fessos subtrahere labori & vigiliis. *x* A somni viciniâ
 grævedo oculos invaserat, atque hinc abruptum responsum & somnolentum.
y Mari infido & ventis fallacibus ?

Nuf.

& Quorum
 observatio-
 ne cursum
 dirigeret.
 a Qui utri-
 que lethæo
 rore & Stry-
 gia vi soporatus, le-
 thalem
 somnum &
 tristem so-
 porem in-
 ducat.
 b Reluctan-
 ti.
 c Inter
 somnum &
 vigiliam
 fluctantia.
 d Δυσμε-
 λές ὕπνῳ.
 e Cui af-
 fixus erat
 clavus.
 f Somnus.
 g Supra.
 Tuius, quos
 optas, prius
 accedat. h Ἀερυχοῶν κλώνακας τ' ἀνδρόων. Lycoph. Saxofas infulas pro-
 pre Capreas, Σειρνοῦζας dictas, a Sirenum fabula celebres: nec minus nau-
 fragis qui perierint, attracti scopulorum harmonia ex undarum haustu recipro-
 co. an meretrices illæ fuerint, an adultores, aut voluptates, ut alii. i Naufragorum,
 qui ibi perierint. k Æneas. l Ex persona Æneæ desidentis Palinuri
 jacturam.

Nusquam amittebat, oculosque sub & astra tenebat.
 Ecce Deus ^a ramum lethæo rore madentem,
 Vique soporatum Stygia super utraque quassat 855
 Tempora ^b cunctantique ^c natantia lumina ^d solvit.
 Vix primos inopina quies laxaverat artus,
 Et super incumbens, cum pupp. ^e parte revulsa,
 Cumque gubernaculo liquidas projecit in undas
 Præcipitem, ac socios nequicquam saepe vocan-
 tem. 860

f Ipse volans, tenues se sustulit ales in auras.
 Currit iter tutum non secius æquore classis:
 g Promissisque patris Neptuni interrita fertur.
 Jamque adeo ^h scopulos Sirenum advecta subibat
 Difficiles quondam, multorumque ⁱ ossibus al-
 bos; 865

Tum rauca assiduo longe sale saxa sonabant:
 Cum ^k pater amisso fluitantem errare magistro
 Sensit, & ipse ratem nocturnis rexit in undis,
 Multa gemens, casuque animum concussus amici.
 l O nimium cœlo, & pelago confise sereno, 870
 Nudus in ignota, Palinure, jacebis arena.

ÆNEIDOS LIB. VI.

ARGUMENTUM.

Cumas advectus Æneas antrum Sibyllæ perit, p. actoque de mo-
 re sacrificio, Phœbi oraculum consulit. I. cula & futuri belli eventum discit. Miseni cada-
 ventum exurit, reliquiasque sub proximo monte sepelit, qui Mi-
 seni nomen ab illo obtinuit: inde columbarum ductu ad aureum
 ramum pervenit: quo decerpto, mactatisque hostiis deos inferos
 veneratus, Sibylla duce per Averni fauces ad inferos tendit. Pali-
 nurum, quod sepulchri honore careret, circa Stygiam paludem ob-
 errantem invenit, eumque una in ulteriorem ripam trajicere cu-
 pientem Sibylla prohibet, cenotaphiisque, & exequiarum spe con-
 solatur. Post hæc Stygem trajectus Æneas, Cerberoque medicatis
 ossis sopito, per loca infantium, eorumque qui falso crimine
 mnati capite supplicium luerant, iter faciens, pervenit ad sedem
 eorum qui amoris impatientia manus sibi consciverant. Ibi Eli-
 sam conspicatus cum ei se purgare vellet, illa indignabunda con-
 spectum ejus effugit. inde progressus Deiphobum in sedibus eo-
 rum qui bello aliquando claruerant, multis vulneribus lacerum
 conspicit, necisque ejus indignum modum ab ipso edocetur. Re-
 licto deinde ad levam Tartaro, sceleratorumque pœnas a Sibyl-
 la edoctus, ad Ditis ipsius mœnia contendit, aureumque ramum

In ip
insti
Ane
set,
lii C
filiu
effert
fit,

S

Et t
d OB
And
f Pr
Litu
Ab
Te
At p
Pra
Ant

m D
Jam
Dae
p P
q H
i C
Rec
x R

pro
num
o d o
oras
pre
h I
nis a
vate
Ber
plur
hic
liis,
nior
cina
com
Ov.
q Ho
inve
f Cu
re ve
fusp
π 7 8 8

in ipso regiae limine defigit. Post hæc ad fortunatorum fedes iter instituit, & a Musæo ad patrem suum perducitur. Ibi Anchises Æneæ filio Albanorum Romanorumque regum catalogum recenset, nobiliumque aliquot Romanorum nomina percurrens, ad Julii Cæsaris, & Augusti laudes descendit, Marcellumque Octaviæ filium, immatura morte præreptum, miris in cælum laudibus effert. Inde per eburneam portam ad superos egressus, socios revivificat, relictisque Cumis Cajetam petit.

Sic fatur ^a lacrymans, classique immittit ^b habenas;

Et tandem ^c Euboicis Cumarum allabitur oris.

^d Obvertunt pelago proras; tum ^e dente tenaci

Anchora fundabat naves, & litora curvæ

^f Prætexunt puppes, juvenum manus emicat ardens 5

Litus in Hesperium: quærit pars ^g semina flammæ

Abstrusa in venis filicis; pars densa ferarum

Tecta rapit, sylvas, inventaque flumina monstrat.

At pius Æneas ^h arces, quibus altus Apollo

Præfidet, ⁱ horrendæque procul secreta ^k Sibyllæ, 10

Antrum immane petit: magnam cui ^l mentem animumque

^m Delius inspirat vates, aperitque futura.

Jam subeunt ⁿ Triviæ lucos, atque aurea tecta.

Dædalus (ut fama est) fugiens ^o Minœia regna,

^p Præpetibus pennis ausus se credere cælo, 15

^q Infuetum per iter gelidas ^r enavit ad ^s Arctos,

^t Chalcidicaque levis tandem super astitit arce,

Redditus his primum terris, tibi, Phœbe, ^u sacravit

^x Remigium alarum, posuitque immania templa.

proræ pelago obversæ & in anchoris, quas *ναυσιπέδας* Lexiphænes apud Lucianum appellat, stantes, melius sustinent fluctus volventes ad litora. ^e *Πεύνης ὀδόντι*. Lycoph. *unco non alligat anchora morfu*. 1. Æn. ^f Puppes a pelago averisæ oras littoris prætexunt, *border the shore*. sic 7. Eclog. & 3. Georg. *Mincius viridæ præxit arundine ripas*. Metaph. a re vestiaria. ^g *Σπίεματὰ πυρός*. Odyss. 1. ^h Templum Apollinis in editiore loco positum, vel respicit simulachri Apollinis altitudinem xv pedum. sed infra, *Teucros vocat alia in templa sacerdos*. ⁱ Ubi vates numine afflata *Horrendas canit ambages*. infra. Al. venerandæ. ^k Vatis, Berosi filix, ex Babylone profectæ. Justin. Martyr in oratione Parænetica: plura infra. ^l Confunduntur apud autores *Mens & Animus* quandoque, ut hic conjunguntur; non raro dicitur: *Mens animi*. Distinguuntur tamen ab aliis, ut animus sit spiritus, mens ratio. Mens est Arist. 1. 1. Moral. c. 34. diviniore animi pars. Sed vide Lactant. 1. 7. ^m Apollo, a natali insula: vel a vaticinatione, a *δῆλον*. ⁿ Dianæ lucum, in quo templum hoc illi cum Phœbo commune. mox, *Phæbi Triviæque sacerdos*. ^o Cretam, ubi regnavit Minos. v. Ov. 8. Met. & 2. Arr. ^p Adeatur Agellius 1. 6. c. 6. defendens hoc epitheton. ^q Homini negatum. volatu scilicet. ^r Diferte. namque navigiis e Creta fugit, ad invento novo veli genere, dolone, quod hic Poeta innuit per præpetes pennas. ^s Cumæ a Creta Septentrionem spectant. ^t Cumis, supra nota c. ^u Ex more veterum; qui instrumenta artis, vel rerum quæ iis usui fuissent, Deo alicui suscipiebant. ^x Erudite & volatus fabulam & navigationis historiam jungit. *πτερυγῶν κρημῶσιν ἐρεοσὸ μῦθοι*, Æschylus in Agamemnone.

^a Miseratus
^c sc. casum
infantis a-
mici, Pali-
nuri. l. præ-
cedentis
ult. v.
^b Funes
nauticos
qui vela
tollant vel
intendant.
Metaph. ab
equis. Sunt
qui de no-
vo clavo
substituto
intelligent.
^c Bajas ap-
pellit, quas
in sinu Pu-
teolano
condidere
Chalciden-
ses ex Eu-
bœa inf.
coloni.

^d Sic enim

y Filii Minois, quem in certaminibus victorem per iridiam interfecerunt Athenienses, hos itaque bello arditos coegit Minos quotannis (ut alii, nono quovis anno) mittere septem mares & totidem feminas Minotauro devorandos, atque hos forte ductos
 x In foribus, ab alia parte opposite sculpterat Dædalus Cretam altius exstantem e mari, taurum a Pasiphae amatum; Minotauro, Labyrinthum, Theseo ab Ariadne datum filium, cujus ductu e Labyrintho rediret cælo Minotauro

In foribus, lethum y Androgeo: tum pendere pœnas

Cecropidæ iussi (miserum) septena quotannis 21

Corpora natorum: stat ductis sortibus urna.

z Contra elata mari responder Gnosia tellus.

Hic crudelis amor tauri, suppositaque furto

Pasiphaë: mistumque genus, prolesque biformis 25

Minotaurus inest, Veneris monumenta nefandæ.

a Hic labor ille domus, & inextricabilis error.

Magnum b reginæ sed enim miseratus amorem

Dædalus, ecce dolos tecti, ambagesque resolvit,

c Cæca regens filo vestigia, tu quoque magnam 30

Partem opere in tanto, (sineret dolor) Icare, haberes.

Bis conatus erat casus effingere in auro:

Bis patriæ cecidere manus, quin protinus omnia

d Perlegerent oculis: ni jam præmissus Achates

Afforet, atque una Phœbi, Triviæque sacerdos, 35

e Deiphobe Glauci, fatur quæ talia regi:

Non hoc ista sibi tempus spectacula poscit:

Nunc f grege de intacto septem mactare juvencos

Præstiterit, totidem lectas de more bidentes.

Talibus affata Æneam, (nec sacra morantur 40

Iussa viri) Teucros vocat alta in templa sacerdos.

g Excisum Euboicæ latus ingens rupis in antrum:

Quo læti ducunt aditus centum, ostia centum:

Unde ruunt totidem voces, responsa h Sibyllæ:

Ventum erat ad limen, cum virgo poscere i fata 45

Tempus, ait, k Deus ecce, Deus: Cui talia fanti,

Ante fores subito non vultus, non color unus,

Non comptæ mansere comæ: sed pectus anhelum,

Et rabie fera corda tument: majorque videri,

Nec mortale sonans: afflata est numine quando 50

Jam propiore dei. Cessas in vota, precesque

Tros (ait) Ænea, cessas; neque enim ante dehiscant

l Attonitæ magna m ora domus: & talia fata

a De Labyrinthorum, Ægyptiaci, Cretici, Lemniaci, Itali, portentosa mole, artificio, erroribus, &c. Plin. l. 36. c. 11. b Ariadnes, filia regis Minois, de qua modo dictum, not. z. c Neque enim sine glomere fili exitus inveniri potuit. d Perlegissent Æneas & qui cum illo. e Quod proprium huic Sibyllæ nomen. Glauci filia, alii fecus. f Ex armento eximios, injuges, numeri item perfecti. Septenarii perfectionem docebit Macrob. 6. c. l. x. de Somnio Scipionis. g Templum hoc ex rupe cavata aliud erat ab illo juxta Avernum quod hodie la grotta della Sibylla dicitur. h Cumane, ut supra, ab Euboicis colonis habitata. i Responsa, oracula de fatiis. k Phœbas numine afflata, sive illud sit dæmon ἐσπασμῶδης, sive spiritus e specu exhalans, ut l. 16. Diod. Siculi, tota tremuit fremuitque in rabiem & vecordiam acta, vide quæ nos ad g. l. Lucan. v. 80. & deinceps. l Εμῆγονίστρα, attonantis. m Ostia, per quæ, ut primum patuerint, feruntur, vultus responsa per auras, infra.

Conticuit, gelidus Teucris per dura cucurrit
Ossa tremor : fuditque preces rex pectore ab imo : 55

Phœbe graves Trojæ semper miserate labores ,
Dardana qui Paridis direxisti tela, manusque

⁂ Corpus in Æacidæ : o magnas obeuntia terras
Tot maria intravi duce te : penitusque repostas
Massylum gentes, p prætentaque Syrtibus arva. 60

Jam tandem Italiæ fugientis prendimus oras :

Hac Trojana tenuis fuerit fortuna sequuta.

Vos, quoque, Pergamææ jam fas est parcere genti ,

q Diique , deæque omnes , quibus obstitit Ilium , &
ingens

Gloria Dardaniæ. tuque, ô sanctissima vates , 65

Præscia venturi, r da (non indebita posco

Regna meis fatis) Latio considerare Teucros ,

Errantesque deos, agitataque numina Trojæ.

f Tum Phœbo & Triviæ solido de marmore templa

Instituam , festosque dies de nomine Phœbi. 70

Te quoque magna manent regnis penetralia nostris.

Hic ego namque tuas : sortes, arcanaque fata

Dicta meæ genti ponam : lectosque sacro

Alma viros. ⁂ foliis tantum ne carmina manda ,

Ne turbata volent , rapidis ludibria ventis : 75

Ipsa canas, oro, finem dedit ore loquendi.

* At Phœbi nondum patiens immanis in antro

Bacchatur vates, magnum si pectore possit

Excussisse deum : tanto magis ille fatigat

Os rabidum , fera corda domans , fingitque premen-
do. 80

Ostia jamque domus patuere ingentia centum

Sponte sua, vatisque ferunt responsa per auras.

O tandem magnis pelagi defuncte periclis ,

Sed terra graviora manent : in regna y Lavini

Dardanidæ venient (mitte hanc de pectore curam) 85

Sed non & venisse volent. bella, horrida bella ,

Et Tibrim multo spumantem sanguine cerno.

q Pro Troja stabant, Xanthus, Apollo, Venus, Minors, Latona, Diana, contra Trojanos, Hermes, Neptunus, Vulcanus, Juso, Minerva. Allusum simul ad Vejovem, Deosque noxios; de quibus Agellius l. 5. cap. 12. necnon Fascinum excellentis gloriæ. ⁂ Concede. f Hæc in gratiam Augusti, qui ex Æneæ familia, & Phœbi, ut creditum est, filius, Apollini in Palatio templum dedicavit, ludosque Apollinæ restituit. ⁂ Allusum ad sortes κλήεις, χερσμονς, oracula, libros Sibyllinos, de quibus Agell. l. x. c. 19. & vide quæ Dalecampius ad 13. c. 13. l. Plinii, A Tarquinio empros, a XV viris consulendos, sicubi opus esset, quos Augustus condidit duobus forulis auratis sub Palatini Apollinis basi. Suet. Aug. c. 31. ⁂ Locum hunc interpretatur Heleni admonitio. reperatur l. 3. ⁂ Reluctata Pythia ægre admittit εἴθεσιαισμον. utpote cujus impetu concussa labascit anima. laborat itaque Deum qui infidet excutere; tanto magis ille fatigat, domat, fingit, premit. y Al. Lavini.

⁂ In eam partem corporis quæ erat vulnerabilis, calcaneum scilicet, quem tenuit mater, eum in Stygia palude tingens. In templo autem Apollinis, quo invitatus ab Hecuba fuerat Achilles ad nuptias Polixenæ, interfectus est sagitta a Paride post simulachrum latente. o Africam, cujus in mediterranea parte sunt Massyli. p Carthaginem innuit, cujus mari, ab Oriente prætenditur Syrtis minor, exinde major. de his sæpe antea.

Non

& Pro Simoente & Xantho fluentibus sanguine, obstructis cælorum cadaveribus erunt tibi de novo Tibris & Numicius. *a* Alii respici ad Turnum volunt origine Grajum, ut interpretatur Amata responsum l. 7. Alii ad Halesium Agamemnonis ex Briseide filium. *b* Turnus, cui dea Venusta mater. l. 10. *c* Quæ semel quasi dedit nomen ad insequendum Trojanos, nunquam desisset. *d* Aliis addita est infesta, affixa. *d* Lavinia, qua sibi desponsata destitutus Turnus aspera movebit bella, cum respe-

ctu ad Helenam a Paride raptam. *f* Pallanteo, Evandri, Arcadis urbe, ut lib. 8. *g* Cujusmodi ἀμφιβολίας, & perplexa oracula Pythiæ suæ suggerit Apollo λόζίας. *h* Et stimulos adhibet furoris ad vaticinium, & frænis temperat ora ad silentium Accipit & frænos; nec tantum prodere vati, Quantum scire licet. Lucan. 5. l. *i* Jamdudum ad omnes casus præparatus. Alii leg. *percepi*. Ex Helena sc. & parte prædicta. *k* Hic rursus innui videtur antrum Sibyllæ juxta Avernium lacum, in quem restagnare credebatur Acheron propter sulphureas mephytes, cavernas, & calidas aquas. unde & Νειρομανσία locus idoneus visus est Homero, & descensus ad inferos. *l* Diti sacra vel execranda. *m* Lib. 4. *Ditis tamen ante infernas accede domos, &c. huc casta Sibylla.* *n* De Orpheo abunde 4. lib. Georg. & Ovid. 10. Met. *o* Castora gemellum e Leda matre & Tyndaro, communicata cum illo immortalitate ut alternis viverent, adi Mythologos hoc de Geminorum sidere exponentes.

Non & Simoïs tibi, nec Xanthus, nec *a* Dorica castra
 Defuerint: alius Latio jam partus *b* Achilles,
 Natus & ipse Dea: nec Teucris *c* addita Juno 90
 Usquam aberit: cum tu supplex in rebus egenis,
 Quas gentes Italùm, aut quas non oraveris urbes?
 Causa mali tanti *d* conjux iterum hospita Teucris,
 Externique iterum thalami.

Tu ne cede malis: sed contra audentior ito,
Quam tua te fortuna sinet. via prima salutis, 95
Quod minime reris, f Graja pandetur ab furbe.

Talibus ex adyto dictis Cumæa Sibylla
 Horrendas canit *g* ambages, antroque remugit,
g Obscuris vera involvens: *h* ea fræna furenti 100
 Concutit, & stimulos sub pectore vertit Apollo.

Ut primum cessit furor, & rabida ora quierunt,
 Incipit Æneas heros. non ulla laborum,
 O virgo, nova mihi facies, inopinave surgit:
i Omnia præcepi, atque animo mecum ante peregi. 105

Unum oro, (quando hic *k* inferni janua regis
 Dicitur, & tenebrosa palus Acheronte refuso)
 Ire ad conspectum chari genitoris, & ora
 Contingat: doceas iter, & *l* sacra ostia pandas.

Illum ego per flammam, & mille sequentia tela 110
 Eripui his humeris, medioque ex hoste recepi:
 Ille meum comitatus iter, maria omnia mecum,
 Atque omnes pelagique minas, cælique ferebat
 Invalidus, vires ultra, sortemque senectæ. 115

Quin, *m* ut te supplex peterem, & tua limina ad-
 rem,

Idem orans mandata dabat, natiq; patrisque
 Alma precor miserere; potes namque omnia: nec
 te

Nequicquam lucis Hecate præfecit Avernis.
 Si potuit manes arcessere conjugis *n* Orpheus,
 Threicia fretus cithara, fidibusque canoris:
 Si *o* fratrem Pollux alterna morte redemit,

Itque reditque viam toties: quid p Thesea? magnum
 Quid memorem q Alciden? & in r genus ab Jove
 summo.

Talibus orabat dictis, f arasque tenebat:

Tunc sic orsa loqui vates: Sate sanguine divum 125

Tros Anchisiade, t facilis descensus Averni:

Noctes atque dies patet atri janua Ditis:

Sed revocare gradum, superasque evadere ad auras,

Hoc opus, hic labor est. pauci, quos æquus amavit

Iupiter, aut ardens evexit ad æthera virtus, 130

Diis geniti, potuere. tenent media omnia sylvæ;

u Cocytusque sinu labens x circumfluit atro.

Quod si tantus amor menti, si tanta cupido est,

y Bis Stygios innare lacus, bis nigra videre

Tartara, & z infano juvat indulgere labori: 135

Accipe quæ peragenda prius. latet arbore opaca

Aureus & foliis, & lento vimine ramus,

a Iunoni infernæ dictus sacer: hunc b tegit omnis

Lucus, & obscuris claudunt convallibus umbræ.

Sed non ante datur telluris operta subire,

Auricomos quam quis decerpserit arbore foetus. 140

Hoc sibi pulchra suum ferri Proserpina munus

Instituit: primo avulso non deficit alter

Aureus, & simili frondescit virga metallo.

Ergo c alte vestigia oculis, & rite repertum 145

Carpe manu; namque ipse volens, facilisque sequetur,

Si te fata vocant: d aliter non viribus ullis

Vincere, nec duro poteris convellere ferro.

Præterea, jacet exanimum tibi corpus e amici,

(Heu nescis) totamque incestat funere classem, 150

Dum consulta petis, nostroque in limine f pendes:

g Sedibus hunc refer ante suis, & conde sepulchro.

Duc h nigras pecudes: ea prima piacula sunt.

Sic demum lucos Stygios, regna invia vivis

sensu rationem; ita ut ad virtutem, rerum cognitionem, & veritatis indagationem adspirent pauci, quibus, vel benignitate Deorum, vel eximia virtute, vel divino ingenio datum est aureum studii ramum carpere, & prudentia duce ad summa contendere. mox, ramum hunc Lucus & obscura claudunt convallibus umbræ. u Quid Cocytus, Styx, Acheron Inferi sint secundum veteres Theologos, docet Macrob. 1. l. de Somnio Scipionis. c. 10. x Al. circumvenit. y In vita semel, secundo in morte, gloriam in vivis consequi, æternam, post mortem. z Vehementi. a Proserpinæ. b Allusum ad Bonæ Deæ, quæ eadem Tellus est, sacra; quæ non nisi in operto fiebant. c Deum cœlumque suspice. d Absque sit gratia & auxilium divinum, incassum intercidunt humani conatus. e Miseni, ut infra, a Tritone intercepti, quem ramen nonnulli ab Ænea interfectum autumant; ut in hac necromantia suppeteret cadaver & animam. f Moratis, vel sollicitus heres. g Terræ & inhumationi. h Furvis hostiis placandi Dii Inferi, ad quos tibi lustrato sternenda via. huc casta Sibylla Nigrarum multo peccidum te sanguine ducet, l. 5.

Qui ad
 Inferos
 descendit
 cum Piri-
 thoo, raptu-
 ri Proserpi-
 nam.
 q Herculem,
 qui descen-
 dit Cerbe-
 rum ab in-
 feris tractu-
 rus.
 r Genus
 idem, caussa
 mihi me-
 lior.
 s Pro more
 precantum,
 jurantium,
 vota conci-
 pientium.
 t Si Ethice
 hanc fab.
 interpretari
 velimus:
 immane vi-
 tiorum
 præcipi-
 tium, e
 quorum ba-
 rathro non
 facile e-
 mergitur,
 intellige-
 mus. Si
 mystice &
 Platonicè;
 plerisque
 gravari di-
 vinam ani-
 mi particu-
 lam terrena
 vltus corpo-
 rex mole,
 opprimi a

Aspicias. Dixit, pressoque obmutuit ore.
 Æneas mœsto defixus lumina vultu
 Ingreditur linquens antrum, *i* cæcosque volutat
 Eventus animo secum · cui fidus & Achates
 It comes, & paribus curis vestigia figit.
 Multa inter sese vario sermone serebant, 160
 Quem socium exanimum vates, quod corpus human-
 dum
 Diceret, atque illi Misenum in littore sicco,
 Ut venere, vident *l* indigna morte peremptum:
 Misenum Æoliden, quo non præstantior alter, 164
 Ære ciere viros, Martemque accendere *m* cantu.
 Hectoris hic magni fuerat comes, Hectoræ circum
 Et lituo pugnas insignis obibat, & hasta.
 Postquam illum victor vita spoliavit Achilles,
 Dardanio Æneæ sese fortissimus *n* heros
 Addiderat socium, *o* non inferiora sequutus. 170
 Sed tum, forte cava dum personat æquora *p* concha
 Demens, & cantu vocat in certamina Divos,
 Æmulus *q* exceptum *r* Triton (si credere dignum
 est)
 Inter saxa virum spumosa immerferat unda.
 Ergo omnes magno circum clamore fremebant; 175
 Præcipue pius Æneas. Tum iussa Sibyllæ,
 Haud mora, festinant flentes, *f* aramque sepulchri
 Congerere arboribus, cœloque educere certant.
 Itur in antiquam sylvam, stabula alta ferarum:
 Procumbunt piceæ, sonat iceta securibus ilex:
 Fraxineæque trabes, cuneis & fissile robur
 Scinditur: advolvunt ingentes montibus ornos.
 Nec non Æneas, opera inter talia *n* primus
 Hortatur socios, paribusque accingitur *x* armis.
 Atque hæc ipse suo tristi cum corde volutat, 185
 Aspectans sylvam immensam, & sic ore precatur:
 Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus
 Ostendat nemore in tanto: quando omnia vere
 Heu nimium de te vates, Misene, loquuta est.

veteres, m Lituo. *n* Æolides. *o* Virum nequaquam Hectori secundum neque virtute, neque laude; satis etiam superiorem. *p* Tuba credo & buccina quæ Tritoni concha. *Ceruleam Tritona vocat, concheque sonanti inspirare jubet.* deinde cava buccina sumitur illi. *q* Infidiis interceptum. *r* Oceani & Tethyos filius, Neptuni tubicen. Tritones qui sint, dictum lib. præcedente sub fin. *f* Pyram in altum extractam, in aræ formam. *t* Piceæ tedæque resina pingues, fraxini, ornique funeribus adhibetæ quo clarius & luculentius arderent rogi. *v* Exemplo suo præluens aliis. *x* Securi, cuneis.

i Incertos, ignotos.
k *Από*
ταύ *α* *χ* *σ* *ς*.
a sollicitudine, quæ summatum & principum comes, Jul. Scaliger Æneæ genium esse vult. est enim *α* *χ* *ο* *ς* *α* *ρ* *η* *ς*.
 Non quod vir tantus mœreat: sed quod inter tot ærumnas ad summam virtutem perpetuandam continetur lib. 3. Poetices cap. 25.
l Non respondente meritis, arti & virtuti ejus. aut quia exceptus infidiis ab eo, quem æmulabatur, aut quia anima in aquis exstinguebatur, quod genus mortis abominabantur

Vix ea fatus erat, geminæ cum y forte & columbæ
 Ipsa sub ora viri cælo venere volantes,
 Et viridi sedere solo: tum maximus heros
 Maternas agnoscit aves, lætusque precatur:
 Estæ duces, ô, si qua via est, cursumque per auras
 Dirigite in lucos, ubi pinguem dives opacat
 Ramus humum: tuque ô dubiis ne defice rebus
 Alma parens. Sic effatus a vestigia pressit,
 Observans quæ signa ferant, quo tendere pergant.
 b Pascentes illæ tantum prodire volando,
 Quantum acie possent oculi servare sequentum.
 200 Inde ubi venere ad fauces graveolentis Averni,
 Tollunt se celeres, liquidumque per aëra lapsæ
 Sedibus e aptatis geminæ super arbore sidunt:
 d Discolor unde auri per ramos e aura refulsit:
 204 Quale solet sylvis brumali frigore f viscum
 Fronde virere nova, quod non sua g seminat arbor,
 Et croceo fœtu teretes circumdare truncos:
 Talis erat species auri frondentis opaca
 Illice: sic leni h crepitabat bractea vento.
 Corripit extemplo Æneas, avidusque refringit
 210 Cunctantem, & vatis portat sub tecta Sibyllæ.
 Nec minus interea Misenum in litore Teucri
 Flebant, & cineri k ingrato sùprema ferebant.
 Principio pinguem tædis, & robore secto
 Ingentem struxere l pyram: cui frondibus m atris
 215 Intexunt latera, & ferales n ante cupressos
 Constituunt: o decorantque super fulgentibus ar-
 mis.
 Pars p calidos latices & ahena undantia flammis
 Expediunt, q corpusque lavant frigentis & unguent.

190 y Oblati-
 vum ergo
 augurium.
 & Quæ &
 Veneris
 aves & fe-
 lix regibus
 195 augurium
 per gemi-
 nas colum-
 bas mystice
 duas ani-
 mæ alas
 designari
 volunt.
 Contempla-
 tivam Mo-
 ralemque
 virtutem,
 200 juxta ad au-
 reum Sa-
 pientie ra-
 tium a di-
 vinarum
 rerum
 amore mit-
 tuntur.
 210 d Substitit.
 Captantes
 autem au-
 guria & ob-
 servantes
 stare im-
 mobiles ave-
 sedere sole-
 bant.
 b Allusionem
 ad pullare
 augurium,
 quod felix
 habitum,
 si palli pa-
 scerent.

e E noto Ænex. d Alio a viridi arbore colore. e Splendor & v. d. s. verus vox
 Græca auram significat. Scal. Poet. l. 4. c. 16. f Misseldine, misselto, quod bru-
 mali tempore maturefcit virore in flavum vergente, croceo ergo fœtu. g Na-
 scitur enim ex vitali excremento arborum, non ex fimo volucrum, ut vulgo
 receptum. Jul. Scal. in 2. l. Theophrasti de Caus. c. 23. h Annon videris au-
 dire bracteati rami a ventis agitati crepitantem sonum ex literarum aspera con-
 dictatione? i Vivam remorari desiderium avidi Ænex. k Minus grato amicis
 vixit: hoc ministerium exsequentibus. l Apparatus mortuorum, funus dicitur;
 constructio lignorum, rogos; subjectio ignis, pyra; crematio cadaveris, bustum;
 locus, ustrina; operis constructio, sepulchrum; inscriptum nomen & memo-
 ria, monumentum. citat hoc Servii Scal. in Festum. m Funereis, feralibus.
 viroris in atrum vergentis. n Ab anteriore usquequaque parte. o Cum viris
 magnis una cremabantur arma, vestes, equi, canes, & quæ in vita erant charissi-
 ma. Apud Indos & uxor amantiissima. Cic. 5. Tusc. quæst. & 11. l. Æneid. ga-
 leas, ensisque decoros, &c. p Calida ablui & per intervalla inclamari solebant
 pro mortuis compositi, ne forte lateret vitalis spiritus obstructus, adeoque vivi
 cremarentur. q Ex Ennii versu. Tarquinii corpus bona fama lavit & unxit.

7 Funebri,
 qui una
 cum cada-
 vere cre-
 mabatur.
 8 Viris il-
 lustribus
 vestes qui-
 bus vivi
 utebantur,
 injectæ,
 purpureæ,
 prætextæ,
 paluda-
 menta, vi-
 de Pallantis
 funus lib.
 11. Æneid.
 quæ nos
 ibi, & lib. 9.
 Lucani.
 9 Testati
 dolorem &
 se invito id
 facere.
 10 Dona ab
 amicis in-
 gesta no-
 tam est,
 thus, adi-
 pem hostia-
 rum, o-
 leam, &c.
 11 De more
 ossa legen-
 di, lavandi,
 componen-
 di, vide
 quæ nos ad
 Sen. Troad.
 727. vers.
 12 Urna
 ærea, quan-

Fit gemitus: tum membra y toro desleta reponunt,
 f Purpureasque super vestes, velamina nota 221
 Conjiciunt: pars ingenti subiere pheretro,
 Triste ministerium: & subjectam more parentum
 u Adversi tenuere facem: congesta cremantur
 x Thurea dona, dapes, fuso crateres olivo. 225
 Postquam collapsi cineres, & flamma quievit:
 y Reliquias vino & bibulam lavere favillam:
 Ossaque lecta x cado texit Chorineus x aheno.
 Idem ter socios a pura circumtulit unda,
 Spargens rore levi, & ramo felicis olive: 230
 Lustravitque viros dixitque b novissima verba.
 At pius Æneas ingenti mole sepulchrum
 Imponit, suaque arma viro, c remumque, c tubam-
 que
 d Monte sub ærio, qui nunc Misenus ab illo
 Dicitur, æternumque tenet per secula nomen. 235
 His actis, prope exsequitur præcepta Sibyllæ.
 Spelunca alta fuit, vastoque immanis hiatu,
 Scrupea, e tuta lacu nigro, nemorumque tenebris,
 Quam super haud ullæ poterant impune volantes
 Tendere iter pennis: talis sese halitus atris 240
 Faucibus effundens, supera ad f convexa ferebat:
 Unde locum Graji dixerunt nomine g Avernum.
 h Quatuor hic primum nigrantes terga juvencos
 Constituit, frontique i invergit vina sacerdos:
 Et summas k carpens media inter cornua setas, 245
 Ignibus imponit sacris libamina prima,
 l Voce vocans m Hecaten, cœloque, Ereboque poten-
 tem.
 Supponunt alii cultros, tepidumque cruorem
 Suscipiunt pateris, n ipse o atri velleris agnura

doque aurea condebantur cineres. a Lustravit pollutos funere aqua sacra ab
 aspergillo felicis olive. namque oleaster infelix. b Illicet. & vale, vale, vale.
 Æneid 11. lib. c Insignia renigis & tubicinis. d Qui etiam ad hunc diem re-
 rinet nomen, & vulgo dicitur Monte Miseno, & Capo Miseno. e Cincta lacu & syl-
 va. f Ad cœli curvitatē. g A ðevov. avium expertem. h Signate omnia, &
 Diis Manibus convenienter. Numerus par, hostiæ furiæ, sacra in scrobe & ter-
 ra effossa Diis Inferis: ut Superis numerus impar, victimæ candidæ, aræ extru-
 ctæ. i Inversa patera, contra in sacris supernis supina manu libatum. j. lib.
 media inter cornua fundit. hoc autem ad probationem victimarum, si non stu-
 puissent in ignem ἀπαρχάς scil. primitias & libamina. l Dissona & aliena a
 voce humana, vide quæ nos ad Lucan. 6. l. 687. vers. m De Hecates, quæ Lu-
 na, nomine & potentia, ad quæ nos ad Senecæ Hippolytum vers. 410. n Quo
 ipse victimarius, & ensis adeo victimarum sanguine consecratus tuti validique
 fuit adversus umbras. o Concolorem agnam.

Aeneas p̄ matri Eumenidum, q̄ magnæque sorori 250
 Ense ferit, * sterilemque tibi, Proserpina, vaccam.
 Tum r̄ Stygio regi nocturnas inchoat aras :
 Et / solida imponit taurorum viscera flammis ,
 Pingue superque oleum fundens ardentibus extis.
 Ecce autem primi sub limina solis, & ortus , 255
 Sub pedibus mugire solum, & juga cœpta moveri
 Sylvarum : visæque : canes ululare per umbram ,
 Adventante dea, ū Procul ô, procul este profani ,
 Conclamant vates, totoque abissite luco :
 Tuque invade viam, vaginaque eripe x̄ ferrum : 260
 Nunc animis opus, Aenea, nunc pectore firmo.
 ȳ Tantum effata, furens antro se immisit aperto.
 Ille ducem haud timidis vadentem passibus æquat.
 & Dii, quibus imperium est animarum, umbræque
 silentes ,
 Et Chaos, & Phlegeton; loca nocte silentia late, 265
 Sit mihi fas ā audita loqui: sit numine vestro ,
 Pandere res alta terra, & caligine mersas.
 b̄ Ibant obscuri sola sub nocte per umbras ,
 Perque domos Ditis c̄ vacuas & inania regna ,
 Quale per incertam lunam sub luce d̄ maligna 270
 Est iter in sylvis, ubi cœlum condidit umbra
 Jupiter, & rebus nox abtulit atra colorem.
 ē Vestibulum ante ipsum primisque in faucibus Orci ,
 Luctus, & f̄ ultrices posuere cubilia Curæ :
 Pallentesque habitant morbi, ḡ tristisque Senecæ: 275
 Et Metus, & h̄ maleuada Fames; & turpis Ege-
 stas ,
 (ī Terribiles visu formæ) Lethumque, Laborque.

uwo Q̄ayōs̄ ðia. ubi interpres iccirco immolari Hecate scribit, quod ipso-
 rum latratus incantationes & monstrosas visiones solvit. Et Hylax in limine la-
 rion. Ecl. 8. ū Quod in sacris fieri solet, profanos artes, herosa suum hoc agere
 monet. x̄ Dæmones an sentiant dolorem, lædantur, enses horreant, disserit
 Cœl. Rhod. l. 2. c. 8. hæc noster ex opinione Platoniorum, infra sanior; fu-
 stra ferro diverberet umbras. Gentil. 16. c. lect. Virg. ȳ Et cum dicto projecit se
 in Averni fauces, comite Aenea. & Pie, nec nisi veniam præfatus, accedit ad
 inferorum arcana retagenda. Plutonem & Proserpinam precatus, mox umbras,
 inde vastam voraginem & indigestam primæ materiæ molem, hinc loca ipsa &
 lacus. ā Uti per eburneam portam emissus redit ad Superos, sub calce hujus
 libri: ita per eandem se demissum proferatur, referre se hæc ex auditu tantum.
 b̄ Hypallage. Ibant soli sub nocte obscura. c̄ Corporibus vacuas, ubi umbræ
 tantum & simulachra. d̄ Caligante. sublustri tamen. ē Locum ante januam
 vacuum, describit Agellius l. 16. c. 5. per quem a via aditus accessusque est ad
 aedes. Hoc ut Romani signis, statuis & tabulis ornabant; ita ante vestibulum
 inferorum varios monstrorum formas depingit, quarum adverte nativa epithe-
 ra. f̄ Quæ animum excarnificant & male conscis stimulis sœdunt. ḡ Morosa,
 querula, difficilis. h̄ Injurias, turra, rapinas, malas artes suggereus. ī Non
 re terribiles, sed visu, inquit Seneca 104. Epist. quem adij.

p̄ Nocti. quæ
 furias parit
 fovetque.
 q̄ Terra,
 quæ Noctis
 soror fingi-
 tur, quia
 ex umbra
 ejus nox vi-
 cissim nata
 est.
 * Z̄rēḡz̄
 ðōv̄. O-
 dyll. x̄. Ju-
 noni infer-
 næ pro-
 priam; in-
 fecundam
 infœcun-
 dæ; steri-
 lem illi
 quæ nun-
 quam eni-
 xa est; tau-
 rum Pro-
 serpinæ, ut
 Plutoni
 taurum.
 ȳ Plutoni.
 / Holocau-
 stum.
 / Stygia ca-
 nes, Furie.
 Sed & Dia-
 ne Trivite
 lux sunt
 canes, quæ
 & Heca-
 te Lyco-
 throni est.

k Quam multa in sylvis autumni frigore primo
 Lapsa cadunt folia: aut ad terram gurgite ab alto
 Quam multæ glomerantur aves, ubi *m* frigidus an-
 nus *o*
 Trans pontum fugat, & terris immittit apricis.
 Stabant orantes, privi transmittere cursum,
 Tendebantque manus ripæ ulterioris amore:
 Navita sed *o* tristis nunc hos, nunc accipit illos:
 Ast alios longe summos arcet arena.
 Æneas (miratus enim, motusque tumultu)
 Dic, ait, *o* virgo, quid vult concursus ad amnem?
 Quidve petunt animæ? vel quo discrimine ripas
 Hæ linquunt? illæ remis *p* vada livida verrunt?
 Olli sic breviter fata est *q* longæva sacerdos:
 Anchisa generate, Deum *r* certissima proles,
 Cocyti stagna alta vides, Stygiamque paludem:
 f Dii cujus jurare timent, & fallere numen.
 Hæc omnis quam cernis, *i* inops, inhumataque turba
 est:
 Portitor ille Charon: hi, quos vehit unda, sepulti.
 Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta
 Transportare prius, quam sedibus ossa quierunt:
 Centum errant annos, volitantque hæc litora cir-
 cum:
 Tum demum admissi stagna exoptata revisunt.
 Constitit Anchisa satus, & vestigia pressit,
 Multa putans, sortemque animo miseratus *x* iniquam,
 Cernit ibi mæstos, & mortis honore carentes,
 y Leucaspim, & Lyciæ ductorem *x* classis *y* Orontem:
 Quos simul à Troja ventosa per æquora vectos
 Obruit Ausser, aquâ involvens navemque virosque.
 Ecce gubernator sese Palinurus *a* agebat:
 Qui Libyco nuper cursu, dum sidera servat,
 b Exciderat puppi, mediis effusus in undis.
 Hunc ubi vix multa mæstum cognovit in *c* umbra,
 Sic prior alloquitur: quis te, Palinure, deorum
 Eripuit nobis, medioque sub æquore merfit:
 Dic age. Namque mihi fallax haud ante repertus,
 Hoc uno responso animum delusit Apollo:

Η ὅσα
 φύλλα χό-
 μαζε περι-
 κλαδίζου-
 πέσεν ὕλης
 φύλλο χόφ
 ἐνὶ μῆτι.
 311
 315 Apollonius
 4. l. Sub
 exitu Au-
 tumni ubi
 primum in-
 valescit fri-
 gus.
 Ἰ Οὐρανός
 ὡς Αἴτ'
 ἐπὶ οὐν
 χερμῶνα
 φύρον.
 324
 Iliad. 7.
 m Hyems.
 n Spondeo-
 rum tractus
 supplicibus
 convenit.
 o Asper,
 grim, char-
 lish.
 p Styga &
 Cocytum
 transmit-
 tunt.
 o Πολυχε-
 νωτάτη
 παρθένω.
 quæ sæcula
 septem vi-
 xerat. O-
 vid. 14.
 Metam.
 r Cui vivo
 inferos ad-
 ire datur.
 f Hesiodi
 Theogonia,
 & ibi Tzet-
 zes. uti ad
 Lycophro-
 nem. ibi:

Στυγὸς κελαινῆς ναυμόν, ἐνθα Τερμινός, Οὐρανοῦτος, &c. quæ nos ad
 Sen. Herc. Furent. v. 711. *i* Neque legitimam, neque imaginariam nacta se-
 pulturam. *ii* Locum hunc explicat Cælius Rhodig. l. 23. c. 14. ex Philosophia
 Platonica, denarium statuentem numerum in se multiplicatum, labis ex peccato
 iniuste concretaque expiationi requisitum. *x* Ubi hæc admittuntur, illæ arcen-
 tur, vel, ubi mortui plectuntur ob peccatum vivorum qui funera exsequi ne-
 glexerunt. *y* De his r. lib. Æneid. *x* Navis. *a* Errabundus obibat. ibat. Terent.
 And. Quo magis te agis? *b* Ut r. lib. sub exitu. *c* Inferorum caligine.

5 127

d Indignationi con-
venit oratio in mono-
syllabam desinens, in-
quit Scalig. lib. 4. Poet. cap. 48.
e De cortina & tripode lib. 3. per initia, & alibi.
f Servius & Fabricius distinguunt, neque te Phœbi corinua fefellit, Dux Anchisiade, neque me: Deus æquore merfit, ut Deus sit Somnus qui præcipitavit quidem, non merfit.
g Præcipitans gubernaculum; aut me, i. præcipitatus.
h Clavo, gubernaculo.
i Cui excussus magister. Hypallage.
k Procelfas, alperas.
l Velentium in Lucania.

m Præruptos scopulos. n Corpus meum. o Leviſſimum ſaltem ſepulture genus poſtulat. Si quis enim in cadaver inſepultum incidiffet, nefas erat præterire terræ gleba non injecta, aut pulvere aut arena; quod præcidanea porca expiandum erat. p Invenies autem cadaver meum in portu Velino. Atque hunc locum ab Hygino, exagium apud Agellium lib. 10. cap. 16. quod Velia, poſt ſexcentiſimum annum, quam Æneas in Italiam venit, condita fuerit, adferunt plurimi, reſpexiſſe ſc. poetam loci naturam, non nomen urbis. portus ſc. paluſtres ab e. l. Turnebus l. 22. c. 1. Alciat. parerg. cap. 21. Pontanus in Antonio. Cœlius lib. 11. cap. 24. πρὸ ληΨῆν poetis uſitatum opponit, q Trifſton, Stygia ſc. aut Cocytum, unde Purix accendunt faces. r Alii leg. rīpa, ſc. citeriore. Alii ripam adibis, ulterioſerem ſc.

Qui fore te ponto incolumem, finesque canebat 345
Venturum Auſonios: en hæc promiſſa fides eſt d ?
Ille autem: Neque te Phœbi e cortina fefellit,
Dux Anchisiade: f nec me deus æquore merſit,
Namque gubernaculum multa vi forte revulſum,
Cui datus hærebam cuſtos, curſi que regebam, 350
g Præcipitanſtraxi mecum. maria aſpera juro,
Non ullum pro me tantum cepiſſe timorem,
Quam tua ne ſpoliata h armis, i excuſſa magiſtro,
Deficeret tantis navis ſurgentibus undis.
Tres Notus k hybernas immenſa per æquora no-
ctes 355
Vexit me violentus aqua: vix lumine quarto
Proſpexi Italiam, ſumma ſublimis ab unda.
Paulatim adnabam terræ, & jam tuta tenebam.
Ni l gens crudelis madida cum veſte gravatus, 359
Prenſantemque uncis manibus m capita aſpera mon-
tis,
Ferro invaſiſſet, n prædamque ignara putaret.
Nunc me fluctus habet, verſantque in litore venti. ¶
Quod te per cœli jucundum lumen & auras,
Per genitorem oro, per ſpem ſurgentis Iuli, 364
Eripe me his, invicte, malis: aut tu mihi o terram
Injice, namque potes, p portuſque require Velinos:
Aut tu, ſiqua via eſt, ſiquam tibi diva creatrix
Oſtendit, (neque enim credo ſine numine divum
Flumina tanta paras, Stygiamque innare paludem)
Da dextram miſero, & tecum me tolle per undas: 370
Sedibus ut ſaltem placidis in morte quieſcam.
Talia fatuſ erat: cœpit cum talia vates:
Unde hæc, o Palinure, tibi tam dira cupido?
Tu Stygias inhumatus aquas, amnemque q ſeverum
Eumenidum aſpicias? r ripamve injuſſus abibis? 375
Deſine fata deum ſpecti ſperare precando.
Sed cape dicta memor duri ſolatia caſus,
Nam tua ſinitimi longe, lateque per urbes

f Prodigiiis acti cœlestibus, ossa piabunt :
Et stacuent tumulum, & tumulo solennia mittent : 380
Æternumque locus Palinuri nomen habebit.
His dictis curæ emotæ, pulsusque parumper
Corde dolor tristi : gaudet cognomine terra.

Ergo iter inceptum peragunt, fluvioque propinquant.

Navita quos jam inde, ut Stygia prospexit ab unda
Per tacitum nemus ire, pedemque advertere ripæ : 385
Sic prior aggreditur dictis, atque increpat ultro :
Quisquis es, armatus qui nostra ad flumina tendis,
Fare age, quid venias : jam istinc & comprime gressum.

Umbrarum hic locus est, somni, noctisque soporæ, 390
Corpora viva nefas Stygia vectare carina.

Nec vero Alciden me sum ^a lætatus euntem
Accepisse lacu : nec Thesea, Pirithoumque :

^x Diis quanquam geniti, atque inviæti viribus essent :

^y Tartareum ille manu custodem in vincula petivit

Ipsius à folio regis, traxitque trementem : 396

^x Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Quæ contra breviter ^aata est ^a Amphrysia vates :

Nullæ hic insidiæ tales (absiste moveri)

Nec vim tela ferunt : ^b licet ingens janitor antro. 400

Æternam latrans exsangues terreat umbras :

Castra licet ^c patrum servet Proserpina limen.

Troius Æneas, pietate insignis, & armis,

Ad genitorem, ^d imas Erebi descendit ad umbras :

Si te nulla movet tantæ pietatis imago ; 405

At ramum hunc (aperit ramum, qui veste latebat)

Agnoscas, tumida ex ira tum corda residunt.

Nec plura his : ille admirans venerabile donum

Fatalis virgæ, longo post tempore visum,

Cæruleam advertit puppim, ripæque propinquat. 410

Inde alias animas, quæ per ^e juga longa sedebant,

Deturbat, flaxatque fores : simul accipit alveo

^g Ingentem Æneam : ^h gemuit sub pondere cymba

Sutilis, & multam accepit rimosa paludem.

f Lucanis oraculum de sedanda gravi pestilentia, quæ apud eos grassabatur, consulentibus, respondit oraculum placandos esse manes Palinuri a Veliensibus interfecti. Illi itaque lucus prope Veliæm dicatus & erectum cenotaphium.

i Prior, non compellatus.

a Anno enim inter-
gyo in com-
pedibus
fuit Cha-
ron, quod
Herculem
trajecisset.
x Hercules
& Pirithous
Jovæ fati,
Theseus
Ægei, ut
alii Neptu-
no.

y Cerberum Hercules petivit.

x Theseus
& Pirithous
deicende-
bant rapu-
ri Proserpi-
nam.

a Apolli-

nea. ab Amphryso fl. Thessaliæ, juxta quem Apollo pavit Admeti armenta, & Sibyllam sollicitavit. b Cerberus, per nos, antro tutus maneat. c Plutonis, qui eam rapuit, Jovis ex Cerere filiam. d Ad intimas umbras inferni, pro quo Erebus ponitur Synecdochice. e Sedilia, transtra. f Quo Heroi & variis sedendi spatium, laxat portitor fores, & Porta versum, extenditque cymbæ alvum ut sit Hypermeter. g Gravem cymbæ futili. h Sic currus Diomedis, infiliente Minerva. *μὲγα δ' ἰσπράξει φησὶν ὁ ἄξων Βεθεσύνη. Iliad. ε.*

Tandem trans fluvium incolumes, vatemque, virum-
que 415

Informi limo, glaucaque exponit in ulva.

i Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci

Personat, adverso recubans immanis in antro.

Cui vates horrere videns jam cœla & colubris,
Melle & soporatum, & medicatis frugibus offam 420

Objicit: ille fame rabida tria guttura pandens,

Corripit objectam, atque immania terga resolvit,

Fusus humi: totoque ingens extenditur antro.

Occupat Æneas adytum, custode *m* sepulto,

Evaditque celer ripam irremeabilis undæ. 425

Continuo auditæ voces, vagitus & ingens,

n Infantumque animæ flentes in limine primo:

Quos dulcis vitæ exortes, & ab ubere raptos

Abstulit *o* atra dies, & funere merfit *p* acerbo.

q Hos juxta falso damnati crimine mortis. 430

r Nec vero hæc sine sorte datæ, sine iudice sedes:

Quæstor *s* Minos urnam movet: ille *t* silentum

Conciliumque vocat, vitasque & crimina discit.

u Proxima deinde tenent mœsti loca, qui sibi le-
thum

Infantes peperere manu, lucemque perosi 435

Projecere animas. quam vellent *x* æthere in alto

Nunc & pauperiem, & duros perferre labores!

Fata obstant, tristisque palus *y* innabilis unda

i Ditis tri-
ceps canis.
ut signet
mortem ge-
nituræ, ca-
sus, fati.
Horat. 13.
od. 1. 2.
centiceps,
propter va-
ria mortis
genera.
Terram alii
exponunt,
alii sepul-
chrum. Ad-
verte quam
frequens
litera cani-
na *r*.
k Qui illi
pro pilis.
l Quæ so-
porem in-
ducit, ut *4*.
Æneid. hu-
mida mella
soporif. rum-
que papaver
draconi pro
cibo data.
Alii *sapra-*
rum legi

contendunt, ut melle condiatur offa sicut alia omnia dulciaria, saccharo non-
dum invento; somnum vero an concilient medicatæ herbæ, Turneb. lib. 28.
cap. 45. & lib. 29. cap. 6. *m* Sopor. *n* Hos qui interierant primo limine &
ingressu vitæ, recte statuit in limine primo, qui etiam ante Solis exortum esse-
rebantur ad funus. Erythræi *limbo*. *o* Fatalis. *p* Immurato. *q* Secundo
loco statuit falso crimine damnatos. Plato in apologia. *r* Hæc cum respectu
ad Romanum forum dici volunt, ubi a quæstionis iudice qui dicitur Quæstor
inde Quæstor, e iudicibus selectis adhibiti sunt illi, quorum nomina ex urna
vel sticella primuin ducta, ad numerum legitimum. Quoniam autem nulla hic
de iudicibus fortitio, respici omnino arbitror ad iudicia Græcorum, in quibus
duæ erant urnæ, in alteram coniciebantur a iudicibus sortes vel calculi absol-
ventes, in alteram damnantes. Pro harum direptarum numero sententia lata
est. Harum urnarum posterior tantum apud Inferos in usu, de pœna sc. & sup-
plicii loco, namque Elysius campus a Jove assignatus. *s* Jovis filius, rex
Cræte, dum in vivis erat, justissimus unus. *t* Umbrarum, ad cognoscendum
& restandum de vitis & criminibus mortuorum. Plato in Gorgia, Axiocho &
5. Leg. *u* Tertium locum assignat iis qui non scelere adacti, sed miseriis pressi
& vitam pertæsi mortem sibi consciverant. Ad Aristot. lib. 3. Ethic. cap. 7 &
Macrob. de Somnio Scip. lib. 1. cap. 13. *x* In vita, qua prius fruebantur, ut-
cunque misera & ærumnosa. *y* Irremeabilis, ut modo nota. Alii leg. *innabi-*
lilis. *502* *epd*.

Alligat, & novies Styx interfusa coercet. 439
 a Nec procul hinc partem fusi monstrantur in omnem
 Lugentes campi, sic illos nomine dicunt.
 Hic quos durus amor crudeli tabe peredit,
 Secreti celant calles, & myrtea circum
 Sylva tegit; curæ non ipsa in morte relinquunt. 444
 His b Phædræ, c Procrinque locis, mœstamque d E-
 riphylum
 Crudelis e nati monstrantem vulnera cernit:
 f Evadnenque, & g Pasiphaën; his h Laodemia
 It comes. & i juvenis quondam, nunc femina, Cæneus,
 Rursus & in veterem fato revoluta figuram.
 Inter quas Phœnissa recens à vulnere Dido 450
 Errabat sylvæ in magna: quam Troïus heros
 Ut primum juxta stetit, agnovitque per umbram
 Obscuram (k qualem * primo quis surgere mense
 Aut videt, aut vidisse putat per nubila lunam)
 Demisit lacrymas, dulcique affatus amore est: 455
 Infelix Dido: verus mihi l nuncius ergo
 Venerat extinctam, ferroque extrema sequutam.
 Funeris heu tibi causa fui: per sidera juro,
 Per superos, m & siqua fides tellure sub ima est,
 Invirus, regina, tuo de litore cessi. 460
 Sed me jussa deum, quæ nunc has ire per umbras,
 Per loca fœta situ cogunt, noctemque profundam,
 Imperiis egere suis: nec credere quivi,
 Hunc tantum, tibi me discessu ferre dolorem.
 Siste gradum, teque aspectu ne subtrahere nostro. 465
 Quem fugis n extremum fato quod te alloquor, hoc est.
 Talibus Aeneas ardentem, & o torva tuentem

quæ (nam fœminæ) omnes perierunt amore, de quibus videndi Poetæ Homerus, Ovidius, Seneca, & Mythologi, Hyginus, Palæphatus, Fulgentius, Natalis Comes, Apollodorus, &c. b Senecæ Hippolytus videndus. & Fab. 47. Hygini, & Ovid. epist. 4. c Hyginum vide. fab. 189. & Ov. Met. 7. d Corruptam monili ab Adraſto ceu Polynice ut proderet maritum Amphiarum. Hor. 16. Ode lib. 3. & fab. 73. Hygini. e Alcimæonis ulciferentis patrem. ibid. f Capanei uxorem, quæ se in rogam conjecit audita morte conjugis. Apollod. 3. l. g Supra hoc lib. & eclog. 6. & Hygini fab. 40. h Uxor Protefilai, quem ubi periisse in bello Trojano audisset, optavit ut umbram ejus videret, & voti compos in ejus amplexu animam efflavit. Ovid. Epist. 13. Hygini fab. 103 & 104. i Impetravit quippe a Neptuno corrupta, in stupri precium, ut transformaretur in virum fortem & invulnerabilem. Ovidii Met. lib. 2. & Palæphat. 1. l. k Ως τις τενίφ ενί ήματε μήνυ Ηίδει ή εδοκίσει επαχλύσσαι ιδείσθαι. Apollon. 4. Arg. * Per mensis initium. l Κατά το σπαώρδρον. vel, præ-nunciante Mercurio 4. l. Illa dolos dirumque nefas sub pectore versat. Curia mori. m Et si quod apud inferos numen sit, quod juratorum fidem oblige. Styx certe Deorum jusjurandum inviolabile. n Neque enim mihi vivo dabitur te rursus convenire, neque mortuo: umbris enim negata vox, nisi quibus fato. i. voluntate Deorum sit concessa. ut hic Palinuro, Deiphobo, Muiro, Anchisa. o Toxve, Grecisim.

Alii allu-
 tum autu-
 mant ad
 Novendia.
 Na mortuo-
 rum.
 Alii ad no-
 vem orbis
 cœlestes.
 Alii ad per-
 fectionem
 numeri no-
 venarii, qui
 constat ex
 tribus trini-
 tatibus. Alii
 ad novem
 Inferorum
 regiones;
 1 Infantum.
 2 Falso
 damnato-
 rum.
 3 Αυτοχέ-
 ρων.
 4 Aman-
 tum.
 5 Bellato-
 rum.
 6 Nocen-
 tum.
 7 Anima-
 rum Purga-
 tarum.
 8 Reditura-
 rum in vi-
 am.
 9 Elyſii.
 4 Quartum
 locum assi-
 gnat iis

p Sibi; non
Didoni eli-
cuit lacry-
mas, ut qui-
busdam
placet.
q Adverte
rationem.
secundum
Rhadaman-
thi edictum.
Eius pados
rō x' ē pe-
gi, dīnū g
ē dīa pēvo
70. Arist.
Eth. 5. l. 4.
c. Æneas,
supra 4. l.
immota te-
nebat Lumi-
na, hic Illa
sola fixos
oculos averfa
tenebat. Ibi
Æneas,
quercus
Boreæ flati-
bus immo-
ta, hic Dido
fille, aut
Marpesia
cautes. ibi
ille fugit,
hic illa.
r Marpesus
mons in Pa-
ro inf. ut
Iornandes
Caucasi
pars.

Adumbra-

rar hic locus ex Odysf. 11. Hom. ubi Ajacis umbra Ulyssē declinat. i Aff-
ctibus. u Quintam regionem, ubi bello clari. x Gener Adraſti, pater Dione-
dis. Hic bello ju. nax, corpore parvus erat. de quo, ut & de Parthenopæo & Adra-
ſto legendus Eur pides in Phœniſſa, & Staius in Thebaide. y Filius Atalan-
tæ. z Regis Argivorum. a Vel cum respectu ad repulſam illius a Thebis,
vel, quia umbra. b Luctu & exſequiis honorati a vivis propter virtutem.
c Antenoris fil. ab Agamemnone caſum, vel alium cujus meminit Hom. Il. 6.
d Alij legunt, Mydonaque ducti autoritate Hom. 21. Il. Θεσίλοχόν τι Μυδονά-
τι. e Abdicant hos, ne ſint Antenoris filii, quia Polybus, Aganor, Acamas,
filii Antenoris committuntur cum Hectore, Polydamante & Ænea. Il. 11.
f Aurigam Priami, cujus vivi ſtadium etiam mortuo manet. ut infra hoc li-
bro. g Immorari ſpectaculo vivi hominis, vel morari illius iter. quod ſi non
poſſent, una tendere, cauſam illius deſcenſus explorature. h Græca agmina.
i Il. 12. & 13. k Conantes loqui, ſed vocis organis deſtitutas. Servius vocem
ſaucibus hæſiſſe præ metu putat: cum aliæ umbrarum loquantur. redi ad no-
tam n. modo. l Refert idem Dictys Cret. lib. 5. De Deiphobo qui poſt Paridis
mortem duxit Helenam.

Tenebat dictis animum, p lacrymasque ciebat.
Illa solo fixos oculos averſa tenebat:
q Nec magis incepto vultum ſermone movetur, 470
Quam ſi dura filex, aut ſtetit Marpeſia cautes.
Tandem proripuit ſeſe, atque ſinimica refugit
In nemus umbriferum: conjux ubi priſtinus illi
Reſpondet i curis, æquatque Sichæus amorem.
Nec minus Æneas caſu percuſus iniquo, 475
Proſequitur lacrymans longe, & miſeratus euntem eſt.
Inde datum molitur iter: Jamque u arva tenebant
Ultima, quæ bello clari ſecreta frequentant.
Hic illi occurrit x Tydeus; hic inclytus armis
y Parthenopæus & z Adraſti a pallentis imago. 480
Hic b multum fleti ad ſuperos, belloque caduci
Dardanidæ: quos ille omnes longo ordine cernens
Ingemuit: c Glæcumque, d Medontaque, Therſi-
lochumque,
Tres e Antenoridas, Cererique ſacrum Polybetem,
f Idæumque etiam currus, etiam arma tenentem. 485
Circumſtant animæ dextra, lævaque frequentes.
Nec vidiffe ſemel ſatis eſt; juvat uſque g morari,
Et conferre gradum, & veniendi diſcere cauſas.
At Danaum proceres, h Agamemnoniæque phalanges
Ut vidère virum, fulgentiaque arma per umbras, 490
Ingenti trepidare metu: pars vertere terga,
Ceu i quondam petiere rates: pars tollere vocem
Exiguam: inceptus clamor fruſtratus k hiantes.
Atque hic l Priamiden laniatum corpore toto
m Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora: 495
Ora, manuſque ambas, populataque tempora raptis
Auribus, & truncas inhoneſto vulnere nares.
Vix adeo agnovit pavitantem, & dira regentem

m Supplicia, & notis compellat vocibus ultro :
Deiphobe *n* armipotens, genus alto à sanguine Teu-
cri,

o Quis tam crudeles optavit sumere pœnas ? 501
Cui tantum de te licuit ? mihi fama supremâ
Nocte tulit fessum vasta te cæde Pelasgum
Procubuisse super confusæ stragis acervum.
Tunc egomet tumulum Rhæteo in litore p inanem 505
Constitui, & q magna manes ter voce vocavi.
r Nomen & f arma locum servant : te, amice ne-
quivi

Conspicere, & patria decedens ponere terra.
Atque hic Priamides : Nihil ô tibi amice reliquum est :
Omnia Deiphobo solvisti, & n funeris umbris. 510

Sed me fata mea, & scelus exitiale Lacæne
His misere malis : illa hæc x monumenta reliquit.
Namque, ut supremam y falsa inter y gaudia noctem
Egerimus, nosti ; & nimium meminisse necesse est :
x Cum fatalis equus saltu super ardua venit 515

Pergama, & armatum peditem gravis attulit alvo :
Illa chorum simulans, a evanteis Orgia circum
b Ducebat Phrygias : c flammam media ipsa tenebat
Ingentem, & summa Danaos ex arce vocabat.

Tum me confectum curis, somnoque gravatum, 520
Infelix habuit thalamus : pressitque jacentem
d Dulcis, & alta quies, placidæque simillima morti.

e Egregia interea conjux, arma omnia tectis
Emovet, & fidum f capiti subdlexerat ensen :
Intra tecta vocat Menelaum, & limina pandit, 525
Scilicet id magnum sperans fore munus amanti,
Et famam exstingui veterum sic posse malorum.

m Mutilata
membra,
nares præ-
cisas, au-
resque, cu-
jusmodi
pœnas ma-
ritorum ira
exigit inter
alias ab
adulteris.
Martial.
l. 2. ep. 83.
& l. 4.
ep. 85. &
Athenæus
l. 12. Deipn.
n Deiphobi
virtutem &
res gestas
habet apud
Calabr. 9. l.
o Cui data
est optio &
voluntas ?
cui permis-
sa tanta de
te pote-
tas ?
p Imagina-
rium : ce-
notaphium.
cujusmodi
representa-
bantur
busta & tu-
muli, ubi
ipsa cada-
vera desi-
derabantur.
Palinurus
supra hoc

lib. Andromache 3. & alibi. q Vide pag. 107. not. g. & hoc. l. dixitque novis-
sima verba in funere Miseni. & l. 11. Salve mihi maxime Pallia, æternumque vale.
Ausonius in parentalibus. Cui defuit urna sepulchri Nomine ter dicto pone sepulchre
eris. & ejusdem Ausonii 13. epitaph. Deiphobi. r Ne alienentur, aut ab aliis
occupentur. vel per Hypallagen nostro frequentem, locus servat nomen & arma.
lib. 7. Et nunc servat honores fides tuus. f Suaeque arma viro, remumque tubam-
que imponit. supra in funere Miseni nec non Pallantis l. 11. t Tuum cadaver.
u Funeri adumbrato representativo, honoratio. modo nota. p. x Vulnera
mutilata membra. supplicia supra. not. n. y Adi Senec. epist. 59. ubi mala gau-
dia & falsa gaudia excutiuntur. x Repete l. 8. Æneid. pag. 139. a Bacchi ce-
lebrantes Orgia 4. Georg. pag. 107. o vociferantes Evan quod Bacchi nomen, &
evolve Bacche frementes lib. 7. b Ipsa choraga. c Speculatoriam, quæ signum
daret Græcis solvendi a Tenedo. Tryphiodorus, ut noster, has Helene partes
dat ; Dictys Sinoni, Lycophron Antenori. vide pag. 141. r. d Νύδμυ & πνυ.
Νύπε & ὕδισ. δανάω ἀγχιςα εἰσινός. 13. Odyss. e Ironice. sed vide-
que 2. Æn. pag. 149. not. d. f De hoc more vel suspendendi gladium ad caput,
vel reponendi sub pulvino, vide quæ Ramirez ad 43. ep. l. 1. Martialis.

g Refert
idem Ho-
merus
Od. 8. Try-
phiodorus.
h Ulysses
filius Anti-
cleæ, quam
ex Syssipho
Æoli filio
gravidam
duxit Laer-
tes. hinc
sanguine
creius Syss-
phio voca-
tur ab Aja-
ce Ovid.
Met. 11.
i Reddite,
rependite.
k Annullus
δούλος feu
μύχης,
qui loca
turbida.
Namque
Elysi cam-
pi solem
suum sua
sidera no-

rant. infra. l Ad sacra hæc Magica peragenda. concessum est spatium 24 hora-
ruu. Sacra incœpta sunt nocturno tempore: sub ortum lucis mugit solum &
inceptum est iter. impensum est antemeridianum tempus trajiciendæ Stygi, lu-
strandis quinque regionibus inferorum, Didoni & Deiphobo conveniendis. Jam
Sol (quem per Auroram quadrigis vestam accipio, cum illa proprie vehatur bi-
gis, ut l. 7. Æn.) trajecerat meridiem apud superos mortales; ruit nox, inquit
Sibylla, vergente in occasum die, properandum, ut tempore, quod superest,
fruemur ad colloquium Anchisæ. Nescio an hoc liquidus quam commentatores,
a quibus omnibus discesserim, ut quibus hic aqua hæreat. & revera locus hic est
ubi partes se via findit in ambas: aliis civilem diem a meridie, aliis a media
nocte incipere contendentes, legatur Agellius l. 3. c. 2. & Macrobius l. 1. Sa-
turn. c. 3. & Galeottus de promisc. doct. c. 30. m Η' μὲν εἰς μανδράρον νῆστος,
n ὁ εἰς τὰς ἑσπερας, Plato in Gorgia, quem locum ut & multos alios adumbrat
Poeta Platonius. n Constat (inquit Macrobius l. 1. in Somn. Scip. c. 11.) nu-
merorum certam constitutamque rationem animas sociare corporibus. Hi nu-
meri dum super sunt, perseverat corpus animari; cum vero deficient, mox ar-
cana illa vis solvitur qua societas ipsa constabat. Et hoc est quod fatum & fata-
na vitæ tempora vocamus. Anima ergo ipsa non deficit, quippe quæ immorta-
lis atque perpetua est, sed impletis numeris, corpus fatiscit. Nec anima lassatur
animando, sed officium suum deserit corpus, cum jam non possit animari. hinc
illud est doctissimi vatis; *explebo numerum, reddarque tenebris.* Nam ceteræ qui-
dam expositiones, de implendo numero umbrarum, & de implendo i. minuen-
do vestrum numerum, non habent micam talis neque bonæ frugis. Sanius illi
qui de numeris hoc denariis, centenariis, aut millenariis intelligunt ex Platoni-
ca doctrina, quibus exactis, purgantur animæ & ad vitam revertuntur. o Vide
2. Æneid. pag. 130. not. i. Mœnia quid muris distent, hic autem urbem cinctam
triplici munimine intelligo.

Quid moror? irrumpunt thalamo: g comes additur
una

Hortator scelerum h Æolides: dii talia Grajis

i Instaurate, pio si pœnas ore reposco.

530

Sed te qui vivum casus, age, fare vicissim,

Attulerint: pelagine venis erroribus actus,

An monitu divum? an quæ te fortuna fatigat,

Ut tristes k sine sole domos, loca turbida, adires?

Hac vice sermonum roseis l Aurora quadrigis

535

Jam medium æthereo cursu trajecerat axem:

Et fors omne datum traherent per talia tempus:

Sed comes admonui, breviterque affata Sibylla est:

Nox ruit, Ænea; nos flendo ducimus horas.

Hic locus est, partes ubi se via findit in ambas:

540

m Dexterâ, quæ Ditis magni sub mœnia tendit,

Hac iter Elysium nobis: at læva malorum

Exeret pœnas, & ad impia Tartara mittit,

Deiphobus contra: Ne sævi magna sacerdos:

544

Discedam, n explebo numerum, reddarque tenebris.

I decus. i nostrum: melioribus utere fatis.

Tantum effatus, & in verbo vestigia torfit.

Respicit Æneas subito, & sub rupe sinistra

o Mœnia lata videt triplici circumdata muro,

Quæ rapidus p flammis ambit p torrentibus annis 550 p Torrente
 Tartareus Phlegeton, torquetque sonantia saxa. flammeo,
 Porta adversa ingens, solidoque adamante columnæ. Flammis
 Vis ut nulla virum, non ipsi excindere ferro æstuanti-
 Cœlicolæ valeant; stat ferrea turris ad auras; bus, Pyri-
 Tisiphoneque sedens, palla succincta cruenta, phlegethon-
 Vestibulum insomnis servat noctesque, diesque. 555 te.
 Hinc exaudiri gemitus, & sæva sonare q Furi-
 q Verbera: tum stridor ferri, tractæque catenæ. rum, qui-
 Constitit Æneas, strepitumque exterritus hausit. bus noxii
 Quæ scelerum facies (ô virgo, effare) quibusve dissecaban-
 Urgentur pœnis? quis tantus plangor ad auras? tur. 560
 Tum vates sic orsa loqui: dux inclyte Teucrum, r Nulli pio
 r Nulli fas casto sceleratum insistere limen. datum est
 Sed me, cum lucis Hecate præfecit Avernis, intrare
 Ipsa f deum pœnas docuit, r perque omnia duxit. 565 adeoque
 Gnosius hæc " Rhadamanthus habet durissima re- contueri
 gna: quæ in
 Castigatque, auditque dolos, subigitque fateri, Tartaro
 Quæ quis apud superos, x furto lætatus y inani, gesta sunt.
 Distulit in seram commissa x piacula mortem. r Quas Dii
 Continuo fontes ultrix accincta flagello exigunt a
 Tisiphone quatit insultans, torvosque sinistra sceleratis.
 Intentans angues, vocat agmina sæva a fororum. r Perduxit-
 b Tum demum horrifono stridentes cardine sacræ que omnia
 Panduntur portæ: cernis, custodia qualis ad me, re-
 Vestibulo sedeat? facies quæ limina servet? latione sc.
 Quinquaginta atris immanis hiatibus Hydra neque enim
 Sævior intus habet sedem: tum Tartarus ipse duxit per
 Bis patet in præceptis c tantum, tenditque sub um- omnia, cum
 bras, nulli casto
 Quantus ad ætherium cœli suspectus Olympum, permittatur
 Hic d genus antiquum terræ, Titania pubes, ingredi. 570
 Talmine dejecti, fundo volvuntur in imo. Rhada-
 manthus
 575 Crete, ut
 alii Lyciæ
 rex justissi-
 mus, Jovis
 ex Europa
 filius non
 tantum a
 Poetis, sed
 a Platone
 perhibetur
 quæstio-

nem exercere apud inferos, crimina audire, cogere ad confessionem, lege Plato-
 nis Gorgiam, sub sine. x Crimine clam admissio, sed ——— y
 Frustra celato, apud inferos enim nihil potest latere, ubi per tot conscios dela-
 tores, testes, quæstio a severissimis iudicibus habetur. x Scelera, fraudes, fla-
 gitia admissa, neque in vivis expiata. a Megaræ & Alectus, Senec. Herc. fu-
 rent. agm. n horrendum anguibus Megera ducat. quas ab impetu, furore & assidui-
 tate supplicii agmina vocat. b Dum hæc loquitur Sibylla, diræ atque execran-
 dæ Tartari portæ panduntur, stridore horrendo. Illa pergit, videtur Ænea, qua-
 les hic custodes. Furæ? vel Hydra 50 habens capita, sævior quam illa prior
 in aditu stans Inferni? ad hiatum explicandum, advertantur A & I alternatim
 aperientes os & claudentes. c Τόσον ἐνέειθ' Ἄλδω ὄσον οὐρανὸς ἐς ἀπό-
 γαίης. Il. 8. d Γηγεῖς, Terræ & Titanis filii, qui Saturnum regno pellere,
 ut patrem restituerent, primo conabantur, mox & Jovem, a quo victi ad Tar-
 tara detrusi sunt.

e Orthon & Ephialten putativos Aloi filios, vere Nepruni ex Iphimedia. Apollodorus l. r.

f Qui ubi nonum explevere anfrum, novem cubitos longi excrevere. ibid.

g Regem Elidis qui per pontem athenicum quadrigis vectus & facem jaculatus, tonitru & fulmen imitaturus. Ipse vero fulmine a Jove ad inferos derubarus est.

Apollodorus l. r. h Pisam.

i Jactabundus, glorians, ut in triumpho seu ovatione, de qua alias.

k Ut Salmonens. l Jovis quidem filium ex Elara filia Orchomeni. quam a se compressam, ab ira & zelotypia Junonis in terra occultavit. hinc terræ alumnum dictum. Hic cum Latonam de stupro appellasset, ab Apolline sagittis transfixus has apud inferos dat pœnas libidinis, cujus se jecur. m Ex Homeri Odyssea II. quem locum cum hoc contendit Jul. Sc. s. l. c. 3. Poetices, adeoque singula verba expendit. n In pœnas indies renasc. e Ita Homerus Odysl. II. ἠπρεῖ ἐκαρον. Sunt quibus præplacet *tundens*. i. rostro impetens. p Diffidens ac scrutatus depascitur. q Omnia autem quæ de Inferis finguntur, esse in hac vita *μυθολογία* Lucretius l. 3. & Macrobius in x. l. in Somn. Scip. c. 10. quos legere erit operæ precium. r Distincte, vel etiam Appositive, erant enim Ixion & Pirithous Lapithæ, qui Thessaliæ pop. barbarus & ferox. De his adeundi Mythologi. s Saxi pendentis & usque ruinam minitantis naturam exprimit hypermeter. t Sumptu magnifico instructis, ad instar lectorum, qui nuptiis sternuntur in honorem Genii. Alii hic Tantalum, alii Phinea innui volunt: ego de Ixione & Pirithoo ambitiosis intelligo. legendus Cic. s. Tu'c. de Damocle. u Megæram vel Tiphonem alii, Famem alii intelligunt. Si de Phinea accipiat, de Celæno constabit, quæ 3. Æn. *Faviarum maxima*. Vide quæ nos ibi. x Quod manu sit, non ferro, aut fude. itaque Sen. l. 3. controv. 4. Qui patrem pulsaverit, manus ei præcidatur.

Hic & e Aloidas geminos, f immania vidi
Corpora, qui manibus magnum rescindere cœlum
Aggressi, superisque Jovem detrudere regnis.
Vidi & crudeles dantem g Salmonea pœnas, 585
Dum flammæ Jovis, & sonitus imitatur Olympi.
Quatuor hic invectus equis, & lampada quassans,
Per Grajûm populos, mediæque per Elidis h ur-
bem

Ibat i ovans, divumque sibi poscebat honorem.
Demens, qui nimbos, & non imitabile fulmen 590
Ære, & cornipedum cursu simularet equorum.

At pater omnipotens densa inter nubila telum
Contorsit (k non ille faces, nec fumea tædis
Lumina) præcipitemque immani turbine adegit. 594

Nec non & l Tityon, l terræ omniparentis alumnum,
Cernere erat. m per tota novem cui jugera corpus
Porrigitur: rostroque immanis vultur obunco
n Immortale-jecur o tondens, u fœcundaque pœnis
Viscera, p rimaturque epulis, habitatque sub alto
Pectore: q nec fibris requies datur ulla renatis. 600

Quid memorem r Lapithas, Ixiona, Pirithoumque ?

Quos super atra flex jam jam lapsura, f cadentique
Imminet assimilis. lucent i genialibus altis
Aurea fulcra toris, epulæque ante ora paratæ
Regifico luxu: u furiarum maxima juxta 605

Accubat, & manibus prohibet contingere mensas:
Exsurgitque facem attollens, atque intonat ore.

Hic quibus invisi fratres, dum vita manebat,
x Pulsatusque parens, & fraus innexa clienti:

Aut qui divitiis soli incubuere repertis , 610
 Nec partem posuere suis (quæ maxima turba est :)
 Quique ob adulterium cæsi : quique arma sequuti
 Impia, & nec veriti dominorum fallere dexteras :
 Inclusi pœnam expectant, ne quare doceri 614
 Quam pœnam, aut quæ forma viros, fortunave merfit.
 a Saxum ingens volvunt alii, radiisque rotarum
 Districti pendent : b sedet, æternumque sedebit
 Infelix Theseus : c Phlegyasque miserrimus omnes
 Admanet, & magna testatur voce per umbras : 619
 Discite justitiam moniti, & non temnere divos.
 d Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem
 Imposuit : e fixit leges pretio atque refixit.
 Hic thalamum invasit natæ, vetitosque Hymenæos :
 Ausi omnes immane nefas, ausoque potiti.
 f Non mihi si linguæ centum sint, oraque centum, 625
 Ferrea vox, omnes scelerum comprehendere formas,
 Omnia pœnarum percurrere nomina possem.
 Hæc ubi dicta dedit Phœbi longæva sacerdos :
 Sed jam age, carpe viam, & susceptum g perface mu-
 nus.
 Acceleremus, ait ; Cyclosum h educta caminis 630
 Mœnia conspicio, atque adverso fornice portas :
 Hæc ubi nos præcepta jubent deponere dona.
 Dixerat : & pariter gressi per opaca viarum
 Corripiunt spatium medium, foribusque propinquant.
 Occupat Æneas adytum, corpusque recenti 635
 Spargit aqua, ramumque adverso in limine figit.
 His demum exactis, perfecto munere Divæ,

y Civilia, vel contra patriam. & Servi, qui prodiderunt ; aut fidem (cujus symbolum dextera) fefellerunt domini.
 a De Siphone, Ixione, &c. nota hæc, vel petenda a Mythologis.
 b Theseus quidem Pirithoo comes descendit rapturus Proserpinam, ubi comite cæso ipse manebat captivus : sed ab Hercule avulsus fuit a petra, unde adfurgere

non poterat, atque adeo ab inferis reversus est. Ut supra hoc lib. jam autem & post fatum, damnatur ut in æternum sedeat eidem affixus igniscenti petre. Apollonii interpret adeundus lib. 1. ad illum versum, Θεοῖσιν ἔπι πᾶσι τῶν ἐπαχθεῖσιν ἐνέκαστο. Videndus & Baptista Pius, l. Annot. Poster. 3. cap. 9. Coelius Rhod. l. 4. c. 8. Et Pontanus in Antonio. Quoniam autem sessio lugentium & pœnitentiam proprius situs est, ut 9. l. Æn. quarto versu, nota d. quid si dicamus Thesea jam mortuum æterno luctu mœstum sedere desistentem Hippolyti mortem ? Lege quæ Torrentius Lævinus ad 7 Oden, 4. lib. carn. Horatii : tum quia infelix, ut mox de Bruto. e Quid ? an Theseus exemplari hæc admonitione ad justitiam hortatur Phlegyas Thessaliæ populum impium & latrociniis victitantem ? An Phlegyas filius Ixionis & rex Lapitharum pœna sua monitos alios omnes velit, ut Deos colant & justitiam ? d Læthenem hic innui volunt, qui Olynthum Philippo vendidit, nec non Curionem, qui Romam Julio Cæsari. e Leges sanxit atque abrogavit rursus, pro sua libidine. Leges autem in æs incisæ fixis in publico tabellis proponebantur. f Oud' εἰ μοι δέικα μὲν γὰρ ὄσασαι, δέικα δ' ἑσόμεν' εἶν. Φωνὴ δ' ἀγ' ἔνεστι, χάλκιον δ' μοι ἦτορ ἐνέειν. Iliad. 2. g Aureum ramum offerendo Proserpinæ, mox, perfecto munere Divæ. h Mœnia in altum ducta una cum caminis, veluti Cyclosum opera, inveniunt interpretes. Non placet. Dixertint potius Mœnia ferrea in Cyclosum fornacibus fabricata. quia supra. Sicut ferrea turris ad auras. & quia omnia magne molis opera, mœnia præcipue Cyclosum credebantur, nos ad Senecæ Herc. Fu v. 996.

Deve.

S 432

i Allusum ad infulas fortunatas, in quibus Elytium statuunt nonnulli, ut & alii in Hispania Bætica, videatur Natalis Comes l. 3. c. 19. Muretus. l. 5. cap. 1. Var. lect. Tertullianus item, Eusebius & Irenæus vindicantes Elyfii doctrinam & notitiam ab Ethnicis, relatumque libb. Moſis & Judæis. k Et purior quam in orbe nostro. Plato apud Claudi- num, sunt altera nobis

Devenere locos lætos & amœna vireta
 i Fortunatorum nemorum, sedesque beatas.
 k Largior hic campos æther, & lumine vestit 640
 Purpureo : solemque suum, sua sidera norunt.
 Pars in gramineis exercent membra palæstris,
 Contendunt ludo, & fulva luctantur arena :
 Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt.
 Nec non l Treicius longa cum veste l sacerdos 645
 m Obloquitur numeris " septem discrimina vocum :
 o Jamque eadem digitis, jam pectine pulsat eburno.
 Hic genus antiquum Teuceri, pulcherrima proles,
 Magnamini heros, nati p melioribus annis, 649
 Ilusque, Assaracusque, & Trojæ q Dardanus au-
 thor.
 Arma procul currusque virum r miratur inanes.
 Sunt terræ defixæ haltæ, passimque soluti
 Per campos pascuntur equi. f quæ gratia currum,
 Armorumque fuit vivis; quæ cura nitentes
 Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos. 655
 Conspicit, ecce, alios dextra, lavaque per herbam
 r Vescentes, lætumque choro " Pæana canentes
 Inter odoratum lauri nemus : unde superne
 x Plurimus Eridani per sylvam volvitur amnis.
 y Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi; 660
 Quisque sacerdotes casti, dum vita manebat;

*Sidera, sunt orbes alii, lumenque videbis Purius, Elyfiosque magis mirabere cam-
 pos, &c. lib. 2. de raptu Proserp. Plutarch. alii. l Orpheus Thracius, qui ex
 Ægypto primus arcana ceremoniarum transtulit, & Orgia instituit, usi autem
 vates in sacris fluxa veste & sirmate: ut & in scenis citharædi. m Pulsans
 pariter & cantans. digiti cum voce locuti. Tibull. l. Eleg. 4. n Lyra a Mercurio
 inventa habuit 7 nervos, addidit Pythagoras octavum, nonum Terpander, ut
 Jul. Scal. r. l. Poet. cap. 48. Apollo. quem vide, ut & Turneb. l. 19. c. 30.
 o Sinistra chordas pulsat digitis; dextra pectine vel plectro, h. e. intus canit
 & foris. p Felicioribus, quam qui Laomedonti contigerant & Priamo. q Vi-
 de r 46 pag. not. h. r Andricam Æneam mirari arma abjecta, currus inane
 ut quæ principibus pacis studiosis convenient? an mirari exponam cernere,
 quæ significatio etiam habetur apud nostrum sæpe, & alios autores, ut &
 in idiomate Hispano mirar. f Studia quippe & affectus etiam hinc cum mor-
 tuis transire credebatur antiquitas supra. curæ non ipsa in morte relinquunt. Cœl.
 l. 10. c. 9. i Plato in Axiocho assignat his locis συμπόσια, εὐλαπίνας, ἰδέσθαι
 δὲ τὰ β. n Apollini sacrum hymnum, qui victorialis canitur a ducibus jam
 post bellum, & parta victoria. Namque & alter erat Pæan quem Marti ante
 congressum canebant. x Disertissime Eridanum statuit fluvium Elyfiorum:
 utpote qui plurimus. i. e. cujus multa pars terra absorbetur, nec emergit rur-
 sus. Goropius 9. l. Orig. y Divinum Poetæ artificium, ut, cives pro patria
 fortiter cadentes; casti, pii, inventores bonarum artium, bene de aliis meriti
 in Elyfii degant beati, ex oppositione eorum qui patriam vendiderunt, qui
 ob adulterium cæsi, qui Deos temnebant, pulsarunt parentes, fraude alios
 circumvenerunt, qui & divitiis soli incubere repertis, quos in Tartaro puni-
 si supra memorabat.*

Quique pii vates, & Phœbo digna loquuti;
 Inventas aut qui vitam excoluere per artes;
 Quique sui memores alios fecere merendo:
 Omnibus his & nivea cinguntur tempora & vitta. 665
 Quos circumfusos sic est effata Sibylla:
 (^a Musæum ante omnes: medium nam plurima tur-
 ba
 Hunc habet, arque humeris extantem suspicit altis.)
 Dicite felices animæ, tuque optime vates,
 Quæ regio Anchisem, quis habet locus? illius ergo 770
 Venimus, & magnos Erebi tranavimus amnes.
 Atque huic responsum paucis ita reddidit heros:
^b Nulli certa domus; lucis habitamus opacis,
 Riparumque toros, & prata recentia rivis
 Incolimus; sed vos (si fert ita corde voluntas) 675
 Hoc superate jugum, & facili jam tramite sistam.
 Dixit, & ante tulit gressum, camposque nitentes
 Desuper ostentat: dein summa cacumina linquant.
 At pater Anchises penitus convalle virenti
^c Inclusas animas, superumque ^d ad lumen ituras, 680
 Lustrabat studio recolens: omnemque suorum
 Forte recensebat numerum, charosque nepotes:
 Fataque, ^e fortunæque virum, ^f moresque, ^g manus-
 que:
 Isque ubi tendentem adversum per gramina vidit
 Æneam, alacris palmas utrasque tetendit; 685
^h Effusæque genis lacrymæ, & vox excidit ore:
 Venisti tandem? tuaque ⁱ expectata parenti
 Vicit iter durum pietas? datur ora tueri,
 Nate, tua? & notas audire, & reddere voces?
 Sic equidem ducebam animo, rebarque futurum, 690
 Tempora dinumerans: nec me ^k mea cura fefellit.
 Quas ego te terras, & quanta per æquora vectum
 Accipio! quantis jactatum, nate, periclis!
 Quam metui ^l ne quid Libyæ tibi regna nocerent!
 Ille autem: tua me genitor, ^m tua tristis imago 695
 Sæpius occurrens, hæc limina tendere adegit.
 Stant ⁿ sale Tyrrheno classès: da jungere dextram,
 Da genitor, teque amplexu ne subtrahe nostro.

pacis studia & jura. ^g Res bello gestas aut gerendas. ^h Affectu & gaudio.
ⁱ Al. spectata. ^k Desiderium & spes, cujus cura comes. ^l Propter odium do-
 lolique Junonis & amorem Didonis, unde fieri posset ut Italix suæ obliviscere-
 tur. ^m Lib. 4. ⁿ *parris Anchise, &c. Admonet in somnis, & turbida terret ima-
 go.* ^o Lib. 5. *Diis tamen ante Infernas accede domos, & Averna per alta Congressus
 pete, nate meos.* ^p Maxi, & c.

& Insigni
 castitatis
 virtutis, &
 divinitatis.
^a Theolo-
 gum, Or-
 pheï disci-
 pulum, cu-
 jus laudes
 & cur Ho-
 mero præ-
 feratur,
 vide apud
 Scalig.
 lib. 5. Poet.
 cap. 2. &
 Cassiodor.
 ib. 2.
 epist. 40.
^b Anima sc.
^a a corpore
 secreta non
 terminatur.
 Heroum ta-
 men animæ
 in lucis
 coli solitæ,
 intellige
 itaque
 quod sequi-
 tur mox
 animas in-
 clusas —
^c — Se-
 paratas a
 multitudine
 cetera,
 ut possent
 distincte
 lustrari ani-
 mæ in vi-
 tam hanc
 rediturae.
^d Al. *limen*.
^e Opes, glo-
 riam,
 triumphos,
 imperium.
^f Virtutem,

Sic

S 133

Sic memorans, largo fletu simul ora rigabat.

ο Τρις μὲν
ἔφορμή-
θην, εἰλίεν
τέ με θυ-
μὸς ἄνωγε,
Τρις δέ
μοι ἐκ χε-
ρῶν σκλή-
εικελον ἦ κ'
ἄνερα
Ἐπὶ το-
Odyss. II.
p Receden-
te, in re-
cessum re-
mora.
η Qui potus
animis re-
rum o-
mnium
quæ in vita
priori acta
sunt indu-
cit oblivio-
nem,
καθ' ἑν.
ut mox.
r. Elyfios
campos.
f Synecdo-
che. flores
omnis ge-
neris.
i Philoso-
phiam hanc
Socraticam
(vel Pythagoricam μετεμψύχωσιν & animorum παλιγγενεσίαν, & tamen
eandem somniavit Empedocles) a Platone sepius inculcatam, in Phædone ma-
xime & Philebo, exploferunt jamdudum saniores Philosophi. ὡσπερ ἐνδεχό-
μῳ κατὰ τοὺς Πυθαγορικῶς μύθους, τὴν τυχοῦσαν ψυχὴν εἰς τὸ τυχεῖν
ἐνδύεσθαι σῶμα. Arist. I. de anima. cap. 3. " Qui poti curas & labores prio-
ris vitæ tollunt, adeoque eorum memoriam. Ut jam purgatam non pigeat in vi-
tam redire. x An credibile utique est animas expertas jam prioris vitæ labores
& arumnas velle ex beatißima hac quiete Elyfia redire sublimes ad vitam, oraf-
que superas relinquere, & denuo aliis corporibus uniri? y Excipit orationem
filii, & sic incipit, sic incipit. 1 Aerem, 2 Ignem, 3 Terram, 4 Aquam, 5 Deus,
γῆς, Mens Mundi spiritu quasi genitali fovet, animat, informat, complet,
movet, qualitibus & potentiis instruit propriis ad munia sua obeunda. Ex
elementis itaque & spiritu infuso, prægnante, alenteque illa nascitur τὸ πᾶν,
Mundus & quæ in mundo omnia; Cælum, Sol, Luna, Astra, Homines, Pecudes,
Volucres, Pisces. Homini vero ad summa nato nobiliorem quam cæteris anima-
libus indulfit animam; quam Philopfi essentiam se moventem, ἐντραπέχεαν,
ideam, harmoniam, lucem, Solis aut stellæ alicujus scintillam, quintam essen-
tiam, ignem, aerem, spiritum, alii aliud opinati statuebant. a Solem & stellas.
Titan, inquit Pausanias in Corinthiacis, Solis motum, & anni rationem solertis-
sime observavit, unde fratrem Solis eum commentum sunt. inde Sol Titan dictus.
ut 4. Æn. Ubi primos crastinus ornis Exulter in Titan. Et astra dicta Titania.

Ter conatus ibi collo dare brachia circum, 700

Ter frustra comprehensa ræanus effugit imago, 701

Par levibus ventis, volucrique simillima somno. 702

Interea videt Æneas in valle p reducta

Seclusum nemus, & virgulta sonantia sylvis, 704

q Lethæumque, r domos placidas qui prænatat, am-
nem:

Hunc circum innumeræ gentes, populique volabant.

Ac veluti in pratis, ubi apes æstate serena

Floribus insidunt variis, & candida circum

f Lilia funduntur: strepit omnis murmure campus.

Horrescit visu subito: causasque requirit 710

Inscius Æneas, quæ sint ea flumina porro;

Quive viri tanto compleverint agmine ripas.

Tum pater Anchises: animæ, quibus altera fato

Corpora debentur, Lethæi ad fluminis undam

" Securos latices, & longa oblivia potant. 715

Has equidem memorare tibi, atque ostendere coram,

Jampridem hanc prolem cupio enumerare meorum:

Quo magis Italia tandem lætere reperta.

O pater; x anne aliquas ad cælum hinc ire putandum

est

Sublimes animas? iterumque ad tarda reverti 720

Corpora? quæ lucis miseris tam dira cupido?

Dicam equidem, nec te suspensum, nate, tenebo:

y Suscipit Anchises, atque ordine singula pandit.

Principio 1 cælum 2 ac 3 terras 4 camposq; liquentes,

Lu centemque globum Lunæ, a Titanic que astra 725

¶ Spiritus intus alit; totamque infusa per *b* artus
Mens agitat *c* molem, & magno se corpore miscet:
Inde hominum, pecudumque genus, vitæque volan-
tum,

Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.

d Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo 730

Seminibus: quantum non noxia corpora tardant,

Terrenique hebetant artus, moribundaque membra.

e Hinc metuunt, cupiuntque: dolent, gaudentque:
f nec auras

Respiciunt clausæ tenebris, & carcere cæco.

g Quin & supremo cum lumine vita relinquit, 735

Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes

Corporeæ excedunt pestes: penitusque necesse est

Multa diu concreta inodis inolescere miris.

h Ergo exercentur pœnis: veterumque malorum

Supplicia expendunt, aliæ panduntur inanes 740

Suspensæ ad ventos: aliis sub gurgite vasto

Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.

i Quisque suos patimur manes. *k* exinde per amplum

Micimur Elysiū, & pauci læta arva tenemus:

Donec longa dies, perfecto temporis orbe, 745

Concretam exemit labem: purumque relinquit

l Ætherium sensum, atque auræ simplicis ignem.

Has omnes, ubi *m* mille rotam volvère per annos,

Lethæum ad fluvium *n* Deus evocat agmine magno,

Scilicet immemores supera ut convexa revisant, 750

Rursus & incipiant in corpora velle reverti.

Dixerat Anchises, natumque, unaque Sibyllam

Conventus trahit in medios, *o* turbamque sonantem:

Et tumulum capit, unde omnes longo ordine possit

cœlestis suæ naturæ, tenebroso sc. corporis carcere inclusa. & Nec tamen
exuræ corpore animæ statim etiam exuuntur sordibus, quas ex diutino corpo-
ris commercio contraxerint. verum necesse est, ut pœnis exercitæ, pro pec-
carorum natura varie lustrentur & expurgentur. *h* Quin & animæ, pro ratio-
ne & qualitate delictorum, dant pœnas; eluuntur sc. reliquiæ sordium aqua,
ventilantur aere, aut exuruntur igne. *i* Neque nostrum quisquam tam pie
vixit, ut impune concreta ex corporis commercio vitia ferat. Quisque pro suo
merito patitur supplicia & tormenta. Aufonius, tormenta que fera gehennæ An-
tipai, patiurque suos mens conscia manes. Turneb. l. 22. cap. 1.
k Sic tandem defæcatæ animæ post volventium mille annorum orbem & ro-
tam. i. e. spacium in Elysiō exactum, Lethæa aqua epota, obliti omnium quæ
in corpore passæ sunt, in vitam reverti volunt. *l* Animam, ætheræ substan-
tiæ, ut supra. Horatius, adfixit humi divinæ paniculam auræ. Sat. 2. l. 3. *m* E
mysterio Platonico numeri denarii in se multiplicati, centenarium conscien-
tis: supra, centum erras annos. Qui per decem multiplicatus millenarium con-
stituit. *n* Sunt qui hic Mercurium πομπάϊον signari volunt. *o* Supra com-
paraverat eas apibus, nunc alludit ad fremurum populi & concionis, quamvis
& per se sonum edere possint substantiæ, utut incorporeæ.

b Elementa,
quæ mundi
membra.

c Mundum.

d Est illis a-

nimis vigor

igneus & e

cœlesti fe-

mine origo:

nisi quate-

nus a terre-

næ compo-

sitionis no-

xa corru-

ptæ rarden-

tur, a cor-

porum lan-

guore, æ-

gritudine

aut senio

gravatæ he-

betentur.

namque

hinc, id

est ———

e ——— A

corpo-

ris mixtura

contrahun-

tur animæ

contages,

affectus. sc.

circa bo-

num & ma-

lum, de

præterito &

futuro.

Spes, metus,

dolor, læti-

tia.

f Oblivi-

scuntur

p Lustrare & discernere. & supr. *Perlegerent oculos omnia.* q Familiam gentem. A-lis enim cessit nomen, ut p. 101. not. g. dictum. r Non præpilata, sine ferro. Alii, incruenta. Cujusmodi haista quæ tyroni convenit magis quam regi. Cerda fæperum intelligit & probat. cui & οκνήπι-
 τος.
 f Ex Lavinia Latini filia.
 i In sylvis natus, quo fugerat Lavinia, metu Ascanii, post mortem Æneæ. u Albani enim reges omnes ab eo dicti Sylvii. x Non eum significat, inquit Cæsellius apud Agellium lib. 2. c. 16. qui patre mortuo, sed qui postremo loco natus est, qui Ænea jam senex, tardo seroque partu est editus. Qui posthumum detendunt, natum sc. patre mortuo, interpretantur *longævo* ævum cum Diis agenti, hoc est, immortalis, quod Anchises jam præscire poterat Æneam indigetem futurum. sic *δαρσοστόια θεοῖα.* apud Æschylum. Parrhaf. Epist. 34. Sed vide etiam interpretationem Fr. Luisini l. parergon. cap. 4. nec non Gul. Canter. l. 2. novar. Lect. c. 10. Sed a prima expositione stat Aufonius Epist. 17. *Ut quondam in Albe montibus Postremus Ænea farus.* y Τηλόγειον. Evander de Pallante l. 8. *mea sola & sera voluptas.* * Non loco ascendendi in vitam, sed standi cor-
 Anchise. Erit enim decimus tertius rex Albanorum, pater Numitoris & Amulii. Neque justum observat ordinem noster, neque consentiunt historici. Dion. l. 1. Antiq. Liv. l. 1. Ovid. 4. Fast. x Septimus ab Ascanio, ut & Numitor decimus quartus, vel quintus. a Tertius. b Vix enim & sero, anno sc. quinquagesimo tertio recuperavit regnum quod invaserat tutor ipsius. c Coronas quærneas, ob cives servatos, & urbes conditas. Agell. lib. 5. c. 6. d Opp. Sabinorum. e Antiqui Latii urbem, in via Prænestina, Sext. Tarquini dolo interceptam. f Fidenas, Sabinorum opp. *Castel Iubileo* hodie, ab Urbe 5. mille. g Collatiam, Sabinorum opp. in montibus, ab Urbe 4. mill. in via Tiburtina. h Sueffam Pometiam, Volscorum opp. i Castrum Inui. i. Panos in Volscis. hodie *Coraceto.* k Æquorum opp. in confinio Latinorum. jandudum sine vestigiis. l Volscorum opp. hodie retinens nomen. Cluver. 3. l. Italiae antiquæ, 8. cap. qui exactissimus Italiae pervestigator de his consulendus. m Romulus Martis ex Ilia filius, Numitori avo regnum restituet, cum eo aliquamdiu regnabit.

Adversos p legere. & venientum discere vultus. 755
 Nunc age, Dardaniam prolem quæ deinde sequatur
 Gloria, qui maneant Itala de gente nepotes,
 Illustres animas, nostrumque in q nomen ituras,
 Expediam dictis, & te tua fata docebo.
 Ille (vides ?) r pura juvenis qui nititur hasta, 760
 Proxima sorte tenet lucis loca, primus ad auras
 Ætherias / Italo commistus sanguine surget
 r Sylvius, u Albanum nomen, tua x postuma proles:
 Quem tibi longævo y serum Lavinia conjux
 Educet sylvis regem, regumque parentem. 765
 Unde genus longa nostrum dominabitur Alba.
 * Proximus ille Procas Trojanæ gloria gentis,
 Et x Capys, & Numitor : & qui te nomine reddet,
 i Sylvius Æneas, pariter pietate, vel armis 769
 Egregius, b si unquam regnandam acceperit Albam.
 Qui juvenes quantas ostentant, aspice, vires.
 At qui umbrata gerunt e civili tempora e quercu,
 Hi tibi d Namentum, & e Gabios, urbemque f Fidenam,
 Hi g Collatinas imponent montibus arces, 774
 h Pometios, i Castrumque Inui, k Bolamque l
 ramque.
 Hæc tum nomina erunt, nunc sunt sine nomine terræ.
 Quin & m avo comitem sese Mayortius addet

Romulus, ⁿ Assaraci quem sanguinis Ilia mater
 Educet. vident, ut geminae stant vertice cristae,
 Et o pater ipse suo superum jam signat honore? 780
 En hujus, nate, auspiciis illa inclyta Roma
 Imperium terris, animos, æquabit Olympo:
 p Septemque una sibi muro circumdabit arces,
³ Felix prole q virum: qualis r Berecynthia mater
 Invehitur curru Phrygias s turrata per urbes, 785
 Lata Deum partu, centum complexa nepotes,
 Omnes cœlicolas, omnes supera alta tenentes.
 Huc geminas, huc flecte acies: hanc aspice gentem,
 Romanosque tuos: hic * Cæsar, & omnis Iuli
 Progenies, magnum: cœli ventura sub axem. 790
 Hic vir, hic est, tibi quem promitti sapius audis,
 Augustus Cæsar, divum genus. ** aurea condet
 Sæcula qui rursus Latio, regnata per arva
 Saturno quondam: u super & Garamantas, & In-
 dos
 Proferet imperium. x jacet extra sidera tellus, 795
 Extra anni, solisque vias: ubi cœlifer Atlas
 Axem humero torquet stellis ardentibus aptum:
 x Hujus in adventu jam nunc & Caspia regna
 Responsis horrent divum, & Mæotica tellus,

ⁿ A quo di-
 ductum
 stemma,
 hinc Ca-
 pyos, An-
 chise, Æ-
 neæ, illinc
 Priami.
^o Mars Ro-
 mulum in
 deorum
 numerum
 relatum
 nomine suo
 Quirini &
 honore in-
 signit. Qui-
 rinus Martis
 equus Sche-
 rina fuit.
 Hor. 3. l. 3.
 ode. Alii ad
 Jovem re-
 ferunt Ro-
 muli apo-
 theosin, ut-
 pote cujus
 solius sit
 transcribere
 heroes in
 Deorum al-
 bum.

p Hunc versum habes 2. Georg. sub fine, vide quæ nos ibi. ^b Fortium &
 magnanimorum. de quorum virtute, ut & de ipsa Roma in necessariis his
 angustiis satius est nihil quam pauca dicere. pleni sunt omnes libri, historiarum,
 monumenta. r Cybele, Deum mater, a Berecyntho monte Phrygiæ. s An
 quia urbis Midæ clausæ muros capite levavit ingressa? an Quod primis turres
 urbis illa dedit? an quia eadem cum Vesta quæ terra? * Julius Cæs. quem
 ceteris regibus omi ssi Romulo adjungit, ut secundum conditorem. t Utram-
 ne, Deorum turmalibus adscribendi? an simpliciter, emerfuri in lucem.
 ** Ecloga 4. u Ab Europa extendet Imperium in Africam & Asiam, in illa
 Garamantes, in hac Indi. x Proferetque imperium ultra tellurem, si qua
 habitatur (namque de hoc ambigebant veteres) extra sidera majora & plane-
 tes qui intra Tropicos decurrunt, ultra τὴν κενταύρων, nempe ἀντὶζοῶνα
 nobis. Sed quid dicemus de Atlante? qui uterque intra Zodiacum situs, imo
 citra Æquatorem? Vel igitur Poeta in honorem Augusti sedem Atlanti adsi-
 gnat nota remotiorem usque ad Æthiopas, quos M. Petronius Romanorum
 dux subegit: ubi Herodoto, Pomponio & Plinio sunt Atlantes populi. vel,
 respexit ad insulam Atlantis, cujus meminit Plato in Timæo, & alii, no-
 vum sc. orbem, a Columbo repertum Anno Salutis MCDXCII. quem
 tamen scivisse magis illos quam novisse scribit Lipsius in epist. ad Frid.
 Taubmannum. qua de re vide quæ H. Salmuth adnotat ad 1. tit. Panciroli
 de nove repertis. namque hic ut in plerisque salebris hæret aqua nostris in-
 terpretibus. y Vide quæ nos ad hunc versum pag. 196. f. x Oracula utcum-
 que defecerunt nato Christo, nascituro tamen Oraculis ab omni parte Mun-
 di, qua Caspium mare & Portæ in Asia, qua Mæotis palus in Europa, qua
 Nilus in Africa, responsum est, Toti orbi terrarum nasciturum invictum im-
 peratorem, quod ad Augustum trahebatur, unde servitutem horrebant trepidi.
 Suet. Aug. cap. 94.

Et

a Terris ab Hercule & Baccho devictis anteponebat Aug. victorias. *b* Χαλκίποδα, alii, acripedem αἰλίποδα propugnabant. Brod. Misc. 2. l. 29. c. *c* Hydram in Lerna palude conterecebat. variant tamen fabb. ab arcu. *d* Bacchus ex India, in qua urbs Nysa, victor, vehabatur curru, quem traxerunt tigres junctæ, quas ille regebat pampineis habenis.

e Et dubitamus tamen per virtutem arduam grassari ad tantam gloriam, tantum imperium, tantos nepotes? *f* Redit desultoria relatione ad reges Romanos. quoniam vero successio regni stirpis in Romulo defecit, fingit se agnoscere Numam a Curibus Sabinorum urbe accitum in regnum Rom. pacis, religionis, legum latorem. *g* Agnosco ex crine & valde cana barba Numam secundum regem Rom. Sed de his regibus, & illustribus viris qui seq. videntur Dionysius, Livius, Plutarchus, historici alii. fastidiosi enim relationem non admittunt marginales angustia. *h* Tullus Hostilius. ad arma concitator, tertius rex. *i* Martius Ancus, Numæ ex filia nepos, cui favore patrum & plebis delatum Regnum, quartus rex. *k* Tarq. Priscum, quintum regem; & Tarq. Superbum, septimum. omisso Servio Tullo, qui sextus; Forte quia a serva natus est, & a Tarquinio genero trucidatus; per cujus cadaver filia carpentum egit. *l* Nobilem animum Junii Bruti Lucretiam ultra a Sexto Tarquinii filio stupratam, regibus exactis, asserta libertate, regum insignibus, fascibus sc. & securibus ad annum Consulatum Imperium translatis. *m* Filios suos & inter alios nobiles juvenes de reducendis Tarquiniiis conjuratos ipse Brutus primus cum Tarq. Collatino Consul virgis cæcos securi feriri jubebit. *n* Utcunque judicabunt posterum de hoc Bruti facto (leg. alii & fata) patriæ tamen amor & justitiæ laus præponderabunt naturalem affectum. *o* Patrem & filium qui se pro salute legionum & patriæ devoverunt, pater bello Latino, filius Gallico. *p* Neronem, qui Hasdrubalem fratrem Annibalis cum exercitu vicit, & Claudium Augusti privignum, qui Germanos domuit. *q* T. Manlium, qui Dictator filium suum securi cædi jussit, quod provocatus ab hoste contra imperium patrum pugnavisset, utcunque feliciter.

Et septem gemini turbant trepida ostia Nilii. 200
a Nec vero Alcides tantum telluris obivit :
 Fixerit *b* æripedem cervam licet, aut Erymanthi
 Placarit nemora, & *c* Lernam tremefecerit arcu.
 Nec *d* qui pampineis victor juga flectit habenis ,
 Liber, agens celso Nysæ de vertice tigres. 205
e Et dubitamus adhuc virtutem extendere factis ?
 Aut metus Aufonia prohibet consistere terra ?
f Quis procul ille autem ramis insignis oliivæ
 Sacra ferens ? *g* nosco crines, incanaque menta
 Regis Romani : primus qui legibus urbem 210
 Fundavit, Curibus parvis, & paupere terra
 Missus in imperium magnum. Cui deinde subibit
h Otia qui rumpet patriæ, residetque movebit
 Tullus in arma viros, & jam defueta triumphis 214
 Agmina : quam juxta sequitur jactantior *i* Ancus ,
 Nunc quoque jam nimium gaudens popularibus auris.
 Vis & *k* Tarquinius reges ; *l* animamque superbam
 Ultoris Bruti, fascisque videre receptos ?
 Consul is imperium hic primus, sævasque secures .
 Accipiet : *m* natosque pater nova bella moventes
 Ad pœnam pulchra pro libertate vocabit
 Infelix. *n* utcunque ferent ea facta minores :
 Vincet amor patriæ, laudumque immensa cupido.
 Quin *o* Decios , *p* Drusosque procul , *q* sævumque se-
 curi

Aspice Torquatum, & r referentem signa Camillum.

f Illæ autem, paribus quas fulgere cernis in armis, 826

Concordes f animæ nunc, & dum t nocte premuntur,

Heu quantum inter se bellum, si lumina vitæ

Attigerint, quantas acies, stragemque ciebut ?

Aggeribus u focer Alpinis, atque arce Monæci 830

Descendens ; x gener adversis instructus Eois.

y Ne pueri, ne tanta animis affuescite bella,

Neu patriæ validas in viscera vertite vires.

x Tuque prior, tu parce, d genus qui ducis Olympo,

Projice tela manu sanguis meus. 835

b Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho

Victor aget currum, cæsis insignis Achivis.

c Eruet ille Argos, Agamemnoniasque Mycenæ,

Ipsūque Æaciden, genus armipotentis Achilli,

Ultus avos, Trojæ, Tempia & temerata Minervæ : 840

Quis te, d magne Cato, tacitum, aut te, e Cossæ relin-
quât ?

Quis f Gracchi genus ? aut geminos duo fulmina belli,

Scipiadas, g cladem Libyæ ? h parvoque potentem

Fabricium ? Vel te i sulco, k Serrane, ferentem ?

l Quo fessum rapitis m Fabii ? tu maximus ille es, 845

can. r. l. pag. 16.) deductis. x Pompejus milite suo & auxiliis regum & pop. Orientalium instructus. y Deborratur blande & cum affectu compellatos senex a bello civili. z Cæsar, victor, qui certe victoria clementer usus est. a Propter Venerem, Æneam, Julum, unde duxit Cæsar originem. b L. Mummius, qui vicit Achæos, Corinthum delevit, triumphans egit currum ad Capitolium, pro more triumphantium. c Paulus Æmilius subvertit Græciæ urbes & vires, Persen Macedoniæ regem vincit, qui originem ducit ab Æacida Achille, ultus Trojanos, unde Romani descendunt, & templum Minervæ pollutum furto Palladii & stupro Cassandræ. d Cato major, censorie, qui max. Orator, max. Imperator, max. Senator. e Cornelius Cossus victo Larte Tolumnio Vejentum rege optima spolia Jovi Feretrio tulit. f Sempiternum & filios Tiberium & Caium, ex Cornelia, viros eloquentia claros, sed infelices. g Scip. Major Carthaginem tributariam fecit, Minor delevit. h Continentem, in re tenui repudiantem a Sannitum legatis oblatum aurum. i Al. sulcos. k C. Attilium invenit Consulatus oblatum ferentem agros, unde Serrani cognomen. Plin. 18. l. 3. c. l. Adverte, lector, summum consilioffimi Poetæ artificium. Supra destinavit clarare Augustum. noluit expectare locum proprium, sed inturbato ordine, proxime Romulum, locatum tanquam alterum Romæ conditorem pleno spiritu ad cælum sustulit. Hic, in gratiam Atiæ sororis Augusti, quæ mater Marcelli. & hunc celebrare statuit. Sed qua arte ? quibus gradibus ? fingit se multitudine Romanorum qui virtutibus pacis ac belli claruerunt pressum, & torrente laudum serie fessum, nullo tamen modo omittere posse Fabios, & in his Fabium Maximum, Romanorum in bello Punico secundo, contra Annibalem, clypeum ; hinc necesse habet nominare etiam Marcellum in eodem bello Romanorum gladium ; ab hoc descendit ad Marcellam Atiæ filium, quem juxta addit comitem, cujus laude & luctu absolvit catalogum, & coronidem huic libro addit. m Cujus familiæ 306 uno prælio contra Vejentem ad Cremeram fl. interierunt.

r Quæ Gal-
li duce
Brenno ab-
stulerant,
victis hosti-
bus & urbe
sibi restituta.
Liv. 5.
Plutarch.
in Camillo.
Polyb.
2. Florus.
1. r. cap. 13.
f Cæsar,
& Pompeji.
Nondum
ingressæ vi-
ram.
u Cæsar,
cujus filia
Julia Pom-
pejo nu-
pserat, le-
gionibus &
auxiliis e
Gallia per
Alpes & ar-
cem Hercu-
lis Monæci
(vide quæ
nos ad Lu-

¶ Versus
Ennianus.
Qui cum
Annibalem
frangere
non posset
cunctando
minuebat.
¶ Aliæ gen-
res sibi ha-
beant alia-
rum arrium
principa-
tum; Ro-
mana gens
paci belli-
que media
aliis impe-
rer, suppli-
ces & affi-
ctos defend-
dat, inju-
ros & inso-
lentes ul-
ciscatur.
¶ Corin-
thios in-
nuere vide-
tur, ut &
Athenien-
ses elo-
quentia
claros,
Chaldæos
& Egy-
ptios astro-
nomia.
¶ Horat. ad
Pisones,
molles imi-

tabitur ære capillos. ¶ Claudius Marcellus, qui docuit Annibalem posse vinci.
modo. ¶ Optima spolia sunt arma quæ ipse dux duci victo caesoque exiit, &
dedicat Jovi Feretrio. supra de Corn. Coss. ¶ Proprie. Est enim rumulus
aut domesticus, ut Italicus; aut finitimus, ut Gallicus. quo de hic Poeta.
caeso sc. Viridomaro eorum rege. Plutarchus in Marcelli vita. ¶ Cum equi-
tatu eum contendisse adversus Gallos & vicisse refert idem Plutarch. ¶ Quod
fecit bis ad Nolam devicto Annibalis exercitu. ¶ Quirinum. i. Romulum au-
torem secutus, appendit illi sua arma opima, sed quæ Jovi Feretrio dedicata.
Namque quod ajunt, ex lege Numæ, prima spolia opima debere suspendi Jovi,
secunda Marti, tertia Romulo, capiendum est si quis unus tria suspendat spo-
lia opima; non, si plures. ¶ Cl. Marcellum Cos. ¶ Quanta indoles & spes
ad summos honores & gloriam? vel, quam refert superiorem illum Marcel-
lum? unde sperandum est fore ut illum virtute æquiparet. ¶ Mortis germa-
na, & præfagium. ¶ Introibit vitæ hoc theatrum, tantum ut exeat, natus enim
annos 18. ut alii, 20. interiit Ant. Musæ medici incuria. vide Joseph. Scalig. ad
17. el. 3. l. Propert. ¶ Invidistis sc. Romanis diuturnam vitæ ipsius usuram,
& perpetuum tanti viri futuri donum.

¶ Unus qui nobis cunctando restituis rem,
Excudent p̄ alii spirantia q̄ mollius æra;
Credo equidem, vivos ducent de marmore vultus:
Orabunt causas melius, cœlique meatus
Describent radio, & surgentia sidera dicent. 850
Tu regere imperio populos, Romane, memento,
(Hæ tibi erunt artes) pacique imponere morem:
Parcere subjectis, & debellare superbos.
Sic pater Anchises: atque hæc mirantibus addit:
Aspice, ut insignis spoliis r̄ Marcellus / opimis 855
Ingreditur, victorque viros supereminet omnes.
Hic rem Romanam, magno turbante tumultu,
Sistet ¶ eques: ¶ sternet Pœnos, Gallumque rebel-
lem,
¶ Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.
Atque hic Æneas: (una namque ire videbat 860
Egregium forma juvenem, & fulgentibus armis;
Sed frons læta parum, & dejecto lumina vultu;)
Quis, pater, ille, ¶ virum qui sic comitatur eun-
tem;
Filius? anne aliquis magna de stirpe nepotum?
Quis strepitus circa comitum? ¶ quantum instar in
ipso est? 865
Sed ¶ nox atra caput tristi circumvolat umbra.
Tum pater Anchises lacrymis ingressus obortis:
O nate, ingentem luctum ne quære tuorum.
¶ Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra
Esse sinent: ¶ nimium vobis Romana propago 870
Visa potens, superi, propria hæc si dona fuissent.

Quantos ille viram magnam Mavortis ad urbem
Campus agit gemitus ! vel quæ Tiberine, videbis
Funera, cum tumulum præterlabere recentem !
Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos
In tantum spe tollet avos : nec f Romula quondam
Ullo se tantum tellus jactabit alumno.

Heu pietas, heu prisca fides, invictaque bello
Dextera ! non illi quisquam se impune tulisset
Obvius armato, seu cum pedes iret in hostem,
Seu spumantis equi foderet calcaribus armos.

Heu miserande puer, si qua fata aspera rumpas,
Tu Marcellus eris. manibus date lilia plenis:
Purpureos spargam flores : h animamque nepotis
His saltem accumullem donis, & fungar inani
Munere. Sic tota passim regione vagantur

k Aëris in campis latis, atque omnia lustrant.
Quæ postquam Anchises natum per singula duxit,
Incenditque animum famæ venientis amore :

Exin bella viro memorat, quæ deinde gerenda :
Laurentesque docet populos, urbemque Latini :
Et quo quemque modo fugiatque feratque labo-
rem.

Sunt geminæ / somni portæ : quarum altera fertur
Cornea, qua veris faciles datur exitus umbris :

Altera candenti perfecta nitens elephanto :
Sed falsa m ad cœlum mittunt insomnia manes.
His ubi tum natum Anchises, unaquæ Sibyllam
Prosequitur dictis, portaque emittit eburna.
Ille viam secat ad naves, sociosque revisit.

Tum se ad Cajetæ recto fert litore portum :
Anchora de prora jacitur : stant litore puppes,

ant; refocillata tandem fletu atque ejulatu omnia miscuisse, sed poætæ pro
singulis hujus argumenti versibus dena festertia. h. e. nostræ monetæ 78, l. 2.
fs. 6. d. dari jussisse. h Pro more funerum ornandorum, maxime in juvenum
funeribus, quorum immaturam mortem referebant flores illi decerpti sparsi-
que. i Sic l. xi. Nos juvenem, exanimum Pallantem vano nostri comitamus honore
k Ubi inanis plaga, & umbræ aëriæ. per ἡρόεντε κέρβητα. l Somnii. Hom.
δοικὴ πύλας εἰσὶν ἀνείρων, &c. Cum duas somniorum portas faciat, Corneam
unam, oculorum se. a cornea tunica; Eburneam alteram, oris, cujus seprum
dentium eburneum, illam veram, hanc falsam; quia quæ videntur certiora
sunt, quam quæ audiuntur ore prolata; Æneam portæ eburnea emittit; obscu-
re ac symbolice indicans totam hanc παραβολογίαν, descensum & relationem
de inferis æque vera esse ac somnia ex eburnea porta emissa. Macrob. l. i. in
Somn. Scip. c. 3. m Ad regionem mortaliū, qui Manibus superi. somnia au-
tem ab inferis mitti credita.

875 e Quanto
luctu,
quanta
pompa du-
cetur funus
illius in
Campo
Martio,
juxta Ti-
berim?
880 sexcentis
sc. lectis
ornatum.
f Romuleæ.
Romana.
g Quod si
Deorum
benignitate
aut qua ra-
tione alia
poteris fa-
talem mo-
riendi ne-
cessitatem
effugere, tu
vero eris
Marcellus.
890 Fertur poe-
ta recitasse
librum
hunc sex-
tum corana
Augusto,
presente
Octavia,
quæ audito
nomine filii
sui quod
ille hucus-
que suspen-
derat, spi-
ritu defe-
cisse dici-

ÆNEIDOS LIB. VII.

A R G U M E N T U M.

Cajetam nutricem suam Æneas sepelit, locumque ipsum ab ejus nomine Cajetam appellat. Inde Circes sedem prætervehitur, secundoque vento ad Tiberis ostia defertur; aduersoque flumine subuectus, in Laurentem agrum egreditur. Ibi cum ex Ascantii verbis cognovisset eam esse terram fati sibi debitam, ad Latinum regem, qui ejus tractus regnum obtinebat, centum oratores mittit, qui & suo nomine illi munera offerrent, & urbis condendæ locum peterent. Latinus legatione benigne audita, præter postulata Laviniam filiam suam, quam ex Fauni (patris sui oraculis, & Augurum responsis externo viro tradere jubebatur) ultro Æneæ conjugem offert. Interim Juno, prosperis Trojanorum rebus offensa, Alecto ad disturbendam pacem ab inferis evocat: quæ primum Amatam, Latini uxorem, deinde ipsum etiam Turnum furis suis implet: atque inde ad Trojanorum juventutem conversa, quæ tum forte venationi operam dabat, mansuetum illis cervum obijcit, Tyrrii Armentarii regi liberis imprimis charum; quem cum Ascantius sagitta vulnerasset, rustici arreptis armis in Trojanos impetum faciunt. Alecto ex superiore loco classicum canit: cadunt in eo tumultu Almon Tyrrii filius natu maximus, & Galeus agricola regionis totius locupletissimus: qui cum in urbem mortui essent relati, Turnus, & Amata regem Latinum ad bellum suscipiendam, injuriamque manu vindicandam exstimulant. Verum cum ille & factorum, & fœderis nuper cum Trojanis initi memor, adduci non posset, ut illis bellum indiceret, Juno ipsa belli portas aperuit. Turni auspicia ad bellum sequitur Mezentius: una cum Lauso filio: item Aventinus Hercules ex Rheia filius, Catillus & Coras Tiburtini, fratres, Camilla ex Volscorum gente, mulier fortissima, alique complures, quorum catalogus ad finem libri referretur.

a Sicut Palinurus promontorio in Lucania; Misenus monti in Campania, lib. 5. & 6. sic & tu nutritrix Æneæ nomen dedisti portui. Quem tamen alii a καίτην dicitur

dictum volunt, quod ibi Trojanorum classis incensa fuerit, alii a καίτην, quod Laconibus cavitatem sonat, h. e. Sinum, portum. *b* Sedes servat tuum honorem. Hypallage. *c* Italia. dicta Græcis quod ad Vesperum sita esset. Ut Italiam Hispaniã, dicta Hesperia ultima, magna a. armis & gloria. est enim minor quam Hispania. Poetis dicitur ab Hespero fratre Atlantidis. *d* Circa noctem, ubi increbrescunt auræ. *e* Expressa hæc ex Hom. 5. Odyss. de Calypso & 10. de Circe. vide & hæc imitatum Ovidium 14. Metam. *f* Nulli impune adeun-

T U^a quoque litoribus nostris Æneia nutritrix
 Æternam moriens famam Cajeta dedisti:
 Et nunc ^b servat honos sedem tuus: ossaque nomen
^c Hesperia in magna (si qua est ea gloria) signat.
 At pius exsequiis Æneas rite solutis,
 Aggere composito tumuli, postquam alta quierunt
 Æquora, tendit iter velis, portumque relinquit.
 Adspirant auræ in ^d noctem: nec candida cursum
 Luna negat: splendet tremulo sub lumine pontus:
 Proxima Circææ raduntur litora terræ:
^e Dives finaccessos ubi Solis filia lucos

A
U
A
H
V
S
S
Q
I
Q
D
N
A

A
C
F
A
P
V
I
A
H
F
I

Q
C
E
T
D
T
H
M
J
H

A
T
F
N
S
J
M

Circ
ternj

Affiduo * resonat g carui : tectisque superbis
 Urit odoratam nocturna in lumina h cedrum ,
 Arguto tenues percurrrens pectine telas.
 Hinc exauditi gemitus , iræque leonum
 Vincla recufantum , & fera sub nocte rudentum :
 Setigerique fues , atque in præsepibus urfi
 Sævire ac formæ magnorum ululare luporum :
 Quos hominum ex facie i dea sæva potentibus herbis
 Induerat Circe in vultus , ac terga ferarum.
 Quæ ne monstra pii paterentur talia Troës ,
 Delati in portus , neu litora dira subirent ,
 Neptunus ventis implevit vela secundis :
 Atque fugam dedit , & præter vada fervida vexit.

* Resonare
 facit.
 g Leniendo
 lanæ ac te-
 le studio. r.
 15 Georg.
 h Faces; vel
 oleum e ce-
 dro, in u-
 sum lampa-
 dum.
 20 i Solis filia.
 Circe vene-
 fica.

Jamque rubescebat radiis mare , & æthere ab alto
 Aurora in roseis fulgebat lutea bigis :
 Cum venti k posuere , omnisque repente resedit
 Flatus , & in lento luctantur marmore tonsæ.
 Atque hic Æneas ingentem ex æquore lucum
 Prospicit : hunc inter fluvio l Tiberinus amœno ,
 Vorticibus rapidis , & multa flavus arena
 In mare prorumpit : variæ circumque supraque
 Assuetæ ripis volucres : & fluminis alveo ,
 Æthera mulcebant cantu , lucoque volabant.
 Flectere iter sociis , terræque advertere proras
 Imperat , & lætus fluvio succedit m opaco.

26 k Se posue-
 re , quieve-
 re.
 l Fl. ipse,
 vel Deus
 fluminis.

Nunc age , qui reges , n Erato , quæ tempora re-

m Umbra
 sylvæ ,
 quam me-
 diani inter-
 fluit.

rum ,
 Quis Latio antiquo fuerit status , advena classem
 Cum primum Ausoniis exercitus appulit oris ,
 Expediam : & primæ revocabo exordia pugnæ.
 Tu vatem , tu diva mone . dicam horrida bella :
 Dicam acies , actosque animis in funera reges ,
 Tyrrhenamque manum , totamque sub arma coactam
 Hesperiam : major rerum mihi nascitur ordo :
 Majus opus moveo . o Rex arva Latinus , & urbes
 Jam senior longa placidas in pace regebat.
 Hunc Fauno , & nympha genitum Laurente p Mari-

40 n Cur Mu-
 sa quæ no-
 men amoris
 habet invo-
 catur ad
 bella dicen-
 da? An pro
 Calliope
 ponitur ,
 Musa pro
 Musa? An
 quia orta
 hæc bella
 ex amore &
 nuptiarum
 Lavinia
 ambitu?
 50 o Aborigi-
 num rex.
 p Mintur-
 nensis lito-
 ris juxta
 Lirim fl. ex

ca
 Accipimus . Fauno Picus pater : isque parentem
 Te Saturne refert : tu sanguinis q ultimus author.
 Filius huic fato Divum prolesque virilis
 Nulla fuit , primaque oriens erepta juvena est ,
 Sola domum , & tantas r servabat filia sedes ,
 Jam matura viro , jam plenis nubilis annis.
 Multi illam magno è Latio , totaque petebant

Circe facta Dea dicta , & Fauna . q Primus . ultra quem non ascenditur . r Pa-
 terni regni hæres.

f Rutulorum rex.
 & Latini conjux, Amara.
 * Prodigia.
 & Primum prodigium, Examen apum confidentium, in apice Lauri.
 y Religione. *Primus in erbe Deos fecit timor.*
 & Laurentis urbis, vel Laurenteis populos.
 & Secundum prodigium. Flamma lambens. Dum videtur ex historia Servii Tulli. Liv. 1. lib. 6. Ignem lambentem.
 & Prodigium hinc.
 d Fonte & nemore agri Tiburtis, sacro Albunæ Nymphe, quam Sibyllam Tiburtinam indigitat Suidas.
 e Sulphureum vaporem asurgentem ex aquis Albulis, cujus gravi odore affati futura canebant. *δαίμωνος ἀσφμα*
 Delphici originem vide apud Diodorum 16. lib. Biblioth. f Italia primum dicta est Hesperia, deinde Ausonia, mox Oenotria ab Oenetro Lycaonis filio Arcade, huc advecto. Cluv. 1. l. 1. c. g Oraculi hujus institutum Amphiarao auguri & somniorum interpreti referunt; Latioque illatum a Tiburno filio ejus. * Oraculum autem consulturus purgabatur primum, deinde cæsi arietis pelli incubuit, hinc per somnium captabat responsum. h Per Averni specum colloquium habet cum Diis infernis.

Ausonia: petit ante alios pulcherrimus omnes 55
 Turnus, ayis, atavisque potens: quem regia conjux

Adjungi generum miro properabat amor:
 Sed variis ^a portenta deum terroribus obstant.
 * Laurus erat tecti medio, in penetralibus altis, 5
 Sacra comam, multosque ^y metu servata per annos:
 Quam pater inventam primas cum conderet arces,
 Ipse ferebatur Phœbo sacrasse Latinus,
 & Laurentisque ab ea nomen posuisse colonis.
 Hujus apes summum densæ (mirabile dictu)
 Stridore ingenti, liquidum trans æthera vectæ, 65
 Obsedere apicem: & pedibus per mutua nexis
 Examen subitum ramo frondente pependit.
 Continuo vates: Externum cernimus, inquit,
 Adventare virum: & partes petere agmen eandem
 Partibus ex iisdem, & summa dominarier arce. 70
^a Præterea castis adolet dum altaria tædis,
 Et juxta genitorem astat Lavinia virgo,
 Visa (nefas) longis comprehendere crinibus ignem,
 Atque omnem ornatum flamma crepitante crema-

ri:
 Regalesque accensa comas, accensa coronam 75
 Insignem gemmis: tum fumida lumine fulvo
 Involvi, ac totis ^b Vulcanum spargere tectis.
 Id vero horrendum, ac visu mirabile ferri:
 Namque fore illustrem fama fatisque canebant
 Ipsam sed populo magnum portendere bellum. 80
 At rex sollicitus ^c monstris oracula Fauni
 Fatidici genitoris adit: lucosque sub alta
 Consulit ^d Albunea: nemorum quæ maxima sacro
 Fonte sonat, sævamque exhalat opaca ^e mephitim.
 Hinc Italæ gentes, omnisque ^f Oenotria tellus 85
 In dubiis ^g responsa petunt: huc dona sacerdos
 Cum tulit, & cæsarum ovium sub nocte silenti
 * Pellibus incubuit stratis, somnosque petivit,
 Multa modis simulachra videt volitantia miris:
 Et varias audit voces, ^h fruiturque deorum 90
 Colloquio, atque imis Acheronta affatur Avernis.

Hic & tum pater ipse petens responsa Latinus,
 Centum lanigeras mactabat rite bidentes:
 Atque harum effultus tergo, fratrisque jacebat
 Velleribus: subita ex alto vox reddita luco est: 95
 Ne pete connubiis natam sociare Latinis,
 O mea progenies! i thalamis neu crede paratis.
 Externi veniunt k generi: qui sanguine nostrum
 Nomen in astra ferant, quorumque à stirpe nepotes
 Omnia sub l pedibus, qua sol utrumque recurrens 100
 Aspicit Oceanum, vertique regique videbunt.
 Hæc responsa patris Fauni, monitusque silenti
 Nocte datos, non ipse suo premit ore Latinus:
 Sed circum late volitans jam fama per urbes
 Ausonias tulerat: cum Laomedontia pubes 105
 Gramineo ripæ religavit ab aggere classem.
 Æneas, primique duces, & pulcher Iulus
 Corpora sub ramis deponunt arboris altæ:
 Instituuntque dapes, & adorea m liba per herbas
 Subjiciunt epulis, (n sic Jupiter ipse monebat) 110
 Et o Cereale solum pomis agrestibus augent.
 Consumptis hic forte aliis, ut vertere morsus
 Exiguam in p Cererem penuria adegit edendi:
 Et q violare manu, malisque audacibus r orbem
 f Fatalis crusti, patulis nec parcere quadris:
 Heus etiam mensas consumimus, inquit Iulus:
 Nec plura alludens, ea vox audita laborum
 Prima tulit finem: primamque loquentis ab ore
 Eripuit pater, ac stupefactus numine preffit.
 Continuo, Salve fatis mihi debira tellus,
 Vosque, ait, ô fidi Trojæ salvete Penates. 120
 Hic domus, hæc patria est: i genitor mihi talia nam-
 que
 (Nunc repeto) Anchises fatorum arcana reliquit:
 Cum te, nate, fames ignota ad litora vectum
 Accisis coget dapibus consumere mensas:
 Tum sperare domos defessus: ibique memento 125
 Prima locare manu, molirique aggere tecta.
 Hæc erat illa fames: hæc nos suprema manebant
 u Exitiis positura modum.
 Quare agite, & primo læti cum lumine Solis, 130
 Quæ loca, quive x habeant homines, ubi mœnia
 gentis

buit patri quod edixerat Harpyia, vel forte idem prædixerat Anchises. u Maris
 erroribus, nam terra graviora manent. x Incolant, habitent,

i Turni.
 k Genere,
 Synecd.
 numeri.
 l Ditione,
 imperio.
 m Ex farre,
 melle, oleo
 placentas.
 n Διὸς δ'
 i τὰ γένη
 βραχί.
 o Onerant
 mensas, i.e.
 liba adorea,
 vel quadras
 e pane, fru-
 ctibus aliis-
 que eduliis.
 p Mensas
 adorea.
 q Mensæ
 enim sacræ
 habitæ.
 r Placent-
 tam orbi-
 cularem in
 quatuor
 partes se-
 ctam.
 f Erat enim
 in fatis, &
 ab Harpyia
 Celæno
 prædictum
 supra lib. 3.
 non prius
 habituros
 errorum & l
 laborum fi-
 nem, quam
 dira eos fa-
 mes adegis-
 set mensas
 absumere.
 u Εὐφρο-
 νιστοῦ
 gratia tri-

y Metonymia continentis.
 x Consecratum scilicet ut lib. 5.
 a Ex more sacra facientium.
 b Regionem aliquam ingressis religionis moris erat Genios loci Deosque Topicos salutare.
 c Ab Ida monte Phrygiæ, vel Ida Cretæ, in-cunabulis Jovis celebrari.
 d Cybelem.
 e Venerem apud Superos, Anchisen apud inferos.
 f Claro sono & sereno celo, quod fausti erat ominis.
 g Longe lateque spargitur. Lucr. lib. 5. de fulmine; inde omnis flammarum ardium ardor.
 h Non vino tantum ad summam coronam & marginem implent, inquit Turnebus lib.

Vestigemus, & à portu diversa petamus.

Nunc y pateras libate Jovi, precibusque vocate
 x Anchisen genitorem; & vina reponite mensis.

Sic deinde affatus, a frondenti tempora ramo 135

Implicat, & b Geniumque loci, primamque Deorum

Tellurem, Nymphasque, & adhuc ignota precatur

Flumina: tum Noctem, Noctisque orientia signa,

c Idæumque Jovem, d Phrygiamque ex ordine d matrem

Invocat: & e duplices Cœloque, Ereboque parentes. 140

Hic pater omnipotens ter cœlo f clarus ab alto

Intonuit: radiisque ardentem lucis, & auro,

Ipse manu quatiens ostendit ab æthere nubem.

g Diditur hic subito Trojana per agmina rumor,

Advenisse diem, quo debita mœnia condant. 145

Certatim instaurant epulas, atque omine magno

Crateras læti statuunt, & vina h coronant.

Postera cum prima lustrabat lampade terras

Orta dies: urbem, & fines, & litora gentis

Diversi explorant: i hæc fontis stagna Numici, 150

Hunc Tibrim fluvium: hic forteis habitare Latinos.

Tum satus Anchisa, delectos ordine ab omni,

Centum oratores augusta ad mœnia regis

Ire jubet, k ramis velatos k Palladis omnes:

Donaque ferre viro, pacemque exposcere Teucris. 155

Haud mora: festinant jussi, rapidisque feruntur

Passibus, ipse humili l designat mœnia fossa,

Moliturque locum, primasque in litore sedes

Castrorum in morem pinnis, atque aggere cingit.

Jamque iter emensi, turres & tecta m Latinorum 160

Ardua cernebant juvenes, muroque subibant.

Ante urbem pueri, & primævo flore juventus

Exercentur equis: domitantque in pulvere n cur-
 rus:

Aut acres tendunt arcus, aut lenta lacertis

Spicula contorquent: cursuque icuque laceffunt. 165

Cum prævectus equo, longævi regis ad aures

Nuncius, ingentes ignota in veste reportat

Advenisse viros. Ille intra tecta vocari

Imperat: & folio medius confedit avito.

21. c. 13. Sed & crateras floreis coronis ornant, convivalis hilaritatis causa & libationis. i Et exploratum referunt, hæc esse stagna Numicij, &c. k Oleaginosis, ut qui pacem peterent. l Sulco, fossa, vallo & aggere pinnato in morem castrorum munit adversum vim omnem & impetum. m Al. Latinj. ad cavendum Hypermetrum. n Equos sub curribus. Allusum autem ad exercitia pubis & juventutis Rom.

Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis
 ° Urbe fuit ° summa, Laurentis regia Pici,
 p Horrendum sylvis, & religione parentum,
 q Hinc scepra accipere, & primos attollere fasces
 Regibus omen erat: hoc illis curia templum,
 ° sacris sedes epulis: hic ariete caeso
 Perpetuis soliti patres considerare mensis.
 Quinetiam veterum r effigies ex ordine avorum
 Antiqua ex f cedro, Italusque, paterque Sabinus,
 Vitifator curvam servans sub imagine faicem,
 Saturnusque senex, Janique bifrontis imago,
 Vestibulo affabant: aliique t ab origine reges,
 Martia qui ob patriam pugnando vulnera passi.
 * Multaque praeterea sacris in postibus * arma,
 Captivi pendent currus, curruque secures,
 Et cristae capitum, & portarum ingentia claustra,
 Spiculaque, clypeique, ereptaque rostra carinis.
 x Ipse Quirinali lituo, parvaque sedebat
 Succinctus y trabea, laevaque x ancile gerebat
 Picus equum domitor: quem capta cupidine a con-
 jux
 b Aurea percussum virga, versumque c venenis,
 Fecit avem Circe, sparsitque coloribus alas.
 Tali intus templo divum, patriaque Latinus
 Sede sedens, Teucros ad sese in tecta vocavit,
 Atque haec ingressis placido prior edidit ore:
 Dicite Dardanidae (neque enim nescimus & urbem,
 Et genus, anditique advertitis aequore cursus)
 Quid petitis? quae causa rates, aut cuius egentes
 Litus ad Ausonium tot per vada caerulea vexit?
 Sive errore viae, seu tempestatibus acti,
 (Qualia multa mari nautae patiuntur in alto)
 Fluminis intrastis ripas, portuque sederis:
 Ne fugite hospitium: neve ignorate Latinos
 Saturni gentem, d haud vinclo, nec legibus aequam,
 Sponte sua, veterisque dei se more tenentem.
 Atque equidem memini (e fama est obscurior annis)

quali bacillo incurvo Romulus & ab illo augures coeli templa designabant.
 y Tunica, quam augures cocco & purpura trabeatim intertextam gerebant.
 aliam ab hac reges, aliam equites inducunt. x Clypeum ἀγκυλον, a summa
 parte inflexum ad imam, ut sit quasi concavum, respicit autem mores Rom.
 a Circe amore illius capta; infidlis eum ambiens, sed repulsa, uxorem autem
 Picus habuit Canentem Jani ex Venilia filiam. vide Fab. 7. Ovid. Met. b So-
 lis filia. Aliis placet ut contracta sit Ablat. Et referatur ad virga, c Beneficis.
 d Non poenis & legibus coercitam & coactam. Non vinclo minacia collo tere liga-
 bantur. Ovid. 1. Met. sed vindice nullo Sponte sua sine lege fidem rectumque colentem.
 referentem scilicet auri feculi mores, e Haud ita multi sunt anni, sed fama per-
 vagata non est. Scal.

171 ° Ev πύλα
 ἀκροπόλιν
 Acropoli.
 p Arboribus
 confitum,
 175 quarum
 horror fa-
 crum quen-
 dam horro-
 rem animis
 incuteret.
 180 ° Allusum
 ad Rom.
 mores, Ca-
 pitoli, Cu-
 ritae Hosti-
 liae, palatii.
 unde magi-
 stratus fa-
 sces defu-
 mebant, ubi
 sacra cura-
 bant, epu-
 las dabant.
 y Statuae,
 stemmata.
 f Quae ca-
 riam non
 sentit.
 g Aborigi-
 num reges.
 194 * Spolia
 Diis suspen-
 sa & tem-
 plis affixa.
 x Insignis.
 ut 6. 1. A-
 gallius,
 Macrobius
 & Turne-
 bus expo-
 nunt. Picus
 erat cum
 lituo, sede-
 batque suc-
 cinctus tra-
 bea, Quiri-
 nalis vero,

f Veteres
Campaniæ
pop. Rutu-
lis vicinos,
ut II. l. in-
fra. quo-
rum tradi-
tione niti-
tur.

g Dardanus
Iovis ex
Electra fi-
lius, o-
pter fra-
trem Ja-
fium in-
teremptum
ex Italia in
Samothra-
ciam fugit,
inde Phry-
glam. sa-
era, quæ
ex Italia
secum
asportavit,
retulit
multa post
secula Æ-
neas.

h Arcis
Etruscæ,
Corona.
Cluv. 2. l.
3. c. vid.
l. 3. Corin-
thasque
require Au-
sonias.

i Sidris
observatio.
k Belli.

l Græcia
Barbaria
leno collisa
duello. Ho-
rat. 2. E-
pist. lib. 1.

m Audie-
runt, & qui
extra Her-
culeas fau-
ces, qua se
refundit
Oceanus,

habitant, & si qui sub torrida zona, quæ media est quatuor aliarum, degant.
n Clade universa belli & excidii. o Unde vobis nullum sit detrimentum. p Ju-
re Naturæ & gentium aquæ & aeris usum liberam. q Trojæ reliquias, Ænea-
das. r Siculi, Pœni. s Supplices pacem aut veniam petentes præferbant
oleæ ramos laneis vittis obvolutos, qui representarent manus velamenti illi-
gatas, vinctas & sese dedentes.

f Auruncos ita ferre senes: his ortus ut agris
g Dardanus Idæas Phrygio penetravit ad urbes,
Threiciamque Samum, quæ nunc Samothracia fer-
tur,

Hinc illum h Coriti Tyrrhena ab sede profectum,
Aurea nunc solio stellantis regia cœli

Accipit, & numerum divorum altaribus anget.
Dixerat: & dicta Ilioneus sic voce sequutus:
Rex, genus egregium Fauni, nec fluctibus actos
Atra subegit hyems vestris succedere terris,
Nec i fidus regione viæ, litusve fefellit.

Consilio hanc omnes, animisque volentibus urbem
Afferimur, pulsi regnis, quæ maxima quondam
Extremo veniens sol aspiciebat Olympo.

Ab Jove principium generis, Jove Dardana pu-
bes

Gaudet avo: rex ipse Jovis de gente suprema 220
Troius Æneas tua nos ad limina misit.

Quanta per Idæos sævis effusa Mycenis
k Tempestas ierit campos: quibus actus uterque
Europæ, atque Asiæ fatis concurrerit orbis:

m Audiit, & si quem tellus extrema refuso 225
Submovet Oceano, & si quem extenta plagarum
Quatuor in medio dirimit plaga Solis iniqui.

n Diluvio ex illo rot vasta per æquora vecti,
Diis sedem exiguam patriis, litusque rogamus
o Innocuum, & p cunctis undamque, auramque pa-
tentem. 230

Non erimus regno indecores: nec vestra feretur
Fama levis, tantique abolefcet gratia facti:

Nec q Trojam Ausonios gremio excepisse pigebit.
Fata per Æneæ juro, dextramque potentem,
Si ve fide, ceu quis bello est expertus, & armis: 235

r Multi nos populi, multæ (ne temne, quod ultro
Præferimus manibus s vittas, ac verba precantum)
Et petiere sibi, & voluere adungere gentes.

Sed nos fata Deum vestras exquirere terras
Imperiis egere suis. hinc Dardanus ortus, 240
Huc repetit, jussisque ingentibus urget Apollo
Tyrrhenum ad Tibrim, & fontis vada sacra Nu-
mici.

Dat tibi præterea fortunæ parva prioris
 Munera, relliquias Troja ex ardente receptas.
 † Hoc pater Anchises auro libabat ad aras : 245
 Hoc Priami † gestamen erat, cum jura vocatis
 More daret populus, sceptrumque, sacerque x tia-
 ras,
 † Iliadumque labor, vestes.
 Talibus Ilionei dictis, defixa Latinus
 Obtutu tenet ora, soloque immobilis hæret, 250
 Intentos volvens oculos: nec purpura regem
 † Picta mover, nec scepra movent Priameia tan-
 tum,
 Quantum in connubio natæ, thalamoque moratur:
 Et veteris Fauni volvit sub pectore x sortem.
 Hunc illum fatis externa à sede profectum 255
 Portendi generum, paribusque in regna vocari
 Auspiciis: hinc progeniem virtute futuram
 Egregiam, & totum quæ viribus occupet orbem.
 Tandem lætus ait: Dii nostra incepra secudent, 259
 Auguriumque suum: dabitur, Trojane, a quod
 optas.
 Munera nec sperno. non vobis, rege Latino,
 Divitis b uber agri, Trojæve opulencia deerit.
 Ipse modo Æneas (nostri si tanta cupido est,
 Si jungi hospitio properat, sociusque vocari)
 Adveniat, vultus neve exhorrescat amicos: 265
 † Pars mihi pacis erit dextram terigisse d tyranni.
 Vos contra regi mea nunc mandata referte.
 Est mihi nata, viro genitis quam jungere nostræ
 Non patrio ex adyto sortes, non plurima cælo
 Monstra sinunt: † generos externis affore ab oris, 270
 Hoc Latio restare canunt, qui sanguine nostrum
 Nomen in astra ferant: hunc illum poscere fata
 Et reor, & si quid veri mens augurat, opto.
 Hæc effatus, equos numero pater eligit omni.
 Stabant tercentum nitidi in præsepibus alcis. 275
 Omnibus extemplo Teucris jubet ordine duci
 Instratos f ostro alipedes, pictisque tapetis.
 Aurea pectoribus demissa monilia pendent,
 Tecti auro, fulvum mandunt sub dentibus g aurum.
 Absenti Æneæ currum, geminosque jugales 280
 h Semine ab ætherio spirantes naribus ignem,
 odio esse cœpit † Generum, Synecd. Occurrit fatis ab Ilioneo memoratis
 oraculum Fauno redditum Latino de genero externo. f Stramentis acu pictis,
 ostro intertextis, & auro mox, Tecti auro. g Frena aurea. h Qui referant pa-
 tres, Solis equos, animosos ignibus illis, Quos in pectore habent, quos ore & nari-
 bus efflant.

† Hac pate-
 ra aurea.
 † Capitis
 gestamen,
 d adema.
 x Sacerdo-
 ris mitra,
 infulis or-
 nata, buc-
 culis sub
 mento li-
 gata. l. 9
 Et habent re-
 aithicula
 mitra.
 Persis &
 Turcis ho-
 die in usu.
 † turbant.
 † Phryg æ
 acus opera
 purpura &
 auro inter-
 texta. Regia
 vere.
 x Oraculi
 responsum.
 † Unda,
 aura, terra,
 pax, quæ-
 cunque o-
 ptas. Insuper
 b Fertile
 fumen agri
 & ubertas
 soli non
 Trojæ ipsi
 cessura.
 c Interea,
 donec justa
 sanciantur
 foedera, pro
 pacis pigno-
 re erat jun-
 ta dextra.
 d Regis.
 Turavis
 nomen ini-
 o hone-
 stam erat:
 postea prin-
 cipium im-
 probitate

i Ingenioſa
artifex.

k Mortali
matre, e-
qua.

l Ab Inacho
olim regna-
tis, ut di-
ſtinguat ab
aliis.

m Promon-
torio Sici-
liæ.

n Imo vi-
ſiticia.

o Trojanis.

a Sigæo
promonto-
rio.

p Qui, capta
Troja & in-
cenſa, eva-
ferunt ta-
men.

q At me for-
te deſellam

aut odiis
exſatura-
tam ceſſare

putant? Non

ita. Non ſic
abibunt odiis.

apud Sen.
Herc. F.

q Contra fa-
ta, atque

extra meæ
ditionis re-
gna. Neptu-
ni ſcil.

r Imbres,
tempeſta-
tes, &c.

aeris vires,
quæ tamen
omnia in-
caſſum ceſ-
ſerant, nec
minus

f Bre-
via. Scopu-
li, maris
monſtra. e
Carulli
verlu.

Quæ Syris, quæ Scylla vorax, quæ vaſta Charybdis.

r Iratus Pirithoo quod in
nuptiali ſolemnitate ab ipſo præteritus fuiſſet. cæteris Diis adeoque Centauris
invitatis, immiſit furorẽ ad turbandas nuptias & excidium Lapitharum.

n Jupiter permisit Dianæ ulciſci Oeneam regem Calydonis immiſſo apro, quod
de primitiis ſacrificaverat reliquis Diis, illa excepta. x Quam ſceleris poenam?

y Si non excindere, accidere tamen. x Æneas & Latinus. A Lavinia.

z Sanguine Trojano, & Rutulo dotabere A virgo :

Illorum de gente, patri quos i Dædala Circe
k Suppoſita de k matre nothos furata creavit.

Talibus Æneadæ donis, dictiſque Latini,

Sublimes in equis redeunt, pacemque reportant. 285

Ecce autem l Inachiis ſeſe referebat ab Argis

Sæva Jovis conjux, auræque inveſta tenebat:

Et lætũ Æneam claſſemque ex æthere longe

Dardaniam Siculo proſpexit ab uſque m Pachyno.

Moliri jam teſta videt, jam fidere terræ, 290

Deſeruiſſe rates. fietit acri fixa dolore :

Tum quaſians caput, hæc eſtudit pectore dicta:

Heu ſtirpem inviſam, & fatiſ n contraria noſtris

Fata Phrygum l num o Sigeis occumbere campis,

Num p capri potuere capi? num incenſa cremavit 295

Troja viros? medias acies, mediosque per ignes

Invenere viam. q at, credo, mea numina tandem

Fæſta jacent, odiis haud exſaturata quievi.

Quinetiam patria excuſſos infeſta per undas

q Auſa ſequi, & profugis toto me opponere pon-
to. 300

Absumptæ in Teucros r vires cœlique marisque.

Quid ſ Syrtes, aut Scylla mihi, quid vaſta Cha-
rybdis

Proſuit? optato conduntur Tibridis alveo,

Securi pelagi, atque mei. r Mars perdere gentem

Immanem Lapithũm valuit: conceſſit in iras 305

n Ipſe deũ antiquam genitor Calydonæ Dianæ :

(x Quod ſcelus aut Lapithis tantum, aut Calydone
merente?)

Aſt ego magna Jovis conjux. nil linquere inauſam

Quæ potui infelix, quæ memet in omnia verti,

Vincor ab Ænea: quod ſi mea numina non ſunt 310

Magna fatiſ, dubitem haud equidem implorare quod
uſquam eſt.

Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta movebo.

Non dabitur regnis, eſto, prohibere Latinis,

Atque immota manet fatiſ Lavinia conjux: 314

At trahere, atque moras tantis licet addere rebus :

At licet amborum populos y excindere regum.

z Hac gener, atque x ſocer coeant mercede ſuorum.

Sanguine Trojano, & Rutulo dotabere A virgo :

Et ^b Bellona manet te pronuba : ^c nec face tantum
 Cisseis prægnans ^d ignes enixa jugales : 320
 Quin idem Veneri partus suus, & Paris alter,
 Funestaque iterum ^f recidiva in Pergama tædæ.
 Hæc ubi dicta dedit, terras horrenda petivit :
 Stificam Alecto dirarum ab sede sororum,
 Infernisque ciet tenebris : cui tristia bella,
 Iræque, insidiæque, & crimina noxia cordi. 325
 Odit & ipse pater Pluton, odere sorores
 Tarræa monstrum : tot sese vertit in ora,
 Tam sævæ facies, tot pullulat atra colubris.
 Quam Juno his acuit verbis, ac talia fatur : 330
 Hanc mihi da proprium, ^g virgo ^h fata nocte, labo-
 rem ;
 Hanc operam, ne noster honos, ⁱ infractave cedat
 Fama loco, neu connubiis ambire Latinum
 Æneada possint, Italosve obsidere fines.
 Tu potes unanimes armare in prælia fratres,
 Atque odiis versare domus : tu verbera tectis, 335
 Funereasque inferre faces : tibi nomina mille,
 Mille nocendi artes, sæcundum concute pectus,
 Disjice compositam pacem, Iere crimina belli :
 Arma velit, poscatque simul, rapiatque juven-
 tus. 340
 Exin ^l Gorgoneis Alecto infecta venenis
 Principio Latium, & Laurentis tecta ^m tyranni
 Celsa petit, ⁿ tacitumque obsedit limen Amatae :
 Quam super aduentu Teucrum, Turnique hymenæis
 Examine ardentem curæque, iræque coquebant. 345
 Hæc dea carnuleis unum de crinibus ^o anguem
 Conjicit, inque sinum ^p præcordia ad intima subdit :
 Quo furibunda domum monstro permisceat omnem,
 Ille inter vestes, & lævia pectora lapsus
^q Volvitur attractu nullo, fallitque furentem, 350
 Vipeream inspirans animam, ^r sic tortile collo
 Aurum ingens coluber, sit longæ ^s tania vitæ :
 Innequitque comas, & membris lubricus errat.
 Ad dum prima lues udo sublapsa veneno
 Pertentat sensus, atque ossibus implicat ignem ; 355
 Nec dum animus toto percepit pectore flammam :
 Mollius, & solito matrum de more loquuta est,
 Multa super gnata lacrymans, Phrygiisque Hyme-
 næis :

^b Dea belli, hand ego. ^c Neque enim Hecuba Cissei filia, sola experta est vere fomiasse se parturam tæceni quæ Trojam incenderet. ^d Illicitis conjugis patriæ fure incendium & exitium illaturos. ^e Æneas erit alter Paris, Venus Hecuba, Lavinia Helena. ^f In hanc resurgens Trojæ spem. ^g Aet ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jh} ^{ji} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv} ^{qw} ^{qx} ^{qy} ^{qz} ^{ra} ^{rb} ^{rc} rd ^{re} ^{rf} ^{rg} ^{rh} ^{ri} ^{rj} ^{rk} ^{rl} ^{rm} ^{rn} ^{ro} ^{rp} ^{rq} ^{rr} ^{rs} ^{rt} ^{ru} ^{rv} ^{rw} ^{rx} ^{ry} ^{rz} ^{sa} ^{sb} ^{sc} ^{sd} ^{se} ^{sf} ^{sg} ^{sh} ^{si} ^{sj} ^{sk} ^{sl} sm ^{sn} ^{so} ^{sp} ^{sq} ^{sr} ^{ss} st ^{su} ^{sv} ^{sw} ^{sx} ^{sy} ^{sz} ^{ta} ^{tb} ^{tc} ^{td} ^{te} ^{tf} ^{tg} th ^{ti} ^{tj} ^{tk} ^{tl} tm ^{tn} ^{to} ^{tp} ^{tq} ^{tr} ^{ts} ^{tt} ^{tu} ^{tv} ^{tw} ^{tx} ^{ty} ^{tz} ^{ua} ^{ub} ^{uc} ^{ud} ^{ue} ^{uf} ^{ug} ^{uh} ^{ui} ^{uj} ^{uk} ^{ul} ^{um} ^{un} ^{uo} ^{up} ^{uq} ^{ur} ^{us} ^{ut} ^{uu} ^{uv} ^{uw} ^{ux} ^{uy} ^{uz} ^{va} ^{vb} ^{vc} ^{vd} ^{ve} ^{vf} ^{vg} ^{vh} ^{vi} ^{vj} ^{vk} ^{vl} ^{vm} ^{vn} ^{vo} ^{vp} ^{vq} ^{vr} ^{vs} ^{vt} ^{vu} ^{vv} ^{vw} ^{vx} ^{vy} ^{vz} ^{wa} ^{wb} ^{wc} ^{wd} ^{we} ^{wf} ^{wg} ^{wh} ^{wi} ^{wj} ^{wk} ^{wl} ^{wm} ^{wn} ^{wo} ^{wp} ^{wq} ^{wr} ^{ws} ^{wt} ^{wu} ^{wv} ^{ww} ^{wx} ^{wy} ^{wz} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{xg} ^{xh} ^{xi} ^{xj} ^{xk} ^{xl} ^{xm} ^{xn} ^{xo} ^{xp} ^{xq} ^{xr} ^{xs} ^{xt} ^{xu} ^{xv} ^{xw} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{xg} ^{xh} ^{xi} ^{xj} ^{xk} ^{xl} ^{xm} ^{xn} ^{xo} ^{xp} ^{xq} ^{xr} ^{xs} ^{xt} ^{xu} ^{xv} ^{xw} ^{ya} ^{yb} ^{yc} ^{yd} ^{ye} ^{yf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{ya} ^{yb} ^{yc} ^{yd} ^{ye} ^{yf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw}

† Nuptiis
 jungenda
 errori qui
 mox eam
 abducatur
 prædo?
 * Paris.
 x Filio Ve-
 niliæ, quæ
 soror A-
 matæ.
 y Inachus
 primus fuit
 ex Argivo-
 rum, Acri-
 sius ul-
 timus, ab eo
 translatum
 regnum
 Mycenæ.
 Acrisius
 filiam Da-
 naen arca
 inclusam in
 mare pro-
 jecit, quam
 litori Apulo
 appulsum
 Peliumus
 duxit, ex
 iis natus
 Danus pa-
 ter Turni
 ex Venilia
 nympa.
 x. Mente
 mota, furi-
 bunda.
 ἄδρροφῶσι
 κῶ πῆδη
 agitata.
 * Res longe
 a trocho di-
 versa, quæ
 tamen in-
 terpreses
 confan-
 dunt.
 b Simulans
 se inflatam
 Bacchi nu-
 mine, &
 Orgia cele-
 brans,
 evan, evohæ
 ingeminans

lib. 6. pag. 232. a. e Hastas pampineas, ut mox: pampinis & e lera vestitas.
 g. Ecl. d In tuam gratiam, tibi devotam, tuis nuptiis dignam atque e vero tibi
 nutrire comam. e Ut lib. 10. lustrare choris, non choros ut vulgo. f Cervinis.
 * ἄδρροφῶσι indutus rediit Bacchus ab expeditione Indica. g Pincam facem, ut
 pronuba quæ nuptias filie suæ cum Turno caneret.

Exulibusne datur ducenda Lavinia Teucris,
 O genitor? nec te miseret gnataeque tuique? 360
 Nec matris miseret, — quam primo Aquilone relin-
 quet

Perfidus, alta petens, abducta virgine prædo?
 An non sic « Phrygius penetrat Lacedæmona » parte
 Ledaamque Helenam Trojanas vexit ad arces?

Quid tua sancta fides, quid cura antiqua tuorum, 365
 Et x consanguineo toties data dextera Turno?

Si gener externa petitur de gente Latinis,
 Idque sedet, Faunisque premunt te iussa parentis:
 Omnem equidem sceptris terram quæ libera nostris
 Dissidet, externam reor, & sic dicere divos: 370

Et turno si prima domus repetatur origo,
 y Inachus, Acrisiusque patres, mediæque Mycenæ.

His ubi nequicquam dictis experta, Latinum
 Contra stare videt: penitusque in viscera lapsum
 Serpentis furiale malum, totamque pererrat: 375

Tum vero infelix, ingentibus excita monstris,
 Immensam sine more furit x lymphata per urbem:
 Ceu quondam torto volitans sub verberibus turbo, 380

Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
 Intenti ludo exercent: ille actus habena 380

Curvatis fertur spatiiis: stupet inscia turba,
 Impubesque manus, mirata volubile buxum:
 Dant animos plagæ. non cursu segnior illo

Per medias urbes agitur, populosque feroces.
 Quinetiam in sylvas, b simulato numine Bacchi, 385

Majus adorta nefas, majoremque orsa furorem,
 Evolat, & natam frondosis montibus abdit,

Quo thalamum eripiat Teucris, tædasque moretur,
 Evohe Bacche fremens, solum te virgine dignum

Vociferans: etenim e molles d tibi sumere e thyr-
 fos. 390

Te lustrare e choro, sacrum tibi pascere crinem,
 Fama volat, furiisque accensas pectore matres

Idem omnes simul ardor agit, nova quærere recta.
 Deseruere domos: ventis dant colla, comasque.

Ast aliæ tremulis ululatibus æthera complent, 395
 Pampineasque gerunt incinctæ f pellibus hastas.

Ipsa inter medias flagrantem fervida g pinum
 Sustinet, ac natae, Turnique canit hymenæos,

h Sanguineam torquens aciem, torvumque repente
 Clamat: Iō matres audite ubi quæque Latinæ. 400
 Siqua piis animis manet infelicis Amatæ
 Gratia, si juris materni cura remordet:
 * Solvite crinales vittas, capite Orgia mecum.
 Ilem inter sylvas, inter deserta ferarum,
 Reginam Alecto stimulis agit undique Bacchi. 405
 Postquam visa satis primos acuisse furores,
 Consiliumque omnemque domum vertisse Latini;
 Protinus hinc fuscis tristis *i* dea tollitur alis
 Audacis Rutuli ad muros: quam dicitur urbem
k Acrifioneis Danaë fundasse colonis, 410
 Præcipiti delata Noto. locus Ardua quondam
 Dicitur *l* avis: & nunc magnum manet Ardea nomen.
m Sed fortuna fuit: tectis hic Turnus in altis
 Jam mediam nigra carpebat nocte quietem.
 Alecto torvam faciem, & furialia membra 415
 Exiit, in vultus sese transformat aniles,
 Et frontem obscœnam rugis arat: induit albos
 Cum *n* vitta crines; tum ramum innectit olivæ,
 Fit Calibe Junonis anus, templique sacerdos:
 Et juveni ante oculos his se cum vocibus offert: 420
 Turne, tot incassum fufos patiére labores?
 Et tua Dardaniis *o* transcribi scepra colonis?
 Rex tibi conjugium, & quæstas *p* sanguine dotes
 Abnegat, externusque in regnum quaritur hæres.
 Inunc, ingratis offer te irrise periclis: 425
 Tyrrhenas, *i*, sterne acies, tege pace Latinos.
 Hæc adeo tibi me, placida cum nocte jaceres
 Ipsa palam fari omnipotens Saturnia jussit.
 Quare age, & armari pubem, portusque moveri
 Lætus in arma para, & Phrygios, qui *q* flumine pul-
 chro 430
 Confedere duces, *r* pictasque exure carinas.
 Cælestum *s* vis magna jubet. rex ipse Latinus,
 Ni dare conjugium, & dicto parere fatetur,
 Sentiat, & tandem Turnum experiatur in armis.
 Hic juvenis *t* vatem irridens, sic orsa vicissim 435
 Ore refert: classes invectas Tibridis undam,
 Non, ut rere, meas effudit nuncius aures:
 Nec tantos mihi finge metus: nec regia Juno

h Oculos,
 ira & furo-
 re inflam-
 matos. l. 4.
h sanguineam
 vultus
 aciem.

* Solutis
 crinib. ce-
 lebrate me-
 cum Bac-
 chania,
 ab *l* *g* *g* *o*.
 arcentur
 enim a sa-
 cris profa-
 ni, & non
 initiati.

i Furia,
 dea dira.
 12. Æn. in-
 visum nu-
 men infra.
 Pœnarum
 Dea.

k A patris
 Acrifili no-
 mine dictis
 colonis,
 vel, qui e
 Græcia ad
 urbem a
 Danae con-
 ditam ad-
 ventarint.

Servius
 vult esse
 Nominati-
 vum Pa-
 tronymi-
 cum foem-
 refertque
 ad Danae.

l Ovid. 14.
 Met.

m Tum
 forte Tur-
 nus, &c.

n Ut quæ
 sumeret
 sibi for-
 mam sacer-
 dotis.

o A te in
 alienum

transferri & proprie *transcribi* de colonis. *p* Tuo tuorumque, fuso in præliis,
 dum Latino auxilium fers contra Thucos. l. 8. *q* Tibride. *r* Ad pompam po-
 rius quam pugnam adornatas, vel potius ob Deos tutelares & inigne navis in
 puppe pictos. *s* Juno. *t* Alecto, quam credidit Calyben.

u Sed te se-
 nectus gra-
 vis & deli-
 ra a veris
 ad vana &
 curas nihil
 ad te perti-
 nentes ab-
 ducit.
 x At Turno
 etiamnum
 loquenti.
 y Instar
 cornuum
 erexit.
 Alii, pares
 crinibus.
 Alii, ex-
 spuit duos
 angues.
 z Vel Ver-
 bere. i. e.
 flagello.
 a verba
 Turni in-
 fultans fu-
 ria in i-
 plum re-
 torquet,
 Sarcastice.
 b Angues,
 facem, fla-
 gellum, in-
 signia belli
 ac lethi; &
 agnosce
 Furiam.
 c Incenden-
 tem deinde
 rium belli
 ferro ac fa-
 ce furentis.
 d Turno.
 e Cum fre-
 mitu poscit
 arma inge-
 minans.
 f Lege Ma-
 crobium
 l. 5. c. 11.
 Sat. expo-
 nentem
 hanc com-
 paratio-
 nem, &
 cum Homeri loco Il. 21. conferentem & Jul. Scal. l. 5. Poet. c. 3. g Alii præ-
 ferunt lectionem *furi intus aqua furens*, &c. h Mittit principes juvenum ad
 Latinum, qui moneant, bellum indicant, &c. i A Turno, qui violavit pacem
 inquit inter Latinum & Æneam? an a Latino, qui violavit pacem cum Turno.

Immemor est nostri.
 u Sed te victa situ, verique effœta senectus, 440
 O mater, curis nequicquam exercet, & arma
 Regum inter falsa vatem formidine ludit :
 Cura tibi divûm effigies, & templa tueri :
 Bella viri, pacemque gerant queis bella gerenda.
 Talibus Alecto dictis exarsit in iras. 445
 x At juveni oranti subitus tremor occupat artus :
 Diriguere oculi : tot Erinny's sibilat hydri's,
 Tantaque se facies aperit, tum flamma torquens
 Lumina, cunctantem, & quærentem dicere plura
 Reppulit, & y geminos erexit crinibus angues, 450
 z Verberaque insonuit, rabidoque hæc addidit ore :
 d En ego victa situ, quam veri effœta senectus
 Arma inter regum falsa formidine ludit.
 Respice ad b hæc : adsum dirarum ab sede foro-
 rum :
 Bella manu, lethumque gero. 455
 Sic effata c facem d juveni conjecit, & atro
 Lumine fumantes fixit sub pectore tædas.
 Olli somnum ingens rupit pavor, ossaque, & artus
 Perfudit toto proruptus corpore sudor. 459
 Arma amens e fremit, arma toro, tectisque requi-
 rit :
 Sævit amor ferri, & scelerata infania belli,
 Ira super. f magno veluti cum flamma sonore 460
 Virgea suggeritur costis undantis aheni.
 Exultantque æstu latices : furit intus g aquæ vis,
 Fumidus atque alte spumis exuberat amnis : 465
 Nec jam se capit unda : volat vapor ater ad auras.
 h Ergo iter ad regem, i polluta pace, Latinum
 Indicit primis juvenum, & jubet arma parari :
 Tutari Italiam, detrudere sinibus hostem :
 Se satis ambohus Teucrisque venire, Latini'sque. 470
 Hæc ubi dicta dedit, divosque in vota vocavit :
 Cerratim sese Rutuli exhortantur in arma.
 Hunc decus egregium formæ movet, atque juven-
 tæ :
 Hunc atavi reges, hunc claris dextera factis. 474
 Dum Turnus Rutulos animis audacibus implet,
 Alecto in Teucros Stygiis se concitat alis,
 Arte nova speculara locum, quo litore pulcher

a Diana cur vocetur Trivia, vide quæ nos ad Senecæ Hippolytum. v. 11. b Aricinus, qui & Diana speculum dicitur. c Flavius Sabinos ab Umbris determinans. hodie. la solforata, a sulphureis aquis. d Velinus fl. per lacum Velinum defluit in Narem. e Arctius, ut in timore, complexæ. f Horrescunt vibrati enses instar segitis fluctuantis. 2. Georg. densisque virum seges horruit hastis. πειθειαν δ' ὄψεσθαι λόγους ἀποσίλωτες. g Ex repercussu Solis. h Comparationem hanc cum Homericâ vide apud Macrob. l. 5. Sat. c. 13. i Sagitta vulnerans. k Justo prælio & jam dissidio palam facto. neque enim æquo Marte pugnatum, cum Itali tolli fuerint interempti. l Aleto. m Consecta per cæli auras, ut in 4. Georg. amnis devertex ab Indis. non ut l. 6. Æn. cæli convexa ierit. n Ironica insultatio. o Omnes undique agrestes concitabo ad arma. p Jacta sunt bellâ fundamina, sparfa femina.

Audiat & a Triviæ longe b lacus, audiat amnis
 Sulfurea c. Nar albus aqua, fontesque d Velini:
 Et trepidæ matres e pressere ad pectora natos.
 Tum vero ad vocem celeres, qua buccina signum
 Dira dedit, raptis concurrunt undique telis 520
 Indomiti agricolæ: nec non & Troia pubes
 Ascanio auxilium castris effundit apertis.
 Direxere acies: non jam certamine agresti,
 Stipitibus duris agitur, sudibusve præustis:
 Sed ferro ancipiti decernunt, atraque late 525
 f Horrescit stricis seges ensibus, æraque fulgent
 g Sole laceflita, & lucem sub nubila jactant:
 h Fluctus uti primo cœpit cum albescere vento, 530
 Paulatim sese tollit mare, & altius undas
 Erigit, inde imo confurgit ad æthera fundo. 530
 Hic juvenis primam ante aciem stridente sagitta,
 Natorum Tyrrhi fuerat qui maximus, Almon
 Sternitur. hæsit enim sub gutture i vulnus, & udæ
 Vocis iter, tenuemque inclusit sanguine vitam.
 Corpora multa virum circa, seniorque Galesus, 535
 Dum paci medium se offert; justissimus unus
 Qui fuit, Ausoniiisque olim ditissimus arvis:
 Quinque greges illi balantum, quæna redibant
 Armenta, & terram centum vertebat aratris. 539
 Atque ea per campos k æquo dum Marte gerun-
 tur,
 Promissi l dea facta potens, ubi sanguine bellum
 Imbuit, & primæ commisit funera pugne,
 Deserit Hesperiam, & cæli m convexa per auras
 Junonem victrix assatur voce superba:
 En perfecta tibi bello discordia tristi: 545
 a Dic, in amicitiam coëan, & fœdera jungant:
 Quandoquidem Ausonio resperfi sanguine Tencros:
 Hoc etiam his addam, tua si mihi certa voluntas,
 Finitimas in bella feram rumoribus urbes,
 Accendamque animos insani Martis amore; 550
 Undique ut auxilio veniant, o spargam arma per
 agros.
 Tum contra Juno: Terrorum, & fraudis abunde est.
 p Stant belli causæ: pugnatur comminus armis,
 Quæ fors prima dedit, sanguis novus imbuit arma.
 Talia connubia, & tales celebrent hymenæos 555

2 Egregium Veneris genus, & rex ipse Latinus.
 Te super ætherias errare licentius auras,
 Haud pater ipse velit summi regnator Olympi.
 Cede locis: ego si qua r super fortuna laborum r est,
 Ipsa regam. Tales dederat Saturnia voces: 560
 autem attollit stridentes anguibus alas,
 Cocytique perit sedem, supera ardua linquens.
 f Est locus Italiæ in medio, sub montibus altis,
 Nobilis, & fama multis memoratus in oris,
 Amsancti valles: densis hunc frondibus atrum 565
 Urget utrinque latus nemoris, medioque fragosus
 Dat sonitum saxis, & torto vortice torrens.
 Hic specus horrendum, & sævi spiracula Ditis
 Monstrantur: ruptoque ingens Acheronte vorago
 Pestiferas aperit fauces: i queis condita Erynnis, 570
 Invisum numen, terras, cœlumque levabat.
 Nec minus interea extremam Saturnia bello
 Imponit regina manum. ruit omnis in urbem
 Pastorum ex acie numerus; cæcosque reportant, i
 Almonem puerum, u fœdatique ora Galei: 575
 Implorantque Deos, obtestanturque Latinum.
 Turnus adest, medioque in crimine x cædis & ignis
 Terrorem ingeminat: Teucrosque in regna vocari,
 Stirpem admisceri Phrygiam, se limine pelli. 579
 y Tum quorum attonitæ Baccho nemora avia ma-
 tres
 Insultant x thysis (neque enim leve nomen Amatae)
 Undique collecti cœunt, Martemque fatigant.
 Ilicet infandum cuncti a contra omina bellum,
 a Contra fata Deum perverso numine poscunt.
 Certatim regis circumstant tecta Latini. 585
 Ille, velut pelagi rupes immota, resistit:
 Ut pelagi rupes, magno veniente fragore,
 Quæ sese, multis circum latrantibus undis,
 Mole tenet: scopuli nequicquam, & spumea circum
 Saxa fremunt, laterique illisa refunditur alga. 590
 Verum ubi nulla datur cæcum exsuperare potestas
 Consilium, & sævæ nutu Junonis eunt res:
 Multa deos, aurasque pater testatus inanes,
 b Frangimur heu fatis, inquit, ferimurque pro-
 cella:
 ipsi has c sacrilego pendetis sanguine pœnas. 595
 O miseri; te, Turne, nefas, te triste manebit
 thysas inducere Baccho, vide quæ nos ibi. a Contra prodigia & oraculum Fau-
 ni. b Urcunque firmus, uti pelagi rupes, frangor tamen, & tanquam navis vi
 rempestatis victa auferor. c Quia sacris Deorum prodigiis & oraculis adversati
 bella parabant.

1 Aeneas.
 Iro.
 r Superest
 fortuna la-
 borum.
 Timefis.
 f Nec in
 meditullio
 & umbilico
 Italiæ, ut
 volunt in-
 terpretes.
 nec sub
 montibus
 est lacus
 iste Amsan-
 ctus in Hir-
 pinis, ne-
 que enim
 scrobes hic
 Charoneæ.
 Sed vide
 Cluverii
 Italianam
 l. 4. c. 8.
 i Per spe-
 cum hunc,
 fauces pe-
 stiferas &
 spiracula
 Ditis ad in-
 feros re-
 measse Fu-
 riam dicit
 Poeta.
 u Cruore &
 sanie.
 x Belli,
 quod ferro
 grassatur &
 igne, terro-
 rem inge-
 minat.
 y Tum ju-
 venes quo-
 rum ma-
 tres Baccho
 furiatæ
 choreis lu-
 strabant ne-
 mora, in
 gratiam
 Amatae, de-
 poscunt
 bellum.
 z Choreis.
 Eclog. 5.

d Precabe-
 re.
 e Vitæ actæ
 securus ego
 & felix,
 quid si fu-
 neris hono-
 re desti-
 tuar? vestro
 cedant res
 periculo.
 ego in portu
 navigo.
 f Mores
 sui ævi
 transfert
 non raro
 tribuitque
 superiori
 ævo, ut
 majestas ab
 antiquitate
 rebus acce-
 dat. uti hic
 de Martis
 & Jani
 templo,
 quod or-
 tum habuit
 sub Numa.
 g Hæc cum
 respectu sui
 temporis,
 ubi Aug.
 Dacos at-
 que Sarma-
 tas repressit
 & coercuit:
 & quem
 veriti Par-
 thi signa
 M. Crasso
 & Antonio
 adempta
 remisere-
 runt.
 h Lucret.
 2. l. *duris
 robora ferri.* i Index pacis & belli. apertus significabat in armis esse civitatem;
 clausus, pacatos circa omnes populos. Liv. 1. l. k Quali utebatur postea Qui-
 rinus regia sc. purpurea, cui admixtum est aliquid albi. supra. l Toga sic in tri-
 angulum rejecta, ut ejus lacinia revocata hominem cingeret. a Gabilis mos ortus,
 quorum cives ad subitaneum bellum ita cincti exilierunt, redieruntque victores.
 m Tristis belli indices. n Ennius citante Hor. 4. Sat. 1. l. *Belli ferratos postes*
portasque refegit. o Alii sublimes in equis, sensu sano, voce parum congrua.
 p Incudibus fingunt nova, refringunt vetera arma. q Proleptis respiciens tem-
 pora Romana. Cum enim a Senatu auxilia poscerent Tiburtes commemoratis
 suis beneficiis, & quasi benemeritis debita, tulerunt responsum, *Superbi estis*, vel
 quia in monte situm. Hor. *Tiburque supinum.* & *Tiburis arces.* r Crustumarium,
 in Sabinis opp. s Oppidum a Latinis conditum cis Anienem, unde nomen, *anti-*
annem.

Supplicium, votisque deos d venerabere seris.
 e Nam mihi parva quies, omnisque in limine portus:
 Funere felici spoliior. Nec plura loquutus,
 Sepsit se tectis, rerumque reliquit habenas. 610
 f Mos erat Hesperio in Latio, quem protinus urbes
 Albanæ coluere sacrum, nunc maxima rerum
 Roma colit, cum prima movent in prælia Martem:
 g Sive Getis inferre manu lacrymabile bellum, 604
 Hyrcanisve, Arabisve parant, seu tendere ad Indos
 Auroramque sequi, Parthosque reposcere signa,
 Sunt geminæ belli portæ, (sic nomine dicunt)
 Relligione sacræ, & sævi formidine Martis:
 Centum ærei claudunt vectes, h æternaque ferri
 Robora: nec custos absistit limine i Janus. 610
 Has, ubi certa sedet patribus sententia pugnæ,
 Ipse, k Quirinali trabea, l cinctuque Gabino
 Insignis, referat stridentia limina consul:
 Ipse vocat pugnas: sequitur tum cætera pubes:
 Æreaque assensu conspirant cornua rauco. 615
 Hoc & tum Æneadis indicere bella Latinus
 More jubebatur, m tristesque recludere portas.
 Abstinuit tactu pater, aversusque refugit
 Fœda ministeria, & cæcis se condidit umbris.
 Tum regina deum cœlo delapsa, morantes 620
 Impulit ipsa manu portas, & cardine verso
 n Belli ferratos rupit Saturnia postes:
 Ardet inexcita Ausonia, atque immobilis ante,
 Pars pedes ire parat campis; o pars arduus altis 624
 Pulverulentus equis furit: omnes arma requirunt.
 Pars leves clypeos, & spicula lucida tergent
 Arvina pingui, subiguntque in cote secures:
 Signaque ferre juvat, sonitusque audire tubarum.
 Quinque adeo magnæ positis incudibus urbes 629
 Tella p novant, Atina potens, Tiburque q super-
 bum,
 Ardea, r Crustumérique, & turrigeræ s Antemnæ.

Tegmina tuta cavant capitum, u flectuntque salignas
 Umbonum crates: alii thoracas ahenos,
 Aut leves ocreas lento ducunt x argento.
 x Vomere huc, & falcis honos, huc omnis aratri 635
 Cessit amor: recoquant x patrios fornacibus enses.
 a Cassica jamque sonant: it bello b tessera signum.
 Hic galeam tectis c trepidus rapit; ille frementes
 Ad juga cogit equos, clypeumque, auroque d trili-
 cem

Loricam induitur, fidoque accingitur ense. 640
 e Pandite nunc Heliconæ deæ, cantusque movete,
 Qui bello exciti reges, quæ quemque sequuntæ
 Complerint campos acies, quibus Itala jam tum
 Floruerit terra alma viris, quibus arserit armis,
 Et f meministis enim, divæ, & memorare potestis: 645
 Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura.

Primus init bellum Tyrrhenis asper ab oris
 g Contemptor divum Mezentius, agminaque armat
 Filius huic juxta Lausus, quo pulchrior alter
 Non fuit, h excepto Laurentis corpore Turni: 650
 Lausus, equum domitor, debellatorque ferarum,
 Ducit i Agyllina k nequicquam ex urbe sequutos
 Mille viros, l dignus patriis qui lætior esset
 Imperiis, & cui pater haud Mezentius esset. 654

Post hos insignem m palmâ per gramina currum,
 Victoresque ostentat equos, n fatus Hercule pulchro
 Pulcher o Aventinus, clypeoque insigne paternum,
 Centum angues, cinctamque gerit serpentibus hy-
 dram.

Collis Aventini sylvâ quem Rhea sacerdos
 Furtivum partu sub luminis edidit auras, 660
 p Mistra deo mulier: postquam Laurentia victor
 q Geryone extincto, r Tirynthius attigit arva,
 s Tyrrhenoque boves in s flumine lavit i Iberas.
 u Pila manu, sævosque gerunt in bella x dolones:
 Et tereti pugnant mucrone, y veruque Sabello. 665

catalogum. f Estis enim filia Mnemosynes. g Quia suis imperavit, ut sibi offerrent primitias Diis debitas. h Excepto Turno. Hellen. i Agylla opp. Etruriae, eadem cum Cære. k Statim enim perierunt in bello, una cadente duce. l Dignus melioribus auspiciis, meliore patre. m Victoriæ in certaminibus præmio & insigni. ergo Victores equos est. n De catalogi hujus artificio, fabulisque vero miscendis vide Macrob. 5. l. 16. c. In fab. enim Aventini ex Hercule & Rhea nati respicit ad historiam Romuli & Remi, qui Marte & Illia geniti. o Cui a sylvâ collis Aventini, ubi natus est, nomen inditum vult. p Τῶ δὲ μὲν γὰρ πύρρα γυνή. q Rege Hispaniæ r Hercules, a Tiryntha opp. Argis vicino, ubi nutritus est. s Tibride. t Hispanas. u Pilum fuit hastile pedum quinque & femis ferro præfixum, respicit Rom. peditatum cuius hoc erat relum. Veget. l. 2. 15. c. x Gladiolos in ligneo conto latentes. y Veru vel veruto Sabino, cui teres mucro.

* Galeas.
 u In usum scutorum, quæ teguntur corio.
 x Spondæus in quinto loco producit ocreas e lento argento.
 y Georg. 1.
 Et curvæ rigidam falces constanter in easem.
 x Veteres, avitos.
 u Signa tubarum ad arma clamantium. alar-mes.
 b Muta in tabellis aut insignibus ad distinguendum. aut vocalis. the worth in excubiis & expeditionibus.
 c Festinus, propere huc illuc discurrens.
 d Τερψιστορ, e tribus licis, tertio quoque aureo.
 e Εοπτερὺν μὲν μοι μούσαι, &c.
 Hom. 2. Il. exorsurus

ipse

5147

* Herculis ritu.
 & Ab læva torquens recinctam leonis pellem.
 a Pellis quippe caput adaptabatur capiti Aventini, galeæ loco, ad terrorem & munimen.
 b Filii sc. Amphiarai, qui ab Argis huc veñi Tibur condiderunt.
 c Theſſaliæ montes.
 d Editum, in monte ſitum.
 e Quæ Gabiis colitur.
 f Trero & Cola fluviis rigata.
 g Loca montofa.
 Hernam faxum a Sabinis dici ferunt.
 h Fertilis urbs.
 i Privernatium fl. patera. Nympharum, i. e. aquarum fl. pascis.
 k Funditores ſc.
 l HERNICOS ab Ætolis oriundos ad ipſorum morem

μονοκρίπιδος producit, Macrobius vide l. 5. c. 18. m Sic enim mari advectos aliunde, appellabant. Quia Dei aquarum filium. o Etruscos. p A Fescennia Tuscia opp. Epithalamio, ab ea invento, nobili. q A quibus Romani acceperunt jura fœcialia, & supplementa 12 tabularum. vel a ſanctitate qua tuti per ardentem prunas illæſi incedebant. Æn. 11. r Montem Soracte in Faliscis Apollinis templo clarum. s Flavina Etruria. opp. t Prope lacum Volſinienſem. u Capena, oppidum, non longe a Faliscis & Soracte. x Ordine & numero. Al. numeroſe ad tympana ſe moventes. y Hom. Il. 2. Scal. Poet. 5. l. 3. c. & Cayſter Afie minoris fl.

Ipſe * pedes, & regmen torquens immane leonis,
 Terribili impexum ſeta, cum dentibus albis
 a Indutus capiti, ſic regia tecta ſubibat,
 Horridus, * Herculeoque humeros innixus amictu.
 Tum gemini fratres Tiburria mœnia linquunt, 670
 Fratris Tiburti dictam cognomine gentem,
 Catillusque, acerque Coras, b Argiva juvenus: 1
 Et primam ante aciem denſa inter tela feruntur,
 c Ceu duo nubigenæ cum vertice montis ab alto
 Descendunt Centauri, c Omolen, c Othrynque ni-
 valem
 Linquentes: curſu rapido dat euntibus ingens 676
 Sylva locum, & magno cedunt virgulta fragore.
 Nec Præneſtinæ fundator defuit urbis,
 Vulcano genitum pecora inter agreſtia regem,
 Inventumque focis, omnis quem credidit ætas, 680
 Cæculus, hunc legio late comitatur agreſtis:
 Quique d altum Præneſte viri, quique arva e Gabinæ
 Junonis, gelidumque Anienem, & froſcida rivis
 g Hernica ſaxa colunt: quos h divēs Anagnia paſcit,
 Quos i Amafene pater, non illis omnibus arma, 685
 Nec clypei, curruſve ſonant: k pars maxima glan-
 des
 Liventis plumbi ſpargit: pars ſpicula geſtat
 Bina manu, fulvoſque lupi de pelle galeros
 Tegmen habet capiti: l veſtigia nuda ſiniſtri
 Inſtituere pedis: crudus tegit altera pero. 690
 At Meſſapus equum domitor, m Neptunia proles,
 Quem neque fas n igni cuiquam, nec ſternere ferro,
 Jam pridem reſides o populos, deſuetaque bello
 Agmina in arma vocat ſubito, ferrumque retractat,
 Hi p Fescenninas acies, q æquoſque Falifcos, 695
 Hi r Soractis habent arces, s Flavinaque arva,
 Et t Cymini cum monte lacum, lucoſque u Capenos.
 Ibanti æquati x numero, regemque canebant:
 y Ceu quondam niyei liquida inter nubila cygni, 700
 Cum ſeſe è paſtu referunt, & longa canoros
 Dant per colla modos; ſonat & amnis, & Aſia longe
 Pulſa palus.

Nec quisquam aratas acies ex agmine tanto
 Misceri putet, aëriam sed gurgite ab alto
 Urgeri volucrum raucarum ad litora ^a nubem. 705

Ecce Sabinorum prisco de sanguine, magnum
 Agmen agens Clausus, magnique ipse agminis instar:
 Claudia nunc à quo diffunditur & tribus, & gens
 Per Latium, ^b postquam in partem data Roma Sabi-
 nis.

Una ingens* Amiterna cohors, priscaque ^c Quirites,
 * Ereti manus omnis, oliviferaeque * Mutuscae: 711

Qui * Nomentum urbem, qui ^d Rosca rura Velini,
 Qui ^e Tetricae horrentes rupes, montemque Severum,
 * Casperiamque colunt, * Forulosque & ^f flumen Hi-
 mellae:

Qui Tiberim, ^g Fabarimque bibunt, quos frigida
 misit

* Nursia, & ^h Hortinae classes, populique Latini: 716

Quosque secans infauftum interluit ⁱ Allia nomen:
 Quam multi Libyco voluntur marmore fluctus, ^j

Sævus ubi ^k Orion hybernis conditur undis;
 Vel cum Sole novo densæ torrentur aristæ, 720

Aut ^l Hermi campo, aut Lyciæ flaventibus arvis:
 Scuta sonant, pulsuque pedum tremit excita tellus.

Hinc ^m Agamemnonius, Trojani nominis hostis,
 Curru jungit Halesus equos, Turnoque feroces
 Mille rapit ⁿ populos: vertunt felicia Baccho 725

* Massica qui rastris, & quos de collibus altis
 Aurunci misere patres, Sidicinaque juxta

Æquora, quique Cales linquunt, amnisque vadosi
 Accola Vulturni, pariterque Saticulus ^p asper,
 Ostorumque manus: teretes sunt ^q aclides illis 730

Tela: sed hæc lento mos est aptare flagello,
 Lævas ^r cetra tegit, falcati comminus enses.

Nec tu carminibus nostris indictus abibis,
 Oebale: quem generasse Telon ^s Sebethide nymphâ

Fertur, ^t Teleboûm Capreas cum regna teneret 735

Jam senior: patriis sed non & filius arvis
 Contentus: late jam tum ditione premebat

minime. ^f Prope Casperiam ^g Qui & Farfarus dictus, hod. ^h Ex Horta vel Hortano Etruriæ oppido milites in classes divisi. ⁱ Fl. clade accepta II. Kal. Sextiles, ^a Gallis, Brenno duce. ^k Sidus, ortu & occasu nimbofus. ^l Fl. Phrygiæ. ^m Agamemnonis dudum partes secutus. Agamemnonis comes vel notus. ⁿ Campanos sc. Auruncos, Sidicinos, Cilenos, Vulturni fl. accolos, Saticulos, Ofcos. ^o Colles Massicos seu Garranos in Campania. ^p Montosus. ^q Tela e tereti ligno aut ferro, vel amentata loro, vel funda vibrata tortaque, quod flagellum appellat. ^r Scutum Hispanum, levis armaturæ. ^s Sebethus fl. Campaniæ prope Neapolim. ^t Græcos ea tenuisse, Capreasque Telebois habitatas fama refert, Tacit. 4. Annal.

^a Cygnorum gregem.
^b Respicit tempora Romana, conciliatos a feminis Sabinis Romanos & Sabinos, inde initam pacem & foedus, urbem datam, vide Manutii quaesita per Epistolas i. l. i. Ep.
^c Amiterni, Curenses, unde Quirites.
^d Rosca, campus Reatini agri fertilissimus prope Velinum fl. Alii ^{rosca} legi volunt, sed perperam.
^e Tetricum & Severum, montes in Sabinis.
^f Sabinorum opp. vide Cluverii Italiam. l. 2. c. 8. neque enim Geographis vet. certa semper fides. Servio

* Sar-

S 148

^u Sarniacolas.

^x Agros planos.

^y Opp. in finibus Hirpinorum, ultra Apenninum.

^z Batulum & Celennæ,

ubi sitæ fuerint, non

liquet Cluverio accuratissimo

Italia antiquæ investigatori.

^a Opp. supra fontes

Literni fl. malis Punicis nobile.

^b Tela quæ Hisp. chucos.

^c Galeæ e recentibus

subere.

^d Æreis laminis textæ.

^e Opp. Æquorum

qui quotannis rebelles, semper

raptos.

^f Marrubium urbs, caput Marforum.

^g Oleagina fronde undique compta coronatus, uti sacerdos. Undique decerpta frondem

præponere olivæ

Hor. 1. l. od. 7 Sed variatur lectio. ^h Viperas sopire atque

incantare, vipereos sanare morsus, innatum, a Circe, unde ducebant or-

nem, munus. Agell. 16. l. c. 11. ⁱ Opp. apud ipsum lacum Fucinum in Mar-

sis. h. ^l Luco & Noti ex Ovidio & Seneca tragico. ^m Primo, Demophoon dictus

est; ab equis discerptus, Hippolytus: ab Æsculapio restitutus vitæ, Virbius.

ⁿ Nymphæ, cum qua Numa nocturnos congressus simulavit. ^o *Humensia* le-

gendum monet Ptol. Flavius. 1. l. conject. cap. 16. quo minus *Hymensia* obti-

neat, verat lex Pedia, & sensus, nisi cum respectu ad suas Athenas. ^p Pecudum

adipe, non sanguine humano, ut in Tauricis Scyth. ^q Phœdræ. ^r The-

sei irati. ^s Medicis. Pæon insignis medicus. Hom. Il. 5. ^t Æsculapium Phœ-

bi natum. ^u *Al. pæonigenam.* Coronidis matris pœna natum.

^u Sarrastes populos, & quæ rigat, x æquora Sarnus, Quique ^y Rufas, & Batulumque tenent, atque arva ^z Celennæ,

Et quos maliferæ despectant mœnia ^a Abellæ, 740
Teutonico ritu soliti torquere ^b cateias,

^c Tegmina queis capitum raptus de subere cortex, ^d Ærataque micant ^d pelæ, micat æreus ensis.

Et te montosæ misere in prælia Nursæ, ^e Ufens, insignem fama, & felicibus armis: 745

Horrida præcipue cui gens, assuetaque mulro Venatu nemorum, duris ^e Æquicola glebis,

Armati terram exercent semperque recentes Convectare juvat prædas, & vivere rapto.

Quin & ^f Marrubia venit de gente sacerdos 750
^g Fronde super galeam, & felici comptus oliva,

Archippi regis missu, fortissimus Umbro: ^h Vipereo generi, & graviter spirantibus hydri,

Spargere qui somnos cantuque manuque solebat, Mulcebatque iras, & morsus arte levabat: 755

Sed non Dardaniæ medicari cuspidis ictum Evaluit, neque eum juvère in vulnere cantus

Somniferi, & Marfis quæ sitæ in montibus herbæ, Te nemus Angitiæ, vitrea te ⁱ Fucinus undâ,

Te liquidi flevère lacus. 760
Ibat & ^k Hippolyti proles pulcherrima bello,

^l Virbius: insignem quem mater Aricia misit, Eductum ^m Egeriæ lucis, ⁿ Hymettia circum

Litora, ^o pinguis ubi, & placabilis ara Dianæ. Namque ferunt fama, Hippolytum postquam arte ^p no-

vercæ Occiderit, ^q patriasque explerit sanguine pœnas, 765
Turbatis distractus equis, ad sidera rursus

Ætheria, & superas cœli venisse sub auras, ^r Pæoniis revocatum herbis, & amore Dianæ.

Tu pater omnipotens, aliquem indignatus ab umbris Mortalem infernis ad lumina surgere vitæ, 771

Ipse repertorem medicinæ talis & artis, Fulmine ^s Phœbigenam Stygias detrussit ad undas.

Hor. 1. l. od. 7 Sed variatur lectio. ^h Viperas sopire atque incantare, vipereos sanare morsus, innatum, a Circe, unde ducebant or-

nem, munus. Agell. 16. l. c. 11. ⁱ Opp. apud ipsum lacum Fucinum in Mar-

sis. h. ^l Luco & Noti ex Ovidio & Seneca tragico. ^m Primo, Demophoon dictus

est; ab equis discerptus, Hippolytus: ab Æsculapio restitutus vitæ, Virbius.

ⁿ Nymphæ, cum qua Numa nocturnos congressus simulavit. ^o *Humensia* le-

gendum monet Ptol. Flavius. 1. l. conject. cap. 16. quo minus *Hymensia* obti-

neat, verat lex Pedia, & sensus, nisi cum respectu ad suas Athenas. ^p Pecudum

adipe, non sanguine humano, ut in Tauricis Scyth. ^q Phœdræ. ^r The-

sei irati. ^s Medicis. Pæon insignis medicus. Hom. Il. 5. ^t Æsculapium Phœ-

bi natum. ^u *Al. pæonigenam.* Coronidis matris pœna natum.

At Trivia Hippolytum secretis alma recondit
 Sedibus, & nymphæ Egeriæ nemorique relegat ; 775
 Solus ubi in sylvis Italis ignobilis ævum
 Exigeret, versoque ubi nomine virbius esset.
 Unde etiam Triviæ templo, lucisque sacratis
 Cornipedes arcentur equi, quod litore currum,
 Et juvenem monstris pavidi effudere marinis. 780
 Filius ardentis haud secius æquore campi
 Exercebat equos, curruque in bella ruebat.
 Ipse inter primos præstanti corpore Turnus
 æ Vertitur, arma tenens, & toto vertice supra est :
 Cui γ triplici crinita juba galea alta & Chimæram 785
 Sustinet, α Αἰθῆρας efflantem faucibus ignes.
 Tum magis illa fremens, & tristibus β effera flam-
 mis ;
 Quam magis effuso crudescunt sanguine pugnae.
 At ε levem clypeum sublatis cornibus Io
 Auro insignibat, jam setis obsita, jam bos, 790
 δ Argumentum ingens, & ε custos virginis Argus,
 ζ Cælateraque amnem fundens pater Inachus urna.
 Insequitur nimbus peditum, clypeataque totis
 Agmina densantur campis, η Argivaque pubes,
 Auruncæque manus : Rutuli, veteresque θ Sica- 795
 ni,
 Et ι Sacranæ acies, & picti scuta κ Labici,
 Qui saltus, Tiberine, tuos, sacrumque λ Numici
 Litus arant, Rurulosque exercent vomere colles,
 μ Circaumque jugum, queis Jupiter Anxuris arvis
 Præsidet, & viridigaudens Feronia luco : 800
 Qua ν Saturæ jacet atra palus, gelidusque per imas
 Quærit iter valles atque in mare conditur Ufens.
 Hos super advenit ο Volscæ de gente Camilla,
 Agmen agens equitum, & ρ florentes ære catervas,
 Bellatrix. q non illa colo, calathifve Minervæ 805
 Fœmineas assueta manus; sed prælia virgo
 Dura pati, cursuque pedem prævertere ventos.
 Illa vel intactæ segetis per summa volaret

ι Ignotus, latens.
 κ Non fe-
 gnus quam
 pater, in-
 quiunt in-
 terpretes.
 Palmerius
 nihil se-
 cius a feco,
 Simplicius
 & verius
 exponi
 posse arbi-
 tror, nihilo
 fecius. i. e.
 nihilo mi-
 nus.
 λ Versatur,
 hinc inde se-
 rotans.
 μ Τριφά-
 λεα, galea
 insignis tri-
 bus conis
 seu cristis.
 ν Chimeræ
 effigiem, ad
 terrorem.
 ο In star
 Αἰθῆρας mon-
 tis Siculi
 flammi-
 vomis.
 ρ Motu &
 tumultu
 pugnae cre-
 brius evo-
 mit flam-
 mas.
 θ Ob nito-
 rem, vel Io
 nondum
 cornutam.
 ι Cælatera
 hæc argu-
 mentum

erat generis ducti ab Acrisio rege Argivorum, atque inde ab Inacho. ε Additus a Junone. ζ Quod fluviorum insigne est & cælatera. η Cum respectu ad ori- ginem Turni ab Argis, ut modo. θ Latium olim Sicilia dicebatur. hinc Latini, veteres, Sicani. ι Sacrani Reate orti Roma Ligures Siculo que exegerant. Fe- stus. κ Latii pop. a Glaucio Labico oriundi Minois filio, qui pictum gentis fure- scutum primus in Italia ostendit. λ Supra. μ Promontorium Circeum, cui opponitur ultra Ufentem fl. Anxur seu Tarracina, ubi Jupiter imberbis Ζῦξοῦς, colebatur. ut in vicinia colebatur Feronia Jovis Anxuris uxor. legitur & Anxurus. ν Saturam hanc Patinam esse paludem sunt qui autumant. ο Pri- verno-Volscorum oppido profecta a gente Amazonum, que in Attica devictæ in Italiam fugerunt. ρ Fulgentes æreis armis. Lucr. 4. florentia lumina flammis. q Non illa lanificio & studiis Minervæ assueta, sed Palladis.

Gra-

† Cujus
cursu ne
tumor qui-
dem flu-
ctuum de-
primeretur,
inquit Sca-
liger quem
vide 5. l.
Poet. 3. c.
ista cum
Hom. II. 20,
conferentem. † Apollinis & Dianæ gestamen, qui in Lycia colebatur. Licii au-
tem sagittandi arte claruerunt. † Hastam myrteam.

Gramina, nec teneras cursu læsisset aristas :
Vel mare per medium, & fluctu suspensa tumentis 216
Ferret iter, celeres nec tingeret a quore plantas.
Illam omnis rectis, agrisque effusa Juventus,
Turbaque miratur marrum, & prospectat euntem,
Attonitis inhians animis : ut regius ostro
Velet honos leves humeros, ut fibula crinem : 217
Auro internectat, / Lyciam ut gerat ipsa pharetram,
Et pastorem præfixa cuspide myrtum.

ÆNEIDOS LIB. VIII.

A R G U M E N T U M.

Belli signum Turnus Laurenti arce proponit, Latiique totius finitimarumque urbium sibi auxilia adjungit. Venulus quoque Argos ad Diomedem mittitur, ut eum periculi similitudine ad bellum societatem impellat. Quibus rebus pernotus Æneas, copiarumque suarum paucitati diffidens, Tiberini motu, adverso flumine in ea loca subvehitur, in quibus postea Roma condita fuit: Evandrique regis, qui ex Arcadia profugus, in Palatino monte oppidum nomine Palanteum condiderat, auxilium implorat. Evander Æneam, aventus ejus causa cognita, benigne hospitio excipit: facitque Herculis, quibus tum intentus erat, adhibitum caussam ritusque sacrificii edocet, locaque ejus tractus nobiliora obiter hospiti recenset. Postridie Æneas, equitum quadringentorum subsidio adjutus (quibus præerat Pallas, unicus Evandri filius) partem copiarum secundo flumine ad suos remittit: ipse cum reliquis Agyllam florentissimam Tyrrenorum civitatem petit: cui cum Mezentio, quem ob intolerandam crudelitatem regno expulerat, internecina omnia intercedebant. Interim Vulcanus uxoris blanditiis adductus, pivigno suo arma fabricatur: eademque a Venere ad Æneam detrahuntur: qui armorum pulchritudine delectatus, cum cetera omnia tum clypeum imprimis, qui res a posteritate sua strenue gerendas habebat depictas, studiose admiratur.

* Vexillum,
ad comitia,
& exerci-
tum con-
scriben-
dum.
b Namque
Latinus,
seperat se

UT belli ^a signum Laurenti ^b Turnus ab arce
Extulit, & rauco strepuerunt cornua cantu,
Utque acreis ^c concussit equos, utque ^d impulit arma
Extemplo turbati animi: simul omne ^e tumultu
Conjurat trepido Latium. sævitque Juventus
Efferat. ductores primi, f Messapus & Ufens,

rectis, rerumque reliquerat habenas. supra 7. l. c Procurso excitavit. d Animos dñi jam resides ad arma retractanda vibratione, ventilatione & concussione exacuit. Allusum volunt ad Rom. morem, ubi qui curam belli susceperat Martis sacrarium ingressus ancilia movit, ipsumque Martis simulachrum, cum hoc dicto, Mars vigila. e Simpliciter, vel cum respectu ad militiæ genera, conjurationem, evocationem, tumultum, sacramentum. Et tumultus proprie de bello Italico & Gallico. f De his supra 7. l.

S
A
Q
A
I
E
D
Q
E
Q
m
C
A

I
o
S
O
E

A
C
A
P
H
P
V
r
T
O
Q
E
H
N
C
J
y
r
A

basi
/ In
qui
etiam
bes
rus
uila

& Contemptorque deum Mezentius, undique cogunt
 Auxilia, & latos *h* vastant cultoribus agros.
 Mittitur & magni Venulus *i* Diomedis ad urbem,
 Qui petat auxilium, & Latio consistere Teucros, 10
 Advectum Æneam classi, victosque penates
 Inferre, & fatis regem se dicere posci,
 Edoceat; multasque viro se adjungere gentes
 Dardanio, & late Latio increbrescere nomen.
 Quid fruatur his cœptis, quem, si fortuna sequatur, 15
 Eventum pugnae cupiat, manifestius *k* ipsi,
 Quam Turno *l* regi, aut regi apparere Latino.
m Talia per Latium: quæ *n* Laomedontius heros
 Cuncta videas, magno curarum fluctuat æstu: 19
 Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit
 illuc,
 In partesque rapit varias, perque omnia versat.
 o Sicut aquæ tremulum labris ubi lumen ahenis
 Sole percussum, aut radiantis *p* imagine lunæ,
 Omnia pervolitat late loca, jamque sub auras
 Erigitur, summique ferit laquearia tecti. 25
 Nox erat, & terras animalia fessa per omnes
 Alituum, pecudumque genus sopor altus habebat,
 Cum pater in ripa *q* gelidique sub ætheris axe
 Æneas, tristi turbatus pectora bello,
 Procubuit, seramque dedit per membra quietem. 30
 Huic deus ipse loci, fluvio Tiberinus amœno,
 Populeas inter senior se attollere frondes
 Visus. cum tenuis glauco velabat amictu
 & Carbasus, & crines umbrosa tegebat *r* arundo.
 Tum sic affaris, & curas his demere dicitis. 35
 O fate gente deum, Trojanam ex hostibus urbem
 Qui *t* revehis nobis, æternaque Pergama *u* servas,
 Expectate solo Laurenti, arvisque Latinis,
 Hic tibi certa domus, certi (ne abfisse) penates:
 Neu belli terrere minis, tumor omnis & iræ
 Concessere *x* Deum.
 Jamque tibi (ne vana putes hæc fingere somnum)
y Litoreis ingens inventa sub ilicibus sus,
 & Triginta capitum foetus enixa jacebit,
 Alba, solo recubans, albi circum ubera nati 45

g Qui sibi
 divinos ho-
 mores &
 primitias
 offerri im-
 peravit.
 h Pecore,
 frugibus,
 ipsis colo-
 nis spo-
 liant.
 i Argyri-
 pam, sive
 Arpos opp.
 in Apulia, a
 Diomede
 Erolia pul-
 so condi-
 tum.
 k Ut qui
 Trojanos
 prius pro-
 priusque no-
 verat.
 l Rutulo-
 rum duci,
 aut cui jus
 ad regnum
 Laurenti.
 m Gereban-
 tur, agita-
 bantur.
 n Æneas.
 o Helios ὄ-
 ρης τὸ δό-
 κος ἐρε-
 πων
 πλάστος
 ἄγαν, &c.
 p Apollon.
 Arg. 3. lib.
 q Lumen in
 laqueariis
 intelligit,
 lunæ ima-
 ginem ex-
 ceptam at-
 que reper-
 cussam,
 inquit Jul.
 Scal. 5. l.
 Poetic. 6. c.
 r Sub dio.
 s Vestis car-

basina glauca, fluvio concolor. / Corona arundinea; qua prætexebantur ripæ.
 t Ira Ilionens. l. 7. supr. Hinc Dardanus ortus huc repetit. u Ne intereant, reli-
 quis advectis; servando facit ut sint æterna x Jovis, &c. nantque Junonis
 etiamnum manebant. y Heleni idem vaticinium iisdem versibus prolatum ha-
 bes l. 3. & Porcelli 30. signant annos totidem, quibus exactis Alcanius conditu-
 rus erat urbem a sue alba dictam Albam. Et stabit Alba potens alba suis omnia
 dicit. Propert. l. 4. El. 1.

Hic locus urbis erit, requies ea certa laborum.
 Fex quo ter denis urbem redeuntibus annis
 Ascanius clari condet cognominis Albam.
 Haud incerta cano. nunc qua ratione, quod instat,
 Expedias victor, paucis (adverte) docebo. 50
^a Arcades his oris, genus à Pallante profectum,
 Qui regem Evandrum comites, qui signa sequenti
 Delegere locum, & posuere in montibus urbem,
 Pallantis proavi de nomine Pallanteum.
 Hi bellum assidue ducunt cum gente Latina: 55
 Hos castris adhibe socios, & fœdera junge.
 Ipse ego te ripis, & ^b recto flumine ducam,
 Adversum remis superes subvectus ut amnem.
 Surge age. nate dea, ^c primisque cadentibus astris
 Junoni fer rite preces, iramque, minasque 60
 Supplicibus supera votis. mihi victor honorem
 Persolves. ego sum, pleno quem flumine cernis
^d Stringentem ripas, & pinguis culta secantem,
 Cæruleus Tybris, ^e cœlo gratissimus amnis.
 Hic mihi magna domus, celsis caput urbis exit. 65
 Dixit, deinde ^f lacu fluvius se condidit alto,
 Ima petens. nox Æneam, somnusque reliquit.
 Surgit, & ætherei ^g spectans orientia solis
 Lumina, rite cavis undam de flumine palmis
 Sustulit, ac tales effundit ad æthera voces: 70
 Nymphæ, Laurentes Nymphæ, ^h genus amnibus unde
 est,
ⁱ Tuque, ô Tybri, tuo genitor cum flumine sancto,
 Accipite Æneam, & tandem arcete periclis.
 Quo te cunque ^k lacus miserantem incommoda no-
 stra
 Fonte tener, ^l quocunque solo pulcherrimus exis: 75
 Semper ^m honore meo, semper celebrabere ⁿ donis,
^o Corniger Hesperidum fluvius regnator aquarum.
 Adsis ô tandem, & propius tua numina firmes.
 Sic memorat: geminasque legit de classe biremes,
 Remigioque aptat: ^p socios simul instruit ^q armis. 80
 Ecce autem subitum atque oculis mirabile ^q mon-
 strum:
 Candida per sylvam cum fœtu concolor albo

^a Evander pronepos Pallantis, patre occiso patria profugus Arcadia, in has Italiæ partes cum suis venit. Aborigines expulit, urbem a proavo dictam Pallanteum condidit. quo in loco postea Roma condita est.
^b Alii leg. recto sylva sc. & arboribus. quia Tiberis flexuosus.
^c Albescente Aurora, quæ fugat astra.
^d Premordentem, radentem, subruentem, quæ Tibridis natura est.
^e Cœlitibus, quorum numine Oceanus decellerit Tibri, ad quem Roma condita, arx & metropolis

erit Italiæ, caput devicti orbis. ^f Antro, regia, domo sua. ^g Ad orientem solem conversus, ter libato vivo flumine se lustravit. ⁿ A quibus annes ducunt originem. ^a lymphis sc. ⁱ Ennius 1. Annal. Tuque pater Tiberine tuo cum flumine sancto. ^k Antrum, regia. ^l Hæc, ut advena dubitans nesciusque loci & originis fl. ^m Sacris. ^o Cornuti finguntur majorum gentium fluvii, ab alveis geminis vel ostiis pluribus in quæ diviti sese in mare exonerant. ^p Remiges, nautas, milites. ^q Portentum, prædictum ab Heleno. 3. ^l & ^a Tiberino, supra.

Procubuit, viridique in r litore conspicitur sus :
 Quam pius Æneas, tibi enim, tibi maxima Juno ,
 Mactat, sacra ferens , & cum grege sistit ad aram : 85
 Tibris ea fluvium , quam longa est , nocte tumen-

tem
 Lenit. & tacita refluens ita substitit unda ,
 Mitis ut in morem stagni, placidæque paludis
 Sterneret æquor aquis, remo ut luctamen abesset.
 Ergo iter inceptum celebrat / r rumore secundo :
 Labitur uncta vadis abies : mirantur & undæ ,
 Miratur nemus insuetum fulgentia longe
 Scuta virum fluvio, pictasque innare carinas.
 Olli remigio noctemque diemque fatigant ,
 Et longos superant u flexus, variisque teguntur
 Arboribus, viridesque secant placido æquore x syl-

vas.
 Sol medium cæli conscenderat igneus orbem ,
 Cum muros, arcemque præcul, & rara domorum
 Tecta vident, quæ nunc Romana potentia cælo
 Æquavit : tum res inopes Evandrus habebat.

Ocius advertunt proras, urbi que propinquant.
 Forte die solennem illo rex Arcas honorem
 y Amphitryoniadæ magno, divisque ferebat
 Ante urbem, in luco. Pallas huic filius una ,
 Una omnes juvenum primi, pauperque & senatus,
 Thura dabant, tepidusque cruor fumabat ad aras.

Ut celsas videre rates atque inter opacum
 Adlabi nemus, & e tacitis incumbere remis :
 Terrentur visu subito, cunctique relictis
 Confurgunt mensis. audax quos b rumpere Pallas 110
 Sacra verat, raptoque volat telo obvius ipse :
 Et procul è tumulo ; Juvenes, quæ causa subegit
 Ignotas tentare vias ? quo tenditis ? inquit.
 Qui c genus ? d unde domo ? pacemne huc fertis, an
 arma ?

Tum pater Æneas puppi sic fatur ab alta ,
 (e Paciferæque mana ramum præ tendit olivæ.) 115
 Trojugenas, ac tela vides inimica Latinis ,
 Quos illi bello f profugos egere superbo.
 Evandrum petimus. ferte hæc, & dicite lectos

y Herculi Amphitruonis filio. & Senes, vel simpliciter senatus. a In amne
 placido, nullo aut leni remorum luctamine. b Interrumpi sacra nefas, infau-
 stique ominis. c E quo genere, i. e. gente estis ? d E qua domo, i. e. patria ?
 e Pacem petentes præferebant oleæ ramos laneis vittis obvolutos. l. 7. Præferi-
 mus manibus vittas. vitta autem religionis, oliva pacis insigne. f Uti & vos,
 advenas.

r Satis ta-
 men lon-
 ginqa a
 Tibridis ri-
 pa erat se-
 des Albæ
 longæ.

/ Unde re-
 mis profes-
 sæ strepitu,
 & fluore
 secundi
 annis a
 βεῖω, fluo,
 vel ἕω
 ποῦν πε-
 ποῦω.

95 Alii Rumore
 quod no-
 men est Ti-
 bridis, unde
 Ruminatis
 ficus. Ne-
 que enim
 placet, quod
 de plausu
 nautico in-
 telligi vo-
 lunt.

100 Rubrica,
 vel puppes
 pictas, vel
 Phrygias.
 Juno 7. Æn.
 supra, pictas-
 que exire ca-
 rinas.

110 u Mæan-
 dros sinuo-
 sos Winding
 reaches.
 Angl.

x Impen-
 dentium
 sylvarum
 115 imagines in
 placidis un-
 dis appa-
 rentes Red-
 dit navales
 viros sub-
 gurgite for-
 mas. Aufon.
 Mosel.

Dardanice venisse duces, socia arma rogantes. 120
 Obstupuit tanto percussus nomine Pallas:
 Egredere, o quicumque es, ait: coramque parentem
 Alloquere, ac nostris succede penatibus hospes.
 Accepitque manu, & dextramque amplexus inhaesit.
 Progressi subeunt luco, fluviumque relinquunt. 125
 Tum regem Æneas dictis affatur amicis:
 Optime Grajugenum, h cui me fortuna precari,
 Et k vitta comptos voluit prætere ramos:
 Non equidem extimui, Danaum quod ductor, & Ar-
 cas,
 Quodque à stirpe fores geminis conjunctus Atridis:
 Sed mea me virtus, & sancta oracula divum, 131
 Cognatique patres, tua ferris n didita fama,
 Conjungere tibi, & fatis egere volentem.
 Dardanus Iliacæ primus pater urbis & author,
 Electra (ut Graji perhibent) Atlantide cretus, 135
 Advehitur Teucros: Electram maximus Atlas
 Edidit, ætherios humero qui sustinet orbis.
 Vobis Mercurius pater est, quem o candida Maja
 Cyllenes gelido conceptum vertice fudit. 139
 At Majam (auditis si quicquam credimus) Atlas,
 Idem Atlas generat, cæli qui sidera tollit.
 Sic genus amborum scindit se sanguine ab uno.
 His fretus, q non legatos, neque prima per artem
 Tentamenta tui pepigi: me me ipse, meumque
 Objeci caput, & supplex ad limina veni. 145
 Gens eadem, quæ te, crudeli r Daunia bello
 Insequitur: nos si pellant, nihil abfore credunt,
 Quin omnem Hesperiam penitus sua sub juga mittant:
 Et mare, quod s supra, teneant. quodque alluit s infra.
 Accipe, daque fidem. sunt nobis fortia bello 150
 Pectora, sunt animi, & rebus t spectata juventus.
 Dixerat Æneas. ille os oculosque loquentis
 Jamdudum, & totum lustrabat lumine corpus.
 Tunc sic pauca refert. u Ut te, fortissime Teucrum,
 Accipio, agnoscoque libens! ut verba parentis 155
 Et vocem Anchisæ magni, vultumque recordor!
 x Nam memini Hesionem visentem regna sororis

g Fidei pi-
 gnus.
 h Helle-
 nism.
 Eύχιο A.
 πάλλον.
 i Supplici-
 ter pacem
 petere, ut
 modo, no-
 ta e.
 k Innexos
 & illigatos
 vitta lanca.
 l Ex Stero-
 pe Atlantis
 filia natus
 Oenomaus,
 ex illo Hip-
 podamia; e
 qua Pelops
 Atreum ge-
 nuit, pa-
 trem Aga-
 memnonis
 & Menelai.
 Ex Maja
 Sterobes
 sorore Mer-
 curius, ab
 illo Evan-
 der.
 m Darda-
 nus Troja-
 næ gentis
 pater filius
 Maje, qua
 soror Ele-
 ctæ. filia
 utraque
 Atlantis, ut
 sequi.
 quamvis
 tres fuerint
 Atlantes.
 n Sparta. 7.
 Æn. Didur

hic subito Trojana per agmina rumor. o Pulchra. vel cum respectu ad Pleiades,
 quarum lucidissima est Maja. p Virtute mea, Deorum oraculis, cognatione
 nostra. q Neque per foedera aut legatos experiri aut pacisci placuit; sed ipse
 coram & cum fiducia supplex adsum. r Rutuli a Dauno Turni patre. s Adriati-
 cum & Tyrrenum. t Decennali bello circa Trojam. u Ως; how? Angl.
 x Refert, ubi Anchisen viderit Evander qui Trojano bello non interfuisset. com-
 mitem sc Priami, cum sororem Hesionem Telamoni Salanino nuptam viseret,
 inde Arcadianum venire, ubi excepti sunt ab Evandro in Pheneo, urbe Arcadie.

Laomedontiadem Priamum, Salamina petentem,
 Protinus Arcadiæ gelidos invisere fines.
 Tum mihi prima genas vestibat flore juventa: 160
 Mirabarque duces Teucros, mirabar & ipsum
 Laomedontiadem; sed cunctis altior ibat
 Anchises. mihi mens juvenili ardebat amore
 Compellare virum, & dextræ conjungere dextram.
 Accessi, & cupidus Phenei sub mœnia duxi. 165
 y Ille mihi insignem pharetram, Lyciasque sagittas,
 Discedens, chlamydemque auro dedit & intertextam,
 Franaque bina, ^a meus quæ nunc habet, aurea, Pallas.
 Ergo &, quam petitis, juncta est mihi ^b fœdere dextra:
 Et lux cum primum terris se crassina redder, 170
^c Auxilio laetos dimittam, opibusque juvabo.
 Interea sacra hæc (quando huc venistis amici)
 Annuæ, quæ differre nefas, celebrate ^d faventes
 Nobiscum, & jam nunc sociorum assuescite mensis.
 Hæc ubi dicta, dapes jubet, & sublata reponi 175
 Pocula, gramineoque viros locat ipse sedili;
 Præcipuumque ^e toro, & villosi pelle leonis
 Accipit Æneam, ^f solioque invitat acerno.
 Tum lecti juvenes certatim, aræque sacerdos
 Viscera rosta ferunt taurorum, onerantque canistris 180
^g Dona laboratæ Cereris, ^g Bacchumque ministrant.
 Vescitur Æneas simul, & Trojana juventus
^h Perpetui tergo bovis, & lustralibus ⁱ extis.
 k Postquam exempta fames, & amor compressus edendi,
 Rex Evandrus ait: Non hæc solennia nobis, 185
 Has ex more dapes, hanc tanti numinis ^l aram,
 Vana superstitio, veterumve ignara deorum
 Imposuit. sævis, hospes Trojane, periclis
 Servari facimus, meritosque novamus honores. 189
 Jam primum, saxis ^m suspensam hanc aspice rupem:
 Disjectæ procul ut moles, desertaque montis
 Stat domus, & scopuli ingentem traxere ruinam.
 Hic spelunca fuit, vasto submota recessu,
ⁿ Semihominis Caci: facies quam dira tegebat,
 Solis inaccessam radiis; semperque recenti
 Cæde tepebat humus; foribusque affixa superbis 195
 Ora virum tristi pendebant pallida tabo.
 Huic monstro Vulcanus erat pater: illius atros
 Ore vomens ignes, magna se mole ferebat.
 Attulit ^o & nobis aliquando optantibus ætas

160

165

170

175

180

185

189

195

200

y Gratus benefici estimator munera hospitalia accepta agnoscit, recenset gratias, elogiisque ornatur.
 z Opus Phrygium proprie.
 a Filius.
 b Olim sancto, nunc renovato.
 c Copiis miltaribus.
 d Animis linguisque.
 e Perpetuis.
 f Herba & fronde extracto.
 g Sacra Herculis celebrantes federe moris erat.
 h Panem, vinumque.
 i Nativitas.
 j Invenit eorum.
 k Hom. 7. Il. porrecto tergo bovis vescebatur Æneas, socii extis.
 l Quæ reliqua erant sacrificio.
 m Ad verum.

bun ex notissimo illo Homero, *Αὐτὰρ ἐπεὶ πρὸς Ἰδνὸν ἴξεν ἑρὸν ἔντο-*
l Herculeam, quæ Magno dicata numini dicta est *Maxima*, infra, quæ *Maxima*
 temper, &c. *m* Labentem & ruinam minitantem, lapsuræ similem. *n* Infra-
villæ quæ *senis* *Peiora* *semiseri*. *o* Sicut ante multis aliis.

¶ Scelerum vindex; tyrannorum exactor, monstrorum dominator.

¶ Ter amplii, tricorporis, cui propter concordiam & mutuum auxilium 3 fratrum, tria adtinguntur corpora. Justin. 44. lib. 7 Bobus abductis ex Hispania.

¶ Hic, ne certia forent manifeste signa rapinae, Adversis cauda traxit in antra boves.

Propert. 4. l. 10. eleg. quem lege al plenum tabulam Caci referentem; ut & Ovidium 1. Fast. & Liv. 1. l. & Dionys. Hal. 1. lib. 1 Relictine pascui, an abactorum bouum desiderio, ut Livius.

¶ ἡ δὲ τὰ θήρια τῶν σωτηριόφωνων ἀποσπόμενα, ταῦτα πειθοῦνθα φαίνεται.

Plutarch. pæd. u Quæ bilis sedes. atra vero bilis, ubi incaluit, commoto animo ac perturbata ratione, hominem in furias agit. x Arcum & sagittas. y Nodosam clavam. ῥόπαλον. z Qui mentis perturbationum indices. a Quod ferreis catenis libratum arte Vulcania, obstrueret aditum antri. b Inops consilii. c Rapacium & mali ominis. d Tiberim.

Auxilium, adventumque dei. nam maximus p ultor,

¶ Tergemini nece Geryonis, r spoliisque superbus Alcides aderat, taurosque hac victor agebat Ingentes; vallemque boves, amnemque tenebant.

At furiis Caci mens effera, nequid inausum 205

Aut intentarum scelerisve, dolive fuisset, Quattuor à stabulis præstanti corpore tauros Advertit, totidem forma superante juvencas.

¶ Atque hos, nequa forent pedibus vestigia rectis,

Cauda in speluncam tractos, versisque viarum 210

Indiciis raptos, saxo occultabat opaco.

Quærentem nulla ad speluncam signa ferebant.

Interea cum jam stabulis saturata moveret

Amphitryoniades armenta, abiturumque pararet;

Discessu r mugire boves, atque omne querelis 215

Impleri nemus, & colles clamore relinqui.

Reddidit una bouum vocem; vastoque sub antro

Mugit, & Caci spem custodita fefellit.

Hic vero Alcida furiis exarserat atro 219

x Felle dolor: rapit x arma manu, y nodisque gravatum

y Robur, & aërii cursu petit ardua montis.

Tum primum nostri Cacum videre timentem,

Turbatumque z oculis, fugit ilicet ocyor Euro,

Speluncamque petit. pedibus timor addidit alas.

Ut sese inclusit, ruptisque immane catenis 225

Dejecit saxum, a ferro quod & arte paterna

Pendebat; fultosque emuniit obice postes:

Ecce furens animis aderat Tirynthius, omnemque

Accessum lustrans, huc ora ferebat, & illuc, 230

Dentibus infrendens. ter totum fervidus ira

Lustrat Aventini montem: ter saxea tentat

Limina nequicquam: ter b fessus valle refedit.

Stabat acuta filex, præcisus undique saxis,

Speluncæ dorso insurgens, altissima visu,

c Dirarum nidis domus opportuna volucrum. 235

Hanc, ut prona jugo lævum incumbebat ad d am-

nam,

Dexter in adversum nitens concussit, & imis

Avulsum solvit radicibus: inde repente

Impulit : impulsu quo maximus insonat æther ,
 Dissultant ripæ, resluitque exterritus amnis. 240
 At specus, & Caci detecta apparuit ingens
 Regia, & umbrosæ penitus patuere cavernæ.
 Non secus, ac si qua penitus vi terra dehiscens
 Infernas referet sedes, & regna recludat 244
 Pallida, e diis invisâ, f superque immane g bara-

thrum
 Cernatur, trepidentque immisso lumine manes.
 Ergo insperata deprensam luce repente,
 Inclusamque cavo saxo, atque insueta h rudentem,
 Desuper Alcides telis premit, omniaque arma
 Advocat, & i ramis, vastisque molaribus instat. 250
 Ille autem (neque enim fuga jam super ulla pericli est)
 Faucibus ingentem fumum (mirabile dictu)
 Evomit, involvitque domum caligine cæca,
 Prospectum eripiens oculis, glomeratque sub antro
 k Fumiferam noctem, commistis igne tenebris. 255
 Non tulit Alcides animis, seque ipse per ignem
 Præcipiti jecit saltu, qua plurimus undam
 Fumus agit, nebulaque ingens specus æstuat atra.
 Hic Cacum in tenebris incendia / vana vomentem
 Corripit in m nodum complexus, & angit inhærens
 Elisos oculos, & siccum sanguine guttur. 261
 Panditur extemplo foribus domus atra revulsis :
 Abstractæque boves, n abjuratæque rapinæ
 Cælo ostendantur, pedibusque informe cadaver
 Protrahitur. nequeunt expleri corda tuendo 265
 Terribiles, oculos, vultum, villosaque setis
 Pectora semiferi, atque extinctos faucibus ignes.
 Ex illo celebratus honos, lætique o minores
 Servavere diem : primusque p Potitius author,
 Et domus Herculei q custos p Pinaris sacri, 270
 Hanc aram Iuco statuit, quæ Maxima semper
 Dicitur nobis, & erit quæ Maxima semper.
 Quare agite, ô juvenes, tantarum in munere lau-

dum
 Cingite r fronde comas, & f pocula porgite dextris,
 t Communemque vocate deum, & date vina volentes,

Dionys. r. l. o Posteri. proprie, qui ultra trinepotes; ut majores, qui supra tritavum. p Potitium & Pinarium senes duos instituebat Hercules sacerdotes suos. mansitque cultus ratio & sacrorum Herculis munus diu in duabus illis familiis. primus honor Potitii, secundus Pinaris datus. rationem vide apud Livium r. lib. Festum. Macrobius 3. Sat. 6. c. q Ministra. t Ad preces. f Ad libamina. t Trojanis & Arcadibus ex æquo cultum. An, Medioximum, & Medium fidium? An benignum & omnibus patentem & ad auxilia paratum? An, quia idem cum Marte, qui *καὶ Ἰδὸς*, ut & Mercurius?

e Stygia.
 a 507 & 803
 250.
 f Desuper.
 g Vorago
 inferorum.
 proprie, pu-
 tens pro-
 fundus
 Athenis in
 quem no-
 centes da-
 bantur
 præcipites.
 h De Caco
 semper ut
 de fera lo-
 quitur.
 i Truncis,
 simpliciter,
 vel, clava
 ex oleastro
 cum rama-
 libus & ra-
 dice. *Με-
 νάλιο* jacet
 pulsus tria
 tempora ra-
 ma *Cæcus*.
 Propert. r. o.
 El. 4. lib.
 k Nebulam
 funei va-
 poris.
 l Nihil ad-
 versus Her-
 culem pro-
 ficientia.
 m Brachio-
 rum archæ
 stringen-
 tium.
 n Obstinatè
 abnegat e.

⁊ Populus
 aha ab
 Hercule ad
 inferos de-
 scendente
 in coronam
 adoptata.
 ejus inter-
 rior pars
 qua capiti
 adhæsit,
 alba per-
 mansit, ex-
 terior ab
 inferis ni-
 gredinem
 contraxit.
 ⁊ Herculi
 propriis di-
 catus, ut
 Baccho
 cantharus.
 capax scil.
 ut qui ma-
 num imple-
 verit.
 ⁊ In noctem
 inclinante.
 ⁊ Ludii qui
 ab tibiâ
 & cantum
 in sacris
 saltant,
 nec sacris
 tantum
 Martis, ut
 Macrobius
 habet, qui
 idem est
 cum Her-
 cule 3. l.
 12. c. Sed
 & qui
 εὐόπλιον
 εἰχνοῦν
 saltant,
 Sallii dicti
 sunt. Jos.

Dixerat: ⁊ Herculea bicolor cum populus umbra 276
 Velavitque comas, foliisque innixa pependit:
 Et ⁊ facer implevit dextram scyphus. ocios omnes
 In mensam læti libant, divosque precantur.
 ⁊ Devexo interea propior fit vesper Olympo: 280
 Jamque sacerdotes, primusque Potitius, ibant,
 Pellibus in morem cincti, flammæque ferebant.
 Instaurant epulas, & mensæ grata secundæ
 Dona ferunt, cumulantque oneratis lancibus aras.
 Tum ⁊ Sallii ad cantus, incensa altariâ circum, 285
 Populeis adsunt evincti tempora ramis.
 Hic juvenum chorus, ille senum, qui carmine lau-
 des
 Herculeas, & facta ferunt. a ut b prima c novercæ
 Monstra manu, geminosque premens eliserit angues:
 Ut bello egregias idem disjecerit urbes, 290
 d Trojamque, e Oechaliâque. ut duros mille labores
 Rege sub f Euristheo, fatis Junonis iniquæ,
 Pertulerit. Tu g nubigenas, invictæ, bimembres,
 g Hylæumque, g Pholumque manu, tu h Cressia
 maclas
 Prodigia, & vastum Nemeæ sub rupe leonem. 295
 Te Stygii tremuere lacus, te i janitor Orci,
 Offa super recubans antro semesa cruento:
 Nec te ullæ k facies, non terruit ipse l Typhœus
 Arduus, arma tenens: m non te rationis egentem
 Lernæus turba capitum circumstetit anguis. 300
 Salve vera Jovis proles, decus addite divis:
 Et nos & tua n dexter adi pede sacra secundo.
 Talia carminibus celebrant: super omnia Caci
 Speluncam adjiciunt, spirantemque ignibus ipsum.
 Consonat omne nemus strepitu, collesq; resultant. 305
 Exin se cuncti divinis rebus ad urbem
 Perfectis referunt. ibat rex o obsitus ævo,
 Et comitem Æneam juxta, natumque tenebat
 Ingrediens; varioque viam sermone levabat.

Scal. in Catull. 17. epigr. a Hymnus laudes Herculis comprehendens. Præter
 Homerum, Orphea & alios qui ex professu hymnos canebant, vide Ovidium,
 initio l. 4. Horat. l. 1. Od. 21. & 2. l. Od. 19. &c. Statium sub fine r. l. Thebai-
 dos, &c. b In cunis. c Junonis. d A Laomedonte pacta mercede fraudatus.
 e Ab Euryto rege rejectus in nuptiis desponsatæ ei filix. f Rege Argivorum,
 ministro Junonis. Herculem ad difficillima obeunda adigente. g Centauros ex
 nube in Junonis speciem informatæ & Ixione genitos. h Taurum Cretensem.
 sed de his videndi Mythologi. Ovid. 9. Metam. &c. i Cerberus, κροκόδει-
 & Formæ monstrorum, species malorum. l Gigas. m Non exanimatum, aut
 confusum te sensit Hydra multiceps. n Favens, propitius. o Annis confectus,
 Tereat. Eun. pannis annisque obsitus.

Miratur, p facilesque oculos fert omnia circum 310
 Æneas : capiturque locis, & singula latus
 p Exquiritque, auditque virum monumenta prio-
 rum.

Tum rex Evandrus, r Romanæ conditor arcis :
 Hæc nemora f indigenæ Fauni, nymphæque tenebant,
 Gensque virum truncis, & duro robore nata : 315
 Queis neque mos, neque cultus erat: nec jungere
 tauros,

Aut componere opes norant, aut parcere parto :
 Sed r rami, atque asper victu venatus alebat.

u Primus ab æthensio venit Saturnus Olympo,
 Arma Jovis fugiens, & regnis exul ademptis. 320
 Is genus x indocile, ac dispersum montibus altis
 Composuit, legesque dedit, Latiumque vocari
 Maluit; his quoniam latuisset tutus in oris.

Aureaque (ut perhibent) illo sub rege fuere
 Sæcula: sic placida populos in pace regebat. 325
 Deterior donec paulatim, ac y decolor ætas,
 Et belli rabies, & amor successit habendi.

Tum manus Ausonia, & gentes venere Sicanae :
 x Sæpius & nomen posuit Saturnia tellus.

Tum reges, asperque immani corpore a Tiberis : 330
 A quo post Itali fluvium cognomine Tibrim
 Diximus: amisit verum vetus Albula nomen.
 Me pulsum patria, pelagique extrema sequentem,
 Fortuna omnipotens, & ineluctabile fatum

His posuere locis: matrisque egere tremenda 335
 Carmentis nymphæ monita, & deus author Apollo.
 Vix ea dicta: dehinc progressus, monstrat & b aram,
 Et Carmentalem Romano nomine portam:

Quam memorant c Nymphæ priscum Carmentis hono-
 rem

Vatis fatidicæ: cecinit quæ prima futuros
 d Æneadas magnos, & nobile e Pallanteum. 341

Hinc lucum ingentem (f quem Romulus acer Asylum
 Rettulit) & gelida monstrat sub g rupe Lupercal,
 h Parrhasio dictum Panos de more Lycæi.

p Curiosos, omnia lu-
 strantes.
 q Vide Ma-
 crob. 7. c. 2.
 r Pallantæ,
 quod postea
 Palatium
 Rom.
 / Αὐτὸν ἔθε-
 νος, ἐπι-
 χωροί,
 Aborigines
 Fauni ho-
 mines ru-
 des & bruti
 sub dio a-
 gebant; qui-
 bus nym-
 phæ suæ
 foetum sub
 illicibus aut
 325 fagis fude-
 rant: mox
 & cavas ar-
 bores habi-
 tarunt un-
 de nasci di-
 cebantur.
 330 i Fructibus
 sponte natis
 veiceban-
 tur, vena-
 tione victi-
 tabant.
 u Creta pul-
 sus a Jove
 filio; pro-
 pter arces
 ab indige-
 nis de cælo
 descendisse
 creditus.
 x Rude &
 ferum.
 y Colore
 detrito ac
 vitiatu, ab
 ari splen-
 dore in ar-
 genti pallo-
 degenerans.

rem, mox in ferruginem belli, avaritiæ & omnium vitiorum degenerans.
 z Primum dicta Argessa, inde Camefene, mox Hesperia, hinc Ausonia, dein
 Oenotria, denique Italia. Cluver. 1. l. 1. c. a Tuscorum dux prædabundus
 Albula demersus mutavit fluvio nomen. b Carmentæ matri dicatam. c Supple-
 retinuisse priscum honorem. d Romanos olim, Æneæ progeniem. e Pala-
 tium Rom. Imperii sedem. f Quem Romulus postea retulit in asylum, quo
 quicumque contingerent, benigne accepti in societatem invitabantur. g Monte
 Palatino. h Templum Arcadico ritu & cultu consecratum Panj Lycæo, no-
 men utrique a λυγρός, lupus.

s̄ Execrandi, scelesto
 tumulo Ar-
 gi violantis
 hospitalia
 jura.
 k A letho
 Argi cujus-
 dam, qui
 hospitio ab
 Evandro
 acceptus
 conjurabat
 in Evan-
 drum, a cu-
 jus comiti-
 bus interfe-
 ctus est.
 l Arcem
 Tarpejam
 dictam a fi-
 lia Sp. Tar-
 peji quæ il-
 lam Sabinis
 prodidit.
 m Ovid. i.
 Factor. &
 Propert. 4.
 lib. i. sel.
 n Sic l. 7. de
 Latini te-
 cto, Horren-
 dum sylvæ & religione parentum. o Rupem Tarpejam. p Nostri. q Agnitum
 postea a Romanis & Capitolini nomine & honore cultum. r Scutum Jovis,
 Amalthææ arietis pelle tectum. s Illo loco, in quo postea erant Romanum
 forum & Carinæ. Prolepticus anachronismus. t Edificiorum magnificentia,
 namque ibi Pompeji domus postea, Ciceronis & aliorum. Proleptice. u Vico
 Rom. extructo ædificiis in morem carinarum inversarum. x Hercules ille
 monstrorum domitor victo Geryone reversus non dedignatus est subire humilia
 hæc limina, hanc qualemcunque regiam. Tu quoque tantum heros imitatus,
 imo Deum ipsum, contemnendo opes luxuriosas, noli fastidire res tenues, sed
 lætus succedere angustiis hæc tectis. Seneca laudato hoc versu, ep. 18. Nemo,
 inquit, alius est Deo dignus, quam qui opes contempsit. Et Juv. II. Sat. Persicum
 ad frugalem invitans cœnam, hab. bis Evandrum, venies Tyrynthius, aut minor
 illo hospes, &c. Æneas sc. j Pulchra Antithesis. Sic Martialis de Domitiano.
 4. l. 8. Epigr. Ingemique tenes pocula parca manu. x An Leonis. vide quæ ad
 versum illum s. l. Horridus in jaculis, & pelle Libyidis ursæ. a Hos illa Dei
 molles aditus, mollissima fandi Tempora vorat, hic fragrare cydonia, dominari
 Suavas, Gratias, Veneres geminatas.

Nec non & i sacri monstrat nemus k Argileti: 345
 Testaturque locum, & lethum docet hospitis Argi.
 Hinc ad l Tarpejam sedem, & Capitolia ducit,
 m Aurea nunc, olim sylvestribus horrida dumis.
 n Jam tum religio pavidos terrebat agrestes
 Diræ loci: jam tum sylvam, saxumque tremebant. 350
 Hoc nemus, o hunc (inquit) frondoso vertice collem
 (Qui Deus, incertum est) habitat Deus: p Arcades
 ipsum
 Credunt se vidisse q Jovem; cum sæpe nigrantem
 r Ægida concuteret dextra, nimbosque cieret.
 Hæc duo præterea disjectis oppida muris, 355
 Reliquias, veterumque vides monumenta virorum.
 Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit urbem:
 Janiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.
 Talibus inter se dictis, ad tecta subibant
 Pauperis Evandri: passimque armenta videbant 360
 s Romanosque foro. & t lautis mugire u Carinis.
 Ut ventum ad sedes x Hæc (inquit) limina victor
 Alcides subiit: hæc illum regia cepit.
 Aude hospes contemnere opes, & te quoque dignum
 Finge deo: rebusque veni non asper egenis. 365
 Dixit: & y angusti subter fastigia tecti
 y Ingentem Æneam duxit: stratisque locavit
 Effultum foliis, & pelle Libyidis x ursæ.
 Nox ruit, & fuscis tellurem amplectitur alis. 369
 At Venus haud animo nequicquam exterrita mater,
 Laurentumque minis, & duro mota tumultu,
 Vulcanum alloquitur: a thalamoque hæc conjugis au-
 reo
 Incipit, & dictis divinum aspirat amorem.
 Dum bello Argolici vastabant Pergama reges-

Debita, casurasque inimicis ignibus arces :
 Non ullum auxilium miseris, non arma rogavi
 Artis, opisque tuæ : nec te, charissime conjux,
 Incassumve tuos volui exercere labores :
 Quamvis & Priami deberem plurima c. natis :
 Et durum Æneæ flevissem sæpe laborem, 375
 Nunc, Jovis imperiis, Rutulorum constitit oris :
 Ergo eadem supplex venio ; & sanctum mihi numen 380
 Arma rogo, d genitrix nato, te e filia Nerei,
 Te potuit lacrymis f Tithonia flectere conjux.
 Aspice qui coeant populi, g quæ mœnia clausis 385
 Ferrum acuunt portis in me, excidiumque meorum.
 Dixerat : & niveis hinc atque hinc Diva lacertis
 Cunctantem amplexu molli fovet. ille repente
 Accepit solitam h flammam, notusque medullas
 Intravit h calor, & labefacta per ossa cucurrit. 390
 Non secus, atque olim tonitru cum rupta corusco
 Ignea rima micans percurrit lumine nimbos.
 Sensit læta dolis, & formæ conscia conjux.
 Tum pater i æterno fatur devictas amore :
 Quid causas petis k ex alto ? fiducia cessit 395
 Quo tibi diva mei ? l similis si cura fuisset,
 Tum quoque fas nobis Teucros armare fuisset.
 Néc pater omnipotens Trojam nec m fata vetabant
 Stare, decemque alios Priamum superesse per annos.
 Et nunc, si bellare paras, atque hæc tibi mens est ; 400
 Quicquid in arte mea possum promittere curæ,
 Quod fieri ferro, liquidove potest n electro :
 Quantum ignes, o animæque valent : absiste pre-
 cando
 Viribus p indubitare tuis. Ea verba loquutus ,

b Ruinæ & exitio destinata a factis.
 c Paridi præcipue, cujus judicio de forma palman tui. nec non Cræusæ.
 d Non leves hic dividæ inter Grammaticos, quorum alii judicium Poetæ desiderant inducentis Venerem deprecantem filio arma a marito cui soli nupserrat, neque ex eo proem suscepisse se noverat. Sic taque distinguendum censent. *Arma rogo genitrix nato te filia Nerei, Te potuit, &c.*
 Alii contra tuentes

quam retinimus lectionem, parant defensionem: esse bonum virum Vulcanum, qui Marti retribus implicito ignoverit, qui Venerem patienter amet, rivalem Anchisen ferat, cujus iram lacrymula una vix vi expressa restinguat; apud quem blanditiæ interludicales, *charissime conjux*, *sanctum mihi numen* delere valeant omnem nequitiarum, furtorumque Veneris suæ memoriam. Ab his insuper stat Anaphoræ gratia, *Te filia Nerei, te potuit lacrymis* — *Quamvis & illis in mundo sit quod opponant precanti Ven. mihi arma rogo, & mox Vulc. resp. si bellare paras* — namque & illa bellatrix, Il. 5. & Theris Achilli suo. Il. 18. unde hæc adumbrata. f Aurora Memnoni. g Supra, l. 7. *Quaque adeo magnæ, positis incudibus, urbes E-ta novant.* h Vulcano conveniunt flamma per medullas & calor per ossa. i Magno & divino, qualem agnoscunt Dii æterni. Sed & Lucret. præibat l. 7. *æterno devinctus vulnere amoris*; de Marte amante Venerem. k Ab ovo quasi Trojani belli, ab exemplis? l Si tibi similis cura armorum fuisset prius. m Fata Troiæ mutare non potui, differre potui. n Factitio, vel etiam lativo, ubi auro confiatur quinta argenti portio, ad dritidm metalli ideo liquidæ. o *Aurum animæ*. Lucret. & folium stabra. p Dissidere, particula In *ἐπιτρέχειν*: ut *incana, infans, &c.*

Optatos dedit amplexus, placidumque petivit 403
 Conjugis infusus gremio per membra soporem.

Inde, ubi prima quies medio jam noctis abactæ

q Curriculo expulerat somnum; e ceu fœmina pri-
 mum

Cui s tolerare colo vitam, tenuique f Minerva, 409
 Impositum cinerem, & sopitos suscitât ignes, 410

Noctem addens operi, famulasque ad lumina longo-
 Exercet penso; castum ut servare cubile

Conjugis, & possit parvos educere gnatos:

Haud secus u ignipotens, nec tempore segnior illo

Mollibus e stratis opera ad fabrilia surgit. 415

x Insula Sicanium juxta latus, y Æoliâque

Erigitur y Liparen, fumantibus ardua faxis:

Quam subter specus, & z Cycloperum exesa caminis

Antra a Ætnæa tonant, validique incudibus ictus

Auditi referunt gemitum, b striduntque caver-
 nis 420

c Stricturæ chalybum, & fornacibus ignis anhelat:

Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.

d Hoc tunc ignipotens cœlo descendit ab alto.

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro. 424

Brontesque, Steropesque, & nudus membra Pyrac-
 mon.

His e informatum manibus jam parte polita

Fulmen erat (toto genitor f quæ plurima cœlo

Dejicit in terras) pars imperfecta manebat.

g Tres imbris torti radios, h tres nubis aquosæ

Addiderant, rutili i tres ignis, & k alitis Austri. 430

Fulgores nunc terrificos, sonitumque metumque

Miscebant operi, flammisque sequacibus iras.

Parte alia Marti currumque, rotæque volucres

l Instabant; quibus ille viros, quibus excitat urbes:

m Ægidaque horrificam n turbatæ Palladis arma, 435

Cerratim squamis serpentum, auroque polibant,

Connexosque anguës, ipsamque in pectore divæ

Gorgona defecto vertentem lumina collo,

Tollite cuncta (inquit) cœptosque auferte labores,

turque. d Non sine autoritate Grammaticorum, pro hac, quod & habent non-
 nulli codices. e Formam habens, sed rudem. fulmen nondum erat plane per-
 fectum & absolutum, infra, clypeum informant. f Qualia plurima Jupiter de-
 jicit cœlo. g Grandinis. h Pluviæ. i Ignis, seu æstuantis aeris. j
 k Venti. l Intenta opera fabricabant. m Munimentam pectoris æreum, Jo-
 vis aut Palladis proprium, squammoso draconum corio contactum, sic ut extre-
 mum ipsius ambitum draconum ad limbi aut sinistrix vicem circumcluderent:
 In medio habent Gorgonis caput. n Ad bellum concitatæ, turbidis oculis tor-
 vam intuitæ.

Ætnei Cyclopes, & huc advertite mentem.	440	
Arma acri facienda viro: nunc viribus usus,		
Nunc manibus rapidis, omni nunc arte magistra:		
Præcipitate moras. Nec plura effatus, avilli		
Ocyus incubuere omnes, o pariterque laborem		
Sortiti: p fluit æs rivis, aurique metallum;	445	o Divisis inter se operibus.
Vulnificusque chalybs vasta fornace liquefcit.		p Confla- tum liqui- tur ad mo- dum fluen- tis aquæ.
Ingentem clypeum informant, unum omnia contra		q Stridet fc. ferrum, dum in aqua tingi- tur.
Tela Latinorum: septenosque orbibus orbis		r In ordi- nem, ita ut ex alternis ictibus nu- merus & concentus advertatur. vide quæ ad hos ver- sus supra.
Impediunt. alii ventosis follibus auras		4. Georg. Vulcanus, a Lemno insula, in qua a Lem- niis exci- piebatur cælo a Ju- vone deje- ctus ob de- formita- tem. nec non præci- pitatus a Jove, eos dem ceci- dit. Il. a.
Accipiunt, redduntque; alii q strigentia tingunt	450	Il. 2. Aga- memnon μαλακόν δ' ένδυε χι- τῶνα. Ποσ- σὶ δ' ὑπέ- λιπαροῖσιν ἐδύσατο κατὰ πέ-
Æra lacu: gemit impositis incudibus antrum.		
Illi inter sese multa vi brachia tollunt		
r In numerum, versantque tenaci forcipe massam.		
Hæc spater Æoliis properat dum r Lemnius oris;		
Evandrum ex humili tecto lux suscitatur alma,	455	
Et matutini volucrum sub culmine cantus.		
Consurgit senior, r tunicaque inducitur artus,		
Et Tyrrena pedum circumdat r vincula plantis:		
Tum lateri, atque humeris x Tegeæum subligat en- sem		
y Demissa ab læva panthera terga retorquens.	460	
Nec non & x gemini custodes limine ab alto		
Procedunt, gressumque x canes comitantur herilem.		
Hospitis Æneæ sedem & secreta petebat,		
Sermonum memor, & promissi muneris heros.		
Nec minus Æneas se matutinus agebat.	465	
Filius huic Pallas, olli comes ibat Achates.		
Congressi jungunt dextras, mediisque residunt		
Ædibus: & a licito tandem sermone fruuntur.		
Rex prior hæc.		
Maxime Teucrorum ductor, quo sospite nunquam	470	
Res equidem Troiæ victas, aut regna fatebor:		
Nobis ad belli auxilium pro nomine tanto		
Exiguæ vires: hinc b Thusco claudimur b amni:		
Hinc Rutulus premit, & murum circumsonat armis.		
Sed tibi ego c ingentes populos, opulentaque re- gnis	473	
Jungere castra paro: quam fors inopina salutem		
Ostentat: fatis huc te poscentibus affers.		
Haud procul hinc saxo incolitur fundata vetusto		

δπλα. η υποδήματα, sandalia, soleas corrigiis subvincias. x Arcadicum. Tegea urbs Arcadiæ. y Pellem panthere ab humero lævo demissam revocans ad partem sinistram. x Telemachum ἀμα δύο κύνες ἀεζοῖ ἐποντο. 2. Odyss. a Remotis arbitris. b Tiberi. c Etruriam, in qua 12 urbes a Tyrreno condite sub præfectis totidem.

d Agylla, quæ & Cære, urbs Etruriæ.
 e Ubi Lydia colonia quondam infedit Tyrreno duce, infra.
 f Infandum. Hellenis. Infando scelere & suppliciis.
 g Inversa a nostro historia, namque Turnus ad Mezentium confugit. Liv. i. lib. h Ira, tumultu.
 i Ne mora intermissus tepescat calor.
 k Tarchon forte; cuius ministerio usus fuerat Tyrrenus rex ad condendas 12 urbes, jam quasi Interrex.
 l Etrusci a Lydis & Mæoniis oriundi, qui sub Tyrreno Lydi fratre duce hanc Italiæ partem appulsi occuparunt.
 m Adoptate.
 n Diadema.
 o Ut velim succedere castris. p Gelida senecta novis imperiis inepta. q Seculum hic 30 annis censetur. r Duxerat enim Evander filiam regis Sabinorum. s A materna parte esset Italus. t Cum respectu ad Evandrum. u Cum respectu ad Pallantem.

Urbis d Agyllinæ sedes: e ubi Lydia quondam
 Gens bello præclara, jugis infedit Etruscis. 480
 Hanc multos florentem annos, rex deinde superbo
 Imperio & sævis tenuit Mezentius armis.
 Quid memorem infandas cædes? quid facta tyranni
 Effera? Dii capiti ipsius, generique reservent.
 Mortua quin etiam jungebat corpora vivis, 485
 Componens manibusque manus, atque oribus ora,
 (Tormenti genus) & sanie, taboque fluentes
 Complexu in misero, longa sic morte necabat.
 At fessi tandem cives infanda furentem
 Armati circumstant, ipsamque, domumque: 490
 Obruncant socios; ignem ad fastigia faciunt.
 Ille inter cædes Rutulorum elapsus in agros
 Confugere, & g Turni defendit hospitis armis.
 Ergo omnis h furiis surrexit Etruria justis:
 Regem ad supplicium i præsentem Marte reposcunt. 495
 His ego te, Ænea, ductorem millibus addam,
 Toto namque fremunt condensæ litore puppes,
 Signaque ferre jubent. retinet longævus k aruspex
 Fata canens: O l Mæoniæ delecta juvenus,
 Flos veterum, virtusque virum, quos justus in ho-
 stem 500
 Fert dolor, & merita accendit Mezentius ira:
 Nulli fas Italo tantam subjungere gentem:
 Externos m optate duces. Tum Etrusca resedit
 Hoc acies campo, monitis exterrita divum.
 Ipse oratores ad me, regnique n coronam 505
 Cum sceptro misit, mandatque insignia Tarchon:
 p Succedam castris, Tyrrenaque regna capeffam.
 Sed mihi tarda p gelu q seclisque effæta senectus
 Invidet imperium; seræque ad fortia vires.
 Gnatum exhortarer, nisi mistus matre Sabella 510
 s Hinc partem patriæ traheret. Tu cuius & t annis,
 Et u generi fatam indulget, quem numina poscunt,
 Ingredere, ô Teucrum, atque Italum fortissime du-
 ctor
 Hunc tibi præterea, spes, & solatia nostri,
 Pallanta adjungam: sub te tolerare magistro 515
 Militiam, & grave Martis opus: tua cernere facta
 Assuescat, primis & te miretur ab annis.
 Arcadas huic equites bis centum, roboraque pubis

Leſta dabo, totidemque ſuo tibi nomine Pallas.

Vix ea faſus erat: deſixique ora tenebant 520

Æneas Anchifiades, & fidus Achates:

Multaque dura ſuo trifti cum corde putabant;

Ni ſignum cælo x Cytherea dediffet y aperto.

Namque improviſo vibratus ab ætherè fulgor

Cum & ſonitu venit; & ruere omnia viſa repente, 525

^a Tyrrhenusque tubæ mugire per æthera clangor.

Suſpiciunt. ^b iterum, atque iterum fragor intonat in-

gens:

Arma inter nubem, cœli in regione ſerena

Per ſudum rutilare vident, & pulſa tonare.

Obſtupere animis alii: ſed Troiſus heros 530

^c Agnovit ſonitum, & divæ promiſſa parentis.

Tum memorat: Ne vero hoſpes, ne quære proſecto,

Quem caſum portenta ferant: ^d ego poſcor Olympo.

Hoc ſignum cecinit miſſuram diva ^e creatrix,

Si bellum ingrueret; Vulcaniaque arma per auras 535

Laturam auxilio.

Heu! quantæ miſeris cædes Laurentibus iſtant!

Quas pœnas mihi Turne dabis! quam multa ſub un-

das

Scuta virûm, galeasque, & fortia corpora volves

Tibri pater! ^f poſcant acies, & fœdera rumpant. 540

Hæc ubi dicta dedit; ſolio ſe tollit ab alto,

Et primum Herculeis ^g ſopitas ignibus ^h aras

Excitat, ⁱ heſternumque larem, ^j parvoſque penates

Lætus adit: maſtat lectas de more bidentes,

Evandrus pariter. pariter Trojana juventus. 545

Poſt hinc ad naves graditur, ſociosque reſiſit:

Quorum de numero, qui ſeſe in bella ſequantur,

Præſtantes virtute legit: pars cætera prona

Fertur aqua, ſegnisque ſecundo deſluit amni,

Nuncia ventura Aſcanio rerumque, patriſque. 550

Dantur equi ^k Teucris Tyrrhena petentibus arva:

Ducunt ^l ex ſortem Æneæ, quem fulva leonis

Pellis obit totum, præfulgens unguibus mureis.

Fama volat parvam ſubito vulgata per urbem,

Ocius ire equites ^m Tyrrheni ad litora regis. 555

Vota metu duplicant matres, propiusque periclo

It timor, & major Martis jam apparet imago.

Sta inter me & Latinum. ſed non diu impune. ^g Sopitos ignes in aris Herculeis.
^h Heſternum focum excitat. vel, adit Larem cui pridie ſacrum factum. ⁱ Do-
meſticos, ut diſtinguat a Provincialibus & Urbanis. ^k Electis illis, qui cum
Ænea ad Tarchontem & Etruſcos ituri erant. ^l Extra ordinem ſortis; eximium
ſupra alios. ^m Aurum referentibus ex politie; aut aureis unguibus arte inferentibus,
aut aureis laminis operentibus. ⁿ Mezentii, in Etruriam ſc.

x Venus ab
inf. Cythe-
ra, ad quam
orta mari
appulit.

y Diſrupto
& hi ante
fulgetris &
tonitruus.
& Tonitru.
z Proprie.
a Inventum
enim Tyr-
rhenorum
tuba. Cum
reſpectu ta-
men ad E-
truſcos du-
cem exter-
num jam
poſcentes.
b Ad fir-
mandum
omen.

c Prodigio
hoc armo-
rum conj-
cit ſibi de-
lata a ma-
tre arma
contra ar-
ma inimi-
ca; nec
non acies &
prælia.

d Me cœle-
ſtia hæc
portenta
designant
ad hoc bel-
lum.

e Mater Ve-
nus.
f Permiſſio
Ironica.
Eant jam, vi
ac bello
rumpant
fœdera pa-

Tum

o Evandrum
ex Arcadia
venientem
in Italiam
repellere
conatus est
Herilus rex
Prænesti-
nus; sed ab
Evandro
victus, cæ-
susque.
p Victores
arma, scuta
præsertim,
eorum quos
vicerant,
incende-
bant ex mo-
re & voto.
q Tres vi-
tas, namque
rar letho
sternendus
erat, seq.
r Dea ne-
moris Tar-
racini. Jo-
vis Auxuris
uxor. supra
7. lib.
f Ipse una
profectus
comitarer
Æneam.
i Si redu-
cem filium
sospitem
recepturus
sum.
u Mortem.
sed male
ominato
verbo ab-
stinet.
x Dum me-
tus est, nec
adhuc dolor.
Val. 1. lib.
N e dum est
ille dolor, sed
jam metus.

Lucan 2. y Mihi seni natus, & unigena. z Delinquentem ani-
mam præ dolore. & Conspicuis. b Homer. Il. 5. & 22. c Ex opinione veter-
um qui humore ali sidera credebant. d Eadem cum sit stella, Luciterum in-
telligit globum & corpus; Venerem autem numen illud, quam intelligentiam
vocant Metaphysici. Scal. Poet. 5. lib. 3. e Proxime Solem ac Lunam stella
clarissima, diei prænuincia. f Ab equitibus concitatam.

Tum pater Evandrus dextram complexus euntis
Hæret, inexpletum lacrymans, ac talia fatur:
O mihi præteritos referat si Juppiter annos: 560
Qualis eram, o cum primam aciem Præneste sub ipsa
Stravi, p scutorumque incendi victor acervos,
Et regem hac o Herilum dextra sub Tartara misi:
Nascenti cui q tres animas r Feronia mater, 564
(Horrendum dictu) dederat: terna arma movenda,
Ter letho sternendus erat: cui tum tamen omnes
Abstulit hæc animas dextra, & totidem exiit armis.
f Non ego nunc dulci amplexu divellerer usquam,
Nate, tuo: neque finitimus Mezentius unquam
Huic capiti insultans tot ferro sæva dedisset 570
Funera, tam multis viduasset civibus urbem.
At vos, o superi, & divum tu maxime rector
Juppiter, Arcadii quæso miserescite regis,
Et patrias audite preces. i si numina vestra
Incolumem Pallanta mihi, si fata reservant; 575
Si visurus eum vivo, & venturus in unum:
Vitam oro: patiar quemvis durare laborem.
Sin aliquem infandum u casum fortuna minaris;
Nunc, o nunc liceat crudelem abrumpere vitam:
x Dum curæ ambigæ, dum spes incerta futuri, 580
Dum te, chare puer, mea y fera & sola voluptas,
Complexu teneo; gravior ne nuncius aures
Vulneret. Hæc genitor digressu dicta supremo
Fundebat: famuli z collapsum in tecta ferebant.
Jamque adeo exierat portis equitatus apertis; 585
Æneas inter primos, & fidus Achates,
Inde alii Trojæ proceres: ipse agmine Pallas
In medio, chlamyde, & pictis a conspectus in ar-
mis:
b Qualis ubi Oceani c perfusus d Lucifer unda, 590
(Quem d Venus ante alios astrorum diligit ignes)
Extulit os sacrum cælo, e tenebrasque resolvit.
Stant pavidæ in muris matres, oculisque sequuntur
f Pulveream nubem, & fulgentes ære catervas.
Olli per dumos qua proxima meta viarum,
Armati tendunt: it clamor, & agmine facto 595
Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula cam-
pum.

Est ingens gelidum lucus prope Cæritis g amnem,
 Relligione patrum late sacer: undique colles
 Inclusere cavi, & nigra nemus abjete cingunt.
 Sylvano fama est veteres sacrasse Pelasgos, 600
 Arvorum pecorisque deo, lucumque h diemque,
 i Qui primi fines aliquando habuere Latinos.
 Haud procul hinc Tarcho, & Tyrrheni tuta tenebant
 Castra locis; celsoque omnis de colle videri
 Jam poterat legio, & latis tendebat in arvis. 605
 Huc pater Æneas, & k bello lecta juvenus
 Succedunt, fessique & equos, & corpora curant.
 At Venus ætherios inter dea candida nimbos
 Dona ferens aderat: natumque in valle reducta
 Ut procul l è gelido secretum flumine vidit,
 Talibus affata est dictis, seque obtulit m ultro.
 En perfecta mei promissa conjugis arte
 Munera: ne mox aut Laurentes (nate) superbos,
 Aut acrem dubites in prælia n poscere Turnum.
 Dixit, & amplexus nati Cytherea petivit: 615
 Arma sub adversa posuit radiantia quercu.
 Ille deæ donis, & tanto lætus honore,
 Expleri nequit, atque oculos per singula volvit:
 Miraturque, interque manus & brachia versat
 Terribilem cristis galeam, o flammisque vomem-
 tem, 620
 p Fatiferumque enssem, loricam ex ære rigentem,
 Sanguineam, ingentem: qualis cum cærulea nubes
 Solis inardescit radiis, longeque refulget.
 Tum leves ocreas q electro, auroque recocto,
 Hastamque, & clypei nou enarrabile r textum. 625
 Illic res Italas, Romanorumque triumphos,
 f Haud vatum ignarus, venturique inscius ævi,
 Fecerat ignipotens: illic genus o nne futuræ
 Stirpis ab Ascanio, pugnataque in ordine bella,
 Fecerat & viridi r fœtam Mavortis in antro 630
 Procubuisse u lupam: x geminos huic ubera circum
 Ludere pendentes x pueros, & lambere matrem
 Impavidos: illam tereti cervice reflexam
 Mulcere alternos, & corpora y fingere lingua. 634

g Minio-
nem, fl. 10.
Æneid.
h Festum
annua cele-
britate.
i Qui primi
e Græcia
advent in-
comere Ita-
liam.
k Supra.
qui sese in
bella so-
quantur
Præstantes
virtute legit-
l Ex ποτα-
μοῖο λια-
σθῆς divi-
sum a fo-
ciliis interje-
cto flumi-
ne. Al. leg.
gelido.
m Confessa
Deam,
agnoscen-
dam.
n Provoca-
re.
o De Turni
galea, quæ
Chimæram
sustinuit.
p in os ef-
fiantem fan-
cibus ignes.
vide 7. lib.
sub fine.
quævis
alij hoc ad
ensem ful-
mineum
referunt.
q Fatalem
Turno &
aliis.
r Metallo
misto: ubi
auro con-
flatur quin-

x Malo
 more.
 a Circi, ceu
 Theatri fe-
 dibus, unde
 spectaban-
 tur ludi.
 b Confuali-
 bus in quib.
 raptæ Sabi-
 næ 683. Ne-
 ptuno aut
 Confo &
 Magnis
 Dijs ludi hi
 instituti,
 magnis im-
 penfis.
 c Asconius.
 d Dum age-
 rentur.
 e Sabino-
 rum regi.
 f Cures
 opp. caput
 quondam
 Sabinorum,
 tristi ac
 mascula
 morum
 gravitate ac
 disciplina
 nobile.
 g Romulus
 & Tatius in
 acie conci-
 liati inter-
 ventu Sabi-
 narum.
 h In sacris
 potentiores
 victimæ
 foemineæ.

Nec procul hinc Romam, & raptas sine x more Sabi-
 nas
 a Confessu caveæ, b Magnis Circensibus c actis,
 Addiderat; subitoque novum consurgere bellum
 Romulidis, d Tatioque seni, e Curibusque severis.
 Post si idem inter se posito certamine reges
 Armati, Jovis ante aras, paterasque tenentes 640
 Stabant, & cæsa jungebant fœdera g porca.
 Haud procul inde, citæ h Metium in diversa quadrigæ
 Distulerant (at tu dictis, Albane, maneres),
 Raptabatque viri mendacis viscera Tullus
 Per sylvam, & sparsi rorabant sanguine vepres. 645
 Nec non Tarquinius ejectum i Porfenna jubebat
 Accipere, ingentique urbem obsidione premebat:
 k Æneadæ in ferrum pro libertate ruebant.
 l Illum indignanti similem, similemque minanti
 Aspiceres: pontem auderet quod m vellere Cocles,
 Et fluvium vinclis innaret n Clœlia ruptis. 652
 o In summo custos p Tarpejæ q Manlius arcis
 Stabat pro templo, & Capitolia celsa tenebat,
 r Romuleoque recens horrebat regia culmo.
 Atque hîc auratis volitans f argenteus anser 655
 Porticibus, Gallos in limine adesse canebat:
 Galli per dumos aderant, arcemque t tenebant,
 Defensi tenebris & u dono noctis opacæ.
 Aurea cæsaries ollis, atque aurea x vestis:
 y Virgatis lucent sagulis: tum lactea colla 660
 z Auro innebantur: duo quisque a Alpina coruscant
 b Gesa manu, scutis protecti corpora longis.
 Hinc exultantes c Salios, d nudosque Lupercos,
 Lanigerosque e apices, & lapsa f ancilia cœlo

h Metium Sufferium Albanorum regem, qui a Tullo Hostilio in au-
 xilium contra Fidenates accitus, suos in collem subduxit. Rom. victor eum hi-
 nis quadrigis illigatum discerpit. i Rex Etruscorum Tarquin. regem Roma
 ejectum restituere conatus. k Romani in arma ruebant ad tuendam libertatem
 partam exactis regib. l Porfennam. m Tueri; hostem sustinens, dum Romani
 a tergo pontem revellerent. n Virginum Vestalium una, quæ obses Porfennæ
 data, deceptis custodib. Tibrim ad suos tranavit. de his vid. Liv. 1. Dionys. l. 3. 4.
 o In summa clypei parte. p De Tarpeja arce & Capitolio, sup. q Manlii histo-
 ria, excitati ab ansere, cum Galli, qui sub Brenno Romam occuparant, Capito-
 lium conscendentes noctu pene cepissent, vid. Liv. 2. & hist. alios. r Porticib.
 licet auratis, culmo tamen horrebat casa Romuli, ut moneret eos morum vetu-
 statis. f Candidus. an ex argento flatus in clypeo? t Parum absuit quin tene-
 rent. u Beneficio. x Barba. hinc investis, imberbis. y Vario colore ad mo-
 dum virgarum distinctis aut segmentatis. z Torquib. aureis. a Ex arborib.
 montanis, Alpinis sc. b Jacula Gallorum, uti pila Romanorum. c Sacerdotes
 Martis. sup. ad, Tam Salii ad canis. d Sacerdotes Panos Lycæi, qui nudi per
 compita in Lupercalibus discurrebant. e Pileos Flamini & sacerdotum.
 f Clypeos incurvos, quorum unus e cœlo delapsus, cum fato Imperii, ad cujus
 formam & undecim alii efficti, ne internosceretur verus.

Extuderat : castæ ducebant sacra per urbem
 g Pilentis matres in mollibus. hinc procul addit
 Tartareas etiam sedes, alta ostia Ditis :
 Et scelerum pœnas, & te, h Catilina, minaci
 Pendentem scopulo, furiarumque ora trementem :
 Secretosque pios, i his dantem jura k Catonem. 670
 Hæc inter tumidi late maris ibat imago
 Aurea ; sed fluctu spumabant carula cano :
 Et circum argento clari delphines in orbem
 Æquora verrebant caudis, æstumque secabant.
 In medio classes æratas, l Actia bella
 Cernere erat : totumque instructo Marte videres
 Fervere m Leucaten, n auroque effulgere fluctus.
 Hinc Augustus agens Italos in prælia Cæsar
 o Cum patribus, populoque, penatibus, & magnis Diis,
 Stans celsa in puppi : geminas cui p tempora flammæ
 Læta vomunt, patriumque aperitur vertice sidus. 681
 Parte alia, ventis & diis Agrippa q secundis,
 Arduus, agmen agens : cui belli insigne superbum
 Tempora r navali fulgent s rostrata r corona.
 Hinc t ope barbarica, variisque Antonius armis 685
 u Victor ab auroræ populis, & litore x rubro
 Ægyptum, viresque Orientis, & y ultima secum
 y Bactra vehit, sequiturque, z nefas ! Ægyptia conjux.
 Una omnes ruere, ac totum spumare reductis
 Convulsam remis a rostris stridentibus æquor. 690
 Alta petunt : pelago credas innare revulsas
 Cycladas, aut montes concurrere montibus altos.
 Tanta mole viri b turritis puppibus instant.

665 g Pilentis
 vehi ad sa-
 cra ludof-
 que indul-
 tum matro-
 nis, quod
 ex mundo
 suo aurum
 suppleve-
 rant Apol-
 lini Delphi-
 co ex voto
 Camilli.
 675 h Catilinana
 ad suppli-
 cia, ut infi-
 diatorem
 relegat: Ca-
 tonem ad
 judicia in-
 ferna, ut ri-
 gidum nec
 sibi parcen-
 tem.
 i In Elysiis
 judicem
 piorum fi-
 sit Cato-
 nem. cum
 Minoa,
 Æacum,
 Rhadaman-
 thum Græci
 damnatis
 dent judi-
 ces.
 k Censo-
 rium intel-
 ligi volunt.

ne honorem Uticensi habitum indigne ferat Augustus. Sed & hujus rigidam va-
 namque de Rep. Cæsare, Pompejo ipso, sc. omnibus opinionem ad inferos relega-
 tam damnare videtur. l Inter Augustum & Antonium depugnata sub Actio A-
 carnaniæ opp. maritimo. m Acarnaniæ promontorium & peninsulam in sinu
 Ambracio. n Aureorum armorum & rostrorum reflexu. o A Cæsare stabant Se-
 natus & populus. Penates & Dii magni Jupiter, Mercurius, Minerva supr. l 3.
 vid. Macr. l. 3. c. 4. Satur. & Arnob. l. 3. advers gentes. p Galea, hinc inde
 flammivoma. uti Turni & Æneæ galeæ supra. aut splendore flammeo, quam
 gloriam vocamus, insignita; ut & fidere Julii Cæs. in cujus ludis funebrib.
 cum apparuisset stella crinita per dies septem habita est Julii anima; adjectaque
 illa statuis, & ab Augusto gestata in galea. q Prosperis, & proxime Augusti au-
 spicia secundis. Namque Augustus dextrum, M Agrippa gener ejus sinistrum
 cornu classis tuebatur. r Bello navali Siculo ob rem feliciter gestam contra
 Pompeji filium, sibi ab Augusto datam. s Ea quasi navium rostris insignita est.
 inquit Agell. l. 5. c. 6. t Africa, Ciliciæ, Cappadociæ, Thraciæ, aliis que enu-
 merat Plutarch. auxiliis. u Parthos decem & octo præliis vicit. Sed Cadmeæ
 erant victoriæ. x Rubri maris, ab Erythro rege, non a colore. y Imperii sui
 ultimos. Bactrianos. z Contra disciplinam Rom. militiæ: & quia peregrina,
 & maxime repudiata uxore Octavia sorore Imper. Rom. a Al. rostrisque striden-
 tibus propter rostra trifida. spumas vomit. ere irident. Valer. Flac. r. l. b Tur-
 rib. super tabulatis erectis. Liburnis, Agrippæ, ut volunt, inventum. Sed utra-
 que classis erat turrata, videatur Dio lib. 50. & Flor. l. 4.

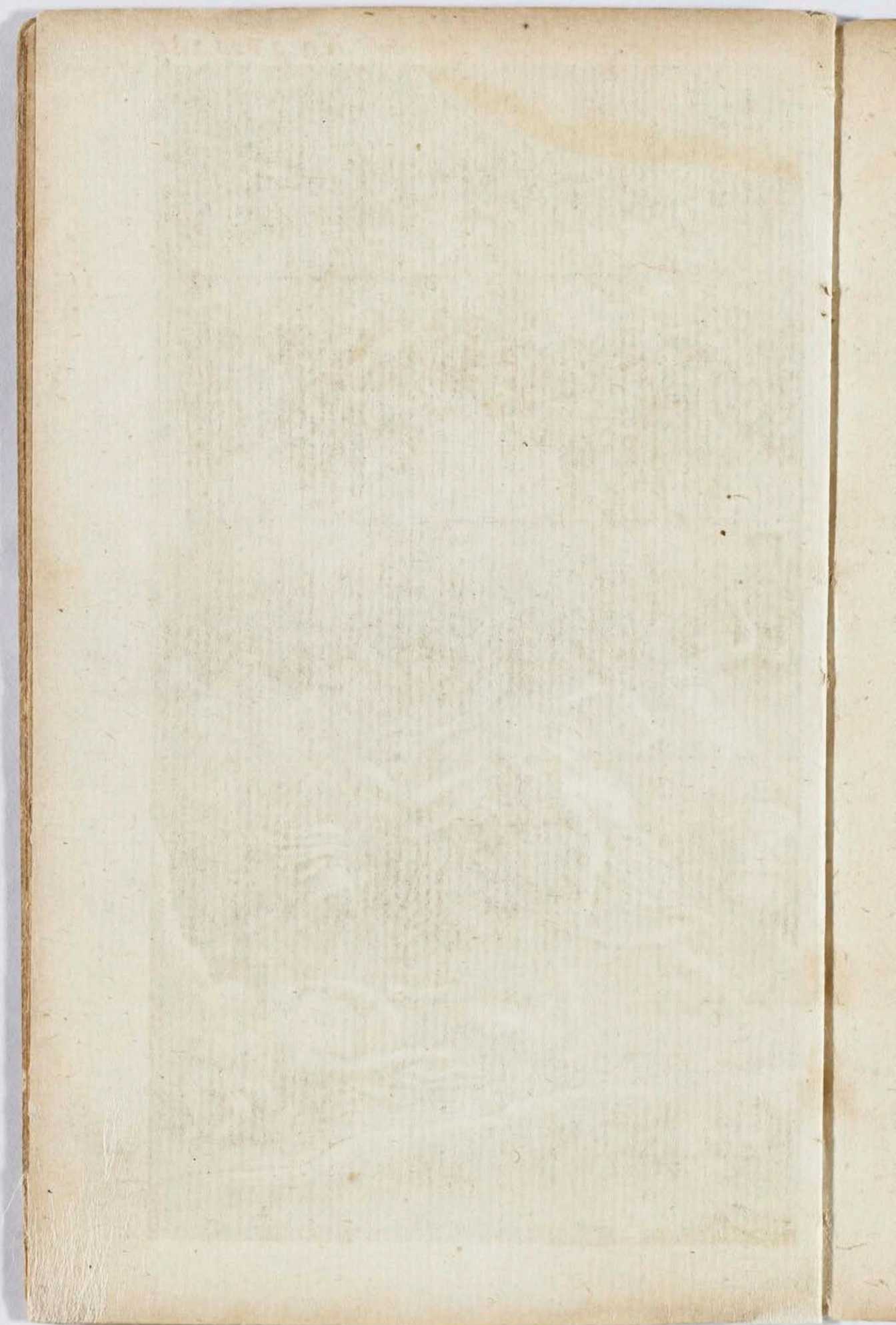
c Stup.

S 160

c Cæsariani phalaricis & ignitis telis; Antoniani milibus pugnant. *d* Mare. *e* Jussit enim Antonius ut legiones parerent Cleopatram. *f* Instrumento musico Ægyptiorum, quod opponit Poeta Buccinæ Rom. *g* Aspides, in clypeo a tergo Cleopatras, cælatas, quarum mortu interisse creditur. *h* Quis nescit qualia demens Ægyptus portenta colat? Iuven. 15. sat. *i* Canino enim capite colebatur. *k* Martis ministræ & comites. *l* Hæc in gratiam Augusti, cuius mater Actia creditur est ab Apolline sub forma draconis compressa. Apollini autem in litore Leucadio vetus erat templum, quod post hanc victoriam ampliavit Augustus. *m* Ægyptii. *n* In clypei cælatura. *o* Cælarat Vulcanus. *p* Vento ex Japyge & Gargano in Apulia flante. *q* Allusum ad septem Nili ostia. *r* Curules triumphos (inquit Sueton. c. 22.) tres egit, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum, continuo triduo omnes. *s* Diruptis enim mœnibus intrabant triumphantes, non portis. *t* Vota in periculis extremis nuncupare solebant Imperatores. Augustus templum Apollini. *u* Qui & omnium templorum conditor aut restitutor agnitus ab historicis. Liv. Suet. vel leg. 303. *v* *iam delubra per urbem Læticia, Indisque viæ* (id est Compitalitiis) *plausuque fremebant.* *x* Marmoreo templo Apollinis ab Augusto exstructo in Palatio, marmore ad vecto a portu Lunæ in Liguria. *y* In his coronas & aurum. *z* Veste fluxa, mente ignava. *a* Myiæ pop. ad sinum Adramytenum. *b* Minoris & Asiæ pop. *c* Scythiæ pop.

c Stuppea flamma manu, telisque volatile ferrum
 Spargitur; *d* arva nova *d* Neptunia cæde rubescunt.
e Regina in mediis patrio vocat agmina f sistro: 696
 Nec dum etiam geminos à tergo respicit *g* angues.
h Omnigenumque deum monstra, & i latrator An-
 bis,
 Contra Neptunum, & Venerem, contraque Minervam
 Tela tenent: sævit medio in certamine Mayors, 700
 Cælatas ferro, tristisque ex æthere *k* Diræ:
 Et scissa gaudens vadit *k* Discordia palla:
 Quam cum sanguineo sequitur *k* Bellona flagello.
l Actius hæc cernens arcum intendebat Apollo,
 Desuper: omnis eo terrore *m* Ægyptus, & Indi, 705
 Omnis Arabs, omnes vertebant terga Sabæi.
 Ipsa *n* videbatur ventis regina vocatis
 Vela dare, & laxos jam jamque immittere funes:
 Illam inter cædes, pallentem morte futura
o Fecerat ignipotens, undis, & *p* Japyge ferri. 710
 Contra autem magno mœrentem corpore Nilum,
 Pandentemque *q* sinus, & tota veste vocantem
 Cæruleum in gremium, latebrosaque flumina victos.
 At Cæsar, *r* triplici in vectus Romana *r* triumpho
s Mœnia, diis Italis, *t* votum immortale sacrat, 715
u Maxima ter centum totam delubra per urbem
 Læticia, ludisque viæ plausuque fremebant:
 Omnibus in templis matrum chorus, omnibus aræ:
 Ante aras terram cæsi stravere iuveni.
 Ipse sedens *x* niveo candentis limine Phœbi, 720
y Dona recognoscit populorum, aptaque superbis
 Postibus, incedunt victæ longo ordine gentes,
 Quam variæ linguis, habitu tam vestis, & armis.
 Hic Nomadum genus, & *x* discinctos Mulciber A-
 fros,
 Hic *a* Lelegas, *b* Carasque, sagittiferosque *c* Ge-
 lonos 725

Pinxerat: *d* Euphrates ibat jam mollior undis,
 Extremique hominum *e* Morini, Rhenusque *f* bicornis,
 Indomitique *g* Dæ, & *h* pontem indignatus *i* Araxes,
 Talia per clypeum Vulcani dona parentis
 Miratur: rerumque ignarus imagine gaudet,
 Attollens humero famamque, & fata nepotum.

730

d Pathos, quasi se victum agnoscentes. *Me-*
dumque flammis gentibus additum
Vitis, minores volvere
ortices.

Horat. l. 2. Ode. 9. fl. Mesopotamiae. *e* Belgæ litorales, ad Ictium & Gessoriacum, unde transitus in Britanniam. *f* Ostiis duobus, cognomine alteros altero Vahali in mare exiens. *g* Scythiæ pop. *h* Pathos, cum respectu ad Alexandri pontem a rapido flumine dirutum, quem tamen Augustus firmiore coercuit. *i* Armenia fl.

ÆNEIDOS LIB. IX.

ARGUMENTUM.

Absente Ænea, & in Tuscia conquirendis auxiliis occupato, Turnus a Junone per Iridem admonitus, ne tantam rei bene gerendæ occasionem amitteret, quam proxime ad hostes copias adnover. Qui cum suis se mœnibus contineret, neque æquo loco facerent dimicandi potestatem, ut illis spem omnem fugæ intercluderet, classem exurere conatur. Erat ejus classis materia ex Idææ matris luo cæsa: quapropter matris precibus adductus Jupiter, naves omnes instanti incendio eripuit, & in toridem nymphas marinas convertit. Post hæc imminente jam nocte, Turnus adversus hostium eruptiones ad oppidi portam excubias disponit: iis Messapum præficit. Interim consultantibus Trojanorum ducibus, quemnam potissimum ad Æneam mitterent, qui de suorum periculo eum faceret certiozem, ultro eam provinciam suscipiunt Nisus & Euryalus, conjunctissimum amicorum par: qui cum urbe emissi, hostium excubias vino somnoque obrutas offendissent, Rhamnetem cum magno Rutulorum numero trucidant, eorumque se spoliis exornant. Verum cum instante jam luce se recipere conantur, a Volscensis equitibus inspecti, ad sylvas confugiunt. Ibi Euryalus armorum pondere, viæque errore impeditus, in hostes incidit, & a Volscente, frustra deprecante Niso, confoditur. Nisus quoque cæso Volscente, & Euryali nece strenue vindicaya, multis vulneribus confossus super amici corpus concidit. Capita hastis affixa, in castra deferuntur: ubi a Trojanis e mœnibus agnita, ingentem in urbe luctum excitant. Interim Turnus totis viribus hostes oppugnat, magna utrinque strages editur. Ibi Ascanius Numanum, insolentius se jactantem, sagittæ ictu interficit. Pandarus & Bitias successu elati portam recludunt, hostesque subeuntes ingenti cæde propellant. Ejus rei nuntio accepto Turnus per portam parentem in oppidum irrumpit, Trojanosque in fugam convertit, tandem hostium multitudine circumventus, paulatim cedit ad eam oppidi partem quæ fluvio alluitur: & ut erat armatus, flumen tranans incolumis ad suos revertitur.

Atque ea *a* diversa, *b* penitus dum parte geruntur,
 Irim de cælo misit Saturnia Juno

a In Etruria; ubi jam Æneas

b Longe a castris, extremas sc. Coryi penetravit ad urbes. mox.

Auda.

c Avi sui, five abavi, *Pilumnus* qui *elli* quæritur pater. Sed a primo, & posteri omnes dicti sunt Pilum-
ni. v. 10. l. d Rite, qui enim mani-
 bus majorum parentabant, utpote mortuis ferriati, solo federe solebant.
e Thaumantis filia. Iris, vere *Ἰρις*.
f Se volvens, jam voluta.
g Ne prima syllaba Evandri corripatur. cum alias legatur, *peirvi*.
h Arcis Etrurix, supra l. 3. & 7.
i Ecrufcos Namque Lydi, Tyrreno ducē, in hac Italiae parte confederant.
k Absente Ænea, auxilio & consilio destituta.
l Ipsa suo subvecta arcu.

m Chasmate & hiatu divisum aperiri. *n* Tempore locoque non suo apparentes, vel cadentes stellas. *o* Queis visa purgaret, puriorque ad precandum accederet. *p* Agmen claudunt. *q* Tyrrii filii de quib. supr. 7. *r* Videtur hic versus huc irrepsisse ex 7. l. quem respice. *s* Cum respectu ad Nilum septem flum. namque unicum Gangis ostium agnoscunt autores probati, nisi intelligi placeat de fluminib. quæ recipit Ganges profundus amnis; adcoque tacitus. *t* Fœcundans Ægyptum. *u* Cum ab inundatione recedit redditque se suo alveo. *x* Caliginem a pulvere. *y* Turre speculatoria. *z* Præ festinatione, cæspitatū peccatumque contra legem Pediam. Excusant alii leg. *z* scandite, alii, ascendite.

Audacem ad Turnum. luco tum forte *c* parentis
 Pilumni Turnus sacrata valle *d* sedebat.
 Ad quem sic roseo *e* Thaumantias ore locuta est : 5
 Turne, quod optanti divūm promittere nemo
 Auderet, *f*volvenda dies en obrulit ultro.
 Æneas, urbe, & sociis. & classe relicta,
 Sceptra Palatini sedemque *g* petit Evandri:
 Nec satis, extremas *h* Coryti penetravit ad ur-
 bes, 10
i Lydorumque manum, collectos armat agrestes.
 Quid dubitas? nunc tempus equos, nunc poscere cur-
 rus.
 Rumpe moras omnes, & *k* turbata arripe castra,
 Dixit & in cœlum paribus se sustulit alis;
 Ingentemque fuga *l* secuit sub nubibus arcum. 15
 Agnovit juvenis, duplicesque ad sidera palmas
 Sustulit, & tali fugientem est voce sequutus:
 Iri, decus cœli, quis te mihi nubibus actam
 Detulit in terras? unde hæc tam clara repente
 Tempestat? video medium *m* discedere cœlum, 20
n Palantesque polo stellas. sequar omina tanta,
 Quisquis in arma vocas. & sic effatus, ad undam
 Processit, summoque hausit de gurgite *o* lymphas,
 Multa deos orans; oneravitque æthera votis.
 Jamque omnis campis exercitus ibat apertis, 25
 Dives equūm, dives pictæ vestis, & auri.
 Messapus primas acies, *p* postrema coercent
q Tyrrhydæ juvenes: medio dux agmine Turnus
r Vertitur arma tenens, & toto vertice supra est. 29
 Ceu *s* septem surgens sedatis annibus altus
 Per tacitum Ganges, aut *t* pingui flumine Nilus,
u Cum refluit campis, & jam se condidit alveo.
 Hic subitam nigro glomerari pulvere nubem
 Prospiciunt Teucris, ac *x* tenebras insurgere campis.
 Primus ab adversa conclamat *y* mole Caycus: 35
 Quis globus, ô cives, caligine volvitur atra?
 Ferte citi ferrum, date tela, & scandite muros.
 Hostis adest: eja, ingenti clamore per omnes

Conduunt se Teucri portas, & ^a mœnia complent. 39
 Namque ita discedens præceperat ^b optimis armis
 Æneas : ^c si qua interea fortuna fuisset ,
 Ne struere auderent aciem, neu credere campo :
 Castra modo, & tutos seruarent aggere muros.
 Ergo, etsi conferre manum pudor, iraque ^d monstrat,
 Objiciunt portas tamen, & præcepta faciunt : 45
 Armatique cavis exspectant turribus hostem.
 Turnus, ut ante volans ^e tardum præcesserat ^e agmen,
 Viginti lectis equitum comitatus, & urbi
 Improvisus adest : ^f maculis quem Thracius albis
 Portat equus, cristaque tegit galea aurea rubra. 50
 Equis erit mecum, ô juvenes, qui primus in hostem ?
 En, ait, & ^g jaculum intorquens emittit in auras,
 Principium pugnae, & campo sese arduus infert.
^h Clamorem excipiunt socii, fremituque sequuntur
 Horrisono, Teucrum ⁱ mirantur inertia corda ; 55
 Non æquo dare se campo, non obvia ferre
 Arma viros, sed castra fovere. huc turbidus atque
 huc

Lustrat equo muros, aditumque ^k per avia quærit.
 Ac veluti * pleno lupus insidiatus ovili,
 Cum * fremit ad caulas, * ventos perpeffus, & imbres, 59
 Nocte super media ; * tuti sub matribus agni
 Balatum exercent ; ille * asper, & * improbus ira
 Sævitur in ^m absentes : * collecta fatigat edendi
 Ex longo rabies, & * sicca sanguine fauces :
 Haud aliter Rutulo muros & castra tuenti, 65
 Ignescunt iræ, & duris dolor ossibus ardet :
 Qua tentet ratione aditus, ⁿ & qua via clausos
 Excutiat Teucros vallo, atque effundat in æquor.
 Classem, quæ lateri castrorum adjuncta latebat,
 Aggeribus septam circum, & fluvialibus undis, 70
 Invadit : sociosque incendia poscit ovantes ;
 Atque manum pinu flagranti fervidus implet.
 Tum vero incumbunt, urget præsentia Turni :
 Atque omnis facibus pubes ^o accingitur atris.
 Diripere focos : piceum fert fumida lumen
 Tæda, & commistam ^p Vulcanus ad astra favillam.
 Quis deus, ^q ô Musæ, tam sæva incendia Teucris
 Advertit ? tantos ratibus quis depulit ignes ? 75

^a Muros, & propugnacula castrorum.
^b Rei militaris scientissimus.
^c Si quis forte oppugnationis aliufve belli casus, se absente, daretur.
^d Suadet, urget.
^e Peditum, si collati ad equites Turni. aut Turno festinanti tandem victimam.
^f Sic l. 5. quem Thracius albis Porci equis bicolor maculis.
^g Respicit morem Romanum, ubi Feccialis clarigatum missus ; vel etiam Græcum morem, ubi dux, hasta in fines hostium missa, principium pugnae dedisse putabatur.
^h Al. Clamore. i. applausu.
ⁱ Bene consultos cautosque interpretantur ignavos.

^k Qua via, qua non via, * Emphatica omnia. 2. Æneid. quos improba ventris Exegi, cæcos rabies. ^m Seclusos, & quos rapere negatum. ⁿ Et qua ratione via aliqua eliciat aut excutiat Troas castrorum vallo in aciem & campum. proinde inquit consilium incendende classis. ^o Expedite instruitur. ^p Incendium. ^q Rei haud ita probabilis fidem penes Musas autores esse mavult.

Dici.

* Atque etiamdum fama ad nos confans peruenit.
 f Cybele, a Berecyntho Phrygiæ monte.
 * Ego.
 * Cacumine Idæ montis, quæ Gargara dicuntur. *κάρα κάρως.*
 * Æneæ.
 * Ne intereat clafsis pinea.
 * Navibus, aut istis precibus.
 * Jus, immortalitatis sc. navibus: & securitatis Æneæ in incertis periculis.
 * b Cursu suo.
 * Stryga, quæ jurata facit cœlo fidem. l. 6. *Dii cuius jurare iumentis & falere numen.*
 * d *Κυανέη σινέπ' ὀφρύσιν νεύσει Κρονίων.*
 * *μὲ γὰρ δ' ἐλέλιξεν ὀλυμπον.*
 * l. II.
 * e Qua naves munere suo defunctæ saluum Æneam in Italian perduxissent. f Cybelen. g Nubes splendore insignis, in qua Cybele, & Phrygiæ Deæ comites. h Ne festinate solliciti. i Transformatæ in deas pelagi. lege Ovid. l. 4. Met.

Dicite, prisca fides factæ, & sed fama perennis.
 Tempore, quo primum Phrygia formabat in Ida 80
 Æneas classem, & pelagi perere alta parabat:
 Ipsa deum fertur genitrix f Berecynthia magnum
 Vocibus his affata Jovem: Da, nate petenti,
 Quod tua chara & parens domito te poscit Olympo:
 Pineæ sylva mihi multos dilecta per annos, 85
 Lucus in *a* arce fuit *a* summa, quo sacra ferebant,
 Nigranti picea, trabibusque obscurus acernis:
 Has ego *x* Dardanio juveni, cum classis egeret,
 Læta dedi: nunc sollicitam timor anxius urget. 89
 Solve metus, atque hoc precibus sine posse parentem,
 * Ne cursu quassatæ ullo, neu turbine venti
 Vincantur: pro sit nostris in montibus ortas.
 Filius huic contra, torquet qui sidera mundi,
 O genitrix, quo fara vocas? aut quid petis & istis?
 Mortaline manu factæ, immortale carinæ 95
 * Fas habeant? certusque incerta pericula lustret
 Æneas? cui tanta deo permessa potestas?
 Imo ubi *b* defunctæ finem portusque tenebunt
 Ausonios, olim quæcunque evaserit undis,
 Dardaniumque ducem Laurentia vexerit arva, 100
 Mortalem eripiam formam, magnique jubebo
 Æquoris esse deas: qualis Nereia Doto,
 Et Galatea secant spumantem pectore pontum.
 Dixerat: idque ratum *c* Stygii per flumina fratris,
 Per pice torrentes, atraque voragine ripas, 105
 Annuit, & *d* totum nutu tremefecit Olympum.
 Ergo aderat *e* promissa dies, & tempora Parcæ
 Debita complerant: cum Turni injuria f matrem
 Admonuit, sacris ratibus depellere tædas.
 Hic primum nova lux oculis effulsit, & ingens 110
 Visus ab aurora cœlum transcurrere *g* nimbus,
 Idæique chori: tum vox horrenda per auras
 Excidit, & Troûm, Rutulorumque agmina complet:
h Ne trepidate meas Teucris defendere naves,
 Neve armate manus: maria ante exurere Turno, 115
 Quam sacras dabitur pinus. Vos ite solutæ,
 Ite: deæ pelagi, genitrix jubet. & sua quæque
 Continuo puppes abrumpunt vincula ripis,
 Delphinumque modo demersis æquora rostris
 Ima petunt, hinc virginæ (mirabile monstrum) 120
 Reddunt se totidem facies, pontoque feruntur,

Quot prius *k* æratæ steterant ad littora *k* proræ.
 Obstupere animis Rutuli : conterritus *l* ipse
 Turbaris Messapus equis : cunctatur & amnis
 Rauca sonans , *m* revocatque pedem Tyberinus ab
 alto ,

k Roftris
 ereis arma.
 ræ proræ. i.
 naves.
l Ucut Ne-
 ptuni fi-
 lius.

At non audaci cessit fiducia Turno :
 Ultro animos tollit dictis, atque increpat ultro :
n Trojanos hæc monstra petunt : his Jupiter ipse
 Auxilium solitum eripuit. non tela, nec ignes
 Exspectant Rutulos, ergo maria invia Teucris , *130*
 Nec spes ulla fugæ : *o* rerum pars altera adempta est :
 Terra autem in manibus nostris : *p* tot millia gentes
 Arma ferunt Italæ. Nil me fatalia terrent ,
 Si qua Phryges præ se jactant responsa deorum.
q Sat fatis , Venerique datum est , tetigere quod
 arva

m Sic 8. l.
o resuifque
 exertiæ
 amnis, de
 eodem Ty-
 bri.
n Portenta
 hæc Troja-
 nos spe-
 ctant, eo-
 rum perni-
 ciam præ-
 dicunt.

Fertilis Ausonia Troës : sunt & mea contra
 Fata mihi, *r* ferro sceleratam exscindere gentem ,
s Conjuge prærepta : *t* nec solos tangit Atridas
 Iste dolor, solisque licet capere arma Mycenis.
u Sed periisse semel fatis est : peccare fuisset
 Ante fatis, penitus modo non genus omne perosos
 Fœmineum : quibus hæc mediis fiducia valli ,
 Fossarumque moræ, lethi discrimina parva
 Dant animos. an non viderunt mœnia Trojæ ,

o Fuga scil.
 per mare ,
 amillis jam
 navibus.
p Copiæ &
 auxilia re-
 censita su-
 pra l. 7.
q Adim-
 plentur fa-
 ta, Jovii-
 que pro-
 missa Ve-
 neri, eo
 quod

Nepha fabricata manu, considerare in ignes ?
 Sed vos ô lecti, ferro quis scindere vallum
 Apparat, & mecum invadit trepidantia castra ?
x Non armis mihi Vulcani, *y* non mille carinis
 Est opus in Teucros : *z* addant se protinus omnes
 Etrusci socios ; *a* tenebras & inertia furta
 Palladii, cæsis summæ custodibus arcis ,
 Ne timeant : nec equi cæca condemur in alvo :
 Luce palam certum est igni circundare muros.

r Namque
 hoc jubent
 fata, ulcisci
 sceleratos
 qui aliena
 præripiunt
 conjugia.
Inverso.
s Sponsa
 Lavinia.

Haud sibi cum Danais rem faxo, & pube Pelasga *154*
 Esse putent, decimum quos distulit Hector in annum.
 Nunc adeo, melior quoniam pars acta diei,
 Quod superest, læti bene gestis corpora rebus
 Procurate viri, & *b* pugnam sperate parati.
 Interea vigilum excnbiis obsidere portas ,

t H, μοῦνος
 φίλεος
 ἀλόχου
 μεροπων
 ἀνδρώπων
159 Ατρεΐδου.
 Iliad. 6.

u Verum dicent Trojani, se huisse jam Helenæ raptum. resp. desissent ergo
 peccare ; didicissent odisse potius fœminas omnes quam vel unam rapere ,
 quod quia in Lavinia faciunt, iterum pereant. *x* Non mihi ut Achilli, opus est
νεροπλίη Vu canisque armis : fatis ensis erit. 12. Æn. *y* Ut Græcis Trojam
 expugnaturis. *z* Hoc propter Evandri, Tarchontis, Thufcorumque auxilia.
a Non infidiis, ut Græci, rem agemus ; sed palam luce mediâ, igni muros cir-
 cumlabimus. De Palladio & equo Durateo, l. 1. supra. *b* Craftinam, curatis
 infectisque corporibus, parte, quæ superest, hodierna.

S 164

c Accensis
ab excubi-
toribus, ad
lucem; ne
erumperent
rebus de-
speratis
Trojani, aut
etiam abi-
rent.

d Per vices
succedunt
vigiliis, pri-
mæ, fecan-
dæ, tertiæ.

e Pontes in-
ter propu-
gnacula,
per quos
transitus &
discursus.

f Alii leg.
juveni.
Ascario sc.
prospecto-
res, confal-
tores, insti-
tutores,
præides.

g Sorte dif-
posita ad
munia
tuendi mu-
ros per vi-
ces & loca.

h Mons
Phrygiæ,
patria &
parens ve-
natorum
opt. inter
alios Nisi.
neque e-
nim placet,
ut nomen
sit matris,
quod qui-
dam vo-
lunt.

i Neque
omnium,

qui Trojana induerunt arma, alius quispiam pulchrior fuit. k Lanugine, in-
ventæ primæ insigni. l An suam quisque cupiditat. m ut ut diram pro Deo ha-
bet? *Animus humanus etiam nunc in corpore sensus*, inquit Apulejus de Deo So-
cratis. *Δὲ πορ' αὐνεπαίει*, citat deinde hos versus, deinde pergit: *Igitur ex
bona cupido animi, bonus Deus est, n* Vehemens & magna. n Quid mihi varia
in animo versanti, deliberatum tandem fixumque sequeat. o Ut una mecum
eas, inquit interpretes. Verum expeditior & ex mente poetæ sanior, ut pu-
ro, erit expositio; Si proceres Trojani tibi se solutarios promiserint quæ poscam
expeditionis huius præmia; nam mihi facti fama fat est. Rationes enim postea
reddit tres, cur Euryalam non admitturus comitem, sibi superesse velit.

Curâ datur Messapo, & mœnia cingere c flammis.
Bis septem Rutuli, muros qui milite servant,
Delesti: ast illos ceuteni quemque sequuti
Purpurei cristis juvenes, auroque corusci
Discurrunt, d variantque vices: fusque per herbam
Indulgent vino, & vertunt crateras ahenos. 165
Collucent ignes: noctem custodia ducit
Insomnem ludo.

Hæc super è vallo prospectant Troës, & armis
Alta tenent: nec non trepidi formidine portas
Explorant, e pontesque & propugnacula jungunt; 170
Tela gerunt: instant Mnestheus, acerque Serestus:
Quos pater Æneas, si quando adversa vocarent,
Rectores f juvenum, & rerum dedit esse magistros.
Omnis per muros legio g fortita periculum
Excubat, exercetque vices, quod cuique tuendum
est. 175

Nisus erat portæ custos, acerrimus armis,
Hyrtacides (comitem Æneæ quem miserat h Ida
Venatrix, jaculo celerem, levibusque sagittis)
Et juxta comes Euryalus, quo pulchrior alter
Non fuit Æneadum. i Trojana nec induit arma, 180
Ora puer k prima signans intonsa k juvena.

His amor unus erat, pariterque in bella ruebant:
Tunc quoque communi portam statione tenebant.
Nisus ait: Diine hunc ardorem mentibus addunt
Euryale? l an sua cuique Deus fit m dira cupido?
Aut pugnam, aut aliquid jamdudum invadere ma-
gnum

Mens agitat mihi, nec placida contenta quiete est.
Cernis, quæ Rutulos habeat fiducia rerum:
Lumina rara micant: somno vinoque soluti
Procubuere: silent late loca: percipe porro 190

n Quid dubitem, & quæ nunc animo sententia surgat.
Ænean acciri omnes populusque patresque
Exposcunt, mittique viros qui certa reportent.
o Si tibi quæ posco, promittunt, (nam mihi facti
Fama fat est) tumulto videor reperire sub illo 195

Posse viam ad muros, & mœnia Pallantea.
 Obstupuit magno laudum percussus amore
 Euryalus, simul his ardentem affatur amicum:
 Mene igitur socium summis adjungere rebus,
 Nise, fugis? solum te in tanta pericula ꝑ mittam? 200
 Non ira me genitor bellis assuetus Opheltes
 Argolicum terrorem inter, Trojæque labores
 Sublatum erudiit: nec tecum talia gessi,
 Magnanimum Ænean, & fata extrema sequuntus.
 Est hic, est animus, lucis contemptor, & istum
 Qui vita bene credat emi, quo tendis, honorem. 205
 Nisus ad hæc: Equidem de te nil tale verebar,
 Nec fas: non ita me referat tibi magnus ovantem
 Juppiter, aut quicumque oculis hæc aspicit æquis.
 Sed si quis (quæ multa vides discrimine tali) 210
 Si quis in adversum rapiat casusve, deusve,
 Te superesse velim: tua vitâ dignior ætas.
 Sit qui me raptum pugna, pretiove redemptum
 Mandet humo / solita: aut, siqua id fortuna veta-
 bit,
 Absenti ferat inferias, decoretque sepulchro. 215
 Non matri miseræ tanti sim causa doloris,
 Quæ te sola, puer, multis è matribus ausa
 Prosequitur, magni ꝑ nec mœnia curat Acestæ.
 Prosequitur: Causas nequicquam necis inanes,
 Nec mea jam mutata loco sententia cedit. 220
 Acceleremus, ait, vigiles simul excitat: illi
 Succedunt, fervantque vices; statione relicta
 Ipse comes Niso graditur, ꝑ regemque requirunt.
 Cætera per terras omnes animalia somno
 Laxabant curas, & corda oblita laborum: 225
 Ductores Teucrum primi, & delecta juvenus,
 ꝑ Consilium ꝑ summis regni de rebus habebant;
 Quid facerent, quisve Æneæ jam nuncius esset.
 Stant longis admixti hastis, & scuta tenentes,
 Castrorum, & campi medio. tum Nisus, & una 230
 Euryalus confestim alacres admittier orant.
 Rem magnam, ꝑ pretiumque moræ fore. primus
 Iulus
 Accepit trepidos, ac Nisum dicere jussit.
 Tum sic Hyrracides: Audite ô mentibus æquis
 Æneadæ, neque hæc nostris spectentur ab annis, 235
 nox apta, hinc εὐφροὴν dicta Euripidi in Iphigenia. ꝑ Et jam quasi extremis,
 & in summo periculo sitis. ꝑ Temporis indulti precium, ut, operæ precium.
 fieri quidem potest ut importunus videatur interventus hic noster, qui con-
 sultationes vestras remoretur; fore tamen speramus ut rei oblata pondus mo-
 ram officio compenset.

ꝑ Mitti fi-
 nam?
 ꝑ Inter bel-
 la, quæ
 Græci Tro-
 janis infe-
 rebant, na-
 tum educa-
 tumque.
 ꝑ Viræ.
 / More so-
 lito debito-
 que exe-
 quiarum
 munere: sim-
 minus; ce-
 notaphio
 saltem de-
 coret.
 ꝑ Infereban-
 tur autem
 lacris hisce
 mortuo-
 rum, mel-
 lac, oleum,
 vinum, san-
 guis, comæ.
 ꝑ Nec cum
 reliquis
 matribus
 remansit
 urbe ab A-
 cestæ rege
 condita de-
 nataque
 Trojanis. ut
 l. 5.
 ꝑ Alcaniune
 principem
 regis fi-
 lium, cui
 jus ad re-
 gnum. Ita
 l. 6. Ariad-
 na Minois
 regis filia
 dicitur re-
 gina. & La-
 vinia datur
 corona. 7. l.
 ꝑ Consiliis

b Castro-
rum portæ,
quæ proxima
est Tyr-
rheno ma-
ri.

c Aliis sc.
extinctis
aut cerre
deficienti-
bus quod
ex fumo
apparet,
quod si-
gnum est
ignium fo-
pitorum.

d Si occa-
sione oblata
per vos ve-
strumque
imperium
uti liceat.

neque enim
ex rei mili-
taris disci-
plina atque
sacramenti
licet a ca-
stris disce-
dere incon-
sulto duce.

f Frontem
ædificio-
rum sub
vallibus
obscuris, sic
enim e lon-
gino spe-
ctantibus

vifa nemus
& luci. l. 8.

solennem
rex Arcas
honorem Her-
culi ferebat
Ante urbem
in lucem.

g Tiberim.

qui Pallantis urbem præterlabitur. *h* Statim & in præsentia Æneas in poste-
rum & æternum Ascanius, ubi ad ætatis maturitatem & imperium summum
pervenerit. *i* Interrumpit Ascanius, ut ad quem ista propius spectant. *k* An-
tiquissimæ Deorum terræ, & parentis Deorum. *l* Quæ in principe debet esse
maxima. *m* Fidis & fortibus. *n* Troadis oppido. Il. 12. & 21. *o* Virorum præ-
mia fortium. tripodam duo erant genera. alterum quo aqua calefiebat, *εμπυ-
ραστήρας*: alterum in quo vinum diluebatur, *ἀπυρον*, vide, quæ ad 3. l. In
medio sacri tripodes. *p* Equum. Sic Il. 10. Hector Doloni promittit equos A-
chillis. *q* Extra sortem divisæ prædæ, exsortes.

Quæ ferimus. Rutuli somno vinoque sepulsi
Conticuere, locum infidiis conspeximus ipsi,
Qui patet in bivio *b* portæ, quæ proxima ponto.

c Interrupti ignes, atque ad sidera fumus
Erigitur, *d* si fortuna permittitis uti, 240

Quæsitum Ænean ad mœnia Pallantea,
Mox hic cum spoliis, ingenti cæde peracta,
Affore cernetis. nec nos via faller euntes.

Vidimus obscuris *f* primam sub vallibus *f* urbem
Venatu assiduo, & totum cognovimus *g* amnem. 245

Hic annis gravis, atque animi maturus Alethes:
Dii patrii, quorum semper sub numine Troja est,

Non tamen omnino Teucros delere paratis;
Cum tales animos juvenum, & tam certatulistis 249

Pectora: sic memorans, humeros dextraeque tenebat
Amborum, & vultum lacrymis atque ora rigabat.

Quæ vobis, quæ digna, viri, pro talibus ausis
Præmia posse reat solvi? pulcherrima primum

Dii, moresque dabunt vestri: tum cætera reddet
h Actutum pius Æneas, atque integer ævi 255

Ascanius, meriti tanti non immemor unquam.
Imo ego vos, cui sola salus genitore reducto

(*i* Excipit Ascanius) per magnos, Nise, Penates,
Assaracique larem, & *k* canæ penetralia *k* Vestæ

Obtestor, (quæcunque mihi fortuna, *l* fidesque est, 250
In vestris pono *m* gremiis) revocate parentem,

Reddite conspectum: nihil illo triste recepto
Bina dabo argento perfecta atque aspera signis

Pocula, devicta genitor quæ cepit *n* Arisba
Et *o* tripodas geminos, auri duo magna talenta: 265

Cratera antiquum quem dat Sidonia Dido.
Si vero capere Italiam, sceptrisque potiri

Contigerit victori, & prædæ ducere sortem:
Vidisti quo Turnus equo, quibus ibat in armis 269

Aureus? *p* ipsum illum, clypeum, cristasque ruben-
tes

q Excipiam sorti, jam nunc tua præmia, Nise.
Præterea bis sex genitor lectissima matrum

Corpora, captivosque dabit, suaque omnibus arma:
 Insuper his, campi quod rex habet ipse Latinus.
 Te vero, mea quem spatii propioribus ætas
 Insequitur, venerande puer, jam pectore toto
 Accipio, & comitem casus complector in omnes.
 Nulla meis sine te quæretur gloria rebus:
 Seu pacem, seu bella geram: tibi maxima rerum
 Verborumque fides. Contra quem talia fatur
 Euryalus. Me nulla dies tam fortibus ausis
 Dissimilem arguerit: ^u tantum fortuna secunda
 Aut adversa cadat. sed te super omnia dona
 Unum oro: genitrix Priami de gente vetusta
 Est mihi, quam miseram tenuit non x Ilia tellus,
 Mecum excedentem, non y mœnia regis Acestæ:
 Hanc ego nunc, ignaram hujus quodcunque pericli est,
 & Inque salutatam linquo ^a (nox, & tua testis
 Dextera) quod nequeam lacrymas perferre parentis.
 At tu, oro, solare inopem, & succurre relictæ.
 Hanc sine me spem ferre tui, audentior ibo
 In casus omnes. Percussa mente dederunt
 Dardanidæ lacrymas: ante omnes pulcher Iulus,
 Atque animum patriæ strinxit pietatis imago.
 Tum sic effatur:
 Spondeo digna tuis ingentibus omnia cœptis.
 Namque erit ista mihi genitrix, nomenque Creusæ
 defuerit: nec ^b partum gratia talem
 Parva manet, casus factum quicumque sequetur.
 Per caput hoc juro, ^c per quod pater ante solebat,
 Quæ tibi polliceor reduci, rebusque secundis,
 Hæc eadem matricque tuæ, generique ^d manebunt.
 Sic ait illacrymans: humero simul exiit enssem
 Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon
 e Gnosius, atque habilem vagina aptarat eburna.
 Dat Niso Mnestheus pellem, horrentisque leonis
 Exuvias: galeam fidus permutat Alethes.
 Protinus armati incedunt: quos omnis euntes
 Primorum manus ad portas, juvenumque senumque
 Prosequitur votis: nec non & pulcher Iulus,
 Ante annos animumque gerens, curamque virilem,
 Multa patri portanda dabat mandata: sed auræ
 Omnia discerpunt, & nubibus g irrita donant.
 Egredi superant fossas, noctisque per umbram
 Castra inimica petunt: multis tamen ante futuri
 Procerum, a recto, primores. g Ad Æneam non perventura.
 nuncii interierint, magnisque exciderint ausis.

275

280

285

290

295

300

305

310

315

r Al. leg.

Insuper in

campi quod.

f Euryale.

r Forma &

forti pectore.

u Hoc tan-

tum de me

promitto;

fortuna,

quod volet,

faciat. Lect.

alia, tantum

fortuna se-

cunda, Haud

adversa ca-

dit.

x Trojana.

y Segesta,

modo &

l. 5

z Tnefis,

non vale

dicto.

a Quæ con-

ficia rite ad-

hibetur te-

stis eorum

quæ nocte

geruntur.

b Nam quæ

te talem

peperit, in-

gentem me-

reretur gra-

tiam.

c More

sumpro a

Grecis jura-

re paratis

Per caput

alterius.

Iuv. 6. Sat.

d Si quid

fecius acci-

dit, absti-

net vero a

verbis male

ominatis.

e Cretensis,

ad distin-

ctionem ab

Arcade illo

fabb. notif-

fino.

quorum se-

ἅ Dolia, scyphos, vasa vinaria.
 ἰ Ulysses ad Diomedem. Iliad. 10.
 Ἄλλ' ἄγε ἴν' πρόφρασι κεραιῶν ἔδωκε.
 κ Per hostium nostram virtutem exoramus strages.
 * Gaudet (inquit Turnebus l. 22. Adv. c. 15.) poemati suo Latina intexere nomina Virgilii, Romanis gratificaturus familiaribus.
 m Fultus poro alto tapetibus ornato, stertebat. Al. Ἐκινυῖσσι.
 n Ἄλλ' οὐκ ἔλωσάν τε ῥυσάτο κήρα μέλαινον. Il. 3.
 o Mortem. p Junctim, ut sint famuli Rheimi.
 q Negligentia, secure. r Rhemo. s Plurimum.
 t Baccho; aut etiam Somno.
 u Si ludum continuasset pervigil. x Ως ἢ λέων μήλαιον, &c. Iliad. 10. de Diomede, Thracas somno oppressos cadente. y Grassatus. Alii agnoscunt Tmesia, perturbans ovilia. z Dormientes sc. a somno traditus fratri suo, letho.
 * Tanquam clypeum, qui alias pro telo, b Nocturnæ cædi & tacite.

Exitio. Passim vino somnoque per herbam
 Corpora fusa vident, arrectos litore curus,
 Inter lora, rotasque viros, simul arma jacere,
 Vina simul. prior Hyrtacides sic ore loquutus:
 Euryale, i audendum dextra, nunc ipsa vocat res. 320
 * Hac iter est: tu, nequa manus se attollere nobis
 A tergo possit, custodi, & consule longe.
 Hæc ego vasta dabo, & lato te limite ducam.
 Sic memorat, vocemque premit; simul ense superbum
 * Rhamnetem aggreditur: qui forte tapetibus altis
 m Exstructus, toto proflabat pectore somnum: 326
 Rex idem, & regi Turno gratissimus augur:
 n Sed non augurio potuit depellere o pestem.
 Tres p juxta famulos q temere inter tela jacentes,
 Argimerumque * Rhemi premit, aurigamque sub ipsis
 Nactus equis, ferroque secat pendentia colla. 331
 Tum caput ipsi aufert r domino, truncumque relinquit
 Sanguine singultantem. atro tepefacta cruore
 Terra torique madent, nec non * Lamyrumque * Lamumque,
 Et juvenem * Serranum, illa qui s plurima nocte 335
 Luserat, insignis facie, multoque jacebat
 Membra: deo victus: felix, u si protinus illum
 Æquasset nocti ludum, in lucemque tulisset.
 * Impastus ceu plena leo per ovilia y turbans
 (Suadet enim vesana fames) manditque trahitque.
 Molle pecus, mutumque metu; fremit ore cruento.
 Nec minor Euryali cædes: incensus & ipse
 Perfurit: ac multam in medio sine nomine plebem,
 Fadumque, Hebesumque subit, Rhœtumque, Abarrimque,
 z Ignaros: Rhœtum vigilantem, & cuncta videntem:
 Sed magnum metuens se post a cratera tegebat: 346
 Pectore in averso totum cui comminus enses
 Condidit assurgenti, & multa morte recepit.
 Purpuream vomit ille animam, & cum sanguine mista
 Vina refert moriens. hic b furto fervidus instat, 350
 Jamque ad Messapi socios tendebat, ubi ignem
 Deficere extremum, & religatos rite videbat
 Carpere gramen equos: breviter cum talia Nisus,
 (Sensit enim nimia cæde, atque cupidine ferri)
 Absistamus, ait: nam lux inimica propinquat. 355
 Pœnarum exhaustum satis est: via facta per hostes.

Multa

Mu
 Ar
 Eur
 d
 Qu
 Cæ
 Po
 Hæ

 Tur
 Ind
 L
 Cæ
 Iba
 k T
 Jam
 Cur
 Et g
 Pro
 Hau

 Stat
 Que
 Sed
 Ob

 Sylv
 Hor
 Ran
 Eury
 Imp
 Nisi
 Atq
 Alb
 Ut f
 r Eu
 Qua
 Fall
 Obf

 Vols
 ince
 in qu
 ubi S
 dx, c
 pinqu
 tum.
 vel p
 scum

Multa virum solido argento perfecta relinquunt
 Armaque, craterasque simul, pulchrosque tapetas.
 Euryalus c phaleras Rhamnetis, & aurea bullis
 d Cingula Tiburti Remulo ditissimus olim 360
 Quæ mittit e dona, hospitio cum jungeret absens
 Cædicus: ille suo moriens f dat habere nepoti;
 Post mortem bello Rutuli, prædaque potiti:
 Hæc rapit, atque humeris g nequicquam fortibus
 aprat.
 Tum galeam Messapiabilem, cristisque decoram 365
 Induit: excedunt castris, & tuta capessunt.
 Interea præmissi equites ex h urbe Latina,
 Cætera dum i legio campis instructa moratur,
 Ibant, & Turno regi responsa ferebant,
 k Tercentum, l scutati omnes, Volscente magistro. 370
 Jamque propinquabant castris, muroque subibant.
 Cum procul hos lævo flectentes limite cernunt:
 Et galea Euryalum sublustri noctis in umbra
 Prodidit m immemorem, n radiisque adversa refulsit.
 Haud temere est visum: conclamat ab agmine Vol-
 scens,
 State viri; quæ causa viæ? quive estis in armis? 476
 Quove tenetis iter? o Nihil ille tendere contra,
 Sed celerare fugam in sylvas, & fidere nocti.
 Obiiciunt equites sese ad divortia nota,
 que hinc, omnemque p aditum custode coro-
 nant.
 Sylva fuit late dumis, atque ilice nigra 381
 Horrida, quam densi complebant undique sentes;
 Rara per occultos ducebat semita calles.
 Euryalum tenebræ ramorum, onerosaque præda
 Impediunt, fallitque timor regione viarum. 385
 Nisus abit: jamque q imprudens evaserat hostes,
 Atque lacus, qui post Albæ de nomine dicti
 Albani; tum rex stabula alta Latinus habebat.
 Ut stetit, & frustra absentem respexit amicum:
 r Euryale infelix, qua te regione reliqui? 390
 Quave sequar? rursus perplexum iter omne revolvens
 Fallacis sylvæ, simul & vestigia retro
 Observata legit, dumisque silentibus errat.
 Volscensis manu. h Laurolavinio, regis Latini urbe. i Peditatus, cui tardior
 incessus, quam equitibus. k Respicit militiam Rom. ubi equitum hic numerus
 in quaque legione, ut & magistrum equitum respicit in Volscente. l Armati.
 ubi Servius ait, scuta fuisse equitum, clypeos peditum. m Galeæ levis & niti-
 dæ, quæ ipsum proditura esset. n Diei alpetentis, supra, nam lux inimica pro-
 pinquat. o Neque respondebant, neque contra adversos tendebant. p Al. abi-
 tum. abundi facultatem alimunt. sylva undique cincta. q Relicti Euryali.
 vel passive, ἐκλαθόν. qui hostes sefellerat. de pastore. r. Hæc secum.

e Phalere
 proprie
 sunt front-
 tis equine
 ornamenta
 scutulata,
 quas alii a
 monilibus
 distin-
 guunt, alii
 frontalia &
 monilia
 constituere,
 phaleras
 sentiunt.
 Sed & nobi-
 lium viro-
 rum orna-
 menta sunt,
 scribit enim
 Livius l. 9.
 plerisque
 nobilium
 indignatos
 Cn' Flavii
 scribæ ædi-
 litatem au-
 reos annu-
 los & pha-
 leras depo-
 suisse.
 d Et equo-
 rum hæc
 esse cingula
 volunt, bul-
 lis seu cla-
 vis aureis
 stellata.
 e Sylvia,
 conciliato-
 ria ho'pi-
 tum dona.
 f Helle-
 nis. dat
 habenda.
 g Neque
 enim diu
 fruiturus
 erat. peri-
 turus sc.

f Quibus viribus, copiis aut auxiliis?
i Centro & quasi umbilico fastigiatæ fornix in templo, ubi trabes coeunt fixo infuper scuto, a quo dona suspenduntur.
g Globum hunc militum confusum distrahere, quo amicum eripiam.
x Nam & ipsa Diana venatrix jaculatoriæ arti præest, cum fratre.
y Al. *aversi*. sed præplacet, *aversi* a Niso, conversi ad Euryalum.
z Al. *fisso*.
i. e. fracto.
a Al. *iii*.
b In quem.
c Sulmonis & Tagi cæforum, neque enim constabat Volscenti de numero sociorum Euryali.
d Me occidite, me ferro petite.
e Testes rerum in nocte gestarum.
f Me, cui se comitem junxit. Potest & esse Epiphonematis loco. Tantum Nifus dilexit infelicem Euryalum. *g* Hyacinthus Serv. Homer. II. 8. *Μηχανὸν δ' ὡς ἐτίρωσε κλέην Βάλε, ἢ τ' ἐν κίπῳ, &c.*

Audit equos, audit strepitus, & signa sequentum. 394
 Nec longum in medio tempus cum clamor ad aures
 Pervenit: ac videt Euryalum, quem jam manus omnis
 Fraude loci, & noctu subito turbante tumultu,
 Oppressum rapit, & conantem plurima frustra.
 Quid faciat? *f* qua vi juvenem quibus audeat armis
 Eripere? an sese medios moritutus in hostes 400
 Inferat, & pulchram properet per vulnera mortem?
 Ocius adducto torquens hastile lacerto,
 Suspiciens altam Lunam, sic voce precatur:
 Tu dea, tu præsens nostro succurre labori,
 Astrorum decus, & nemorum, Latonia, custos. 405
 Siqua tuis unquam pro me pater Hyrracus aris
 Dona tulit, siqua ipse meis venatibus auxi,
 Suspendive tholo, aut sacra ad fastigia fixi:
 " Hunc sine me turbare globum, & x rege tela per au-
 ras.
 Dixerat: & toto connixus corpore ferrum 410
 Conjicit: hasta volans noctis diverberat umbras,
 Et venit y averfi in tergum Sulmonis, ibique
 Frangitur, ac x fixo transit præcordia ligno.
 Volvitur ille, vomens calidum de pectore flumen
 Frigidus, & longis singultibus ilia pulsat. 415
 Diversi circumspiciunt, hoc acrior idem
 Ecce aliud summa telum librabat ab anre.
 Dum trepidant, a it hasta Tago per tempus utrumque
 Stridens, trajectoque hæsit tepefacta cerebro.
 Sævitur atrox Volscens, nec teli conspicit usquam 420
 Auctorem, nec b quo se ardens immittere possit.
 Tu tamen interea calido mihi sanguine pœnas
 Persolves c amborum, inquit: simul ense recluso
 Ibat in Euryalum, tunc vero exterritus, amens
 Conclamat Nifus, nec se celare tenebris 425
 Amplius, aut tantum potuit perferre dolorem.
 d Me, me: adsum qui feci: in me convertite ferrum,
 O Rutuli, mea fraus omnis: nihil iste nec ausus,
 Nec potuit (e cœlum hoc & sidera e conscia testor:)
 f Tantum infelicem nimium dilexit amicum. 430
 Talia dicta dabat: sed viribus ensis adactus
 Transadigit costas, & candida pectora rumpit.
 Volvitur Euryalus letho, pulchrosque per artus
 It cruor, inque humeros cervix collapsa recumbit.
 g Purpureus veluti cum flos succisus aratro
 Languescit moriens, lassove papavera collo 435

Demisere caput, pluvia cum forte gravantur.
 At Nisus ruit in medios, *h* solumque per omnes
 Volscentem petit, in solo Volscente moratur.
 Quem circum glomerati hostes, hinc comminus, atque
 hinc

i Proturbant; instat non segnius, ac rotat ensem 441
 Fulmineum: donec *k* Rutuli clamantis in ore
 Condidit adverso, & moriens animam abstulit hosti.
 Tum super exanimem sese projecit amicum
l Confossus, placidaque ibi demum morte *m* quie-
 vit.

Fortunati ambo; si quid mea carmina possunt, 446
 Nulla dies unquam memori vos eximet ævo;
 Dum domus Aeneæ Capitolii *u* immobile saxum
 Accolet, imperiumque *o* pater Romanus habebit.

Victores præda Rutuli, spoliisque potiti, 450
 Volscentem exanimem flentes in castra ferebant.
 Nec minor in castris luctus, Rhamnate reperto
 Ex sanguine, & primis una tot cæde peremptis,
 Serranoque, Numaque, ingens concursus ad ipsa
 Corpora, seminecesque viros, tepidumque recenti 455
 Cæde locum, & plenos spumanti sanguine rivos.
 Agnoscunt spolia inter se, galeamque nitentem
 Messapi, & multo phaleras sudore receptas.

Et jam prima novo spargebat lumine terras
ti *si* croceum linquens Aurora cubile: 460
 jam sole infuso, jam rebus luce reiectis,
 Turnus in arma viros, armis circumdatus ipse
 Suscitatur, æratasque acies: in prælia cogit
 Quisque suos, variisque acuunt *p* rumoribus iras.
 Quin ipsa arreptis (visu miserabile) in hastis 465
 Præfigunt capita, & multo clamore sequuntur,
 Euryali, & Nisi.

Aeneadæ *q* duri murorum in parte sinistra
 Opposuerunt aciem (nam dextera cingitur *r* amni)
 Ingentesque tenent fossas, & turribus altis 470
 Stant mœsti, *f* simul ora virum præfixa videbant,
 Nota nimis miseris, atroque fluentia tabo.
 Interea pavidam volitans pennata per urbem
 Nuncia fama ruit, matrisque allabitur aures
 Euryali; ac subitus miseræ calor ossa relinquit. 475
 Excussi manibus *r* radii, revolutaque *u* pensa.

terra polusque, dum Romana dies. Statius Syl. 1. de equo Domitiani. hoc autem
 noster in gratiam Augusti & Julæ gentis. *p* Super his Nisi atque Euryali ausis,
 strage, cæde. *q* Laboribus assueti, & mœnibus olim defendendis. proxime
 nota *h.* *i* Tiberi. *f* Simulacra, *r* Instrumenta, quibus in tela flavini interitum
 subtegmen, quod & pecten dicitur. *u* Fila nendo ducta.

h Alios nil
 moratus
 Volscentem
 petit.

i Protelant,
 ut Volscen-
 tem prote-
 gant.
k Volscen-
 tis.

l Ipse a se,
 an ab hosti-
 bus?

m Rituale,
 ex formula
 defuncto-
 rum.

u Cum Tar-
 quinius vo-
 visset Jovi
 templum
 in rupe

Tarpeja, ce-
 terique Diæ
 a Numa ibi
 dicati ces-
 sissent, Ter-

minus so-
 lus, qui sub
 forma saxi
 colebatur,
 cedere no-

luit. quod
 omen arri-
 puerunt
 Romani,

Imperium
 sibi fore æ-
 ternum.

o Princeps.
 Imperator
 Romanus.

Rom. Im-
 perium;
 quod sibi
 æternum
 promitte-

bant Poetæ.
 Roma *mim-*
 pna *i* dum
 caput orbis

u *ov.*
 Amor. 1. 1.
 e. g. ult.
si abii dum

Evolat infelix, & fœmineo ululatu,
 Scissa comam, muros amens, atque agmina cursu
 Prima petit: non illa virum, non illa pericli, — 479
 Telorumve memor: cœlum dehinc questibus implet.
 Hunc ego te, Euryale, aspicio? tune ille x senectæ
 Sera mea requies? potuisti linqere solam
 Crudelis? y nec te sub tanta pericula missum,
 Affari extremum miseræ data copia matri?
 Heu terra ignota canibus data præda Latinis, — 485
 Alitibusque jaces: nec te tua funera mater
 Produxi, pressive oculos, aut vulnera lavi,
 Veste regens, tibi x quam noctes festina diesque
 Urgebam, & tela curas solabar aniles. — 489
 Quo sequar? aut quæ nunc artus avulsaque membra,
 Et a funus lacerum tellus habet? b hoc mihi de te,
 Nate, refers? hoc sum terræque, marique sequu-
 ra?

Fugite me, si qua est pietas, in me omnia tela
 Conjicite, ô Ruruli: me primam absumite ferro.
 Aut tu, magne pater divum, miserere, tuoque — 495
 Invisum c hoc detrude: caput sub Tartara telo,
 Quando aliter nequeo crudelem abrumpere vitam.
 Hoc fletu concussi animi; mœstusque per omnes
 It gemitus: torpent d infractæ ad prælia vires.
 Illam incendentera luctus Idæus, & Actor — 500
 Illionei monitu, & multum lacrymantis Iuli,
 Corripiunt, interque manus sub recta reponant.

At tuba terribilem sonitum procul ære canoro
 Increpuit: sequitur clamor, cœlumque remugit.
 Accelerant acta pariter e testudine Volsci, — 505
 Et fossas implere parant, ac f vellere vallum:
 Quærun't pars aditum, & scalis ascendere muros,
 Qua rara est acies, interlucetque corona
 Non tam spissa viris, telorum effundere contra
 Omne genus Teucris, ac duris detrudere contis, — 510
 Assueti h longo muros defendere bello.
 Saxa quoque infestoolvebant pondere, si qua
 Possent i rectam aciem perumpere: cum tamen
 omnes

Ferre libet subter densa testudine casus.

* Spe mea
 futuræ re-
 quies sene-
 ctæ meæ.
 y Nec te,
 uti par fuit,
 produxi ad
 vestibulum
 domus, ex-
 tuli ad fu-
 nus, non
 tibi oculos
 in morte
 clausi, non
 lavi, non
 unxi, &c.
 pertinebat
 hæc cura
 ad funera,
 quæ vere
 dolebant:
 præfixæ e-
 nim sicut,
 ut quæ
 conduce-
 bantur in
 funere. Alii
 leg. *funere*.
 & subintel-
 ligunt in.
 Scal. *funera*
 & tubaud.
 ad.
 x Ex more
 veterum,
 qui sibi aut
 suis in vita
 funebrem
 parabant
 vestem, qua
 mortui ef-
 ferrentur.
 sic Penelo-
 pe Laerti.
 z. Odyss.
 a Cadaver.
 b Hoc ca-
 pur?

c Me. d Prius infractæ, nunc torpent. vel infractæ intensive. valde fractæ.
 vide quæ ad primum versum libri 12. e Testudo erat tabulatum coriis & cili-
 ciis contextum adversus tela & incendium, quo recti milites solum æquabant
 ac muros appropinquabant. Subita testudo erat series scutorum supra capita
 sublatorum, continuata in morem squammarum. f Diruere vallum ex palis.
 aut sudibus terra aggesta depactis. g Qua rari sunt propugnatores, neque co-
 rona & pinnæ murorum frequenti defensore stipatæ. h Bello decennali in
 Troja antiqua. i Testudinem, supra nota c.

Nec

Nec jam *k* sufficiunt. nam qua globus imminet in-
 gens,
 Immanem Teuceri molem volvuntque ruuntque : 516
 Quæ stravit Rutulos latè, armorumque resolvit
 Tegmina : nec curant *l* cæco contendere Marte
 Amplius audaces Rutuli, sed pellere vallo
 Missilibus certant. 520
 Parte alia horrendus visu quassabat *m* Etruscam
 Pinum, & fumiferos infert Mezentius ignes.
 At Messapus, equum domitor, Neptunia proles,
 Rescindit vallum, & scalas in moenia poscit.
 Vos ô *n* Calliope precor aspirate canenti,
 Quas ibi tum ferro strages, quæ funera Turnus
 Ediderit, quem quisque virum demiserit Orco:
 Et mecum ingentes oras evolvite belli.
 Et *o* meministis enim, divæ, & memorare potestis.
 Turris erat vasto suspectu, & *p* pontibus altis, 530
 Opportuna loco : summis quam viribus omnes
 Expugnare Itali, summaque evertere opum vi,
 Certabant : Troës contra defendere saxis,
 Perque cavas densi tela intorquere fenestras.
 Princeps ardentem conjecit lampada Turnus,
 Et flammam affixit lateri ; quæ plurima vento
 Corripuit tabulas, & postibus hæ sit adesis.
 Turbati trepidare intus frustra que malorum
r *s* *t* *u* *r* *a* *g* *a* *m*, dum se glomerant, retroque residunt
 In partem, quæ *q* peste caret : tum pondere turris 540
 Procubuit subito, & cælum tonat omne fragore.
 Semineces ad terram, immani mole sequuta,
 Confixique suis telis, & pectora duro
 Tran fossi ligno veniunt. *r* vix unus Helenor
 Et Lycus elapsi. quorum *s* primævus Helenor,
 Mæonio regi quem serva Lycimnia *t* furtim
u Sustulerat, *x* veritisque ad Trojam miserat armis :
y Ense levis nudo, *a* parmaque inglorius *a* alba.
 Isque, ubi se Turni media inter millia vidit,
 Hinc acies, atque hinc acies astare Latinas,
 * Ut fera, quæ densa venantum septa corona
 Contra tela furit, seseque *b* haud nescia morti
 Injicit, & saltu supra venabula fertur :

major forte cum respectu ad Lycum tanquam fratrem. *l* Illegitimo concubitu.
m Matrem educaverat. supra, *Sublatum erudit.* *n* Cum respectu ad disciplinam
 Rom. quæ servis interdixerat militiam. *y* Levis armatura miles. *a* Tironi-
 bus Rom. ad quos alligatum, dabatur parma alba & pura, insigni prorsus nuda ;
 quod argumentum facinoris alicujus a se editi insignire in sua manu & virtute
 erat. *b* Certa mori, & desperata. *si* *substant* *venabula* *pectus*, *Per ferrum iansi* *se-*
curus *vulneris* *exit*, Lucan. 2.

k Rutuli non ferre valent.
l Subter te-
 studine.
m Ad si-
 guandam
 patriam,
 molem &
 vires. ha-
 stam ex
 solida pinu,
 vel facem
 pineam.
 Hendiadys.
n Unam
 nominat,
 reginam sc.
 & princi-
 pem, reli-
 quas Mu-
 sas implici-
 te invocat.
χαιριτε
τοισυ
Δι
 Aristophan.
 Ran.
o Utpote
 Minemofy-
 nes filia.
 vide eun-
 dem hunc
 verum l. 7.
p Tabularis
 quibus
 ascendeba-
 tur turris
 ab intra, vel
 pontibus
 inter pro-
 pugnacula.
 ut supra.
q Incendio.
 Sic l. 5. Est
 vapor. *o* *toro*
 descendit
 corpore pe-
 ctus. *i* flam-
 ma.
r Vix unus
 & alter.
s Ætate

* Macrob. Sat. l. 5. c. 12. & 13. & Jul. Scal. Poetic. 5. l. e. 3. ex Hom. Il. 12. & 22. e Aquila, Jovis dicta armigera, quod sublimē volat, nec unquam fulmine examinatur. Plin. 10. l. 3. c. d Martis fera. e Ital. f Trojan. g Eminus. quippe mis. fa non animadvertitur, neque ita facile declinatur. h Propugnātem defendentemque turres. i Levi-valnere. k Clypeo. l Pennata, volucris sagitta. m Palmone instrumenta respirationis, eorū domiciliū spirationis. n Siculi. o Natio colore pulchra, Hi pano aut Bætico. p Simæthus Siciliæ fl. prope Catanam. h. la Iaretta. q Palicorum. Erant Palici filii Jovis & Thalix nympha, Siculis dii habiti, culti ad lacus duos Crateras dictos; insignes juramenti religione, in perjurium sc. implacabiles, in veracem placabiles. quorum arte uberibus fertilis Siciliæ donis annuis coronantur, v. Macrob. Sat. 5. l. 19. c. Cluverius legit, pinguis ubi implacabilis ara Palici. vide geminum huic locum l. 7. supra, pinguis ubi implacabilis ara Dianæ. Ex attritione aeris, & celeri motu, que acerrime accenditur.

Hand aliter juvenis medios moriturus in hostes
Irruit, & qua tela videt densissima, tendit. 555
At pedibus longe melior Lycus, inter & hostes,
Inter & arma fuga muros tenet, altaque certat
Prendere tecta manu, sociumque attingere dextras.
Quem Turnus pariter cursu, teloque sequutus;
Increpat his victor: Nostrasque evadere demens, 560
Sperasti te posse manus? simul arripit ipsam
Pendentem, & magna muri cum parte revellit.
* Qualis ubi aut leporem, aut candenti corpore cy-
gaum
Sustulit alta petens pedibus e Jovis armiger uncis: 564
* Quæsitum aut matri multis balatibus agnum
d Marrus à stabulis rapuit d lupus, undique clamor
Tollitur: invadunt, & fossas aggere complent.
Ardentes redas alii ad fastigia jactant.
Ilioneus saxo, atque ingenti fragmine montis
e Lucetium portæ subeuntem, ignesque ferentem, 570
e Emathiona f Liger, f Chorinaum sternit e Asylas:
(Hic jaculo bonus, hic g longe fallente sagitta)
e Ortygium f Cæneus, victorem Cænea Turnus; 573
Turnus f Iryn, f Cloniumque, f Dioxippum, f Promu-
lumque
Et f Sagarim, & summis h stantem pro turribus f Ida:
e Privernum f Capys. hunc primo levis hasta f The-
millæ
i Strinxerat: ille manum projecto k tegmine demens
Ad vulnus tulit. ergo l alis allapsa sagitta,
Et lævo infixæ est lateri manus, abditaque intus
m Spiramenta animæ lethali vulnere rupit, 580
Stabat in egregiis n Arcentis filius armis,
Pictus acu chlamydem, & o ferrugine clarus Ibera,
Insignis facie: genitor quem miserat Arcens.
Eductum Martis luco, p Simerthia circum
Flumina, pinguis ubi & placabilis ara q Palici. 585
Stridentem fundam positis Mezentius armis,
Ipse ter adducta circum caput egit habena,
Et media adversi r liquefacto tempora plumbo
Diffidit, ac multa porrectum extendit arena.
Tum primum bello celerem intendisse sagittam 590
Dicitur, ante feras solitus terrere fugaces

Ascanius ; fortemque manu fudisse Numanum ,
 Cui Remulo cognomen erat, Turnique minorem
 Germanam nuper thalamo sociatus habebat.
 Is primam ante aciem digna, atque indigna relatu 595
 Vociferans, tumidusque novo præcordia / regno
 Ibat, & ingenti sese clamore ferebat.
 Non pudet obsidione iterum valloque teneri,
 † Bis capti Phryges, & morti prætereundum muros ?
 En qui nostra sibi bello connubia poscunt. 600
 Quis deus a Italiam, quæ vos dementia adegit ?
 Non hic Atridæ, nec fandi fictor Ulysses :
 x Durum à stirpe genus : natos ad flumina primum
 Deferimus, sævoque gelu duramus, & undis.
 Venatu invigilant pueri, sylvasque fatigant : 605
 Flectere y ludus equos, & spicula tendere cornu ,
 At patiens operum, parvoque assueta juvenus ,
 Aut rastrois terram domat, aut quatit oppida bello.
 Omne avum ferro teritur, versaque juvenum
 Terga fatigamus x hasta : nec tarda senectus 610
 Debilitat vires animi, mutatque vigorem :
 Canicem galea premimus : semperque recentes
 a Convecrare juvat prædas, & a vivere rapto.
 Vobis b picta croco, & fulgenti murice vestis ;
 Desidia cordi ; juvat indulgere choreis, 615
 Et c tunicæ manicas, & habent redimicula d mitræ.
 e O veræ Phrygiæ, neque enim Phryges, ite per alta
 Dindyma, ubi affnetis f biforem dat tibia cantum.
 Tympana vos, buxusque vocat g Berecynthia matris
 Idææ : finite arma viris, & cedite ferro. 620
 Talia jactantem dictis, ac dira canentem
 Non tulit Ascanius ; nervoque obversus h equino
 Contendit telum, diversaque brachia ducens ,

/ Regis
 Turni affi-
 nitate.
 namque
 Regum fra-
 tres & affi-
 nes olim
 nomine Re-
 gum infi-
 gniebantur.
 † Ab Her-
 cule pri-
 mum, se-
 cundo a
 Græcis,
 Tzetzes
 ter. ab
 Amazoni-
 bus sc. se-
 cundo, a
 Græcis ter-
 tio.
 a Bello cla-
 ram petere
 vos imbel-
 les adegit ?
 quos qui
 vicerunt
 Græci, si
 nobiscum
 conferan-
 tur, ignavi
 & vani.
 x Ut pri-
 mum nati
 sunt infan-
 tes, gelidis
 undis flu-

viorum induramus. Allatum ad Celtas, qui recens natos ad fl. Rhenum clypeo
 impositos deferebant, exploraturi, si fluitaret scutum, sobolem genuinam ; si
 mergeretur, spuriam. nec non ad indurandum eos bello & rebus asperis ; vel
 Natationi a prima pueritia natos nostros assuescimus. y Qui viris alibi labor,
 nostris pueris ludus est. x Stimuli loco. a Qui primus hominibus, rudibus &
 ferarum more viventibus honor erat. b Crocotium innuit, vestem muliebrem,
 acu pictam, croco & purpura intertinctam. c Tunicas *χεροδοσος* innuit,
 prolixas sc. infra brachia, & usque in primores manus gestare viris Rom. inde-
 corum fuit. Agell. 7. l. 12. c. d Mitræ quidem Lydis ac Phrygibus tegmina
 erant capitis : aliis vero gestare turpe & molle habebatur. magis, si redimiculis
 mento subligarentur. e *Αχαιδεις, ουν' ετ' Αχαιοι*. Il. 7. choris Cybeles
 per Dindyma montem Phrygiæ celebrandis ad sonum tympani & tibie potius
 quam armis apti. f Gravem & acutum, tibiis sc. dextris & sinistris, quæ Phry-
 giæ g Berecynthus, mons Phrygiæ. Phryges autem inventores tibie buxæ,
 quæ Elymos dicebatur. Jul. Scal. l. 1. Poet. c. 20. h Nervo ex equinis fetis,
 Melychius. nisi lubear intelligere de arcu, cujusmodi uti Parthi, hodie Turcæ &
 Tartari, ex nervis equinis.

i Taurorum
cornua
deaurare :
vitulorum
frontes au-
reis laminis
& coronis
ornare in
sacris ad
magnificen-
tiam victi-
mæ facie-
bat.
k Statua
matri æ-
qualem.
l Prodigio-
sum, ut
quod extra
rationis
aleam.
m Quod bo-
ni ominis.
Nam qui-
bus auspi-
cia captan-
tibus antica
pars fuerit
Meridies,
læva augu-
ria sunt ab
Oriente
quæ melior
cæli pars.
sive ser-
vantibus
antica fue-
rit Oriens,
læva erit
Septentrio-
nalis pars,
eius ver-
tex subli-
mis; Meri-
dionalem

sub Horizonte depressum. *Sub pedibus Sisyx ara videt mansque profundi* n Sarcas-
tice in Numanum sua dicta, cum lethifera sagitta repens. o Propter radios
Solis dicitur Apollo crinitus, ut & sagittis instructus. p Amplificate honore.
Rituale a sacris, in quibus hostia immolata & cæsa, boni ominis gratia diceba-
tur, mactus esto taurus. i. e. magis auctus. q Venere, perinde Jove. r Julium
Cæs. & Augustum. s Trojanæ gentis auspicijs quiescent bella ubique: clau-
dentur sani limina. hoc varicinium in Augusti gratiam. t Major es quam quem
exeret Troja. u Suave a Deo Sole spirantes. x Arriarius, ut ad præculta ad mon-
sani, &c. y Per omnia. κατά, sub. z Arcus & pharetra. Δανή & κλαγγή,
&c. II. a. a Hæc coram & clare, nam prius illud elogium ad Aseanum aures
non pervenit. b Æneade, c Citra noxam tuam. d Et gloriam tibi concedit in
suis armis. i. e. arcu & sagittis. e Ceterum in præsens supercede, cessaque ab
ulteriore pugna.

Constitit ante Jovem, supplex per vota precatus :
Jupiter omnipotens, audacibus annue cæptis, 625
Ipse tibi ad tua templa feram solennia dona,
Et statuam ante aras i aurata fronte juvenum
Candentem, k pariterque caput cum matre ferentem,
Jam cornu petat, & pedibus qui spargat arenam.
Audiit, & cæli genitor de parte l ferena 630
Intonuit m lævum; sonat una lethifer arcus :
Et fugit horrendum stridens elapsa sagitta,
Perque caput Remuli venit, & cava tempora ferro
Trajicit. I, verbis virtutem illude superbis : 634
" Bis capti Phryges hæc Rutulis responsa remittunt.
Hæc tantum Ascanius : Teucris clamore sequuntur,
Lætitiæque fremunt, animosque ad sidera tollunt.
Ætheria tum forte plaga o crinitus Apollo
Desuper Ausonias acies, urbemque videbat,
Nube sedens, atque his victorem affatur Iulum : 640
p Macte nova virtute puer, sic itur ad astra,
q Diis genite, & geniture r deos. s jure omnia bella
Gente sub Affaraci fato ventura resident :
i Nec te Troja capit. Simul hæc effatus, ab alto
Æthere se mittit; u spirantes dimovet auras, 645
Ascaniumque petit, forma tum vertitur oris
Antiquum in Buten, hic Dardanio Anchisæ
Armiger ante fuit, fidusque x ad limina custos.
Tum comitem Ascanio pater addidit, ibat Apollo
y Omnia longævo similis, vocemque, coloremque, 650
Et crines albos, & z læva sonoribus arma :
Atque a his ardentem dictis d affatur Iulum :
Sit satis, b Æneide telis c impune Numanum
Oppetiisse tuis : primum hanc tibi magnus Apollo
Concedit laudem, & d paribus non invidet ar-
mis : 655
e Cætera parce puer bello. Sic orsus Apollo.
Mortales medio aspectus sermone reliquit,

Et procul in tenuem ex oculis evanuit auram.
 Agnovere deum proceres, divinaque tela
 Dardanidæ : pharetramque fuga sensere f sonan-
 tem.
 Ergo avidum pugnae dictis, ac numine Phœbi
 Ascanium prohibent. ipsi in certamina rursus
 Succedunt, animasque in aperta pericula mittunt.
 It clamor totis per propugnacula muris :
 Intendunt acres arcus, g amentraque torquent.
 Sternitur omne solum telis ; tum scuta, cavæque
 Dant sonitum h fictu galeæ : pugna aspera surgit.
 Quantus ab occasu veniens pluvialibus i Hædis
 Verberat imber humum : quam multa grandine nimbi
 In vada præcipitant, cum Jupiter horridus Austris
 k Torquet aquosam hyemem, & cælo cava nubila
 rumpit,
 Pandarus & Bitias, Idæo Alcanore creti,
 Quos Jovis eduxit luco sylvestris l Hiera,
 Abietibus juvenes patriis, & montibus æquos :
 m Portam, quæ ducis imperio commissa, recludunt, 675
 Freti armis, ultroque invitant mœnibus hostem.
 Ipsi intus dextra, ac læva n pro turribus astant
 Armati ferro, & cristis capita alta corusci :
 Quales aëriæ o Lipientia flumina circum,
 Sive Padi ripis, p Athesim seu propter amœnum, 680
 Confurgunt geminae quercus, intonsaque cælo
 Attollunt capita, & sublimi vertice nutant.
 Irrumpunt, aditus Rutuli ut vidère patentes,
 Continuo q Quercens, & pulcher q Equicolus armis,
 Et præceps animi q Tmarus, & Mavortius q Hæmon,
 Agminibus totis aut versi terga dedere, 686
 Aut ipso portæ posuere in limine vitam.
 Tum magis increscunt animis discordibus iræ :
 Et jam collecti Troës glomerantur eodem,
 Et conferre manum, & procurrere longius audent. 690
 Ductori Turno diversa in parte furenti,
 Turbantique viros, perfertur nuncius, hostem
 Fervere cæde nova, & portas præbere patentes.
 Deserit inceptum, atque immani concitus ira
 r Dardaniam ruit ad portam, fratresque superbos, 695
 Et primum Antiphaten (is enim se primus agebat)
 Thebana de matre nothum Sarpedonis f alti,

Ευλαγγος
 δ' αὐτ' οἴσος,
 &c. ll. α.
 g Amentra-
 ta tela.
 h Affictu.
 i Stellis
 duabus in
 Aurigæ bra-
 chio, qua-
 rum ortu
 & occasu
 concitantur
 pluvie
 tempesta-
 tes.
 k In grand-
 nem rotat.
 l Mater
 Idæa. Alii
 ab hyena
 nutriri hos
 volunt, ut a
 cerva, cane,
 lupa alios.
 vide Tur-
 neb. l. 22.
 c. 7. Advers.
 m Macrob.
 . 5. Sat. c. 12.
 legit, Por-
 am quæ
 imperio du-
 cis est com-
 missa. ubi
 locum hunc
 cum illo 12.
 Iliad. com-
 patat.
 n Propu-
 gnantes, ut
 supra, stan-
 tem pro tur-
 ribus Idææ.
 Alii. Ipsi
 Pand. &
 Bitias in-
 star tur-
 rium, quia
 abietibus
 Idæis &
 mœnibus
 equi.

* Alii, Lipientia flumina. Rectius Lipientia qui fl. est Venetæ ditionis ex montibus Opiterginis ortus: hodie *Livenza* Cluver. Ital. l. 1. cap. 18. p Celebrensis & maximum, post Padum, Italiæ fl. Venetæ ditionis ultra Hadriam opp. q Itali duces. r Castrorum hic portam, cognominem illi veteris Trojæ. s Nobilis. utpote nepotis Jovis.

Con-

5171

Coniecto sternit jaculo: volat Itala cornus
 Aëra per tenuem, stomachoque infixam sub altum
 Pectus abit: reddit: specus atrii vulneris undam 700
 Spumantem, & fixo ferrum in pulmone repescit.
 Tum Meropem, atque Erymantha manu tum sternit
 Aphidnum,
 Tum Bitian ardentem oculis, animisque frementem,
 Non jaculo, (neque enim jaculo vitam ille dedisset)
 Sed magnum stridens contorta & phalarica venit, 705
 Fulminis acta modo: quam nec duo taurea terga,
 Nec duplici squama lorica fidelis, & auro
 Sustinuit. collapsa ruunt immania membra.
 Dat tellus gemitum, & clypeum super intonat ingenit.
 Qualis in ^a Euboico Bajarum litore quondam
 Saxeæ pila cadit, magnis quam molibus ante 710
 Constructam jaciunt ponto: sic illa ruinam
 Prona trahit, penitusque vadis illisa recumbit.
 Miscent se maria, & nigræ attolluntur arenæ.
 Tum sonitu ^d Prochyta alta tremunt, durumque cu-
 bile
^e Inarime Jovis imperiis imposta Typhæo. 715
 Hic Mars armipotens animum, viresque Latinis
 Addidit, & stimulos acres sub pectore vertit.
 Immisitque fugam Teucris, fatrumque timorem.
 Undique ^g conveniunt: quoniam data copia pugnae, 720
 Bellatorque animo deus incidit.
 Pandarus ut fuso germanum corpore cernit,
 Et quo sit fortuna loco, qui casus agat res,
 Portam vi multa converso cardine torquet,
 Obnixus latis humeris, multosque suorum 725
 Mœnibus exclusos duro in certamine linquit:
 Ast ^h alios secum includit, recipitque ruentes
 Demens: qui Rutulum in medio non agmine regem
 Viderit irrupentem, ultroque inclusit urbi, 729
 Immanem veluti pecora inter inertia tigrim.
 Continuo nova lux oculis effulsit, & arma
 Horrendum sonuere: tremunt in vertice cristæ
 Sanguinæ, clypeoque micantia fulgura mittit.
 Agnoscunt faciem invisam, atque ⁱ immania membra
 pilis jacta eductaque ad arcendum mare & tutandos portus. ^{χρησίν} ^c Intra
 molem & extra. ^d Insula litoris Campani inter Misenum promontorium & in-
 sulam Pithecusam quæ ^e ⁻⁻⁻⁻⁻ Enaria & Inarime, Homero
 εἰν ἀρίμοις, quam, quod flammam quandoque vomit, Typhæo giganti super-
 jectam fabulantur. ^f Funestum, turpem. ut Horat. *aira cura*, aut pallidum ad
 nigredinem usque. ^g Itali. ^h Suos, Trojanos. nam Turnus solus ex hostibus
 receptus. ⁱ *Præstanti corpore Turnum, ac toto vertice supra.*

Turbati subito Æneadæ. Tum Pandarus ingens 735
 Emicat, & mortis fraternæ fervidus ira
 Effatur: *k* Non hæc dotalis regia Amatæ,
 Nec muris cohibet patriis media Ardea Turnum.
 Castra inimica vidēs: nulla hinc exire potestas.
 Olli *l* subridens sedato pectore Turnus, 740
 Incipe, si qua animo virtus, & confere dextram:
m Hic etiam inventum Priamo narrabis Achillem.
 Dixerat. *n* ille rudem nodis, & cortice crudo
 Intorquet summis adnixus viribus hastam.
 Excepere auræ vulnus: Saturnia Juno 745
 Detorsit veniens; portæque infigitur hasta.
o At non hoc telum, mea quod vi dextera versat,
 Effugies: *p* neque enim is teli, nec vulneris author.
 Sic ait, & sublatum alte confurgit in ensem,
 Et mediam ferro gemina inter tempora frontem 750
 Dividit, impubesque immani vulnere malas.
 Fit sonus, ingenti concussa est pondere tellus.
 Collapsos artus, atque arma cruenta cerebro
 Sternit humi moriens: atque illi partibus æquis 754
 Huc caput, atque illuc humero ex utroque pependit.
 Diffugiant versi trepida formidine Troës,
 Et, *q* si continuo victorem ea cura subisset,
 Rumpere claustra manu, sociosque immittere portis,
 Ultimus ille dies bello gentique fuisset.
 Sed furor ardentem, cædisque insana cupido 760
 Egit in *r* adversos.
 Principio Phalarim, & succiso poplite Gygen
 Excipit: hinc *s* raptas fugientibus ingerit hastas
 In tergum Juno vires animumque ministrat. 764
 Addit Halyn comitem, & *t* confixum Phegea parma.
 Ignaros deinde in muris, Martemque cientes,
 Alcandrumque, Haliumque, Noëmonaque, Pritanim-
 que,
 Lyncea tendentem contra, sociosque vocantem,
 Vibranti gladio connixus ab aggere *u* dexter
 Occupat: huic uno dejectum comminus ictu 770
 Cum galea longe jacuit caput: inde ferarum
 Vastatorem Amycum: quo non *x* felicius alter
 Ungere tela manu, ferrumque armare *y* veneno,
 Et Clytium & Æoliden, & *a* amicum Cretea Musis:

k Hæc non est regia Latini, quam tibi filia dotis nomine assignavit Amata, neque enim tua regia, Ardea.
l Sui fiducia, neglectu & contemptu hostis.
m Manu mea cæsus nuncius ibis Priamo, narrans te incidisse in alterum Achillem.
n i. e. Turnum
o Pandarus.
p Inquit Turnus.
q Neque enim ego, sicut tu modo, ex-ravero,
r Si Turno in animum subisset portas referare. Si tam uti victoria, quam vincere novisset.
s Qui ante eum ex adverso erant. Alii leg. *aver-*
t fugientes sc. quos insequi ar-

debat. *f* Quas in fuga trepidi hostes abjecerant. *t* Transfixerat hasta Turnus parnam junctim & corpus Phegei. *u* A parte dextra, an successu felix. *x* Peritior. *y* Toxi-cō. lethali & immedicabili. *z* Ex Æoli familia. an ex Æolia in Trojam, inde cum Ænea in Italiam profectum. *a* Vatem Lyricum, ab instrumentis & argumentis. *Musa de diu fidibus divos, puerosque deorum, & pugilem victorem, & equum certamine primum.*

Cretea ^a Musarum comitem, cui carmina semper 775
 Et citharæ cordi, numerosque intendere nervis:
 Semper equos, atque arma virum, pugnasque canebat.
 Tandem ductores, audita cæde suorum,
 Conveniunt Teucris, Mnestheus, acerque Sereestus,
 Palantesque vident socios, hostemque receptum. 780
 Et Mnestheus, Quo deinde fugam? quo tenditis? inquit.
 Quos alios muros, quæ jam ultra mœnia habetis?
 Unus homo, & vestris (ô cives) undique septus
 Aggeribus, tantas strages impune per urbem
 Ediderit? juvenum primos tot miserit Orco? 785
 Non infelicis patriæ, veterumque deorum,
 Et magni Æneæ segnes ^b miseretque, ^b pudetque?
 Talibus accensi firmantur, & agmine denso
 Consistunt. Turnus paulatim excedere pugna, 790
 Et ^c fluvium petere, ac partem, quæ cingitur amni.
 Acrius hoc Teucris clamore incumbere magno,
 Et glomerare manum. ^d Ceu sævum turba leonem
 Cum telis premit infensis: at terribus ille,
 Asper, acerba tuens, retro redit: & ^e neque terga
 Ira dare, aut virtus patitur, nec tendere contra, 795
 Ille quidem hoc cupiens, potis est per tela virotque.
 Haud aliter retro dubius vestigia Turnus
^e Improperata refert, & mens exæstuat ira.
 Quinetiam bis tum medios invaserat hostes:
 Bis conversa fuga per muros agmina vertit. 800
 Sed manus è castris propere coit omnis in unum,
 Nec contra vires audet Saturnia Juno
 Sufficere: æriam cœlo nam Jupiter Irim
 Demisit, ^f germanæ ^g haud mollia iussa ferentem,
 Ni Turnus cedat Teucrorum mœnibus altis. 805
 Ergo nec clypeo juvenis subsistere tantum,
 Nec dextra valet: injectis sic undique telis
 Obruitur; strepit assiduo cava tempora circum
 Tinnitu galea, & saxis solida æra fatiscunt,
 Discussa que jubæ capiti; nec sufficit umbo 810
 Ictibus: Ingeminant hastis & Troës, & ipse
 Fulmineus Mnestheus. tum toto corpore sudor
 Liquitur, & ^h piceum (nec respirare potestas)
 Flumen agit: fessos quatit æger anhelitus artus.
 Tum demum præcepit * saltu sese omnibus armis 815
 In fluvium dedit. ille suo cum gurgite flavo
 Accepit venientem, ac mollibus extulit undis;
 Et lætum sociis ⁱ abluta cæde remisit.

^b Miseret
 respicit ad
 patriam. pu-
 det ad Æ-
 neam.

^c Tiberim.

^d Ως τις
 ἄνθρωπος

Οὐ πᾶ

κύνες τε ἔ

αὐτοῖς, &c.

Il. 17.

^e Non cur-
 su conten-
 to, sed len-
 te & paul-
 latim.

^f Junoni.
^g Minacia,
 ni cedat
 Turnus.

^h Pulvere
 misto fordi-
 dum, vel
 lentum &
 viscosum.
 * Sese ar-
 matum in
 fluvium
 projecit.

Allusum ad historiam Romanam Horatii Cocclitis. ⁱ Patrii fluminis benignita-
 ti tribuit Poëta religiosum morem; quo redeuntes e bello & sanguine se ablu-
 bant. Parabat Andromache. Εκτορι θερμὰ δάκρυα μάχης ἐννοσῆσαντι. I. 22.

n
q
v
F
c
n
a
b
d
E
a
n
ta
r
c
re
tr
ft
A
n
Q
v
gi
li
hi
ta
ab
fe
pa
pu
in
a

e
C
e
ne
fp
al
al
qu
lo
tar
Ol
Jo
pr
Ju
Pr
rit
Jo
i

ÆNEIDOS LIB. X.

ARGUMENTUM.

Jupiter convocato deorum concilio, ad concordiam ipsos adhortatur. Ibi Venus de Trojanorum periculo, insatiabilique Junonis odio conqueritur: aliquamque tandem tor calamitarum requiem petit. Juno contra malorum omnium causam in Trojanos veluti primos belli auctores, atque adeo in Venerem ipsam rejicit. Frustra itaque tentata reconciliatione, Jupiter ubi nullum videre esse contentionum finem, ne aut uxorem aut filiam læderet, se neutrarum partium studia sequenturum pronuntiat, sed, pro sua æquitate omnia fatis esse permissurum. Interim Rutuli rotis viribus ad oppugnationem redeunt, non minore animo obsessi se ad defensionem parant. Dum hæc in Latio geruntur, Æneas, rebus in Etruria ex animi sententia confectis, multorumque sibi populorum auxiliis adjunctis, triginta navium classe ad suos revertitur. Ibi nymphas, paulo ante in eam formam ex navibus suis transformatas, obvias habet: ex his & de classis amissione, & de suorum periculo certior redditur. Inde in hostium usque conspectum profectus, copias suas exponit. Rutuli oppugnatione desistunt, occurrenteque ad litus, terra hostem prohibere conantur. Magno utrinque detrimento pugnatur. Ibi Pallas, magna prius edita hostium strage, tandem a Turno occiditur. Cujus rei dolore percitus Æneas, magnos Rutulorum acervos amico inferias mittit: Ascanius quoque eruptione facta, suas cum patre copias conjungit. Quibus rebus erupione Juno, & pro Turno sollicita, impetrata a Jove venia, præsentem eum periculo eripit, objecta illi falsa Æneæ imagine, quam dum in navim quandam fugientem insequitur, vinculis a Junone ruptis, vi tempestatis ad litora Ardeæ proxima devolvitur. Interim Mezentius Jovis monitu pugne succedens magnum tam Trojanorum, quam Etruscorum numerum prostrernit; donec ab Ænea hastæ ictu vulneratus, & a Lauso filio protectus, agreste ad obligandum vulnus ex acie recipit. Ibi Lausus quoque, dum patrem ulcisci conatur, ab Ænea interficitur, ejus rei nuntio accepto, Mezentius conscenso equo in prælium redit: ubi dum filii mortem vindicare parat, eadem, qua filius, dextra concidit.

a Panditur interea domus **b** Omnipotentis Olympi;
Conciliumque vocat divum pater, atque hominum rex;
c Sideriam in sedem: terras unde arduus omnes,
Castraque Dardanidum aspectat, populosque Larinos.

a Concilium hoc habitum volunt interpretes summo mane aperta scilicet

Cœli porta oriente. Quoniam vero nulla interveniens nox prælium & obsidionem diremerat, Cœli arcem & curiam pandi intelligo, ac concilium deorum & spectacula hominum. ut in seq. *terras unde arduus omnes, Castraque Dardanidum aspectat, populosque Larinos.* **b** Alii leg. *omnipotentis*, i. e. omni ex parte patens, alii *omnipotentis olympia*, alii *omnipotentis olympi*, i. e. Jovis, qui, ut sciunt plerique omnes, & disertim habet L. Cæcilius Minutianus Libello de Orthographia, Olympius appellatur. Ubi ex nostro citat hunc versum, uno tantum epitheto immutatam ab illo Nævii: *Panditur interea domus alionantis Olympi*, ut contractione facta sicut in *peculi, tuguri, Paravi, ori*, &c. vel denotet Jovem, vel etiam, *cælum*: Quod cum Cleanthes deorum omnium maximum pronunciarit, *omnipotentis* epitheton hic ferri poterit, non secus atque in 12 Lib. *Junoem interea rex omnipotentis Olympi Alloquitur*. Adde quod & Quintilianus & Priscianus, in hoc versu quinque tantum agnoscunt dactylos, quorum auctoritate & *Olympia* & *Olympi* exploduntur. **c** In cœli summam arcem & palatium Jovis. Allusum ad circulum Lacteam *ἀσπερὸν*, *Qua superis iter est ad magnæ ietia Tonantis Regalemque domum*.

Consi-

d Cur? ex
 Enniana
 antiquitate
 dignitatem
 conciliat
 atque auto-
 ritatem
 acerrimi
 iudicii
 P. Virgi-
 lius. in Olli-
 quiaam m.
 &c. Quint-
 lianus 8. lib.
 & Æn. 5. lib.
 Hen quiaam
 tanti cinxe-
 runt athera
 nimbi.
 e Bellum
 innuit Pu-
 nicum se-
 cundum.
 f Ab Anni-
 bale, igne &
 aceto.
 g Res per
 injuriam
 abreptas re-
 petere, cla-
 rigare, bel-
 lum per fe-
 ciales indi-
 cere; inde
 qua vi qua
 armis rape-
 re.
 h Muro-
 rum anti-
 que.
 i Diomedes
 ex Ætolia
 adveniens
 condidit
 Arpos sive
 Argyripam
 in Apulia.
 k Respexit
 ad vulnūs,
 quod acce-
 perat a Dio-
 mede. Il. 1.
 l Jupiter. lib. 1. Cernes urbem & promissa Lavini Mœnia. Et Apollo l. 3. An-
 quam exquirite matrem. m Creusa lib. 2. Ad terram Hesperiam venies Et An-
 chises, gens dura atque aspera cultu, Debellanda tibi Latio est. l. 5. & 6. n Siculo
 ab Eryce. l. 5. Æn. o Eolum. supra lib. 1. pag. 112. p Lib. 5. & 9. supra
 q Inferi, qui sortito obtigere Plutoni tertio fratri. Fletere si nequeo superos, A-
 theronia morebo. l. 7. inde Aleto excita res mortalium in terris mistara.

Confidunt te Etis bipatentibus: incipit ipse:
 Cœlicolæ magni, d quia nam sententia vobis
 Versa retro? tantumque animis certatis iniquis?
 Abnueram bello Italiam concurrere Teucris,
 Quæ contra vetitum discordia? quis metus aut hos?
 Aut hos arma sequi, ferrumque laceffere suasit? 10
 Adveniet iustura pugnae (ne arcessite) e tempus,
 Cum fera Carthago Romanis arcibus olim
 Exitium magnum, atque Alpes immittet f apertas.
 Tum certare odiis, tum res g rapuisse licebit.
 Nunc finite, & placidum læti componite fœdus. 15
 Juppiter hæc paucis: at non Venus aurea contra
 Pauca refert.
 O pater, ô hominum, divûmque æterna potestas;
 (Namque aliud quid sit, quod jam implorare quea-
 mus?)
 Cernis ut insultent Rutuli, Turnusque feratur
 Per medios insignis equos, tumidusque secundo 20
 Marte ruat? non clausa tegunt jam mœnia Teucros:
 Quin intra portas, inque ipsis prælia miscent
 Aggeribus h mœrorum, & inundant sanguine fos-
 sã.
 Æneas ignarus abest. nunquamne levare
 Obsidione fines? muris iterum imminet hostis 25
 Nascentis Trojæ, necnon exercitus alter:
 Atque iterum in Teucros Ætolis surgit ab i Arpis
 Tydides: equidem (credo) mea vulnera k restant:
 Et tua progenies mortalia demoror arma. 30
 Si sine pace tua, atque invito numine Troës
 Italiam petiere, luanit peccata; neque illos
 Inveris auxilio: sin tot responsa sequenti,
 Quæ l superi, m manesque dabant, cur nunc tua quis-
 quam
 Fletere iussa potest? aut cur nova condere fata? 35
 Quid repetam exustas n Erycino in litore classes?
 Quid tempestatum o regem, ventosque furentes,
 Æolia excitos? aut actam nubibus p Irim?
 Nunc etiam Manes (hæc intentata manebat
 q Sors rerum) movet, & superis immissa repente 40
 Aleto, medias Italûm bacchata per urbes.

Nil super imperio moveor : r speravimus ista ,
 Dum fortuna fuit : vincant, quos vincere mavis.
 Si nulla est regio, Teucris quam det tua conjux
 Dura: per everſæ (genitor) f ſumantia Trojæ
 Excidia obteſtor, liceat dimittere ab armis
 Incolumem Aſcanium, liceat ſuperesse nepotem.
 Æneas ſane ignotis jaſtetur in r undis ,
 Et quamcumque viam dederit fortuna, ſequatur :
 Hunc regere, & diræ valeam ſubducere pugna.
 Est u Amathus, eſt celfa mihi u Paphos, atque u Cy-
 thera ,
 u Idaliæque domus : poſitis inglorius armis
 Exigat hic ævum, magna ditione jubeto
 Carthago premar Auſoniam : nihil urbibus x inde
 Obſtabit Tyriis. Quid peſtem evadere belli
 Juvit, & Argolicos medium fugiſſe per ignes ?
 Totque maris, vaſtæque exhausta pericula terræ ,
 Dum Latium Teucris, y recidivaque Pergama quæ-
 runt ?
 Non fatius cineres patriæ inſediſſe ſupremos ,
 Atque ſolum, quo Troja fuit ? Xanthum & Simoënta
 Redde oro miſeris : iterumque revolvere caſus
 Da, pater, Iliacos Teucris : Tum regia Iuno
 Acta furore gravi : Quid me atra ſilentia cogis
 Rumpere, & obductum verbis vulgare dolorem ?
 Æneam hominum quiſquam, divûmque ſubegit
 Bella ſequi ? aut hoſtem regi ſe inſerre Latino ?
 Italiã petiit fatiſ auctoriſus, eſto,
 x Caſſandræ impulſus furiiſus, num linquere caſtra
 Hortati ſumus ? aut vitam committere ventis ?
 Num a puero ſummam belli, num credere muris ?
 Tyrrehamve fidem, aut gentes agitare quietas ?
 Quis Deus in fraudem, quæ dura potentia noſtra
 Egit ? ubi hic Iuno, demiffave nubibus Iris ?
 Indignum eſt Italos b Trojam circumdare flammis
 Naſcentem ; & patria Turnum conſiſtere terra ,
 Cui c Pilumnus avus, cui d diva Venilia mater.
 e Quid ? face Trojanos atra vim ferre Latinis ?
 Arva aliena jugo premere, atque avertere prædas ?
 Quid ? f ſoceros legere, & f gremiis abducere pactas ?

r Italiæ de-
 victæ impe-
 rium ſpera-
 vimus olim
 felices.
 45 nunc ſuffi-
 ciet, ſi ſalvi
 evadere
 poſſimus.
 f Etiam-
 dum, pene
 ſumantia,
 nec dum
 extincta. Ad
 movendam
 miſericor-
 diam.
 Tiberi vi-
 vus, Nimi-
 cio mor-
 tuus.
 u Cypri inſ.
 urbs.
 x Ab Italia.
 y Renafcen-
 tia in Italia
 ex reli-
 quiſus Tro-
 jæ, regna
 rediviva.
 x Anchifeſ
 3. l. Sola mi-
 hi tales ca-
 ſus Caſſan-
 dra cauebat.
 Et ſæpe He-
 ſperum, ſæ-
 pe Italia re-
 gna vocare,
 &c.
 a Aſcanio,
 cui tamen
 Æneas non
 crediderat ;
 ſed Mneſ-
 heo & Ser-
 geſto.
 b Caſtra
 Trojana
 flamma &
 ferro oppu-
 gnare. ut
 lib. 9.
 c Pilumnus

& P'cumnus filii Jovis, auſpiciis conjugalibus, natiſque pueris præfides dati.
 ſed vide lib. hunc ſub ſine, Pilumnusque illi quartus pater. d Ut male urat
 Venerem, & Turni natales natalibus Æneæ adæquare videatur. Veniliã ap-
 pellant Divã, quæ nympħa maris, ut & Salacia. e Quid quod Latinus bello
 inſeſtent, imperium affectent, prædentur arva, &c. Hæc propter certum Tyr-
 rhidãſque. l. 7. f Latinum. Ad invidiam plurali utitur, ut & Gremio Turni
 intercipere deſponſatã Laviniam.

g Pacem
prætende-
re, paratos
interea vi-
cogere, &
extorquere
arma offen-
tando, id-
que propter
Cæcum ora-
tores augu-
sta ad &c.
Et geminas
que legit de
classe bire-
mes. Remi-
gioque aptat.
socios simul
instruit ar-
mis, & Scu-
ta virum stu-
dio, &c. l. 7.
h Diomedis.
Il. 5. & A-
chillis. Il.
20. quibus-
cum Æneas
congressus
ultimo di-
scrimini
ereptus est
a Venere &
Neptuno.
i Supra l. 9.
k Ironice.
vel e por-
naribus.
l Irrisorie
& contem-
tium.
m Ardeam
& Rutulos.
Durum a
firpe genus.
&c. ut Nu-
manus su-
pra 9. l.
n Molles,
ex se aut
etiam fato
perituras.
o An quia

rapta Helena prædaque abacta Troas obnoxios fecit Græcis? p Nemonum incre-
brescere murmur inter prognostica. Georg. 1. q Sc. status. i. e. quievere.
r Quam quisque spei suæ & lectæ viam aperit. f Antiquæ, pro fuerit. i Ini-
quis, ut noxii sint Itali; non absolvo tamen Trojanos. u Male & sinistre in-
terpretari responsa ut Italiam peterent, Non absolvo Rutulos. x Sua cuique
opera adferent aut cladem aut victoriam. y Equus. in neutrarum partium
studia inclinans. z Solemne & inviolatum. Deorum juramentum lib. 6.
a Η ἡ κωνίησαν ἐπ' ὀφθαλμοῖς Κρονίων, &c. Il. α.

g Pacem orare manu, præfigere puppibus arma? 80
Tu potes Æneam manibus subducere h Grajūm,
Proque viro nebulam, & ventos obtendere inanes;
Et potes in totidem i classē convertere Nymphas:
Nos aliquid Rutulos contra juvisse k nefandum est.
l Æneas ignarus abest: ignarus & abfit. 85
Est Paphos, Idaliumque tibi, sunt alta Cythera:
Quid m. gravidam bellis urbem, & corda aspera ten-
tas?

Nosne tibi n fluxas Phrygiæ res vertere fundo
Conamur? nos? o an miseros qui Troās Achivis
Objecit? quæ causa fuit consurgere in arma 90
Europamque Asiamque, & fœdera solvere furto?
Me duce Dardanius Spartam expugnavit adulter?
Aut ego tela dedi, fovique cupidine bella?
Tunc decuit metuissē tuis: nunc fera querelis
Haud justis assurgis, & irrita jurgia jactas. 95
Talibus orabat Juno; cunctique fremebant
Cœlicolæ assensu vario: ceu p flamina prima,
Cum deprensa fremunt syivis, & cæca volutant
Murmura, venturos nautis prodentia ventos.
Tum pater omnipotens, rerum cui summa potestas, 100
Infit: eo dicente, deūm domus alta filescit,
Et tremefacta solo tellus, filet arduus æther:
Tum Zephyri q posuere, premit placida æquora pon-
tus.

Accipite ergo animis, atque hæc mea figite dicta:
Quandoquidem Ausonios conjungi fœdere Teucris 105
Haud licitum est, nec vestra capit discordia finem:
Quæ cuique est fortuna hodie, r quam quisque secat
spem,

Tros Rurulusve s fuat, nullo discrimine habebō:
Seu i faris Italūm, castra obsidione tenentur,
Sive u errore malo Trojæ, monitisque sinistris. 110
Nec Rutulos solvo. x sua cuique exorsa laborem,
Fortunamque ferent. rex Juppiter omnibus y idem.
Fata viam invenient. z Stygii per flumina fratris,
Per pice torrentes, atraque voragine ripas
a Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum. 115

Hic finis fandi, folio tum Juppiter aureo
 Surgit, *b* cœlicolæ medium quem ad limina ducunt.
 Interea Rutuli portis circum omnibus instant
 Sternere cæde viros, & incœnia cingere *c* flammis.
 Ast legio Æneadum vallis obsessa tenetur;
 Nec spes ulla fugæ, miseri stant turribus altis
 Nequicquam, & rara muros cinxere *d* corona.
e Jasus Imbraides, *f* Hicetaoniusque *f* Thymoetes,
 Assaracique duo, & senior cum Castore Tybris,
 Prima acies: hos germani *g* Sarpedonis ambo,
 Et Clarus & Hæmon Lycia comitantur ab *h* alta.
 Fert ingens toto connixus corpore saxum,
 Haud partem exiguam montis, *i* Lyrnesius Acmon,
 Nec Clytio genitore minor, nec fratre Menestheo.
k Hi jaculis, *k* illi certant defendere saxi,
 Molirique ignem, nervoque aptare sagittas.
 Ipse inter medios, veneris justissima cura,
l Dardanius *m* caput ecce puer *m* detectus *n* hone-
 stum:
 Qualis gemma micat, fulvum quæ *o* dividit aurum,
 Aut *p* collo decus, aut *p* capiti: vel quale per ar-
 tem
 Inclusum buxo, aut *q* Oricia terebintho
 Lucet ebur: fusos cervix cui lactea crines
 Accipit, & molli subnectit circulus auro.
 Te quoque *r* magnanimæ viderunt, Ismare gentes
 Vulnera dirigere, & *s* calamos armare veneno,
t Mæonia generose domo: ubi pingua culta
 Exercentque viri *u* Pactolusque irrigat auro.
 Affuit & Mnestheus, *x* quem pulsi pristina Turni
 Aggere murorum sublimem gloria tollit;
 Et Capys: hinc nomen *y* Campanæ ducitur *y* urbi.
 Illi inter sese duri certamine belli
 Contulerant, media Æneas freta nocte secabat:
 Namque ut ab Evandro *z* castris ingressus Etruscis,
a Regem adit, & regi memorat nomenque genusque:
 Quidve petat, quidve ipse ferat: Mezentius arma
 Quæ sibi conciliet; violentaque pectora Turni
 Edocet: humanis quæ sit fiducia rebus
 Admonet; immiscetque preces: haud fit mora, Tar-
 chon

maritima terebintho electri æmula. *r* Italæ. *s* Mittentem sagittas veneno il-
 litas. *t* Lydiæ. *u* Lydiæ fl. aureis ramentis nobilis. *x* Cujus hortatu & vir-
 tute pulsis castris heri Turnus lib. 9. *y* Capuæ. *z* In castro Etr. Græca con-
 structio. *a* Tarchonta. lib. 3.

b Absoluta religione interdicti aruspicias Etrusci, ne militarent sub Etruscis auspiciis, sed ex æternos accipiantur duces. lib. 8. c Etrusci Lydis orti, supra lib. 8. & 9. d Prætoria sc. & regia, quæ flammæ noctu cæteris præfert, vel tenet prima loca, seu maria. e Rostrum præfert geminos leones velati Cybeles currum trahentes, τὸ παράσπονον στα- tuebatur in prora semper, animal plerumque aut aliud quid, aliquando deus aut Heros. Turela in puppi, semper

deus aut dea. f In puppi effigiata erat Ila mons Phrygiæ, quæ suppeditaverat materiam classi Æneæ. g Dux Clusinarum. h Ere seu ferro rostrata. i Navi, cui nomen ab insigni Tigridis. k Urbem Clusium, Postezæ postea regiam. l Urbem Etruriæ, cui subjacet Herculis portus. m Pharetræ. νάπηροι. n Acer vultu in hostem. o Insigni, tutela. παρασπονος navis, qui in puppi insculptus. p Patria. ut, quem mater Aricia misit. 7. lib. q Æthalia olim. h. Elba. chalybum memorabilis Ilva metallis. Rutil. r In quorum gratiam. s Quorum oracula interpretatus est. t De Heleno lib. 3. qui aumina Phœbi, Qui tripodas, Clavi lauros, qui sidera sensit, Et volucrum linguas, & præpetis omina, pennis. v. quæ nos ibi. u Raptim ducit. x Urbs Etruriæ condita a colonia deducta a Pisis opp. juxta Alpheum Arcadiæ fl. y Equitandi peritissimus, ἐπιπόδαμος. z Ex urbe Thufca Cære seu Cærete, Agylla. lib. 8. a Etruriæ fl. b Colonia Etruriæ, castra olim ad navale Cæreranorum. Quas premittit Ilva sæpe paludis odor. Rutilii Itinerar. unde & nomen Graviscæ. Etruriæ opp.

Jungit opes, fœdusque ferit. tum b libera fatis
 Classem conscendit jussis c gens c Lydia divum 155
 Externo commissa duci. Æneia puppis
 d Primatenet, e rostro Phrygios subjuncta leones:
 f Imminet Ida super, profugis gratissima Teucris.
 Hic magnus sedet Æneas, secumque volutat
 Eventus belli varios: Pallasque sinistra 160
 Affixus lateri, jam quærit sidera opacæ
 Noctis iter: jam quæ passus terræque marique.
 Pandite nunc Heliconæ deæ, cantusque movete,
 Quæ manus interea Tuscis comitetur ab oris
 Ænean; armetque rates, pelagoque vehatur. 165
 g Massicus h ærata princeps secat æquora i Tigri:
 Sub quo mille manus juvenum, qui k mœnia Clusi,
 Quique urbem liquere l Cosas: quæis tela, sagittæ,
 m Coritique leves humeris, & lethifer arcus.
 Una n torvus Abas: huic totum insignibus armis 170
 Agmen, & aurato fulgebat o Apolline puppis.
 Sexcentos illi dederat p Populonia mater
 Expertos belli juvenes: ast q Ilva trecentos
 Insula inexhaustis chalybum generosa metallis. 174
 Tertius ille r hominum, s divumque interpretas A-
 sylas,
 t Cui pecudum fibræ c cœli cui sidera parent,
 Et linguæ volucrum, & præfagi fulminis ignes;
 Mille u rapit densos acie, atque horrentibus hastis.
 Hos parère jubent Alpheæ ab origine x Pisæ,
 Urbs Etrusca solo. Sequitur pulcherrimus Astur, 180
 Astur y equo fidens, & versicoloribus armis.
 Tercentum adjiciunt (mens omnibus una sequenti).
 Qui z Cærete domo, qui sunt a Minionis in arvis,
 Et b Pyrgi veteris, c intempestæque c Graviscæ.
 Non ego te Ligurum ductor, fortissime bello, 185

Transferim Cycne, & *d* paucis comitate Cupavo :
 e Cujus olorina surgunt de vertice pennæ,
 Crimen amor vestrum, formæque insigne paternæ.
 Namque ferunt luctu Cignum Phaëthontis amati,
 Populeas inter frondes, umbramque *f* sororum, 190
 Dum canit, & mœstum musa solatur amorem,
 Canentem molli pluma duxisse senectam,
 g Linquentem terras, & sidera voce sequentem.
 Filius, *h* æquales comitatus classe catervas,
 Ingentem remis *i* Centaurum promovet : ille 195
 Instar aquæ, saxumque undis immane minatur
 Arduus, & longa sulcat maria alta carina.
 Ille etiam patriis agmen ciet *k* Ocnus ab oris,
 Faridicæ Mantus, & Thusci filius amnis ;
 Qui muros, matrisque dedit tibi, Mantua nomen : 200
 Mantua dives avis ; sed non genus omnibus unum,
 l Gens illi triplex, populi sub gente quaterni ;
 Ipsa caput populis, Thusco de sanguine vires.
 Hinc quoque quingentos *m* in se Mezentius armat,
 Quos patre Benaco velatus arundine glauca, 205
 n Mincius ingesta ducebat in æquora pinu.
 It o gravis Auletes, *p* centenaque arbore fluctum
 Verberat assurgens : spumant vada *q* marmore verso.
 Hunc vehit immanis *r* Triton, & cœrula concha
 Exterrens freta : cui laterum tenuis hispida nanti 210
 Frons hominem præfert, in Pristin desinit alvus :
 Spumea semifero sub pectore murmurat unda.
 Tot lecti proceres ter denis navibus ibant
 Subsidio *s* Trojæ, & *t* campos *v* salis ære secabant.
 Jamque *u* dies cœlo concesserat, almaque curru *z* 15
 Noctivago Phœbe medium pulsabat Olympum :
 Æneas (neque enim membris dat cura quietem)
 x Ipse sedens clavumque *x* regit, velisque mini-
 strat.

d Qui pauci numero, sed bellis viridis virtus.
e Æneid.
f Cycni illi cristas ex olorinis plumis in galea gestans, insigne patris in cygnum mutati. fab. notiss. ex Ovid. 2.
g Met. erat autem Cycnus rex Ligurum, in muticis eximius.
h Sor. Phaëthontis in populos mutatarum, aut alnos.
i Subvoletantem & in sidera relatum.
k Socias, virtute & cultu æquales.
l Navem, cui nomen a parasemo seu insigni Centauri ; qui in pro- ra effigatus saxum ingens projecturus in mare vide-
 batur. *k* Qui & Bianor dictus. Eclog. 9. filius Mantus filie Tiresie vatis & Tiberis fl. conditor Mantuæ, quæ Etruriæ caput. Sed hoc Poeta in gratiam suæ Mantuæ. Namque Felsina, quæ post Bononia dicta, veteris Etruriæ caput fuit.
l Ex tribus gentibus conflata in tres tribus divisa est, singulæ autem tribus quatuor urbibus imperabant. hoc propter 12 Lucumones quibus 12 principes Thuscæ urbes paruerint. Liv. 5. l. *m* In odium & vindictam sui excirat Mezentius, sub Ocho duce. *n* Mincius sc. ex lacu Benaco profluit. Erat & puppis hujus insigne. *o* Infestus Mezentio. Fortis & militatis. *p* Centum remis. *q* Mari. *r* Navis cui insigne Triton, cujus pars anterior in pro- ra secabat undas, præferens hominis hispidi formam : posterior sub puppi in piscem desinebat. *s* Æneæ & Trojanorum. Trojæ renatæ. *t* Equor. *u* Dies prior, qui Romanis abolvebatur meridie. i. e. nocte media. *x* Sic & l. 5. Amisso Palinuro ipse rarem nocturnis remis in undis.

Atque

S 177

γ Ex navibus suis in totidem Nymphas maris mutatae. supra lib. 9.

α Alii, prore legunt, ne æreis rostris armentur puppes, quæ tamen Synecdochice fumuntur pro navibus, sed vide Florid. Sabini Subciv. lib. 5. cap. 3.

δ Circumeunt nata tu.

β Rerum quæ in castris, & navium ab incendio vindicatarum atque in Nymphas transformatarum.

ε Pande totos sinus velorum & propera.

δ Turnus qui post fœdus Latini cum Ænea, pacem rupit.

ε Lubenter tibi potius ministratura, si per vim Rutulorum licuisset.

ζ Auxilia

Arcadum equitum ab Evandro, quos cum Etruscis præmissi, impediuntur a Turno ne se Ascanio jungant. ζ Vulcanus. 8. Æn. h Ut quæ ipsa fuerat navis & Navis. k Mons Phrygiæ sacer Cybelæ. l Cybele, quæ eadem cum Vesta & Terra, turrata incedere dicitur, propter turratas urbes quas gerit; vel, Quod primis turres urbibus illa dedit. m Ipsa junctis vesta leonibus. in promptu est fab. Hippomenis atque Atalantæ qui a Cybele versi Deute premuni domo Cybelicæ frænes. Ovid. 10. Metam.

Atque illi medio in spatio, γ chorus ecce suarum
Occurrit comitum, nymphæ: quas alma Cybele 220

Numen habere maris, nymphasque è navibus esse
Jusserat. innabant pariter, fluctusque secabant,

Quot prius æratæ steterant ad litora & puppes.
Agnoscent longe regem, α lustrantque choreis.

Quarum quæ fandi doctissima Cymodocea, 225

Pone sequens, dextra puppim tenet, ipsaque dorso
Eminet, ac læva tacitis subremigat undis.

Tum sic β ignarum alloquitur: Vigilasne deum gens
Ænea? vigila, & c velis immitte rudentes.

Nos sumus Idææ sacro de vertice pinus, 230

Nunc pelagi nymphæ, classis tua. δ perfidus ut nos
Præcipites ferro δ Rutulus, flammaque premebat;

Rupimus ε invitæ tua vincula, teque per æquor
Quærimus: hanc genitrix faciem miserata refecit,

Et dedit esse deas, ævumque agitare sub undis. 235

At puer Ascanius muro, fossisque tenetur
Tela inter media, atque horrentes Marte Latinos.

Jam loca jussa tenet forti permistus Etrusco
f Arcas eques. medias illis opponere turmas,

Ne castris jungant, certa est sententia Turno. 240

Surge age, & aurora socios veniente vocari

Primus in arma jube: & clypeum cape, quem dedit
ipse

Inviclum g ignipotens, atque oras ambiit auro.

Craftina lux (mea si non irrita dicta putâris)

Ingentes Rutulæ spectabit cædis acervos. 245

Dixerat, & dextra discedens impulit altam,

h Haud ignara modi, puppim: fugit i illa per undas

Ocyor & jaculo, & ventos æquante sagitta.

Inde aliæ celerant cursus, stupet inscius ipse

Tros Anchisiades, animos tamen omine tollit. 250

Tum breviter supera aspectans convexa precatur:

Alma parens Idæa deum, cui k Dindyma cordi,

l Turrigeræque urbes, m bijugique ad fræna m leo-
nes:

Tu mihi nunc pugnae princeps. tu rite propinques

Augurium, Phrygibusque adsis pede, diva, secun-
do. 255

Tantum effatus : & interea revoluta ruebat
 Matura jam luce dies, noctemque fugarat.
 Principio sociis edicit, signa sequantur,
 Atque animos aptent armis, pugnaeque parent se.
 Jamque in conspectu Teucros habet, & sua castra, 260
 Stans celsa in puppi. clypeum tum deinde sinistra
 Extulit ardentem. clamorem ad sidera tollunt
 Dardanidae è muris. spes addita suscitatur iras.
 Tela manu jaciunt. ^u quales sub nubibus atris
 Strymoniae dant signa grues, atque aethera tranant 265
 Cum fonitu, ^o fugiuntque Notos clamore p secundo.
 At Rutulo Regi ducibusque ea mira videri
 Ausoniis; donec versas ad litora puppes
 Respiciunt, torumque allabi classibus æquor.
^q Ardet apex capiti, cristisque ac vertice flamma 270
 Funditur, & vastos umbo vomit aureus ignes :
 Non secus ac liquida si quando nocte cometæ
 Sanguinei lugubre rubent, aut ^r Sirius ardor :
 Ille fitim morbosque ferens mortalibus agris,
 Nascitur, & ^s lævo contristat lumine cœlum. 275
 Haud tamen audaci Turno fiducia cessit
 Litora præripere, & venientes pellere terra.
 Ultro animos tollit dictis, atque increpat ultro.
^t Quod votis optastis, adest, perfingere dextra :
 In manibus Mars ipse, viri. Nunc conjugis esto 280
 Quisque suæ tectique memor : nunc magna referto
 Facta patrum, laudesque. ultro occurramus ad un-
 dam,
 Dum trepidi, egressisque labant vestigia prima.
 Audentes fortuna juvat.
 Hæc ait : & secum versat, quos ducere contra, 285
 Vel quibus obsessos possit concedere muros.
 Interea Æneas socios de puppibus altis
^u Pontibus exponit : multi ^x fervare recursus
 Languentis pelagi, & ^y brevibus se credere saltu :
 Per ^z remos alii. Speculatus litora Tarchon, 290
^a Qua vada non sperat, nec fracta remurmurat unda,
 Sed mare inoffensum crescenti allabatur æstu,
 Advertit subito proras, sociosque precatur.
 Nunc, ô lecta manus, validis incumbite remis :

u Ogrides
 3. Hura
 πειρὸν καὶ
 γῆν γειγῆ-
 νων. &c. II. 3.
^o Redean-
 tes sc. a Ni-
 lo ad sinum
 Strymona.
 Thraciæ fl.
^p Læto, &
 ominis bo-
 ni.
^q Fulgorem
 tribuit Æ-
 nex armis,
 a luce Ho-
 merica
 Il ad. 5. ubi
 Diomedis
 galeæ cly-
 peique
 splendor
 Ἀπὸ τοῦ
 πρῶτου
 ἐκείνου
 αἰῶνος.
^r Sirius est
 tella pri-
 me magni-
 tudinis in
 ore Canis
 majoris; cu-
 jus accen-
 dentis vapo-
 res Solares
 influentia
 est feva &
 pestifera.
 Jam rapidus
 torrens si-
 tentes si-

rius agros Adebant cælo. Georg. 4. / Infelici & tristi. t Quod in votis dudum fuerat, nunc adeo in manibus est. datur jam manum conferendi copia. Breve quidem sed acre & pulchrum Hortatoriæ exemplum. u Cataractis seu ἀποβάθραις, scalis. x Observabant reflui maris æstum, aut fluctuum recursum. y Vadosis dorsis pelagi. z Projectos e navi ad modum ponticulorum. a Qua sperabat profundum esse mare, quia infractum. Al. leg. spirans. hoc sensu, Qua vada non movent aquas. Scal. Poet. l. 4. c. 16.

b Indignatione & odio in Mezentium & Italos.
 c Sine noxa. indemnes.
 d Arenæ cumulo altiori.
 e Dum eorum impetus sustinet.
 f Frangitur.
 g Lapfantes
 h Victoriâ usque latu-
 re.
 i Aureis laminis contextam in speciem squammarum.
 k Sanguinem & spiritum elatere confosso elicit.
 l Qui prodeunt exfecti ex maris utero, Phœbo, ut medicorum præfidi, facti sunt.
 Hinc Æsculapius Phœbi filius.
 m Clava.
 n Monstra, virtutis exercendæ segetem & materia.
 o Amore perduto, an fato.
 p Delicias, amasium.
 q Apposite proprium.
 Cretenfes enim nefando hoc amore infames. Plurimæ. De puerorum educatione, & Athenæus l. i. cap. 27. Cydon a. urbs Cretæ.
 r Privatus, secretusque ab amorum cura. s Idomeneus. Il. 13. Ἰδομενεύς ὁ ἀποκρίωνος.

Tollite, ferte rates, b inimicam findite rostris 295
 Hanc terram, sulcumque sibi premat ipsa carina.
 b Frangere nec tali puppim statione recuso,
 Arrepta tellure semel. Quæ talia postquam
 Effatus Tarchon, focii consurgere tonfis,
 Spumantesque rates arvis inferre Larinis: 300
 Donec rostra tenent siccum, & sedere carinæ
 Omnes c innocuæ: sed non puppis tua, Tarchon.
 Namque inslicta vadis d dorso dum pendet iniquo,
 Anceps, sustentata diu, e fluctusque fatigat,
 f Solvitur, atque viros mediis exponit in undis: 305
 Fragmina remorum quos & fluitantia transtra
 Impediunt, retrahitque g pedes simul unda relabens.
 Nec Turnum segnis retinet mora: sed rapit acer
 Totam aciem in Teucros, & contra in litore sistit.
 Signa canunt, primus turmas invasit agrestes 310
 Æneas, omen h pugnæ, stravitque Latinos,
 Occiso Therone, virum qui maximus ultro
 Æneam petit: huic gladio, perque ærea scuta,
 Per tunicam i squalentem auro, k latus haurit aper-
 tum.
 Inde Lycam ferit, exfectum jam matre perempta, 315
 Et l tibi, Phœbe, sacrum: casus evadere ferri
 Cui licuit parvo, nec longe Cissea durum,
 Immanemque Gyam sternentes agmina clava,
 Dejecit letho. nihil illos Herculis m arma,
 Nil validæ juvare manus, genitorque Melampus, 320
 Alcidæ comes, usque graves dum terra n labores
 Præbuit. Ecce, Pharo, voces dum jactat inertes,
 Intorquens jaculum clamanti sistit in ore.
 Tu quoque flaventem prima lanugine malas 324
 Dum sequeris Clytium o infelix, nova p gaudia, q Cy-
 don,
 Dardania stratus dextra, r securus amorum,
 Qui juvenum tibi semper erant, miserande jaceres:;
 Ni fratrum stipata cohors foret obvia, Phorci
 Progenies, septem numero, septenaque tela
 Conjiciunt: partim galea, clypeoque resultant 330
 Irrita; deflexit partim stringentia corpus
 Alma Venus. fidum Æneas affatur Achatem.
 Suggere tela mihi (non ullum dextera frustra,
 Torserit in Rutulos) s steterunt quæ in corpore Gra-
 jûm
 Iliacis campis, tum magnam corripit hastam, 335

Et jacit: illa volans clypei transverberat a ra
 Maxonis, & thoraca simul cum pectore rumpit.
 Huic frater subit Alcanor, fratremque ruentem
 Sustentat dextra. trajecto missa lacerto
 Protinus hasta fugit, servatque cruenta tenorem, 340
 Dexteræque ex humero nervis moribunda pependit.
 Tum Numitor, jaculo fratris de corpore rapto,
 Aeneam petit: sed non & figere contra
 Est licitum, magnique femur perstrinxit Achateæ,
 Hic: Curibus, fidens primævo corpore, Clausus 345
 Advenit, & rigida Dryopen ferit eminus hasta
 Sub mentum graviter pressa, pariterque loquentis
 Vocem, animamque rapit, trajecto gutture. at ille
 Fronte ferit terram, & crassum vomit ore cruorem.
 Tres quoque Threicios, & Boreæ de gente suprema, 350
 Et tres quos Idas pater & patria y Ismara mittit,
 Per varios sternit casus. occurrit Halesus
 Auruncaque manus: subit & Neptunia proles,
 Insignis Messapus equis. expellere tendunt
 Nunc hi, nunc illi: certatur b limine in ipso
 Ausoniae. c magno discordes a there venti
 Prælia ceu tollunt, animis & viribus aquis:
 Non ipsi inter se, non nubila, non mare cedit:
 Anceps pugna diu: stant obnixa omnia contra:
 Haud aliter Trojanæ acies, aciesque Latinæ 360
 Concurrunt: hæret pede pes, densusque viro vir.
 At parte ex alia, qua saxa rotantia late
 Inulerat torrens, arbutaque diruta ripis,
 Arcadas e insuetos acies inferre pedestres
 Ut vidit Pallas f Latio dare terga sequaci,
 (Aspera queis natura loci dimittere quando 365
 Suasit equos) g unum quod rebus restat egenis;
 Nunc prece, nunc dictis virtutem accendit amaris.
 Quo fugitis focii? per vos, & fortia facta,
 Per ducis Evandri nomen, devictaque bella, 370
 Spemque meam, patriæ quæ nunc subit æmula lau-
 dis,
 Fidite ne pedibus, ferro rumpenda per hostes
 Est via, qua globus ille virum densissimus urget:
 Hæc vos, & Pallanta ducem patria alta reposcit.
 Numina nulla premunt; mortali urgemur ab hoste 375
 Mortales: totidem nobis animæque manusque.

Cures opp.
 erat caput
 quondam
 Sabinorum.
 Unde Clau-
 sus retine-
 tur potius
 quam Lau-
 sus, ut in
 vulgaris
 libb. nam-
 que Æn. 7.
 Ecce Sabina-
 rum præfco
 de sanguine
 magnam
 agmen agens
 Clausus.
 O j' xθδ-
 α τυπῆ
 ut ὄπῳ.
 Od. 22.
 x Ab exti-
 mo Septen-
 trione.
 y Thraciæ
 mons &
 urbs.
 z Ex Au-
 runca Sues-
 sa, hodie
 sessa, Au-
 runci, Au-
 sonii, Opici.
 A. d. d. s. s. a.
 pus equum
 dominor. Ne-
 ptunia pro-
 les, Quem
 neque fas
 est cui-
 quam, nec
 sternere fer-
 ro. l. 7.

a Litore, aditu Italiae. c Ως δ' ὑπὸς τε, νότῳ τ' ἐγιδάμεσο, &c. Iliad. 16.
 d Ἐρωξάντες δόρυ δειπὶ, σάκῳ σάκῳ προβαλόμενῳ, Ἀσπίς ἀρ' ἀσπίδ' ἐπίδεν
 κόρυς κόρυ. ἀνίρα δ' ἀνίρα. Il. 16. e Cum non possent per loca saxis & ar-
 butis impedita equos agere, nec pedestri prælio certare assueti essent. f Latinis
 insequentibus. g Fuga, quæ in rebus extremis sola salus, ultimum perfugium.

5129

Ecce maris magno claudit nos obice pontus :
 Deest jam terra fugæ : pelago Trojamne petemus ?
 Hæc ait, & medius densos prorumpit in hostes.
 Obvius huic primum fati adductus iniquis 320
 Fit Lagos ; hunc, magno vellit dum pondere saxum,
 Intorreo figit telo, discrimina costis
 Per medium qua spina dedit, hastamque recepat
 Ossibus hærentem. *h* quem non super occupat Hisbon,
 Ille quidem hoc sperans. Nam Pallas ante ruentem,
 Dum furit, incautum crudeli morte sodalis 326
 Excipit, atque enses tumido in pulmone recondit.
 Hinc *i* Helenum petit, & Rhœti de *k* gente vetusta
 Anchemolum, *l* thalamos ausum incestare novercæ.
 Vos etiam gemini Rutulis cecidistis in arvis 330
m Daucia, Laride, Thymberque, simillima proles,
 Indiscreta suis, gratulque parentibus error.
n At nunc dura dedit vobis discrimina Pallas :
 Nam tibi, Thymbre, caput *o* Evandrius abstulit ensis ;
 Tum decisa suum, Laride, dextera quærit, 335
 Semianimesque micant digiti, ferrumque retractant.
 Arcadas accensos monitu, & præclara ruentes
 Facta viri, mistus dolor & pudor armat in hostes.
 Tum Pallas bijugis *p* fugientem Rhœtea præter
 Trajicit: hoc spatium, tantumque moræ fuit *q* Illo: 400
 Illo namque procul validam direxerat hastam ;
 Quam medius Rhœteus intercipit, optime Teuthra,
r Te fugiens, fratremque Tyren, curruque volutus
 Cædit semianimis Rutulorum *s* calcibus arva. 404
 Ac velut *t* optato ventis æstate coortis
 Dispersa immittit *u* sylvis incendia pastor ;
 Correptis subito mediis extenditur una
 Horrida per latos *x* acies Vulcania campos :
y Ille sedens victor flammam dispectat ovantes :
 Non aliter socium virtus coit omnis in unum, 410
 Teque juvat, Palla. sed bellis acer *z* Halesus
 Tendit in adversos, seque in sua colligit arma.
 Hic mactat *a* Ladona, *a* Pheretaque, *a* Demodocum-
 que ;
d Strymonio dextram fulgenti deripit ense,
 Elatam in jugulum ; saxo ferit ora *a* Thoantis, 415

h Quem ta-
 men incli-
 natum ut
 hastam re-
 velleret,
 non occu-
 pavit desu-
 per, uti su-
 peraverat
 Hisbon.
i Servius
 legit *She-*
num. Quod
 præplacet
 namque
Helenus
 Trojanum
 nomen.
k Rhœtus
 n. originem
 ducebat a
 Phorco ma-
 rino Deo.
l Rhœtus
 Marrubio-
 rum in Ita-
 lia rex Cas-
 periam fe-
 cundam
 uxorem fi-
 lio Anche-
 molo su-
 perinduxe-
 rat. privi-
 gnus no-
 vercam
 stupravit,
 hinc iratum
 patrem fu-
 giens se ad
 Tarnum
 contulit.
m Laride,
 Thymber-
 que gemel-

li, Dauci filii, ita inter se similes ut vix discerni possent: ne a parentibus qui-
 dem. Alii Dauciam & Thymbrum Lari filios esse volunt. *n* *Discrevi mors fera*
viros, &c. Lucan. 3. *o* Pallantis fil. Evandri. ensis. *p* Præter fugientem Rhœtea;
 qui Rutulus, ut & Ilus. *q* Cujus mortem aliquantulum morata est mors inter-
 posita Rhœti. *r* Arcades. *s* *Ἰσθία ποσειδὸν ἀπέλασαν*. Nonius l. 22. *t* Et voto,
 tempestive. *u* Stipula, credo, & calamis, Arist. Meteor. l. 4. c. 4. *v* *ἄπειρὸν ἐν*
ἀρούρα καὶ ὀπίσθιν κατὰ μῆκος. *x* Ignis. *y* Pastor. *z* Rutulus. *a* Arcad.

Ossaque dispergit cerebro permista cruento,
 Fata ^b canens sylvis genitor cesarat Halesum :
 c Ur senior letho canentia lumina solvit ,
 d Injecere manum Parca, e telisque sacrarunt
 Evandri ; quem sic Pallas petit ante precatus : 420
 Da nunc, Tibri ^f pater, ferro, quod missile libro,
 Fortunam, atque viam dari per pectus Halesi :
 Hæc arma, exuviasque viri tua quercus habebit.
 Audiit illa deus : cum ^g texit Imaona Halesus,
 i Arcadio infelix i telo dat pectus inermum. 425
 At non cæde viri tanta perterrita Lausus,
 Pars ingens belli, finit agmina : primus Abantem
 Oppositum interimmit, pugnae nodumque moramque.
 Sternitur Arcadiæ proles, sternuntur Etrusci,
 Et vos ô Grajis ^m imperdita corpora Teucri. 430
 Agmina concurrunt ducibusque, & viribus æquis.
 Extremi addensant acies, ⁿ nec turba moveri
 Tela manusque finit. hinc Pallas instat & urget.
 Hinc contra Lausus. nec multum discrepat ætas :
 Egregii forma, sed quis fortuna negarat 435
 In patriam reditus. Ipsos concurrere passus
 Haud tamen inter se magni regnator Olympi :
 Mox o illos sua fata manent o majore sub hoste.
 Interea ^p soror alma monet succurrere Lauso
 Turnum, qui volucris curru medium secat agmen. 440
 Ut vidit socios ; tempus desistere pugna ;
 Solus ego in Pallanta feror, soli mihi Pallas
 Deberur : cuperem, ipse ^q parens spectator adesset.
 Hæc ait : & socii cesserunt æquore ^r jussi.
 At Rutulûm abscessu ^s juvenis, tum jussa super-
 ba 445
 Miratus, stupet in Turno ; corpusque per ingens
 Lumina volvit, obitque truci procul omnia visu :
 Talibus & dictis it contra dicta tyranni :
 Aut spoliis ego jam raptis laudabor opimis :
 Aut letho insigni : o forti pater æquus utrique est. 450
 Tolle minas. fatus medium procedit in æquor.
 Frigidus Arcadibus coit in præcordia sanguis.
 Desluit Turnus bijugis, pedes apparat ire
 Comminus. ^u utque leo, specula cum vidit ab alta ^t
 Stare procul campis meditantem prælia taurum, 455

b Al. ca-
 vens.
 c Post obi-
 tum vero
 patris.
 d Tanquam
 in rem
 suam. Ex
 formula
 vindicatio-
 nis.
 e Letho
 consecra-
 runt, a ma-
 nu & telo
 Pallantis.
 f Numen
 vicinum &
 præfens.
 g Dum scu-
 to protegit
 Imaona.
 Alii. Dum
 detexit.
 i. e. spoliat.
 i Pallantis.
 k At Lau-
 sus non pa-
 titur agni-
 na Rutu-
 lorum esse
 perterrita
 cæde Hale-
 si : quin
 ipse restau-
 rat præ-
 lium.
 l In quo
 hæserat
 strages suo-
 rum. obi-
 cem pu-
 gnæ.
 m Quos
 non perdi-
 derant
 Greci, Re-
 liquiæ Da-
 naim.
 n Turba
 densa &
 conferta
 non dat
 spatium

movendis telis manibusque. o Pallantem interimendum a Turno : Lausum ab
 Anea. p Juturna soror Turni, quæ Diva & Nympha, adeoque præfens.
 q Evander. r Alii, jussu, ut sit Hypallage. s Pallas. t Equo, certe scio, animo
 feret pater utramque sortem aut victoriæ, aut pulchræ mortis. resp. ad id, cupe-
 rem ipse parens spectator adesset. u Ηὸς τὴν τῶν περὶ λέων, &c. Iliad. 16.

* Ubi cre-
 didit Tur-
 num esse
 intra ja-
 ctum hastæ.
 y Cœlum
 suspiciens,
 ubi Hercu-
 les.
 x Non pro-
 futuras, ut
 cui contra
 fata auxilio
 venire non
 liceret.
 a Jupiter
 Herculem
 b *Μοῖρα*
ἢ οὐρανὸν
ἢ οὐρανὸν
ἢ οὐρανὸν, &c.
 Iliad. 6.
 c Achilles
 Theridis,
 Memnon
 Aurore,
 Ascalaphus
 Martis,
 Sarpedon
 meus f.
 d *Ἡὲς*. *τὸν*
ἢ ἀγχι ποῖ-
ρα κακῆς,
ἢ ἀγχι ποῖ-
ρα κακῆς
 Iliad. 13.
 e Avertit
 oculos ab
 his campis,
 neutrius
 exercitus
 res curatu-
 rus, per-
 mittens o-
 mnia fatis.
 f *Levi* sc.
 vulnere.
 g Hastam.
 h Laminas,
 quibus ar-
 nabatur
 clypeus e
 taurina
 pelle.
 i *Ταῖαν*
ὀδὸν εἶπε.
 Iliad. Proccubuit moriens, & humum simul ore momordit. Æn. 11. vide quæ nos
 ibi. k Pede prementis, & insultabundas. Alii suppleunt versum hunc, sic ore pro-
 fano. quod non agnoscunt lib. boni. l Mortuum, dignum sc. foedere & hospiti-
 o inito cum Ænea. Scaligero visum est potius elogium quam sarcasmus.
 m Magno constabant Æneæ hospitia.

Advolat: haud alia est Turni venientis imago.
 Hunc x ubi contiguum missæ fore credidit hastæ,
 Ire prior Pallas, si qua fors adjuvet ausum,
 Viribus imparibus, magnumque ita y ad æthera fa-
 tur:
 Per patris hospitium, & mensas quas advena adisti,
 Te precor, Alcide, cœptis ingentibus adsis: 461
 Cernat semineci sibi me rapere arma cruenta,
 Victoremque ferant morientia lumina Turni.
 Audiit Alcides juvenem, magnumque sub imo
 Corde premit gemitum, lacrymasque effudit x inanes.
 Tum a genitor natum dictis affatur amicis: 466
 b Stat sua cuique dies: breve & irreparabile tempus
 Omnibus est vitæ: sed famam extendere factis,
 Hoc virtutis opus. Trojæ sub mœnibus altis
 c Tot gnati cecidere deum: quin occidit una 470
 Sarpedon, mea progenies: etiam sua Turnum
 Fata vocant, d metasque dati pervenit ad ævi.
 Sic ait, atque oculos Rutulorum e rejicit arvis.
 At Pallas magnis emittit viribus hastam,
 Vaginaque cava fulgentem diripit ense. 475
 Illa volans humeris surgunt qua tegmina summa,
 Incidit, atque viam clypei molita per oras,
 Tandem etiam magno f strinxit de corpore Turni.
 Hic Turnus ferro præfixum g robur acuto
 In Pallanta, diu librans, jacit, atque ita fatur: 480
 Aspice num mage sit nostrum penetrabile telum.
 Dixerat: ac clypeum, tot ferri h terga, tot æris,
 Cum pellis toties obeat circumdata tauri,
 Vibranti cuspis medium transverberat ictu,
 Loriceque moras, & pectus perforat ingens. 485
 Ille rapit calidum frustra de vulnere telum;
 Una eademque via sanguisque, animusque sequuntur.
 Corruit in vulnus: sonitum super arma dedere,
 Et i terram hostilem moriens petit ore cruento.
 Quem Turnus k super assidens, 490
 Arcades hæc, inquit, memores mea dicta referte
 Evandro, l qualem meruit, Pallanta remitto.
 Quisquis honos tumuli, quicquid solamen humandi
 est,
 Largior: m haud illi stabunt Æneia parvo
 Hospitia. & lævo pressit pede, talia fatus, 495

Exanimum; rapiens immania pondera baltei,
 Impressumque « nefas, una sub nocte jugali
 Cæsa manus juvenum fœde. thalamique cruenti;
 Quæ o bonus Eurytion multo cælaverat auro.
 Quo nunc Turnus ovat spolio, gaudetque potitus. 500
*h scia mens hominum fati, sortiisque futurae,
 Et servare modum rebus sublata secundis.*
 Turno tempus erit, magno cum optaverat emptum
 Taracium Pallanta, & cum p spolia ista, diemque
 Oderit. At socii multo gemitu lacrymisque 505
 q Impositum scuto referunt Pallanta frequentes.
 O dolor, atque decus magnum rediture r parenti:
 Hæc te prima dies bello dedit, hæc eadem auferit:
 Cum tamen ingentes f Ratulorum linguis f acervos.
 Nec jam fama mali tanti, sed r certior auctor 510
 Advolat Æneæ: tenni discrimine lethi
 Esse suos, tempus « versis succurrere Teucris.
 Proxima quæque metit gladio, x larumque per agmen
 Ardens limitem agit ferro: te, Turne, superbum
 Cæde nova quærens, Pallas, Evander, in ipsis 515
 Omnia sunt oculis; mensæ, quas advena primus
 Tunc adiit, dextræque datæ. Sulmone creatos
 Quattuor hic juvenes, totidem quos educat y Ufens,
 r Viventes rapit, inferias quos immolet umbris,
 Captivoque rogi perfundat sanguine flammæ. 520
 Inde Mago procul infensam cum tenderet hastam,
 « Ille astu subit, ac tremebunda supervolat hasta;
 Et b genua amplectens effatur talia supplex:
 Per patrios manes, & spes surgentis Iuli, 524
 Te precor, hanc animam serves c natoque patrique.
 Est domus alta; jacent penitus defossa talenta
 Calati argenti; sunt auri pondera d facti
 « Infectique mihi, non hic victoria Teucrum
 Vertitur, f haud anima una dabit discrimina tanta.
 Dixerat. Æneas contra cui talia reddit: 530
 « Argenti atque auri memoras quæ multa talenta,
 Gnatæ parce tuis. belli g commercia Turnus
 Sustulit ista prior, jam tum Pallante perempto.
 « Hoc patris Anchisæ manes, hoc sentit Iulus.

In quo insculptum erat nefandum faciundum Danaidum, quæ prima nocte ex nuptiali maritos suos Ægypti filios interfecerunt, uno tantum excepto. o Artifex bonus & peritus. p Namque Æneam dubium utrum parceret Turno supplicii, admonuit vindictæ balteus iste in humero, Turni conspectus. q Ex more & honore militari. r Parenti jam orbo & feni. / Edita tantum Rutulorum strage, quorum acervos liquisti. t Nuncius super ea remissus. « In fugam x Latam per cæsos hostes sibi sternit viam. y Fl. Latii juxta Tar-

racinam. x Moris erat, in funere virorum fortium captivos necari, ceu inferias placandi: eorum Manib. Sic Il. 23. Achilles 12. Trojanos Patroclo mittit inferiar. d O d' υπεραμεν & λαβι γουρων Κυψας. Il. 21. b Pro more supplicium. vide quæ ad Senecæ Troad. v. 689. Et Hom. Il. 6. de Adrasto supplice. unde hic locus adumbratus. c Meo. d In vasis & signis. e Rudis & gravis in massa. f Una hæc anima mea servata non lancem victoriæ inverget. Non pondera rerum, Non momenta sumus. g Αυτων & αποτων rationem sustulit Turnus. h Resp. ad illud, Per patrios manes & spes surgentis Iuli.

Sic fatus, galeam læva tenet: atque reflexa
 Cervice orantis capulo tenus abdidit ensem. 535
 Nec procul Æmonides, Phœbi Triviæque sacerdos,
 Infula cui sacra redimibat tempora vitta,
 Totus collucens veste, atque insignibus k armis.
 Quem congressus agit campo, lapsumque superfrans 540
 immolat, ingentique l umbra tegit. arma Sereffus
 Lecta refert humeris, tibi rex, Gradive, trophæum.
 Instaurant acies Vulcani stirpe creatus
 m Cæculus, & veniens Marforum à montibus m Um-
 bro.
 Dardanides contra furit (n Anxuris ense finiftram,
 Et totum clypei ferro dejecerat orbem.) 546
 Dixerat ille aliquid o magnum, vimque affore verbo
 Crediderat, cœloque animum fortasse ferebat,
 Canitiemque sibi, & longos promiferat annos.
 Tarquitus exultans contra fulgentibus armis, 550
 Syivicolæ Fanno Dryope quem nympa creatat,
 Obvius ardenti sese obtulit: ille p reducta
 q Loricam clypei que ingens onus impedit hasta.
 Tum caput orantis nequicquam, & multa parantis
 Dicere, deturbat terra, truncumque repente. 555
 Provolvens, super hæc inimico pectore fatur:
 Istic nunc, metuende, jace: non te optima mater
 Condet humi, patriove onerabit membra sepulchro:
 Alitibus linquere feris, aut gurgite mersum
 Unda feret, o piscesque impasti vulnera lambent. 560
 Protinus Antheum, & Lycam, prima agmina Turni
 Persequitur, fortemque Numam, fulvamque Camer-
 tem,
 Magnanimo Volscente satum; ditissimus agri
 Qui fuit Aufonidum, & s tacitis regnavit s Amyclis.
 i Ægeon qualis, centum cui brachia dicunt 566
 Centenasque manus, quinquaginta oribus ignem
 Pectoribusque u arfisse: Jovis cum fulmina contra
 Tot paribus streperet clypeis, tot stringeret enses.
 Sic toto Æneas desavit in æquore victor,
 x Ut semel intepuit mucro: quin ecce Nyphæi 570
 Quadrijuges in equos, adversaque pectora tendit:
 Atque illi y longe gradientem, & dira frementem

i Velamen-
 tum capitis
 sacerdotalis
 vittis orna-
 tum lanceis,
 albis, &
 coccineis,
 iisque u-
 trinque de-
 pendentibus.

k Al. Albis.

l Morte,

ομοτ

ἰσ' ἰνῆ

λυσίω.

Hom.

m De Cæ-

culo &

Umbrone

i. 7. sub fi-

ne.

n Ita sepa-

randum per

Erethefin

a contextu.

Umbrone;

vel idem

erit Anxur

cum Um-

brone.

o Elatum.

superbi-

ficum,

πὶ μέγα.

Sunt qui le-

gant, magi-

cum, ut qui

se carmine

magico ad-

versus vul-

nera muni-

visset. nam-

que vim a-

fore verbo

credidit.

Et viperas

incantare

norat. Sed

non Dardaniæ

mediati cuspide illum

Evulsiit. &c. l. 7. p

Retroacta ad majorem

vibrandi imperum. q

Æneas confixit hasta

loricam & clypeum

Tarquiti, adeo-

que impedivit. r

Pisces avidi vorabunt.

s Latii opp. prope

Tarracinam,

quod silentio perisse fertur,

cap-
tum scil. ab hoste, cujus adventum nemo
nunciare auderet, postquam interdicto cautum esset, ne quis interrubarer
Remp. multo ies rumoribus hostilibus territam. i Ægeon seu Briareus, qui
centum brachia totidemque manus, quinquaginta capita, totidem ventres ha-
buisset fingitur u Spirasse, evomuisse. x Postquam semel incaluit bra-
chium, ait Orator. y Longis gradibus spaciantem.

Ut

Ut videre, metu versi, retroque ruentes,
 Effundantque ducem, rapiuntque ad litora currus.
 Inrerea bijugis infert se Lucagus albis
 In medios, fraterque Liger: sed frater habenis
 Flecit equos, strictum rotat acer Lucagus ensem.
 Haud tulit Æneas tanto fervore furentes;
 Irruit, adversaque æingens apparuit hasta,
 Cui Liger:
^a Non Diomedis equos, non currum cernis Achillis,
 Aut Phrygiæ campos: nunc belli finis & ^b ævi
 His dabitur terris. vesano talia late
 Dicta volant Ligeri, sed non & Troïus heros
 Dicta parat contra: jaculum nam torquet in hostem.
 Lucagus, ut ^c pronus pendens in verbera telo
^d Admonuit bijugos, projecto dum pede lævo
 Aptat se pugnae, subit oras & hasta per imas
 Fulgentis clypei; tum lævum perforat inguen.
 Excussus curru moribundus volvitur arvis.
 Quem pius Æneas dictis affatur amaris:
 Lucage f nulla tuos currus fuga segnis equorum
 Prodidit, aut vanæ vertère ex hostibus umbrae:
 Ipse rotis saliens juga deseris. Hæc ita factus
 Attripuit bijugos: frater tendebat inermes
 Infelix palmas, curru delapsus eodem.
 Per te, per qui te talem genere parentes,
 Vir Trojane, sine hanc animam, & miserere precan-
 tis.
 Pluribus oranti Æneas: Haud talia dudum
 Dicta dabas. morere, & fratrem ne desere frater.
 Tum latebras animæ pectus mucrone recludit.
 Talia per campos edebat funera ductor
 Dardanius. torrentis aquæ vel turbinis atri
 More furens: Tandem erumpunt, & castra relinquunt
 Ascanius puer, & nequicquam obfessa juvenus.
 Junonem interea compellat Juppiter ultro:
^g O germana mihi, atque eadem gratissima conjux:
^h Ut rebare, Venus (nec te sententia fallit)
 Trojanas sustentat opes: ⁱ non vivida bello
 Dextra viris, animusque ferox, patiensque peri-
 cli.
 Cui Juno submissa: Quid, ô pulcherrime conjux,
 Sollicitas ægram, & tua & tristia dicta timentem?
 Si mihi, quæ quondam fuerat, quamque esse decebat,
 Vis in amore foret: non hoc mihi namque negares
 Omnipotens: quin & pugnae subducere Turnum,

575

580

584

590

595

600

605

610

615

æ Uri He-
 roas indu-
 cant Poe-
 tæ.
 & Sic Tur-
 nus l. 9.
 et ad sibi
 cum Danais
 in saxo lo-
 quere Pelas-
 se puerem.
 molliem
 sc. expro-
 brans. Alii
 ad hos, a
 quibus vi-
 ctus est Æ-
 neas, alla-
 sum vo-
 lunt.
 b Vitæ tæ.
 c Habitum
 hunc auri-
 garum me-
 moravit
 sub sine
 3. Georg.
 pronique in
 verbera pen-
 dit.
 d Flagello
 aut telo.
 e Ab Ænea
 missa.
 f Nec te qui
 tarde fu-
 gientes, nec
 territi pro-
 dederunt,
 sed te ipse.
 g Καταγνώ-
 τη ἀποχό-
 ρη. Il. 18.
 h Ironice &
 παραβλή-
 δον ἀγο-
 ρεύς, ut
 4. Il.
 i Quintimo-
 ipii Martii
 non egent

Veneris auxilio. & Επιεικτόμια. 4. Il.

Et Dauno possem incolumem servare parenti.
 Nunc pereat, Teucrisque pio det sanguine pœnas.
 Ille tamen nostra deducit origine nomen :
 Piliunusque illi quartus pater, & tua larga
 Sæpe manu, multisque oneravit limina donis. 620
 Cui rex ætherei breviter sic fatur Olympi:
 Si mora præsentis lethi, tempusque caduco
 Oratur juveni, o meque hoc ita ponere sentis ;
 Tolle fuga Turnum, atque instantibus eripe fatis.
 Hacenus indulisse vacat. sin altior istis 625
 Sub precibus venia ulla later, totumque moveri
 Mutarive putas bellum, spes pascis inanes.
 Cui Juno illacrymans : Quid si, quod p voce gravaris,
 Mente dares, atque hæc Turno rata vita maneret ?
 Nunc manet infontem gravis exitus : aut ego veri 630
 Vana feror ; quod ut ô potius formidine falsa
 Ludar ; & in melius tua, qui potes, orsa reflectas.
 Hac ubi dicta dedit, cœlo se protinus alto
 Misit, agens hyemem nimbo succincta per auras :
 Iliacamque aciem, & Laurentia castra petivit. 635
 Tum dea nube cava tenuem sine viribus umbram,
 In faciem Æneæ (visu mirabile monstrum)
 Dardaniis ornat telis, clypeumque, / jubasque
 Divini assimilat capitis, dat inania verba ;
 Dat sine mente sonum, gressusque effingit euntis. 640
 Morte obita quales fama est volitare figuras.
 Aut quæ sopitos deludunt somnia sensus.
 At primas læta ante acies exsultat imago,
 Irritatque virum telis, & voce laceffit. 645
 Instat cui Turnus, stridentemque eminus hastam
 Conjicit : illa dato vertit vestigia tergo.
 Tum vero Ænean aversum ut cedere Turnus
 Credidit, atque animo spem turbidus hausit inanem :
 Quo fugis, Ænea ? thalamos ne desere pactos.
 Hac dabitur dextra tellus quæ sita per undas. 650
 Talia vociferans sequitur, stridentemque coruscant
 Mucronem, nec ferre videt sua gaudia ventos.
 Forte ratis celsi y conjuncta crepidine saxi

[Mox :

multisque

oneravit li-

mina donis,

i. e. tholos.

templi.

in Supra

l. 2. p. 4. ens.

hoc libro.

avis, his,

quartus pa-

ter. A pri-

mo generis

autore Pi-

lunio po-

steri quo-

que dicti

Piliunni, ut

Artaces,

Pharaones,

Ptolemæi,

Cæsares.

in Quem in

bello hoc

casurum in

fatis est.

Statuere

me posse

putas cu-

pisque.

p. Fato.

namque

Jovis vocem

jaia sequun-

tur.

A vero er-

rans & fal-

lia.

Αὐτὰρ

ὁ δὲ δῶλον

κινῶν ἀεὺ

ρόπῳ

Ἀπόλλω

Αὐτὰρ τ'

Αἰνία

ἔκλειον ἔ

τιύχισι

τίον Hom.

γ. I. / Terribilem

cristis galeam.

Æneæ. l. 8.

Galeas autem

ornare solet

avium pinnis

plumisque,

leonum & equorum

jubis vel etiam

fetis caudæ equi-

næ, infra hoc

eodem libro,

Ære caput fulgens,

cristaque hirsutus

equina. hinc

ἄπυρρις, κόρυς ἰσποδίαται,

ipsique ἰσποκορυφαί.

nec non capitibus atque

ridibus luporum,

canum, vulpium,

felium, unde λυκίαι,

κυνίαι,

ἀλωπικίαι,

γαλίαι. Pyrrhus gestabat hircina cornua.

t. Mente mora vana spe elatus.

in Ironice. ut illud. En ayros, & quam bello,

Trojane, πεύστη Hesperiam, mesure ja-

caus. x Inania scil. futura, & fallacia, ut quæ venti dissipant.

y Fune alligata

ropi.

Expositis stabat & scalis, & & ponte parato,
 Qua rex Clausinis advectus^a Osinius oris. 655
 Huc sese trepida Æneæ fugientis imago
 Conjicit in latebras; nec Turnus segnior instat,
 Exuperatque moras, & pontes transilit altos.
 Vix proram attigerat, rumpit Saturnia funem,
 Avulsamque rapit revoluta per æquora navem. 660
 Illum autem Æneas absentem in prælia poscit;
 Obvia multa virum demittit corpora morti.
 Tunc levis haud ultra latebras jam quærit imago,
 Sed sublime volans nubi se immiscuit atræ;
 Cum Turnum medio interea fert æquore turbo, 665
 Respicit ignarus rerum, ^b ingratusque salutis,
 Et duplices cum voce manus ad sidera tendit:
 Omnipotens genitor, tanton' me ^c crimine dignum
 Duxisti? & tales voluisti expendere pœnas? 669
 Quo feror? unde abii? quæ me fuga? ^d quemve re-
 ducet?
 Laurentesne iterum muros aut castra videbo?
 Quid manus illa virum, qui me meaque arma secuti?
 Quosque, nefas, omnes infanda in morte reliqui?
 Et nunc palantes ^e video, gemitumque cadentum 674
 Accipio: quid agam? aut quæ jam satis ima dehiscat
 Terra mihi? vos ô potius miserescite venti;
 In rupes, in saxa, volens vos Turnus adoro,
 Ferte ratem, sævisque vadis immittite Syrtis;
^f Quo neque me Rutuli, neque conscia fama sequatur.
 Hæc memorans, animo nunc huc, nunc fluctuat illuc:
 An sese ^g mucrone ob tantum dedecus amens 681
^g Induat, & crudam per costas exigat ensem:
 Fluctibus an jaciat mediis, & litora nando
 Curva petat, Teucrûmque iterum se reddat in arma.
 Ter conatus utramque viam; ter maxima Juno 685
 Continuit, juvenemque animo miserata repressit.
 Labitur alta secans, fluctuque æstuque secundo,
 Et patris antiquam Dauni defertur ad ^h urbem.
 At Jovis interea ⁱ monitis Mezentius ardens
 Succedit pugnae, Teucrosque invadit ovantes. 690
 Concurrent Tyrrenæ acies, atque omnibus ^k uni,
 Uni odiisque viro, telisque frequentibus instant.
 Ille, velut rupes, vastum quæ prodit in æquor
 Obvia ventorum furiis, expositaque ponto, 694
 Vim cunctam, atque minas perfert cœlique marisque,
 Ipsa immota manet, prolem Dolicaonis Hebrum
 Ligios Mezentii? an præbentibus gloriæ segetem Æneæ. ^k Mezentio. 8. lib.
^l Comparatio huic gemina l. 6. & 7. supra ex Il. Homer. 15.

Quibus in
 navim con-
 scendere-
 tur.
^a Osinius
 Mallicus.

^b Ingrato
 animo sa-
 lutem ac-
 ceptam fe-
 rens.

^c Inhonestæ
 fugæ,
 utut invitæ
 mihi que
 ingratae,
 probro. &
 quæ Turno
 objecta est
 a Drance,
 l. ii.

^d Qualem?
 fugæ sc.
 crimini
 obnoxium,
 meorum-
 que deser-
 torem.

^e Videre
 mihi vi-
 deor.

^f Nesciat
 hoc quis-
 quam nisi
 in quæ Cæ-
 sar. s. l.
 Lucan.

^g Sic 7. bell.
 Gall. Cæf.
 se ipsi acu-
 issimis val-
 lis induc-
 bant.

^h Ardeam.
ⁱ Utrique
 busne irre-

Sternit humi; cum quo Latagum, Palmumque fugacem:

Sed *m* Latagum saxo, atque ingenti fragmine montis
Occupat *m* os faciemque adversam: poplite Palmum
Succiso volvi segnem finit, armaque Lauso 700

Donat habere humeris, & vertice figere cristas.
Nec non Evantem Phrygium, Paridisque Mimanta
Æqualem, comitemque, *u* una quem nocte Theano
In lucem genitori Amyco dedit, & face prægnans
Cisseis regina Parin creat: *o* urbe paterna 705

Occubat; *p* ignarum Laurens habet ora Mimanta.
q Ac velut ille canum morsu de montibus altis
Actus aper (multos *r* Vesulus quem pinifer annos
Defendit, multosque palus Laurentia) sylva 709

Passus arundinea, postquam inter retia ventum est,
Substitit, infremuitque ferox, & inhorruit armos:
Nec cuiquam irasci, *f* propiusve accedere virtus,
Sed jaculis, turisque procul clamoribus instant:
Haud aliter justæ quibus est Mezentius iræ,
Non ulli est animus stricto concurrere ferro: 715

Missilibus longe, & vasto clamore lacescunt.
Ille autem impavidus partes *i* cunctatur in omnes,
Dentibus infrendens, & *u* tergo decutit hastas.
Venerat antiquis *x* Coriti de finibus Acron, 719
Grajus homo, *y* infectos linquens profugus *y* hyme-
naos,

Hunc ubi miscentem longe media agmina vidit,
& Purpureum pennis, & pactæ conjugis ostro:
a Impastus stabula alta leo ceu sæpe peragrans
(Suadet enim vesana fames) si forte fugacem 724
Conspexit capream, aut *b* surgentem in cornua cer-
vum,

Gaudet hians immane, comasque arrexit, & hæret
Visceribus super accumbens: lavit improba teter
Ora cruor.

Sic ruit in densos alacer Mezentius hostes.
Sternitar infelix Acron, & *c* calcibus atram 730
Tundit humum expirans, infractaque tela cruentat.
Atque idem fugientem haud est dignatus Orodem
Sternere, nec jacta *d* cæcum dare cuspide vulnus.
Obvius adverfoque occurrit, seque viro vir
Contulit, haud *e* furto melior, sed fortibus armis. 735
Tum super adjectum posito pede nixus & hasta,

m Græca constructio
genitivi Accusativi.
n Eadem nocte qua
Hecuba Cissei regis
Thraciæ filia peperit
Paridem, quem utero
gestans se faciem par-
turire furnia rit.

o Paris in Troja.
p Ignoratum, adve-
nam, peregrinum.
q Il. II. Hom. &
Hes. in scuto.
r Mons Liguria.

f Licet enim esse for-
tibus. Ovid.

i Se versat. *u* Scuto e-
tergore hubulo. si de
Mezentio capias: Si
de apro, interpretabe-
ris ex illo Lucani de
elep anto.

*Omnia reper-
cissum
squallenti
missile tergo
Frangit, &
hæret atos
mota cure
discuti ha-
stas l. 6.
x Thuscæ
opp.*

y Sponfam, nuptias infestas. *x* Purpurea eminentem crista, & ostro sponfæ suæ
insigni. *a* ὄσ τε λίων ἐχέειν, &c. Il. 3. *b* Caput alte frementem *Conibus at-*
boreis *r* Æneid. *c* In morte λανθίζων ποσὶ γάταν. χθόρα λὰξ ἀράστων
alibi sæpe. *d* Quod fugienti & averfo infligitur, vel altum, ab hasta aut gladio
punctum feriente. *e* Non insidiis aut dolis peritior.

Pars belli haud temnenda viris, jacet altus Orodes.

Conclamant socii lætum *f* Pæana sequenti.

g Ille autem exspirans; non me, quicumque es,
inulto,

Victor, nec longum lætabere, te quoque fata 740

Prospectant paria, atque eadem mox arva tenebis.

Ad quem subridens missa Mezentius ira:

h Nunc morere: ast de me divum pater atque homi-
num rex

Viderit. hoc dicens, eduxit corpore telum.

Olli dura quies oculos, & ferreus urget 745

Somnus, in æternum clauduntur lumina noctem.

i Cadicus Alcathoum obruncat, i Sacrator Hydaspem

Partheniumque i Rapo, & prædurum viribus Orsen:

i Messapus Cloniumque, Lycaoniumque Ericaten:

illum & infrenis equi lapsu tellure jacentem; 750

Hunc peditem pedes; & Lycius processerat Agis:

Quem tamen haud expers i Valerus virtutis avitæ

Dejicit, i Attronium Salius, Saliumque i Nealces,

In ignis jaculo, & i longe fallente sagitta.

Jam gravis æquabat luctus, & mutua Mavors 755

Funera: cædebant pariter, pariterque ruebant

Victores, victique: neque his fuga nota, nec illis.

Dii Jovis in tectis iram miserantur m inanem

Amborum, & tantos mortalibus esse labores.

Hinc Venus, hinc contra spectat Saturnia Juno. 760

Pallida Tiphone media inter millia sævit.

At vero ingentem quatiens Mezentius hastam

Turbidus ingreditur campo. n qua magnus Orion, 765

Cum pedes incedit medii per maxima Nerei

Stagna viam scindens, humero supereminet undas.

Aut summis referens annosam montibus ornum,

Ingrediturque solo, & caput inter nubila condit.

Talis se vastis infert Mezentius armis,

Huic contra Æneas, speculatus in agmine longo,

Obvius ire parat: manet imperterritus ille, 770

Hostem magnanimum opperiens, & mole sua stat.

Atque oculis spatium emensus quantum satis hastæ;

• Dextra mihi Deus, & telum quod missile libro,

Nunc adsint: voyeo p prædonis corpore raptis

Indutum spoliis, ipsum te. Lause, trophaum 775

Æneæ. dixit, stridentemque eminus hastam

f Acclama-
tionem ex-
ultantium
super hoste
strato. Pro-
prie equi-
dem hym-
num in
laudem
Apollinis
ἀπὸ τοῦ
παύλου

a confecto
Pythone.

g Ira Patro-
cius 16. ll.
h Sic Achil-
les Hectori.
ll. 22.

i Rutuli
reliqui sunt
Trojani.

k Efferati,
freno non
parentis,

nec audien-
tis habenas.
quid sibi
velint Ef-

fians Ny-
mide vide
lib. 4.

l Quæ mis-
sa eminus
non adver-
titur, nec
caverur.

m Nihil pro-
ficiantem
ad hujus
aut illius
partis vi-
ctoriam.

n Qualis
Orion, qui
ab Oeno-
pione oc-
cæcatus
consultit
oraculum,
qua ratione
posset vi-
tum recipe-
re. respon-
sum talit. si

per mare, ortum versus incederet, ut solis radii oculis illucescerent. quod fecit. Turneb. 27. lib. 28. cap. Hyginus. Natalis 8. l. 12. c. 5. Æque impius est Turnus 12. l. Euripidis Polynices, Sophoclis Ajax, Statii Capaneus, Siliii Anibal quibus telum pro numine.

Jecit:

S 184

p Æneæ.
q Al. leg.
Autonem.
 unde Antro-
 niorum fa-
 miliam du-
 ci volunt.
r Non in il-
 lum dire-
 cto. *solo non*
in sua vulne-
ra misso.
Sic 7. l.
f Clypeum.
r Tergora
 trium tau-
 rorum in
 scuto, tecta
 lino, cui
 posset appi-
 ngi in-
 igne.
u Acerba
 se. & præ-
 mature.
x Pietati &
 virtuti.
y Mezen-
 tius.
z Illigatus
 & impedi-
 tus hasta
 Æneæ.
a Rutali.

b Tectus
 clypeo se-
 tuctur con-
 tinetque
 donec deto-
 net telo-
 rum imber.
c Arboris,
 ripæ, aut
 saxi, quæ
 vim & in-
 juriam
 tempestatis
 arceat.
d Redire ad
 opus diu-
 num.

Jecit : at illa volans *p* clypeo est excussa, procul-
 que

Egregium *q* Anthorem latus inter & ilia figit:
 Herculis Anthorem comitem, qui missus ab Argis
 Hæserat Evandro, atque Itala confederat Urbe. 780

Sternitur infelix *r* alieno vulnere, cælumque
 Aspicit, & dulces moriens reminiscitur Argos.
 Tum pius Æneas hastam jacit : illa *s* per orbem
 Ære cavum triplici per *t* linea terga, tribusque
 Transit intextum tauris opus, imaque sedit 785

Inguine : sed vires haud pertulit. ocius ensem
 Æneas, viso Tyrrheni sanguine, latus
 Eripit à femore, & trepidanti fervidus instat.
 Ingemuit chari graviter genitoris amore,
 Ut vidit, Lausus, lacrymæque per ora volutæ, 790
 Hic mortis *u* duræ casum, tuæque optima facta,
 Siqua fidem tanto est *x* operi laura vetustas,
 Non equidem, ne te, juvenis memorande, file-
 bo.

y Ille pedem referens, & inutilis, *z* inque ligatus
 Cedebat, clypeoque inimicum hastile trahebat. 795

Proripuit juvenis, seseque immiscuit armis:
 Jamque assurgentis dextræ, plagamque ferentis
 Æneæ subiit mucronem, ipsumque morando
 Sustinuit, *d* socii magno clamore sequuntur,
 Dum genitor nati parma protectus abiret : 800

Telaque conjiciunt, proturbantque eminus hostem
 Missilibus, furit Æneas, *b* reclusque tenet se.

Ac velut effusa si quando grandine nimbi
 Præcipitant, omnis campis diffugit arator, 805

Omnis & agricola, & tuta latet *c* arce viator,
 Aut amnis ripis, aut alti fornice saxi,

Dum pluit in terris : ut possint sole reducto
d Exercere diem : sic obrutus undique telis

Æneas, nubem belli, dum detonet, omnem
 Sustinet ; & Lausum increpatat, Lausoque mina-
 tur.

Quo moriture ruis ? majoraque viribus audes ? 811

Fallit te incautum pietas tua, Nec minus ille
 Exsultat demens, sævæ jamque altius iræ

Dardanio surgunt ductori ; extremaque Lauso
 Parcæ fila legunt. validum namque exigit ensem 815

Per medium Æneas juvenem, totumque recondit.
 Transit & parmam mucro, levia arma minacis,

Et tunicam, molli mater quam neverat auro :
 Implevitque sinum sanguis, tum vita per auras

Concessit mœstia ad manes, corpusque reliquit. 820

At vero ut vultum vidit morientis & ora,

Ora modis Anchisiades pallentia miris,

Ingemuit miserans graviter, dextramque tetendit:

Et mentem patriæ subiit pietatis imago.

Quid tibi nunc, miserande puer, pro laudibus istis, 825

Quid pius Æneas tanta dabit indole dignum?

Arma quibus lætatus, habe tua: teque parentum

Manibus, & cineri (f siqua est ea cura) remitto.

Hoc tamen infelix miseram solabere mortem;

Æneæ magni dextra cadis. Increpat ultro

Cunctantes socios, & terra sublevat ipsum,

Sanguine turpantem comptos de more capillos.

Interea & genitor Tiberini ad fluminis undam

Vulnera h siccabat lymphis, corpusque levabat

Arboris acclivis trunco: procul ærea ramis

Dependet galea, & prato gravia i arma quietcunt.

Stant lecti circum juvenes: ipse æger, anhelans

Colla fovet, fusus propexam in pectore barbam.

Multa super Lauso rogitat, multosque remittit,

Qui revocent, mœstique ferant mandata parentis. 830

At Lausam socii exanimum super i arma ferebant

Flentes ingentem, atque ingenti vulnere victum.

Agnovit longe gemitum præfaga mali mens;

h Canitiem immundo deformat pulvere, & ambas

Ad cœlum tendit palmas, & corpore inhæret. 835

Tantane me tenuit vivendi, nate, voluptas?

Ut pro me hostili parerer succedere dextræ,

Quem genui? tuane hæc genitor per m vulnera fervor,

Morte tua vivens? heu nunc misero mihi demum

Exilium infelix, nunc alte vulnus n adactum. 840

Idem ego, nate, tuum maculavi crimine nomen,

Pulsus ob invidiam folio, sceptrisque paternis.

o Debueram patriæ pœnas, odiisque meorum:

Omnes per mortes animam fontem ipse dedissem. 844

Nunc vivo; neque adhuc homines, lucemque relin-

quo.

Sed linguam. Simul hæc dicens, atrollit in p ægrum

Se femur, & quanquam vis alto vulnere tardat,

Haud dejectus equum duci jubet; q hoc decus illi,

Hoc solamen erat: bellis hoc victor abibat

Omnibus. alloquitur q mœrentem, & talibus in.

fit:

q Phœbe diu, Res siqua diu mortalibus ulla est,

ipse lubens obiissem. p Saucium. q Equum. Sic Achilles Xanthum equum alloquitur 19, 11.

e Subitque

Æneæ in

animum,

quoniam

ipse affice-

retur dolo-

re, si quid

simile suo

conrigisset

Alcanio.

f Siqua te

fato fun-

ctum mu-

neris hujus

tangat cura

aut gratia.

g Mezen-

tius.

h Sistebat

sanguinem,

lavabat,

purgabat-

que.

i Clypeum.

k Quo i in

gravi luctu

fieri solet,

caput ca-

num spar-

git pulvere.

l Eane mi-

sero mihi

lucis tam

dira cupi-

do, ut fatis

male judi-

cantibus,

adeoque

pietate

prepostera,

fervari ve-

lim morte

fili?

m Vulnus.

Invidiose &

pathetice.

n Per filii

mei pectus.

o Morte

tua luis

crimen, l

invidiam,

pœnas

meas; quas

Vixi-

S 105

Arma Æ-
neæ Lauſi
ſanguine
cruentata.
Namque ar-
ma Lauſo
juſſit habe-
re ſua.

Si virtuti
adverſus ſit
adventus.

Κόρυθ'
ἰπποδα.

σεία. Sic

Paris, Il.

κυνένειον

τυκλον ἔθν-

κην ἰππος

κιν, δειόν

ἰλόφθ

καθ' ὑπέγ-

θεν ἔνδον.

ſupra.

Quod

iple jam vi-

ctus ceſſif-

ſet.

Quod ſi-

lium ami-

ſiſſet.

Precantis,

optantif-

que Adver-

bium.

Neque

enim deo-

rum quem-

piam vene-

ror ſup-

plex, uti

tu, neque

ulli deum

vitam de-

bere volo,

cujus me

uſque te-

det amiſſo

filio. Im-

pie, ex per-

ſona con-

remporis

deum.

Infeſta

jacula.

Sibi lævos Æneæ ſc. dextram partem nudam neq; ſcutro teſtam conſequiturus

relo. c Clypeum præfert impeditum, tot exceptis jaculis horrentem inſtar ſyl-

væ. d Iple pedes contra Mezentium equitem. e Cernuus armo incumbit, eje-

ctō Mezentio. f Hypermeter, ad extenti clamoris ſignificationem. g Mezen-

tius, ut ad ſe rapiſſet receptique animum ruina equi & ſua conſternatum.

Viximus: aut hodie victor ſpolia illa & cruenta,

Et caput Æneæ referes, Lauſique dolorum

Utor eris mecum: aut, ſi aperit ſi nulla viam vis,

Occumbes pariter; neque enim fortiffime, credo, 265

Juſſa aliena pati, & dominos dignabere Teucros.

Dixit: & exceptus tergo conſueta locavit

Membra, manique ambās jaculis oneravit acutis,

Ære caput fulgens, & criſtaque hirsutus equina. 269

Sic curſum in medios rapidus dedit, æſtuat ingens

Imo in corde & pudor, miſtoque inſania & lætu,

Et furis agitatus amor, & conſcia virtus.

Atque hic Æneam magna ter voce vocavit,

Æneas agnovit eum, lætusque precatur:

γ Sic pater ille deūm faciat, γ ſic altus Apollo; 275

Incipias conferre manum,

Tantum eſſatus, & infeſta ſubit obvius haſta.

Ille autem: Quid me erepro, ſæviſſime, nato

Terres? hæc via ſola fuit qua perdere poſſes. 279

Nec mortem horremus, & nec divūm parcimus ulli.

Deſine, jam venio moriturus, & hæc tibi porto

^a Dona prius. Dixit, telumque intorſit in hoſtem,

Inde aliud ſuper, atque aliud figitque, volatque

Ingenti gyro: ſed ſuſtinet aureus umbo.

Ter circum aſtantiem ^b lævos equitavit in orbem, 285

Tela manu jaciens: ter ſecum Troiūs heros

Immanem arato circumfert tegmine ^c ſylvam.

Inde ubi tot traxiſſe moras, tot ſpicula tædet

Vellere, & urgetur pugna congreſſus ^d iniqua, 289

Multa movens animo, jam tandem erumpit, & in-

ter

Bellatoris equi cava tempora conjicit haſtam.

Tollit ſe arreſtum quadrupes, & calcibus auras

Verberat, eſuſumque equitem ſuper ipſe ſequu-

tus

Implicat; ^e ejeſtoque incumbit cernuus armo.

Clamore incendunt cælum Troiſque Latinique. f 295

Advolat Æneas, vaginaque eripit enſem:

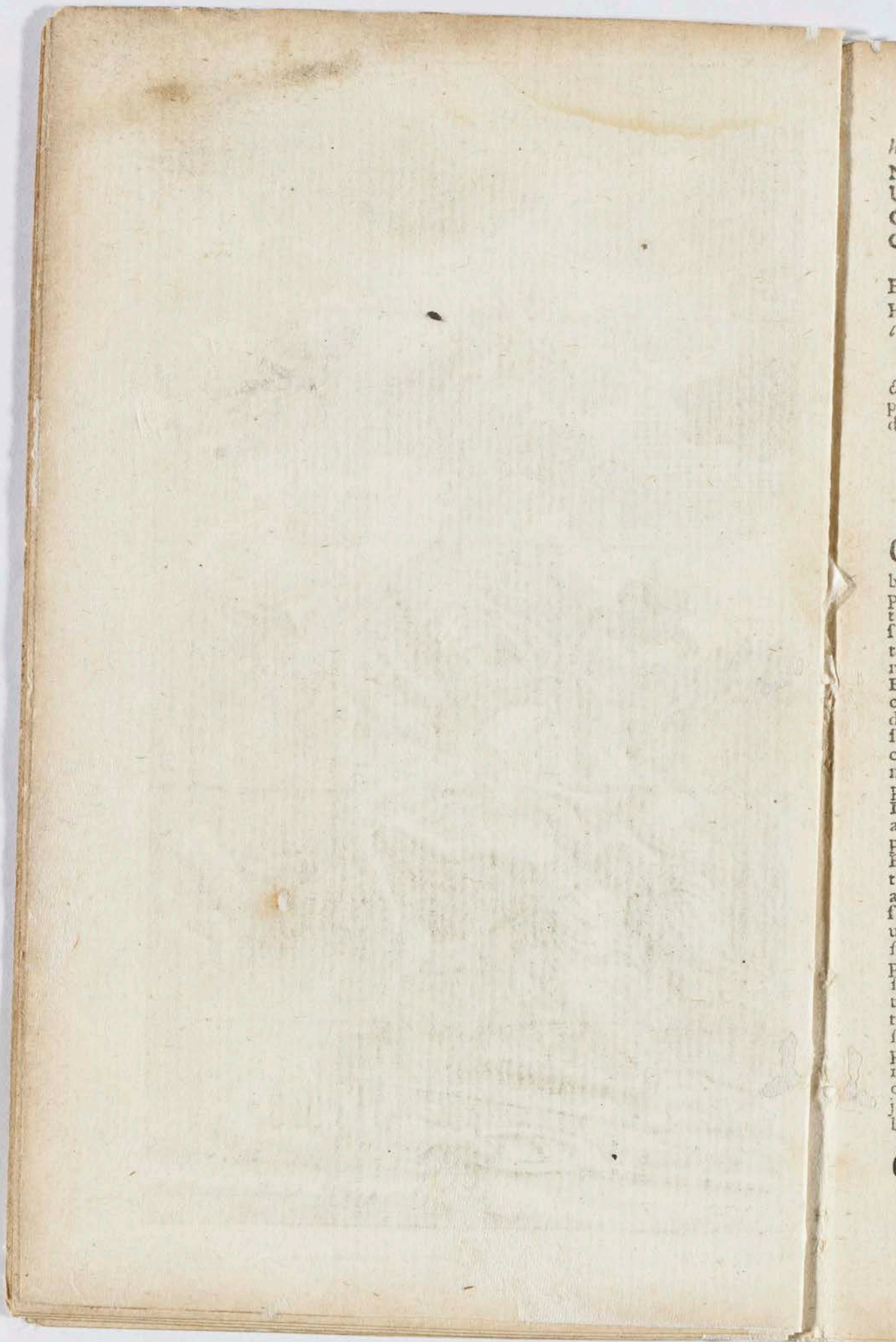
Et ſuper hæc, Ubi nunc Mezentius acer, & illa

Eſſera vis animi? contra ^g Tyrrhenus, ut auras

Suſpiciens hauſit cælum, mentemque recepit: 299

Hoſtis amare, quid increpitas, mortemque minaris?

h Nullum in cæde nefas : nec si ad prælia veni ,
 Nec tecum meus hæc pepigit mihi fœdera Lausus.
 Unum hoc per, i si qua est victis venia hostibus, oro,
 Corpus humo patiare regi. scio acerba meorum
 Circumstare odia : hunc (oro) k defende furo-
 rem.

Et me confortem nati concede sepulchro.
 Hæc loquitur juguloque haud inscius accipit ensen :
 Undantique animam diffundit in arma cruore.

h Neque
 duxi nefas
 mori, neque
 vivendi a-
 nimo huc
 veni, neque
 ex pacto te-
 cum rede-
 mit vitam
 meam sua
 morte filius
 meus.

905

ste. Neque enim Deos agnovit, per quos oraret. k Ne corpus insepultum ex-
 ponatur ludibrio infestis mihi civibus. l Ordo, diffundit animam cruore un-
 danti in arma.

ÆNEIDOS LIB. XI.

ARGUMENTUM.

O Cciso Mezentio, victor Æneas Marti trophæum erigit. Pal-
 lantis mortui corpus magno pompæ apparatu, ad Evandri ur-
 bem remittit; ubi summo & patris & suorum omnium luctu exci-
 pitur. Interim oratores a Latinis missi, dierum 12 inducias impe-
 trant: quo temporis spatio utriusque suorum cadavera perquirunt,
 supremoque sepulture honore prosequuntur. Eodem quoque
 tempore Venulus, quem sub belli initium legatum ad Diomedem
 miserant Latini, ad suos rediens, auxilia sibi denegata renunciat.
 Ea spe destitutus Latinus, consilio convocato, de summa belli
 consultat, legatosque de pacis conditionibus ad Æneam mitten-
 dos censeat. Ibi Drances & Turnus, pro inveterato inter ipsos odio,
 se mutuis conviciis proscindunt. Interim Æneas bipartito divisis
 copiis, levis armaturæ equites planis itineribus ad urbem præ-
 mittit: ipse cum reliquo exercitu per loca sylvis montibusque im-
 pedita, ad editiorem oppidi partem contendit. Cujus rei nuncio
 Laurentum perlato, concilium dimittitur: paranturque ea quæ
 ad urbis defensionem putantur pertinere. Turnus, cognito per ex-
 ploratores Æneæ consilio, bisariam & ipse suas copias partitur.
 Equitibus Messapum & Camillam præficit, eosque hostium equi-
 tibus opponit; ipse cum peditibus angustias, quæ necessario Æneæ
 ad urbem iter erat, breviori itinere occupat, atque ibi in insidiis
 subsistit. Interim equestre prælium committitur: diuque dabo
 utrinque eventu pugnatur. Ibi Camilla, magna prius edita ho-
 stium strage, dum Chloream Cybeles sacerdotem, armorum ejus
 pulchritudine capta incautus sequitur, ex insidiis ab Arunte ha-
 ra trajicitur. Quam tamen sacre virginis cædem Aruns non diu
 tulit inultam: nam & ipse paulo post ab Opi Dianæ ministra sagit-
 ta trajectus, offensi numinis poenas persolvit. Camillæ nece con-
 sternati Rutuli, fugam arripiunt: Trojani urbis oppugnationem
 parant. Ejus calamitatis nuncio ab Acca Camillæ comite ad Tur-
 num perlato, relictis quas obsederat angustias suis, auxilio ac-
 currit. Eodem subsequitur & Æneas, &, quoniam imminente
 jam nocte prælium committi non poterat, utriusque positis ante ur-
 bem castris confidunt.

O Ceanum interea surgens aurora reliquit.
 Æneas, tanquam & sociis dare tempus human-
 dis)

a Præ-

a Festinate urgent, premunt.
b Pallantis inprimis.
c Primo mane, albescente Aurora.
d De trophæo vide quæ nos ad Iuvenal. sat. 10. *Bellorum exuvie truncis affixa trepneis, &c.*
e Mars cui enim debentur potius? ut cui grata, *ἡ νύκτα* & *λαφύρα* suspenduntur si fracta, sanguinea, mutila, trunca, curta, perfossa.
f Ut trophæum referat hominis formam, ecce primum crietas galeæ, deinde tela in manu, clypeum ad finitram, thoraca in media arbore, enses dimissum
a Praecipitant curæ, turbataque *b* funere mens est) Vota deum *c* primo victor solvebat *e* Eoo.
 Ingentem quercum decisis undique ramis
 Constituit tumulo; solgentiaque induit arma,
 Mezentii ducis exuvias, (tibi magne *d* trophæum
e Bellipotens:) aptat rorantes sanguine *f* cristas,
f Telaque trunca viri, & *g* bis sex *f* thoraca peritum
 Perfossamque locis, *f* clypeumque ex ære sinistræ
 Sabligat, atque *g* enses collo suspendit *h* eburnum.
 Tum socios (namque omnis eum stipata tegebat
 Turba ducum) sic incipiens hortatur ovantes:
 Maxima res effecta, viri, timor omnis abesto,
 Quod superest hæc sunt spolia, & de rege superbo
 Primitiæ, manibusque *i* meis *k* Mezentius hic est,
 Nunc iter ad regem nobis, murosque Latinos:
 Arma parate animis; & spe præsumite bellum.
 Nequa mora ignaros (ubi primum vellere signa
 Annuerint superi, pubemque educere castris) *l*
 Impediat, segnesque metu sententia tardet.
 Interea socios, *m* inhumataque corpora terræ
 Mandemus: *n* qui solus honos Acheronte sub imo est.
 Ire, (ait) egregias animas, quæ sanguine nobis
 Hanc patriam peperere suo, decorate supremis
 Muneribus, mœstamque Evandri primus ad urbem
 Mirtatur Pallas: quem non virtutis egentem
 Abstulit atra dies, & *o* funere meruit acerbo.
 Sic ait illacrymans, recipitque ad limina gressum,
 Corpus ubi ex animi *p* positum Pallantis Acetes
 Servabat senior, qui Parrhasio Evandro
 Armiger ante fuit: sed non felicibus æque
 Tum comes auspiciis charo datus ibat alumno.
 Circum omnes, famulûmque manus, Trojanaque
 turba,
 Et mœstæ Iliades crinem de more solutæ.

ad latus ex balteo, qui collo appensus. *g* Tot vulneribus ab Ænea perfossam thoraca intelligo potius, quam *a* 12. Etruriz principibus, ut volunt quidam.
h Propter vaginam, aut capulum. *i* Cum respectu ad spolia opima, ubi dux sua manu hostium ducem confecit. *k* Refero ad titulum trophæi. *l* *Mæstus hic est, &c.* *l* Neque enim nisi captato augurio, aut sine Deum numine elevabantur signa. *m* Cætorum in bello funebres pompæ a suis honestabantur elogiis, orationibus, epitaphiis. *n* *Τὸ ὅς τις εἰσι φερόντων*, 16. Il. neque enim animas Charonti licet Stygis *rauca* fluenta transportare prius, quam *sedibus esse* quierrunt. *o* *Cenium errant annos, &c.* 6. l. Æn. *o* Fato imminuro, & miser ante diem. *p* Rite omnia. Conclamatorum *n*. corpora in limine ædium collocabantur efferenda: pedibus ad viam extentis, quasi non reverfuris aut quia homines capite nascuntur, pedibus efferuntur. In funere vero familia, amici, stœmiæ inprimis *φιλότητος γένος*, crinibus sotatis, luctu, planctu, ejulatu omnia replebant, vide quæ nos ad Sen. Tr. v. 83. & Lucan. l. 2. v. 51.

Ut vero Æneas foribus sese intulit altis,
 Ingentem gemitum iunxis ad sidera tollunt
 Pectoribus, mœstoque immugit regia luctu.
 Ipse caput nivei q̄ fultum Pallantis, & ora
 Ut vidit; lævique patens in pectore vulnus
 Cuspide Ausonia, lacrymis ita fatur obortis:
 Tene, inquit, miserande puer, cum slæta veniret,
 Invidit fortuna mihi? ne regna videres
 Nostra, neque ad sedes victor veherere paternas?
 Non hæc Evandro de te promissa parenti
 Discedens dederam, cum me complexus euntem
 Mitteret in magnum imperium, metuensque mo-
 neret
 Acres esse viros, cum dura prælia gente.
 Et nunc ille quidem spe multum captus inani,
 Fors & vota facit, cumulatque altaria donis.
 Nos juvenem exanimum, & nil jam cœlestibus
 ullis
 Debentem, vano mœsti comitamur honore.
 Infelix nati funus crudele videbis.
 Hi nostri reditus, expectatique triumphi;
 Hæc mea magna fides: at non, Evandre, pudendis
 Vulneribus pulsum aspicias, y nec sospite dirum
 Optabis nato funus pater. hej mihi quantum
 Præsidium Ausonia, & quantum tu perdis, iule.
 Hæc ubi dessevit, & tolli miserabile corpus
 Imperat, & toto lectos ex agmine mittit
 Mille viros, qui supremum comitentur honorem.
 Interfuntque patris lacrymis: solatia luctus
 Exigua ingentis, misero sed debita patri.
 a Haud segnes alii crates, & molle pheretrum
 Arbuteis texunt virgis, & vimine querno,
 Extructosque toros b obtentu frondis inumbrant.
 Hic juvenem agresti sublimem in stramine ponunt:
 c Qualem virgineo demessum pollice florem,
 Seu mollis violæ, seu languentis hyacinthi
 Cui neque fulgor adhuc, nec dum sua forma recessit.
 d Non jam mater alit tellus, viresque ministrat.
 Tum geminas vestes ostroque auroque rigentes
 Extulit Æneas, quas illi e læta laborum,
 Ipsa suis quondam manibus Sidonia Dido
 Fecerat, & tenui telas discreverat auro.
 bus ex arbuteis virgis texere, &c. b Obtentis frondibus. c Ut stas in sepiis se-
 cretus nascitur horis, &c vide Catul. 63. Ep. Quem mulcenti aura, firmas
 sol, educat imber. ibid. d Quia in gratiam Æneæ quem amabat, munus hoc
 texebat.

40 ? Pulvinari,
x toro tu-
nereo.

Ab hasta
Turni.

f Injecta
jam spe po-
tundæ Ita-
liæ.

Latina,
Rutala,
Volsca,
lib. 9.

Non ultra
obnoxium
Diis cœle-
stibus,

quando
transierit in
potestatem
Deorum in-
ferorum.

x Non aver-
sis & a ter-
go. sed pul-
chris. loco
honestis,
adversis.

y Neque

imprecabe-
ris tibi aut
filio mor-
tem, tædio
aut pudore
quod filius
inhonesta
fuga saluti
sua consu-
luerit.

x Funeris
pompe ap-
paratus, ri-
tum & ce-
remonia-

rum pul-
chra descri-
ptio, sicut
funeris. 6. l.
pag. 240.

a Properant
alii phere-
trum crati-

f Ha.

f Harum unam corpori Pallantis induit altera caput velat. Imperatores autem paludamento velati esse rebantur. *g* Præferbantur spolia hostibus erepta: quin & equi, & captivi viulci, inferias quos imolei umbris. l. 10. nec non trunci arborum, ad modum trophæorum induit arma hostium cæforum, quorum & nomina affigebantur. vide Patrocli inferias. Il. 20. *h* Qui non felicitibus eque Tum Comes auspicis, &c. modo. *i* Pallantine, sanguine hostium perfusi? an hostibus ereptos. *k* Exurus phaleris. *l* Δάμνα δὲ σφιν
 Θρημά κ' ἔβλεφαίρων χαμῆδ' ῥέε μνησθῆσαι. Achillis equis Patroclum flentibus Il. 17. lacrymari autem equos asserunt Sueton. cap. 81. Jul. Plin. l. 8. cap. 42. & alii. *m* Arma, cum balteo. *n* Inversis hastis mucrone inclinato & per terram tracto, pro usitato more ac recepto in exsequis militaribus. *o* Mortuis Salve & Vale dicitur, quod ab eis dividimur, non ultra visuri eos. Varro. *p* Laurolavinio, urbe Latini. *q* Ad illud 7 l. Præferimus manibus viuis. *r* Qui jam penes Trojanos victores. *s* Terram subire, terra condi. *t* Mortuis. *u* Sepulturam mortuis, & pacem vivis concedere vellem.

f Harum unam juveni supremam mœstus honorem Induit; arsurasque comas obnubit amictu. *g* Multaque præterea Laurentis præmia pugnae Aggerat, & longo prædam jubet ordine duci. Addit equos, & tela, quibus spoliaverat hostem. 20 Vinxerat & post terga manus, quos mitteret umbris Inferias, cæso sparsuros sanguine flammæ: Indutosque jubet truncos hostilibus armis Ipsos ferre duces, inimicaque nomina figi. Ducitur *h* infelix ævo confectus Acetes, 25 Pectora nunc fœdans pugnis, nunc unguibus ora, Sternitur & toto projectus corpore terræ. Ducunt & *i* Rutulo perfusos sanguine *l* currus. Post bellator equus, *k* positus insignibus, Æthon It *l* lacrymans. guttisque humectat grandibus ora. 30 Hastam alii galeamque ferunt: nam *m* cætera Turnus Victor habet. tum mœsta phalanx Teucrique sequuntur. Tyrrhenique duces, & *n* versis Arcades armis. Postquam omnis longe comitum processerat ordo, Substitit Æneas, gemituque hæc addidit alto. 35 Nos alias hinc ad lacrymas eadem horrida belli Fata vocant: *o* salve æternum mihi, maxime Palla, Æternumque *p* vale. Nec plura effatus ad altos Tendebat muros, gressumque in castra ferebat. Jamque oratores aderant ex *p* urbe Latina, 100 *q* Velati ramis oleæ, veniamque rogantes: Corpora, per *r* campos ferro quæ fusa jacebant, Redderet, ac tumulo fineret *s* succedere terræ: Nullum cum victis certamen, & *t* æthere cassis; Parceret hospitibus quondam socerisque vocatis. 105 Quos bonus Æneas, haud aspersione precantes, Prosequitur venia, & verbis hæc insuper addit: Quænam vos tanto fortuna indigna, Latini, Implicuit bello, qui nos fugiatis amicos? Pacemne exanimis, & Martis sorte peremptis 110 Oratis: *u* equidem & vivis concedere vellem. Nec veni, nisi fata locum sedemque dedissent:

Nec bellum cum gente gero. Rex nostra relinquit
 Hospitia, & Turni potius se credidit armis.
 Æquius x hinc Turno fuerat se opponere x morti. 115
 Si bellum finire manu, si pellerè Teucros
 Apparat, his decuit mecum concurrere telis.
 y Vixet, cui vitam deus aut sua dextra dedisset.
 Nunc ite, & miseris supponite civibus ignem.
 Dixerat Æneas. olli obstupuerè silentes, 120
 Conversique oculos inter se atque ora tenebant.
 Tum senior: x semperque odiis & crimine Drances
 Infestus juveni Turno, sic ore vicissim
 Orsa refert: O fama ingens, ingentior armis,
 Vir Trojane, quibus a cælo te laudibus æquem? 125
 b Justitiæne prius mirer, belline laborum?
 Nos vero hæc patriam grati referemus ad urbem:
 Et te, si qua viam dederit fortuna, Latino
 Jungemus regi: quærat sibi fœdera Turnus.
 Quin & c fatales murorum attollere moles, 130
 Saxaque subvectare humeris Trojana juvabit.
 Dixerat hæc, unoque omnes eadem ore fremebant,
 Bis senos pepigere dies, & d pace sequestra
 Per sylvas Teucris mistique impune Latini
 Erravere jugis, ferro sonat alta e bipenni 135
 Fraxinus: evertunt actas ad sidera pinus,
 Robora nec cuneis, & f olentem scindere f cedrum,
 Nec plaustris cessant vectare gementibus ornos:
 Et jam fama volans tanti prænuncia luctus 139
 Evandrum, Evandrique domos, & mœnia complet,
 g Quæ modo victorem Latio Pallante ferebat:
 Arcades h ad portas ruere, & de more vetusto
 Funereas rapuere faces: lucet via longe
 Ordine flammaram, & late i discriminat agros.
 Contra turba Phrygum veniens plangentia jungit 145
 Agmina: quæ postquam matres succedere tectis
 Viderunt, mœstam k incendunt clamoribus urbem.
 At non Evandrum potis est vis ulla tenere,
 Sed venit in medios, pheretro Pallanta reposito 149
 Procumbit super, atque hæret lacrymansque gemen-
 que.

x Junge
 huic potius
 morti quam
 Turno, quod
 quidam vo-
 lunt. de-
 cuisset Tur-
 num singu-
 lari potius
 certamine
 mecum de-
 certasse,
 quam hunc
 suorum fu-
 disse san-
 guinem. ut
 his telis.
 y Vixisset.
 Syncope.
 x Insenso
 odio & ad
 criminan-
 dum sem-
 per prom-
 pto.
 a Cælitibus
 ob pieta-
 tem & vir-
 tutem æ-
 quem? vel,
 ad cælum
 te laudibus
 tollam?
 b Constru-
 ctio Græca,
 τῆς δεικτι-
 σῶνς οἰ-
 σαυῶν;
 & subintel-
 ligendum
 ἐν τῇ.
 c Faro tibi
 debita no-
 væ urbis
 mœnia.
 d Ad tem-
 pus media
 & quasi de-

posita, quæ non terminet, sed differat bellum. Induciis. e Ancipiti, est enim
 ferrum bipenne Periphrasis securis ἀμφοτέρως. Neque enim bipenni est substanti-
 vum constructione Græca, ut volunt. f Funeream arborem, quæ & odorem in
 funere ipso & famam fortiter cadentibus æternam referat, g Eadem quæ nuper
 ferebat Pall. victorem & bello strenuam. h Ex urbe ad portas ruebant. i Illu-
 strat, ut ipsi agri discerni ac discriminari possent. k Quasi in publico incendio
 clamoribus omnia complent, miscentque.

Et

Et via vix tandem voci lavata dolore est,
 Non hæc, ô Palla, dederas promissa parenti,
 Cautius ut sævo vel es te credere Marti.
 Haud ignarus eram, quantum nova gloria in armis
 Et prædulce decus primo certamine posset. 155
 Primitiæ, juvenis, misera, bellique propinqui
 Dura rudimenta; & nulli exaudita deorum
 Vota, precesque meæ. tuque, ô sanctissima conjux,
 Felix morte tua, neque in hunc servata dolorem.
 Contra ego vivendo p' vici mea fata, superstes 160
 Restarem ut genitor, Troum socia arma sequutum
 Obruerent Rutuli telis, animam ipse de diffem:
 Atque hæc pompa domum me, non Pallanta refer-
 ret.
 Nec vos arguerim, Teucris, nec fœdera, nec quas
 Junximus hospitio dextras; fors ista senectæ 165
 Debita erat nostræ. quod si immatura manebat
 Mors natum, cæsis Volscorum millibus ante,
 Ducentem in Latium Teucros cecidisse juvabit.
 Quin ego non alio digner te funere Palla, 169
 Quam pius Æneas, & quam magni Phryges & quam
 Tyrrhenique duces, Tyrrhenum exercitus omnis.
 Magna Trophæa ferunt, quos dat tua dextera letho,
 Tu quoque nunc stares immanis truncus in armis,
 Effet par ætas, & idem si robur ab annis,
 Turne; sed infelix Teucros quid demoror armis? 175
 Vadite, & hæc memores regi mandata referte:
 Quod vitam moror invisam, Pallante perempto,
 Dextera causa tua est, Turnum gnatoque patrique
 Quam debere vides: meritis vacat hic tibi solus
 Fortunæque locus: non vitæ gaudia quæro, 180
 Nec fas: sed gnato manes perferre sub imos
 Aurora interea miseris mortalibus almam
 Extulerat lucem, referens opera atque labores,
 Jam pater Æneas, jam curvo in litore Tarchon
 Constituere pyras: huc corpora x quisque suorum 185
 More tulere patrum, subjectusque ignibus atris
 Conditur in tenebras altum y caligine cælum.
 Ter circum accensos cincti fulgentibus armis

l Causa sit ut
*v*irius, nec
 te temerari
 vira arbor,
 &c. Marr.
 6. l. 25. ep.
m Belli
 gloria in-
 expertis ni-
 mium dul-
 cis.
n Infelicia
 tyrocinia
 o Casta,
 pia.
p Inverso
 & præpo-
 sito fato-
 rum ordi-
 ne, filio
 meo super-
 stes.
q Equius
 fuerat me
 sequutum
 Trojana ar-
 ma mor-
 tem oppet-
 tiisse, quam
 te.
r Quin &
 absolvo
 Teucros.
 misero meo
 fato magis
 imputo.
s Solatio
 tamen mihi
 est, Teu-
 cros nati
 mei ductu
 licet sibi
 exitiali
 mihi que
 tristi Latio
 confedisse,
 cæsis ta-
 men tot ab
 illo hosti-
 bus quo-
 rum huc allata video trophæa ———— Quibus & adjiceretur trophæum
 de Turno, fuisset modo Pallas meus æqualis illi ætate. " Quam ultricem necis
 filii mei futuram & spero, & ob hoc solum in vita maneo, ut interfecti Turni
 nuncium ad natum ipse moriens deferam. x Æneas Trojanos, Tarchon Etru-
 scos suos, uterque Arcadas: more patrio. y Fumea. z Pulchra funebris Pom-
 pæ hypotyposis, nec cedens illi quæ 6. l. in funere Miseni. Namque hic pyra
 illustratio trigemina, luctus, ulularus, lacrymis sparsum solum, sparsa arma, tu-
 licines, spolia hostium, tela sua, hostiæ, bustum, ossilegium, tumuli.

Decurrere rogos; ter mœstum funeris ignem
Instravere in equis, ululatusque ore dedere. 190

Spargitur & tellus lacrymis, sparguntur & arma:
Et cœlo clamorque virum, clangorque tubarum.

Hinc alii spolia occisis direpta Latinis
Conjiciunt igni, galeas, ensesque decoros,
Frœnaque, ^a ferventesque rotas: pars munera nota 195
In forum clypeos, & non felicia tela.

Multa bouum circa maectantur corpora ^b morti:
Sic tigris que sues, raptasque ex omnibus agris
In flammam jugulant pecudes: tum litore toto
Ardentes spectant socios, semivivæque fervant 200
Busta: neque avelli possunt, ^c nox humida donec
Invertit cœlum stellis fulgentibus ^d aptum.

Nec minus & miseri diversa in parte Latini
^e Innumeras struxere pyras, & corpora partim
Malta virum terræ infodiunt: ^f avectaque partim 205
Fugitivos tollunt in agros, urbi que remittunt.
Cœtera, confusæque ingentem cœdis acervum,
Nec numero, nec honore cremant, tunc undique vasti
Certatim crebris collucet ignibus agri.

Tertia lux gelidam cœlo dimoverat umbram: 210
Morrentes ^g altum cinerem, & confusa ruebant
Ossa focis, tepidoque onerabant aggere terræ.

Jam vero in tectis prædixit urbe Latini
Præcipuus fragor, & longe pars maxima lucus.

Hic matres, miseræque nurus, hic chæra sororum 215
Pectora mœrentum, puerique parentibus orbi,
Dirum execrantur bellum, ^h Turnique hymenæos:
Ipsam armis, ipsamque jubent decernere ferro,
Qui regnum Italiæ, & primos sibi poscat honores.

ⁱ Ingravat hæc ^k sævus Drances, solumque vocari 220
Testatur, solum posci in certamina Turnum.

Multa simul contra variis sententia dictis
Pro Turno, & magnum ^l reginæ nomen obumbrat;
Multa virum mesitis sustentat fama trophæis.

Hos inter motus medio flagrante tumultu, 225
Ecce super mœsti magni Diomedis ab urbe
^m Legati responsa ferunt: nihil omnibus actum

terti congesta in rogos acervatim. ^g Eruebant ossa & cineres e focis, quæ terræ mandabant, extructo aggere. ^h Turnum Lavinia nuptias quasi sponsalium jure sibi debitas poscentem. ⁱ Ut qui eadem audierat ex ore Enææ, supra, *Æneas huic Turno fuerat se opponere morti. Si bellum finire manu, si pelleret Teucros, Amata, his decuit, mœcum concurrere telis.* ^k Infestus Turno. ^l Amatae favor Turno profuit. ^m Venulus, alii que, missi a Latino, Turno, Mezentio ad Argypam petiti auxilia a Diomede, l. 1. per initia.

^a Quondam in casu, ferventes continuo motu. ^b Morte, simpliciter; non Morti, tanquam munini, ut volunt quidam.

^c Namque offilegium de nocte erat, si plane essent combusti: alias extinguatur flamma vino, & die sequente rursus accensa.

^d Ἀπτό-
μαρον,
ἀπτόμαρον,
stellis quasi clavis fixum & distinctum.

^e Utpote longe majori clade affecti.

^f Amicorum cada vera nota in agros & urbes cremanda mittuntur. ce-

ἢ Ἀἰτίου
 εἰρήναι.
 Græcismus
 Lucretio
 familiaris.
 Panas in
 morte in-
 mendum. &
 motu pri-
 vandam est
 corpora.
 * Ut ætate,
 ita imperio
 primus.
 Alii, pri-
 mus inter
 sceptriferos
 duces, Tur-
 num, Me-
 zentium,
 &c. ut qui
 sceptris in-
 nixi cur-
 riam intra-
 rint. 8. Æn.
 Quam Turno
 regi, &c.
 * Ætola
 urbs est Ar-
 pi.
 p Urbs Ilii.
 q Argyri-
 pam, Ar-
 pos, hodie,
 Monte
 S. Angelo.
 Argos hip-
 pion, ut
 volunt, a
 Diomede
 dictam q.
 Ἄργος ἐπὶ
 ποσειδῶν.
 r Gargani
 Japygii. est

Tantorum impensis operum : nil dona, nec aurum,
 Nec magnas valuisse preces : alia arma Latinis 229
 Quærenda, aut ἢ pacem Trojano ab rege ἢ petendum.
 Deficit ingenti lætæ rex ipse Latinus.
 Fatalem Æneam manifesto numine ferri,
 Admonet ira deum, tumulique ante ora recentes.
 Ergo concilium magnum, primosque suorum
 Imperio accitos alta intra limina cogit. 235
 Olli convenere, fluuntque ad regia plenis
 Tecta viis, sedet in mediis & maximus ævo,
 * Et primus sceptris, haud læta fronte, Latinus.
 Atque hic legatos * Ætola ex urbe remissos,
 Quæ referant, fari jubet, & responsa reposcit 240
 Ordine cuncta suo : tunc facta silentia linguis,
 Et Venulus dicto parens, ita farier inquit :
 Vidimus, ô cives, Diomedem, Argivæque castra,
 Atque iter emensi casus superavimus omnes,
 Contigimusque manum qua concidit p Iliæ tellus. 245
 Ille urbem q Argyripam patriæ cognomine gentis,
 Victor r Gargani condebat r Iapygis agris.
 Postquam introgressi, & coram data copia fandi ;
 f Munera præferimus, nomen, patriamque docemus ;
 Qui bellum intulerint, quæ causa attraxerit Arpos.
 Audiris ille hæc placido sic reddidit ore : 251
 O fortunatæ gentes, Saturnia regna,
 Antiqui Ausonii, quæ vos fortuna quietos
 Sollicitat, suadetque ignota lacessere bella ?
 Quicumque Iliacos ferro r violavimus agros, 255
 (mitto ea quæ muris bellando exhausta sub altris,
 * Quos Simois premit ille viros) infanda per orbem
 Supplicia, & scelerum pœnas expendimus omnes.
 * Vel Priamo miseranda manus, y scit triste Minervæ
 r Sidus, & Euboicæ cautes, ultorque Caphareus. 260
 Militiæ ex illa diversum ad litus abacti,
 a Atrides Protei Menelaus ad usque columnas
 Exulat ; b Ætnæos vidit Cyclopos Ulysses.

a. Japygia pars Apulix in qua mons Garganus. f Pro more gentium, ut legati
 semper manera ferant. t Tanquam sacros. seq. inde scelesti supplicia expendi-
 mus. * Qui pro sepulchro habuerunt Simoenta fl. x Miseranda vel vestis ;
 Ovid 6. Metam. y Testis & infensæ Minervæ ira tempestas concitata, qua
 naufragi allisi fumus ad rupes Euboicas & promontorium Capharea. z Solino
 17. c. Arcturus ; aliis Aries ; aliis, ipsa Minerva tempestatem ex sideris ortu
 concitans ; aliis fax, quam Nauplius Palamedis filii mortem ulturus, Minervæ
 suafu extulit noctu Græcis tempestatem laborantibus, quasi signum portus ; unde
 illi ad Capharea & cautes Euboicas naufragi interierunt. a Menelaus delatus
 ventis ad Ægypti fines ubi regnabat Proteus, ibi exulavit. b Ulysses longis er-
 toribus per Siciliam, Cyclopos, &c. vectus.

Regna c Neoptolemi referam, d verfosque penates
 Idomenei, e Lybicoe habitantes litore Locros? 265
 f Ipse Mycenæus magnorum ductor Achivum
 Conjugis infandæ prima inter limina dextrâ
 Oppetit, devicta Asia subsedit adulter.
 g Invidisse deos, patriis ut redditus oris, 269
 Conjugium optatum, & pulchram Calydonâ vide-
 rem?
 Nunc etiam horribili visu portenta sequuntur:
 h Et focii amissi petierunt æthera pennis,
 Fluminibusque vagantur aves (heu dira meorum
 Supplicia) & scopulos lacrymòsis vocibus implent.
 Hæc adeo ex illo mihi jam i speranda fuerunt 275
 Tempore, cum ferro k cœlestia corpora demens
 Appetii, & Veneris violavi vulnere dextram.
 Ne vero, ne me ad tales impellite pugnas.
 Nec mihi cum Teucris ullum post eruta bellum
 Pergamâ; nec veterum memini l laetorve malorum. 280
 Munera, quæ patriis ad me portatis ab oris,
 Vertite ad Æneam: stetimus tela aspera contra,
 Conulimusque manus: m experto credite, quantus
 In clypeum assurgat, quo turbine torqueat hastam.
 Si duo præterea tales Idæa tulisset 285
 Terra viros; ultro Inachias venisset ad urbes
 n Dardanas, & versis lugeret Græcia fatis.
 Quicquid apud duræ cessatum est mœnia Trojæ,
 Hectoris, Æneæque manu victoria Grajùm
 Hæsit, & in decimum vestigia rettulit annum. 290
 o Ambo animis, ambo insignes præstantibus armis:
 Hic pietate prior. coëant in fœdera dextræ,
 p Qua datur: ast, armis concurrant arma, cavete.
 Et responsa simul quæ sint, rex optime regum,
 Audisti, & quæ sit magno sententia bello. 295
 Vix ea legati: variusque per ora cucurrit

c Ab Oreste
 cæsi. ut
 pag. 168.
 v. 1.
 d Ad alium
 translato,
 ipso a civi-
 bus pulso,
 quod fi-
 lium, ex
 voto licet,
 immolaf-
 set.
 e Ajacis so-
 cios a Tro-
 jano bello
 redeuntes,
 ad Penta-
 polim Afri-
 cæ delatos.
 f Agamem-
 nida devic-
 ta, redux
 ab uxore
 Clytemne-
 stra & Æ-
 gyllho ad-
 ultero, le-
 cti, vitæ, re-
 gni suble-
 store cæsus
 est.
 g Referam-
 ne & mihi
 invidisse
 Deos? Nam-
 que Venus
 ultura vul-
 nus quod a
 me accepe-
 rat bello
 Trojano
 Iliad. 5.
 summisit
 adulterum
 i Stheneli fi-
 n qua Caly-
 don urbs, fugiens huc in Apuliam migravi.

Unde patriam Ætoliam, h De focis Diomedis in aves, quas
 Diomedæas, Græci ἐσθδῖς, nos herinas vocamus, Ovid. 24. Met. i Expectan-
 da. timenda. Sperare mediæ arque ambigæ significationis vocem esse diximus
 ad l. 1. At sperare Deos memores sancti atque nefandi. p. 126. m. k Martis &
 Veneris. Iliad. 5. modo g. l Supra hoc l. quas illi læta laborum Ipsa suis, &c.
 Cui non dissimilis, & illa constructio, Iustitiane prius miser, belline laborum?
 supra hoc lib. m Qui cominus fensi, quantum valeat impulsu clypei in con-
 gressu ἐπαλδύ; eminus, quantum valeat jactu haste. Saltus quoque & idus
 facere pariter assuescant, insurgere tripudiantes in clypeum, rursusque substi-
 dere. Vegetius lib. 2. c. 16. n Dardanius. Trojani laceffivissent Græciam;
 quæ, vice versa, lugeret victa, quæ nunc victrix. o Ἐπταρ, Αἰνῖα, ἰ' ὅτι
 Τρώων ἐστὶν ἄριστος. Iliad. 17. p Quacunque ratione aut conditione licet, &
 permittitur.

q. M. 1. 1. 2.
 Χορ. 65. 67.
 κῆμα Ακ
 τῆ ἐφ'
 ὁ φῶν,
 &c. Il. 2.

r. Præmiss.
 precatione
 & invoca-
 tione deo-
 rum. Pio
 more vete-
 ram oratio-
 nam.

f. Originem
 ducente a
 diis, propter

Æneam,
 nec non

Dardanos.
 Hinc An-
 nibali suo

dat oratio-
 nem illam

Livius.

Cum eo ho-
 ste res est,

qui nec bo-
 nam nec

malam fer-
 re fortu-
 nam potest

seu vincit,
 ferociter

instat vi-
 ctis; seu

victus est,
 instaurat

cum victo-
 ribus certa-
 men.

u. Spes, res,
 vires, auxi-
 lia.

x. Et animo
 rotis viri-
 bus.

y. Livio, Si-
 fenna, Ca-
 tone, aliis

adductus

autoribus

contendit

Servius

contra

Donatum,

Romanos

in fœdere

cum Latino

accepisse

agrum

qui est

inter

Ausonidum turbata fremor: q. ceu, saxa morantur

Cum rapidos amnes, clauso fir gurgite murmur,

Vicinæque fremunt ripæ crepitantibus undis.

Ut primum placati animi, & trepida ora quierunt, 300

r. Præfatus divos, solio rex insit ab alto:

Ante equidem summa de re statuisset, Latini,

Et vellem, & fuerat melius; non tempore tali

Cogere concilium, cum muros obsidet hostis.

Belium importunum, cives, cum s. gente deorum, 305

Inviçtisque viris gerimus, r. quos nulla fatigant

Prælia: nec victi possunt abistere ferro.

Spem, si quam accitis Atolùm habuistis in ar-

mis,

Ponite: spes sibi quisque: sed, hæc quam angusta,

videtis.

x. Cætera qua rerum jaceant perculsa ruinâ, 310

Ante oculos, interque manus sunt omnia vestras.

Nec quenquam incuso: potuit quæ plurima virtus

Essè, fuit: toto cæratum est x corpore regni.

Nunc adeo quæ sit subitæ sententia menti,

Expediam, & paucis (animos adhibere) docebo. 315

y. Est antiquus ager, & Thusco mihi proximus & amni,

Longus in occasum, b fines super usque Sicanos:

Arunci Rutulique ferunt, & vomere duos

Exercent colles, atque c horum asperrima pascunt.

Hæc omnis regio, & celsi plaga pinea montis 320

Cedat amicitiaæ Teucrorum: & d fœderis æ quas

Dicamus leges, sociosque in regna vocemus:

Confidant, si tantus amor, & mœnia condant.

Sin alios fines, abamque capeffere gentem

Est animus, e possuntque solo decedere nostro; 325

f. Bis denas Italo texamus robore naves,

Seu plures complere valent: jacet omnis ad undam

g Materies: ipsi numerumque, modumque carinis

Præcipiant: nos g æra, manus, navalia demus.

Præterea, qui diçta ferant, & fœdera firment, 330

Centum oratores prima de gente Latinos

Ire placet, h pacisque manu præterdere h ramos,

adductus autoribus contendit Servius contra Donatum, Romanos in fœdere cum Latino accepisse agrum qui est inter Laurentum & castra Trojana, jugerum 700. x. Tiberi, a. Hostiam versus. b. In tractum illum Latii, ubi nunc Roma est, olim gentes venere Sicane. l. 8. Quos inde Ligures expulerunt, hos Sacrani, sed & hos Aborigenes. & 7. verereque Sicani, l. Sacrane acies. c. Loca montosa & sylvis aspera in pascuorum usum vertunt. d. Secundi generis eorum quæ a Livio statuuntur 24. l. 1. quod victi accipiebant a victoribus. 2. quo partes bello inter se coibant. 3. quo convenerunt qui nunquam hostes fuere. e. Al. possuntque. f. Quo numero instructi Æneade mare conscenderant. l. 9. g. Materiam, sumptus, artifices, alia quæ fabricæ necessaria. h. Oleam, pacis insigne, a legatis prælatam.

i Munera portantes eborisque, aurique talenta,
k Et fellam, regni & trabeamque insignia nostri.
 Consultite *m* in medium, & rebus succurrite fessis. 335
 Tum Drances idem infensus, quem gloria Turni
n Obliqua invidia stimulisque agitabat amaris,
 Iargus opum, & lingua melior, sed frigida bello
 Dextera, consiliis habitus non facilis auctor,
 Seditioe potens (*o* genus huic materna superbum 340
 Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat)
 Surgit, & his onerat dictis, atque aggerat iras.
 Rem nulli obscuram, nostræ nec vocis egentem
 Consulis, *o* bone rex: cuncti se scire fatentur
 Quid fortuna ferat populi, sed dicere *p* mussant. 345
 Det *q* libertatem fandi, *r* statusque remittat,
 Cujus ob *s* auspiciu infaustum, moresque sinistros
 (Dicam equidem, licet arma mihi mortemque mine-
 tur)
 Lumina tot cecidisse ducum, totamque videmus
 Consedisse urbem luctu: dum Troia tentat 350
 Castra, *u* fugæ fidens, & cælum territat armis.
 Unum etiam donis istis, quæ plurima mitti
x Dardanidis, *y* ducique jubes, unum, optime regum,
 Adjicias, nec te ullius violentia vincat,
 Quia gnatum egregio genero, dignisque hymenæis 355
 Des pater, & pacem hanc æterno fœdere jungas.
z Quot si tantus habet mentes & pectora terror;
 Ipsum obtestemur, veniamque oremus ab ipso:
 Cedat jus proprium regi, patriæque remittat,
 Quid miseros toties in aperta pericula cives 360
 Projicis? *o* Latio caput horam & causa malorum.
 Nulla salus bello: pacem *a* te poscimus omnes,
 Turne, simul pacis solum inviolabile pignus.
 Primus ego, invisum quem tu tibi fingis (& esse
 Nil moror) & supplex venio; miserere tuorum; 365
 Pone animos, & *b* pulsus abi, sat funera fusi
 Vidimus, ingentes & *c* desolavimus agros.

i Ex consilio Diomedis, supra.
k Cum respectu ad Romanos, qui regibus bene meritis & fœcis summo promunere mittebant fellam eburneam curulem, quali venebantur magistratus sui præcipui, Ediles, Prætores, Consules.
l Trabea erat vestis Romana segnentis varii coloris instar trahium limis & obliquis picta, eaque Regia, Quirinalis, vel Troisula, Equitum. supra l. 7.
m *Et nota* 167.
n Non directa, sed per latus Reip. & prætexta boni publ.
o Hominem lingua magis quam manu strenuum aptissime inducit materno quam paterno genere clariorem. *gli farii sono maschi, le parole femine.* *p* Contra Turnum clare eloqui non audent, ne mutire quidem: *massant* ergo, & intra se murmurant. *μὲντοι. ἢ Πάριον ἡτοίμα. ἢ Φύσιν α.*
q Spiritus altos. *s* Inauspicatos ductus. *c* Ciade afflictam in luctu jacere. *u* Fugam Turno objicit, quod fallam Ænææ imaginem a Junone objectam quo Turnum eriperet, insequutus a prælio fuerit subductus. l. 10. p. 325. *x* Cognatis, civibus, oriundis a Dardano, qui hinc ex Italia profectus. *y* Al. *Duque.*
z Quod si per Turnum facere non audes, oremus ipsum tandem ut patiatu te Regem ac patrem uti jure tuo. Invidiose & Ironice. *a* O Turne. *b* Respicit commentum illud Junonis, quo subtraheretur Turnus l. 10. modo nota *u.*
c Inaratos reliquimus, ut quibus defunt manus agricolarum, abductis ad bella colonis.

Regnum
Latinū, quod
tu tibi do-
tile ex nu-
ptiis Lavi-
niæ tibi de-
beri credis
& spe de-
vorasti.

Tu singu-
lari certa-
mine cum
Ænea con-
grædere.

Nos inrer-
ea, ut tu po-
tioris Lavi-
niæ & re-
gno, macte-
mur tan-
quam viles
more pecu-
dum, hono-
re funeris
& luctus
destituti.

Virtus.
h Turnus
ipse, ut
in Hæc
κλέην με-
ν ἄλ-
κινόοιο.

Scipianam
virtus. Sa-
piencia Lati-
ni Superest
quidem ti-
bi eloquen-
tia, sed im-
portuna &
impotens.
pescant

hæc tempo-
ra non in
Curia ora-

tionem, sed urbis propugnationem. Recriminationis, ut & translati criminis
artem in hac Turni oratione lege apud Jul. Scal. 3. l. poet. c. 23. Quæ tibi
incolumi & in pacis tempore fluunt, Alii, *ivo.* l. Arcet, *didy.* m Pro mo-
re tuo, quod facere soles. u Ironia acerbiss. o Quin age, progrediamur in
hostem jam in proximo experturi uter nostrum fortior, quid, an cessas ire?
Turnus est i. iur vana contendere lingua, Quam pugnare manu. p Respondet ad illa
quæ dixerat Drances, *fuge fidens & pulsus avi.* vide not. u. & b. q Cælo Pal-
lante filio ejus unico. r Giganteæ molis uterque l. 9. f Intra ipsa hostium
castra, sub sine l. 9. t Repetit cum indignatione & Ironice, verba hæc Dranc's.
* Enere tuo, genitricem quam sic extollis; nimirum quia bis victam; sub Hercu-
le primum, mox sub Agamemnone, quam tamen tu, pro mendaci tua elo-
quentia, argues terrori fuisse Græcis, æque verax, ac si diceres flumina Italia
præ metu Trojanorum retro fugere.

Aut (si fama movet, si tantum pectore robur
Concipis, & si adeo dotalis regia cordi est) 369
Aude atque adversum fidens fer pectus in ho-
stem.

Scilicet, ut Turno coniungat regia conjux:
Nos, animæ viles, inhumata infleaque turba,
Sternamur campis: etiam tu, si qua tibi g vis,
Si patrii quid Martis habes, illum aspice contra,
Qui vocat. 375

Talibus exarsit dictis h violentia Turni:
Dat gemitum, rumpitque has imo pectore voces:
I Larga quidem semper tibi, Drance, copia fandi,
Tunc cum bella manus poscunt, patribusque vocatis

Primus ades: sed non replenda est curia verbis, 380
k Quæ tuto tibi magna volant, dum l distinet hostem
Agger murorum, nec inundant sanguine fossæ.

Proinde tona eloquio, m solitum tibi, meque timoris
Argue tu Drance: n tot quando stragis aceryos
Teu crorum tua dextra dedit, passimque trophæis 385

Insignis agros: possit quid vivida virtus,
Experiare licet: nec longe scilicet hostes
Quærendi nobis: circumstant undique muros.

o Imus in adversos? quid cessas? an tibi Mavors
Ventosa in lingua, pedibusque fugacibus istis 390
Semper erit?

p Pulsus ego? aut quisquam merito, scædissime, pul-
sum

Arguet? Iliaco tumidum qui crescere Tibrim
Sanguine, & q Evandri totam cum stirpe videbit
Procubuisse domum, atque exutos Arcadas armis? 395

Haud ita me experti Bitias & Pandarus r ingens,
Et quos mille die victor sub Tartara misi,
f Inclusus muris, hostilique aggere sepis.

t Nulla salus bello: u capiti cane talia demens
Dardanio, rebusque tuis: proinde omnia magno 400
Ne cessa turbare metu, atque extollere vires

Gentis his victæ, contra premere arma Latini.
Nunc & Myrmidonum proceres Phrygia arma tremi-
(leunt,

Nunc & Tydides, & Larissæus Achilles :

Annis & Adriacas retro fugit x Ausidus undas. 405

Vel cum se pavidum contra mea jurgia fingit

y Artificis scelus, & formidine crimen acerbat.

z Nunquam animam talem dextra hac (abfiste moveri)

Amittes: habiter tecum, & sit pectore in isto. 409

Nunc ad te, & tua (magne a pater) b consulta revertor.

c Si i nullam nostris ultra spem ponis in armis;

2 Si tam deserti sumus, 3 & semel agmine verso,

Funditus occidimus, 4 nec habet fortuna regressura:

Oremus pacem, & dextras tendamus inermes. 414

d (Quæquam ô! si solitæ quidquam virtutis adesset,

Ille mihi ante alios, e fortunatusque laborum,

Egregiusque f animi, qui ne quid tale videret,

Procubuit moriens, & g humum semel ore momordit.)

1 Sin & opes nobis, & adhuc intacta juvenus,

2 Auxilioque urbes Italæ populique supersunt: 420

3 Sin h & Trojanis, cum multo gloria venit

Sanguine: sunt illis sua funera, parque per omnes

Tempestat: cur indecores in limine primo

Deficimus? i cur ante tubam tremor occupat artus?

Multa dies variusque labor mutabilis ævi 425

Rettulit in melius: 4 multos k alterna revifens

Lusit, & in solido rursus fortuna locavit.

l Non erit auxilio nobis Ætolus, & Arpi?

At Messapus erit, felixque Tolumnius: & quos

Tot populi misere duces: m nec parva sequetur 430

Gloria delectos Latio & Laurentibus agris.

Est & Volscorum egregia n de gente Camilla,

Agmen agens equitum, & florentes ære carervas.

o Quod si me solum Teucris in certamina poscunt:

x Apulia fl. te in mare Adriaticum exonerans.
y Artifex fœlestas. i. Drances, qui dixerat, licet arma mihi mor-temque mi-aeur.
z Per me fœvere anima ignava, & indigna qua inquinetur inan- nus mea.
Nos hac a scabie tene- mus ungues, a Latine.
b Consulta- tiones, Lati- nus hortat- tus fuerat, consilium in medium.
c Objectio- nes 4 diluit diserte, ra- tionibus contra alla- is totidem. t. 2. 3. 4.
d Αποστει- πνοια.
quasi ab- horrentis il- lud Gremus

pacem, qua tam iniqua & indigne petita quando honestius foret enori, si quid antiquæ virtutis nobis inesset. felices itaque si pronuntiandi sunt qui in acie fortiter ceciderunt, neque indigna hæc vident. e Feliciter sanctas laboribus vite. Hellen. ut E. regius animi f. Loci in quo est passio. egregium refe-rens animam. g Quod in bello cadentes, facere ubique memorant Poete Græci & Latini. οδύγηι νοι ούδας. Il. 11. rabie sc. & indignatione, εσφίγηι μινυοτε γαει οδόντι. Nonn. 22. & de Pallant. l. 10. h Neque Trojanis cessit incruen- victoria; sed plane Cadmea. i Cur ante clasticum trepidi male ominamur bel- li exitum? k Αλλοπροσαλλο. l Quid si Græculus ille, Diomedem inuit, iners & infelix, quod accepistis ex oratione legatorum, neget auxilia: at certe aderit nobis Messapus fortis, utpote invulnerabilis l. 7. & Tolumnius augur fe-lix. l. 8. m Alii, nec id. da. ut Græcis post decennium. n De Camilla & cataphra-ctis suis vide quæ ad l. 7. sub fine. ubi & hoc hemistichium cum seq. versu ha-berur. o Ad id resp. quod in fine orationis adhecerat Drances, provocatum Turnum ab Ænea, ut singulari certamine rem decernerent.

S 132

Idque placet, tantumq; bonis communibus obsto : 435
 Non adeo has exosa manus victoria fugit,
 Ut tanta quicquam pro spe tentare recusem.
 Ibo animis contra, vel magnum præstet Achillem,
 Factaque Vulcani manibus paria induat arma
 Ille licet, vobis animam hanc, soceroque Latino, 440
 Turnus ego, haud ulli veterum virtute secundus,
 ꝑ Devoveo. solum Æneas vocat? & vocet, oro.
 ꝑ Nec Drances potius, sive est hæc ira deorum,
 Morte luat; sive est virtus & gloria, tollat.
 Illi hæc inter se dabiis de rebus agebant 445
 Certantes. castra Æneas aciemque movebat.
 Nuncius ingenti per regia recta tumultu
 Ecce ruit, magnisque urbem terroribus implet,
 Instructos acie Tyberino à flumine Teucros,
 Tyrrenamque manum totis descendere campis. 450
 Extemplo turbati animi, concussaque vulgi
 Pectora, & arrectæ stimulis haud mollibus iræ.
 ꝑ Arma manu trepidi poscunt, fremit arma juventus :
 Flent mæsti, / mustantque patres : hic undique clamor
 Dissensu vario magnus se tollit in auras. 455
 Haud secus atque alto in luco cum forte cateryæ
 Confedere avium, piscosove amne Padusæ
 Dant sonitum ꝑ rauci per stagna loquacia cygni.
 ꝑ Imo, ait, ò cives, ꝑ arrepto tempore, Turnus,
 Cogite concilium, & pacem laudate sedentes : 460
 Illi armis in regna ruunt. Nec plura loquutus
 Corripuit sese, & rectis cirus extulit altis.
 Tu, Voluse, armari Volscorum ꝑ edice ꝑ manipulis,
 Duc, ait, & Rutulos : equites Messapus in armis,
 Et cum ꝑ fratre Coras latis diffundite campis. 465
 Pars aditus urbis firment, turreisque capestant :
 Cætera, ꝑ qua jussu, mecum manus inferat arma.
 Illicet in muros tota discurritur urbe.
 Concilium ipse pater & magna incæpta Latinus
 Deserit, ac tristi turbatus tempore differt, 470

ꝑ Allusum ad morem & formulam Rom. ducum se pro legionibus & patria devotentium, de D. clis lib. 6. pag. 262. & Liv. lib. 9.
 ꝑ Neque enim Drances credo, ut, sive hoc poscat deorum ira, ille se devoveat, sive hoc virtutis sit, ille mihi devotionis gloriam præripiat. Ego Turnus nulli virtute secundus me pro vobis devoveo. *Alii sic.* Si vincar, ipse volo deorum iram subire, non vulgi invidi-

diam, si Drances lueret: si vincam, nolo meæ gloriæ Drances particeps sit. ut tollere significet *aperire* udd. Gr. Alii aliter concipiunt. suo quisque libere utatur ingenio & judicio. Neque tamen ego prior illi meæ expositioni obstinate adhæreo. ꝑ Animis, ira, manu, voce, fremitu arma poscunt, ad arma conglanant. ꝑ Intra se marmurant. nutiant. supra. sed dicere mustant. ꝑ Quam alii fossam, alii caput, partem alii statuunt Padi. Claver. ostium Padi. l. 1. Italiæ antiq. c. 35. ꝑ Volucrum raucarum ad littora nubem. Æn. 7. ꝑ Scopica reprehensio consultantium, ubi armis usus erat, ꝑ Sumpta hæc occasione. ꝑ Edic. ꝑ Respicit Rom. militiam. ubi ante vexilla inventa pro vexillis erant manipuli foeni vel stipulæ singulis contuberniis. Veget. autem l. 2. c. 11. Contubernium manipulus vocatur, ab eo, quod conjunctis manibus pariter dimicabant. ꝑ Catillo. l. 7. ꝑ In omnem occasionem & eventum.

d Multraque se incusat, qui non acceperit ultro
 Dardanium Æneam, generumque adsciverit urbi.
 e Præfodiunt alii portas, aut f saxa, sudisque
 Subvectant: bello dat signum rauca cruentum
 Buccina: tunc muros varia cinxere corona, 475
 Matronæ puerique: vocat g labor ultimus omnes.
 Nec non ad templum, summasque ad Palladis arces
 h Subvehitur magnam matrum regina caterva,
 i Dona ferens: juxtaque comes Lavinia virgo,
 Causa mali tanti, atque oculos dejecta decoros. 480
 Succedunt matres, & templum & thure vaporant,
 Et mœstas alto fundunt de limine voces.
 k Armipotens belli præses Tritonia virgo,
 Frange manu telum Phrygii prædonis, & ipsum
 Pronum sterne solo, portisque effunde sub altis. 485
 l Cingitur ipse furens certatim in prælia Turnus:
 Jamque adeo i utulum m thoraca indutus, ahenis
 Horrebat squamis, furasque incluserat n auro.
 o Tempora nudus adhuc, laterique accinxerat en-
 fem,
 Fulgebatque alta decurrens aureus arce,
 Exultatque animis, & spe jam præcipit hostem.
 p Qualis ubi abruptis fugit præsepia vinclis
 Tandem liber equus, campoque potitus aperto,
 Aut ille in pastus armentaque tendit equarum:
 Aut assuetus aquæ perfundi flumine noto
 Emicat, arrectisque fremit cervicibus alte
 Luxurians, luduntque jubæ per colla, per armos.
 Obvia cui Volscorum acie comitante Camilla
 Occurrit, portisque ab equo regina sub ipsis
 q Desiluit: quam tota r cohors imitata, relictis 500
 Ad terram s defluxit equis, tum talia fatur:
 Turne, sui merito siqua est fiducia forti,
 Audeo & Æneadum promitto occurrere turmæ,
 Solaque Tyrrenos equites irè obvia contra.
 Me sine prima manu tentare pericula belli: 505
 Tu pedes ad muros subsiste, & mœnia serua.
 Turnus ad hæc, oculos i horrenda in virgine fixus,

Id Πολλα, multum.
 e Ducunt fossas ante portas, ut ex præcepto Turni adiutus urbis firmat.
 Ad ferendam & repellendum hostem.
 g Extrema necessitas, quasi ille dies vitæ ut mortis, libertatis aut servitutis futurus sit arbiter.
 h Pileto, ut lib. 8. caste dicebant sacra per urbem Pileatis matres in molibus.
 i Et in his peplum, ut Iliades Æn. 1. & Il. 7.
 k Πόντι Αθηνάη, ερωσίπολις, διαθείων Αξον δὲ ἔρχομεν Διομήδεϊ.
 &c. Il. 6. comparat utrumque Scal. l. 5. c. 3.
 l Et hunc Turni apparatus

confert Scal. l. 5. c. 3. cum illo Achilles se accingentis armantisque Iliad. 19. Κνημιδας ῥῶν πρώτων, &c. m Loricam ahenis laminis in speciem squammarum contextam. n Aureis ocreis. o Quo obequitans agnosceretur a suis, dum oratione eos cohortaretur. p Ως δ' ὅτε τις σταθὸς ἰπῶν ἀνοστήσας ἐπιφύτῃ, &c. Il. 6. vide & Macrob. l. 6. c. 3. & Scal. Poet. lib. 5. c. 3. q Pro-pere, salutatura Turnum ut exercitus ducem. r Turma, nam cohors proprie est equitum. s Notatur hoc verbo ars facilis descendendi ex equis & expedita. i Φοβερὰ ἢ χαροπὴ, quod de Pallade dicit Cupido Luciani. Αφρία κούρη de Penthesilea Calaber l. 1.

O decus Italiae virgo, quas dicere grates,
Quasve referre parem? sed nunc (est omnia quan-
do

Iste animus supra) mecum partire laborem. 510

Æneas (ut fama fidem, missique reportant
Exploratores) ^a equitum levia improbus arma
Præmisit, quaterent campos: ipse ardua montis
Per deserta jugo properans adventat ad urbem.

Furta pato belli convexo in tramite sylvæ, 515
Ut bivias armato obsidam milite fauces.

^x Tu Tyrrhenum equitem collatis excipe signis:
Tecum acer Messapus erit, turmæque Latinæ,
^y Tyburtique manus, ducis & tu concipe curam.

Sic ait, & paribus Messapum in prælia dictis 520

Hortatur, sociosque duces: & pergit in hostem.

Est curva anfractu ^z vallis, accommoda ^a fraudi,
Armorumque dolis, quam densis frondibus atrum

Urget utrinque latus, tenuis qua semita ducit,
Angustæque ferunt fauces; aditusque maligni. 525

Hanc super, in speculis summoque in vertice montis
Planities ignota jacet, ruti que ^b receptus:

Seu dextra lævaque velis occurrere pugnae,
Sive instare jugis, & grandia volvere saxa.

Huc ^c juvenis nota fertur regione viarum, 530
Arripuitque locum, & sylvis insedit iniquis.

Velocem interea ^d superis in sedibus Opim,
Unam ex ^e virginibus sociis sacraque caterva

Compellabat; & has tristes Latonia voces
Ore dabat: Graditur bellam ad crudele Camilla, 535
O virgo, & nostris ^f nequicquam cingitur armis;

Cara mihi ante alias. nec enim novus iste ^g Dianæ

Venit amor, subitaque animum dulcedine movit.

Pulsus ob invidiam regno, ^h viresque superbas,
ⁱ Priverno antiqua Metabus cum excederet urbe, 540

Infantem fugiens media inter prælia belli

Sustulit exilio comitem, matrisque vocavit

Nomine Casmillæ, mutata parte ^k Camillam.

Turnum, ut sceminae interea locus sit edendi facinora. ^y Catillus & Corax Tyburti fratres. ^z Cœlura. Servius, ut metrum constet, legit, *vallēs*, unde *vallecula*, ut a *vulpes vulpecula*. ^a Infidiis, *ἐν δόλαις*. quas modo dixit *furta* *illi, embascades*. ^b Latebræ, & receptui locus, unde vel improvise adoriri hostem conferta manu possint, vel, si velint, hostem ^e jugis utrinque montium telis & saxis obruere. haec loco non dissimiles Fureæ Candinae, quas describit Liv. 9. l. ^c Turnus. ^d Cœlo. ^e Comitibus, nymphis, quin & ipsa Diana Opis vocabatur. Macrobi. 5. l. Sat. c. 22. ^f Quippe hic peritura. ^g Mihi. ^h Potentiorum inimicorum. ⁱ Volscorum opp. ultra Setia, hodie *Piperno*. ^k Qui sacerdotibus in sacris ministrabant pueri *ἀμφιβαλῆς* patrum matrumque vocabantur Camilli. inde Camillæ. Turneb. 14. c. 13. dici vult uti *Camænas*, quæ prius *Camæna*, sed infra, Dianæ a patre vocetur *famula λῆτρίς*.

Ipse

^a Consilio
fatis callido
atque im-
probo præ-
misit huc
levis arma-
tura equi-
tes, qui in-
tegrarum
copiarum
speciem fe-
rant, &
*Transmi-
tanti valido
quatenus
impete cam-
pes.* Euc.
2. l. Ipse in-
terea valida
manu per
montis ar-
dua prope-
rat, ex emi-
nenti ur-
bem obfes-
surus, quem
mihi est a-
nimus, ex
infidiis an-
gustiarum,
in itinere
incautum
ex impro-
viso inter-
cipere.
^x Adverte
hic dæda-
lam Poetæ
œcono-
miam, qui
alio advocat
duces pri-
marios
Æneam &

Ipse sicut præ se portans juga longa petebat
 Solorum nemorum: tela undique sæva premebant, 545
 Et circumfuso volitabant milite Volsci.
 Ecce, fugæ medio summis / Amasenus abundans
 Spamabat ripis (tantus se nubibus imber
 Ruperat) ille innare parans infantis amore
 Tardatur, charoque oneri timet. omnia secum 550
 Versantis subito vix hæc sententia sedit.
 Telum immane manu valida quod forte gerebat
 Bellator, solidum nodis & robore in cocto,
 Hunc natam, a libro & sylvestri subere clausam,
 Implicat, atqueabilem medicæ circumligat ha-
 stæ. 555
 Quam dextra ingentilibrans, ita o ad æthera fatur:
 Alma tibi hanc nemorum cultrix Latonia virgo,
 p Ipse pater famulam voveo; tua prima per auras
 Tela tenens supplex hostem fugit: accipe, testor,
 Diva, tuam: quæ nunc dubiis committitur auris. 560
 Dixit, & adducto contortum hastile lacerto
 Immittit. sonuere undæ, rapidum super annem
 q Infelix. fugit in jaculo stridente Camilla.
 At Metabus, magna propius jam urgente caterva,
 Dat sese fluvio, atque hastam cum virgine r victor 565
 Gramineo, f donum Trivia, de cespite vellit.
 Non illum testis ullæ, non mœnibus urbes
 Accepere: u (neque ipse manus feritate dedisset)
 Pastorum & solis exegit montibus ævum.
 Hic natam in dumis, interque horrentia iustra, 570
 Armentalis equæ mammis, & lacte ferino
 Nutribat, teneris immulgens ubera labris,
 Utque pedum primis infans vestigia plantis
 Institerat, jaculo palmas oneravit acuto,
 Spiculaque ex humero parvæ suspendit & arcum, 575
 * Pro crinali auro, pro longæ tegmine pallæ,
 Tigridis exuviæ per dorsum à vertice pendent.
 Tela manu jam tum tenerâ puerilia torfit,
 Et fundam tereti circum caput y egit habena,
 & Strymoniamque gruem, aut album dejecit odo-
 rem. 580

l Volscorum fl. videtur Poeta hoc ex historia Pyrrhi regis Epirotarum commentus. namque is puer fluvii obicem ægre trajectus contentissima fuga sibi consuluit. m Durato ab ætate, Sole, igne fumo, ut ramale veteris vegetandæ subere coctum. Perius de hoc ipso Virgiliæ opere. n Interiori arboris tunica & subere involutam, ut iuvans se haberet citra noxam, hastæ alligavit. o Cælum suspiciens precatur. p Tuis telis alligatam. per nemora tua fugientem ab hostibus. tuæ curæ creditam, pater

ego natam hanc meam tibi voveo, dico, do, ut tibi sacra serviat. modo nota Al. lulum simul a i morem & formulam adoptionis, quæ fiebat per armorum traditionem. q Misera. r Voti compos. l. 8. mihi victor honorem Persolvet. s Filiam, Dianæ munere & opera incolumem. Al. quam pater Dianæ dederat. t Terra, in qua fixa erat hasta. u Neque ipse feræ vitæ assuetus cessisset, si quis eum excepisse voluissent. Manus dare, herbam dare, adagii formam obrinuerunt. x Pro virt. auro intexta, qua solent crines ligari. y Rotavit. & E Thracia advenam, a fl. Strymone.

a Hoc no-
ster forte,
sed rectius;
Ovidius
certe illud,
Mulii illum
juvenes,
multa pe-
tiere puella
& que
seq. 3. Met.
Manifesto a
magistro
suo Catullo
sumpsisse
arguitur
epigr. ele-
ganti ssi-
mo. 67.
b In æter-
num; ne-
que enim
amorem
conjugi
volunt.
c Βάσις
ὄθι ἰσι τὰ
Χείρα λι-
ποῦσ' ἐδῶ
Οὐλόμ-
ποιο. Il. 23.
d Quæ Deo-
rum ma-
china fertur
a Poetis.
e Τὸ γδ
γέρας ἐστὶ
Σανόρτων.
Il. 16.
f Ad lu-
ctum con-
colori nube
recta de-
scendit.
Venus con-
tra ad læ-
ritiam athe-
reos inter-
dixit candida
nimbo. *Donā* ferens aderat. lib. 8. *g* Distributi in turmas. turma autem constat
ex 30. ut plurimum equitibus. *h* Ferratis hastis, non fecus ac aristis horret
per. *i* Respicit militiam Rom. & equites Romuli, quos *Celeres* appellavit.
& Auxiliorum & sociorum. Quæ duxit Camilla. *Alæ* vero proprie equitum, ut
Cornua peditum. *l* Ad majorem imperum. *m* Exercitus. *n* Licuit ergo in
umbra pugnare, quod dixit Lacon. *o* Videtur hic esse Orphitus, cui a se inter-
fecto infra insultat Camilla. *Sylvia* te, *Tyrrhene*, *feras agitare putasti?* *p* Præfra-
cta certe & confraga syllabarum asperitas, repetiteque literæ caninæ conflictus
aures perstringit, atque incursum utrumque exprimit. *q* Pila ferreæ vel plum-
bæ a tormento actæ. *r* Præcipitatur, præceps ruit.

a Multæ illam frustra Tyrrhena per oppida matres
Optavere nurum: sola contenta Diana
b Æternum telorum, & virginitatis amorem
Intemerata colit: vellem haud correpta fuisset
Militia tali conatalacessere Teucros: 585
Chara mihi comitumque foret nunc una mearum.
Verum age, quandoquidem fatis urgetur acerbis.
c Labere nympa polo, finesque invise Latinos,
Tristis ubi infausto committitur omine pugna. 589
Hæc cape, & ultricem phæretta deprome sagittam:
Hæc quicumque sacrum violarit vulnere corpus,
Tros Italusve, mihi pariter det sanguine pœnas.
Post ego *d* nube cava miserandæ corpus & arma
Inspoliata *e* feram tumulto, patriæque reponam.
Dixit. at illa leves cœli demissa per auras 595
Insonuit, *f* nigro circumdata turbine corpus.
At manus interea muris Trojana propinquat,
Etruscique duces, equitumque exercitus omnis,
g Compositi numero in turmas. fremit æquore toto
Insultans sonipes, & pressis pugnat habenis 600
Huc obversus & huc. tum late *h* ferreus hastis
Horret ager, campique armis sublimibus ardent.
Nec non Messapus contra, *i* celeresque Latini,
Et cum fratre Coras, & virginis *k* ala Camillæ:
Adversi campo apparent, hastasque *l* reductis 605
Protendunt longe dextris, & spicula vibrant:
Adventusque virum, fremitusque ardescit equorum.
Jamque intra jactum teli progressus *m* uterque
Substiterat: subito erumpunt clamore, frementesque
Exhortantur equos; fundunt simul undique tela 610
Crebra, nivis ritu: *n* cœlumque obtexitur umbra. *o*
Continuo adversis *p* Tyrrhenus, & acer Aconteus
Connixi incurrunt hastis, primique ruinam
Dant sonitu ingenti, *p* præfractaque quadrupedan-
tum
Pectora pectoribus rumpunt. excussus Aconteus 615
Fulminis in morem, aut tormento *q* ponderis acti, *r*
r Præcipitat longe, & vitam dispergit in auras.

Ext
Re
Tro
Ja
Cla
H
Q
Nu
Spu
Nau
Sax
Bis
Bis
Ten
x I
Tur
Ar
Sen
Orf
Hal
x Q
Vul
Vol
Ing
De
Cæ
Tan
Ad

Fur
Cer
At
d U
Et r
Nur
Au
Illa

infr
ret.
ad H
nota
resp
bus
c. 2.
loren
lorc
zon
d Si
aduf

Extemplo turbata acies, versique Latini
 Rejiciunt parmas; & equos ad mœnia vertunt.
 Troës agunt, princeps turmas inducit Aſylas. 620
 Jamque propinquabant portis: / rursusque Latini
 Clamorem tollunt, & mollia colla reflectunt:
 Hi fugiunt, penitusque datis referuntur habenis.
 * Qualis ubi alterno procurrrens gurgite pontus
 Nuncruit ad terras, scopulosque superjacet undam 625
 Spumens, extremamque sinu perfundit arenam;
 Nunc rapidus retro atque æstu revoluta resorbens
 Saxa, fugit, litusque vado labente relinquit.
 Bis Thufci Rutulos egere ad mœnia versos,
 Bis rejecti armis respectant terga tegentes. 630
 Tertia sed postquam congressi in prælia totas
 * Implicuere inter se acies, y legitque virum vir,
 Tum vero & gemitus morientum, & sanguine in alto
 Armaque, corporaque, & permisti cæde virorum
 Semianimes volvuntur equi; pugna aspera surgit. 635
 Orsilochns Remuli (quando ipsum horrebat adire)
 Hastam intorsit equo, ferrumque sub aure reliquit.
 * Quo sonipes icu furit arduus, altaque jactat
 Vulneris impatiens, arrecto pectore, crura.
 Volvitur ille excussus humi. Catillus Iolam, 640
 Ingentemque animis, ingentem corpore & armis
 Dejicit d Herminium: nudo cui vertice fulva
 Cæsaries, nudique humeri: nec vulnera terrent:
 Tantus in arma patet. latos huic hasta per armos 644
 Acta tremit, b duplicatque, viram transfixa, dolo-
 rem.

Funditur ater ubique cruor; dant funera ferro
 Certantes, pulchramque petunt per vulnera mortem.
 At medias inter cædes exultat c Amazon,
 d Unum exerta latus pugnae, pharetrata Camilla.
 Et nunc lenta manu spargens hastilia densat, 650
 Nunc validam dextra rapit indefessa bipennem,
 Aureus ex humero sonat arcus & arma Dianæ.
 Illa etiam, si quando in tergum pulsa recessit,

/ Resump-
 ptis viri-
 bus? an
 quia fu-
 gam ex arte
 & consilio
 simularant?
 Trojani.
 * Alternan-
 te impetu
 recessuque
 fluctuant
 hinc inde
 undantes
 vicissim
 exercitus,
 non sedus
 atque mare
 æstu reci-
 proco
 fluens re-
 fluensque,
 Veniit ac
 Salacix vt-
 cibus a-
 ctum.
 * Starario
 jam prælio
 & manu
 conferta.
 y Non ex
 suis stre-
 nuum ali-
 quem, qui
 latus suum
 tegeret,
 quem eli-
 gendi pore-
 stas militi-
 bus indulca,
 ut volunt
 interpretes:
 namque
 hoc fiebat
 ante aciem

instruam. Sed, quisque sibi hostem ex adverso destinabat cum quo confli-
 get. * Pareni in equo Mezentii casum habes lib. 10. sub exitu. d Respici hic
 ad Herminium, qui cum Coelice in ponte stetit contra Thufcos volunt. Alii, ex
 notatione corporis ingentis, flavi crinis, nudi capitis, vulnerum contemptorum
 respexisse postam ad Herminium Chruscorum ducem, qui Q. Varum cum tri-
 bus Rom. legionibus delevit. Et Septentrionales populi, inquit Vegetius l. 1.
 c. 2. largo sanguine redundantes sunt ad bella promptissimi. b Ingeminat do-
 lorem a vulnere duplici, quia transfixa. Alii leg. duplicatque virum transfixa, do-
 lore, ut incurveretur Herm. dolore. ἰδυάθη ἵππῳ. Il. 2. c Tanquam Ama-
 zon, Amazonis more. ut habeant sc. hæc bella Italica & suam Pentefileam.
 d Sinistra sc. mamma nuda & exerta, sub qua balteum cinctum, dextra vero
 adusta erat Amazonibus, quo expeditius tela torquerent, sagittas mitterent.

e Parthorum more, qui mittunt post terga sagittas.

f Ripas fluentorum, quæ CIV. se derivant ex Thermodonte fl. Cappadociae, hodie Pormon. porro legendum monet Erytheus-Thermodontis, a Nom. Θίγ-μωδων.

g Hippolyte & Penthesilea sorores erant reginæ Amazonum, illa Theseo ex quo Hippolytum peperit. hæc bello Trojano nobilitata.

h Bellatrix, uti decet Martis Ramos ὄρεσς Ἀρηῶν.

i Ελευσίοντι, ab ἐλεῖν ἀδὲ acclamatione bellica.

k Cetris lunam fenniplenam referentibus;

aut, ut Plinius, folium ficus Indicæ, quod formam habet Lunæ cum morlu aliquo. vid. p. 114. f. Ἰνδικὰ τὴν πρῶτον, τὴν δὲ ὕστατον ἐξ ἑαυτῆς; Hector. s. Il. Homeri. m Hasta abiecta. n Vide quæ supra ad, *lunam semel ore momordit.* o Sanguine. p Calcaribus asperius monito. Non suffuso, ut legunt. i. cespitante. Ferox equus simul stimulis provocatus & habentis coercitus, sessorem excutere molitur, lap abundo dum succurrit Pagalus, utramque interficit Camilla. q Parum efficacem, nihil proficientem. r Quæ mox numerantur. pro lorica tergo taurinum, pro galea lupi caput, pro hasta sparus. s Apulo. Quod illi non difficile erat, toto agmine in fugam converso unaque Orphito. u An utique putabas tibi venatori rem esse cum feris? est cum viris; imo cum foemina; eaque, cujus manu cecidisse tibi laudi erit, & apud inferos solatio.

e Spicula converso fugientia dirigit arcu.

At circum lectæ comites, Larinaque virgo, 655

Tullaque, & aratam quatiens Tarpeia securim,

Italides: quas ipsa decus sibi dia Camilla

Delegit, pacisque bonas bellique ministras.

Quales Threiciæ cum f flumina Thermodoontis 660

Pulsant, & pietis bellantur Amazones armis:

Seu circum g Hippolyten, seu cum se h Martia curra

Penthesilea refert: magnoque i ululante tumultu,

Fœminea exultant k lunatis agmina peltis.

l Quem telo primum, quem postremum aspera virgo

Dejecit? aut quot humi morientia corpora fundis 665

Eumenium Clytio primum patre: cujus apertum

Adversum longa transverberat m abiere pectus.

Sanguinis ille vomens rivos cadit, atque cruentam

n Mandit humum, moriensque suo se in o vulnere 669

versat.

Tum Lirin, Pagasumque super: quorum alter habenas

p Suffosso revolutus equo dum colligit, alter

Dum subit, ac dextram labenti tendit q inerrem,

Præcipientes pariterque ruunt. his addit Amastrum

Hippotadem: sequiturque incumbens eminus hasta

Tereaque, Harpalycumque, & Demophoonta, Chro- 675

mimque:

Quotque emissa manu contorsit spicula virgo,

Tot Phrygii cecidere viri. procul Orphitus armis

r Ignotis, & equo venator s Japyge fertur:

Cui pellis latos humeros erepto juvenco

Pugnatori operit: caput ingens, oris hiatus, 680

Et malæ texere lupi, cum dentibus albis;

Agrestisque manus armat sparus: ipse catervis

Vertitur in mediis, & toto vertice supra est,

Hunc illa exceptum (i neque enim labor agmine ver- 685

so)

Trajicit, & super hæc inimico pectore fatur: 675

u Sylvis te, Tyrrhene, feras agitare putasti?

Advenit qui vestra dies muliebribus armis

Verba redargueret : nomen tamen haud leve partum
 Manibus hoc referes, telo cecidisse Camillæ. 689
 Protinus Orsilocho, & Buten, duo maxima Teucrum
 Corpora : sed Buten adversum cuspide figit
 Loricam galeamque inter, qua colla x sedentis
 Lucent, & lævo dependet parma lacerto.
 Orsilocho fugiens, magnumque agitata per orbem,
 Eludit y gyro interior, & sequiturque sequentem. 695
 Tum validam perque arma viro perque ossa secu-
 rim,

Altior insurgens, oranti & multa precanti
 Congeminat : vulnus calido rigat ora cerebro.
 Incidit huic, subitoque aspectu territus hæsit
 a Appenninicolæ bellator filius Auni, 700
 b Haud Ligurum extremus, dum fallere fata sine-
 bant.

Isque ubi se nullo jam cursu evadere c pugna
 Possè, neque instantem reginam avertere cernit:
 Consilio versare dolos ingressus, & astu,
 Incipit hæc. quid tam egregium, si foemina forti 705
 Fidis equo? dimitte d fugam & te comminus æquo
 Mecum crede solo: pugnaeque accinge pedestri:
 Jam nosces ventosa ferat cui gloria e laudem.
 Dixit. at illa furens, acrique incensa dolore,
 Tradit equum comiti, paribusque assistit in armis, 710
 Ense pedes nudo, f puraque interrita parma.

At juvenis g vicisse dolo ratus, avolat ipse,
 (Haud mora) conversisque fugax aufertur habenis,
 Quadrupedemque citum ferrata calce fatigat.
 h Vane Ligur, frustra que animis elate superbis : 715
 Nequicquam patrias tentasti i lubricus artes:
 Nec fraus te incolumem fallaci perferet Auno.
 Hæc fatur virgo, & pernicious k ignea plantis
 Transit equum cursu : frænisque adversa prehensis
 Congreditur, pœnasque inimico à sanguine sumit. 720
 Quam facile accipiter saxo l facer ales ab alto
 Consequitur pennis sublimem in nube columbam,
 Comprensamque tenet, pedibusque eviscerat uncis:
 Tum cruor & vulsæ labuntur ab æthere plumæ. 724

x Sessoris equitis.
 y Breviori sc. gyro & ad centrum tendente. revertendi sc. animo, illumque ex compendio adoriendi.
 quod a gal- lis pugnaci- bus fieri vi demus.
 z Quod ne- cesse est in circulo re- deuntibus.
 Volvitur.
 Ixiu & se sequiturque fa ique.
 a Liguria majore ex parte Apen- nino mon- ti subjacet.
 b Nobilis.
 c Al. pugna. ut ro. An. tempus des- sere pugnae.
 d Cujus equestri ar- te interce- pisti modo Orsilo- chum.
 e Alii leg. fraudem, hac mente.
 Scies illico, utri no- strum frau-

di & damno cessura sit inanis gloria. f Jam enim primum in bella descendere Camilla, nec dum specimen aliquod virtutis ediderat. quo parma insigniri me- reretur. vide quæ ad 9. l. parmaque in glorius alba. g Evasisse illam. Al. vexisse. h Nam Ligures, referente Nigidio, qui Apenninum tenuerunt, latrones, insidios, fallaces, mendaces. idem ref. Cato 2 Orig. i Fallax. k Citato cursu & quasi igneo lev s, ipsam equitem anteverit. de Camillæ pernicitate dictum 7. l. sub exitu. lita vel intracta segeis per summa volare, &c. l Puratur Poeta originem i e pan & respexisse, παρα το i e pa a e pa ζαν, vel quia angurib. i e pa o evis.

m Nec ta-
men res
Trojanas
proflus ad
v. las ne-
glexit.

Ὀὐδὲ ποτὶ
Ζεὺς τρεῖ-
ς ἰεράων
ἰσχυρὸς

δὲσσι φαεί-
νω. l. 16.
sed respexit
tandem.

n Al. injicit
iras, indi-
gnationem
& ulciten-
di animam.

o Peditum.
p Equitum.

q Stupidi
dolorem
non sen-
tient. s. pa-
tienter o-

lim feren-
tes Mezen-
tū tyranni-
dem, nunc

fugientes
fœminam
in memores
naturæ ve-
stre.

r In vene-
rem, amo-
res, & no-
cturna, cum

& pro fœ-
minis, præ-
lia proni
alias & ala-
cres.

s Nec mi-
nus segnes
in Bacchi

festis sicinnida & inconditas choreas ducere ad modum curvæ tibie, epula-
rum & poculorum lurcones strenui.

t Hæc disciplina, hæc militia vestra est
in deorum sacris, ubi aruspex in lucis immolat, litat, & prospera nunciat, tu-
burcinari.

u Hoc cum respectu ad historiam Julii Cæsaris, ita ab hoste Gallo
capri, se ipso referente in Ephemeride. x Cursu citatus celeri, ut modo de
Camilla. y Cum Venulum, inquit Scal. 3. Poet. cap. 26. inter brachia Tar-
chontis audio, video quoque. & c. 28. z Dissidens ferutatur, ut pag. 203. p.
cum relatione etiam ad aquillam in comparatione mox subjienda. a Evitat,
aut etiam evitare laborat. sic Entellus, Corpore tela modo atque oculis vigilantibus
exit. pag. 158. q. Αὐτὸς ὁ ψικίτης, &c. Iliad. 12. quos versus a Cicerone
versos 2 l. Divinat. vide, ut & a Macrob. Homer. posthabitos l. 5. Sat. c. 23.
a Jul. Scal. vindicatos prælatosque l. 5. Poet. c. 3. c Ductum & aspicium,
virtutem & felicitatem sequati.

m At non hæc nullis hominum fator, atque deorum
Observans oculis, summo sedet altus Olympo :

Tyrrhenum genitor Tarchontem in prælia sæva
Suspirat, & stimulis haud mollibus ꝑ incitat iras.

Ergo inter cædes, cedentiaque ꝑ agmina Tarchon

Fertur equo, variisque instigat vocibus ꝑ alas, 730

Nomine quenque vocans, reficitque in prælia pulsos.

Quis metus, ô q nunquam dolituri, ô semper inertes

Tyrrheni, quæ tanta animis ignavia venit ?

Fœmina palantes agit, atque hæc agmina vertit ?

Quo ferrum ? quidve hæc geritis tela irrita dextris ?

At r non in Vencrem segnes, nocturna que belia, 736

f Aut ubi curva choros indixit tibia Bacchi,

Expectare dapes, & plenæ pocula mensæ.

Hic amor, r hoc studium, dum sacra secundus aruspex

Nunciet : ac lucos vocet hostia pinguis in altos. 740

Hæc effatus, equum in medios, moriturus & ipse,

Concitat, & venulo adversum se turbidus infert:

u Direptumque ab equo dextra complectitur hostem,

Et gremium ante suum multa vi concitus aufert.

Tollitur in cœlum clamor, cunctique Larini 745

Convertère oculos : volat x igneus æquore Tarchon

y Arma virumque ferens : tum summa ipsius ab

hæc

Diffringit ferrum, & partes x rimatur apertas,

Qua vulnus lethale ferat : contra ille repugnans

Sustinet à jugulo dextram, & vim vitibus ꝑ exit. 750

b Utque volans alte raptum cum fulva draconem

Fert aquila, implicuitque pedes, atque unguibus hæ-

lit :

Saucius at serpens sinuosa volumina versat,

Arrectisque horret squammis, & sibilat ore,

Ardus insurgens : illa haud minus urget adunco 755

Luctantem rostro, simul æthera verberat alis.

Haud aliter prædam Tyburtum ex agmine Tarchon

Portat ovans. Ducis c exemplum eventumque sequuti

festis sicinnida & inconditas choreas ducere ad modum curvæ tibie, epula-
rum & poculorum lurcones strenui. t Hæc disciplina, hæc militia vestra est
in deorum sacris, ubi aruspex in lucis immolat, litat, & prospera nunciat, tu-
burcinari. u Hoc cum respectu ad historiam Julii Cæsaris, ita ab hoste Gallo
capri, se ipso referente in Ephemeride. x Cursu citatus celeri, ut modo de
Camilla. y Cum Venulum, inquit Scal. 3. Poet. cap. 26. inter brachia Tar-
chontis audio, video quoque. & c. 28. z Dissidens ferutatur, ut pag. 203. p.
cum relatione etiam ad aquillam in comparatione mox subjienda. a Evitat,
aut etiam evitare laborat. sic Entellus, Corpore tela modo atque oculis vigilantibus
exit. pag. 158. q. Αὐτὸς ὁ ψικίτης, &c. Iliad. 12. quos versus a Cicerone
versos 2 l. Divinat. vide, ut & a Macrob. Homer. posthabitos l. 5. Sat. c. 23.
a Jul. Scal. vindicatos prælatosque l. 5. Poet. c. 3. c Ductum & aspicium,
virtutem & felicitatem sequati.

d Mæonidæ incuriunt. tum e fatis debitus Aruns
 Velocem jaculo & multa prior f arte Camillam 760
 Circuit, & g quæ sit fortuna facillima tenat.
 Qua se cunque furens medio tulit agmine virgo,
 Hac Aruns subit, & tacitus vestigia lustrat:
 Qua vi strix redit illa, pedemque ex hoste reportat,
 Hac juvenis furtim celeres detorquet habenas. 765
 Hos aditus jamque hos aditus omnemque pererrat
 Undique circuitum, & certam quatit improbus hastam.
 Forte h facer i Cybele Chlorens, olimque sacerdos,
 Insignis longe k Phrygiis fulgebat in armis, 769
 Spumantemque agitabat equum, l quem pellis ahenis
 In plumam squamis auroque inserta tegebat.
 Ipse m peregrina ferrugine clarus & ostro,
 Spicula torquebat Lycio n Cortynia cornu:
 Aureus ex humeris sonat arcus, & aurea vati
 Cassida: tum croceam chlamidemque sinusque o cre-
 pantes 775
 Carbaseos fulvo in nodum collegerat auro,
 p Pictus acu tunicas, & q barbara tegmina crurum,
 Hunc virgo, sive ut templis præfigeret arma
 Troia, captivo sive ut se ferret in auro,
 Venatrix, unum ex omni certamine pugnae 780
 r Cæca sequebatur, totumque s incensa per agmen
 i Fœmineo prædæ, & spoliolum ardebat amore.
 Telum ex insidiis cum tandem tempore capto
 Conjicit, & superos Aruns sic voce precatur:
 Summe deum, i sancti custos Soractis Apollo, 785
 Quem primi colimus, cui n pineus ardor acervo
 Pascitur, & medium freti pietate per ignem
 Cultores multa premimus vestigia pruna:
 Da pater hoc nostris aboleri dedecus armis.
 Omnipotens, non exuvias, pulsæve trophæum 790

d Tyrreni
 ex Mæo-
 nia, i. Ly-
 dia oriundi.
 l. 8. Mæonis
 delecta ju-
 venis.
 e Fatale
 enim erat,
 ex mandato
 Dianæ, ut
 supra, mori
 illum quis-
 quis Ca-
 millam in-
 terficeret.
 f Fraude &
 quasi ex
 insidiis:
 non ausus
 congregi.
 g Quæ offe-
 rat occa-
 sio qua ci-
 tius & tu-
 tius eam
 intercipere
 posset.
 h Aptissime
 & ex arte.
 ut sc. dum
 Camilla
 majoris nu-
 minis sa-
 cerdotem
 interficere
 conatur,
 exautho-
 retur ipsa
 suæ Dianæ
 favore &
 tutela.
 adeoque
 neci pateat.

i alii leg. *Cybele*, nempe ut mons pro numine quod ibi colitur, ponatur. k Tho-
 race πολυμίτω. & ocreis, quæ mox, *Pictus acu tunicas, & barbara tegmina crurum*. l Equum Chlorei cataphracti tegebat pellis & illa tora æris laminis auri-
 tis in modum plumarum aut squamarum cooperta. m Hispana ferrugine &
 ostro, proprie, utroque clarus enim Hispania ferro & cocco, ut & vellerebus
 nativi ferruginei coloris. l. 9. *ferrugine clarus Iberia*. n Cretenia. Gortyna enim
 urbs Cretæ sagittandi arte nobilis. o Aureis laminis & signis asperos. p Indu-
 tas tunicam Phryg a pictam arte & acu. q E Phrygio opere ocreas; vel ut qui-
 dam, brachias. Tacit. 18. *Annal. brachias regnum barbarum induit*. r Cupidine
 p. iupdi horum spoliolum, quibus vel ornaret ex voto templa, vel innato fo-
 minis amore sui his ornandæ. s *Al. incausa*. i In Faliscorum agro, inquit
 Plinius lib. 2. cap. 2. familiae sunt paucæ, quæ vocantur Hirpiæ: quæ sacrificio
 annuo, quod fit ad montem Soracte Apollini, super ambustam ligni struem am-
 bulantes non aduruntur. idem Solinus c. 8. Strabo autem l. 5. in Feroniæ sa-
 ceris hoc fieri refert. γυμνοῖς ἢ πρὸς διαίτην ἀθηναίαν ἢ σπαδίων ἀπαθῆς.
 Pyra e prunis pineis.

1 Τῷ δ' ἔ-
 τειρον μὲν
 ἔδωκε πα-
 τήρ, ἔπειτα
 δ' ἀνιόντος.
 Il. 16. An-
 nuit sc. de
 occidenda
 Camilla,
 abnuit de
 redeundo
 in patriam.
 2 Voti par-
 tem irritam
 fecit, ven-
 tis itaque
 dedit laci-
 bria, nega-
 vit sc. red-
 itam in pa-
 triam. Sed
 vide Jul.
 Scal. l. 5.
 Poet. c. 3.
 3 Nonnulli
 aurās. ex
 secunda
 forma Græ-
 corum pro
 auris.
 4 Sinistram.
 supra hoc l.
 2 Hom. Il.
 15. de Anti-
 locho filio
 Nestoris. v.
 omnino
 Scal. l. 5.
 c. 3.
 5 Signate &
 ornatus
 gratia: non
 n. cessita-
 tis.
 6 Aruntem
 lupo com-
 parat, quia
 Hirpus
 omnium
 lingua lu-

pum significat. Aruntem vero ex Hirpiarum familia esse volunt. c Demittens
 & subter alvum retrahens vide Scal. l. 5. Poet. c. 3. d Ipse pavitans. e Con-
 tendens fugam. fuga contenta. f Ille rapit calidam fistulam de vulnere telum. l. 10.
 de Pallante. g Solebat partiri; particubatur, communicabat. h Bello potens
 fui. i Sui secura, de publico sollicita, ad Turnum mittit mandata.

Virginis, aut spolia ulla peto, mihi cetera laudem
 Facta ferant: hæc dira meo dum vulnere pestis
 Pulsa cadit, patriam remeabo inglorius urbem.

Audiat, & 1 voci Phœbus succedere 1 partem
 Mentē dedit, 2 partem volucres disperbit in auras. 795
 1 Sterneret ut subita turbatam morte Camillam,
 Annuit oranti: 2 reducem ut patria alta videret,
 Non dedit; inque Notos vocem verrere procellæ.
 Ergo ut missa manu sonitum dedit hasta per 4 au-
 ras,

Convertere animos acies, oculosque tulere 800
 Cuncti ad reginam Voisæi, nihil ipsa, nec auræ,
 Nec sonitus memor, ac venientis ab æthere teli.
 Hasta sub 5 exertam donec perlata papillam
 Hæsit, virgineumque alte bibit acta cruorem.
 Concurrent trepidæ comites, dominamque ruen-
 tem 805

Suscipiunt: fugit ante omnes exterritus Aruns,
 Lætitia, mistoque metu: nec jam amplius hastæ
 Credere, nec telis occurrere virginis audet.
 2 Ac velut 6 ille, prius quam tela inimica sequan-
 tur,

Continuo in montes sese avius abdidit altos 810
 Occiso pastore 7 lupus, magnove juvenco,
 Consciis audacis facti, caudamque 8 remulcens
 Subjecit 9 pavitantes utero, sylvasque petivit:
 Haud secus ex oculis se turbidus abstulit Aruns,
 e Contentusque fuga, mediis se immiscuit armis. 815
 f Illa manu moriens telum trahit: ossa sed inter
 Ferreus ad costas alto stat vulnere mucro.

Labitur exanguis: labuntur frigida lethe
 Lumina: purpureus quondam color ora reliquit.
 Tum sic expirans Accam, ex æqualibus unam, 820
 Alloquitur (fida ante alias quæ sola Camillæ,
 Quicum 9 partiri curas) atque hæc ita fatur:
 Hactenus, Acca soror: h potui: nunc vulnus acerbum
 Conficit, & tenebris nigrescunt omnia circum.
 Effuge, & hæc i Turno mandata novissima perfer: 825
 Succedat pugnae, Trojanosque arceat urbe:
 Jamque vale. simul his dictis linquebat habenas,
 Ad terram non sponte fluens: tum frigida toto

Paulatim exsolvit se corpore : & lentaque colla ,
 Et captum letho posuit caput arma relinquens :
 Vitaque cum gemitu fugit indignata sub umbras.
 Tum vero immensus surgens ferit aurea / clamor
 Sidera : dejecta crudescit pugna Camilla.
 Incurrunt densi, simul omnis copia Teucrum ,
 Tyrrhenique duces. Evandrique Arcadis alæ.

At Triviæ custos jamdudum in montibus

pis

Alta sedet summis, spectatque interrita pugnas.
 Utque procul medio juvenum in clamore furentum
 Prospexit tristi ^u multatam morte Camillam ,
 Ingemuitque, deditque has imo pectore voces :
 Heu nimium virgo, nimium crudele lufi
 Supplicium, Teucros conata laceslere bello :
 Nec tibi ^o desertæ in dumis coluisse Dianam
 Profuit, aut nostras humero gessisse pharetras :
^p Non tamen indecorem tua te regina relinquet
 Extrema jam in morte: neque hoc sine nomine le-

thum

Per gentes erit, aut famam patieris inultæ.
 Nam quicumque tuum violavit vulnere corpus ,
 Morte luet merita. fuit ingens ^q monte sub alto
 Regis ^r Dercenni terreno ex aggere ^f bustum
 Antiqui Laurentis, opacaque ilice te ctum.
 Hic dea se primum rapido pulcherrima nisu
 Siffit , & Aruntem tumulo specularur ab alto.
 Ut vidit fulgentem armis, ac ^t vana tumentem ,
 Cur (inquit) diversus abis ? huc dirige gressum ,
 Huc, periture, veni : capias ut digna Camillæ
 Præmia : ^u tune etiam telis moriere Dianæ ?
 Dixit, & aurata volucrum ^x Threiffa sagittam
 Deprompsit pharetra, ^y cornuque infensa tetendit ,
 Et duxit longe, donec curvata coirent
 Inter se capita, & manibus jam tangeret æquis ,
 Læva aciem ferri, dextra nervoque papillam.
 Extemplo teli stridorem, aurasque sonantes
 Audiit una Aruns, hæfitque in corpore ferrum.

^t Vano Camillæ a se interemptæ honore tumidum. ^u Usque adeo gloriose
 moris te furavit ambitio, ut Dianæ telis perire cuperes, violata cæsaque ipsa
 ministra. ^x Una ex Hyperboreis Nymphis quæ in Thraciam venerunt ad La-
 tonam, educandæ Dianæ gratia. ^{vel}, tanquam Threiffa venatrix sagittandi arte
 nobilis. ^y Arcum intendit, sinuavitque, ut adducta cornua circum lani imple-
 rent dextra, qua nervus tenebatur, papillam tangeret, sinistram sagittæ cuspis.
 Νόστρον ἰδὲ μαστὶν πέλασον, τὸξον δὲ σίδηρον. II. 4.

^k Vigore
 defecta. in-
 que humeros
 cervix col-
 lapsa recum-
 bit. l. 9.
^l Trojano-
 rum exul-
 tantium ob
 interfectam
 Camillam.
^m Ministra
 Dianæ, cui
 ultio Ca-
 millæ man-
 data.
ⁿ Al. mul-
 catam.
^o In sylvis
 degenti.
^p Neque ta-
 men obli-
 vionis lethe
 obruet
 tuum le-
 thum, ne-
 que ipsa ca-
 des inulta,
 aut inferi-
 bis ingloria.
^q Camillæ
 epicedium.
^r Aut enina
 in monti-
 bus & agge-
 ris tumu-
 lis; aut sub
 pyrami-
 dum mole
 reges sepe-
 liebantur.
^s Regis for-
 te antiqui
 Aborige-
 num, vel
 urbis Lau-
 rentis. cui
 certe deest
 lux Histo-
 riæ.
^t Sepul-
 chrum.

& Illum

& Camilla
 corpus cu-
 ravit, supra
 pag. 347.
 Diana nube
 cava suola-
 tum tam-
 lo patrio
 mandan-
 dum, Aru-
 tis hic, qui
 illam inter-
 fecit negle-
 ctum & in-
 sepultum
 jacet.
 a Trepida-
 tione orta,
 omnes sibi
 fuga consu-
 lunt, equi-
 res, auxilia,
 cohortes,
 duces, signi-
 feri deserti
 & soli dere-
 licti, de
 manipulis
 vero di-
 ctum supra
 ad, Volscorum
 eorum eorum
 manipulis,
 pag. 344.
 hor. &
 b Equitum
 fragorem
 imitatur
 verius da-
 ctylicus, ut
 ille l. 8.
 Quadrupedum
 ante portam
 sicuti quatit
 ungula cam-
 pum.
 c Trojani
 una portas
 ingressi, hos
 in urbe
 ipsa, inque
 ipsis domibus cædunt. d Qui aditus urbis defendebant, necesse habuerunt &
 suos ferire, dum hostes una irruentes peterent. e Pars fugientium unda &
 sequentis hostis impetu ruens, more arietis instrumenti, de quo pag. 116.
 not. f. dictum, ad portas adfligitur, qui tam proterve nostras aedes ardet. g. l. pul-
 sar, Plautus in Truculento. f Agell. l. 4. c. 17. g Securæ exemplum Camil-
 læ, cuius virtutem in aliena causa vidissent, & ipsæ strenue mœnia defensa-
 bant, hostem propellebant, tela certatim mittebant. h Vel, natura sua, vel,
 festinæ, Scal. 2. l. Boet. c. 14. i Pro ferro utuntur palis & sudibus præfixis &
 igne obduratis. k Ex mandato Camillæ morientis supra.

illum expirantem socii, atque extrema gemen-
 tem 865

Obliti, ignoto camporum in pulvere linqunt.

Opis ad æthereum pennis aufertur Olympum.

Prima, a fugit, domina amissa, levis ala Camillæ :

Turbati fugiunt Rutuli, fugit acer Atinas :

Disiectique duces, desolatique manipuli 870

Tuta petunt, & equis aversi ad mœnia tendunt.

Nec quisquam instantes Teucros, lethumque ferentes

Sustentare valet telis, aut sistere contra.

Sed laxos referunt humeris languentibus arcus, 874

b Quadrupedumque putrem cursu quatit ungula cam-
 pum.

Volvitur ad muros caligine turbidus atra

Pulvis & e speculis percussæ pectora matres,

Fœmineum clamorem ad cœli sidera tollunt.

c Qui cursu portas primi irrupere parentes,

Hos inimica super misto premit agmine turba ; 880

Nec miseram effugiunt mortem, sed limine in ipso,

Mœnibus in patriis, atque inter tuta domorum

Confixi expirant animas ; pars claudere portas :

Nec sociis aperire viam, nec mœnibus audent

Accipere orantes : d oriturque miserrima cædes 885

Defendentum armis aditus, inque arma ruentum.

Exclusi ante oculos, lacrymantumque ora parentum,

Pars in præcipites fossas, urgente ruina

Volvitur : e immissis pars cæca & concita frænis

Arietat in portas, & duros f obice postes. 890

Ipsæ de muris summo certamine matres

(Monstrat amor verus patriæ) g ut videre Camillam,

Tela manu h trepide jaciunt : i ac robore duro,

Stupribus ferrum, sudibusque imitantur obustis

Præcipites, primæque mori pro mœnibus audent. 895

Interea Turnum in sylvis sævissimus implet

Nuncius, & juveni ingentem fert k Acca tumultum :

Deletras Volscorum acies, cecidisse Camillam,

Ingruere insensos hostes, & Marte secundo

Omnia corripuisse : metum jam ad mœnia ferri. 900

D
V
C
E
S
A
A
P
E
A

C
N
T

2
9
te
tra
ca
cu
un

A
ra
cu
E
Id
fo
pu
gir
gu
lip
fa
vu
ma
ter
fi
Af
ac
cu
M
pa
gn
in
ta
qu

Me / furens (nam sava Jovis sic numina poscant)
 Deferit obsessos colles, nemora aspera linquit.
 Vix è conspectu exierat, campumque tenebat,
 Cum pater Æneas, saltus ingressus in apertos,
 Exsuperatque jugum, sylvaque evadit opaca.
 Sic ambo ad muros rapidi totoque feruntur
 Agmine, nec longis inter se passibus absunt.
 Ac simul Æneas in fumantes pulvere campos
 Prospexit longe, Laurentiaque agmina vidit:
 Et o sævum Ænean agnovit Turnus in armis,
 Adventumque pedum, p statufque audivit equo-
 rum:

Continuo q pugnas ineant, & prælia tentent:
 Ni roseus festos jam gurgite Phœbus Ibero
 Tingat equos, noctemque die labente reducat.
 Confidunt castris ante urbem, & mœnia vallant.

905
 910
 915

l Amens
 animi. sana
 sc. mente
 illis ita vo-
 lentibus
 adempta,
 ut omnia
 interci-
 piendi ex
 infidiis Æ-
 neæ oppor-
 tunitate, se
 reciperet
 ad urbis la-
 borantis
 auxilium.
 m Infidiis
 jam exci-
 tos, non, ut
 ante obfes-
 tos.

ἠναλιγνίς. o Hostem jamque ferocius appropinquantem muros. p Hinnitus,
 q Iniissent pugnam, tentassentque prælia, nisi distinxisset utrumque nox in-
 ter veniens: quam describit ex occasu Solis mergentis se Hesperio æquore, ul-
 tra Hispaniam. partim ex opinione Posidonii, cui Sol occidens, ad modum
 candentis ferri in mari, non sine strepitu tingitur: partim ex opinione vulgi,
 cui hemisphærium creditur esse plenum, ergo uterque exercitus in armis ante
 urbem, munitis vallo castris.

Æ N E I D O S L I B . X I I .

A R G U M E N T U M .

A Triris duobus adversis præliis, Latinorum viribus, animisque
 eorum fractis; Turnus, ubi omnem spem suam in seipso si-
 tam videt, frustra dissuadente Latino, reginaque multis eum
 eam lacrymis nequicquam retinente, singulari certamine cum
 Ænea dimicare statuit: ejusque rei Æneam, per quendam ex suis,
 Idmonem nomine, facit certiore. Accipit conditionem Æneas,
 solennique utrinque sacramento fœdus sancitur. Id Junonis im-
 pulsu a Juturna nympba, Turni sorore, in falsam Cæmentis ima-
 ginem conversa, perturbatur: primasque omnium Tolumnius, au-
 gar falso augurio certam suis victoriam promittens, unum ex Gy-
 lippi filiis hasta traiecit. Æneas quoque, dum subiti tumultus causam
 ignorans, suos revocare conatur, ab incerto auctore sagitta
 vulneratus, prælio excedere cogitur. Qua re intellecta Turnus
 magnam sibi rei bene gerendæ occasionem oblatam ratus, ingen-
 tem hostium stragem edit. Interim Venus, decerpto ex Ida Creten-
 si dictamno herba, filio suo medetur. Refectis viribus Æneas,
 Ascanium paucis suo exemplo ad virtutem cohortatus, suis auxilio
 accurrit, Turnumque nominatim ad pugnam deposcit. Verum
 cum Turnus sui copiam non faceret (Juturna enim, quæ excusso
 Metisco auriga currum ejus moderabatur, in diversam semper
 partem habenas deflectens, congregi eos non patiebatur) oppu-
 gnandæ urbis consilium capit: admotoque ad mœnia exercitu,
 in propugnacula proximaque ædificia ignem conjicit. Ibi Ama-
 ta, cum Turnum occidum arbitraretur, doloris impatientia la-
 queo vitam sinit. His rebus Turno per Sagem nunciatis, cum
 co rem

eo rem deductam videret, ut sibi necessario dimicandam esset, ut perpeti mallet. fortiorum urbem se inspicente in hosti in potestatem pervenire, ultro Æneam ex præscripto fœderis ad singulare certamen provocat. Ea pugna superior Æneas, cum victi hostis precibus jam pene ad misericordiam flecteretur, conspecto in humeris ejus balteo, quem occiso Pallanti Turnus detraherat, repente ira accensus, gladio per pectus adacto, eum vita spoliatur.

^a Accisos jam & vere fractos. Neque enim subscribo Servio exponenti, *ante semper infractos & invictos*. quo sensu vix reperias *infractos* apud autorem legitimum. ^A nobis stant quam plurimi. Liv. lib. 3. *ovatio submissa & infracta*. Seneca de brevitate vitæ, s. c. idem 90. & 102. Epist. Val. Max. l. 4. c. 7. Alii. ^b Animos despondisse.

^c De singulari certamine. l. 11.

Ibo animis contra. ^d Ἀλλ' ὅτε κεν τις ἀνιθρόων διζήσῃν Δαρὶ βάλῃ. ἰάλλῃ τε χερσὶν περὶ τ' ἀφροῦ οὐδόντος Γίγνεται, ἐν δὲ τε οὐκ ἠραδίῃ σὺν ἄλλοιμον ἦτορ, &c. Iliad, 20. quamvis comparisonem hanc toram esse Virgillii contendit Jul. Scal. s. l. Poet. c. 3. ^e Κατ' ἔξοχῳ. ut lib. præced. & alibi sæpius. ^f Venatoris, latentis scil. subessoris, *λάτρεα* vel a latere, insidiantis. Aliis *λάτρεα*. i. mercede conducti, ut *λάτρεα* servus, & latro, lateris custos, stipator, miles. ^g Pro decoro juvenis, illiusque ira & indignatione commoti Latinus contra. *Olli sedato responder corde.* mox. ^h Respexit ad nuntium Æneæ l. 11. *His decuit mecum concurrere telis.* contemptim autem utitur plurali pro Ænea. ⁱ Cujus formam habes infra. ^k Ex Asia profugam, patriæ desertorem, mo proditorem. ^l Neque ad spectacula refero, neque ad ignaviam Latinis objectam, cum interpretibus; sed ad milites utriusque exercitus in congressu Menelai & Paridis. Il. 3. qui ἰζοιτο κ' ἰσυχας, ἢ χι' ἐκασῶ Ἰπποῖ ἀερίποδισ ἢ ποικίλα τὴν χεῖρ' ἔνατο. ^m Modo, not. ⁿ gravi sane consilio & rationibus adductis. 7. dissuadet a *μορομαχία*. ⁿ Tibi regnum satis amplum est, res luculentæ; nec mihi opes & copix, nec animus deest. licet tibi res tuas agere sine me: liceat mihi per te meas disponere, neuter ita alterius indiget, ut necesse habeat hoc bellum, has nuptias persequi.

Turnus ut ^a infractos adverso Marte Latinos ^b Defecisse videt, sua nunc ^c promissa reposci, Se signari oculis, ultro implacabilis ardet, Attollitque animos. Pœnorum qualis in arvis ^d Saucius ^e ille gravi venantum vulnere pectus, Tum demum movet arma leo: gaudetque comantes Excutiens cervice toros, fixumque flatronis Impavidus frangit telum, & fremit ore cruento. Haud secus accenso gliscit violentia Turno. Tum sic affatur regem, atque ita ^g turbidus infit: 10 Nulla mora in Turno, nihil est quod ^h dicta retractent Ignavi Æneadæ, nec quæ pepigere recusent. Congredior. fer sacra, pater, & concipe ⁱ fœdus. Aut hac Dardaniam dextrâ sub tartara mittam, ^k Desertorem Asiæ (ⁱ sedeant, spectentque Latini) 15 Et solus ferro crimen commune refellam: Aut habeat victos, cedat Lavinia conjux. Olli ^m sedato respondit corde Latinus: O præstans animi juvenis, quantum ipse feroci 20 Virtute exsuperas, tanto me impensus æquum est Consulere, atque omnes metuentem expendere casus. ⁿ Sunt ⁿ tibi regna patris Dauni, sunt oppida capta Multa manu: nec non aurumque animusque Latino est. 24 ^z Sunt aliæ innuptæ Latio, & Laurentibus agris,

Nec

Nec genus indecores : sine me hæc o haud mollia fatu
Sublatis aperire dolis, simul hæc animo hauri.

3 Me natam nulli veterum sociare procorum
Fas erat : idque omnes p divique hominesque cane-
bant :

q Victus amore tui, r cognato sanguine victus,
Conjugis & mœstæ lacrymis, vincla omnia rupi :
Promissam eripui genero ; s arma impia sumpsi.
4 Ex illo, qui me casus, quæ, Turne, sequantur
Bella, vides : quantos primus patiare labores,
i Bis magna victi pugna, vix urbe tuemur
Spes Italas : u recalent nostro Tiberina fluenta
Sanguine adhuc, campique ingentes ossibus alient.

Quo referor toties ? quæ mentem insaniam mutat ?

e Si, Turno extincto, socios sum accire paratus,
Cur non incolumi potius certamina tollo ?

Quid consanguinei Rutuli, quid cætera dicet
Italia, ad mortem si te (x fors dicta refutet)

Prodiderim, natam & connubia nostra petentem ?

6 Respice y res bello varias : 7 miserere parentis

Longævi, quem nunc mœstum patria Ardea longe
Dividit. Haudquaquam dictis violentia Turni

Flectitur : exsuperat magis, r ægrescitque medendo.

Ut primum fari potuit, sic incipit ore :

Quam pro me curam geris, hanc precor, optime,
pro me

Deponas : lethumque sinas pro laude pacisci.

a Et nos tela, pater, ferrumque haud debile dextra 50
Spargimus, & nostris sequitur de vulnere sanguis.

b Longe illi dea mater erit, quæ nube fugacem
Fœminea tegat, & vanis o sese occulat umbris.

Ad d regina nova pugnae conterrita sorte

Flebat & ardentem generum moritura tenebat :

Turne, per has ego te lacrymas, per si quis Amatæ

Tangit honos animum (spes tu nunc una senectæ,

Tu requies miseræ : decus, imperiumque Latini

Te penes ; in te omnis domus inclinata recumbit)

Unum oro, desiste manus committere Teucris, 60

supra dixerat casus. x Quæ furoris remedia sperabat Latinus, sedatam orationem & rationes ponderosissimas : adaugent illa ægrum turbatumque Turni animum. a Επειὴ δ' ἰμὸν βέλτε δέξω, Hector ad Achillem Il. 20. b Neque enim semper victori eum eripiet Venus mater nube tectum, ut Diomedes quondam. Il. 5. & Æn. 4. pag. 188. not. f. c Se ipsa, vel se & Æneam infra, At Venus obscuro faciem circumdata nimbo. d Amatæ regis uxor. Adumbratus est hic locus ex Il. 6. ubi Hectorem ad bella ruentem laborat retinere Andromache, & ex Il. 22. ubi Hecuba idem molitur.

o Aspera quidem, sed vera. p Fauni oraculum & vates, redi ad l. 7.

q Ego tamen contra fata & responsa

Deum, victus amore tui, cognitione, precibus, & lacrymis

uxoris meæ Amatæ, religionis & fœderis,

40 cum Æneæ rupi vincula.

r Venilia enim mater Turni, erat soror Amatæ.

45 s Alii adhiatum versus obstitandum interferunt atque.

t Semel : occiso Mezentio l. 10. iterum, Camilla cæsa l. 11.

u Ob repetitam eandem, quasi secundo calent.

x Quod onan avertant Superi.

y Incertos belli exitus, & quos

Qui

e Mibi enim certum extin-
cto tibi non superesse.
f Lavinia accepit vo-
cem matris una cum lacrymis.
Namque illa interpretum di-
spositio, Lavinia perfusa lacrymis flagrantibus genas, accepit vocem matris, nostro Poeta indigna est. atque insuper lacrymæ sunt Amatae, non Laviniae. Regina fiebat, obstitaturque, per has ego te lacrymas.
g Cui veracundia igneum per genas suffuderat ruborem: quorum enim

Hypallage illa ? ignis animi subiecit ruborem ? *ἢ ὧς δ' ὅτε τὸς τ' ἐλίφαντα πρὸν φόνικι μίμνη Μηνίς.* II. 4. i Attrahentia sibi ruborem a vicinia rotarum. k Trahuntur lacrymæ in malum augurium & sui doloris infelix omen. l Non est hæc res libera & arbitrii mei. detrectare certamen non licet; eandem mihi vel ad certam mortem. vide Turnebum lib. 21. cap. 14. m *Euse perdat, medio posuit Deus omnia campo.* Pompejus apud Lucanum, lib. 7. n Locum hunc a Criticis vexatum strenue defendit & fusc Turnebus lib. 21. cap. 14. Quid quod & Calabri illud lib. 1. voluit exprimere? *ἔπειθ' ἴππων καλῶ τ' ἀνύστασι, τὸν δὲ ἀλοχῶ Βορέας Ὀπάσειν Ὀραθῶντα.* &c. o *Ἀδύκτοι χιδνῶ θείων δ' ἀνίμοισιν ὁμοίσι.* Iliad. 10. de equis Rhesi. Sed vide Scalig. Poet. 3. cap. 2. & lib. 5. cap. 3. p Aureis laminis contextam, in speciem squamarum depositis. q *Ὀρείχαλκῳ.* quasi dicas, æs montanum, an sit fuerit unquam, vide quæ H. Salmuth ad Pancirolum cap. de Orichalco, lib. de rebus perditis. r Ut habilis sit. f Geminas cristas cornua referentes. Neque enim cornua, in galea gestabat, quod de Gallis Diodorus, de Pyrrho scribit Plutarchus. Cui triplici crinibus juba galea alia Chimæram sustinuit Turni. l. 7. p. 263.

e Qui te cunque manent isto certamine casus,
Et me, Turne, manent: simul hæc invisita reliquam
Lumina, nec generum Æneam captiva videbo.
f Accepit vocem lacrymis Lavinia matris
Flagrantes perfusa genas: cui plurimus ignem 65
Subjecit rubor & calefacta per ora cucurrit.
g Indum sanguineo veluti violaverit ostro
Si quis ebur, vel mista: rubent ubi lilia multâ
Alba rosa: tales virgo dabat ore colores.
Illum turbat amor, figitque in virgine vultus. 70
Ardet in arma magis, paucisque assatur Amaram.
Ne quæso, ne me lacrymis, neve k omine tanto
Prosequere, in duri certamina Martis euntem,
O mater: l neque enim Turno mora libera mortis.
Nuncius hæc Idmon Phrygio mea dicta tyranno 75
Haud placitura refer. Cum primum crastina cælo
Puniceis invecta rotis aurora rubebit,
Non Teucros agat in Rutulos: Teucrum arma quies-
cant,
Et Rutulum, nostro dirimatur sanguine bellum:
m Illo quærat conjux Lavinia campo. 80
Hæc ubi dicta dedit, rapidusque in tecta recessit,
Pescit equos: gaudetque tuens ante ora frementes,
n Pilumno quos ipsa decus dedit Orithyia,
o Qui candore nives anteirent, cursibus auras.
Circumstant properi aurigæ, manibusque laceffunt 85
Pectora plausa cavis, & colla comantia pecunt.
Ipse dehinc auro p squalentem, alboque q orichalco
Circumdat lexicam humeris: simul aprat r habendo
Ensemque, clypeumque, & s rubræ cornua cristæ:

quem, quem Dauno ignipotens deus ipse parenti 90
 Fecerat, & Stygia candentem tinxerat unda.
 Exin, quæ in mediis ingenti adnixa columnæ
 Ædibus astant, validam vi corripit hastam,
 * Actoris Aurunci spoliū; quassatque tremen-
 tem,
 Vociferans. * Nunc, ô nunquam frustrata vocatus 95
 Hasta meos, nunc tempus adest: te maximus Actor,
 Te Turni nunc dextra gerit: da sternere corpus,
 Loricamque manu valida lacerare revulsam
 y Semiviri Phrygis, & fœdare in pulvere crines
 x Vibratos calido ferro, myrrhaque madentes. 100
 a His agitur furis, totoque ardentis ab ore
 Scintillæ absistunt; oculis micat acribus ignis.
 b Mugitus veluti cum prima in prælia taurus
 Terrificos ciet, atque irasci in cornua tentat
 Arboris obnixus trunco, ventosque laceffit
 Ictibus, & sparsa ad pugnam præludit arena.
 Nec minus interea c maternis sævus in armis
 Æneas d acuit Martem, & se suscitatur ira,
 Oblato gaudens componi fœdere bellum.
 Tum socios, mœstique metum solatur Iuli,
 e Fata docens: regique jubet responsa Latino
 Certa referre viros, & pacis dicere leges.
 Postera vix summos spargebat lumine montes
 Orta dies, cum primum alto se gurgite tollunt
 Solis equi, flucemque elatis naribus efflant:
 g Campum ad certamen magnæ sub mœnibus ur-
 bis
 Dimensi Rutulique viri Teucrique parabant:
 In medioque focos, & h Diis communibus aras
 Gramineas: alii i fontemque ignemque ferebant,

a Jamque furioso atque atra bile percito inflammatur facies, scintillant oculi.
 hic vero Al. ide furis exarserat atro felle dolor. Æneid 8. b Præludit pugnae,
 mugitu, experiendo cornua ad arboris truncum, tanquam ad palmam se exer-
 cendo, ventilatione, & arena pedum pulsu sparsa, vide p. 57. ubi hi versus.
 c Quæ mater ei impetraverat a Vulcano l. 8. d Sedatior Æneæ mens, ut quæ
 ipsam lente distringat, acuatque in cote fortitudinis. e Esse in fatis, ut ab
 ipsius victoria Urbi & Imperio æterno jaciuntur fundamenta. f Ennius; fun-
 damentum elatis naribus lucem. ἴπποι τῶν πνέοντες. Pindarus. Ode 7. Olymp. ignem-
 que vomentes. Ovid. 2. Met. g Apparatus hic campi, fœderis, certaminis, ex-
 ercitus est ad illum Paridis & Menelai Iliad. 3. h Utriusque gentis diis, futu-
 ris tæderum utrinque testibus. sic lib. 5. adhibete penates Et patrios opulis, &
 quos colit hospes Acestes. quamvis agnoscam alias & deos communes esse Mar-
 tem, Bellonam, Victoriā. i Adhibita in fœderibus feriendis Aqua, & Ignis.
 sicut etiam arcendi a societate interdicebantur aqua & igni.

Quem
 Turni pa-
 renti Vul-
 canus ipse
 fabricarat.
 tempera-
 rum Stygia
 aqua.
 * Dono ac-
 ceptam ab
 Actore Au-
 runco,
 quam ta-
 men ille in-
 ter alia spo-
 lia detraxe-
 rat cuiusdam
 hosti, nam-
 que honorifi-
 ca postea
 mentio
 105 Actoris,
 quæ hosti a
 se spoliato
 non conve-
 nisset.
 x Ita e-
 quum
 110 suum allo-
 quitur Me-
 zentius sub
 exitu l. 10.
 y Et nunc
 ille Paris
 115 cum semi-
 viro comita-
 tu, &c.
 Hiabas,
 p. 170. not. 2.
 x Crispatos
 calamistro,
 & unguen-
 to delibu-
 ros.

k Pro more
faciorum,
ubi pura &
candida
omnia, fe-
ciales, co-
gnitores ar-
bitrique
pacis &
belli, lineis
induti ve-
stibus.

l Herba pu-
ra sacra,
fagmine,
proprie.
namque ex
Capitolii
sacro loco
poscebant
fagmina fe-
cialis, &

pater patra-
tus bella in-
dicturi, vel
foedus ictu-
ri. Liv. l. 1.
m Scipata
conferta,
addensata.

Agmina
enim vel
incedunt
Quadrata
immittis
jumentis.
vel pilata
sine jumen-
tis. *trouping.*

n Sic I-
liad. 3.
*παρὰ δ' ἔγ-
χεα μακρὰ
πέπλην.*

& ἀπίαι
κεκλιμένοι.
in eodem
spectaculo.

o Post enim

condita est Alba. p Dea divam. Hypallage. Divi enim assumpti sunt, Dii æteri-
ni. Quin & Juno Diva, quia Jupiter Divus, sub Divo, vel Dio. i. sub Jove.
q Italiæ. numen quippe fontis juxta Numicium flux. r Nymphæ. i. fontes
omnes sub Junonis, i. aeris præsidio sunt, ex causa naturali. s Vel a salubrita-
te, utpote cujus aqua ægrotis medetur; vel a sanctitate, hinc enim aquæ ad
omnia sacrificia Romam allata. t Hinc Dæ Lutatius Catulus templum fecit
in Campo Martio. u Quatenus a fortuna & fatis concessum est, ego protexi
fratrem tuum & urbem. x Ἐπεὶ οὐ πῶ τλήσομ' ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὄρᾶσθαι
Μαργάρημον φίλον ἰδὸν ἀρνήφιλον Μενελάω. Priamus 3. Il. quin & amica
numina morituros deferere dicuntur. y Vix ea fata est Juno, cum Juturna
tota in lacrymas solvitur.

k Velati lino, & verberna tempora vincti.

Procedit legio Ausonidum, m pilataque plenis
Agmina se fundunt portis: hinc Troïus omnis

Tyrrhenusque ruit variis exercitus armis:

Haud secus instructi ferro, quam si aspera Martis

Pugna vocet: nec non mediis in millibus ipsi

125

Ductores auro volitant ostroque decori;

Et genus Assaraci Mnestheus: & fortis Asylas,

Et Messapus equum domitor, Neptunia proles.

Utque dato signo spatia in sua quisque recessit,

n Desigunt tellure hastas, & scuta reclinant.

130

Tum studio offensæ matres, & vulgus inermum,

Invalidique senes, turres & tecta domorum

Obsedere: alii portis sublimibus astant.

At Juno ex summo, qui nunc Albanus habetur,

(o Tunc neque nomen erat, neque honos aut gloria
monti)

135

Prospiciens tumulo, campum spectabat, & ambas

Laurentum, Troumque acies, urbemque Latini.

Extemplo, Turni sic est affata sororem,

p Diva deam, q stagnis quæ fluminibusque sonoris

Præfidet; (hunc illi rex ætheris altus honorem

140

Juppiter erepta pro virginitate sacrauit,)

r Nympha, s decus fluviorum, animo gratissima nostro,

Scis ut te cunctis unam, quæcunque Latine

Magnanimi Jovis ingratum ascendere cubile,

Prætulerim, t cœlique libens in parte locarim;

145

Disce tuum (ne me incuses) Juturna, dolorem.

u Qua visa est fortuna pati, Parcæque sinebant

Cedere res Latio, Turnum, & tua mœnia texi:

Nunc juvenem imparibus video concurrere fatis:

Parcarumque dies & vis inimica propinquat.

150

x Non pugnam aspicerè hanc oculis, non fœdera pos-
sum.

Tu, pro germano si quid præsentius audes,

Perge, decet; forsan miseros meliora sequentur.

y Vix ea: cum lacrymas oculis Juturna profudit,

Terque

terque quaterque manu pectus percussit honestum.
 Non lacrymis hoc tempus, (ait Saturnia Iuno)
 Accelera, & fratrem, si quis modus, eripe morti :
 Aut tu bella cie, conceptumque excute foedus,
 Auctor ego audendi. Sic exhortata reliquit
 Incertam, & tristi turbatam vulnere mentis.
 Interea reges ; ingenti & mole Latinus
 Quadrijugo vehitur curru, cui tempora circum
^a Aurati bis sex radii fulgentia cingunt ;
 Solis avi specimen. bigis it Turnus in albis,
 Bina manu lato ^b crispans hastilia ferro.
 Hinc pater Æneas Romanæ stirpis origo,
^c Sidereo flagrans clypeo, & cœlestibus armis,
 Et juxta Ascanius, (^d magnæ spes altera Romæ)
 Procedunt castris : ^e puraque in veste sacerdos
^f Setigeræ foetum suis, intonsamque bidentem
 Attulit, admovitque pecus flagrantibus aris.
^g Illi ad surgentem conversi lumina solem,
^h Dant fruges manibus falsas, & tempora i ferro
 Summa norant pecudum, paterisque altaria libant.
 Tum pius Æneas stricto sic ense precatur :
^k Esto nunc Sol restis, & hæc mihi terra precanti,
 Quam propter tantos potui perferre labores :
 Et pater omnipotens, & tu Saturnia Iuno,
 Iam ^l melior, jam diya, precor : tuque, inclyte
 Mavors,
 Cuncta tuo qui bella, pater, sub numine torques :
 Fontesque, fluviosque voco, quæque ætheris alti
 Relligio, & quæ cæruleo sunt numina ponto.
 Cesserit Ausonio si fors victoria Turno,
 Convenit Evandri victos discedere ad urbem :
 Cedis Iulus agris, nec post arma ulla rebelles
 Æneadæ referent, ferrove hæc regna laceffent.

155

160

165

170

175

185

x Pompa & comitatu.
 a Corona radios ha-
 dens 12. re-
 ferens signa
 Zodiaci, ar-
 gumentum
 generis sui,
 cui mater
 erat Circe
 filia Solis.
 b Vibrans,
 coruscans,
 πάλαι.
 versus hic
 habetur
 i Æneid.
 c Cœlesti
 munere,
 opere. Vul-
 cani, cujus
 inenarrabi-
 le textum
 continens
 res Rom. &
 Cæll. in
 Deos refe-
 rendos, ha-
 bet Æ-
 neid. 8.
 d De hoc
 hemisti-
 chio, & quæ
 fabulantur
 de Tullio
 Cic. vide

Antonium Jov. Pontani. e Καταρὰ ἐὸ θῦτι νεοσπύδ candida scilicet Casta
 placent superis, pura cum veste venie. Tibul. 2. lib. eleg. 2. Neque enim hic in-
 telligi arbitror, interpretum puram vestem que neque fœnesta sit, neque fulgurata.
 f Porcam in fœderibus feriendis cædi solitam nemo non novit, ex Liv. 1. 1.
 Suetonii Claud. c. 25. supra. Æneid. 8. Casa jangebant fœdera porca. illud non ita
 forte, Quod in rebus quas augeri volebant, de minoribus & adhuc crescentibus
 immolabant. porculus itaque hic & ovicula nondum ronsa allati. g Diis supe-
 ris sacra fiebant Sole oriente, Inferis obeunte. h Prima hostiæ probatio fiebat
 in mola, vel e frugibus falsis. i farre tosto & fale misto. Secunda, fetis
 cornua vel e fronte hostiæ avulsis vel defectis, inde in ignem conjectis. Ter-
 tia, vino inter cornua fuso, & e pateris in aram libato Æneid. 4. & 6. i Cespitz
 ducta a fronte ad caudam notandæ sc. hostiæ. k Cum respectu hæc ad Romani
 fœderis morem, quem dabit Livius l. 1. Audi Jupiter, & in Iuno, Quirine, Di-
 que omnes cœlestes, vosque terrestres, vosque inferni audite, &c. nec non foedus
 Græcorum & Trojanorum Il. 3. Omnia tamen apte ad rem præsentem. l Fa-
 ventior jam & vere Dea.

Q

m Sin

m Hypallage. Si nobis annuerit victoriam Mars; & noſter. i. nobis favens: cum Turno ſupra fors aſſignata. *n* Modeſte, nec minus pie arma & imperii habenas cedit Latino, ſibi retinet religionis curam & Pontificatum. Hoc vero a poeta dictum in gratiam Iulii familiae, quam penes ſacra ab Iulo uſque. Tacit. 3. Annal. nomen urbis inſuper a Lavinia. *o* Solem & Lunam. *p* Deum patrium, nec non pacis bellique arbitrum. *q* Qui fulmine ulciſcitur fœdifragos & perjuros.

r Ex ſoleni iurjurandum & preces concipientium more. *f* Perpetuitatem fœderis aſſeverat, adjuncta conditione impoſſibili, quæ vim habet negationis. q. d. Dilavio prius aut machinæ huius in Chaos reverſæ ruina interibunt omnia, quam pacis huius fœderisve diſſolutio. *i* Exprefſum hoc ad illud Achillis Iliad. α. Να μὰ τὸ δὲ σκῆπτρον, τὸ μὲν οὐ ποτὶ φύλλα κ' ὄζυς φύσσει, &c. *u* Terrane? ut xi. Æneid. Non jam mater alii tellus. An Arbore? ut 2. Georg. Laurus Parva ſub ingenti matris ſe ſubjicit umbra. *x* Regibus Latinis. *y* Probata & explorata, ut modo not. *b*. *z* Palpitantia enim & adhuc ſpirantia extra raptim evellebantur victimis ut poſſent conſuli. Æn. 4. pag. 166. d. *a* Qui proficere & ablegmina in focum conjiciantur. *lancibus* & pandis ſumantia reddimus extra 2. Georg. *b* Quia Æneas animo, ætate, experientia & militari ſcientia viſus melior. Turni vero ad aram accedentis infirmitatem proderent inceſſus ſegniſ. oculi demiffi, tabentes genæ, pallor

m Sin noſtrum annuerit nobis victoria Martem,
(Ut potius reor, & potius dii numine firment)
Non ego nec Teucris Italos parere jubebo,
Nec mihi regna peto: paribus ſe legibus ambæ 190
Inviſtæ gentes æterna in fœdera mittant.
n Sacra deoſque dabo: ſocer arma Latinus habeto,
Imperium ſolenne ſocer; mihi mœnia Teucri
Conſtituent, urbiſque dabit Lavinia nomen.
Sic prior Æneas, ſequitur ſic deinde Latinus, 195
Suſpiciens cœlum, tenditque ad ſidera dextram:
Hæc eadem, Ænea, terram, mare, ſidera juro,
o Latonæque genus duplex, *p* Ianumque bifrontem,
Vimque deum infernam, diri ſacraria Ditis:
Audiat hæc genitor, *q* qui fœdera fulmine ſancit: 200
r Tango aras, medioſque ignes, & numina teſtor:
Nulla dies pacem hanc Italis, nec fœdera rumpet,
Quo res cunque cadent: nec me viſ ulla volentem
Averter: ſ non ſi tellurem effundat in undas
Dilavio miſcens, cœlumve in Tartara ſolvat: 205
t Ut ſceptrum hoc (dextra ſceptrum nam forte ge-
rebat)
Nunquam fronde levi fundet virgulta nec umbras,
Cum ſemel in ſyſivis ima de ſtirpe recifum
u Matre caret, poſuitque comas & brachia ferro:
Olim arboſ, nunc artificis manus ære decoro 210
Incluſit, *x* patribuſque dedit geſtare Latinis.
Talibus inter ſe firmabant fœdera dictis,
Conſpectu in medio procerum. tum *y* rite ſacratas
In flammam jugulant pecudes, & viſcera vivis
z Eripiunt, cumulantque oneratis *a* lancibus aras. 215
At vero Rutulis *b* impar ea pugna videri
Iamdudum, & vario miſceri pectora motu.
Tum magis, ut propius cernunt *b* non viribus æquis,
Adjuvat inceſſu tacito progreſſus, & aram

Suppliciter venerans demisso lumine Turnus, 220
 Tabentesque genæ, & juvenili in corpore pallor.
 Quem simul ac Juturna soror crebescere vidit
 Sermonem, & vulgi variare labantia corda,
 In medias acies, formam assimulata Camerti,
 Cui genus à proavis ingens, clarumque paternæ 225
 Nomen erat virtutis, & ipse acerrimus armis,
 In medias dat sese acies, haud nescia rerum,
 Rumoresque ferit varios: ac talia fatur:
 Non pudet, ô Rutuli, cunctis pro talibus *c* unam
 Objectare animam? numerone, an viribus æqui 230
 Non sumus? en omnes & Troës & Arcades hîc sunt,
d Fatalisque manus, infensa Etruria Turno:
e Vix hostem, alterni si congregiamur, habemus.
 Ille quidem ad superos, quorum se devovet aris,
 Succedet fama, vivisque per ora feretur: 235
 Nos patria missa dominis parere superbis
 Cogemur, qui nunc lenti confedimus arvis.
 Talibus incensa est juvenum sententia dictis,
 Jam magis atque magis, serpitque per agmina mur-
 mur.
f Ipsi Laurentes mutatis, ipsique Latini, 240
 Qui sibi jam requiem pugnæ, rebusque salutem
 Sperabant, nunc arma volunt, fœdusque precantur.
 Infectum, & Turni sortem miserantur iniquam.
 His aliud majus Juturna adjungit, & alto
 Dat signum cœlo: quo *g* non præsentius ullum 245
 Turbavit mentes Italas, *h* monstroque fefellit.
 Namque volans *i* rubra fulvus *k* Iovis ales in æthra,
 Littoreas agitabat aves, turbamque sonantem
 Agminis aligeri, subito cum lapsus ad undas
 Cygnum excellentē pedibus rapit improbus uncis. 250
 Arrexere animos Itali, cunctæque volucres
 Convertunt clamore fugam (miserabile visu)
 Ætheraque obscurant pennis, hostemque per auras
 Facta nabe premunt: donec vi victus, & ipso
 Pondere defecit, prædamque ex unguibus ales 255
 Projecit fluvio, penitusque in nubila fugit.
 Tum vero augurium Rutuli clamore *l* salutant,
 Expediuntque manus: primusque Tolumnius augur,
 Hoc erat, hoc votis (inquit) quod sæpe petivi.

crabantur, Turno infesti ipsum jubebant rem ferro decernere, nunc arma repe-
 runt, fœdus infectum volunt, Turni sortem miserantur. *g* Non efficacius, quia
 opportunum, vel ex mandato Junonis supra: *In pro germano, si quid præsentius*
Aves, Perge. Alii leg. *præstantius.* *h* Augurio, sed futuri, & sinistra excepto
 expósitoque. *i* Summa aeris regione, prope Ignem. *k* *Αυτὸς ἀγνὸν χύμα*
φίπρω δὲν χροῖ, &c. Odyss. 15. *l* Venerati lætum interpretantur.

m Angu-
rium obla-
tivum in
impetrati-
vum vertit,
sinistre in-
terpretatus.

n Aquilam
interpretatur
Æneam
Italica li-
tora vastan-
tem; lito-
reas volu-
eres, Rutu-
los; cyc-
num, Tur-
num.

o *Denfete*,
vett. codi-
ces.

p Sic Pan-
darus Iliad.

3. sagitta
Menelaum
vulnerat
fœdusque
rumpit

Æn. 5. pag.
200. q.

q Hasta cor-
nea. *o* bona
bello cornus.

Georg. 2.

r Peditum
ordines,
proprie in
formam
cunei reda-
ctorum.

s Helle-
nism. gemit-
ni Accusa-
tivi. Aliis
pro unius
vel un.

t Qua fibu-
la, *the*
buckle, nror-
su jungit
latera bal-
zei.

u Conferta & instructa turba ad modum phalangis Maced. *x* Carites. l. 7. pag. 259. i. *y* Hastas spargunt hastas sic ferreus imber. Ennius 8. An. ita hic te-
pestat telorum; alibi, sagittarum nimbi, & nubes *οὐβέδος οὐρανῶν*, grando, teges, &c. *x* Simulachra Deorum violata. *a* Equos. *b* Diadema. *c* Ingenti in-
stita trabis. *d* Vulnus sc. lethale. formula accepta ab arena & ludo gladiato-
rio. ubi hac voce usus victor insultabat victo. Neque enim placet, quod expo-
nit Scal. lib. 4. Poet. c. 16. Sic, sic agendum. *e* Sic Entellus 5. l. pag. 199.
klanc tibi Eryx meliorem animam pro morte Dareis Persolyo.

m Accipio, agnoscoque deos: me, me duce ferrum 260

Corripite, ô Rutuli, *n* quos improbus advena bello
Territat, invalidas ut aves, & litora vestra

Vi populat. petet ille fugam, penitusque profundo

Vela dabit: vos unanimi *o* densate catervas,

Et regem vobis pugna defendite raptum. 265

Dixit, & *p* adversos telum contorsit in hostes

Procurrens: sonitum dat stridula *q* cornus, & au-
ras

Certa fecat. simul hoc, simul ingens clamor, & omnes

Turbati *r* cunei, calefactaque corda tumultu 269

Hasta volans, ut forte novem pulcherrima fratrum

Corpora constiterant contra, quos fida creatar

Una tot Arcadio conjux Tyrrhena Gylippo:

Horum *s* unum ad medium, teritur qua sutilis alvo

Balteus, & *t* laterum juncturas fibula mordet,

Egregium forma juvenem & fulgentibus armis, 275

Transadigit *s* costas, fulvæque extendit arena.

At fratres, animosa *n* phalanx, accensaque luctu,

Pars gladios stringunt manibus: pars missile ferrum

Corripiunt, cæcique ruunt: quos agmina contra

Procurrunt Laurentum: hinc densi rursus inundant 280

Troës, *x* Agylinique, & pictis Arcades armis.

Sic omnes amor unus habet decernere ferro.

Diripere aras, it toto turbida cœlo

Tempestat telorum, ac *y* ferreus ingruit imber:

Craterasque, focosque ferunt: fugit ipse Latinus, 285

x Pulsatos referens infecto fœdere *x* divos.

Infrenant alii *a* currus, aut corpora saltu

Subjiciunt in equos, & strictis ensibus adsunt.

Messapus regem, regisque *b* insigne gerentem

Tyrrhenum Aulesten, avidus confundere fœdus, 290

Adverso præterret equo, ruit ille recedens,

Et miser oppositis à tergo involvitur aris

In caput, inque humeros: at fervidus advolat hasta

Messapus, teloque orantem multa *c* trabali

Desuper altus equo graviter ferit, atque ita fatur: 295

d Hoc habet, *e* hæc melior magnis data victima di-
vis.

Concurrunt Itali, spoliantque calentia membra.
 Obvius ambustum torrem f Chorincus ab ara
 Corripit: & venienti Ebuso, plagamque ferenti
 Occupat os flammis: illi ingens barba reluxit,
 300 Nidoremque ambusta dedit: super ipse sequutus
 Cæsariem læva turbati corripit hostis,
 Impressoque genu nitens, terræ applicat ipsum:
 Sic rigido latus ense ferit. Podalirius Alsum
 Pastorem, primaque acie per tela ruentem
 305 Ense sequens nudo superimminet: ille securi
 Adversis frontem mediam mentumque reducta
 g Dissjicit, & sparso late rigat arma h cruore.
 Olli dura quies oculos, & i ferreus urget
 Somnus: in æternam clauduntur lumina noctem. 310
 At pius Æneas dextram tendebat k inermem,
 l Nudato capite, atque suos clamore vocabat.
 Quo ruitis? quæve ista m repens discordia surgit?
 O cohibete iras: idum jam fœdus, & omnes
 315 Compositæ leges: mihi jus concurrere soli.
 Me finite, atque auferte metus: ego fœdera faxo
 Firma manu: * Turnum jam debent hæc mihi sacra.
 Has inter voces, media inter talia verba,
 Ecce, n viro stridens alis allapsa sagitta est:
 o Incertum qua pulsa manu, quo turbine adacta: 320
 Quis tantam Rutulis laudem, casusne deusne
 Attulerit: pressa est insignis gloria facti.
 Nec sese Æneæ jactavit vulnere quisquam.
 Turnus ut Æneam cedentem ex agmine vidit,
 Turbatosque duces, subita spe fervidus ardet: 325
 Postulat equos, atque arma simul, saltuque superbus
 Emicat in currum, & manibus molitur habenas.
 Multa virum volitans dat fortia corpora letho:
 Semineces volvit multos, aut agmina curru
 Proterit, aut raptas fugientibus ingerit hastas. 330
 p Qualis apud gelidi cum flumina concitus Hebri
 Sanguineus Mavors clypeo q increpat, atque furentes
 Bella movens immittit equos: illi æquore aperto
 Ante Notos Zephyrumque volant: gemit ultima pulsu
 r Thraca pedum: circumque atræ Formidinis ora, 335

f Alterius
 Chorinci
 mentio,
 300 cæsi ab A-
 sylo, lib. 9.
 g Al. disci-
 dit, alii, dif-
 fidit.
 h Al. cere-
 bro ut l. 9.
 305 arma cruen-
 ta cerebro.
 i Hom. 22.
 Il. κοιμή-
 σατο χάλ-
 κιον ὑπνον.
 i. mortem
 obiit.
 k Quo in
 fœdere fa-
 ciendo ad-
 moneret o-
 mnes pacis.
 l Alludi
 volunt ad
 Julium
 Cæsarem,
 qui ut obe-
 quitans a
 suis agno-
 sceretur,
 suosque al-
 loqueretur,
 nudo capite
 processit in
 aciem.
 325 quod & fa-
 ctitabant
 illi Impe-
 ratores,
 Cyrus, An-
 nibal, Ma-
 sinissa, Æ-
 mylius,
 Adrianus,
 alii.
 m Repenti-
 na. Alii leg.
 recens..
 * Ex con-
 vento &

fœdere pacto mihi & Tarno debetur hæc pugna, non vobis. n Æneæ. Au-
 tor vulneris ignotus est. creditur tamen submissus aliquis a Iuturna, ex incu-
 satione Jovis, infra Mordlia, decuit violari vulnere divum? & Junonis responso,
 Iuturnam misero, fureor, succurrere fratri Suali, & pro vitæ majora audere probavi:
 Non ut tela tamen, non ut contenderet arcum. p Οὐδὲ βροτολογὸς Ἀρης πολέμου
 δὲ μέγιστος. 13. Iliad. q Illisa clypeo hasta. r Θρήκη, Thracia.

f Dignus Marte comitatus, Formido, Ira, Infidiæ. Uliade vero 4. Δῆ- μῶ τ' ἰδέ- φῶβῶ, ἡ ἴρις ἀμοῖον μιμαῖα, Ἀρεῶ ἀν- δροφόνου κασιγνήτη ἔταρτε. i Cominus. ii Ironice credo. namque si referat animo & manibus parentem, imbellem esse oportet atque ignavum, talis enim ab Homero describitur Dolon. Uliad. 10. x Dolon missus speculatum res Græcorum, a Diomede & Ulyssæ interceptus, mortem precium se magis dignum tulit, quam quod cum Hectoris pactus est, equos Achillis, ad quos imbellis adspirare ausus est.

y Agros quos sperasti tibi tuisque tanquam victoribus dividendos, ea sic metire jacens, ru sis pertica & arvipendium. quali usus Sarcasmo insultat Dorilæ qui fuit *diissemus agri Halcyoneus, hoc quod premis, inquit, habere De 101 agris terre.* Ov. 5. Met. x Ferocis qui sessorem sternit atque excutit. Scal. l. 4. Pœt. c. 16. calcitronis. 4 Thraci, nam Edon mons est Thraciæ. b Boreas enim *ἀἰθέρων* nubila dissipat, cœlum serenat. c Namque dum equos torquet ac trahit, ipse trahitur & pendet jugis.

Iræque, Infidiæque dei s comitatus aguntur.

Talis equos alacer media inter prælia Turnus

Fumantes sudore quatit (miserabile) cœsis

Hostibus insultans: spargit rapida ungula rores

Sanguineos, mistâque cruor calcatur arenâ.

340

Jamque neci Sthenelumque dedit, Thamyrimque, Pholumque:

Hunc i congressus, & hunc, illum eminus: eminus ambos

Imbrasidas, Glaucum atq; Ladem: quos Imbrasmus ipse

Nutrierat Lycia, paribusque ornaverat armis,

Vel conferre manum, vel equo prævertere ventos. 345

Parte alia, media Eumedes in prælia fertur,

Antiqui proles bello u præclara Dolonis,

Nomine avum referens, animo, manibusque parentem.

x Qui quondam castra ut Danaûm speculator adiret,

Ausus Pelidæ pretium sibi poscere currus.

350

Illum Tydides alio pro talibus ausis

Affecit pretio: nec equis aspirat Achillis.

Hunc procul ut campo Turnus conspexit aperto,

Ante levi jaculo longum per inane sequutus,

Sistit equos bijuges, & curru defilit, atque

355

Semianimi lapsoque supervenit, & pede collo

Impresso, dextræ mucronem extorquet, & alto

Fulgentem tinxit jugulo. atque hæc insuper addit:

y En agros, & quam bello, Trojane, petisti,

Hesperiam metire jacens; hæc præmia, qui me

360

Ferro ausi tentare, ferunt; sic mœnia condunt.

Huic comitem Buten, conjecta cuspide mittit:

Chloreaque, Sybarimque, Daretaque, Thersilochumq;

Et x sternacis equi lapsum cervice Thymœten.

364

Ac velut a Edoni Boreæ cum spiritus alto

Insonat Ægæo, sequiturque ad litora fluctus,

Qua venti incubuere, b fugam dant nubila cœlo:

Sic Turno, quacunque viam secat, agmina cedunt,

Conversæque ruunt acies: fert impetus ipsum,

Et cristam adverso curru quatit aura volentem.

370

Non tulit instantem Phegeus animisque frementem:

Objecit sese ad currum, & spumantia frænis

Ora citatorum dextra contorsit equorum.

Dum c trahitur, pendetque jugis: hunc lata rete cum

Lancea consequitur, rumpitque infixam bilicem
 Loricam, & summum *d* degustat vulnere corpus. 375
 Ille tamen clypeo objecto conversus in hostem
 Ibat, & auxilium ducto mucrone petebat;
 Quem rota præcipitem, & procursum concitus axis
 Impulit, effuditque solo; Turnusque sequutus, 380
 Imam inter galeam, summi thoracis & oras,
 Abstulit ense caput, truncumque reliquit arena.
 Atque ea dum campis victor dat funera Turnus,
 Interea Æneam Mnestheus, & fidus Achates,
 Ascaniusque comes castris statuere cruentum, 385
 Alternos longa nitentem cuspide gressus.
f Sævus, & infracta luctatur arundine telum
 Eripere: auxilioque viam quæ proxima poscit:
 Ense *g* secent lato vulnus, *h* telique latebram
 Rescindant penitus, seseque in bella remittant. 390
 Jamque aderat Phœbo ante alios dilectus Iapis
 Iâsides, acri quondam cui captus amore
 Ipse suas artes, sua munera lætus Apollo
 Angurium, citharamque *k* dabat, celeresque sagittas.
 Ille, *l* ut depositi proferret fata parentis, 395
 Scire potestates herbarum, usumque medendi
 Maluit, & *m* mutas agitare *n* inglorius artes.
 Stabat, acerba fremens, ingentem nixus in hastam,
 Æneas, magno juvenum, & mœrentis Iûli
 Concursu, lacrymisque immobilis. *o* ille retorto 400
 Pæonium in morem *p* senior succinctus amictu,
q Multa manu medica, Phœbique potentibus herbis
 Nequicquam trepidat: nequicquam spicula dextra
 Sollicitat, prensatque tenaci forcipe ferrum.
 Nulla viam fortuna regit, nihil auctor Apollo 405
 Subvenit: & sævus campis magis ac magis horror
 Crebrescit, propiusque malum est, jam pulvere cœ-
 lum
 Stare vident, subeunt equites, & spicula castris
 Densa cadunt mediis: it tristis ad æthera clamor
 Bellantum juvenum, & duro sub Marte cadentum. 410

d Libat, levi
 stringit
 vulnere.
e Vulnerari
 pedis passus
 hastili fa-
 stantem
 & fulejen-
 tem, alter
 enim pes,
 qui saucius
 non erat, si-
 ne admini-
 culo firmos
 & liberos
 metiebatur
 gressus.
 Tur. 3. l.
 r. c.
f Sui con-
 tempor
g omne vo-
 minis, ci-
 vium ser-
 vator, in-
 dignatur,
 si que ira-
 scitur quod
 saucius ad-
 pugnam
 procedere
 nequeat.
 Scal. 3.
 Poet. c. 11.
 neque sibi
 parcat
h Hamata
 ergo sagitta
 hec, &
 iuxta citra
i utroque
 velli non
 posset.
barhed
h Latentem
 sagittæ
 cuspidem.
i Medicus
 Iasii filius.

nec inepte *παρά τὸ ἰλάσθαι*. a medendo. *k* Dare voluit, offerrebat. *l* Ut
 produceret vitam patris, quæ jam prope desperata. *m* Si cum ceteris Apollini-
 nis artibus Musica & Divinatione comparentur. Alii ad tactum venæ, alii ad
 empiricem referunt: quam tamen æque ac clinicen exercebant olim medici,
 qui iidem chirurgi. *n* Cum respectu hoc ad Romanos & alias gentes, quibus
 medicina non in honore, adeoque servis communicata. *o* Iapis medicus reje-
 cto amictu more medicorum. Pæon enim nomen medici apud Homerum, Il. 5.
 a quo Pluto curatus, quin & ipse Apollo Pæon dictus. *p* Ad experientiam no-
 tandam *seris venit usus ab annis*, infra, longævus. *q* Multa trepidus & prope-
 rans tentat; sed frustra; nihil valente fortuna, nihil arte.

Nato ex vuln. in digne nato, inter ferendum foedus; & ipsi Duci, indignato se detineri jam distrahique a suis.

Villosa pube lanuginosis, vel succo pubescentibus. ut 4. Æn. Pubes herba.

Dioscorides l. 3. 32.

Dictamnium neque temen, neque florem, ferre scribit.

Idem tamen c. 34.

fatetur aliud genus

Dictamni afferri e

Creta, in quo flos est

agresti origano simili

lis

ferunt in Creta capras, cum sagittis feriuntur. Dictamnium querere ibi nascens, quod ut ederint, excutiant statim sagittas. Aristor. Ælianus, Plinius, Dioscorides, Plutarch. alii. x Aere septa tota, ne videretur. y Infusum lebeti aquam, lavando ac fovendo vulnere. z Herbae, cuius, species, sativa, spontanea, tenui folio. a Herbam ipso nomine omnia promittentem remedia. ex πᾶν & ἀν. b Sistebat se. c Numen, in genere. vel: Venus. ut Æneid. 2. Docente Deo. pag. 139. vide notam b. d Ocreis aureis vel auratis. e Hector tenerum oculus filium ἀπὸ κρατὸς κόρυθ' ἔλετο. Il. 6. bene precatus filio ut evaderet πατρὸς πολλὸν ἀμείνων. f Ω πᾶν γέλοιο πατρὸς ἐντυχίσει. τα δ' ἄλλ' ὁμοί. g Ἰφροῦ ἀνὸς οὐ καυὸς. Ajax apud Sophoclem. h Auores referat genera propria. respiciat suos; domi enim habet, unde discat. h Erater Creusæ, quæ mater Ascanio.

tas. Aristor. Ælianus, Plinius, Dioscorides, Plutarch. alii. x Aere septa tota, ne videretur. y Infusum lebeti aquam, lavando ac fovendo vulnere. z Herbae, cuius, species, sativa, spontanea, tenui folio. a Herbam ipso nomine omnia promittentem remedia. ex πᾶν & ἀν. b Sistebat se. c Numen, in genere. vel: Venus. ut Æneid. 2. Docente Deo. pag. 139. vide notam b. d Ocreis aureis vel auratis. e Hector tenerum oculus filium ἀπὸ κρατὸς κόρυθ' ἔλετο. Il. 6. bene precatus filio ut evaderet πατρὸς πολλὸν ἀμείνων. f Ω πᾶν γέλοιο πατρὸς ἐντυχίσει. τα δ' ἄλλ' ὁμοί. g Ἰφροῦ ἀνὸς οὐ καυὸς. Ajax apud Sophoclem. h Auores referat genera propria. respiciat suos; domi enim habet, unde discat. h Erater Creusæ, quæ mater Ascanio.

Hic Venus, & indigno nati concussa dolore, Dictamnium genitrix Cretæa carpit ab Ida, / Puberibus caulem foliis, & flore comantem Purpureo, non illa feris incognita capris Gramina, cum tergo volucres hæsere sagittæ. 415 Hoc Venus, x obscuro faciem circumdata nimbo, Detulit: hoc y fuscum labris splendentibus amnem Inficit, occultè medicans: spargitque salubris z Ambrosiæ succos, & odoriferam a Panaceam. Fovit ea vulnus lympha longævus Iâpis 420 Ignorans, subitoque omnis de corpore fugit Quippe dolor, omnis b stetit imo vulnere sanguis: tanque sequuta manum, nullo cogente, sagitta Excidit, atque novæ rediere in pristina vires. Arma citi properate viro: quid statis? Iapis 425 Conclamat: primusque animos accendit in hostes: Non hæc humanis opibus: non arte magistra Proveniunt: neque te, Ænea, mea dextera servat: Major agit c deus, atque opera ad majora remittit. Ille avidus pugnæ, furas incluserat d auro 430 Hinc atque hinc: oditque moras, hastamque coruscar. Postquam habilis lateri clypeus, loricaque tergo est, Ascanium fuscis circum complectitur armis: e Summaque per galeam delibans oscula, fatur: 434 f Disce puer virtutem ex me, verumque laborem, Fortunam ex aliis: nunc te mea dextera bello Defensum dabit, & magna inter præmia ducet, Tu facito, mox cum matura adoleverit ætas, g Sis memor, & te animo repetentem exempla tuorum, Et pater Æneas, & h avunculus excitet Hector. 440 Hæc ubi dicta dedit, portis sese extulit, ingens Telum immane manu quatiens: simul agmine denso Antæus, Mnestheusque ruunt: omnisque relictis Turba fluit castris, tum cæco pulvere campus Miscetur, pulsuque pedum tremit excita tellus. 445 Vidit ab adverso venientes aggere Turnus,

Videre

Videre Ausonii: gelidusque per ima cucurrit
 Ossa tremor. prima ante omnes Juturna Latinos
 Audit, agnovitque sonum, & tremefacta refugit.
 Ille volat, campoque atrum rapit agmen aperto: 450
 k Qualis ubi ad terras abrupto l sidere nimbus
 It mare per medium (miseris heu præscia longe
 m Horrescunt corda agricolis: dabit ille ruinas
 Arboribus, stragemque satis, n ruet omnia late.
 o Ante volant, sonitumque ferunt ad litora venti.)455
 Talis in adversos ductor p Rhetæius hostes
 Agmen agit: densi cuneis se quisque coactis
 Agglomerant. ferit eade gravem Thymbræus Osirim:
 Archetium Mnestheus, Epulonem obtruncat Acha-
 tes,
 Ufentemque Gyas: q cadit ipse Tolumnius augur, 460
 Primus in adversos telum qui torserat hostes.
 Tollitur in cælum clamor: versique r vicissim
 Pulverulenta fugâ Rutuli dant terga per agros:
 Ipse neque s adversos dignatur sternere morti:
 t Nec pede congressos, nec equo, nec tela ferentes 465
 Insequitur: solum densa in caligine Turnum
 Vestigat lustrans, solum in certamina poscit.
 Hoc concussa metu mentem Juturna n virago,
 Aurigam Turni media inter lora Metiscum
 Excudit, & longe lapsum temone relinquit: 470
 Ipsa subit. manibusque x undantes flectit habenas,
 Cuncta gerens, vocemque & corpus & arma Metisci.
 y Nigra velut magnas domini cum divitis ædes
 Pervolat, & pennis atra atria lustrat hirundo, 474
 z Pabula parva legens, a nidisque loquacibus escas:
 Et nunc porticibus vacuis, nunc humida circum
 Stagna sonat: similis medios Juturna per hostes
 Fertur equis, rapidoque volans obit omnia curru:
 Jamque hic germanum, jamque hic ostendit ovantem:
 Nec conferre manum patitur. volat b avia longe. 480
 Hand minus Æneas tortos c legit obvius orbes,
 Vestigatque virum, & disjecta per agmina, magna
 Voce vocat, quoties oculos conjecit in hostem,

i Pulveris
 nube coo-
 pertum.
 k Ἀνεμῶν
 ἀτάλαν-
 τοι αἰέλλη-
 Il. 23.
 l Tempesta-
 te, quam
 fidus ali-
 quod ortu
 vel occasu
 suo ciere
 solet.
 m Πύρρον
 τε ἰδὼν.
 Il. 4.
 n Eruet,
 everter.
 o Quomodo
 nimbum
 antevolant
 venti si il-
 lum impel-
 lant. quia
 nimbus
 crassior aer
 est. itaque
 ventus post
 & ante, &
 cum illo.
 Jul. Scal.
 l. 5. Pœt.
 cap. 3.
 p Qualis a l
 mari tem-
 pestas, talis
 a promon-
 torio tem-
 pestatem
 referens Æ-
 neas, Tro-
 janus a
 Rhetæo
 promonto-
 rio Trojæ.

q Redit in autorem scelus. recidit in Tolumnium augurium, consiliumque pef-
 sumum, fœdus ruptum. r Vulnerato quippe Ænea Trojani fugiebant. s Alii
 adversos. t Εκτορ δ' ἄλλης μὲν Δαναοῦς ἔα, οὐδ' ἐνέριζεν. Il. 16. Vi-
 rile subiens munus, a vira, quæ olim fœmina. Ductus autem hic locus ex Il, 5,
 ubi Pallas inducitur aurigæ supplens officium Diomedis, excusso Sthenelo.
 x Undarum more crispantes & sinuosos. Æn. 5. undantia lora. y Ad differentiam
 Ripariarum, quæ species est hirundinis non nigre, neque ædibus affueta. Scal. 3.
 Pœt. c. 27. z Mulcas. a Pullis, qui in nido. b Declinat congressum Æneæ.
 c Breviore sc. cursu & gyro interiore occursum Turno ut l. 22. Orsilocho Ca-
 milla.

d Clypeo fe-
 rexit ad-
 versus
 ictum ha-
 stæ, in cly-
 peum turba-
 nis colligit
 aris. Stati-
 tius 11. l.
 Thebaid.
 e Se incli-
 nans, ex
 disciplina
 militari.
 Veget. 2. l.
 c. 16. assue-
 scant in-
 surgere tri-
 pudiantes
 in cly-
 peum, rur-
 susque sub-
 fidere.
 f. Conum
 galeæ, vel
 cristam in
 cono. ia-
 men in de-
 volans se-
 cum, abstulit
 hasta insi-
 gne. En-
 nius. Ma-
 crob. 6. l.
 Saturn. c. 1.
 g. Non fu-
 gientes, ut
 volunt in-
 terpretes:
 sed cum

Alipedumque fugam cursu tentavit equorum,
 Averfos toties currus Juturna retorfit. 485
 Heu quid agat? vario nequicquam fluctuat æstu:
 Diversæque vocant animum in contraria curæ.
 Huic Messapus, uti læva duo forte gerebat
 Lenta levis cursu præfixa hastilia ferro,
 Horum unum certo contorquens dirigit ictu. 490
 Substitit Æneas, & d se collegit in arma,
 e poplite subsidens: f apicem tamen incita summum
 Hasta tulit, summasque excussit vertice cristas.
 Tum verò assurgunt iræ, insidiisque subactus
 Diversos ubi sensit equos, currumque referri, 495
 Multa Jovem, & læsi testatus fœderis aras:
 Jam tandem invadit medios, & Marte secundo
 Terribilis, sævam nullo discrimine cædem
 Suscitât, irarumque omnes effundit habenas. 499
 Quis mihi nunc tot acerba Deus, quis carmina cædes.
 Diversas, obitumque ducum, quos æquore toto
 Inque vicem nunc Turnus agit, nunc Troïus heros,
 Expediat? tanton' placuit concurrere motu,
 Juppiter, æterna gentes in pace futuras?
 Æneas Rutulum Sacronem (ea prima g ruentes 505
 Pugna loco statuit Teucros) haud multa moratus,
 Excipit in latus, & h qua fata celerrima, crudum
 Transadigit costas & crates pectoris ense.
 Turnus equo dejectum Amycum, fratremque Diorem
 Congressus pedes, hunc venientem i cuspide longa, 510
 Hunc k mucrone ferit: curruque abscissa duorum
 Suspendit cæpita, & rorantia sanguine portat.
 Ille Talon Tanaimque neci, fortemque Cethegum,
 Tres uno congressu, & mœstum mittit Onyten,
 l Nomen Echionium, matrisque genus Peridiæ. 515
 Hic fratres m Lycia missos & Apollinis agris,
 Et juvenem exosum n nequicquam bella Mœceten
 Arcada: o piscosæ cui circum flumina p Lernæ
 Ars fuerat, pauperque domus: q nec nota potentum

duce Ænea persequentes hostem, palabundo fortasse agmine & effuso impetu,
 donec ventum est ad Sacronem militem strenuum, is paulum remoratus est
 ruenrium vim, statariamque fecit pugnam. quem tamen Æneas interfecit.
 h Quaque est via proxima leto Ovid. 8. Met. transfollo corde. i Hasta. k Gla-
 dio cæsim. l Thebanum genere & filium Peridiæ. Echion autem Cadmi co-
 mes condendis Thebis. m Ex Lycia venientes, ubi agri Appollini sacri
 n Namque in bello periit. o Hinc fictitius ille Actætes, Non mihi que duri cole-
 rent pater arva juveni, Lanigerosque greges non ulla armenta reliquit. Pauper &
 ipsa fuit linoque solebat & hamis Decipere, & catamo saliens inducere pisces. Ars
 illi sua census erat Ovid. 3. Metam. p Paludis in agro Argivo seu Myce-
 næo. q Neque enim cliens frequentabat potentiorum Limina. Alii leg. Mure.
 16. i. obsequia.

Limina, & conductaque pater tellure serebat.
 Ac velut immissi diversis partibus ignes
 Arentem in sylvam, & virgulta sonantia lauro :
 Aut ubi decursu rapido de montibus altis
 Dant sonitum spumosi amnes, & in æquora currunt,
 Quisque suum populatus iter, non segnius ambo
 Æneas Turnusque ruunt per prælia. nunc nunc
 Fluctuat ira intus : *rumpuntur nescia vincti*
Pectora : nunc totis in vulnera viribus itur.
 Murrarum hic, atavos & avorum antiqua sonantem
 Nomina, per regeſque actum genus omne Latinos, 530
 Præcipitem scopulo ; atque ingentis turbine saxi
 Excudit, effunditque solo : hunc lora, & juga subter
 Provolvère rotæ, crebro super ungula pulsu
 Incita, nec domini memorum proculcat equorum.
 Ille rueni illo, animisque immane frementi
 Occurrit, relumque aurata ad tempora torquet : 535
 Olli per galeam fixo stetit hasta cerebro.
 Dextera nec tua te, Grajùm fortissime x Creteu,
 Eripuit Turno : y nec dii texere Cupentum,
 Ænea veniente, sui : dedit obvia ferro
 Pectora, nec misero clypei mora profuit ærei. 540
 Te quoque Laurentes viderunt, Æole, campi
 Oppetere, & late terram consternere tergo.
 Occidis, Argivæ quem non potuere phalanges
 Sternere, nec Priami regnorum x everſor Achil-
 les. 545
 Hic tibi mortis erant metæ, a domus alta sub Ida,
 b Lyrneſſi domus alta, solo Laurente sepulchrum.
 Totæ adeo converſæ acies, omneſque Latini,
 Omnes Dardanidæ : Mneſtheus, acerque Sereſtus,
 Et Meſſapus equum domitor, & fortis Aſylas, 550
 Thuſcorumque phalanx, Evandrique Arcadis alæ :
 Pro ſe quiſque viri, c ſumma nituntur opum vi.
 Nec mora nec requies : vaſto certamine tendunt.
 Hic mentem Æneæ genitrix d pulcherrima miſit,
 Iret ut ad muros, urbiſque adverteret agmen 555
 Ocius, & ſubita turbaret clade Latinos.
 Ille ut veſtigans diverſa per agmina Turnum,
 Huc atque huc e acies circumtulit, aſpicit urbem,

520 * Vel gali
 & ſtipen-
 diaria. qua-
 lem regis
 Latini
 agrum At-
 runci Ru-
 tulique ſe-
 rebant.
 Æn. 11
 par
 / in reg-
 tem veluti
 cum flam-
 ma, &c. Æ-
 neid. 1. 2.
 vide. ſed
 geminantur
 hic flavius
 & ignis, ut
 exprimant
 ſtragem
 hinc inde
 duorum
 Ducum.
 / Ingeni
 ſ agmine
 monis. lib.
 9. pag. 300.
 u Propter
 galeam in-
 auratam.
 l. 8. gemi-
 nas cui tem-
 pora flam-
 mas Leta
 vomunt.
 x Alterius
 Creteos
 Muſarum
 comitis
 mentio. l. 9.
 ſub exitu.
 y Neque dii,
 quorum ſa-
 cerdos erat,
 potuerunt
 ſervare Cu-
 pentum.
 Cupentus
 autem lin-
 gua Sabina
 ſacerdotem
 ſignificat.

Sublato Hectore, per quem stetit Troja. a Adverte Antitheta. 1 domus.
 2 alte. 3 Lyrneſſi. 4 ſub Ida. x ſepulchrum 2 humile 3 ſub ſolo 4 Lau-
 rente. b Opp. ad radices Idæ, patria Brifeidos. Plin. 5. l. 30. c. eſt & inſulæ
 Sigæo oppoſita, eid. 31. c. c Romani ſcalis ſumma nituntur opum vi ex Ennii
 lib. 6. citante Macrob. l. 6. c. 1. d Conſilium ſane ſuggeſſit pulcherrimum.
 e Oculorum.

Immunem tanti belli, atque impune quietam.
 Continuo pugnae accendit majoris imago, 560
 Mnesthea, Sergestumque vocat, fortemque Serestum,
 Ductores: *f* tumulumque capit, quo caetera Teucrum
 Concurrit legio: nec scuta, aut spicula densi
 Deponunt: celso medius stans aggere fatur: 564
 Nequa meis esto dictis mora. *g* Jupiter hac stat:
 Neu quis ob inceptum subitum mihi segnior ito.
 Urbem hodie, *h* causam belli, regna ipsa Latini,
 (Ni frantum accipere, & victi parere fatentur)
 Eruam: & æqua solo fumantia culmina ponam.
 Scilicet expectem, libeat dum praelia Turno 570
 Nostra pati? rursusque velit concurrere *i* victus?
 Hoc caput, *o* cives, hæc belli summa nefandi.
 Ferte faces propere, *k* fœdusque reposcite flammis.
 Dixerat, atque animis pariter certantibus omnes
 Dant cuneum, densaque ad muros mole feruntur. 575
 Scalæ improviso, subitusque apparuit ignis.
 Discurrunt alii ad portas, primosque trucidant:
 Ferrum alii torquent, & obumbrant æthera telis.
 Ipse inter primos dextram sub mœnia tendit
 Æneas, magnaque incusat voce Latinum: 580
 Testaturque deos, se invitum ad praelia cogi:
 Bis jam Italos hostes, hæc *m* altera fœdera rumpi.
 Exoritur trepidos inter discordia cives:
 Urbem alii referare jubent, & pandere portas 584
 Dardanidis: ipsumque *n* trahunt in mœnia regem:
 Arma ferunt alii, & pergunt defendere muros.
 Inclusas ut cum latebroso in *o* pumice *p* pastor
 Vestigavit apes, *q* fumoque implevit amaro:
 Illæ intus *r* trepidæ rerum per *s* cerea castra
 Discurrunt, magnisque acuunt stridoribus iras. 590
 Volvitur *q* ater odor tectis: tum *q* murmure cæco
 Intus saxa sonant, vacuas it fumus ad auras.
 Accidit hæc fessis etiam fortuna Latinis,
De causam clamat, crimenque, caputque malorum. i Cujus jam partes bis victæ.
k Flammas fœderis renovare, vindicare urbis incendio. *l* Componunt se in
 cuneum. est autem cuneus, describente Vegetio. l. 3. c. 19. multitudo peditum,
 quæ juncta cum acie, primo angustior, deinde latior procedit, & adversariorum
 ordines rumpit. quam milites nominant *caput porcinum* *m* Primum fœdus
 initum per Ilionem legatum. l. 7. alterum per me ipsum de singulari certamine.
 hoc *o* lib. utrumque violatum. *n* Ut sit spectator suæ cladis. *o* *Pumicibus*
que cavis. l. 4. Georg. vide p. 90. *p* Qui idem mellarius. Apollonius enim 2. Arg.
 unde *ster* sumpsit. *Ως ἰ μὲλιωτῶν σμῆν* *μὲλα μηλοβοτῆρες.* *Ἡ μηλοβο-*
τῆροι πρὸ τῆ ἐνικα πινώσαν. &c. vide & 4. Georg. p. 95. *q* Averte Translatio-
 nes a sensu diversas, ratione aptas, *fumo amaro, ater odor, murmure cæco.* *r* Sol-
 licite quid rebus suis agant. *s* Mellaria in cavernosa petra, cerea regno.
 Georg. lib. 4.

Quæ totam luctu concussit funditus urbem.
 Regina ut tectis venientem prospicit hostem, 595
 Inscendi muros, ignes ad tecta volare,
 Nusquam acies contra Rutulas, nulla agmina Tur-
 ni:
 Infelix pugnae juvenem in certamine credit
 Extinctum, & subito mentem turbata dolore,
 Se causam clamat crimenque caputque malorum: 600
 Multaque per mœstum demens effata furorem,
 Purpureos moritura manu x discindit amictus,
 Et nodum y informis lethi trabe nectit ab alta.
 Quam cladem miseræ postquam accepere Latinæ,
 Filia prima manu flavos Lavinia crines 605
 Et roseas laniata genas, tum cætera circum
 Turba furit: resonant late plangoribus ædes.
 Hinc totam infelix vulgatur fama per urbem.
 Demittunt mentes: x it scissa veste Latinus,
 Conjugis attonitus fatis, urbisque ruina,
 z Canitiem immundo perfusam pulvere turpans: 610
 Multaque se incusat, qui non acceperit ante
 Dardaniam Æneam, generumque advoverit ultro.
 Interea d extremo bellator d in æquore Turnus
 Palantes sequitur paucos, jam segnior, atque 615
 Iam minus, atque minus successu lætus equorum.
 Attulit hunc illi h cæcis terroribus aura
 Commistum clamorem, c arrectasque impulit aures
 Confusæ sonus urbis, & illætabile murmur.
 Hei mihi, quid tanto turbantur mœnia luctu? 620
 Quisve ruit tantus diversa clamor ab urbe?
 Sic ait, d adductisque amens subsistit habenis.
 Atque huic, in faciem soror ut conversa Metisci
 Aurigæ, currumque & equos & lora regebat,
 Talibus occurrit dictis: Hac, Turne, sequamur 625
 Trojugenas, qua prima viam victoria pandit.
 Sunt alii qui tecta manu defendere possunt.
 Ingruit Æneas Italis, & prælia miscet:
 Et nos sæva manu mittamus funera Teucris:
 Nec e numero inferior, pugnae nec honore recedes. 630
 Turnus ad hæc:
 O soror, & dudum agnovi, f cum prima per artem

Refertur ad scælas supra. ex-
 plodenda enim lectio incendi.
 u Turnum.
 x Ex more lugentium & furiatorum. Tum pius Æneas inomeris abscindere v. stem.
 En. 5. p. 226. i. i. scissa veste Latinus. infra. Et scissa gaudens vadis Discordia palla, sub exitu lib. 8. y An quia se reddit literam longam, ut illa apud Plautum, an quia pœna hæc præposita Plinio infamis certe est & ignominiosa.
 z Quod in dolore & luctu factitatum. Mezentius l. 10. canitiem immundo defermat pulvere. pag. 382. k. a In acie extrema, non inter primos. idque de

a Turnæ, animi sui languore, & equis fatigatis. b Clamoribus confusa aura vento impulsæ. c Metaphora sumpta ab his animantibus quæ ut a longe audiant, aures furrigunt, quæ etiam timidiora sunt. En. 1. arrectisque auribus adstant.
 d Animo consternatus & consilii inops adduxit habenas & substirrit. e Cæcorum a te hostium. f Cum tu primum Camerti a stimolata, nec minus usa Tolumnii opera fedus turba sti.

g Et nunc
assumpta
Mirisca au-
rige mei
persona &
munere.

k Κατὰ τὸ
εἰσπρόμι-
νον. nulla
enim men-
tio supra
facta Turni
a Murrano
(quem Scal.
3. l. Poet.
c. 6. vocat
Numanum)
in auxilium
vocati. vel
omen mo-
tis est, sibi
audire visi
vocem

Murrani
vocantis.
ut 4. lib.
Hinc exaudi-
ri gemitus
q̄ verba vo-
cantis Visa
viri.

i Superest,
superstes
est, vivit.
k Sic Lu-
cret. 1. lib.
Et graviter
magis ma-
gis cecidere
ibi casu.

l Quænam
illa? dum
Troia tenet:
Castra fuge
fidens. lib.

II.

m Vos inferi Manes estote mihi morituro propitii: neque enim mei ulterior cu-
ra a Diis superis. Ajax apud Sophoclem οὐ κατὰ τοὺς θεοὺς ὡς οὐδὲν ἀγ-
κᾶν εἶμι δ' ὀφείλεται οὐτ'; nil jam celestibus ullis Debeatem. Æneid. 11. de Palan-
te mortuo. n Fugæ, quæ grave viro forti crimen. o Et ipse claris majoribus
ortus. Constructio Græca. p Amata. supra. dicitur Imperiumque Latini Te penes;
in mæis domus inclinata recumbit. q Torrendumque iatona. armis. infra. r La-
tini Te signant oculis, ma nunc promissa respiciunt. supra. ad congressum singularem.
s Intra se murmurat, dubius utrum admittat generum, sene mosti, mussanque
pares. Æneid. 11. p. 344. f. t Densisque virum seges horruit hastis. 2. Georg.
u Extremo bellator in æquore Turnus. ad quæ vide notam. a supra. x Tot simul
rerum nuncio, quarum imago varia animum ipsius distraxit, accepto, & pte
vario confusus est affectu, stupore, pudore, infania, luctu, amore, sui fiducia,
vide Scal. lib. 3. Poet. cap. 19.

Fœdera turbasti. teque hæc in bella dedisti:
g Et nunc nequicquam fallis dea. sed quis Olympo
Demissam tantos voluit te ferre labores? 635

An fratris miseri lethum ut crudele videres?
Nam quid ago? aut quæ jam spondet fortuna salu-
tem?

Vidi oculos ante ipse meos, h me voce vocantem
Murrano (quo non i superat mihi charior alter) 639
Oppetere k ingentem, atque ingenti vulnere victum.
Occidit infelix, ne nostrum dedecus Ufens

Aspiceret: Teuceri potiuntur corpore & armis.
Excindine domos (id rebus defuit unum) 643

Perpetiar? dextra nec Drancis l dicta refellam?
Terga dabo? & Turnum fugientem hæc terra videbit?
Ufque adæone mori miserum est? m vos o mihi manes
Este boni, quoniam superis averfa voluntas. 647

Sancta ad vos anima, atque istius inscia n culpæ,
Descendam o magnorum haud unquam indignus avo-
rum.

Vix ea fatus erat: medios volat ecce per hostes 650
Vectus equo spumante Sages, adverfa sagitta
Saucius ora: ruitque implorans nomine Turnum:

Turne, p in te suprema salus, miserere tuorum.
q Fulminat Æneas armis, summasque minatur
Dejecturum arces Italium, excidioque daturum: 655

Jamque faces ad tecta volant: r in te ora Latini,
In te oculos referunt. s mussat rex ipse Latinus,
Quos generos vocet, aut quæ sese ad fœdera flectat.
Præterea regina tui fidissima, dextra
Occidit ipsa sua, lucemque exterrita fugit. 660

Soli pro portis Messapus & acer Atinas
Sustentant aciem: circum hos utrinque phalanges
Stant densæ, t strictisque seges mucronibus horret
Ferreæ: tu currum u deserto in gramine verfas.

Obstupuit x varia confusus imagine rerum 665
Turnus, & obtutu tacito stetit, æstuat ingens

Imo in corde pudor, mistoque insania luctu,
Et furiis agitatus amor, & conscia virtus.

y Ut primum discussæ umbræ, & lux reddita menti
est,

Ardentes oculorum acies ad mœnia torfit
Turbidus, & eque rotis magnam respexit ad urbem.

Ecce autem flammis inter tabulata volutus
Ad cœlum undabat vortex, turrimque tenebat,

^a Turrim compactis trabibus quam eduxerat ipse,

Subsideratque ^b rotas, ^c pontesque instraverat altos.

Jam jam fata, soror, superant: abiiste morari:

Quo Deus, & quo dura vocat fortunâ, sequamur.

^d Stat conferre manum Æneæ: stat, quicquid acer-
bi est,

Morte pati: nec me indecorem, germana, videbis¹

Amplius: hunc, oro, sine me furere ante ^e furorem.

Dixit, & è curru saltum dedit ocuis auris,

Perque hostes, per tela ruit: mœstamque sororem

Deserit, ac rapido cursu media agmina rumpit.

^f Ac veluti montis saxum de vertice præceps

^g Cum ruit avulsam vento: seu turbidus imber

Proluit, aut annis solvit sublapsa verustas,

Fertur in abruptum magno ^f mons improbus ^h actu,

Exultatque solo, sylvas, armenta, virosque

Involvens secum: disjecta per agmina Turnus

Sic urbis ruit ad muros, ubi plurima fuso

Sanguine terra madet, stri dentque hastilibus auræ:

Significatque manu, & magno simul incipit ore:

Parcite jam Rutuli, & vos tela inhibete Latini,

Quæcunque est fortuna, mea est: me ⁱ verius unum

Pro vobis ^k fœdus luere, & decernere ferro.

Discessere omnes medii, spatiumque dedere.

At pater Æneas, ^l audito nomine Turni,

Deserit & muros, & summas deserit arces,

Præcipitatque ^m moras omnes, opera omnia rumpit,

qui me incitat cum Ænea configere. *Aui pugnam, aut aliquid jamdudum invadere magnum Mens agitat mihi.* Nilus 9. Æneid. pag. 290. *f* Ολοόιτοχ^o ὡς ἀπὸ πείτης, *Ον τε κατὰ σερᾶνς ποταμοὶ χειμᾶρ^o ὄσθ^o, ἀσπ^o Πήγας ἀπὸ τῶ ὄμβρω ἀναίδε^o ἰ^o χαλκ^o πείτης,* &c. quæ nostro est *improbus mons.* *f* pars montis ingens, saxum. *g* Qui volet affectus, modo dictus in nota *x*, conferre cum hac ruina impulsam a vento, imbre, verustate, videbit belle quadrare omnia, ut & *Exultatque solo, sylvas, armenta, virosque Involvens secum* respondere, *e* *curru saltum dedit ocuis auris, Perque hostes, per tela ruit,* &c. *h* Agmine, impetu. *i* Justius, æquius. *k* Fœderis violati pœnas. *l* Æneæ hanc magnanimitatem expendit Scalig. lib. 3. Poet. II. cap. *m* Institatæ oppugnationis.

Quam primum vero turbidam hanc affectuum caliginem dispulerat ratio & mora, sibi que lux mentis reddita est. *x* E curru. *a* Turrim ambulato-riam. de qua Vegetius l. 4. c. 17. & de ratione incendendi eam c. 18. *b* Ad motum, ut huc illuc trahi posset. de equo Dura-teo. 2. Æ-neid. *c* Ad ascen-sum, & dis-cursum militum. l. 2. pag. 289. *d* *Legè* Scalig. lib. 3. Poet. cap. 19. expli-cantem hanc Turni constan-tiam. *e* Arden-tem hunc impetum

Latitia exultans, horrendumque intonat armis. 700
 Quantus Athos, aut quantus Eryx, aut ipse, coruscis
 Cum fremit illicibus, quantus, gaudetque nivali
 Vertice se attollens, pater Apenninus ad auras.
 Jam vero & Rutuli cerratim, & Troës, & omnes
 Convertère oculos Itali, quique alta tenebant 705
 Mœnia, quique imos pulsabant ariete muros:
 Armaque deposuere humeris. stupet ipse Latinus,
 Ingentes, p genitos diversis partibus orbis,
 Inter se coïsse viros, & q cernere ferro.
 Atque illi, ut vacuo patuerunt æquore campi, 710
 Procurfu rapido coniectis eminus hastis,
 Invadunt Martem clypeis atque ære sonoro.
 Dat gemitum tellus, tum crebros ensibus ictus
 Congeminant: fors & virtus miscentur in unum.
 Ac velur ingenti / Sila, summove i Taburno,
 Cum duo conversis inimica in prælia tauri 716
 Frontibus incurrunt: pavidi cessere x magistri,
 Stat pecus omne metu mutum, y mussantque juvencæ,
 Quis pecori imperitet, quem tota armenta sequantur.
 Illi inter sese multa vi vulnera miscent, 720
 Cornuaque obnixa infigunt: & sanguine largo
 Colla armosque lavant: gemitu nemus omne remu-
 git.
 Haud aliter Tros Æneas, & Daunius heros
 Concurrunt clypeis: ingens fragor æthera complet.
 x Jupiter ipse duas æquato examine lances 725
 Sustinet, & fata imponit diversa duorum:
 a Quem damnet labor, & quo vergat pondere lethum.
 Enicat hic impune putans, & corpore toto
 Alte sublatum confurgit Turnus in enses:
 Et ferit, exclamant Troës, trepidique Latini, 730
 Arrectæque amborum acies. at perfidus ensis
 Frangitur, in medioque ardentem deserit ictu,
 Ni fuga subsidio subeat: fugit ocior Euro,
 b Ut capulum ignotum, dextramque aspexit inermem.
 Fama est, c præcipitem, cum prima in prælia junctos
 nis ab dextera ripa claudit. Cluver. l. 4. c. 7. hodie Tabur. u Ηὕτε Τάβρο
 Φορσάδ@ ἀμφὶ βόδς κελονότε δρηιάσθον. Apollon Argon. 2. l. vide no-
 strum 3. Georg. pag. 79. x Bubulci, pastores. y Tacite & intra se mugiunt. ut
 lib. 1. pag. 379. & supra pag. 417. x Il. 22. in pugna Hectoris & Achillis.
 Καὶ τότε δὴ χρῦστα παλῆς ἵττανε τὰ δαν@, &c. a A quo frustra labor su-
 scipiatur. Jul. Scalig. lib. 9. cap. 3. cujus expositio præponderat ceteras om-
 nium. Al. quem labor morti destinet, Al. liberet, parva scilicet victoria. ut,
 damnabis tu quique voris. b Ut gladium ex capulo non fauma esse agnovit. c Su-
 pra, discussio fœdere festinus pascit equos atque arma simul.

u In nupta
 compara-
 tione Tur-
 nus erat
 pars mon-
 tis: Æneas
 hic complet
 tres mon-
 tes: est

Athos mons
 Thraciæ.
 Eryx Sici-
 liæ, Apen-
 ninus Ita-
 liæ.

o Montes
 sacri & re-
 ligiosi. ergo
 pater Apen-
 ninus.

p Æneam
 Asia oriun-
 dum, Tur-
 num Euro-
 pa.

q Decer-
 nere. ut
 κριναν. su-
 κριπῶ κρι-
 νονται

A pni.
 Il. 18.

r Præposi-
 tio auget
 sonum, &
 duos desi-
 gnat. Sca-
 lig.

/ Monte &
 sylvæ Bru-
 torum, A-
 pennini
 parte.

i Samnii
 jugo, quod
 furcas Cau-
 dinas atque
 valles

Iscleri am-

Conscendebat equos, d patrio mucrone relicto, 736
 e Dum trepidat, ferrum aurigæ rapuisse Metisci.
 Idque diu, dum terga dabant palantia Teucri,
 Suffecit: postquam arma dei ad Vulcania ventum est,
 f Mortalis mucro glacies ceu futilis, icu 740
 Diffiluit: fulva resplendent fragmina arena.
 Ergo amens diversa fuga petit æquora Turnus:
 Et nunc huc, inde huc incertos implicat orbis.
 Undique enim densa Teucri inclusere corona: 744
 Atque hinc vasta palus, hinc ardua mœnia cin-

gunt.
 Nec minus Æneas (quanquam tardante h sagitta
 Interdum genua impediunt, i cursumque recusant)
 Insequitur; trepidique pedem pede fervidus urget.
 Inclusum veluti si quando in flumine nactus
 Cervum, aut puniceæ septum k formidine pennæ, 750
 l Venator cursu, m canis & latratibus instat:
 Ille autem insidiis & ripa territus alta,
 Mille fugit refugitque vias: at vividus Umber
 Hæret hians: jam jamque tenet, similisque tenenti
 Increpuit malis, n morsuque elusus inani est. 755
 Tum vero exoritur clamor, ripæque lacusque
 o Responsant circa, & cœlum tonat omne tumultu.
 Ille simul fugiens, Rutulos simul increpat omnes,
 Nōmine quemque vocans, notumque efflagitat en-

sem.
 Æneas mortem contra, præsensque minatur 760
 Exitium, si quisquam adeat: terretque trementes,
 Excisurum urbem minitans; & saucius instat.
 p Quinque orbis explent cursu, totidemque rete-

xunt
 Huc, illuc: q nec enim levia aut ludicra petuntur
 Præmia; sed Turni de vita & sanguine certant. 765
 Forte r facer Fauno foliis oleaster amaris
 Hic steterat, nautis olim s venerabile lignum:
 Servati ex undis ubi figere dona solebant
 Laurenti divo, & voras suspendere vestes.
 Sed stirpem Teucri nullo discrimine sacram 770
 Sustulerant, puro ut possent concurrere campo.

ὄρεσι κύνων ἐλάφοισι δίηται, &c. Iliad. 22. n Alter in ambiguo est, an sit com-
 prensus, & ipsis morsibus eripiunt, iangemiaque ora relinquunt. Ovid. 1. Metam.
 o Replicatilli echus sono. p Allusum ad spatia certaminum curralium 8. 7.
 quandoque 5. q Ἐπεὶ οὐχ ἱερῆϊον οὐδὲ βοεῖην Ἀγνύσθην, Ἀλλὰ περὶ Ψυχῆς
 θεῖον Ἐκτορε. Iliad. 22. r Ante fana oleastri confiti, utpote arbores viva-
 ces, in quibus dona diis suspendebantur. s Religione & usu. Naufragio ejectos
 Neptuno aut alii numinum vestes aliaque ex voto suspendisse nemo ignorat.

d Que
 Dauno igni-
 potens Deia
 ipse parenti
 fecerat, &
 Stygia can-
 dentem iu-
 xerat unda.
 supra.
 e Dum pro-
 perat.
 f Mortali
 manu fa-
 ctus.
 g Ἀδρανίς.
 impotens,
 iners. Al.
 ἄοχλος,
 futilis. ut
 fit quasi
 glacies fusa
 & soluta ad
 arma Vul-
 cania. i.
 ignem. po-
 tius, fragi-
 lis.
 h Vulnere
 & sagitta.
 i Cursumque
 vix suffi-
 ciunt.
 k Linea
 plumis va-
 riis iisdem-
 que ustula-
 tis inter
 texta sus-
 penditur ad
 terrendas
 feras, quo
 in veras
 plagas ob-
 stantes im-
 pellat.
 l Venaticus
 canis ex
 Umbria can-
 nibus gene-
 rosus nobili-
 m Ως δ' ὄ-
 τε νεβρον

in Turnum fugientem. Adumbratum hoc ex Il. 22.
 *Hasta iacta consequi, ferire.
 *Loca ab hostibus capta, sacra vel religiosa esse designant. Pomponius l. 11. Pandect. tit. 7. Bellum omnia profanat, Macrob. 3. Saturn. c. 3. y Oleastri mordicus tenentis hastam.
 z Juturna, Dauni filia.
 a Quod officium Pallas præstat Achilli. Il. 21.
 b Al. omnipotens. Sed vide quæ nos supra ad primum verbum. l. 10.
 c Proprie, ut quæ dea sit regionis imæ aeris.
 d Dii indigetes sunt, qui ex mortalibus indigenis in Deorum numerum relati sunt. & quorum priora nomina post ἀποθέωσιν, divinos honores indeptos, & nova nomina adoptata, vulgari non licet, ἀνθρωποδαίμονες, Opici & Topici, ἐχχέριος.
 e Equumne fuerat Æneam divum futurum vulnerari ut mortalem? vel vulnerem mortali manu inflicto. sc. ab aliquo a Juturna submisso. supra, Incertum qua pulsa manu. pag. 404. f Si quid animum tuum edat, noli te cruciare, sed amanter potius ad me defer querelas tuas. g Quod minata fuerat Juno. 7 l. pag. 282. vers. ult. & pag. 275. Bellona manet te proauba. h Al. magna voluntas.

Hic i hasta Æneæ stabat : huc impetus illam
 Detulerat fixam, & lenta in radice tenebat.
 Incubuit, voluitque manu convellere ferrum
 Dardanides, * teloque sequi, quem prendere cur-
 su 775
 Non poterat. tum vero amens formidine Turnus,
 Faune, precor miserere, inquit: tuque optima fer-
 rum
 Terra tene, colui vestros si semper honores,
 Quos contra Æneadæ * bello fecere profanos.
 Dixit; opemque Dei non cassa in vota vocavit. 780
 Namque diu luctans, lentoque in stirpe moratus,
 Viribus haud ullis valuit discludere morsus
 y Roboris Æneas. dum nititur acer, & instat,
 Rursus in aurigæ faciem murata Metisci
 Procurrit, fratricque ensem z dea Daunia reddit. 785
 Quod Venus audaci nymphæ indignata licere,
 Accessit, a telumque alta ab radice revellit.
 Olli sublimes, armis animisque refecti,
 Hic gladio fidens, hic acer & arduus hasta,
 Insistunt contra, certamine Martis anbeli. 790
 Junonem interea rex b omnipotentis Olympi
 Alloquitur, fulva pugnans de c nube tuentem:
 Quæ jam finis erit conjux? quid denique restat?
 d Indigetem Æneam icis ipsa, & scire fateris
 Deberi cælo, fatisque ad sidera tolli. 795
 Quid firmis? aut qua spe gelidis in nubibus hæres?
 e Mortalin' decuit violari vulnere divum?
 Aut ensem (quid enim sine te Juturna valeret?)
 Ereptum reddi Turno, & vim crescere victis?
 Desine jam tandem, precibusque innectere nostris: 800
 f Nec te tantus edat tacitam dolor, & mihi curæ
 Sæpe tuo dulci tristes ex ore recurserunt.
 Ventum ad supremum est: terris agitare vel undis
 Trojanos potuisti, infandum accendere bellum,
 Deformare domum, & g luctu miscere hymenæos: 805
 Ulterius tentare vero. Sic Juppiter orsus.
 Sic dea submisso contra Saturnia vultu:
 Ista quidem quia nota mihi tua, h magne, voluntas

Iuppiter, & Turnum & terras invita reliqui.
 Nec tu me aëria solam nunc sede videres 810
 ; Digna indigna pati : sed k flammis cincta sub
 ipsa
 Starem acie, traheremque inimica in prœlia Teu-
 cros.
 Iuturnam misero (fateor) succurrere fratri
 Suasi, & pro vita majora audere probavi :
 Non ut tela tamen, non ut contenderet arcum. 815
 l Adjuro Stygii caput implacabile fontis,
 m Una superstitione superis quæ reddita divis.
 Et nunc cedo equidem, pugnasque exosa relinquo,
 Illud te, nulla fati quod legē tenetur,
 Pro Latio obtestor, pro majestate n tuorum : 820
 Cum jam connubiis pacem felicibus (esto)
 Component, cum jam leges & fœdera jungent :
 o Ne vetus indigenas nomen mutare Latinos,
 Neu Troas fieri jubeas, Teucrosque vocari :
 Aut vocem mutare viros, aut vertere vestes. 825
 Sit Latium, sint Albaniper secula reges :
 Sit Romana potens Itala virtute propago.
 Occidit, occideritque sinas cum nomine Troja.
 Olli subridens hominum, rerumque repertor,
 p Es germana Iovis, Saturnique altera proles ; 830
 Irarum tantos volvis sub pectore fluctus ?
 Verum age, & inceptum frustra submitte furorem :
 Do quod vis : & me victusque volensque remitto.
 Sermonem Ausonii patrium moresque tenebunt :
 Utque est, nomen erit : commisti corpore tantum 835
 Subsident Teucrici, morem ritusque sacrorum
 Adjiciam : faciamque omnes uno ore Latinos.
 Hinc genus, Ausonio mistum quod sanguine surget,
 Supra homines, q supra ire deos pietate videbis.
 Nec gens ulla r tuos æque celebrabit r honores. 840
 Annuit his Iuno, & mentem lætata f retorsit.
 Interea excedit cœlo, nubemque relinquit.
 His actis, aliud genitor secum ipse volutat :

vel etiam Albano aut Romano vigeat, imperet, det jura triumpho orbi. vide
 quæ ad *genus unde Latinum*. *Æn.* I. pag. 101. g. & *Horat.* 3. *Od.* 3. lib. p Non
 degeneras a patre aut fratre si iram retineas. & hoc tibi indulgendum est, co-
 gnationis nomine, ut & indignationem & votum condonem. do ergo quod vis,
 nomen patrium, linguam & vestes retineant. q Propter inductam religio-
 nem; vel, multos e Julia familia relatos in Deos. r Propter templum Juno-
 nis in monte Aventino, & Junonia festa celebrata summa populi Rom. pro-
 pensione; nec non Junonis simulacrum evocatum Carthagine & Romam ad-
 vectum. f Mutavit, inflecti passa est.

Iutur-

Juturnamque parat fratris dimittere ab armis.
 Dicuntur geminæ pestes, cognomine Diræ, 245
 Quas & tartaream Nox intempesta Megæram
 Uno eodemque tulit partu, paribusque revinxit
 Serpentum spiris, ventosafque addidit alas.
 Hæ Jovis ad solium, sævique in limine regis
 Apparent, acuuntque metum mortalibus ægris. 250
 Si quando lethum horrificum morbosque deum rex
 Molitur, meritas aut bello territat urbes,
 Harum unam celerem demittit ab æthere summo
 Juppiter, inque omen Juturnæ occurrere jussit.
 Illa volat, celerique ad terram turbine fertur: 255
 Non secus ac nervo per nubem impulsæ sagitta,
 Armatam sævi Parthus quam felle veneni,
 Parthus sive Cydon, telum immedicabile torfit.
 Stridens, & celeres incognita transfilit umbras.
 Talis se fata nocte tulit, terrasque petivit. 260
 Postquam acies videt Iliacas, atque agmina Turni,
 Alitis in parvæ subito collecta figuram,
 Quæ quondam in bustis aut culminibus desertis
 Nocte sedens, serum canit importuna per umbras:
 Hanc versa in faciem, Turni se pestis ad ora 265
 Fertque refertque sonans, clypeumque everberat a-
 lis.
 Illi membra novus solvit formidine torpor:
 Arrectæque horrore comæ, & vox faucibus hæ-
 sit.
 At procul ut Diræ stridorem agnovit & alas,
 Infelix crines scindit Juturna solutos, 270
 Unguibus ora soror scædans, & pectora pugnis.
 Quid nunc te tua, Turne, potest germana juvare?
 Aut quid jam miseræ superat mihi? qua tibi lucem
 Arte morer? talin' possum me opponere monstro?
 Jam jam linguo acies: ne me terrete timentem 275
 Obscenæ volucres: alarum verbera nosco,
 Lethalemque sonum: nec fallunt jussa superba
 Magnanimi Jovis, hæc pro virginitate reponit?
 Quo vitam dedit æternam? cur mortis adempta est
 Conditio? possem tantos finire dolores 280
 Nunc certe, & misero fratri comes ire per umbras,

a In noctuam contra, ex Furia. *b* Νύκτερον, ἀείδουσα καὶ ὀψιβοῶντι κολοιοί. Aratus. *c* In Turno insolens. *d* Οὐδ' αὖ τ' ἰσχυρὸς ἔσαν. Iliad. ω. *e* Æneid. 2. pag. 146. *f* Infelix augurium oscinis in stridore, præpetis in alis. *g* Invidiose, namque de una tantum sermo. *h* Allusum ad διαπαρθένια, munera data pro virginitate delibata. & Juno ad Juturnam supra pag. 367. Scis ut te cunctis unam, quamcunque Latina Magnanimi Jovis ingratum ascendere cubile, Præulerim.

Immortalis ego. haud quicquam mihi dulce meo-
rum

Te sine, frater, erit. ò quæ satis ima dehiscat
Terra mihi, manesque deam demittat ad imos ?

Tantum effata ; caput k glauco contexit amictu , 885
Multa gemens, & se fluvio dea condidit alto.

Æneas instat contra, ^ telumque coruscat
Ingens arboreum ; & sævo sic pectore fatur :
Quæ nunc deinde mora est ? aut quid jam, Turne, re-
tractas ?

Non cursu, sævis certandum est comminus armis. 890
Verte omnes tute in facies, & m contrabe quicquid

Sive animis, sive arte vales : opta ardua pennis
Astra sequi, clausumque cava te condere terra.

Ille caput quassans : non me tua fervida terrent
Dicta ferox, dii me terrent, & n Juppiter hostis. 895

Nec plura effatus, saxum circumspicit ingens ,
Saxum antiquum, ingens, o campo qui forte jacebat

Limes agro positus, litem ut discerneret arvis.
p Vix illud lecti bis sex cervice subirent ,

Qualia nunc hominum producit corpora tellus. 900
Ille manu raptum trepida torquebat in hostem

Altior insurgens, & cursu concitus heros.
q Sed neque currentem se nec cognoscit euntem ,

Tollentemve manu, saxumque immane moventem.
Genua labant, gelidus concrevit frigore sanguis. 905

Tum lapis ipse viri vacuum per inane volutus ,
Nec spatium evasit torum, nec pertulit ictum.

r Ac velut in somnis oculos ubi languida pressit
Nocte quies, nequicquam avidos extendere cursus

Velle videmur, & in mediis conatibus ægri
Succidimus : non lingua valet, non corpore notæ

Sufficiunt vires, s nec vox nec verba sequuntur :
Sic Turno (quacunque viam virtute petivit)

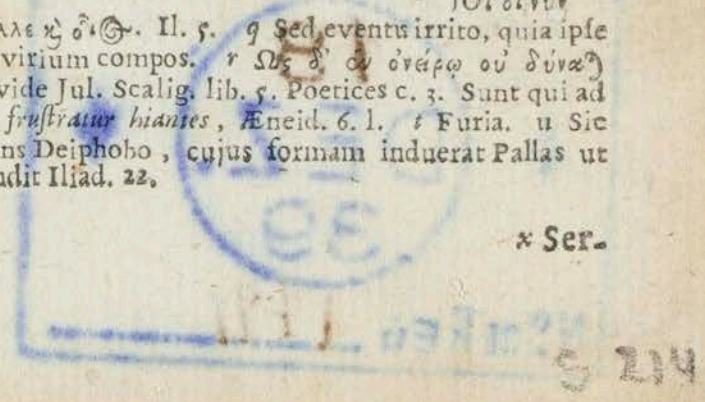
Successum r dea dira negat : tum pectore sensus
Vertuntur varii : Rutulos adspectat & urbem, 915

Cunctaturque metu, telumque instare tremiscit.
Nec quo se eripiat, nec qua vi tendat in hostem ,

Nec currus usquam videt, u aurigamque sororem.
Cunctanti telum Æneas fatale coruscat ,

Sed im-
mortalis
lum, Nec
finire licet
tantos mihi
morse dolo-
res. Al. Jam
mortalis ego,
k Dea enim
fluvii, cui
convenit
glauco
amictus.
Tyberinum
glauco vela-
bit amictu
Carbasus.
l. 8. pag. 268.
l Hastam
que magni-
tudine refe-
rebat inte-
gram pi-
num, fraxi-
num, a-
liamve ar-
borem.
m Παν-
τόνσ ἀπε-
τήσ μινμή.
Cæto, &c.
Achilles
Hectori.
Il. 22.
n Juppiter
mihi infen-
sus. Alii
terrent me
Dii & Jup-
piter, Ænea
ferox ho-
stis.
o Τὸν ῥ'
ἀνδρες πρό-
τεροι θέσαν
ἔμιναι
οὐρανὸν ἀπέ-
της. Il. 21.
p Οὐδὲ δὴ
ἄνδρες
φέροιν
Οἰοῦντο

Βροτοί εἰσι, δὲ μιν ῥ' εἶα πάλλειν δὲ. Il. 5. q Sed eventu irrito, quia ipse
præ formidine nec mentis nec virium compos. r ὅς δ' οὐδ' ὄνείρω οὐδ' ὄνείρω
φύγοντε δῖον, &c. Il. 22. vide Jul. Scalig. lib. 5. Poetices c. 3. Sunt qui ad
ἐφιάλτην referunt. s Clamor frustratur hianses, Æneid. 6. l. t Furia. u Sic
Hector se destitutum advertens Deiphobo, cujus formam induerat Pallas ut
ipsum sisteret, animum despondit Il. 22.

* Opportunitatem sibi forte oblatam loci corporis ubi Turnum feriret, nactus Æneas.

Εἰσπορώων
Χρόα κα-
λόν, ὅπην
εἰς αὐτὸν
λίσσεται. Il. 22.

y A Rutulis sublatu

infirmus & victus & humi stratus.

a Sublatam more supplicum.

b Interfice hostem tuum, in quem fortuna tibi potestatem indulfit.

c Non est quod mihi parcas causa mea. ego quidem mori meritus sum: Sed tamen in gratiam patris mei fenis Dauni, misere-re. memor quam gra-

* Sortitus fortunam oculis, & corpore toto Eminus intorquet. murali concita nunquam Tormento sic saxa fremunt, nec fulmine tanti Dissultant crepitus: volat atri turbinis instar Exitium dñrum hasta ferens, orasque recludit Loricæ, & clypei extremos septemplex orbis Per medium stridens transit femur. incidit ictus Ingens ad terram duplicato poplite Turnus.

928
929
930

y Confurgunt gemitu Rutuli, totusque remugit Mons circum, & vocem late nemora alta remittunt. Ille & humilis, supplexque oculos, dextramque ^a pre-

cantem

Protendens; Equidem merui, nec deprecor (inquit;)

b Utere sorte tua. c miseri te siqua parentis

Tangere cura potest, oro (fuit & tibi talis

Anchises genitor) Dauni miserere senectæ:

d Et me, seu corpus spoliatum lumine mavis,

Redde meis: vicisti; & victum tendere palmas,

Ausonii videre: tua est Lavinia conjux.

Uterius ne tende odiis. Stetit acer in armis

Æneasvolvens oculos, dextramque repressit.

Et jam jamque magis cunctantem flectere sermo

Cœperat, e infelix humero cum apparuit alto,

Baltheus, & notis fulserunt cingula f bullis

Pallantis pueri, victum quem vulnere Turnus

Straverat, atque humeris g inimicum insigne gerebat.

Ille oculis postquam sævi monumenta doloris

Exuviasque hausit, furiis accensus, & ira

Terribilis: Tune hinc spoliis indute meorum

Eripiare mihi? Pallas te hoc vulnere, h Pallas

i Immolat, & pœnam scelerato ex sanguine sumit.

Hoc dicens, ferrum adverso sub pectore condit

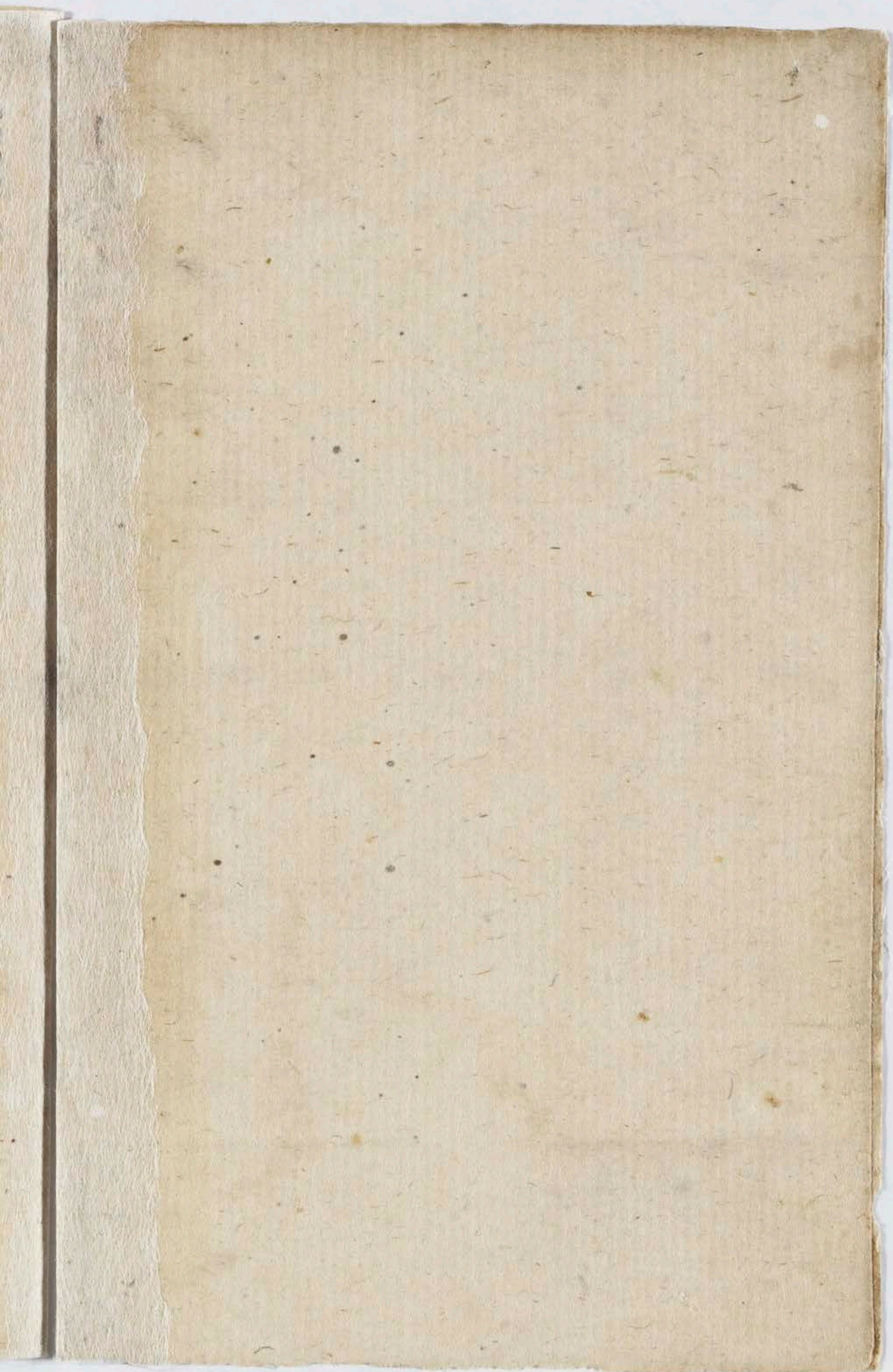
Fervidus. ast illi solvuntur frigore membra,

Vitæque cum gemitu fugit k indignata sub umbras.

930
935
940
945
950

vis foret tuo patri mors filii immatura. d Et me, si non vivum, mortuum saltem redde meis. e Leihalisc. Turno, Ænex in memoriam revocans casum a Turno Pallantem. f Quibus stellatum & inoculatum fuit baltheum. g Quod ipse ad gloriam gestabat, utpote spoliū hosti ereptum. h Iteratum Pallantis nomen denotare videtur ictum repetitum. Amici insuper nomini & memorie ultionem, quasi necessariam imputat. i Tanquam inferias Pallantis manibus gratas futuras, adversus eos qui favitiam Ænex in supplicem incusant, habes patrocinium Jul. Caf. Scal. lib. 3. Poet. cap. 11. k Οἱ μὲν εὐψυχοὶ ἐν δόξῃ τελευτῶσιν; ὅτι δ' ἄδυναστοὶ ἐν δόξῃ. Philostratus lib. 8. vitæ Apollonii.

18
DEZ. I N I S.
39
Nº 31 REG 1791

20-10-09

